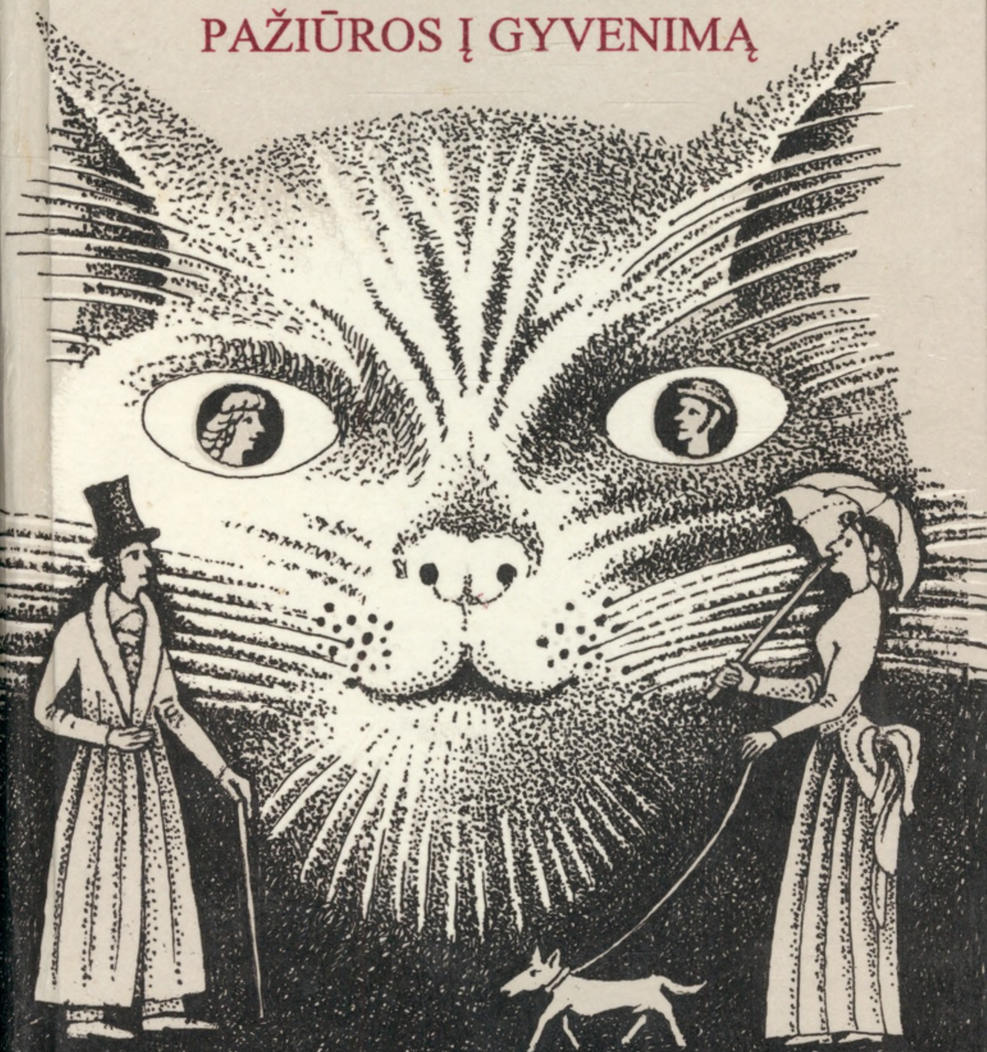
ERNSTAS TEODORAS AMADĖJUS
HOFMANAS

Katino Murklio
PAŽIŪROS Į GYVENIMĄ

ERNSTAS TEODORAS AMADĖJUS
HOFMANAS

Katino Murklio

PAŽIŪROS Į GYVENIMĄ

ir
kapelmeisterio Johaneso Kreislerio
biografijos fragmentai
atsitiktinai išlikusiuose
makulatūros
lapuose

---

vertė
Eugenija Vengrienė

LIETUVOS
RAŠYTOJŲ
SĄJUNGOS
leidykla

VILNIUS
1995

UDK 830-3
Ho-77

Antras leidimas
Pirmas leidimas lietuvių k. —
Vilnius, „Vaga", 1964

ISBN 9986-413-55-9

PIRMAS TOMAS

Leidėjo[1] žodis

Jokiai kitai knygai taip nereikia įžangos, kaip šiai, nes, nepaaiškinus, dėl kokio keisto atsitiktinumo ji tokia pasidarė, atrodytų, kad tai kratinys ir daugiau nieko.

Todėl leidėjas prašo malonųjį skaitytoją ją tikrai perskaityti, tą įžangą.

Leidėjas turi draugą, kurį myli kaip tikrą brolį ir pažįsta kaip pats save. Vieną dieną tas draugas kreipėsi į jį maždaug tokiais žodžiais: „Tu, brangusis, esi išleidęs ne vieną knygą ir pažįsti leidėjus, todėl tų šauniųjų ponų tarpe lengvai rasi tokį, kuris, tau pasiūlius, išleistų knygą, parašytą jauno, didžiai talentingo, nepaprastai gabaus autoriaus. Paglobok tą vyruką, jis to vertas."

Savo kolegos-rašytojo labui leidėjas prižadėjo padaryti viską, ką tik galės. Jam tik pasirodė truputį keista, kai draugas pasakė, kad autorius esąs katinas, vardu Murklys, ir kad rankraštyje išdėstytos jo pažiūros į gyvenimą. Bet žodis buvo duotas, o pasakojimo pradžia jam pasirodė sklandi, taigi, nieko nelaukdamas, jis nubėgo su rankraščiu kišenėje į Unter den Linden alėją pas poną Diumlerį ir pasiūlė jam išleisti šią katino knygą.

Ponas Diumleris pareiškė, kad iki šiol jis, tiesa, nesutikęs autorių tarpe katino ir abejojąs, ar kuris kitas jo garbiųjų kolegų buvo kada susirišęs su tokiu rašytoju, bet vis dėlto pamėginsiąs.

---

[1] E. T. A. Hofmano.

Prasidėjo spausdinimas, ir leidėjas gavo pirmąsias skiltis. Koks buvo jo išgąstis, kai jis pamatė, kad Murklio pasakojimas vietomis nutrūksta ir į jį įsiterpia kažkokios knygos puslapiai apie kapelmeisterio Johaneso Kreislerio gyvenimą.

Po ilgų klausinėjimų ir tyrinėjimų leidėjas pagaliau štai ką sužinojo. Rašydamas savo pažiūras į gyvenimą, katinas Murklys be niekur nieko draskė spausdintą knygą, kurią buvo aptikęs pas savo šeimininką, ir nekaltai naudojo jos lapus čia kaip paklotą, čia kaip sugeriamąjį popierių. Šie lapai pasiliko rankraštyje ir... per neapsižiūrėjimą buvo išspausdinti kaip jo dalis!

Su gėda ir gailesčiu leidėjas dabar turi prisipažinti, kad tas chaotiškas skirtingų dalykų suplakimas įvyko tik per jo lengvabūdiškumą, jam reikėjo atidžiau peržiūrėti katino rankraštį ir tik tada atiduoti jį spaudai, bet vis dėlto jis dar mėgina šiuo tuo guostis.

Visų pirma, malonusis skaitytojas lengvai susigaudys tekste, jei teiksis atkreipti dėmesį į pastabas skliausteliuose: (Mak. l.) — *makulatūros lapai ir* (M. p. t.) — *Murklio pasakojimo tąsa. Antra, sudraskytoji knyga tikriausiai nebuvo patekusi į prekybą, nes niekas ničnieko apie ją nėra girdėjęs. Todėl bent kapelmeisterio draugams bus malonu, jei per literato katino vandalizmą jie šį tą sužinos apie labai nuostabų šio savotiškai įžymaus žmogaus gyvenimą.*

Leidėjas tikisi, kad jam bus maloningai atleista.

Pagaliau ir tai tiesa, kad autoriai už savo drąsiausias mintis, nepaprasčiausius posakius dažnai turi būti dėkingi maloningiesiems rinkėjams, kurie vadinamųjų korektūros klaidų pagalba idėjoms suteikia sparnus. Taip, pavyzdžiui, antroj savo „Nakties kūrinių" daly leidėjas kalba apie gana didelius bosketus, *esančius viename parke. Rinkėjui tai pasirodė nepakankamai genialu, ir žodį* bosketus *jis pavertė į* kasketus. *O novelėje „Panelė Sku-*

deri"[1] *sąmojingas rinkėjas apvelka minėtąją panelę ne juoda suknia, o juoda sunkaus šilko spalva ir t. t.*

Tačiau atiduokim kiekvienam, kas jam priklauso! Nei katinas Murklys, nei nežinomas kapelmeisterio Kreislerio biografas tenesipuošia svetimomis plunksnomis, ir, kad malonusis skaitytojas negalvotų apie vieną ir kitą autorių nei geriau, nei blogiau, negu jie to verti, leidėjas labai prašo, prieš skaitant šią knygelę, peržiūrėti toliau nurodytas klaidas.

Beje, nurodomi tik stambesnieji riktai, smulkesnieji paliekami malonaus skaitytojo diskrecijai.

(Toliau išskaičiuojamos korektūros klaidos.)

Galiausiai leidėjas nori užtikrinti, kad jis pats pažinojo katiną Murklį kaip malonų, švelnių manierų jaunikaitį. Jis kaip du vandens lašai panašus į tą, kur nupieštas ant knygos viršelio.

Berlynas, 1819 m. lapkričio mėn.

E. T. A. Hofmanas

---

[1] Kišeninė knygelė, išleista Gledičo 1820 m.

AUTORIAUS PRATARMĖ

Su baime, drebančia širdim išleidžiu į pasaulį kelis savo gyvenimo, kančių, vilčių ir ilgesio puslapius, kurie saldžiomis poilsio ir poetinio įkvėpimo valandėlėmis išsiliejo iš slapčiausių mano sielos gelmių.

Ar atsilaikysiu, ar įstengsiu atsilaikyti prieš griežtą kritikos teismą? Bet juk aš rašiau jums, jautriosios sielos, jums, man gimininogos tyros vaikiškos širdys, ir viena vienintelė skaidri ašara jūsų akyse mane paguos, užgydys žaizdą, kurią man padarė šalti nejautrių recenzentų priekaištai.

MURKLYS
(Étudiant en belles lettres)[1]

---

[1] Literatūros studentas *(pranc.)*.

AUTORIAUS ĮŽANGA

(Leidėjo išbraukta)

Pasitikėdamas savimi ir ramus, kaip įgimta tikram genijui, išleidžiu savo biografiją, kad pasaulis sužinotų, koks yra įžymių katinų kelias, kad pamatytų visą mano puikumą, mane pamiltų, įvertintų, gerbtų, manim žavėtųsi ir po truputį garbintų.

Jei kam pakaktų įžūlumo suabejoti neprilygstama šios nuostabios knygos verte, tas tegu prisimena, jog autorius yra katinas, turįs sąmojo, proto ir aštrius nagus.

Berlynas, 18.. m. gegužės mėn.

MURKLYS

(Homme de lettres très renommé)[1]

---

[1] Garsus rašytojas *(pranc.)*.

N. B. *To jau per daug! Autoriaus įžanga, kuri turėjo būti išbraukta, irgi išspausdinta! Nieko kito nebelieka, kaip tik prašyti malonųjį skaitytoją per daug nesipiktinti išdidoku literato katino tonu ir pagalvoti, kad, išvertus graudžias kai kurių jausmingų autorių įžangas į tikrą, atvirą jų širdies kalbą, skirtumas būtų ne toks jau didelis.*

L.

BŪTIES PAJUTIMAS. JAUNYSTĖS MĖNESIAI

Vis dėlto gyvenimas gražus, puikus, didingas daiktas. „O, malonus įprotis gyventi!" — sušunka tragedijoj Nyderlandų herojus. Aš irgi taip sakau, tik ne skausmingą valandą, kaip anas herojus, kada jam reikia su gyvenimu skirtis — ne! — tą akimirką, kai mane persmelkia džiugi mintis, jog aš taip tvirtai esu su tuo maloniu įpročiu suaugęs ir jokio noro neturiu kada nors su juo skirtis. Aš noriu pasakyti, kad dvasinė jėga, nežinoma galia ar kaip ten pavadinsime tą mus valdantį principą, kuris minėtą įprotį tam tikra prasme man primetė be mano sutikimo, negali turėti blogesnių ketinimų, negu tas mielas žmogus, pas kurį aš tarnauju ir kuris, padavęs žuvies patiekalą, neištraukia man jo iš panosės kaip tik tada, kai aš jo labiausiai noriu.

O gamta, šventoji, kilnioji gamta! Koks džiaugsmas, koks smagumas plūsta iš tavęs į mano sujaudintą širdį, kaip glosto mane tavo paslaptingi šiurenantys atodūsiai! Naktis šaltoka, ir aš norėčiau — bet niekas, kas skaitys ar neskaitys šias eilutes, nesupras mano didžio susižavėjimo, nes nežino, į kokias aukštumas aš esu iškilęs! Teisingiau būtų pasakyti įkopęs, bet joks poetas nekalba apie kojas, net ir turėdamas jų keturias, kaip aš, visi kalba tik apie sparnus, tegu jie būtų ir neišaugę, o pritaisyti sumanių mechanikų. Virš manęs aukštas žvaigždėto dangaus skliautas, mėnulio pilnatis beria žemyn savo blyksinčius spindulius, ir sidabrine šviesa žėri aplink stogai ir bokštai! Gatvėse žemai pamažu nurimsta triukšmingas

knibždėlynas, vis tylesnė darosi naktis, slenka debesys, vieniša balandėlė, baugiai virkaudama iš meilės, plasnoja apie bažnyčios bokštą. Hm? O jeigu ta meili mažytė prisiartintų prie manęs? Many kažkas keistai sukrutėjo, kažkoks svajingas apetitas, kuriam negaliu atsispirti, traukia mane prie jos! O, kad ji atskristų, ta miela būtybė, prispausčiau ją prie sopulingos krūtinės ir nebepaleisčiau... Še, jau įsmuko į karvelidę viliūgė, ir paliko mane be jokios vilties ant stogo! Kokia reta yra tikroji abipusė sielų simpatija šiais skurdžiais, užkietėjusiais, meilės nepažįstančiais laikais!

Argi vaikščioti dviem kojom yra jau toks didelis daiktas, kad padermė, vadinanti save žmogum, turi teisę primesti savo valdžią mums visiems, kurie vaikščiojam keturiomis, taigi tvirčiau už juos? Bet aš žinau, jie labai didžiuojasi tuo daiktu, kuris esąs jų galvoj ir kurį jie vadina protu. Man nelabai aišku, kas tai galėtų būti, tik viena žinau: jeigu, kaip aš supratau iš kai kurių savo šeimininko ir globėjo kalbų, protas yra tik mokėjimas sąmoningai elgtis ir nekrėsti kvailysčių, tai aš nesimainau su jokiu žmogum. Aš apskritai manau, kad sąmonė yra tik įpratimas; juk pats nežinai, kaip į gyvenimą ateini ir kaip per jį keliauji. Bent man taip buvo, o kaip girdžiu, nėra ir tokio žmogaus žemėje, kuris iš savo patyrimo žinotų, kaip ir kur jis gimė, žino tik iš kalbų, kurios irgi ne visada būna patikimos. Miestai ginčijasi, kuriame iš jų gimė koks įžymus žmogus, o kadangi aš pats nieko tikro apie savo gimimą nežinau, tai amžinai liks neišaiškinta, ar rūsy, ar ant aukšto, ar malkinėj aš išvydau pasaulio šviesą, tikriau sakant, ne aš išvydau, o mane išvydo pasauly mano brangioji mama. Mat, kaip būdinga mūsų giminėj, mano akys buvo apvilktos. Lyg pro rūką prisimenu kažkokį urzgimą, šnypštimą, koks man pačiam lyg nejučiom išsprūsta, kai mane pagauna pyktis. Jau aiškiau, kone visai sąmoningai menu kažkokią ankštą dėžę su minkštomis sienomis ir kaip aš, vos atgavęs kvapą, ėmiau gailiai kniaukti. Pajutau, kad kažkas nusileido į dėžę ir šiurkščiai pagriebė mane; tai davė man

progos pajusti ir išbandyti tą pirmą nuostabią jėgą, kuria mane apdovanojo gamta. Iš savo kailiniuotų priešakinių letenų aš žaibo greitumu išleidau smailius, lanksčius nagus ir įsikibau jais į tą mane pačiupusį daiktą, kuris, kaip vėliau sužinojau, buvo žmogaus ranka. Vis dėlto ta ranka ištraukė mane iš dėžės ir nubloškė ant žemės, o tuojau po to pajutau du smūgius — į vieną ir į kitą žandą, kur nūnai, nėra ko slėpti, styro puikūs ūsai. Kaip dabar galiu spręsti, ta ranka, minėto raumenų žaismo įdrėksta, kirto man keletą antausių; pirmą kartą patyriau ryšį tarp moralinės priežasties ir pasekmės, ir kaip tik moralinis instinktas privertė mane taip pat greitai įtraukti nagus, kaip buvau juos išleidęs. Vėliau šis nagų įtraukimas visiškai pagrįstai buvo laikomas didžiausio bonhomie[1] ir meilumo ženklu ir pavadintas „aksominių letenėlių" vardu.

Kaip sakiau, ranka nubloškė mane ant žemės. Bet netrukus ji vėl suėmė mane už galvos ir taip nulenkė ją žemyn, kad mano snukutis paniro kažkokiam skystime, kurį aš — pats nežinau kodėl, tikriausiai įgimto instinkto stumiamas,— pradėjau lakti, ir tas sukėlė man keistą vidinį pasitenkinimą. Dabar žinau, kad tai buvo saldus pienas. Aš buvau alkanas ir, jį gerdamas, pasisotinau. Taigi po moralinio apmokymo prasidėjo fizinis prusinimas.

Ir vėl, bet dabar švelniau negu pirma, paėmė mane dvi rankos ir paguldė į minkštą patalą. Mano nuotaika vis gerėjo, ir aš ėmiau reikšti savo vidinį pasitenkinimą, leisdamas tuos retus, tik mūsų giminei būdingus garsus, kuriuos žmonės gana vykusiai vadina murkimu. Taip aš septynmyliais žingsniais žengiau pirmyn gyvenimo mokslUose. Koks pranašumas, kokia nuostabi dangaus dovana yra mokėjimas išlieti savo vidinį pasitenkinimą garsais ir judesiais! Iš pradžių aš murkiau, paskui atsiskleidė tas mano nepakartojamas talentas grakščiausiai raityti uodegą, paskui įstabi dovana vienu vieninteliu žodeliu „miau" išreikšti džiaugsmą, skausmą, laimę ir susižavėjimą, bai-

---

[1] Geraširdiškumas *(pranc.)*.

mę ir neviltį, trumpai drūtai — visus jausmus ir aistras su įvairiausiais jų niuansais. Kas yra žmonių kalba, palyginus su ta paprastų paprasčiausia susikalbėjimo priemone! Bet tęskime toliau tą įsidėmėtiną, pamokomą mano nuotykingos jaunystės istoriją!

Aš atsibudau iš kieto miego, mane nutvieskė žilpinantis blizgesys, ir aš išsigandau, nuo akių nukrito uždanga, aš praregėjau!

Kol pripratau prie šviesos, o labiausiai prie to margo kratinio, kuris atsivėrė prieš mano akis, turėjau keliskart smarkiai nusičiaudėti, bet netrukus jau mačiau visiškai gerai, lyg regėjimas man būtų nebe pirmiena.

O, regėjimas! Tai nuostabus, puikus įprotis, įprotis, be kurio iš viso labai sunku būtų išsilaikyti pasauly! Laimingi tie išrinktieji, kurie taip lengvai, kaip aš, išmoksta matyti.

Neslėpsiu, kad vis dėlto šiek tiek išsigandau ir taip pat gailiai užkniaukiau, kaip anąkart toj ankštoj dėžėj. Bematant atėjo mažas, senas, sudžiūvęs žmogelis, kurio niekada neužmiršiu, mat, kad ir daug turiu pažįstamų, bet niekur nemačiau tokio, kurs bent iš tolo būtų į jį panašus. Mūsų giminėj dažnai pasitaiko, kad vienas kitas dėvi juodus kailinius su baltais lopais, bet retai sutiksi žmogų su baltais plaukais ir juodais it anglis antakiais, o toks kaip tik ir buvo mano auklėtojas. Namie jis vilkėjo trumpą, ryškiai geltoną chalatą, kuris sukėlė man siaubą, ir aš, kiek tada leido mano menkos jėgos, pasiritau nuo minkšto pagalvio į šalį. Žmogus pasilenkė prie manęs, bet visa jo laikysena buvo draugiška ir žadino pasitikėjimą. Jis mane pačiupo, o aš jau, gink Dieve, nebeišleidau nagų, nes sąvokos „įdrėskimas" ir „antausis" rišosi savaime; iš tikrųjų žmogus norėjo man gero, jis klaktelėjo mane prie dubens su saldžiu pienu, ir aš godžiai jį išlakiau; atrodė, kad tas jį labai pradžiugino. Jis daug kalbėjo su manim, bet aš nieko nesupratau, mat buvau dar visiškai neprityręs kačiukas ir žmonių kalbos nemokėjau. Apskritai apie savo globėją nedaug ką tegaliu pasakyti. Tik viena žinau: jis nusimanė apie dau-

gelį dalykų, o mokslo ir meno srityse tikriausiai buvo didelis autoritetas, nes visi, kas pas jį ateidavo (jų tarpe mačiau žmonių, turinčių toj vietoj, kur mano kailiniuose švyti gelsvas lopas, tai yra ant krūtinės, žvaigždes ir kryžius), elgdavosi su juo labai mandagiai, kartais, sakyčiau, net su bailia pagarba, kaip aš vėliau su pudeliu Skaramuču, ir vadindavo jį tik „didžiai gerbiamasis", „mano brangusis", „godotinas maestro Abrahamai". Tik du žmonės vadino jį tiesiog „mano mielas". Vienas jų buvo ilgas džiūsna su žaliomis it papūga kelnėmis ir baltomis šilkinėmis kojinėmis, o kita — mažutė, labai stora moterėlė juodais plaukais ir visus pirštus apsimausčiusi žiedais. Tas vyras, sako, buvęs kunigaikštis, o moteriškė — žydė.

Kad ir kilmingi buvo jo svečiai, bet maestro Abrahamas gyveno mažoj palėpės kamarėlėj, iš kur pirmomis mano gyvenimo dienomis labai patogu buvo išeiti pasivaikščioti pro langą ant stogo, o iš ten ant aukšto.

Taip! Tikras dalykas, aš esu gimęs ant aukšto! Kas man tas rūsys, kas ta malkinė — aš renkuosi aukštą! Klimatas, tėvynė, papročiai, tradicijos — kokį jie palieka neišdildomą įspūdį, kaip jie formuoja vidinį ir išorinį pasaulio piliečio būdą! Iš kurgi many tas pamėgimas aukštumų, tas nenugalimas veržimasis į prakilnius daiktus? Iš kur tas nuostabus mokėjimas laipioti, tas pavydėtinas drąsiausių, genialiausių šuolių menas? O! Mano krūtinę užlieja saldus maudulys! Gimtojo aukšto ilgesys galingai sukrečia mane. Tau skiriu šias ašaras, o gražioji tėvyne, tau šį graudžiai džiūgaujantį „miau"! Tavo šlovei šitie šuoliai, tie pasišokėjimai, juose dorybė ir patriotinė drąsa! Tu, aukšte, iš savo dosnumo teiki man ne vieną pelytę, o, be to, čia dar galiu nusikniaukti iš kamino dešrelę ar lašinių paltelę ar nučiupti net kokį žvirblį, o retkarčiais ir balandį nutykoti. „Kaip aš myliu tave, o gimtoji šalie!"

Tačiau apie savo...

(Mak. l.)... argi neatsimenate, jūsų šviesybe, tos didelės audros, kuri advokatą užklupo naktį ant Naujojo

tilto, nuplėšė jam nuo galvos skrybėlę ir nunešė į Seną? Panašų atsitikimą aprašo Rable, tik ten skrybėlę nunešė ne vėtra, nes, palikęs atlapotą apsiaustą vėjo valiai, skrybėlę advokatas laikė prispaudęs prie galvos,— nutraukė ją, eidamas pro šalį, kažkoks grenadierius. „Labai didelis vėjas, pone!" — sušuko jis, traukdamas advokatui nuo peruko prašmatnią skrybėlę, ir visai ne ta skrybėlė nuplasnojo į Senos bangas, tik paties kareivio veltinė maukšlė žuvo skenduolio mirtimi. Prisimenate, jūsų šviesybe, nespėjo advokatas nė atsipeikėti, o pro šalį pralėkė kitas kareivis ir su tuo pačiu šūksniu: „Labai didelis vėjas, pone!" — čiupo jam už apykaklės ir nuplėšė nuo pečių apsiaustą, o po to išdygo ir trečias ir, taip pat sušukęs: „Labai didelis vėjas, pone!", ištraukė jam iš rankos ispanišką lazdelę su auksiniu bumbulu. Advokatas ėmė visa gerkle rėkti, sviedė į paskutinį nenaudėlį savo peruką ir, vienplaukis, be apsiausto ir lazdos parėjęs namo, parašė keisčiausią testamentą ir įsipainiojo į negirdėtą nematytą istoriją. Juk žinot tą viską, jūsų šviesybe?

— Nieko aš nežinau,— atsakė kunigaikštis, kai baigiau kalbėti.— Nieko nežinau ir išvis nesuprantu, kokias čia nesąmones jūs paistot, maestro Abrahamai. Naująjį tiltą, aišku, žinau, jis yra Paryžiuj, pėsčias juo niekada nesu ėjęs, bet daug kartų esu per jį važiavęs, kaip ir tinka mano luomo žmogui. Advokato Rable niekada nesu matęs, o kareivių išdaigom niekada savo gyvenime nesidomėjau. Kai, būdamas jaunesnis, dar komandavau armijai, kas savaitę liepdavau įkrėsti rykščių visiems junkeriams už kvailystes, kurias buvo iškrėtę ar galėjo iškrėsti ateity, o eilinių kareivių plakimą palikdavau leitenantų nuožiūrai; šie mano pavyzdžiu plakdavo taip pat kas savaitę ir tik šeštadieniais, tad sekmadienį nebelikdavo nė vieno junkerio, nė vieno eilinio kareivio visoj armijoj, kuris nebūtų gavęs pylos. Taip mano daliniams buvo įkalta moralė ir taip jie įprato būti mušami, nė karto nematę priešo, ir, jei kada jį pamatys, jiems bus aišku, kad reikia mušti. Jūs turbūt mane suprantat, maestro Abrahamai, o dabar paaiškinkit, dėl Dievo meilės,

kam čia ta jūsų audra, tas jūsų Naujasis tiltas ir tas apiplėštas advokatas Rable? Kuo galit pasiteisinti, kad šventė baigėsi klaikiu sąmyšiu, kad man į peruką įsivėlė raketa, kad mano brangusis sūnus įkrito į baseiną ir tie pasalūnai delfinai jį visą aptaškė, kad princesė, be šydo ir pasikaišiusi sijoną, kaip kokia Atalanta turėjo bėgti per sodą, kad... kad... argi išskaičiuosi visas tos nelemtos nakties baisybes! Tai ką atsakysit, maestro Abrahamai?

— Jūsų šviesybe,— atsakiau aš, nužemintai lenkdamas galvą, tai kas gi dėl viso to kaltas, jei ne audra... ta šiurpi vėtra, atūžusi kaip tik tada, kai viskas ėjo kuo puikiausiai? Argi aš galiu įsakinėti stichijai? Argi aš pats nenukentėjau, ar nepraradau per tai skrybėlės, švarko ir apsiausto, kaip anas advokatas, kurio nuolankiausiai prašau nemaišyti su garsiuoju prancūzų rašytoju Rable? Argi aš...

— Klausyk,— nutraukė maestro Abrahamą Johanesas Kreisleris,— klausyk, drauguži, nors jau praėjo tiek laiko, bet žmonės dar ir dabar tebešneka apie kunigaikštienės vardadienį kaip apie neišaiškintą paslaptį; tu juk ruošei tas iškilmes ir tikriausiai savo papratimu pridarei visokių fokusų. Jau ir ligi tol buvai laikomas raganium, o po tos šventės šis įsitikinimas, regis, dar labiau sustiprėjo. Sakyk tiesiai, kaip ten viskas pasidarė. Juk žinai, kad manęs tada čia nebuvo.

— Kaip tik tas, kad tavęs čia nebuvo,— pertraukė maestro Abrahamas savo draugą.— Kaip tik tas, kad tu, vienas Dievas težino, kokių pragaro furijų genamas, išlėkei kaip pamišėlis. Kaip tik tas mane baisiausiai ir įsiutino, kaip tik todėl aš iššaukiau stichijas, norėdamas sugadinti šventę, kuri draskė man širdį, nes joje nebuvo tavęs, tikrojo veikėjo, šventę, kuri tik iš pradžių dar šiaip taip ruseno, o paskui mano mylimiems žmonėms atnešė tik baugių sapnų kančią... skausmą... siaubą! Dabar tau pasakysiu, Johanesai, kad aš pažvelgiau į tavo sielos gelmes ir pamačiau tenai slypinčią pavojingą... grėsmingą paslaptį, verdantį vulkaną, iš kurio kiekvieną akimirką gali išsiveržti žudanti liepsna ir viską be atodai-

ros nušluoti! Mūsų sieloje yra tokių dalykų, apie kuriuos net ir artimiausiems draugams nevalia kalbėti. Todėl aš apdairiai nuslėpiau, ką tavyje pamačiau, bet per tą šventę, kurios tikroji prasmė buvo ne kunigaikštienė, o kitas mylimas žmogus ir tu pats, norėjau galingai sukrėsti visą tavo esybę. Norėjau, kad tavyje atgytų slapčiausios kančios, kad jos, kaip iš miego pabudusios furijos, dviguba jėga imtų draskyti tau krūtinę. Norėjau tau, kaip mirtinam ligoniui, duoti paties Orko vaistų, kurių stipriausio paroksizmo atveju nebijo duoti joks protingas daktaras, ir prišaukti jais mirtį ar sveikatą! Žinok, Johanesai, kad kunigaikštienės vardadienis sutampa su Julijos vardadieniu, nes ji taip pat vardu Marija!

— O! — sušuko Kreisleris pašokdamas ir įbedė į Abrahamą degantį žvilgsnį.— O! Maestro, ar tau duota galia įžūliai tyčiotis iš manęs? Ar tu esi pats likimas, kad gali įsibrauti į mano sielą?

— Paklaikęs, neprotingas žmogau,— ramiai atsakė maestro Abrahamas. — Kada pagaliau šis niokojantis gaisras tavo krūtinėje pavirs gryna šviesa, maitinama gyvo grožio ir meno supratimo, mokėjimo pajusti visa, kas didinga? Tu norėjai, kad papasakočiau tau apie aną nelemtą šventę. Tad išklausyk ramiai, o jei visiškai nebegali susivaldyti, tai aš geriau išeisiu.

— Pasakok,— tarė Kreisleris gūdžiu balsu ir, užsidengęs rankomis akis, vėl atsisėdo.

— Aš nevarginsiu tavęs, brangusis Johanesai,— pradėjo maestro Abrahamas, staiga pereidamas į linksmą toną,— ir neapsakinėsiu visų tų išmonių, kurių dauguma buvo sugalvotos paties kunigaikščio ir rodė jo išradingumą. Šventė prasidėjo vėlai vakare, tad visas gražusis parkas apie vasaros rūmus, suprantama, buvo apšviestas. Aš stengiausi šio apšvietimo pagalba išgauti nepaprastų efektų, bet ne ką tegalėjau padaryti, nes kunigaikščio buvo aiškiai prisakyta, kad visuose takuose ant juodų lentelių liepsnotų kunigaikštienės inicialai, sudėlioti iš spalvotų lempučių, o virš jų kunigaikščių karūna. Tos lentelės buvo prikalinėtos prie aukštų stulpų ir priminė

iliuminuotas rodykles su įspėjimais, kad draudžiama rūkyti ar aplenkti muitinę. Šventės centras buvo tau žinomas teatras — aikštė parko vidury, apsupta krūmų ir dirbtinių griuvėsių. Šiame teatre miesto aktoriai turėjo suvaidinti kažkokią alegoriją, kuri buvo tokia primityvi, kad visiems nepaprastai patiko ir būtų patikusi net ir tada, jeigu jos autorius nebūtų buvęs pats kunigaikštis ir jeigu ji — anot sąmojingo teatro direktoriaus, kuris tą kunigaikščio pjesę statė,— nebūtų išplaukusi iš po kunigaikštiškos plunksnos. Nuo rūmų ligi to teatro geras kelio galas. Pagal poetišką kunigaikščio planą žygiuojančiai šeimai turėjo šviesti ore plevenantis genijus su dviem deglais rankose, o visa kita turėjo skęsti tamsoje. Kunigaikščio šeimai ir palydai susėdus, teatras turėjo ūmai nušvisti. Todėl minėtam take buvo visiškai tamsu. Aš veltui aiškinau, kad dėl kelio ilgumo labai sunku bus padaryti tokią mašineriją, tačiau kunigaikštis buvo kažką panašaus radęs knygoje „Versalio šventės", o kadangi ta poetiška mintis buvo kilusi jam pačiam, tai reikalavo, kad ji būtų įvykdyta. Norėdamas apsisaugoti nuo nepelnytų priekaištų, aš pavedžiau tuo genijum su jo deglais rūpintis teatro mašinistui iš miesto. Taigi vos tik kunigaikščių pora su visa svita išėjo iš salono, nuo vasaros rūmų stogo pakilo mažas papūstžandis žmogiūkštis su dviem deglais rankose, apvilktas tokios spalvos drabužiais, kokius dėvi kunigaikščio dvariškiai. Bet lėlė buvo per sunki, ir atsitiko, kad po dvidešimt žingsnių mašina užsikirto ir švytintis kunigaikščio namų pãtronas pakibo ore, o kai darbininkai smarkiau trūktelėjo, persivertė per galvą. Dabar nuo apverstų deglų ėmė lašėti karštas vaškas. Pirmasis lašas užkrito pačiam kunigaikščiui ant galvos, bet jis stoiškai pakėlė skausmą, nors ir pagreitino žingsnį, nebe taip oriai žingsniavo kaip pirma. Dabar genijus, kojom aukštyn, galva žemyn, sklandė viršum grupės, kur ėjo hofmaršalas su kamerjunkeriais ir kitais dvariškiais, ir karštas lietus iš deglų tiško čia vienam, čia kitam ant galvos ir nosies. Parodyti skausmą ir tuo sudrumsti šventės nuotaiką būtų buvę nepagarbu, todėl

gražu buvo žiūrėti, kaip tie vargšai, visa stoiškų scevolų kohorta, žiauriai iškreiptais veidais, slėpdami skausmą, netgi mėgindami šypsotis kažkokia Orko šypsena, be garso, tik retkarčiais baikščiai atsidusdami, kūprino taku. O dar tarškėjo būgnai, gaudė trimitai, ir šimtai balsų šaukė: „Tegyvuoja šviesiausioji kunigaikštienė! Tegyvuoja šviesiausiasis kunigaikštis!" Ir tragiškas patosas, kilęs iš kontrasto tarp tų Laokoonto veidų ir minios džiūgavimo, suteikė visam reginiui tokią didybę, kokią sunku ir įsivaizduoti.

Pagaliau senas storulis hofmaršalas nebeišlaikė: kai ugnies lašas nukrito jam tiesiai ant skruosto, jis baisiai įtūžo, nevilties pagautas, šoko į šalį, bet įsipainiojo į skraidymo mašinos virves, kur buvo nutiestos pažeme kaip tik toj tako pusėj, ir, garsiai sušukęs: „Po velnių", griuvo žemėn. Tą patį akimirksnį ir skraidantis pažas baigė savo vaidmenį. Kūningas hofmaršalas nutraukė jį savo šimto kilogramų svoriu žemėn, jis nukrito tiesiai į palydos vidurį, ir visi rėkdami išlakstė į šalis. Deglai užgeso, visa apgaubė juodžiausia tamsa. Tai atsitiko prie pat teatro. Aš anaiptol nesiskubinau uždegti dagčio, nuo kurio vienu metu būtų įsižiebusios visos lempos, visos ugnys aikštėje, aš luktelėjau kelias minutes, kad draugija galėtų atsakančiai paklaidžioti tarp medžių ir krūmų. „Šviesos, šviesos!" — suriko kunigaikštis kaip karalius „Hamlete". „Šviesos, šviesos!" — šūkavo daugybė užkimusių balsų. Kai aikštė nušvito, visa pakrikusi minia buvo panaši į sumuštą kariuomenę, vargais negalais besirenkančią į daiktą. Vyriausiasis kamerheris pasirodė besąs greitos orientacijos vyras, sumaniausias savo epochos taktikas; jo pastangų dėka per kelias minutes tvarka buvo atstatyta. Kunigaikštis su artimiausia svita pasiekė aikštės vidurį ir užlipo ant pakylos, kur stovėjo gėlėmis iškaišytas sostas. Kai tik valdovų pora susėdo, ant jų pabiro gėlių lietus — taip išmoningai buvo įtaisęs anas mašinistas. Bet neįspėjamo likimo buvo taip lemta, kad didelė raudona lelija nukrito tiesiai kunigaikščiui ant no-

sies ir visą jo veidą nupudravo skaisčiai raudonom dulkelėm — per tatai jis įgavo neapsakomai didingą, iškilmingai šventei deramą išvaizdą.

— To jau per daug... to jau per daug! — sušuko Kreisleris, taip pašėlusiai kvatodamas, kad net sienos drebėjo.

— Nesijuok it konvulsijų tampomas,— tarė maestro Abrahamas.— Aną naktį ir aš juokiausi, kaip niekada, buvau pasinešęs krėsti kvailiausius pokštus ir kaip velniūkštis Pakas viską dar labiau sujaukti, dar labiau supainioti, bet tos strėlės, kurias taikiau kitiems, skaudžiai susmigo man pačiam į krūtinę. Na ką gi, viską pasakysiu. Kaip tik tuo metu, kai prasidėjo tas kvailas gėlių lietus, aš ketinau sumegzti siūlą, kuris it koks elektros laidininkas turėjo apjuosti visą šventę, sukrėsti žmonių sielas ir priversti juos paklusti savo paslaptingai dvasinei jėgai, kur tas siūlas baigėsi. Nepertrauk manęs, Johanesai, išklausyk ramiai. Julija sėdėjo su kunigaikštyte už kunigaikštienės nugaros kiek atokiau, aš jas abi stebėjau. Kai nutilo būgnai ir trimitai, Julijai ant kelių nukrito vos prasiskleidęs rožės pumpuras, paslėptas tarp kvapnių naktinių žibuoklių, ir iš tolo it nakties vėjelio dvelkimas atskrido širdį veriančios tavo dainos garsai: „Mi lagnero tacendo della mia sorta amara"[1]. Julija išsigando,— kad nesuktum baimingai galvos, iš kur tie garsai plaukė, čia pat pasakysiu, kad aš buvau liepęs keturiems šauniems fagotistams iš tolo juos groti,— bet kai Julija išgirdo dainą, iš jos lūpų ištrūko tylus „ak", ji prisispaudė gėlę prie krūtinės, ir aš aiškiai išgirdau, kaip ji pasakė kunigaikštytei: „Jis tikriausiai grįžo!" Kunigaikštytė karštai apkabino Juliją ir taip garsiai sušuko: „Ne, ne, negali būti!", kad kunigaikštis atsuko į jas savo ugninį veidą ir piktai sudraudė: „Silence!"[2] Valdovas tikriausiai nebuvo jau taip labai supykęs ant savo mylimos dukrelės, bet reikia pasakyti, kad nuostabus grimas — nė koks ope-

---

[1] Aš tylom apraudosiu savo karčią dalią *(ital.)*.
[2] Tylos! *(pranc.)*.

ros tirano ingrato[1] nebūtų įstengęs geriau nusigrimuoti — suteikė jo veidui tokią žiaurią išvaizdą, kad jautriausi žodžiai, subtiliausios situacijos, alegoriškai vaizduojančios šeimyninę laimę soste, rodos, nedarė jam jokio įspūdžio, ir aktoriams, ir žiūrovams dėl to buvo itin nesmagu. Net ir tada, kai kunigaikštis tose pjesės vietose, kurias jis iš anksto buvo pasibraukęs savo egzemplioriuje raudonu pieštuku, bučiuodavo kunigaikštienei ranką ir nosine spausdavo iš akių ašaras, atrodydavo, kad jis tai daro įniršęs. Stovintys prie jo paslaugūs kamerheriai ėmė kuždėtis: „O Viešpatie, kas pasidarė valdovui?" Pasakysiu tau tik tiek, Johanesai, kad tuo metu, kai aktoriai vaidino savo kvailą pjesę, magiškų veidrodžių ir kitų priemonių pagalba aš surengiau ore žiūrovams už nugaros dvasių spektaklį dangiškosios būtybės, žaviosios Julijos garbei. Viena po kitos, čia arčiau, čia toliau aidėjo tavo su didžiu įkvėpimu sukurtos melodijos, it baugus pranašingas dvasių šauksmas aidėjo vardas „Julija". Bet tavęs nebuvo... tavęs nebuvo, Johanesai! Ir nors, pasibaigus spektakliui, galėjau pagirti savo Arijelį, kaip Šekspyro Prosperas savąjį, nors galėjau pasakyti, kad jis viską puikiai atliko, bet vis dėlto mačiau, kad viso mano prasmingo sumanymo įspūdis buvo blankus, menkas. Julija savo jautria širdim viską suprato. Bet tas spektaklis, atrodo, paveikė ją tik kaip koks gražus sapnas, kurį prabudę greitai užmirštame. O kunigaikštytė buvo labai susimąsčiusi. Susikabinusios jos abi vaikščiojo apšviestais takais, o dvaras tuo metu užkandžiavo viename pavilјone. Dabar aš ketinau smogti lemiamą smūgį, bet tavęs nebuvo, mano Johanesai. Įniršęs ir piktas bėgiojau aplink, žiūrėdamas, ar viskas paruošta didžiajam fejerverkui, kuriuo turėjo baigtis šventė. Tada, pažvelgęs į dangų, balkšvoj tamsoj pastebėjau virš tolimojo Gejersteino mažą rausvą debesėlį, kurs visada reiškia audrą, jis tyliai atslenka ir čionai virš mūsų pratrūksta baisia perkūnija. Tu žinai, kad iš debesėlio padėties aš moku se-

[1] Bjaurus tironas *(ital.)*.

kundės tikslumu apskaičiuoti, kada prasidės audra. Atrodė, kad nepraeis nė valanda, todėl nutariau nebelaukti ir pradėti fejerverką. Tuo metu išgirdau, kad mano Arijelis pradėjo tą fantasmagoriją, kuri turėjo viską, viską nulemti: parko gale, Marijos koplytėlėje, choras užtraukė tavo „Ave maris stella"[1]. Aš nubėgau tenai. Julija ir kunigaikštytė klūpojo suole, kuris stovi lauke prie koplyčios durų. Vos tik aš ten atsiradau, ... bet tavęs nebuvo, tavęs nebuvo, mano Johanesai! Leisk man nutylėti, kas tada nutiko... Ak, niekais nuėjo tai, ką laikiau savo meno viršūne, ir sužinojau, kvailys, ko nė sapnuoti nesapnavau.

— Greitai sakyk,— sušuko Kreisleris.— Viską, viską papasakok, maestro, kas nutiko!

— Jokiu būdu,— atšovė maestro Abrahamas.— Tau tas nieko nepadės, o man varsto širdį, kai dar turiu pasakoti, kiek man baimės ir siaubo įvarė mano paties dvasios! Debesis! Man dingtelėjo puiki mintis. „Jei taip! — sušukau paklaikęs,— tegu viskas baigiasi padūkusiu sąmyšiu!" Ir skubiai šokau į fejerverko vietą. Kunigaikštis buvo liepęs man duoti ženklą, kai viskas bus paruošta. Neišleidau iš akių debesies, kuris kilo vis aukščiau viršum Gejeršteino, ir kai man pasirodė, kad jis jau pakankamai aukštai, liepiau iššauti iš mortiros. Dvaras ir visa draugija bematant susirinko aikštėj. Po įprastinių ugnies ratilų, raketų, šviesos kamuolių ir kitų eilinių niekelių sužėrėjo pagaliau kiniška briliantine ugnimi kunigaikštienės inicialai, bet aukštai viršum jų ore pleveno ir tirpo matinėj šviesoj Julijos vardas. Dabar atėjo laikas. Aš uždegiau užtaisą, ir kai tik į orą šnypšdamos ir tratėdamos iškilo raketos, tuoj prapliupo audra su ugniniais žaibais, su perkūnijos trenksmu, nuo kurio dundėjo kalnai ir miškai. Uraganas įsiveržė į parką ir sustaugė jo tankmėj šimtabalse rauda. Aš išplėšiau vienam bėgančiam muzikantui trimitą iš rankų ir ėmiau smarkiai pūsti,

[1] Būk pasveikinta, jūrų žvaigžde *(lot.)*.

o aplink griaudėjo raketų, patrankų ir mortirų artilerija, narsiai pasitikdama perkūnijos trenksmą.

Šitaip maestro Abrahamui pasakojant, Kreisleris pašoko, ėmė smarkiai žingsniuoti po kambarį, mosikuoti rankomis ir pagaliau susižavėjęs suriko:

— Tai puiku, tai gražu, čia atpažįstu savo maestro Abrahamą, kurį myliu visa širdim!

— O,— atsakė maestro Abrahamas,— aš juk žinau, kad tau patinka visokios šiurpios klaikybės, o aš dar nepasakiau, kas tave galutinai būtų atidavęs kraupių dvasių valiai. Aš buvau liepęs įtempti Eolo arfą, kuri, kaip žinai, kabo viršum didžiojo baseino, ir vėtra smagiai grojo ja kaip tikras muzikantas. Uraganui staugiant ir ūžaujaut, pro perkūnijos trenksmus aidėjo šiurpulinga tų milžiniškų vargonų muzika. Vis greičiau ir greičiau skambėjo galingi tonai, ir atrodė, kad tai koks furijų šokis, atliekamas tokiu audringu stilium, kokį vargu ar išgirsi drobinėse teatro sienose. Tai va! Po pusvalandžio viskas buvo baigta. Iš už debesų išplaukė mėnuo. Nakties vėjelis šiureno išgąsdinto miško lapiją ir guosdamas šluostė ašaras tamsiems krūmams. Protarpiais it koks duslus tolimas varpo gaudimas dar suskambėdavo Eolo arfa. Mane apėmė kažkoks keistas jausmas. Tavęs, Johanesai, taip pilna buvo mano siela, kad atrodė, jog tuojau tu pakilsi iš sudužusių vilčių, neišsipildžiusių svajonių kapo ir pulsi man ant krūtinės. Dabar, nakties tyloj, pagalvojau apie tą žaidimą, kurį buvau sumanęs, apie tai, kad jėga norėjau perkirsti neatspėjamo likimo užnarpliotą mazgą, ir ta mintis, gimusi mano sielos gelmėse, pasirodė man tokia svetima, tokia keista, kad mane išpylė šaltas prakaitas ir aš išsigandau pats savęs. Daugybė klystžvakių šokinėjo ir straksėjo aplink visame parke, bet tai buvo tarnai, kurie pasišviesdami ieškojo per greitą bėgimą pamestų skrybėlių, perukų, kuodų, špagų, batukų ir skarų. Aš pasukau namo. Ant didžiojo tilto prie mūsų miesto stabtelėjau ir dar kartą atsigręžiau į parką. Paskendęs magiškoj mėnulio šviesoj, jis atrodė kaip užburtas sodas, kur linksmai šoka grakštieji elfai. Čia ma-

no ausis pasiekė kažkoks plonas cypimas, kažkoks knerkimas, lyg ir panašus į mažo vaiko verksmą. Bene kokia piktadarybė, pagalvojau ir pasilenkiau per turėklus. Skaisčioj mėnesienoj pamačiau kačiuką, vargais negalais įsikibusį į stulpą ir taip besigelbstintį nuo mirties. Matyt, kažkas norėjo prigirdyti kačiukus, ir vienas išsikrapštė į paviršių. „Na,— tariau sau,— nors čia ir ne vaikas, o tik vargšas gyvulėlis šaukiasi tavo pagalbos, vis tiek reikia jam padėti."

— O jautrusis Justai! — sušuko Kreisleris juokdamasis.— Sakyk, kur tavo Telheimas?

— Atsiprašau,— toliau pasakojo maestras Abrahamas,— atsiprašau, mielasis Johanesai, nelygink manęs su Justu. Aš pralenkiau Justą. Jis išgelbėjo pudelį, gyvulį, kurį visi mėgsta, iš kurio netgi laukia malonių patarnavimų, kaip antai: aportavimo, pirštinių, tabokinės, pypkės nešiojimo ir t. t., o aš išgelbėjau katiną, žvėrelį, kurio daug kas bijo, kuris yra apšauktas klastingu, nesugebančiu švelniai, nuoširdžiai prisirišti, kuris niekada neužmiršta savo neapykantos žmogui, taip, išgelbėjau katiną, tikrai nesavanaudiškos filantropijos vedamas. Perlipau per turėklus, rizikuodamas ištiesiau ranką, pačiupau inkščiantį kačiuką, ištraukiau jį ir įsikišau į kišenę. Parėjęs namo, greit nusirengiau ir, visiškai nusivaręs, be jėgų griuvau į lovą. Bet vos tik sumerkiau akis, mane pažadino gailus cypimas ir inkštimas, einantis tartum iš drabužių spintos. Buvau užmiršęs švarko kišenėj kačiuką. Išvadavau jį iš kalėjimo, o jis man už tai taip įdrėskė, jog visi penki pirštai pasruvo krauju. Jau norėjau tėkšti kačiuką pro langą, bet apsigalvojau ir susigėdau savo smulkmeniško kvailumo ir kerštingumo — juk už tai nederėtų pykti netgi ant žmogaus, o ką besakyti apie neprotingą gyvulį. Vienu žodžiu, negailėdamas vargo ir triūso, užauginau tą kačiuką. Dabar jis yra gudriausias, mandagiausias, netgi sąmojingiausias iš visų katinų, trūksta jam tik aukštesnio išsilavinimo, kurį tu, mano mielas Johanesai, lengvai galėsi jam duoti, mat aš esu pasiryžęs katiną Murklį — tokį daviau jam vardą — perleisti

tau. Nors šiuo metu Murklys, kaip sako teisininkai, dar nėra homo sui juris[1], bet aš vis dėlto atsiklausiau, ar jis sutiks pas tave tarnauti. Jis sutinka.

— Tu juokauji,— tarė Kreisleris,— tu juokauji, maestro Abrahamai! Tu žinai, kad aš nelabai mėgstu kates, man daug labiau patinka šunų giminė.

— Būk geras,— prašė maestro Abrahamas,— būk geras, mielas Johanesai, priimk ir palaikyk mano daug žadantį katiną Murklį, bent pakol aš grįšiu iš kelionės. Aš jį atsivedžiau, jis laukia už durų tavo maloningo sprendimo. Bent pasižiūrėk į jį.

Tai pasakęs, maestro Abrahamas atidarė duris. Susirangęs ant šiaudinio demblio, miegojo katinas, kurį tikrai galėjai pavadinti kačių grožio stebuklu. Pilki ir juodi dryžiai ėjo per visą nugarą ir baigėsi tarpuausy, sudarydami ant kaktos įmantriausią hieroglifą. Tokia pat dryžuota buvo ir puiki uodega, nepaprastai ilga ir stora. O visas rainas katino kailis taip blizgėjo ir tviskėjo saulės šviesoje, kad tarp juodų ir pilkų juostų dar galėjai įžiūrėti siaurus geltonus kaip auksas dryželius.

— Murkliuk, Murkliuk! — pašaukė maestro Abrahamas.

— Krrr, krrr,— visiškai aiškiai atsakė katinas, pasirąžė, atsistojo, didžiausiu lanku išrietė nugarą ir atmerkė savo žalias akis, iš kurių tryško proto ir išminties kibirkštys. Taip bent tvirtino maestro Abrahamas, ir Kreisleris turėjo sutikti, kad katino snukutis kažkoks ypatingas, nepaprastas, kad jo galva pakankamai didelė ir talpi mokslams, o balti ūsai jau dabar, jaunystėj, tokie ilgi, kad galima tikėtis, jog ilgainiui katinas įsigys graikų išminčiaus autoritetą.

— Kas matė šitaip visur miegoti,— tarė maestro Abrahamas katinui.— Nebeteksi viso to savo linksmumo ir prieš laiką pasidarysi katinu niurna. Nusiprausk gražiai, Murkly!

---

[1] Pilnametis *(lot.)*.

Katinas tuojau atsitūpė ant užpakalinių kojų, grakščiai pabraukė savo aksominėmis letenėlėmis per kaktą ir skruostus ir aiškiai, linksmai kniauktelėjo: „Miau."

— Tai ponas kapelmeisteris Johanesas Kreisleris,— kalbėjo toliau maestro Abrahamas.— Jis ima tave į tarnybą.

Katinas įrėmė į dirigentą savo dideles žaižaruojančias akis, ėmė murkti, užšoko ant stalo, prie kurio stovėjo Kreisleris, o nuo čia stryktelėjo jam ant peties, lyg norėdamas pasakyti ką į ausį. Paskui jis vėl nušoko žemėn, apėjo, raitydamas uodegą ir murkdamas, aplink savo naująjį poną, lyg rodydamas, kad nori geriau su juo susipažinti.

— Atleisk man, Dieve,— sušuko Kreisleris,— pradedu galvoti, kad tas Rainys turi protą ir yra kilęs iš garsiosios Batuoto katino giminės!

— Viena tau pasakysiu,— atsakė maestro Abrahamas.— Murklys yra smagiausias žvėrelis, koks tik begali būti, tikras Pulčinela, be to, mandagus ir išauklėtas, ne toks įkyrus ir nekuklus, kaip kartais būna šunys, kurie savo negrabiu meilinimusi tik vargina žmogų.

— Žiūrint į tą gudrų katiną,— prabilo Kreisleris,— mano širdį vėl užgula mintis apie tai, kokia ribota yra žmogaus pažinimo galia. Kas gali pasakyti ar bent numanyti, kiek gyvuliai sugeba protauti? Jeigu gamtoje kas nors arba, teisybę sakant, viskas mums nesuprantama, mes tuojau griebiamės pavadinimų ir puikaujamės savo skysta mokykline išmintimi, kuri toliau mūsų nosies nesiekia. Taip ir visą protinį gyvulių pajėgumą, kurs dažnai pasireiškia nuostabiausiomis formomis, mes pavadinome instinktu, ir tiek. Bet norėčiau, kad man kas atsakytų bent į tą vieną klausimą: ar instinkto, aklo, nesąmoningo impulso sąvoka suderinama su galėjimu sapnuoti? Šunys, pavyzdžiui, labai gyvai sapnuoja, tą žino kiekvienas, kas yra stebėjęs medžioklinį šunį. Sapne šuo pergyvena visą medžioklę: ieško, uostinėja, judina kojas, tartum lėkdamas laukais, lekuoja, prakaituoja. Ar katinai sapnuoja, kol kas nežinau.

— Katinas Murklys,— pertarė maestro Abrahamas savo draugą,— ne tik labai gyvai sapnuoja, bet, kaip aiškiai matyti, dažnai paskęsta švelniame susimąstyme, svajingose mintyse, mieguistame apsvaigime, vienu žodžiu, pergyvena tą įstabią būseną tarp sapno ir tikrovės, kurį poetiškos sielos laiko tikrąja genialių minčių gimimo akimirka. Pastaruoju metu, pergyvendamas tą būseną, jis dejuoja ir stena, ir aš spėju, kad jis arba įsimylėjęs, arba rašo tragediją.

Kreisleris skaniai nusijuokė ir sušuko:

— Na, tai eikš, tu gudrusis, mandagusis, sąmojingasis, poetiškasis katine Murkly, būkime...

(M. p. t.)... pirmąjį mokslą, jaunystės mėnesius turiu dar daug ką pasakyti.

Juk labai įdomu ir pamokoma, kai didelio proto žmogus savo autobiografijoj smulkiai apsako visa, kas jam nutiko jaunystėj, nors kai kas ir atrodo nereikšminga. Bet argi dideliam genijui gali nutikti kas nereikšminga? Visa, ką jis, būdamas vaikas, dirbo ar nedirbo, labai svarbu, labai ryškiai nušviečia tą gilesnę jo nemirtingų kūrinių prasmę, tikrąją jų tendenciją. Veržlus, ambicingas jaunuolis, kankinamas abejonių, ar užteks jam vidinių jėgų, pajunta širdyje nuostabią drąsą, kai perskaito, kad didysis žmogus, būdamas vaikas, žaisdavo kareivius, apsirydavo saldumynų ir retkarčiais už tinginystę, nemandagumą ir negrabumą gaudavo į kailį. „Visai kaip aš, visai kaip aš!" — sušunka apsalęs jaunuolis ir neabejoja, kad ir jis didelis genijus, tegu ir ne toks, kaip jo garbinamas dievaitis.

Kai kas, perskaitęs Plutarchą ar net Kornelijų Nepotą, pasidarė didelis didvyris, kitas vėl, skaitydamas antikinių tragedijų vertimus, o taip pat Kalderoną ir Šekspyrą, Gėtę ir Šilerį, pasidarė jei ne didelis poetas, tai bent žavus eiliakalys, irgi visų mėgiamas. Tad manau, kad ir mano kūriniai ne vieno jauno, protingo ir jautraus katino širdyje uždegs aukštesnio poetinio gyvenimo ugnį. O kai toks kilnus jaunuolis perskaitys kada ant stogo mano smagius prisiminimus, įsigilins į aukštas

idėjas, iškeltas šioj knygoj, kurią dabar va laikau naguose, tai dvasios pagavime sušuks: „Murkly, dieviškasis Murkly, didžiausias savo giminėj, tau, tik tau vienam už viską esu dėkingas, tik tavo pavyzdys kelia mane aukštyn!"

Reikia pagirti maestro Abrahamą, kad, mane auklėdamas, jis nesilaikė nei užmiršto Bazedovo, nei Pestalocio metodo ir davė man neribotą laisvę auklėtis pačiam, tik žiūrėjo, kad laikyčiausi tam tikrų normų, kurios, jo nuomone, yra būtinos visuomenėj, turinčioj savo rankose šios žemės valdžią, mat, jeigu jų nesilaikytum, tai viskas susijauktų, apsiverstų aukštyn kojom, kur bepasisukęs atsitrenktum į kitą, prisirinktum bjaurių gumbų ir iš viso neįmanoma būtų jokia visuomenė. Tų normų visumą maestro vadino natūraliu mandagumu, priešpastatydamas jį konvencionaliam mandagumui, kurio laikantis reikia sakyti: „Nuolankiausiai prašau atleisti", jeigu koks netikša užkliudo tave ar užmina ant kojos. Žmonėms gal toks mandagumas ir reikalingas, bet negaliu suprasti, kodėl jo turi mokytis ir mūsų laisvoji giminė, o kad pagrindinė priemonė, kuria naudojosi maestro, mokydamas mane šių normų, buvo itin skaudi beržinė rykštė, tai aš manau turįs teisę skųstis savo auklėtojo griežtumu. Būčiau pabėgęs, jei ne mano įgimtas polinkis į aukštesnę kultūrą, kurs rišo mane su mokytoju.

Juo daugiau kultūros, tuo mažiau laisvės, šventa teisybė. Su kultūra kyla poreikiai, su poreikiais... Taigi kaip tik ūmus kai kurių natūralių poreikių tenkinimas bet kur ir bet kuriuo metu buvo pirmas dalykas, nuo kurio maestro mane visiškai atpratino tos nelemtos rykštės pagalba. Paskui sekė potroškiai, kurie, kaip vėliau įsitikinau, kyla vien tik iš tam tikros liguistos nuotaikos. Kaip tik ši keista nuotaika, tikriausiai išplaukianti iš mano paties psichikos, versdavo mane, pametus pieną arba ir kepsnį, kurį maestro man paduodavo, šokti ant stalo ir kišti nagus prie jo paties valgių. Patyriau rykštės jėgą ir taip nebedariau. Dabar matau, kad maestro buvo teisus, neleisdamas man krėsti tokių išdaigų, nes dauge-

lis mano gerų draugų, ne tokių kultūringų, blogiau išauklėtų, negu aš, turėjo dėl to didžiausių nemalonumų, susigadino karjerą visam gyvenimui. Juk girdėjau, kad vienas daug žadantis jaunas katinas, kurs neįstengė atsispirti pagundai ir išlakė puodynę pieno, palydėjo per tai savo uodegą ir išjuoktas, išniekintas turėjo trauktis iš draugijos ir gyventi kaip atsiskyrėlis. Taigi maestro buvo teisus, neleisdamas man taip daryti; bet kad jis priešinosi mano veržimuisi į mokslą ir meną, to negaliu jam dovanoti.

Niekas manęs taip netraukė maestro kambary, kaip knygomis, raštais ir visokiais keistais instrumentais užverstas rašomasis stalas. Tiesiog pasakysiu, kad tas stalas buvo it koks užburtas ratas, į kurį mane traukte traukė, o vis dėlto jutau kažkokią šventą baimę, kuri neleido man pasiduoti savo aistrai. Pagaliau vieną dieną, kai maestro nebuvo namie, nugalėjau baimę ir užšokau ant stalo. Kokia palaima buvo tupėti tarp knygų ir raštų ir juos vartyti. Ir ne išdykumas, ne, tik žinių troškimas ir mokslo alkis taip padarė, kad aš pagavau letenomis kažkokį rankraštį ir tol jį taršiau, kol sudraskiau į skutelius. Maestro įėjo į kambarį ir, pamatęs, kas atsitiko, puolė prie manęs, užgauliai šaukdamas: „Prakeiktas bestija!"; jis taip nučaižė mane rykšte, kad aš, cypdamas iš skausmo, palindau po krosnim ir visą dieną ištupėjau, neklausydamas ir meiliausių prašymų išlįsti. Kitą toks įvykis būtų amžinai atgrasinęs nuo pasirinkto, netgi pačios prigimties nurodyto kelio. Bet vos tik aš visiškai atsigavau po skausmų, niekaip negalėjau atsispirti savo potraukiui ir vėl užšokau ant rašomojo stalo. Teisybė, užteko maestro tik vienąkart sušukti, ištarti tik porą žodžių: „Aš tau!", ir aš vėl nušokau žemėn, tad kol kas apie studijas nebuvo ko ir galvoti; bet aš kantriai laukiau patogaus momento pradėti mokslus, ir ta valanda greitai atėjo. Vieną dieną maestro taisėsi kažkur eiti, aš tuoj pat gerai pasislėpiau kambary, kad jis negalėtų manęs rasti ir, prisiminęs aną sudraskytą rankraštį, neišvytų lauk. Vos tik jis išėjo, aš liuoktelėjau ant stalo ir neapsakomai

laimingas išsitiesiau tarp popierių. Vikriai atsiverčiau letena gan storą knygą, gulinčią prieš mane, ir ėmiau žiūrėti, ar nesuprasiu kokių rašto ženklų. Iš pradžių, teisybė, nieko nesupratau, bet aš nenusiminiau ir vis spoksojau į knygą, laukdamas, bene nužengs ant manęs kokia dvasia ir išmokys skaityti. Taip įsigilinusį į studijas užtiko mane maestro. Garsiai surikęs: „Ak, tu, prakeiktas bestija!", jis šoko prie manęs. Gelbėtis buvo per vėlu, aš tik suglaudžiau ausis ir kiek galėdamas susigūžiau, jau jausdamas ant nugaros rykštę. Bet, pakėlęs ranką, maestro staiga susilaikė ir pasileido smagiai kvatotis: „Katine... katine, tu skaitai? Na, to aš tau neginsiu. Sakyk tu man, koks troškimas mokytis!" Jis ištraukė man iš letenų knygą, dirstelėjo į ją ir ėmė dar labiau kvatotis. „Tas man patinka,— tarė jis,— ar tik nebūsi įsitaisęs parankinės bibliotekėlės, nes nežinau, iš kur ant mano stalo galėjo atsirasti tokia knyga. Na, na, skaityk sau, studijuok uoliai, katinėli, kai kurias svarbesnes vietas gali net nežymiai pasibraukti nagu, tą aš tau leidžiu." Tai pasakęs, vėl pastūmė man knygą. Kaip vėliau sužinojau, tai būta Knigės „Apie elgesį", ir iš tos puikios knygos aš pasisėmiau daug gyvenimo išminties. Ji man tiesiog iš širdies išimta ir apskritai tinka katinams, kurie nori šiuo tuo būti žmonių visuomenėj. Šios knygos tendencijos, kiek žinau, niekas iki šiol nepastebėjo ir todėl kartais neteisingai ją kritikavo, esą, jei kas mėgintų gyventi pagal toje knygoje nurodytas taisykles, tai visi į tą žmogų žiūrėtų kaip į sausą, beširdį pedantą.

Nuo tos dienos maestro ne tik nebevarydavo manęs nuo stalo, bet netgi mėgdavo, kai aš, jam dirbant, užšokdavau ir išsitiesdavau priešais jį tarp rankraščių.

Maestro Abrahamas turėjo įprotį dažnai ir ilgai balsu skaityti. Tuomet aš stengdavaus taip atsigulti, kad galėčiau žiūrėti į knygą, jam netrukdydamas; aštrios akys, kuriomis mane apdovanojo gamta, čia man daug padėdavo. Lygindamas rašto ženklus su žodžiais, kuriuos jis tardavo, aš greit išmokau skaityti, o kam tas atrodo neįtikėtina, tas neturi jokio supratimo apie nepaprastus ga-

bumus, kuriuos man suteikė gamta. Genijai, kurie mane supranta ir vertina, nė kiek neabejos ypatinga mano erudicija, kuri galbūt prilygsta jų pačių išprusimui. Čia taip pat negaliu nutylėti to įstabaus reiškinio, kurį pastebėjau, stengdamasis gerai suprasti žmonių kalbą. Visiškai aiškiai pajutau, kad absoliučiai nežinau, kaip aš pradėjau ją suprasti. Sako, kad ir žmonėms taip yra, ir nieko nuostabaus, juk šita padermė vaikystės metais yra žymiai kvailesnė ir bejėgiškesnė negu mes. Kol buvau mažas kačiukas, man nė karto nepasitaikė išsidurti sau akių, įkišti letenos į ugnį ar žvakę ar suėsti batų tepalą vietoj vyšnių košės, o maži vaikai dažnai taip padaro.

Išmokęs skaityti ir kimšdamas į galvą kasdien vis daugiau svetimų minčių, aš pajutau nenugalimą norą išgelbėti nuo užmaršties ir savo paties mintis, kurias gimdė manyje slypintis genijus, o tam, žinoma, reikėjo išmokti itin sunkaus rašymo meno. Kad ir kaip atidžiai stebėjau maestro ranką, jam rašant, bet tikrosios mechanikos niekaip negalėjau nužiūrėti. Aš studijavau senąjį Hilmarą Kurasą, vienintelį rašymo vadovėlį, koks buvo pas mano šeimininką, ir jau buvau bemanąs, kad sunki rašymo mįslė įveikiama tik to didžiausio rankogalio pagalba, kuris knygoje puošia rašančią ranką. O kad mano maestro rašo be rankogalio, tai tik todėl, kad jis nepaprastai įgudęs,— juk ir prityręs ekvilibristas šoka ant virvės be balansavimo karties. Aš labai troškau rankogalių ir jau ketinau pagrobti šeimininkės naktinį kyką ir iš jos įsitaisyti savo dešinei letenai rankogalį, bet staiga, įkvėpimo valandą, kaip dažnai būna genijams, man toptelėjo geniali mintis, kuri viską išsprendė. Tik todėl aš negaliu laikyti plunksnos ar pieštuko taip, kaip laiko maestro, pamaniau sau, kad skirtingai sudėtos mūsų rankos, ir ta mintis pasitvirtino. Reikėjo sugalvoti kitą, mano letenai pritaikytą rašymo būdą, ir lengva įspėti, kad aš jį sugalvojau. Taip dėl ypatingos individo sandaros atsiranda naujos sistemos.

Kitą didelį sunkumą reikėjo įveikti, dažant plunksną į rašalą. Niekaip negalėjau dažydamas išsaugoti letenė-

lės, ji vis įlįsdavo kartu į buteliuką, todėl suprantama, kad pirmieji rašto ženklai, rašyti daugiau letena, negu plunksna, išėjo itin griozdiški ir stambūs. Todėl neišmanėliai lengvai gali palaikyti pirmuosius mano rankraščius teplionėmis, ir tiek. Bet genijai lengvai pažins genialųjį katiną iš pat pirmųjų jo raštų ir bus nustebinti, netgi sujaudinti jo gilaus ir didžio proto, pirmąkart ištryškusio neišsenkamu šaltiniu. Kad pasaulis ateity nesiginčytų dėl mano nemirtingų kūrinių chronologijos, čia pasakysiu, kad pirmiausia parašiau filosofinį sentimentalų didaktinį romaną „Mintis ir nuojauta arba Katinas ir šuo". Jau tas vienas kūrinys galėjo sukelti milžinišką susidomėjimą. Paskui, gerai nusimanydamas visose srityse, parašiau politinį traktatą antrašte „Apie pelėkautus ir jų įtaką kačių pažiūroms ir energijai". Po to pajutau įkvėpimą parašyti tragediją „Žiurkių karalius Kavdaloras". Ir ši tragedija su didžiausiu pasisekimu galėjo būti daugybę kartų vaidinama visuose pasaulio teatruose. Tai šie mano į aukštumas besiveržiančio proto kūriniai turi eiti pirmieji rinktinių raštų eilėje; apie tai, kas mane paskatino juos rašyti, kalbėsiu kitoj vietoj.

Kai geriau išmokau valdyti plunksną, kai nebeišsirašaluodavau letenėlės, aišku, ir mano stilius pasidarė grakštesnis, dailesnis, skambesnis; daugiausia mokiausi iš poezijos almanachų, rašiau įvairiausius gražius kūrinėlius ir greit tapau tuo maloniu, simpatišku rašytoju, koks ir šiandien esu. Jau anuomet vos neparašiau karžygių epo iš dvidešimt keturių giesmių, bet kai baigiau, išėjo visai kas kita, ir už tai Tasas ir Ariostas, gulėdami grabe, tegu dėkoja Dievui. Jeigu iš po mano nagų tikrai būtų išėjęs karžygių epas, anų dviejų niekas nebebūtų skaitęs.

Dabar prieinu...

(Mak. l.)... kad geriau suprastum, malonusis skaitytojau, reikia tau trumpai ir aiškiai nušviesti visą padėtį.

Kas tik apsistodavo žavaus Zighartsveilerio miestelio viešbuty, tas tuojau išgirsdavo apie kunigaikštį Irenėjų. Mat vos tik svečias užsisakydavo upėtakių — šiose vietose jie puikūs — šeimininkas tuojau atsakydavo: „Ge-

rai pasirinkote, pone! Mūsų šviesiausias kunigaikštis juos irgi labai mėgsta, o aš tą puikią žuvį moku visai taip pat pagaminti kaip dvare." Bet iš naujausių geografijos vadovėlių, žemėlapių ir statistikos pranešimų išprusęs turistas žinodavo, kad Zighartsveilerio miestelis kartu su Gejeršteinu ir visa apylinke seniai prijungtas prie tos didžiosios kunigaikštystės, per kurią jis dabar keliavo. Todėl labai nustebdavo, radęs čia šviesųjį kunigaikštį ir dvarą. O iš tikrųjų buvo taip. Kunigaikštis Irenėjus iš tiesų kadaise valdė padorią valstybėlę netoli Zighartsveilerio. Iš savo rezidencijos bažnytkaimio bokšto pro gerus žiūronus jis galėdavo apžvelgti visas savo valdas, todėl niekada neišleisdavo iš akių savo šalies džiaugsmų ir vargų, savo brangių pavaldinių laimės. Jis bet kurią valandą galėdavo sužinoti, kaip užderėjo Peterio kviečiai tolimiausiame valstybės užkampy, o taip pat stebėti, ar Kuncas ir Hansas netinginiauja savo vynuogynuose. Sako, kad vieną kartą, kai kunigaikštis Irenėjus buvo išėjęs pasivaikščioti anapus sienos, jo valstybėlė iškritusi jam iš kišenės. Ar taip buvo, ar ne, bet naujausioj anos didžiosios kunigaikštystės istorijos laidoje, turinčioje daug priedų, randame įtrauktą bei įregistruotą kunigaikščio Irenėjaus valstybėlę. Jis buvo atleistas nuo valdymo vargų, paskiriant jam iš valdytų žemių pajamų nemažą apanažą, kurį jis turėjo sunaudoti, gyvendamas žaviame Zighartsveilerio miestely.

Be šios valstybėlės, kunigaikštis Irenėjus dar turėjo gerą krūvą pinigų, kurios jam niekas neatėmė, taigi jis pasijuto iš menko valdovo staiga tapęs turtingu nepriklausomu žmogumi ir galįs gyventi kaip tik širdis geidžia.

Kunigaikštis Irenėjus garsėjo kaip didžiai apsišvietęs žmogus, jautrus menui ir mokslui. Ir dar tuo, kad valdymo našta jam buvo itin nemaloni, kartą net buvo pasklidęs gandas, kad jis grakščiomis eilėmis išreiškęs idilišką norą gyventi vienišas, procul negotiis[1], mažame namelyje, prie čiurlenančio upelio, su keliais naminiais gyvu-

---

[1] Toli nuo rūpesčių *(lot.)*.

lėliais; taigi buvo galima laukti, kad dabar, užmiršęs valdovo rūpesčius, jis susikurs jaukų namų židinį, kokį gali susikurti turtingas, nepriklausomas žmogus. Bet kur tau!

Galimas daiktas, kad į valdovų meilę mokslui ir menui reikia žiūrėti tik kaip į neatskiriamą dvaro gyvenimo dalį. Padėtis reikalauja turėti paveikslų, klausytis muzikos, ir būtų negražu, jei dvaro knygrišys sėdėtų dykas ir nerištų naujausios literatūros į auksu žvilgančius odinius viršelius. Bet jeigu ta meilė yra neatskiriama dvaro gyvenimo dalis, tai ji turi ir žūti kartu su dvaru, ji negali viena išlikti ir guosti valdovą, kai šis netenka sosto ar tos kėdutės, ant kurios buvo pratęs sėdėti.

Kunigaikštis Irenėjus pasiliko ir dvaro gyvenimą, ir meilę mokslui ir menui: jis įgyvendino gražią svajonę, kurioje vaidino pats su savo aplinka ir visu Zighartsveilerio miesteliu.

Jis elgėsi taip, lyg būtų kunigaikštis valdovas, laikė ir toliau visą dvarą, valstybės kanclerį, finansų kolegiją ir t. t., ir t. t., dalino savo šeimos ordinus, kėlė rautus, balius, kuriuose dalyvaudavo ne daugiau kaip dvylika — penkiolika žmonių, nes atranka čia buvo griežtesnė, negu didžiausiuose dvaruose, o miestelio žmonės buvo tokie geri, kad manė, jog apgaulingas to svajingo dvaro blizgesys daro jiems garbę ir šlovę. Gerieji Zighartsveilerio gyventojai vadino kunigaikštį Irenėjų šviesiausiuoju valdovu, jo ir jo šeimos vardadieniais iliuminuodavo miestą ir šiaip mielai aukodavosi, linksmindami dvarą, kaip Atėnų piliečiai Šekspyro „Vasarvidžio nakties sapne".

Reikia pripažinti, kad kunigaikštis savo vaidmenį vaidino su įtaigiausiu patosu ir mokėjo tuo patosu užkrėsti visus savo artimuosius. Ateina, sakysim, jo šviesybės finansų patarėjas į Zighartsveilerio klubą niūrus, susimąstęs, nekalbus! Jo kaktą niaukia debesys, čia jis paskęsta savo mintyse, čia pašoka, lyg staiga atbudęs. Jam esant, žmonės vaikšto pirštų galais ir vos drįsta balsu kalbėti.

Išmuša devynias, jis pašoka, pasiima skrybėlę, ir nė nemėgink jo sulaikyti, su išdidžia reikšminga šypsena jis pareiškia, kad jo laukiančios krūvos bylų, kad reikėsią aukoti visą naktį, mat rytoj įvyksiąs labai svarbus, paskutinis šiam ketvirty kolegijos posėdis. Jis išbėga, palikdamas savo bičiulius, sustingusius iš šventos pagarbos jo sunkiai ir labai atsakingai tarnybai. O koks tas pranešimas, kurį vargšas patarėjas turi rašyti visą naktį? Ogi iš visų departamentų — iš virtuvės, valgomojo, rūbinės — gauti skalbinių sąrašai už praėjusį ketvirtį, ir jam įsakyta padaryti pranešimą visais skalbinių klausimais. Arba, sakysim, miestas gailisi vargšo dvaro račiaus, bet, sujaudintas iškilmingo kolegijos patoso, sako: „Griežtai, bet teisingai." Mat tas žmogelis, laikydamasis gautos instrukcijos, pardavė nebetinkamą naudoti puskarietę, o finansų kolegija, grasindama jį tučtuojau atleisti, pareikalavo per tris dienas įrodyti, kur jis padėjęs antrąją pusę, gal dar kam nors tinkamą.

Skaisčiausia žvaigždė, šviečianti kunigaikščio Irenėjaus dvare, buvo patarėja Bencon, našlė per trisdešimt metų amžiaus, kadaise valdinga gražuolė ir šiandien dar nebjauri, vienintelė abejotino kilmingumo asmenybė, o vis dėlto kunigaikščio visiems laikams priimta į dvaro rūmus. Aiškus, skvarbus patarėjos protas, laki mintis, nusimanymas apie visus gyvenimo reikalus, o labiausiai kažkoks būdo šaltumas, be kurio negali pasireikšti talentas valdyti, rodė savo galybę su tokia jėga, kad iš tikrųjų jos rankose buvo visos lėlių teatro virvutės šiame miniatiūriniame dvare. Jos duktė, vardu Julija, užaugo kartu su kunigaikštyte Hedviga, ir našlė turėjo tiek daug įtakos kunigaikštytės auklėjimui, kad ši tėvų šeimoj atrodė kaip svetima ir įstabiai skyrėsi nuo savo brolio. Mat princas Ignacas buvo pasmerktas amžinai vaikystei, galima sakyti, buvo silpnaprotis.

Toks pat įtakingas, taipogi dalyvaująs intymiausiuose kunigaikščio namų reikaluose, nors ir kitokiu būdu, negu ponia Bencon, buvo tas savotiškas žmogus, kurį tu,

malonusis skaitytojau, jau pažįsti kaip Irenėjaus dvaro maître de plaisir[1] ir kaip ironišką raganių.

Maestro Abrahamas pateko į kunigaikščio namus itin keistomis aplinkybėmis.

Kunigaikščio Irenėjaus amžinatilsį tėtušis buvo kuklus, švelnus žmogelis. Jis suprato, kad bet koks jėgos rodymas ir noras smarkiau užsukti valstybinę mašiną gali tik sulaužyti išgverusius tos mašinos ratelius. Todėl jis viską savo valstybėlėj paliko po senovei, ir jeigu dėl to jam nebuvo progos sublizgėti protu ar parodyti kokias kitas dangaus dovanas, tai jis guodėsi tuo, kad jo kunigaikštystėj visiems gera gyventi, o kai dėl užsienio, tai jį galima buvo palyginti su moterimis, kurios tada turi geriausią vardą, kai žmonės apie jas visiškai nieko nekalba. Jeigu mažytis kunigaikščio dvaras buvo sustingęs, ceremoningas, senoviškas, jei kunigaikštis visiškai negalėjo suprasti kai kurių lojalumo idėjų, kilusių naujausiais laikais, tai kaltas čia buvo medinis nekintantis statinys, kurį vargais negalais dvare buvo surentę oberhofmeisteriai, hofmaršalai ir kamerheriai. Tačiau tame statiny veikė vienas variklis, kurio niekada negalėjo sustabdyti nė koks hofmeisteris, nė koks maršalas. Tai buvo įgimtas kunigaikščio polinkis žavėtis nuotykiais ir visokiais keistais, paslaptingais daiktais. Sekdamas tauriojo kalifo Haruno al-Rašido pavyzdžiu, jis dažnai vaikščiodavo persirengęs po miestą ir kaimus, norėdamas patenkinti ar bent suteikti peno tam savo polinkiui, kurs keistai nesiderino su visu kitu jo gyvenimu. Jis užsidėdavo apskritą skrybėlę, užsivilkdavo pilką surdutą ir visi iš pirmo žvilgsnio žinodavo, kad dabar kunigaikščio negalima pažinti.

Kartą atsitiko, kad taip neatpažįstamai persirengęs kunigaikštis žingsniavo alėjomis, einančiomis nuo rūmų į tolimą parko kampą, kur stovėjo vienišas namelis. Jame gyveno dvaro virėjo našlė. Atėjęs prie šio namelio, kunigaikštis pamatė, kaip iš jo išsmuko du į apsiaustus su-

---

[1] Pramogų vadovas *(pranc.)*.

sisupę vyrai. Jis pasitraukė į šalį, ir Irenėjaus namų istorikas, iš kurio aš semiu šias žinias, tvirtina, kad kunigaikščio net ir tada niekas nebūtų pastebėjęs ir pažinęs, jeigu jis būtų buvęs ne su pilku surdutu, bet su blizgančiais iškilmių drabužiais ir žėrinčia ordino žvaigžde ant krūtinės, nes buvo tamsu, nors į akį durk. Kai šie abu vyrai pamažu ėjo pro kunigaikštį, jis visiškai aiškiai išgirdo tokį pokalbį: „Ekscelencija, valdykis, susimildamas, bent šį kartą nebūk asilas, brolau! Tą tipą reikia išvyti, kol dar kunigaikštis nieko apie jį nežino, jei ne, tas prakeiktas raganius atsisės mums ant sprando ir visus pražudys savo velniškom išmonėm." Kitas atsakė: „Mon cher frère[1], nesikarščiuok taip labai, tu žinai mano įžvalgumą, mano savoir faire[2]! Rytoj aš tam pavojingam žmogui numesiu kelis auksinius, ir tegu nešdinasi kitur rodyti savo pokštų. Čia jam neleisim pasilikti. Be to, kunigaikštis yra..."

Balsai atitolo, ir kunigaikštis neišgirdo, kuo jį laikė jo hofmaršalas, nes tie vyrai, kur išsmuko iš namelio, buvo hofmaršalas ir jo brolis, vyriausiasis dvaro medžioklis. Kunigaikštis pažino juos abu iš balso.

Galima įsivaizduoti, kad dabar kunigaikštis nieko kito taip netroško, kaip kuo greičiausiai susirasti tą žmogų, tą pavojingą raganių, kurio dvariškiai nenorėjo jam rodyti. Jis pasibeldė į duris, našlė išėjo su žiburiu rankoj į kiemą ir, pamačiusi apskritą skrybėlę ir pilką kunigaikščio surdutą, mandagiai, bet šaltai paklausė: „Ko pageidaujate, mesjė?" Žodžiu „mesjė" būdavo kreipiamasi į kunigaikštį, kai jis būdavo persitaisęs, atseit, neatpažįstamas. Kunigaikštis pasiteiravo, koks čia svetimšalis esąs pas ją apsistojęs, ir išgirdo, kad tai labai miklus ir garsus fokusininkas, turįs daugybę pažymėjimų, koncesijų ir privilegijų ir ketinąs čia pademonstruoti savo meną. Našlė papasakojo, kad pas jį ką tik buvę du ponai iš dvaro, ir jis parodęs jiems tokių neišaiškinamų dalykų ir

---

[1] Mano brangusis brolau *(pranc.)*.
[2] Apsukrumas *(pranc.)*.

taip juos apstulbinęs, kad jie išėję visiškai sutrikę ir išbalę kaip drobė.

Kunigaikštis tuojau paprašė nuvesti jį pas svetimšalį. Maestro Abrahamas (jis ir buvo tas garsusis fokusininkas) sutiko jį kaip seniai lauktą svečią ir gerai uždarė duris.

Niekas nežino, ką maestro Abrahamas jam parodė. Žinoma yra tik tiek, kad kunigaikštis visą naktį išbuvo pas jį, o kitą rytą maestro Abrahamas atsikraustė į rūmus, kur jam buvo parengti kambariai, slaptu koridorium sujungti su kunigaikščio kabinetu; tad kunigaikštis nepastebimas galėjo lankytis pas savo svečią. Ir dar yra žinoma, kad nuo to laiko kunigaikštis nebevadino hofmaršalo „mon cher ami"[1], o vyriausiajam medžiokliui niekada nebeleido pasakoti tos nuostabios pasakėlės apie baltą raguotą kiškį, kurio jis (vyriausiasis medžioklis) negalėjęs nušauti per savo pirmąją medžioklę. Abudu broliai dėl to taip nusiminė ir susikrimto, kad netrukus pasišalino iš dvaro. Pagaliau ir tas yra žinoma, kad maestro Abrahamas stebino dvarą, miestą ir visą šalį ne tik savo fokusais, bet ir tuo, kad pamažu sugebėjo įsigyti didelį autoritetą kunigaikščio akyse.

Apie maestro Abrahamo burtus minėtas Irenėjaus dvaro istorikas pasakoja tokių neįtikėtinų dalykų, kad nedrįstu jų nė kartoti, bijodamas netekti malonaus skaitytojo pasitikėjimo. Bet pats nuostabiausias numeris iš visų, apie kurį istorikas sako, kad jau tas vienas pokštas būtų visiškai įrodęs, jog maestro Abrahamas turi pavojingų ryšių su slaptingomis dvasiomis, buvo akustiniai burtai, kurie vėliau, pavadinti „nematomosios mergelės" vardu, sukėlė didžiausią sensaciją; jau anuomet maestro Abrahamu atliekąs kažkokias magiškas operafantastiškai ir taip sujaudindavo žmones, kaip niekada vėliau.

Be to, kai kas tvirtino, kad pats kunigaikštis kartu su maestro Abrahamu atliekąs kažkokias magiškas opera-

[1] Brangusis drauge *(pranc.)*.

cijas, ir dvaro damos, kamerheriai ir kiti dvariškiai suko galvas, kvailai ir beprasmiškai spėliodami, koks tų operacijų tikslas. Matydami retkarčiais iš laboratorijos kylančius dūmus, visi nutarė, kad maestro Abrahamas moko kunigaikštį dirbti auksą ir kad jau įvedė jį į visokius jam naudingus dvasių susirinkimus. Be to, visi buvo įsitikinę, kad kunigaikštis netvirtina miestelio burmistro, netgi nepakelia dvaro kūrikui algos, nepasitaręs su Agatodemonu, spiritum familiarem[1] ar su žvaigždėmis.

Kai senasis kunigaikštis mirė ir po jo valdžią paėmė Irenėjus, maestro Abrahamas išvažiavo. Jaunasis valdovas, kuris nebuvo paveldėjęs iš tėvo nė kruopelės jo palinkimo į nuotykius ir paslaptingus daiktus, leido jam išvažiuoti, bet netrukus pamatė, kad maestro Abrahamo burtai puikiai padėdavo įveikti vieną piktą dvasią, kuri taip dažnai susisuka lizdą mažuose dvaruose, būtent, pragarišką nuobodulio dvasią. Be to, ir pagarba, kurią tėvas rodė maestro Abrahamui, buvo giliai įleidus šaknis jaunojo kunigaikščio sieloje. Būdavo valandų, kada maestro Abrahamas kunigaikščiui atrodydavo it kokia nežemiška būtybė, iškilusi viršum visų, kad ir labai aukštai stovinčių žmonių. Sako, kad tas ypatingas jausmas buvo susijęs su vienu kritišku neužmirštamu įvykiu iš kunigaikščio jaunystės. Būdamas įkyriai smalsus vaikas, jis kartą įsibrovė į maestro Abrahamo kambarį ir pagriebęs sulaužė kažkokią mašinėlę, kurią maestro su dideliu vargu ir išmone buvo padirbęs. O maestro, baisiai perpykęs dėl tokio padaužos kunigaikštuko negrabumo, pliaukštelėjo jam antausį ir ne visai švelniai tuoj pat išvedė jį iš kambario į koridorių. Apsipylęs ašaromis, jaunasis ponaičiukas tiek tesulemeno: „Abrahamas... soufflet[2]", ir apstulbęs oberhofmeisteris pagalvojo, kad per daug rizikinga būtų gilintis į tą baisią paslaptį, kurią jis drįso įtarti.

---

[1] Šeimos dvasia *(lot.)*.
[2] Antausis *(pranc.)*.

Kunigaikštis labai troško turėti maestro Abrahamą kaip gaivinantį dvaro mechanizmo pradą, bet kad ir kaip stengėsi, susigrąžinti jo negalėjo. Tik po to lemtingo pasivaikščiojimo, kai kunigaikštis pametė savo valstybėlę, kai įsitaisė Zighartsveilery savo chimerišką dvarą, maestro Abrahamas vėl atsirado, ir reikia pasakyti, kad labiau laiku atsirasti negalėjo. Mat...

(M. p. t.)... prie įsidėmėtino įvykio, kuris, kaip sako inteligentiški biografai, mano gyvenime sudaro ištisą skyrių.

Skaitytojai! Jaunuoliai, vyrai, moterys, po kurių kailiu plaka jautri širdis, kuriems brangi dorybė, kurie pažįstate tuos saldžius gamtos uždedamus pančius, jūs mane suprasite ir... mane pamilsite!

Diena buvo karšta, aš ją pramiegojau pakrosny. Pagaliau ėmė temti, pro atvirą mano šeimininko langą padvelkė gaivūs vėjai. Aš atsibudau iš miego, mano krūtinė išsipūtė, ją užliejo tas neapsakomas jausmas, vienu kartu ir skausmas, ir džiaugsmas, kuris sukelia saldžiausią nuojautą. Šios nuojautos įveiktas, aš pakilau, padaręs tą išraiškingą judesį, kurį šaltas žmogus vadina nugaros rietimu. Išeiti iš čia, išeiti į gamtos prieglobstį! Aš iššokau ant stogo ir ėmiau vaikštinėti besileidžiančios saulės spinduliuose. Tada išgirdau palėpėj garsus, tokius švelnius, tokius artimus, tokius pažįstamus, tokius viliojančius, kažkas nežinoma traukė mane su nenugalima jėga žemyn. Aš palikau gražiąją gamtą ir pro stogo langelį įlindau į palėpę. Nušokęs ant žemės, tuojau pamačiau didelę, gražią, juodmargę katę, patogiai tupinčią ant užpakalinių kojų; tai ji ką tik taip žavingai murkavo ir dabar varstė mane tiriamu žvilgsniu. Beregint atsitūpiau priešais ją ir, paklusdamas vidiniam balsui, mėginau pritarti tai dainai, kurią pirma traukė margoji. Turiu pasakyti, kad man tas puikiausiai pavyko, ir tą dieną — sakau tai psichologams, kurie studijuoja mane ir mano gyvenimą,— pradėjau tikėti savo vidiniu muzikiniu talentu, o su tikėjimu, aišku, atsirado ir pats talentas. Margoji dirstelėjo į mane aštriau ir atidžiau, staiga nu-

tilo ir kad šoks ant manęs! Nieko gero nesitikėdamas, aš parodžiau nagus, bet tą patį akimirksnį ji suriko ir skaidrios ašaros pasipylė jai iš akių.

— Sūnau, o sūnau! Eikš, skubėk į mano glėbį!

Paskui ji mane apkabino ir karštai prispaudė prie širdies.

— Taip, tai tu, tu, mano sūnus, gerasis mano sūnus, kurį aš be didelių skausmų pagimdžiau!

Aš pasijutau giliai sujaudintas, ir jau tas jausmas turėjo mane įtikinti, kad margoji tikrai mano motina, bet dėl visa ko aš paklausiau, ar ji kartais neklysta.

— O, tas panašumas! — atsakė ji,— tas panašumas, tos akys, tie veido bruožai, tie ūsai, tas kailis, viskas per daug gerai primena man tą neištikimąjį, tą nedėkingąjį, kurs mane paliko. Tu gyvas savo tėvo paveikslas, brangusis Murkly — juk toks tavo vardas,— bet tikiuosi, kad šalia tėvo grožio tu paveldėjai iš savo motinos Minos ramesnę galvoseną ir švelnų būdą. Tavo tėvas buvo labai didingo stoto, iš jo kaktos švietė imponuojantis orumas, dideliu protu žaižaravo jo žalios akys, o apie ūsus ir skruostuose dažnai žaisdavo maloni šypsena. Šios fizinės savybės, o, be to, guvus protas ir kažkoks grakštus lengvas pelių gaudymo būdas padėjo jam užkariauti mano širdį. Bet greit pasirodė jo tironiškumas, kurį jis ilgą laiką gudriai slėpė. Sakau tai su siaubu! Vos tik tu gimei, jam kilo nelemtas apetitas suėsti tave ir tavo brolius.

— Mieloji motina,— pertariau aš margąją,— mieloji motina, nesmerkite to polinkio taip griežtai. Kultūringiausia žemės tauta buvo priskyrusi dievams keistą norą ėsti savo vaikus, bet buvo išgelbėtas Jupiteris, o dabar ir aš!

— Aš tavęs nesuprantu, sūnau,— atsakė Mina,— bet man atrodo, kad čia tu nušnekėjai, o gal tu nori ginti savo tėvą? Nebūk nedėkingas, tas kraujo ištroškęs tironas tikrai būtų tave pasmaugęs ir surijęs, jei aš nebūčiau taip narsiai tavęs gynusi šitais aštriais nagais, jei nebūčiau bėgiojusi čia į rūsį, čia ant aukšto, čia į pašiūrę, gelbėdama tave nuo to išsigimėlio barbaro perse-

kiojimų. Pagaliau jis mane paliko, niekada jo daugiau nebemačiau! Tačiau ir šiandien jis tebėra gyvas mano širdyje! Jis buvo gražuolis katinas! Dėl jo stoto, dailaus elgesio daug kas laikė jį keliaujančiu grafu. Aš maniau, kad, eidama motinos pareigas siaurame šeimos rately, galėsiu sau ramiai tyliai gyventi, bet manęs dar laukė baisiausias smūgis. Kartą, grįžus po trumpo pasivaikščiojimo, neberadau nei tavęs, nei tavo brolių! Kažkokia senė dieną prieš tai buvo aptikusi mūsų kampelį ir bumbėjo kažkokius grėsmingus žodžius apie prigirdymą ir dar kažką! Dar laimė, kad tu, mano sūnau, išsigelbėjai, eikš, leisk man dar kartą tave apkabinti, brangusis!

Margoji mama glamonėjo mane iš visos širdies ir prašė smulkiau papasakoti, kaip aš gyvenu. Aš jai viską apsakiau ir neužmiršau pasigirti savo aukštu mokslu ir kaip jį pasiekiau.

Atrodo, kad negirdėti sūnaus sugebėjimai mažiau sužavėjo Miną, negu buvo galima tikėtis. Dar daugiau! Ji man aiškiai davė suprasti, kad su visu savo nepaprastu protu, su savo didžiu mokslu aš nuklydau į šuntakius, kurie gali mane pražudyti. Ypač ji mane įspėjo nerodyti savo įgytų žinių maestro Abrahamui, nes jis tuojau pradėtų mane išnaudoti ir paverstų mano gyvenimą sunkiausia vergija.

— Aš, tiesa, negaliu pasigirti tokiu išsilavinimu, kaip tavo,— kalbėjo Mina,— bet man netrūksta natūralių gabumų ir malonių, gamtos įskiepytų talentų. Tokiu, pavyzdžiui, aš laikau mokėjimą leisti iš savo kailio traškančias kibirkštis, kai esu glostoma. O, kiek nemalonumų man atnešė jau tas vienas talentas! Dėl to kibirkščiavimo vaikai ir dideli be perstojo mane kankina, taršo nugarą, o jei aš kada iš apmaudo pabėgu ar parodau nagus, tai mane plūsta, vadina baikščiu laukiniu žvėrim arba ir primuša. Jei tik maestro Abrahamas sužinos, kad tu moki rašyti, mielas Murkly, tuojau padarys tave savo raštininku ir užkraus tau kaip pareigą, ką tu dabar darai savo noru ir savo malonumui.

Mina dar daug kalbėjo apie mano santykius su maestro Abrahamu ir apie mano išsilavinimą. Tik vėliau supratau, kad tai, ką aš tada palaikiau bjaurėjimusi mokslu, buvo tikras gyvenimo pažinimas, kurį buvo sukaupusi margoji.

Aš sužinojau, kad Mina gyvena itin blogose sąlygose pas seną kaimynę, dažnai vos suduria galą su galu ir kenčia alkį. Tas mane labai sujaudino, mano krūtinėje atbudo galinga vaiko meilė, aš prisiminiau tą gražią silkės galvą, likusią nuo vakarykščių pietų, ir nutariau atnešti ją gerajai motinai, kurią taip netikėtai atradau.

Bet kas išmatuos širdies nepastovumą tų, kurie vaikšto mėnesienoj! Kodėl likimas neapsaugojo mūsų krūtinės nuo klaikaus nelemtų aistrų žaismo! Kodėl mus, liaunas svyruojančias nendres, nulenkia gyvenimo audra? O, piktas likime! O, apetite, tu vadiniesi katinas! Įsikandęs silkės galvą, aš, pius Aeneas[1], užlipau ant stogo ir jau buvau belendąs pro langelį į palėpę! Bet patekau į tokią būklę, kur mano „aš" pasidarė kažkaip keistai svetimas manajam „aš", o tačiau atrodė, kad tai tikrasis mano „aš". Manau, kad išsireiškiau suprantamai ir aiškiai, taigi iš šio mano keistos būklės nusakymo kiekvienas pažins dvasines gelmes permatantį psichologą. Pasakosiu toliau!

Keistas jausmas, supintas iš noro ir nenoro, suparalyžiavo mano pojūčius, įveikė mane, priešintis buvo nebeįmanoma — aš suėdžiau silkės galvą!

Girdėjau, kaip neramiai kniaukė Mina, kaip baimingai šaukė mane vardu. Aš pajutau sąžinės graužimą, gėdą, šokau atgal į savo šeimininko kambarį ir palindau po krosnim. Čia mane kankino baisiausi vaizdai. Aš mačiau Miną, savo atrastą margąją motiną, nelaimingą, apleistą, trokštančią maisto, kurį buvau jai pažadėjęs, kone alpstančią. O! Dūmtrauky švilpiantis vėjas stūgavo: „Mina! Mina!" — „Mina" — čežėjo šeimininko popieriuose, braškėjo išklypusiose pintinėse kėdėse. „Mina, Mina!" — dejavo krosnies durelės... O! Koks skaudus jausmas draskė

---

[1] Dorasis Enėjas *(lot.)*.

man širdį! Aš nutariau, jei tik galėsiu, pasikviesti vargšę pusryčių ir pavaišinti pienu. Ta mintis it gaivinantis pavėsis apgaubė mano sielą saldžia ramybe. Aš suglaudžiau ausis ir užmigau.

Jūs, jautriosios sielos, kurios mane suprantate, jūs, jeigu tik nesate asilai, bet tikri, dori katinai, jūs, sakau, suprasit, kad ši audra krūtinėj nuskaidrino mano jaunystės dangų, kaip gaivus uraganas sudrasko juodus debesis ir atskleidžia giedrą horizontą. O! Nors iš pradžių ta silkės galva sunkiai prislėgė mano sielą, bet aš sužinojau, kas yra apetitas ir kad nusikaltimas yra priešintis motinai gamtai. Tegu kiekvienas pats susiieško silkės galvą ir tegu nestoja skersai kelio apsukresniam, kuris, tikrojo apetito vedamas, visada tą galvą susiranda.

Taip baigiasi šis mano gyvenimo epizodas, kuris...

(Mak. l.) ... istorikui ar biografui nemalonesnio daikto, kaip galvotrūkčiais lėkti tartum ant laukinio kumelio nugaros per kemsynus ir žeberkštynus, per laukus ir dirvas, vis ieškoti pramintų kelių, bet niekada jų nerasti. Tokia dalia yra to, kurs pasiryžo užrašyti tau, mielas skaitytojau, ką jam pavyko sužinoti apie nuostabų muziko Johaneso Kreislerio gyvenimą. Kaip jam norėtųsi pradėti: „Tokiais ir tokiais metais mažame N. arba B., arba K. miestelyje Sekminių arba Velykų rytą Johanesas Kreisleris išvydo pasaulio šviesą." Bet tokia graži chronologinė tvarka visiškai neįmanoma, nes vargšas pasakotojas tegali pasinaudoti žodžiu perduotomis, epizodinėmis žiniomis ir, kad neužmirštų visumos, yra priverstas tuojau jas užrašyti. Kaip tos žinios iš tikrųjų buvo gautos, tu, mielasis skaitytojau, išgirsi pasakojimo gale ir tada gal pateisinsi rapsodinį šios knygos pobūdį, o gal ir pagalvosi, kad vis dėlto, nepaisant chaotiškos formos, visas jos dalis jungia tvirtas ištisinis siūlas.

Šiuo metu galima tik tiek papasakoti, kad vieną gražų vasaros vakarą, netrukus po to, kai kunigaikštis Irenėjus apsigyveno Zighartsveilery, kunigaikštytė Hedviga ir Julija vaikštinėjo dailiame dvaro parke. Besileidžiančios saulės spinduliai it auksinis šydas gaubė miškus. Neju-

dėjo nė vienas lapelis. Ilgesingoj tyloj medžiai ir krūmai laukė, kad padvelktų vakaris vėjelis ir juos paglamonėtų. Tik miško upelis, skubėdamas per baltus akmenėlius, savo ošimu trikdė gilią tylą. Susikabinusios, tylėdamos ėjo mergaitės siaurais gėlynų takeliais, per tiltelius, permestus per visaip besiranganèio upelio vingius, kol pasiekė parko galą ir atsidūrė prie didelio ežero, kuriame atsispindėjo tolimasis Gejeršteinas su savo žaviais griuvėsiais.

— Kaip gražu! — sušuko Julija iš širdies gilumos.

— Einam į žvejų namelį,— tarė Hedviga.— Vakarė saulė baisiai kepina, o vaizdas į Gejeršteiną iš vidurinio namelio lango dar gražesnis, negu iš čia, ten apylinkė atrodo ne kaip panorama, bet sukomponuota grupėmis kaip tikras paveikslas.

Julija nusekė paskui kunigaikštytę, o ši, vos tik įėjo ir pažvelgė pro langą, tuoj ėmė gailėtis, kad neturi pieštuko ir popieriaus ir negali nupiešti vaizdelio toje šviesoje, kurią ji pavadino nepaprastai pikantiška.

— Aš beveik pavydžiu,— prabilo Julija,— kad tu taip moki piešti medžius ir krūmus, kalnus ir ežerus iš natūros. Bet aš žinau, jeigu ir mokėčiau taip gražiai piešti, kaip tu, man niekada nepavyktų atkurti gamtovaizdžio iš natūros, ir juo puikesnis būtų vaizdas, juo man būtų sunkiau. Bežiūrint mane pagautų toks džiaugsmas, apimtų tokia palaima, kad nė pradėti negalėčiau.

Sulig šiais Julijos žodžiais kunigaikštytės veidu praskriejo šypsena, lyg ir įtartina šešiolikmetės mergaitės lūpose. Maestro Abrahamas, kuris mėgdavo keistokus posakius, kartą išsitarė, kad toks veido raumenų žaismas panašus į sūkurį vandens paviršiuj, kada gelmėse sujunda kažkas grėsminga. Vienu žodžiu, kunigaikštytė šyptelėjo; bet vos tik ji pravėrė savo rožines lūpeles, norėdama kažką atsakyti meno nesuprantančiai Julijai, visai netoli suaidėjo akordai, taip smarkiai ir piktai užgauti, kad sunku buvo patikėti, jog skamba tik paprasta gitara.

Kunigaikštytė nutilo, ir jos abi su Julija išbėgo iš žvejų namelio.

Dabar aidėjo viena melodija po kitos, susietos keistais pasažais, niekada negirdėtais akordais. Jai pritarė gilus vyro balsas, čia skambantis su visa itališkos dainos saldybe, čia staiga nutrūkstantis, pereinantis į niūrią melodiją, čia jis recitavo, čia kalbėjo, stipriai, energingai pabrėždamas žodžius.

Gitaros derinimas, vėl akordai, pertrauka, vėl gitaros derinimas, paskui ūmūs, tartum piktai tariami žodžiai, vėl melodijos, vėl gitaros derinimas.

Susidomėjusios keistu virtuozu, Hedviga ir Julija slinko vis artyn, kol pamatė juodai apsirengusį vyrą, sėdintį ant akmens prie pat ežero nugara į jas; čia dainuodamas, čia kalbėdamas, jis grojo keistas melodijas.

Jis ką tik buvo iš naujo, kažkaip keistai perderinęs gitarą ir ėmė akordus, vis šūkčiodamas: „Ir vėl negerai... nėra švarumo, arba trupinėlį per žemai, arba trupinėlį per aukštai!"

Paskui jis atrišo mėlyną kaspiną, kuriuo gitara buvo užkabinta ant peties, paėmė instrumentą abiem rankom ir, laikydamas jį prieš save, prabilo:

— Na, pasakyk tu, manoji užsispyrėle, kur tavo skambumas, kurioje tavo sielos kertelėje slypi gryna skalė? O gal tu pradėsi šiauštis prieš savo šeimininką ir sakysi, kad jo klausą numarino dūžiai tolygios temperacijos kalvėje, o jo enharmonija tėra apgaulingas vaikų žaidimas? Ar tik tu iš manęs nesityčioji, nors mano barzda ir švariau nuskusta, negu maestro Stefano Pačinio, detto il Venetiano![1] Tai jis įkvėpė tau melodijos dovaną, kuri man yra neįspėjama paslaptis. Ir žinok, brangioji, jeigu tu visiškai nenori pripažinti unisoninio dualizmo tarp gis ir as arba cis ir des, arba tarp visų tonų, tai užsiundysiu ant tavęs devynis nagingus vokiečių meistrus, tegu jie tave išplūsta ir sutramdo enharmoniškais žodžiais. Ir nesiveržk į Stefano Pačinio glėbį, nenorėk kaip

---

[1] Vadinamo venecijiečiu *(ital.)*.

kokia įniršusi moteris, kad paskutinis žodis būtų tavo. O gal esi tokia įžūli ir pasipūtusi ir manai, kad visos tavyje esančios puošniosios dvasios klauso tik tų galingų burtininkų, kurie jau seniai guli po žeme, o bailių rankose...

Sulig tais žodžiais vyras staiga nutilo, pašoko ir, tartum paskendęs savo mintyse, įsižiūrėjo į ežerą. Merginos, apstulbintos keisto vyro elgesio, stovėjo kaip nudiegtos krūmuose, nedrįsdamos nė krustelti.

— Gitara! — pagaliau sušuko vyras.— Juk tai niekingiausias, netobuliausias instrumentas, tinkamas tik burkuojantiems, iš meilės alpstantiems piemenims, pametusiems savo birbynės kandiklį, nes šiaip jie daug mieliau smagiai dūduotų, ilgesingomis saldžiomis piemenų dainomis žadintų aidą ir siųstų į tolimus kalnus graudžias melodijas savo Emelinoms, kurios gena mieluosius gyvulėlius, linksmai pliaukšėdamos šmaikščiais botagais.— O Viešpatie! Tegu piemenėliai, kurie „kaip krosnis pūkščia raudomis į mylimosios veidą", pamoko jas, kad trigarsis susideda iš trijų garsų, o jį nužudo septimos durklo smūgis! Joms duokit į rankas gitarą! Bet kas iš to aikčiojimo ir brazginimo rimtiems, šiek tiek prasilavinusiems vyrams, dideliems eruditams, kurie yra studijavę graikų išmintį ir puikiai žino, kas dedasi Pekino ar Nankino dvare, bet nė velnio nenusimano apie ganymą ir avininkystę? Baily, ką tu darai? Atsimink velionį Hipelį, kuris sakė, kad, žiūrint į žmogų, duodantį fortepijono daužymo pamokas, jam atrodo, jog tas mokytojas verda kiaušinius ir bijo, kad nebūtų per kieti... O aš čia brazginu gitarą. Bailys! Po velnių!

Ir vyras bloškė instrumentą toli į krūmus, o pats skubiai pasišalino, nepastebėjęs merginų.

— Na, Hedviga,— po valandėlės sušuko Julija juokdamasi,— ką tu pasakysi apie šį keistą žmogų? Iš kur jis čia galėjo atsirasti? Pirma taip gražiai kalbėjosi su savo instrumentu, o paskui su panieka jį numetė kaip sulaužytą dėžutę!

— Negerai,— atsakė Hedviga, lyg staigaus pykčio pagauta, ir jos išblyškę skruostai užsiplieskė raudoniu,—

negerai, kad parkas neužrakintas ir kiekvienas svetimas gali čia įeiti.

— Kaip? — nustebo Julija.— Negi tu norėtum, kad kunigaikštis beširdiškai uždraustų Zighartsveilerio gyventojams, ne, ne tik jiems, kiekvienam pakeleiviui įeiti į šį gražiausią visoje apylinkėje kampelį? Tu tikrai taip nemanai!

— Tu užmiršti,— dar labiau suirzusi kalbėjo kunigaikštytė,— tu užmiršti, koks mums dėl to gresia pavojus. Juk dažnai mes klajojam, kaip šiandien, vienos dvi, toli nuo tarnų, nuošaliausiais miško takais! O jeigu koks niekšas...

— Na jau, na jau,— nutraukė Julija kunigaikštytės kalbą,— man rodos, tu bijai, kad iš šito ar ano krūmo neiššoktų koks netašytas pasakų milžinas ar romantiškas riteris plėšikas ir nenusitemptų mūsų į savo pilį? Žinoma, neduok Dieve, kad taip atsitiktų! Bet, antra vertus, prisipažįstu, kad man būtų labai smagu, labai įdomu pergyventi šiame nuošaliame romantiškame miške kokį nuotykėlį. Aš kaip tik prisiminiau Šekspyro „Kaip jums patinka", kurio mama taip ilgai nenorėjo mums duoti ir kurį Lotarijus mums pagaliau perskaitė. Lažinuos, kad ir tu neatsisakytum suvaidinti Seliją, o aš norėčiau būti tavo ištikimoji Rozalinda. O kokį vaidmenį skirsim mūsų nepažįstamajam virtuozui?

— O,— atsakė kunigaikštytė,— tas nepažįstamasis!.. Ar tu patikėsi, Julija, kad jo išvaizda, jo keistos kalbos kelia man siaubą, kurio aš pati nesuprantu? Dar ir dabar mane tebekrečia šiurpas, mane prislėgė toks keistas ir kartu baisus jausmas, kad aš nebejaučiu savęs. Kažkur giliai, tamsiausiam sielos kampely bunda kažkoks prisiminimas ir niekaip negali išryškėti. Aš esu mačiusi tą žmogų, įsipainiojusį į kažkokį baisų nuotykį, kurs draskė man širdį... Gal tai buvo tik slogus sapnas, kuris išliko mano atminty. Vienu žodžiu, tas žmogus su savo keistu elgesiu, savo klaikiomis kalbomis man pasirodė kaip kokia grėsminga vaiduokliška būtybė, gal jis norėjo mus įvilioti į savo pražūtingą, užburtą ratą.

— Kokios fantazijos! — sušuko Julija.— O aš į tą juodą vaiduoklį su gitara žiūriu kaip į mesjė Žaką arba net kaip į dorąjį Probšteiną, kurio filosofija beveik tokia pat, kaip ir keistos to nepažįstamojo kalbos.— Bet dabar svarbiausia išgelbėti vargšę gitarą, kurią tas barbaras taip piktai nusviedė į krūmus.

— Julija, ką tu darai, dėl Dievo meilės! — sušuko kunigaikštytė.

Bet Julija nekreipė į ją dėmesio ir, šmurkštelėjusi į krūmus, po valandėlės grįžo triumfuodama su gitara, kurią nepažįstamasis buvo numetęs.

Kunigaikštytė nugalėjo savo baimę ir ėmė atidžiai apžiūrinėti instrumentą. Jo senumą rodė ne tik forma, aiškiai apie tai bylojo meistro pavardė ir metai, kuriuos buvo galima įžiūrėti dugne pro išpjovą; ten juodavo išdeginti žodžiai: „Stefano Pacini fec. Venet. 1532".[1] Julija neiškentė ir užgavo dailaus instrumento stygas, bet kone apstulbo, išgirdusi galingą pilną garsą, kuriuo suskambėjo mažoji gitara.

— O, kaip puiku, kaip puiku! — sušuko ji ir grojo toliau. Ji buvo pratusi gitara pritarti savo dainoms, todėl ir dabar nepasijuto, kaip pradėjo dainuoti. Kunigaikštytė tylėdama sekė paskui ją. Julija nutilo. Tada Hedviga tarė:

— Dainuok, grok tuo užburtu instrumentu, gal tau pavyks nutrempti į Orką tas piktas, priešiškas dvasias, kurios mane persekioja.

— Ką tu čia su savo piktomis dvasiomis,— atsakė Julija.— Kad mes jų niekad nematytume! Bet dainuosiu ir grosiu, nes niekada neturėjau rankose tokio smagaus instrumento, lyg tyčia man sukurto, kaip šis. Man net atrodo, kad ir mano balsas, jam pritariant, gražiau skamba.

Ji užtraukė žinomą itališką dainelę ir įsileido į visokius grakščius melizmus, drąsius pasažus ir kapričus, at-

---

[1] Padirbo Stefanas Pačinis, Venecija, 1532 m. *(lot.)*.

skleisdama visą garsų lobyną, kurs slypėjo jos krūtinėje.

Jeigu kunigaikštytė tada išsigando, pamačiusi nepažįstamąjį, tai Julija stačiai suakmenėjo, kai, pasukusi į kitą taką, staiga susidūrė su juo.

Nepažįstamasis buvo gal kokių trisdešimties metų amžiaus ir vilkėjo juodais paskutinės mados drabužiais. Jo apsirengimas neatrodė nei keistas, nei neįprastas, o vis dėlto visa jo išvaizda buvo kažkokia savotiška, nemūsiška. Drabužiai buvo švarūs, bet atrodė netvarkingi, ir greičiausiai ne iš apsileidimo, o dėl to, kad žmogus buvo netikėtai priverstas nueiti kelią, kuriam šie drabužiai netiko. Jis stovėjo ant tako atsegiota liemene, nusmukusiu kaklaraiščiu, dulkinais batais, kurių auksinės sagtys vos besimatė pro dulkes, ir ypač juokingai atrodė jo maža trikampė skrybėliukė, skirta nešioti tik po pažastim: jis buvo užsidėjęs ją ant galvos ir, gindamasis nuo saulės, užpakalinį jos kraštą nulenkęs žemyn. Jo prasibrauta per patį parko tankumyną, nes išsidraikę plaukai buvo pilni spyglių. Jis greitomis žvilgtelėjo į kunigaikštytę, o paskui jo dvasingas, švytintis didelių tamsių akių žvilgsnis sustojo prie Julijos, kuri dėl to dar labiau sumišo, ir, kaip visada tokiais atvejais, jos akys prisipildė ašarų.

— Ir šitie dangiški garsai,— prabilo pagaliau nepažįstamasis maloniu, švelniu balsu,— ir šitie dangiški garsai, man pasirodžius, nutilo ir ištirpo ašarose?

Kunigaikštytė, iš visų jėgų stengdamasi nuslopinti pirmąjį įspūdį, kurį jai padarė nepažįstamasis, išdidžiai pažvelgė į jį ir kone aštriai tarė:

— Mus, žinoma, stebina jūsų staigus pasirodymas, pone! Šiuo metu kunigaikščio parke svetimi žmonės nebevaikšto. Aš esu kunigaikštytė Hedviga...

Vos tik kunigaikštytė prabilo, nepažįstamasis staiga atsigręžė į ją ir dabar žvelgė jai tiesiai į akis, bet jo veidas buvo lyg nebe tas. Jame nebeliko melancholiško ilgesio, išnyko paskutiniai gilaus susijaudinimo pėdsakai. Klaiki dirbtinė šypsena išryškino jame aitrios, kone klou-

niškos ironijos grimasą. Kunigaikštytė tartum elektros sukrėsta nutilo pusiau žodžio ir, visa paraudusi, nuleido akis.

Nepažįstamasis norėjo kažką sakyti, bet tą akimirksnį prabilo Julija:

— Koks aš kvailas padaras, išsigandau ir verkiu kaip mažas vaikas, užkluptas smaližiaujant! Taip, pone, tikrai smaližiavau, gardžiavausi tais nuostabiais jūsų gitaros garsais. Viskuo kalta gitara ir mūsų smalsumas! Mes girdėjome, kaip jūs gražiai kalbėjote su ta mažyte ir kaip supykęs numetėt ją į krūmus, kad ji net garsiai sudejavo, tą mes irgi matėm. Man taip suskaudo širdį, kad aš neiškentusi įlindau į tankmę ir pakėliau tą žavų instrumentą. Jūs gi žinote, kokios yra mergaitės, aš trupučiuką barškinu gitara, patys pirštai pakilo... negalėjau susilaikyti. Atleiskite, pone, ir paimkit atgal savo instrumentą.

Julija padavė nepažįstamajam gitarą.

— Tai labai retas, melodingas instrumentas,— prašneko jis,— dar iš anų gerų laikų, tik mano nemikliose rankose... bet ką čia rankos, ką rankos! Ta nuostabi harmonijos dvasia, šio mažo įstabaus daikčiuko draugė, gyvena ir mano krūtinėj, bet kaip lėliukė, negalinti laisvai pajudėti; o iš jūsų širdies, panele, ji skrenda aukštyn į šviesias dangaus erdves, raibuliuoja tūkstančiais spalvų kaip žėrinti marga peteliškė. O panele! Jums dainuojant, visas ilgesio kupinas meilės skausmas, visa saldžių svajonių ekstazė, viltis, troškimas bangavo mišku ir kaip gaivi rasa krito į kvapnių gėlių taureles, į besiklausančių lakštingalų krūtinę! Tebūnie šis instrumentas jūsų, tik jūs galite įsakinėti jame slypintiems burtams!

— Jūs išmetėt jį,— atsakė skaisčiai nuraudusi Julija.

— Teisybė,— tarė nepažįstamasis, ūmai griebdamas gitarą ir spausdamas ją prie širdies,— teisybė, aš ją išmečiau ir gaunu pašventintą atgal; niekada jos daugiau nebepaleisiu iš rankų!

Staiga jo veidas vėl pavirto į aną klounišką kaukę, ir jis ėmė kalbėti aukštu, šaižiu balsu:

— Tiesą sakant, likimas ar mano piktasis genijus iškrėtė man piktą pokštą, kad aš čia taip ex abrupto[1], kaip sako lotynistai ir kiti garbingi žmonės, prieš jus išdygau, didžiai gerbiamos ponios! O Viešpatie, maloningiausioji kunigaikštyte, surizikuokit ir nužvelkit mane nuo galvos iki kojų. Tada jūs teiksitės iš mano aprangos pastebėti, kad aš važinėju su vizitais. Kaip tik ketinau užsukti į Zighartsveilerį ir tame šauniame mieste palikti jei ne savo asmenį, tai bent vizitinę kortelę. O Viešpatie! Negi aš neturiu ryšių, maloningiausioji kunigaikštyte? Argi jūsų tėtušio hofmaršalas nebuvo mano širdies draugas? Atsimenu, kai tik jis mane čionai pamatydavo, tuojau prispausdavo prie savo atlasinės krūtinės ir, atkišęs man tabokinę, susijaudinęs tardavo: „Čia mes vieni, brangusis, čia aš galiu laisvai parodyti savo širdį ir savo maloniausius įsitikinimus." Aš būčiau gavęs audienciją pas maloningiausiąjį kunigaikštį Irenėjų ir būčiau buvęs pristatytas jums, o kunigaikštyte! Ir taip pristatytas, kad — kertu lažybų iš savo geriausio septakordų kinkinio prieš antausį — būčiau laimėjęs jūsų palankumą! O dabar! Kokia nelaimė — čia, parke, netinkamiausioj vietoj, tarp ančių prūdo ir varlių pilno griovio, turiu stoti prieš jus pats! O Viešpatie, kad bent truputėlį mokėčiau burti, kad galėčiau šią kilnią dėžutę su dantų krapštukais (jis išsitraukė iš kišenės dėžutę) staiga paversti puošniausiu Irenėjaus dvaro kamerheriu, kuris paimtų mane už skverno ir tartų: „Maloningiausioji kunigaikštyte, čia tas ir tas!" Bet, deja! Che far, che dir![2] Malonės, malonės, o kunigaikštyte, o ponios... ponai!

Ir sulig šiais žodžiais nepažįstamasis puolė prieš kunigaištytę ant kelių ir spiegiamu balsu uždainavo: „Ah, pietà, pietà, Signora!"[3]

Kunigaikštytė pagavo Juliją už rankos ir pasileido su ja bėgti, kiek tik kojos neša, garsiai šaukdama:

---

[1] Staiga *(lot.)*.
[2] Ką daryti, ką sakyti! *(ital.)*.
[3] Ak, malonės, malonės, ponia! *(ital.)*.

— Tai pamišėlis, pamišėlis, pabėgęs iš beprotnamio!
Prie pat vasaros rūmų jos sutiko patarėją Bencon ir uždususios vos nesukrito jai po kojų.

— Kas pasidarė, dėl Dievo meilės, kas jums yra, ką reiškia tas skubotas bėgimas? — Taip ji paklausė. Kunigaikštytė, visiškai sutrikusi, netekusi galvos, vos beįstengė ištarti kelis padrikus žodžius apie jas užpuolusį beprotį. Julija ramiai ir aiškiai nupasakojo, kas įvyko, ir galų gale pareiškė, kad ji to nepažįstamojo visai nelaikanti bepročiu, jis jai pasirodęs tik ironiškas juokdarys, panašus į mesjė Žaką iš Ardenų miško komedijos.

Patarėja liepė dar kartą viską pakartoti, išklausinėjo viską iki mažiausios smulkmenos, liepė nusakyti nepažįstamojo eigastį, laikyseną, judesius, toną, kalbą ir t. t.

— Taip,— sušuko ji pagaliau,— tikras dalykas, tai jis, tik jis, niekas kitas čia negali būti!

— Kas, kas jis toks? — nekantriai klausinėjo kunigaikštytė.

— Nurimk, brangioji Hedviga,— atsakė ponia Bencon.— Be reikalo jūs taip uždusote, tas atvykėlis, kurs jums pasirodė toks baisus, visai ne beprotis. Nors savo keista maniera jis išdrįso nederamai piktai pajuokauti, bet, man rodos, jums teks su juo susitaikinti.

— Niekados! — sušuko kunigaikštytė.— Niekados aš jo nebenoriu matyti, to... nemalonaus it rakštis kvailio!

— Oi, Hedviga,— tarė patarėja Bencon juokdamasi,— kokia dvasia įkvėpė jums tą žodį „rakštis". Po to, kas įvyko, šis žodis daug labiau tinka, negu jūs galit numanyti.

— Ir aš visiškai nesuprantu,— prabilo Julija,— kaip tu gali taip ant jo pykti, brangioji Hedviga! Net jo keistam elgesy ir jo neaiškiose kalbose buvo kažkas, kas keistai ir visiškai maloniai palietė mano sielą.

— Bepigu tau,— atsakė kunigaikštytė, ir jos akys prisipildė ašarų,— bepigu tau, kad tu gali būti tokia rami ir nesijaudinti, o man to baisaus žmogaus patyčios drasko širdį! Ponia Bencon, kas jis, kas tas pamišėlis?

— Aš viską paaiškinsiu keliais žodžiais,— atsakė patarėja Bencon,— kai aš prieš penkerius metus buvau...

(M. p. t.) ... mane įtikino, kad tikroje, gilioje poeto sieloje gyvena ir vaikiška dorybė, ir užuojauta draugų vargams.

Kažkokia melancholija, kuri dažnai pagauna jaunus romantikus, kai jų sieloje vyksta didžių kilnių idėjų vystymosi kova, vertė mane ieškoti vienumos. Ilgesnį laiką nebesilankiau nei ant stogo, nei rūsy, nei palėpėj. Atsidaviau saldiems idiliškiems džiaugsmams kaip anas poetas mažam namely prie čiurlenančio upelio, tamsiame verkiančių gluosnių ir beržų svyruoklių pavėsy, ir, paskendęs svajonėse, nekėliau kojos iš pakrosnio. Todėl taip išėjo, kad Minos, tos žavios margos savo mamos, nebemačiau. Nusiraminimą ir paguodą radau moksluose. O, mokslas puikus daiktas! Ačiū, karščiausias ačiū tam kilniam žmogui, kuris jį išrado. Kiek kartų puikesnis, kiek naudingesnis yra šis atradimas už aną baisiojo vienuolio išradimą; tas vienuolis pirmasis pradėjo dirbti paraką, tą daiktą, kurio savybėmis ir poveikiu aš mirtinai bjauriuosi. Palikuonių opinija tą barbarą, tą velnio išperą Bertoldą nubaudė triuškinančia panieka; ir po šiai dienai, jei kas nori ypatingai išaukštinti įžvalgų mokslininką ar apdairų statistiką, vienu žodžiu, kiekvieną reto išsilavinimo žmogų, taiko jam priežodį: „Parako jis neišrado."

Kad vilčių teikiantis kačių jaunimas galėtų pasimokyti, turiu pastebėti vieną daiktą: kai aš norėdavau studijuoti, tai šokdavau užsimerkęs į savo šeimininko biblioteką, ir kuri knyga patekdavo man į nagus, tą išsitraukdavau ir perskaitydavau, nesvarbu, koks ten būdavo turinys. Šitoks studijavimas suteikė mano protui tą lankstumą ir įvairumą, o mano žinioms tą margą spinduliuojantį turtingumą, kuriuo kada nors žavėsis ainiai. Neminėsiu visų tų knygų, kurias perskaičiau šiuo savo poetinės melancholijos metu, visų pirma todėl, kad tikiuosi, gal kada atsiras tam tinkamesnė vieta, antra,— užmiršau jų antraštes, ir užmiršau jas todėl, kad į antraš-

tes dažniausiai nežiūrėdavau, taigi jų niekad ir nežinojau. Kiekvienas pasitenkins tokiu paaiškinimu ir neapkaltins manęs biografiniu lengvabūdiškumu.

Manęs laukė nauji pergyvenimai.

Vieną dieną, kai mano šeimininkas kaip tik buvo įsigilinęs į didelį atverstą foliantą, o aš, gulėdamas prie pat jo kojų po stalu, ant lapo gražiausio popieriaus miklinausi rašyti graikiškas raides, kurios, atrodė, puikiai tiko mano letenoms, į kambarį greitai įžengė jaunas žmogus, kurį aš jau kelis kartus buvau matęs pas šeimininką; jis elgdavosi su manim pagarbiai ir maloniai, netgi, sakyčiau, garbino mane kaip puikų talentą ir pripažintą genijų. Mat kiekvieną kartą, pasisveikinęs su šeimininku, jis ne tik tardavo man „Labas rytas, katine!", bet ir pakutendavo už ausų ir švelniai paglostydavo nugarą, taigi toks jo elgesys dar labiau mane skatino sublizgėti pasauly savo vidiniais lobiais.

Šiandien viskas buvo kitaip!

Šiandien, kaip niekada, paskui jaunuolį pro duris įšoko juoda, gauruota pabaisa su žėrinčiomis akimis ir apsidairiusi puolė tiesiai prie manęs. Mane pagavo neapsakomas išgąstis, vienu šuoliu užšokau ant šeimininko stalo ir iš siaubo ir nevilties ėmiau kniaukti, o pabaisa šokinėjo apie stalą ir kėlė pragarišką alasą. Mano gerasis šeimininkas, išsigandęs, kad man ko neatsitiktų, paėmė mane ant rankų ir įsikišo užantin. Bet jaunasis žmogus tarė:

— Nebijokit, mielasis maestro Abrahamai. Mano pudelis nieko nedaro katėms, jis tik nori pažaisti. Paleiskit katiną, jums bus malonu matyti, kaip tie žvėreliai susipažins, mano pudelis ir jūsų katinas.

Mano šeimininkas iš tikrųjų norėjo mane paleisti ant žemės, bet aš tvirtai įsikibau į jį ir ėmiau taip gailiai dejuoti, kad atsisėdęs šeimininkas leido man tupėti prie jo šono ant kėdės.

Šeimininko globos padrąsintas, aš atsitūpiau ant užpakalinių kojų ir apriečiau aplink save uodegą; tokia ori, kilni ir išdidi poza turėjo imponuoti mano tariamam juo-

dam priešui. Pudelis atsitūpė ant žemės, įbedė į mane akis ir ėmė kalbėtis kažkokiais laužytais žodžiais, kurių aš, beje, nesupratau. Mano baimė pamažėle išsisklaidė, siela visiškai nurimo, ir tada aš pastebėjau, kad pudelio akyse spindi vien gerumas ir tiesumas. Nejučiomis aš pradėjau švelniai judinti uodegą ir rodyti savo pasitikėjimą, o pudelis tuojau irgi ėmė grakščiausiai vizginti trumpą uodegėlę.

O! Jis pajuto mano širdį, nebeliko abejonių mūsų sielų harmonija! „Kaip? — tariau sau.— Kaipgi galėjo neįprastas šio atvykėlio elgesys įvaryti man tiek baimės ir siaubo? Ką gi parodė tas šokinėjimas, tas skalijimas, tas dūkimas, lakstymas ir staugimas, jei ne meilės, aistros ir džiugios gyvenimo laisvės smarkiai ir galingai sukrėstą jaunuolį? O, šioje krūtinėje, po šiuo juodu kailiu slypi dorybė, slypi kilnus pudeliškumas!" Šios minties sustiprintas, aš nutariau žengti pirmą žingsnį į artimesnį, intymesnį mūsų sielų susijungimą ir nulipti nuo šeimininko kėdės.

Kai tik aš atsistojau ir pasirąžiau, pudelis pašoko ir ėmė suktis kambary, garsiai lodamas. Tai puikios, gyvybingos sielos pasireiškimas! Nebebuvo ko bijoti, aš tuojau nušokau žemėn ir atsargiai, tyliais žingsniais priėjau prie savo naujojo draugo. Mes pradėjome tą aktą, kuris labai simboliškai išreiškia artimesnį giminingų sielų susipažinimą, iš širdies gelmių kylančios sąjungos sudarymą ir kurį trumparegis nedoras žmogus vadina grubiu ir netauriu „apsiuostymo" vardu. Mano juodasis draugas išreiškė norą paragauti vištienos kaulų, esančių mano dubenėly. Kaip mokėdamas jam paaiškinau, kad galantiškumas ir mandagumas reikalauja iš manęs pavaišinti jį kaip savo svečią. Jis ėdė su nematytu apetitu, o aš žiūrėjau iš tolo. Gerai dar, kad keptą žuvį buvau atskyręs ir pasidėjęs kaip atsargą po savo guoliu. Po užkandžių mes pradėjom smagiai žaisti ir pagaliau, visiškai susibroliavę, stipriai apsikabinome ir, raičiodamiesi ant grindų, prisiekėme vienas kitam nuoširdžią draugystę ir ištikimybę.

Nežinau, kuo šis gražus sielų sutapimas, šis žavus jaunuolių susidraugavimas galėjo būti juokingas, bet abu, ir mano šeimininkas, ir jaunasis svečias, be paliovos kvatojo visa gerkle, ir tas mane labai pykino.

Ši pažintis padarė man didelį įspūdį, dabar aš ir saulėj, ir pavėsy, ir ant stogo, ir pakrosny nieko daugiau nemačiau, nieko negalvojau, nesvajojau ir nejutau, tik tą vieną pudelį, pudelį ir pudelį! Per tai man galingai, žėrinčiomis spalvomis atsiskleidė giliausia pudeliškumo esmė, ir iš to pažinimo gimė jau minėtas reikšmingas kūrinys „Mintis ir nuojauta arba Katinas ir šuo". Aš atradau, kad abiejų giminių papročius, gyvenimo būdą ir kalbą perdėm sąlygoja jų esminės savybės, ir įrodžiau, kad katė ir šuo yra tik skirtingi spinduliai, perėję per tą pačią prizmę. Aš puikiai nušviečiau kalbos esmę ir įrodžiau, kad kalba apskritai yra tik simboliškas gamtos principo pavaizdavimas garsinėmis formomis ir todėl pasauly tegali būti tik *viena* kalba, taigi kačių ir šunų kalba savitoj pudelių kalbos raidoj esančios vieno medžio šakos, ir dėl to aukštesnės dvasios įkvėpti katinai ir pudeliai gali tarpusavy susikalbėti. Norėdamas savo teiginį kuo aiškiausiai išdėstyti, aš daviau nemaža pavyzdžių iš abiejų kalbų ir nurodžiau jų šaknų panašumą: bau-bau, mau-miau, am-am, au-vau, korr-kurr, pci-pši ir t. t.

Parašęs knygą, pajutau nenugalimą norą tikrai išmokti pudelių kalbą ir, naujam draugui pudeliui Pontui padedant, man tas pavyko, nors vargo ir buvo, mat mums, katinams, pudelių kalba tikrai sunki. Bet genijus viską gali, ir kaip tik šio genialumo nemato tas garsusis žmonių rašytojas, kuris sako, kad, norint išmokti svetimą kalbą su visais liaudiškumais ir kalbėti taip, kaip kalba ja liaudis, reikia būti šiek tiek kvaištelėjusiam. Beje, mano šeimininkas irgi taip mano, jis norėtų pripažinti tik mokslinį svetimų kalbų pažinimą, kurį jis priešpastato plepėjimui, o plepėjimu jis laiko sugebėjimą svetima kalba malti liežuviu, atseit, pilstyti iš tuščio į kiaurą. Dar daugiau, mūsų dvaro damų ir ponų kalbėjimą prancūziškai jis laiko liga, kuri kaip kokie katalepsijos priepuoliai

pasireiškianti baisiais simptomais. Aš girdėjau, kaip tą absurdišką mintį jis išdrožė pačiam kunigaikščio hofmaršalui.

— Būkit malonus,— kalbėjo maestro Abrahamas,— būkit malonus, brangusis ekscelencija, ir pažvelkit pats į save. Argi dangus jums nesuteikė gražaus, skambaus balso, o kai jus ištinka prancūzų kalbos priepuolis, jūs staiga pradedat šnypšti, šveplenti, gergžti, malonūs jūsų veido bruožai siaubingai persikreipia, net ir jums būdinga daili, tvirta, rimta laikysena sutrinka nuo visokių keistų konvulsijų. Kas gi tai yra, jei ne piktas nelemto ligos mono darbas iš vidaus?

Hofmaršalas labai juokėsi, ir iš tikrųjų juoko verta ta maestro Abrahamo hipotezė apie svetimų kalbų ligą.

Vienas išradingas mokslininkas kažkokioj knygoj sako, kad norint greitai išmokti svetimą kalbą, reikia stengtis ta kalba *mąstyti*. Patarimas puikus, bet juo naudotis gana pavojinga. Man, pavyzdžiui, labai greitai pavyko išmokti pudeliškai mąstyti, bet aš taip įsigilinau į tas pudeliškas mintis, kad atsiliko mano paties kalbos įgūdžiai ir aš nebesupratau, ką galvoju. Tas nesuprastas mintis aš dažniausiai užrašydavau ir sudariau rinkinį antrašte „Akanto lapai". Aš pats stebiuosi jų gilia kalba, kurios ligi šiol vis dar nesuprantu.

Aš manau, kad šios trumpos pastabos apie mano jaunystės mėnesių istoriją padės skaitytojui susidaryti aiškų vaizdą, kas aš esu ir kaip tokiu tapau.

Bet vis dėlto negaliu atsiskirti nuo savo įstabiai nuotykingo gyvenimo pavasario, nepaminėjęs vieno įvykio, kuris tam tikra prasme pažymi mano perėjimą į brandesnio mokslo metus. Kačių jaunimas iš to sužinos, kad nėra rožių be dyglių ir kad smarkiai besiveržiančiai aukštyn dvasiai daromos kliūtys, kelyje pasitaiko ne vienas akmuo, kuris žeidžia letenas. O tokios žaizdos skaudžios, labai skaudžios!

Tu, brangusis skaitytojau, tikriausiai man jau kone pavydėjai laimingos jaunystės, gerosios žvaigždės, kuri man švietė! Gimęs varge iš kilmingų, bet neturtingų tėvų, vos

nežuvęs gėdinga mirtimi, staiga patenku į perteklių, į literatūros aukso kasyklas! Niekas netrukdo man šviestis, niekas nevaržo mano polinkių, milžino žingsniais žengiu prie tobulumo, kuris iškels mane viršum visų amžininkų. Ir staiga mane sulaiko muitininkas ir reikalauja duoklės, kurią už viską šioj žemėj reikia mokėti!

Kas būtų patikėjęs, kad po švelniausios, nuoširdžiausios draugystės žiedais slypi dygliai, kurie mane subraižys, sužeis, kruvinai subadys!

Kieno krūtinėje plaka tokia jautri širdis, kaip mano, tas iš viso, ką esu pasakęs apie savo santykius su pudeliu Pontu, lengvai supras, kas man buvo tas ištikimasis draugas, o vis dėlto jis buvo pirmoji priežastis katastrofos, kuri būtų mane visiškai pražudžiusi, jei mano didžiojo protėvio dvasia nebūtų manęs globojusi. Taip, skaitytojau, aš turėjau protėvį, protėvį, be kurio, galima sakyti, iš viso manęs nebūtų šiame pasaulyje,— didelį, puikų protėvį, užimantį aukštą vietą, šlovingą, turtingą, didelės erudicijos vyrą, apdovanotą reta dorybe, subtiliausia meile žmonėms, elegantišką ir gero skonio, naujausiojo skonio vyrą, kuris... bet visa tai dabar tik probėgšmais, ateity kalbėsiu plačiau apie tą garbingąjį protėvį, kuris buvo ne kas kitas, kaip visam pasauliui žinomas ministras pirmininkas Hincas fon Hincenfeldas, vadinamas Batuoto Katino vardu ir, kaip toks, visų mylimas ir visiems brangus.

Kaip sakiau, ateity bus plačiau apie šį kilniausią iš visų katinų!

Argi galėjo kitaip būti? Argi, išmokęs lengvai ir dailiai kalbėti pudeliškai, galėjau nutylėti savo draugui Pontui apie tai, kas man gyvenime svarbiausia, būtent apie save ir savo kūrinius? Taip jis sužinojo apie mano ypatingus gabumus, apie mano genialumą, talentą, ir tada su dideliu gailesčiu pamačiau, kad nenugalimas lengvapėdiškumas, netgi tam tikras išdykumas kliudo jaunajam Pontui atsidėti mokslui ir menui. Užuot stebėjęsis mano žiniomis, jis tvirtino negalįs suprasti, kaip man atėjo į galvą domėtis tokiais dalykais ir kad jam meno srityje

užtenką šokinėti per lazdą arba nešioti savo ponui kepurę iš vandens, o kai dėl mokslo, tai, jo nuomone, tokiems, kaip aš ir jis, mokslas tik gadinąs vidurius ir visiškai atimąs apetitą.

Kartą, šitaip besikalbant, kai aš stengiausi įtikinti savo jaunąjį lengvabūdį draugą, kad jis klysta, įvyko ši baisybė. Nespėjau nė apsidairyti, o jaunasis Pontas prišoko...

(Mak. l.) ... — O, ta fantastiška egzaltacija,— atsakė ponia Bencon,— ta kandžia ironija jūs nieko nepasieksit, tik sukelsit neramybę, painiavą, įnešit visišką disonansą į konvencionalius santykius, kokie jie dabar yra.

— O, nuostabus tas kapelmeisteris, kuris sugeba įnešti tokius disonansus! — sušuko juokdamasis Johanesas Kreisleris.

— Nejuokaukit,— kalbėjo toliau patarėja,— nejuokaukit, nuo manęs tokiais karčiais juokavimais neišsisuksit! Aš laikau jus tvirtai, brangus Johanesai. Taip, aš jus vadinsiu tuo švelniu vardu Johanesas, kad bent galėčiau viltis, jog po šia satyro kauke slypi švelni, jautri siela. O, be to, aš niekada nepatikėsiu, kad ta nežmoniška pavardė Kreisleris nėra suklastota, kad po ja neslypi kita, visai kitoniška pavardė.

— Patarėja,— atsakė Kreisleris, ir visas jo veidas nuo keistos raumenų įtampos suvirpėjo tūkstančiais raukšlių ir raukšlelių,— brangioji patarėja, kodėl jums nepatinka mano dora pavardė? Gal aš kada ir turėjau kitą, bet jau taip seniai, kad kaip tas patarėjas Tyko „Mėlynbarzdy" galiu pasakyti: „Turėjau kadaise šaunią pavardę, bet per ilgą laiką ją kone visai užmiršau, prisimenu tik kaip per miglas..."

— Pagalvokit, Johanesai,— sušuko patarėja, varstydama jį žėrinčiomis akimis,— ir primiršta pavardė tikriausiai atgis jūsų atminty.

— O ne, brangioji ponia,— atsakė Kreisleris,— tai negalimas daiktas, ir aš beveik manau, kad miglotas prisiminimas, kas aš buvau, jeigu kalbėsim apie mano išvaizdą, siedami ją su pavarde kaip su gyvenimo pasu,

kyla iš anų gerų laikų, kada aš, tiesą sakant, dar nebuvau gimęs. Suteikite man, gerbiamiausioji, tą malonę ir pažvelkit į mano kuklią pavardę atitinkamoj šviesoj ir pamatysite, kad piešinio, kolorito ir fizionomijos atžvilgiu ji tikrai žavi. Dar daugiau! Jeigu ją apversite, išpreparuosite gramatikos skalpeliu, tai vidinė jos išvaizda pasirodys dar puikesnė. Juk negali būti, kad jūs, malonioji ponia, mano pavardę kildintumėt iš žodžio „kraus"— garbanotas — ir pagal žodžio „Haarkräusler"[1] analogiją laikytumėt mane tonų garbanotoju arba, ko gero, kirpėju, juk tada mano pavardė būtų Kroisleris. Jūs negalite atsitraukti nuo žodžio „Kreis" — ratas — ir, duok Dieve, kad jūs tuojau pagalvotumėt apie nuostabias orbitas, kuriose sukasi visa mūsų būtis ir iš kurių mes negalime iškrypti, kad ir kaip besistengtume. Tose orbitose skrieja Kreisleris, ir labai gali būti, kad jis, nuvargęs nuo šv. Vito šokio, kurį šokti yra priverstas, dažnai šiaušiasi prieš tą paslaptingą, neišaiškinamą jėgą, kuri nubrėžė tas orbitas, ir labiau, negu naudinga jo sveikatai,— jis ir taip nestiprios konstitucijos — trokšta išsiveržti į laisvę. O gilus šio troškimo skausmas ir bus ta ironija, kurią jūs, gerbiamoji, taip aštriai puolate, nepaisydama, kad stipri motina pagimdė sūnų, kurs žengia į gyvenimą kaip valdingas karalius. Aš kalbu apie humorą, kuris neturi nieko bendro su savo nevykėliu pusbroliu — pasityčiojimu.

— Taip,— tarė patarėja,— kaip tik tą humorą, tą nežabotą, aikštingos fantazijos laumvaikį, be formos, be spalvos, kuriam jūs, šiurkščios vyrų sielos, ir patys nežinote, kokį skirti rangą ir titulą,— kaip tik tą humorą jūs dažnai norite mums įbrukti kaip kažką didingą, puikų, kai taikotės piktai išjuokti ir sunaikinti visa, kas mums brangu ir artima. Jūs gi žinote, Kreisleri, kad kunigaikštytė Hedviga ir dabar dar negali atsigauti po jūsų pasirodymo, po tokio jūsų elgesio parke. Ji tokia opi, ją įžeidžia bet koks juokavimas, kur ji pajunta bent krislelį patyčių, o, be to, jūs, mielas Johanesai, panorėjote

[1] Haarkräusler — plaukų garbanotojas *(vok.)*.

apsimesti visišku pamišėliu ir ją taip įbauginote, kad ji galėjo gauti ligą. Argi tai gražu?

— Anaiptol,— atsakė Kreisleris,— bet taip pat negražu, kad kokia kunigaikščiotė, atsitiktinai sutikusi viešame savo tėtušio parke padorios išvaizdos nepažįstamą žmogų, bando jam užimponuoti savo menku asmenėliu.

— Tegu ir taip,— kalbėjo toliau patarėja,— bet vis dėlto jūsų savotiškas pasirodymas mūsų parke galėjo turėti liūdnų pasekmių. Kad to neįvyko, kad kunigaikštytė bent apsiprato su mintimi, jog reikės dar kartą su jumis susitikti, tai tik mano Julijos nuopelnas. Ji viena jus gina, jūsų žodžius ir elgesį ji aiškina kaip egzaltuotos nuotaikos apraišką, būdingą skaudžiai įžeistai ar pernelyg jautriai sielai. Vienu žodžiu, ji neseniai perskaitė Šekspyro „Kaip jums patinka" ir palygino jus kaip tik su melancholiškuoju mesjė Žaku.

— O, angelo nuojauta! — sušuko Kreisleris, ir jo akyse pasirodė ašaros.

— Be to,— kalbėjo Bencon,— kai jūs grojot savo fantazijas gitara, tarpais, kaip ji pasakojo, dainuodamas ir kalbėdamas, ji pažino jumyse didį muziką ir kompozitorių. Ji sako, kad tą akimirką jai atsivėrė visiškai nauja muzikos dvasia, ir, tartum nematomos galios verčiama, ji turėjusi dainuoti ir groti, ir jai taip gerai sekęsi, kaip niekada anksčiau. Žinokite, kad Julija niekaip nenorėjo sutikti su mintimi, jog to keisto žmogaus nebeteks matyti, kad jis pasirodęs jai tik kaip žavus, nuostabus muzikos monas. O kunigaikštytė, priešingai, su visu jai įgimtu karštumu tvirtino, kad antras to vaiduokliško bepročio vizitas nuvarysiąs ją į kapus. Abi merginos visur labai sutaria, ir niekada dar jų nuomonės nesiskyrė, tai aš turiu pagrindo tvirtinti, jog dabar pasikartoja atvirkštinė scena iš ankstyvos vaikystės, kai Julija, gavusi dovanų keistokos išvaizdos Skaramučą, būtinai norėjo įmesti jį į židinį, o kunigaikštytė jį priglobė ir paskelbė savo favoritu.

— Aš sutinku,— pertraukė Kreisleris patarėją, garsiai kvatodamas,— aš sutinku, kad kunigaikštytė mane kaip

antrą Skaramučą įmestų į ugnį, ir pasitikiu meilinga žaviosios Julijos globa.

— Skaramučo priminimą,— kalbėjo Bencon,— laikykite humoru, taigi, sprendžiant pagal jūsų teoriją, neturėtumėt dėl to užsigauti. Antra vertus, jūs turbūt patikėsite, kad iš to, ką man mergaitės papasakojo apie jūsų pasirodymą, apie visą nuotykį parke, aš jus tučtuojau pažinau ir kad Julijos troškimas jus dar kartą pamatyti čia nieko nenulėmė, aš ir taip būčiau tą pačią valandą sukėlusi ant kojų visus mano žinioj esančius žmones ir liepusi iškrėsti visą parką ir visą Zighartsveilerį, kad tik jus surasčiau, nes po anos trumpos pažinties jūs pasidarėte man labai brangus. Bet visi ieškojimai buvo veltui, jau maniau, kad niekada jūsų nebesutiksiu, tuo didesnis buvo mano nustebimas, kai pamačiau jus šį rytą pas mane įeinant. Julija dabar pas kunigaikštytę, įsivaizduokite, kokie priešingi jausmai sukiltų mergaitėms, jeigu jos šį akimirksnį išgirstų apie jūsų apsilankymą. Buvau įsitikinusi, kad turite gerą kapelmeisterio vietą didžiojo kunigaikščio dvare, taigi tik tada paprašysiu paaiškinti, kas jus čia atvedė, kai jums pačiam bus malonu ir patogu man tai pasakyti.

Patarėjai taip bekalbant, Kreisleris paskendo savo mintyse. Jis spoksojo į žemę ir trynė kaktą, lyg norėdamas prisiminti kažką užmiršta.

— A,— prabilo jis, kai patarėja nutilo,— čia tokia kvaila istorija, neverta nė pasakoti. Tik tiek, kad tose kalbose, kurias mažoji kunigaikštytė palaikė bepročio kliedesiu, yra teisybės. Aną kartą, kai turėjau nelaimės išgąsdinti parke tą jautriąją mergelę, aš tikrai važinėjau su vizitais, nes ką tik buvau apsilankęs pas patį jo šviesybę didįjį kunigaikštį, o čia, Zighartsveilery, tuos nepaprastus, maloniausius vizitus ketinau tęsti toliau.

— O Kreisleri,— sušuko patarėja, šypsodamasi (ji niekada nesijuokdavo garsiai),— o Kreisleri, tai tikriausiai vėl koks nežmoniškas prasimanymas, kuriam jūs davėt valią. Jei neklystu, tai nuo kunigaikščio rezidencijos ligi Zighartsveilerio bus koks trisdešimt valandų kelio?

— Teisybė,— atsakė Kreisleris,— bet juk žmogus vaikštinėja po sodą, kuris, man atrodo, užveistas su tokiu dideliu užmoju, kad pats Lenotras būtų pritrenktas. Jeigu jūs, gerbiamoji, netikit mano vizitais, tai atsiminkit, kad jausmingas kapelmeisteris, su daina lūpose ir širdy, su gitara rankoj žygiuodamas per kvepiančius miškus, per ką tik sužaliavusias pievas, per gūdžiai stūksančias uolas, per siaurus lieptus, po kuriais putoja šniokšdami upeliai, kad toks kapelmeisteris, įsijungdamas kaip solistas į tuos chorus, kurie visur aplink jį skamba, labai lengvai, visai nenorėdamas, netyčia, gali įkropinti į kai kurias sodo vietas. Matyt, aš taip ir įkropinau į Zighartshofo kunigaikščio parką, kuris tėra tik maža dalelė to didžio, gamtos užveisto parko. Bet ne, taip nebuvo! Kai jūs pirma pasakėt, kad visas smagus medžiotojų būrys buvo išsiųstas manęs gaudyti kaip užklydusio žvėries, aš tvirtai įsitikinau, kad man reikia būti čia. Jeigu ir būčiau norėjęs tęsti savo aklą bėgimą, vis tiek būčiau patekęs į tos būtinybės tinklą. Jūs maloniai teikėtės pastebėti, kad branginate pažintį su manim, argi galėjau, tai girdėdamas, neprisiminti anų lemtingų sąmyšio, visuotinio vargo dienų, kada likimas mus suvedė? Tada jūs radot mane besiblaškantį į visas puses, nesugebantį niekam ryžtis, sudraskyta širdim. Jūs mane nuoširdžiai priėmėt ir, atverdama man giedrą, be debesėlio dangų, slypintį jūsų ramiam, uždaram moteriškume, norėjot mane paguosti, barėte mane už palaidą gyvenimą ir kartu buvote atlaidi, nes manėte, kad aš taip darau iš beviltiško nusiminimo, į kurį mane įstūmė aplinkybės. Jūs mane ištraukėte iš aplinkos, kurią aš pats laikiau dviprasmiška, jūsų namai pasidarė man ramus, malonus prieglobstis, kur aš, gerbdamas jūsų tylų skausmą, užmiršau savąjį. Pasikalbėjimai su jumis, pilni giedros ir švelnumo, veikė mane kaip palaimingi vaistai, nors mano liga jums ir nebuvo žinoma. Ne pikti įvykiai, kurie grėsė mano karjerai, taip priešiškai mane paveikė. Aš jau seniai troškau mesti tą aplinką, kuri mane slėgė ir baugino, taigi negalėjau pykti ant likimo, kai įvyko tai, kam aš taip ilgai

neturėjau drąsos ir jėgų ryžtis. Ne! Vos tik pasijutau laisvas, mane pagavo tas neapsakomas nerimas, kurs nuo pat ankstyvos jaunystės dažnai versdavo mane maištauti prieš patį save. Tai ne ilgesys, kuris, kaip puikiai yra pasakęs anas jautrus poetas, kyla iš aukštesniojo gyvenimo ir yra amžinas, nes niekada negali būti pasotintas — ne apviltas ir ne apgautas, tik nepasotintas, kad niekada neišnyktų; ne, dažnai many pratrūksta klaikus, beprotiškas geismas, aš nenurimdamas ieškau kažko už savęs, kas iš tikrųjų slypi mano paties sieloje, kažkokia neaiški paslaptis, kažkokia neatspėjama miglota svajonė apie aukščiausio pasitenkinimo rojų, kurio vardo nežino net ir svajonė, tik nujaučia, ir ta nuojauta kankina mane Tantalo kančiomis. Tas jausmas mane dar mažą taip staiga užplūsdavo, kad aš mesdavau linksmiausią žaidimą su draugais, bėgdavau į mišką, ant kalno, griūdavau tenai ant žemės ir verkdavau pasikūkčiodamas, užmiršęs, kad prieš valandėlę šėlau ir dūkau labiau už visus. Paskui išmokau labiau valdytis, bet negaliu apsakyti savo kančios, kai smagiausių, geriausių draugų tarpe, gėrintis kokiu nors meno kūriniu, netgi tokiomis valandėlėmis, kai vienaip ar kitaip būdavo paliečiama mano tuštybė, man viskas staiga pasirodydavo skurdu, niekinga, pilka, negyva, ir aš pasijusdavau perkeltas į beviltišką dykynę. Buvo tik vienas šviesos angelas, kuris turėjo galios mano piktajam demonui. Tai muzikos dvasia, kuri dažnai išsiveržia iš manęs, ir prieš jos galingą balsą nutyla visi žemiški skausmai.

— Aš visada galvojau,— pradėjo patarėja,— kad muzika jus per daug stipriai, kartais netgi pražūtingai veikia. Klausydamas kokio puikaus veikalo, jūs atrodydavot visiškai jame pasinėręs, pasikeisdavo kiekvienas jūsų veido bruožas. Jūs pabaldavot, negalėdavot ištarti žodžio, tik dūsaudavot ir liedavot ašaras, o jeigu kas išdrįsdavo pasakyti bent vieną žodį apie autoriaus kūrinį, jūs puldavot jį su kandžiausia pajuoka, su aštriausiais užgauliojimais. Jeigu net...

— O brangioji patarėja,— pertraukė ją Kreisleris, staiga vėl grįždamas į būdingą jam ironišką toną, nors ką tik kalbėjo taip rimtai ir buvo toks susijaudinęs.— O brangioji patarėja, dabar viskas virto kitaip. Nepatikėsit, koks aš tapau mandagus ir protingas didžiojo kunigaikščio dvare. Aš galiu kuo ramiausiai ir su visišku pasitenkinimu mosuoti taktą „Don Žuanui" ir „Armidai", galiu maloniai mostelti primadonai, kai ji nuostabiausioj kadencijoj straksi gamų laipteliais, kai po Haidno „Metų laikų" hofmaršalas man pašnibžda į ausį: „C'étoit bien ennuyant, mon cher maitre de chapelle"[1], aš galiu šypsodamasis linktelti galva ir reikšmingai šniaukštelti tabako, galiu netgi kantriai klausytis, kai koks meno žinovas, kamerheris spektaklių reikalams, man plačiai dėsto, kad Mocartas ir Bethovenas nė velnio neišmano apie dainą ir kad Rosinis, Pučita ir visokie kitokie pigmėjai yra pasiekę operinės muzikos aukštybes. Taip, gerbiamoji, nepatikėsit, kiek aš daug laimėjau, būdamas kapelmeisteriu, o visų pirma įsitikinau, kad labai gera yra menininkui turėti pastovią tarnybą, nes kitaip tik velnias ir jo bobutė tegalėtų ištverti su tais pasipūtusiais riestanosiais dvariškiais. Padarykit šaunų kompozitorių kapelmeisteriu ar muzikos direktorium, talentingą poetą — dvaro poetu, dailininką — dvaro portretistu, skulptorių — dvaro portretų kalėju, ir šaly nebeliks nenaudingų fantastų, bus tik vieni naudingi piliečiai, gražiai išauklėti ir švelnių įpročių žmonės.

— Gana, gana,— sušuko patarėja apmaudingai,— liaukitės, Kreisleri, jūsų arkliukas vėl pasispardė lėkti, kaip visada. Tarp kitko, aš nujaučiu kažką negera ir dabar jau iš teisybės labai trokštu išgirsti, kokia gi bėda jus privertė taip skubotai bėgti iš rezidencijos? Juk aplinkybės, kaip jūs pasirodėte parke, sako, kad tai buvo bėgimas.

---

[1] Tai buvo labai nuobodu, brangusis kapelmeisteri *(pranc.)*.

— O aš,— ramiai atsakė Kreisleris, žiūrėdamas patarėjai tiesiai į akis,— aš tvirtinu, kad ta bėda, kuri išvijo mane iš rezidencijos, visiškai nepriklauso nuo išorinių aplinkybių, ji buvo mano viduj. Tas pats nerimas, apie kurį aš pirma gal daugiau ir rimčiau kalbėjau, negu reikėjo, prispaudė mane su didesne jėga, negu bet kada, ir aš nieku gyvu nebegalėjau ten pasilikti. Jūs žinote, kaip aš džiaugiausi ta kapelmeisterio vieta pas didįjį kunigaikštį. Kvailys, maniau, kad, gyvendamas menui, turėdamas tą vietą, visai nurimsiu, kad demonas mano viduje bus nugalėtas. Jūs ką tik girdėjote, ko aš išmokau didžiojo kunigaikščio dvare, ir iš tų kelių žodžių jūs, gerbiamoji, suprasite, kaip labai mano apsirikta. Leiskite nepasakoti, kaip lėkštas žaidimas šventuoju menu, kuriame aš nori nenori turėjau dalyvauti, bedvasių meno profanų ir nevykėlių diletantų maivymasis ir visas meno lėlių siautėjimas man kasdien vis aiškiau rodė, koks pasigailėtinai niekingas mano gyvenimas. Dvare artimiausiomis dienomis turėjo įvykti iškilmės. Vieną rytą aš buvau pašauktas pas didįjį kunigaikštį išklausyti įsakymų, kaip man reikės prie jų prisidėti. Ten, žinoma, radau ir kamerherį spektaklių reikalams. Jis tuojau ėmė mane atakuoti visokiais kvailais ir beprasmiškais sumanymais, kuriuos aš turėjau įvykdyti. Visų pirma tai buvo jo paties parašytas prologas, kurį jis laikė visos šventės centru, ir reikalavo, kad aš sukurčiau jam muziką. Kadangi šį kartą, sakė jis didžiajam kunigaikščiui, mesdamas į mane dygų žvilgsnį, bus kalbama ne apie mokslišką vokiečių muziką, bet apie skoningą italų dainą, tai jis pats sudėjęs kelias švelnias melodijas, kurias aš turįs tinkamai panaudoti. Didysis kunigaikštis ne tik viskam pritarė, bet ta proga dar priminė, kad laukia ir tikisi, jog aš toliau lavinsiuos, uoliai studijuodamas naujuosius italų meistrus. O aš stovėjau kaip koks stuobrys ir nekenčiau savęs... visi pažeminimai man atrodė teisinga bausmė už mano vaikišką ir kvailą nuolankumą. Aš išėjau iš rūmų, tvirtai pasiryžęs nebegrįžti. Tą patį vakarą norėjau prašytis atleidžiamas, bet ir tas ketinimas manęs nepaguodė, aš

juk mačiau, kad kažkokio slapto ostrakizmo jėga jau esu ištremtas. Išvažiavęs iš miesto, pasiėmiau iš karietos gitarą, kurią buvau įsidėjęs kitu tikslu, atleidau vežėją ir ėmiau bėgti, kur akys veda, vis tolyn ir tolyn! Saulė jau buvo netoli laidos, kalnų ir miško šešėliai ėjo vis ilgyn ir juodyn. Mintis, kad reikės grįžti į rezidenciją, man buvo nepakeliama, tiesiog smaugė mane. „O kokia jėga privers mane grįžti?"— sušukau garsiai. Aš žinojau, kad esu kelyje į Zighartsveilerį, ir prisiminiau savo senąjį maestro Abrahamą, iš kurio dieną prieš tai buvau gavęs laišką. Nujausdamas, kaip aš gyvenu rezidencijoj, jis norėjo mane iš ten išvaduoti ir kvietė pas save.

— Ką? — nutraukė kapelmeisterį patarėja.— Jūs pažįstate tą keistą senį?

— Maestro Abrahamas, — kalbėjo Kreisleris, — buvo artimas mano tėvo draugas, mano mokytojas, iš dalies auklėtojas! Na, gerbiamoji, dabar jau viską smulkiai žinote, kaip aš patekau į šauniojo kunigaikščio Irenėjaus parką, ir daugiau neabejosite, kad, esant reikalui, aš moku ramiai, su reikiamu istoriniu tikslumu ir taip maloniai pasakoti, kad man net pačiam baisu darosi. O apskritai, kaip sakiau, tas mano pabėgimas iš rezidencijos atrodo toks kvailas ir neįdomus, be krislelio fantazijos, kad negalima apie jį kalbėti, pačiam neįpuolant į visišką silpnumą. Teikitės, brangioji patarėja, perduoti šį paprasčiausią įvykį išsigandusiai kunigaikštytei kaip vaistą nuo konvulsijų, tegu ji nusiramina ir pagalvoja, kad joks doras vokietis muzikas negali labai protingai elgtis, jeigu jį, ką tik apsimovusį šilkines kojines ir išdidžiai įsitaisiusį prašmatnioj karietoj, užpuola Rosinis ir Pučita, Pavezis ir Fioravantis ir dievažin dar kokie kiti „iniai" ir „itai". Tikiuosi, kad man bus atleista! Bet turiu pridurti, brangioji patarėja, kad šis nuobodus nuotykis turėjo poetišką epilogą: tą akimirką, kai aš, savo demono čaižomas, norėjau bėgti tolyn, mane sukaustė saldžiausi kerai. Piktasis demonas jau džiaugėsi sutrypsiąs švenčiausią mano širdies paslaptį, bet galingoji muzikos dvasia suplasnojo sparnais, ir tas melodingas šlamesys atnešė paguodą, su-

žadino viltį, net ilgesį, o jis ir yra pati nenykstanti meilė ir amžinosios jaunystės džiugesys — Julija uždainavo!

Kreisleris nutilo. Ponia Bencon įtemptai laukė, ką jis dar pasakys. Bet kapelmeisteris atrodė pasinėręs į savo nebylias mintis, todėl ji šaltai, nors ir maloniai paklausė:

— Jums tikrai patinka mano dukters dainavimas, mielasis Johanesai?

Kreisleris smarkiai pašoko, bet žodžius, kuriuos jis norėjo pasakyti, nuslopino gilus atodūsis.

— Na,— kalbėjo toliau patarėja,— tai man labai malonu. Iš jūsų, mielasis Kreisleri, Julija galės pasimokyti tikrojo dainos meno, nes aš nė kiek neabejoju, kad jūs čia pasiliksite.

— Gerbiamoji,— prabilo Kreisleris, bet tą akimirką atsidarė durys ir įžengė Julija.

Kai ji pamatė kapelmeisterį, jos meilus veidelis pražydo šypsena, o iš lūpų ištrūko tylus: „Ak!"

Patarėja atsistojo, paėmė kapelmeisterį už rankos, privedė jį prie Julijos ir tarė:

— Na, vaikuti, čia tas pats keistasis...

(M. p. t.) ... prie mano naujausio rankraščio, gulinčio prieš mane, sugriebė jį dantimis ir, nespėjus man sukliudyti, galvotrūkčiais išlėkė pro duris. Jis dar piktdžiugiškai nusikvatojo, ir jau iš to vieno kvatojimo sumečiau, kad ne vien jaunatviškas išdykumas paskatino jį padaryti šią nedorybę, kad čia slypi dar kažkas daugiau. Netrukus viskas man paaiškėjo.

Po kelių dienų pas mano šeimininką atėjo žmogus, kurio namuose gyveno ir dirbo jaunasis Pontas. Kaip vėliau sužinojau, tai buvo profesorius Lotarijus, dėstęs estetiką Zighartsveilerio gimnazijoj. Po įprastinio pasisveikinimo profesorius apsižvalgė po kambarį ir, mane pamatęs, tarė:

— Ar negalėtumėt, brangus maestro, pašalinti iš čia to žvėrelio?

— Kodėl? — paklausė šeimininkas.— Kodėl? Jūs, rodos, visada mėgdavote kates, profesoriau, ir ypač šį mano numylėtinį, grakštų, protingą katiną Murklį!

— Taip, taip,— pašaipiai nusijuokė profesorius,— grakštus ir protingas, tikra teisybė! Bet būkit malonus, maestro, ir pašalinkit savo numylėtinį, man reikia pasikalbėti su jumis apie tokius daiktus, kurių jis neturi girdėti.

— Kas neturi girdėti? — suriko maestro Abrahamas, pastatęs akis.

— Jūsų katinas,— tarė svečias.— Prašom daugiau neklausinėti ir padaryti, ko aš prašau.

— Keista,— sumurmėjo maestro ir, atidaręs kabineto duris, pašaukė mane į kitą kambarį. Aš paklausiau, bet paskui slapčia vėl įsmukau atgal ir pasislėpiau apatinėj knygų lentynoj. Čia, pats nematomas, galėjau matyti visą kambarį ir girdėti kiekvieną žodį.

— Nagi,— tarė maestro Abrahamas, atsisėdęs savo krėsle priešais profesorių,— nesitveriu smalsumu, kokią jūs man turite atskleisti paslaptį, kurios negalima žinoti mano dorajam katinui Murkliui.

— Pirmiausia,— labai rimtai pradėjo susimąstęs profesorius,— pirmiausia pasakykit man, mielas maestro, ką jūs manote apie teiginį, kad iš kiekvieno vaiko, jeigu tik jis fiziškai sveikas, nors ir neturi jokių įgimtų gabumų, talento, genialumo, vien taikant ypatingą auklėjimą, per trumpą laiką, ypač ankstyvoj jaunystėj, galima padaryti mokslo ir meno žvaigždę?

— Et,— atsakė maestro,— ką apie tokį teiginį manysi — kokti nesąmonė, ir daugiau nieko. Vaikui, turinčiam maždaug tokią supratimo dovaną, kokią turi beždžionė, galima ir netgi nesunku, sistemingai dirbant, įkalti į galvą daug dalykų, kuriais jis paskui stebina žmones; tik toks vaikas turi būti be jokio įgimto talento, nes šiaip jo vidinis aukštesnis protas sukiltų prieš šią niekšišką procedūrą. Bet kas gali tokį kvailą, visokiais mokslo kukuliais nupenėtą bernioką pavadinti mokslininku tikrąja žodžio prasme?

— Visi! — smarkiai sušuko profesorius.— Visi! O, tai baisu! Visas tikėjimas vidine, aukštesne, įgimta proto

galia, kuri vienintelė išugdo mokslininką ir menininką, eina po velnių per tą niekšingą, neraliuotą teiginį!

— Nesikarščiuokit,— šypsodamasis atsakė maestro.— Kiek aš žinau, mūsų brangiojoj Vokietijoj iki šiol tebuvo tik vienas tokiu auklėjimo metodu sukurtas gaminys. Žmonės apie jį kurį laiką pakalbėjo ir nutilo, nes pamatė, kad ir tas ne kažin kaip nusidavęs. Be to, tokie preparatai klestėjo anuo tarpu, kada į madą buvo įėję vunderkindai, kurie už pigią kainą rodydavo savo pokštus, panašiai kaip su dideliu vargu išdresiruoti šunys ir beždžionės.

— Taip jūs sakote,— prabilo profesorius,— taip jūs sakote, maestro Abrahamai, ir aš patikėčiau, jei nežinočiau, kad jumyse slypi pokštininkas, jei nežinočiau, kad visas jūsų gyvenimas susideda iš daugybės keisčiausių eksperimentų. Na, tik prisipažinkit, maestro Abrahamai, prisipažinkit, kad patyliukais, didžiausioj paslapty, jūs darot bandymus pagal aną teiginį, jūs net norėjote pralenkti tą žmogų, minėto preparato gamintoją, apie kurį kalbėjome. Užbaigęs bandymą, jūs norėjote parodyti savo auklėtinį ir nustebinti, įstumti į neviltį viso pasaulio mokslininkus. Jūs norėjote sugriauti gražųjį teiginį „Non ex quovis ligno fit Mercurius"[1]. Vienu žodžiu, quovis yra, bet tai ne Merkurijus, o katinas.

— Ką jūs sakot? — sušuko maestro kvatodamas.— Ką jūs sakote? Katinas?

— Nesiginkit,— kalbėjo toliau profesorius.— Nesiginkit, su tuo žvėreliu, kur anam kambary, jūs išbandėt tą abstraktų auklėjimo metodą, jūs išmokėte jį skaityti, rašyti, ir dabar jis jau pradeda vaidinti autorių, net eiles rašo.

— Na,— tarė maestro,— juokingesnio dalyko kaip gyvas nesu girdėjęs! Aš išmokiau savo katiną, padariau iš jo mokslininką! Ar tik jums nepasimaišė galvoj, profesoriau? Užtikrinu, kad aš ničnieko nežinau apie savo katino išsilavinimą ir man atrodo, kad tai visiškai neįmanomas daiktas.

---

[1] Ne iš kiekvieno medžio atsiranda Merkurijus *(lot.)*.

— Taip? — nutęsė profesorius, traukdamasis iš kišenės sąsiuvinį, ir aš tuojau pamačiau, kad čia tas pats mano rankraštis, kurį buvo pagrobęs Pontas. Ir profesorius perskaitė:

Kilnumo ilgesys

Ak, kas per jausmas audrina krūtinę!
Ką šitas virpulys viltingas lemia?
Gal tai dvasia, palikus drąsiai žemę,
Sparnuotu žirgu nori skrist žydrynėn?

Kokia prasmė šio sūkurio ugninio?
Liepsnoja sieloj polėkiai neramūs —
Čia degina, čia lyg švelnus balzamas
Numaldo skausmą. Kam šita kankynė?

Skrendu į tolimą stebuklų šalį,
Sudie netars šios akmeninės lūpos.—
Kiek daug vilties pavasariniam vėjy!

Jis grandines sunkias sutraukyt gali.
Lyg paukštis virš žalsvų miškų jis supas,—
Aš išsiilgęs jo sutikti skrieju.

Tikiuos, kad kiekvienas iš maloniųjų skaitytojų pastebės, koks puikus ir taisyklingas šis sonetas, išplaukęs iš pačių mano sielos gelmių, ir dar labiau juo žavėsis, kai pasakysiu, kad tai vienas pirmųjų sonetų, kuriuos esu sukūręs. Bet nedorėlis profesorius skaitė taip bjauriai, taip be jokios išraiškos, kad aš pats jį vos atpažinau ir, pagautas staigaus pykčio, būdingo jauniems poetams, norėjau šokti iš savo slėptuvės tiesiai profesoriui į akis ir paleisti į darbą nagus. Protinga mintis, kad kova prieš du — maestro ir profesorių — tikrai baigsis mano nenaudai, privertė mane nuslopinti pyktį, bet vis dėlto man nenorom ištrūko urzgiantis „miau", ir jis būtų mane tikrai išdavęs, jei maestro, baigus profesoriui skaityti, nebūtų vėl pratrūkęs griausmingai kvatoti, tas kvatojimas

mane dar labiau įžeidė, negu profesoriaus nemokėjimas skaityti.

— Oi, oi! — sušuko maestro.— Iš tikrųjų, sonetas vertas katino, bet aš vis dar nesuprantu jūsų pokšto, profesoriau, geriau pasakykit tiesiai, kur jūs taikot?

Neatsakydamas į klausimą, profesorius pavartė sąsiuvinį ir skaitė toliau:

Glosa

Meilė mus visur atranda,
Draugą rast ne taip pigu;
Meilė mums į glėbį krenta,
Draugo ieškant daug vargų.

Kiek dejonių ilgesingų
Ir atodūsių girdėti,
Nežinai kur besidėti.
Kur saldi ramybė dingo?
Ar kenčiu aš, ar laimingas?
Gal tatai sapnai vien slogūs?
Nerimas į širdį lenda,
Drumsčias mintys, rimas blogas.—
Užkrosny, rūsy, pastogėj —
Meilė mus visur atranda.

Gilios žaizdos mano sieloj,
Kur Amūro strėlės krito,
Greit užgis, ir vieną rytą
Aš, užmiršęs skaudžią gėlą,
Atsibusiu sveikas vėlei.
Juk katytės nepastovios,
Jas mylėt neatsargu,
Tad šalin nuo šios vergovės!
Laukia pudelis palovėj.—
Draugą rast ne taip pigu.[1]

---

[1] Šiuos ir kitus eiliuotus tekstus vertė Leonas Petravičius.

— Ne,— nutraukė maestro profesoriaus skaitymą.— Ne, drauguži, jūs iš tikrųjų per daug bandot mano kantrybę. Jūs ar kitas koks šelmis juokais parašėt eilėraštį katino vardu, o dabar norit jį primesti mano gerajam Murkliui, ir visą rytą mane mulkinat. Pokštas, beje, neblogas ir labai patiks Kreisleriui, kuris tikriausiai ta proga suruoš nedidelę medžioklę su skalikais ir jūs pats, ko gero, tapsit medžiojamu žvėrim. Bet dabar meskit savo prasmingą alegoriją ir atvirai bei stačiai pasakykit, ką reiškia tas keistas pokštas?

Profesorius užvertė rankraštį, rimtai pažvelgė maestro į akis ir prabilo:

— Šiuos lapus parnešė man prieš kelias dienas mano pudelis Pontas, kuris, kaip žinote, draugauja su jūsų katinu Murkliu. Nors jis nešė sąsiuvinį dantyse, kaip yra įpratęs viską nešioti, bet padėjo jį man ant kelių visiškai sveiką ir aiškiai davė suprasti, kad parnešė jį ne iš ko kito, tik iš savo draugo Murklio. Iš pat pirmo žvilgsnio man krito į akis labai keista, savotiška rašysena, bet, perskaičius vieną kitą eilėraštį, pats nežinau kodėl, man dingtelėjo keista mintis, kad visa tai galėjo parašyti pats Murklys. Nors protas, o taip pat tam tikra gyvenimo patirtis, kurios niekas negali išvengti ir kuri irgi yra ne kas kita, kaip protas,— taigi nors protas man sakė, kad ta mintis absurdiška, kad katinai nesugeba nei rašyti, nei kurti eilių, bet aš niekaip negalėjau ja atsikratyti. Aš nutariau pasekti jūsų katiną ir, sužinojęs iš Ponto, kad Murklys daug laiko praleidžia ant aukšto, užlipau į savo palėpę ir, išėmęs iš stogo kelias čerpes, galėjau laisvai žiūrėti pro jūsų stoglangius. Ką aš pamačiau! Klausykit ir stebėkitės! Tolimiausioj palėpės kertelėj sėdi jūsų katinas — sėdi tiesus prie mažo stalelio, ant kurio stovi rašymo reikmenys ir popierius, sėdi ir čia pasitrina letena kaktą ir sprandą, persibraukia per veidą, čia pasidažo plunksną, parašo, palaukia, vėl parašo, perskaito, kas parašyta, ir murkia (aš savo ausimis girdėjau), murkia su didžiausiu pasitenkinimu. O aplink jį guli įvairiausios knygos, sprendžiant iš viršelių, paimtos iš jūsų bibliotekos...

— Velniai griebtų! — suriko maestro.— Tuoj pasižiūrėsiu, ar netrūksta man knygų.

Sulig tais žodžiais jis atsistojo ir žengė prie knygų lentynos. Mane pamatęs, jis atšoko tris žingsnius atgal ir su baisiausia nuostaba įbedė į mane akis. Bet profesorius sušuko:

— Matot, maestro! Jūs manote, kad žvėriūkštis paklusniai tupi kambary, kuriame jį uždarėt, o jis įlindo į knygų spintą, gal norėdamas studijuoti, bet greičiausiai, kad galėtų pasiklausyti mūsų kalbos. Dabar jis viską girdėjo, ką mes kalbėjome, ir galės griebtis reikiamų priemonių.

— Katine,— prabilo maestro, nenuleisdamas nuo manęs nustebusio žvilgsnio.— Katine, jeigu žinočiau, kad tu, visiškai pamynęs savo dorą prigimtį, tikrai ėmei rašyti tokias idiotiškas eiles, kokias čia ką tik perskaitė profesorius, jeigu galėčiau tikėti, kad tu tikrai medžioji mokslus, užuot gaudęs peles, tai turbūt įmanyčiau kruvinai nudraskyti tau ausis arba net...

Aš baisiai persigandau, užmerkiau akis ir dėjausi kietai miegančiu.

— Bet ne, ne,— kalbėjo toliau maestro,— nagi pažvelkit, profesoriau, kaip mano dorasis katinėlis nerūpestingai miega, argi jo geraširdiškam veide matosi bent koks ženklas to paslaptingo, fantastiško išdykavimo, kuriuo jūs jį kaltinat. Murkliuk! Murkliuk!

Taip maestro mane pašaukė, ir aš, negaišdamas, kaip visada, atsakiau jam murkimu — krr-krrr, atmerkiau akis, pakilau ir grakščiai, aukštai išlenkiau nugarą.

Įniršęs profesorius metė man ant galvos rankraštį, bet aš, įgimto gudrumo pamokytas, dėjausi, kad laikau tai žaidimu ir šokinėdamas ir laigydamas ėmiau draskyti popierius, kad net skutai lakstė.

— Dabar aišku,— tarė maestro,— kad jūs neteisus, profesoriau, ir kad jūsų Pontas primelavo. Žiūrėkit, kaip Murklys niokoja eiles. Koks poetas taip elgtųsi su savo rankraščiais?

— Aš jus įspėjau, maestro, dabar darykit, kaip jums patinka,— atsakė profesorius ir išėjo iš kambario.

Jau maniau, kad audra praslinko, bet kur tau! Kaip buvo apmaudu, kai maestro Abrahamas stojo prieš mano mokslines studijas. Nors ir dėjosi netikįs profesoriaus žodžiais, bet aš greit įsitikinau, kad jis visur mane seka. Jis rūpestingai užrakino knygų spintą, užkirsdamas man kelią į savo biblioteką, be to, niekada nebeleisdavo gulėti ant savo stalo tarp popierių.

Taip į mano jaunystės rytą įsibrovė kančia ir sielvartas! Kas gali genijui suteikti didesnį skausmą, kaip mintis, kad žmonės tavęs nepripažįsta, net šaiposi, kas gali labiau įžeisti didžią dvasią, kaip susidūrimas su kliūtimis ten, kur ji laukė didžiausios paramos! Tačiau juo didesnis spaudimas, tuo didesnė pasipriešinimo jėga, juo labiau įtemptas lankas, tuo taiklesnis šūvis! Jeigu man atėmė knygas, tuo laisviau veikė mano paties dvasia ir kūrė pati iš savęs.

Susikrimtęs ne vieną naktį, ne vieną dieną praleidau rūsyje, kur buvo pristatyta daug pelėkautų ir kur, be to, rinkdavosi daug įvairaus amžiaus ir visokio luomo katinų. Šauni filosofo galva visur įžvelgia slapčiausius gyvenimo santykius, ji mato, kaip iš jų formuojasi gyvenimas, pažiūros ir darbai. Taip ir man rūsiuose atsiskleidė pelėkautų ir kačių santykiai ir jų sąveika. Man, kilniam tikram katinui, maudė širdį, stebint, kaip tos negyvos mašinos su savo tiksliu veikimu veda kačių jaunuomenę prie visiško ištižimo. Aš ėmiausi plunksnos ir parašiau tą nemirtingą veikalą, kurį esu jau anksčiau minėjęs, būtent: „Apie pelėkautus ir jų įtaką katijos pažiūroms ir energijai." Toje knygelėje aš pakišau prieš akis išglebusiems kačių jaunuoliams veidrodį, kuriame jie turėjo pamatyti save bejėgius, susmukusius, apsnūdusius, ramiai žiūrinčius, kaip akiplėšos pelės bėga prie lašinių. Aš kėliau juos iš miego griausmingais žodžiais. Šalia naudos, kurią tas kūrinėlis turėjo atnešti visiems, jo rašymas buvo ir man pačiam pravartus, nes tuo metu aš galėjau negaudyti pelių, o ir vėliau po tokios smarkios kalbos

niekam neateidavo į galvą reikalauti, kad aš darbais rodyčiau savo iškelto heroizmo pavyzdį.

Čia galėčiau baigti savo pirmąjį gyvenimo periodą ir pereiti prie tikrosios jaunystės mėnesių, kurie jau siejasi su vyro amžiumi, bet jokiu būdu negaliu nutylėti savo maloniesiems skaitytojams paskutinių dviejų tos puikiosios glosos posmų, kurių maestro nebenorėjo klausyti. Štai jie:

Nors žinau — sunku be galo
Atsispirt saldžiai pagundai,
Kai girdi meilingą skundą
Už pražydusio krūmelio.
Nepavyks prasmukt pro šalį,
Jei grakščiai taku gėlėtu
Lyg paukštelė priešais skrenda
Išsvajota, numylėta.—
Įklimpai jau, nugalėtas.—
Meilė mums į glėbį krenta.

Potroškiai, geismai jaunystės
Galvą susuka mums greitai,
Bet netruks prabėgt, praeiti
Nutrūktgalviškos kvailystės.
Bręsta jau tauri draugystė
Šviesoje žvaigždės vakarės,—
Per šimtus tvorų, stogų
Pereisiu, surast nutaręs
Tą, kurs toks kilnus ir geras.—
Ieškant draugo daug vargų.

(Mak. l.) ... kaip tik tą vakarą taip gerai nusiteikęs, kokio jau ilgą laiką jo niekas nebuvo matęs. Dėl to ir įvyko šis negirdėtas daiktas. Mat, užuot piktai pašokęs ir išbėgęs, kaip visada darydavo panašiais atvejais, jis ramiai ir netgi su geraširdiška šypsena išklausė ilgą ir nuobodų pirmąjį veiksmą pasibaisėtinos tragedijos, parašytos jauno, daug žadančio leitenanto raudonais žan-

džiukais ir dailiai sugarbanotais plaukais, kuris perskaitė ją su visomis laimingo autoriaus pretenzijomis. Dar daugiau, kai minėtas leitenantas baigė ir karštai paklausė, ką jis manąs apie kūrinį, jis su švelnia pasigėrėjimo išraiška veide užtikrino jaunąjį karo ir eilių didvyrį, kad pirmasis veiksmas, tas godiems estetiniams smaguriams patiektas kąsnelis, tikrai turįs puikių minčių, kurių originalų genialumą liudijanti jau ir ta aplinkybė, kad jos buvo atėjusios į galvą ir pripažintiems didiesiems rašytojams, pavyzdžiui, Kalderonui, Šekspyrui ir net moderniajam Šileriui. Leitenantas jį karštai apkabino ir su paslaptinga mina prasitarė, kad dar šį vakarą ketinąs šiuo puikiausiu iš visų kada nors parašytų pirmųjų veiksmų pradžiuginti visą būrį rinktinių panelių, kurių tarpe būsianti ir viena grafienė, mokanti ispaniškai ir piešianti paveikslus aliejiniais dažais. Išgirdęs atsakymą, kad jo sumanymas puikus, leitenantėlis, pilnas entuziazmo, išbėgo.

— Šiandien visai tavęs nebesuprantu, mielas Johanesai,— prabilo dabar mažiukas slaptasis patarėjas,— nesuprantu tokio neapsakomo tavo atlaidumo! Kaip tu įstengei taip ramiai, taip atidžiai klausytis tokių kokčių svaičiojimų! Mane pagavo baimė, kai leitenantas užpuolė mus nepasiruošusius, neįtariančius jokio pavojaus ir be atodairos apraizgė tūkstančiais kilpų, sunarpliotų iš savo begalinių eilių! Aš tik laukiau, kada tu pašoksi, kaip visada darai dėl menkesnio nieko; bet tu ramiai sau sėdi, tavo akyse spindi net pasitenkinimas, ir pagaliau, kada aš buvau visiškai pribaigtas, tu pavaišinai tą nevykėlį ironija, kurios jis nė suprasti negali, ir net neįspėjai jo, kad tas dalykas per ilgas ir reikėtų jį žymiai apkarpyti.

— Ak,— atsakė Kreisleris,— ką gi aš būčiau pasiekęs tokiu patarimėliu! Argi sugebės toks produktyvus poetas, kaip mūsų mielasis leitenantas, sėkmingai apkarpyti savo eiles, ar, jam prisilietus, jos neataugs iš naujo? Negi tu nežinai, kad visų mūsų jaunųjų poetų eilės turi regeneracinę prigimtį, jos kaip driežai, kurių uodegos bematant atauga, nors būtum jas nupjovęs prie pat stim-

burio! Bet jeigu tu manai, kad aš leitenanto skaitymo klausiausi ramiai, tai labai klysti. Audra buvo praslinkusi, visi žolynai ir gėlės mažajame sodely pakėlė nusvirusias galveles ir godžiai traukė dangiškąjį nektarą, retais lašeliais varvantį iš debesų šydo. Aš atsistojau po didele žydinčia obelimi ir klausiausi tolimuose kalnuose tilstančio griaustinio, kuris aidėjo mano sieloje kaip neišreiškiamų daiktų pranašystė, ir žvelgiau aukštyn į dangaus mėlynę, kurios spindinčios akelės vienur kitur žvilgčiojo iš po skriejančių debesų. Bet staiga mane pašaukė dėdė ir liepė eiti į vidų, kad tokioj netikusioj darganoj nesugadinčiau naujojo gėlėto chalato ir negaučiau slogos, vaikščiodamas po šlapią žolę. Paskui man pasirodė, kad tai visai ne dėdės balsas, bet kažkokia juokdarė papūga ar varnėnas už krūmų, o gal krūmuose ar dar dievažin kur, nevykusiai su manim juokauja ir erzina, saviškai šūkalodamas puikiąsias Šekspyro mintis. Ogi tai buvo leitenantas su savo tragedija! Slaptasis patarėjau, teikitės pastebėti, kad nuo tavęs ir nuo leitenanto nuviliojo mane vaikystės prisiminimai. Būdamas daugiausia dvylikos metų, aš tikrai stovėjau savo dėdės sodely, apsivilkęs chalatu iš tokio gražaus kartūno, kokį tik gali sugalvoti kartūnininko siela, ir tu, slaptasis patarėjau, veltui šiandien išeikvojai savo kvapnius karališkuosius miltelius, aš nieko daugiau neužuodžiau, kaip tik savo žydinčios obels aromatą, nejutau nei eiliakalio plaukų aliejaus, kuriuo jis tepasi galvą, nors karūna niekada nesaugos jos nuo vėjo ir lietaus, apskritai jis nieko kito ant jos nenešios, kaip tik uniforminį kiverį iš veltinio ir odos. Vienu žodžiu, mielasis, tu iš mūsų trijų buvai vienintelis aukos avinėlis, atiduotas pragariškam poeto didvyrio tragedijos peiliui. Mat, tuo tarpu kai aš, rūpestingai įtraukęs rankas ir kojas, susivyniojau į savo chalatėlį ir lengvai kaip dvylikos metų amžiaus ir dvylikos lotų svorio berniūkštis įšokau į minėtą sodelį, maestro Abrahamas, kaip matai, sunaudojo tris ar keturis lapus gaidų popieriaus, karpydamas visokius žavius reginius. Taigi ir jis paspruko nuo leitenanto...

Kreisleris sakė teisybę. Maestro Abrahamas mokėjo taip iškarpyti kartono lapus, kad nors tų lapų margumyne nieko aiškaus negalėjai įžiūrėti, bet, užkišus už lapo žvakę, ant sienos krintantys šešėliai susijungdavo į keisčiausias figūras ir grupes. Maestro Abrahamas iš prigimties nepakentė garsaus skaitymo, o leitenanto eiliūkštės jam tiesiog kėlė pasibjaurėjimą, taigi nereikia stebėtis, kad, vos tik leitenantas pradėjo, jis godžiai griebė storą gaidų popierių, atsitiktinai gulintį ant slaptojo patarėjo stalo, išsitraukė iš kišenės žirklutes ir ėmėsi darbo, kuris visiškai išgelbėjo jį nuo leitenanto atentato.

— Klausyk,— pradėjo dabar slaptasis patarėjas,— klausyk, Kreisleri, sakai, kad į tavo sielą atklydo vaikystės prisiminimas, ir, matyt, tam prisiminimui reikia dėkoti, kad tu šiandien toks švelnus, toks malonus. Klausyk, brangusis drauge, man, kaip ir kitiems, kurie tave gerbia ir myli, nesmagu, kad aš taip visiškai nieko nežinau apie tavo ankstesnį gyvenimą, kad tu taip užgauliai vengi ir nekalčiausio klausimo apie tai, netgi tyčia slepi savo praeitį, bet uždangalas kartais būna toks permatomas, kad pro jį švytintys keistai iškraipyti vaizdai žadina smalsumą. Būk atviras su tais, kuriems jau esi parodęs savo pasitikėjimą.

Kreisleris išpūtė akis ir nustebęs pažvelgė į slaptąjį patarėją kaip žmogus, kuris, pabudęs iš miego, pamato svetimą nepažįstamą veidą; paskui labai rimtai pradėjo:

— Jono Auksaburnio dieną, tai yra dvidešimt ketvirtą sausio, tūkstantis septyni šimtai kažkuriais metais per pačius pietus gimė vaikas, kuris turėjo veidą, rankas ir kojas. Tėvas kaip tik valgė žirnienę ir iš to džiaugsmo pilną šaukštą užsiliejo ant barzdos, dėl to gimdyvė, nors ir nematė, kaip tas atsitiko, taip juokėsi, kad sukrėstam muzikantui, grojančiam žindukliui savo naujausią dainelę, trūko visos liutnės stygos ir jis prisiekė atlasine savo bobutės naktine kepurėle, kad mažylis Hansas Bailiukas muzikos srity liks per visus laikus skurdus nevykėlis. Bet tada tėvas nusišluostė smakrą ir pakiliai tarė: „Jis

vadinsis Johanesas, bet bailys nebus." Tada muzikantas...

— Susimildamas,— nutraukė kapelmeisterį mažiukas slaptasis patarėjas.— Susimildamas, Kreisleri, neįpulk į tą prakeiktą humorą, kuris, turiu pasakyti, gniaužia man kvapą. Negi aš reikalauju iš tavęs tikslios autobiografijos, negi aš prašau ko daugiau, kaip leisti man pažvelgti į tavo ankstesnį gyvenimą, kada dar tavęs nepažinau? Iš teisybės, neturėtum pykti už tokį smalsumą, kuris kyla iš tikro prisirišimo ir tiesiog iš širdies. O, be to, turėtum suprasti žmones, kurie, matydami tavo keistenybes, mano, kad tik labai margas gyvenimas ir daugybė nuostabiausių įvykių galėjo nulipdyti ir sukurti tokią psichinę formą, kaip tavo.

— O, koks didelis apsirikimas! — atsiliepė Kreisleris, giliai atsidusdamas.— O, kos didelis apsirikimas! Mano jaunystė panaši į išdžiūvusį tyrlaukį be žiedų ir gėlių, kurio monotonija alina protą ir sielą!..

— Ne, ne,— sušuko slaptasis tarėjas,— neteisybė, nes aš žinau, kad tame tyrlauky yra mažas dailus sodelis su žydinčia obelim, kurios aromatas nustelbia mano švelniausius karališkuosius miltelius. Taigi aš manau, Johanesai, kad tu papasakosi mums atsiminimus iš savo ankstyvosios jaunystės, kurie, kaip sakei, užliejo tavo sielą.

— Ir aš manau,— prisidėjo maestro Abrahamas, kirpdamas ką tik iškeptam kapucinui tonzūrą,— ir aš manau, Kreisleri, kad šiandien, taip pakiliai nusiteikęs, jūs nieko geresnio negalit padaryti, kaip atverti savo širdį, savo sielą, ar kaip jūs ten vadinat tą savo slapčiausią lobių skrynelę, ir šį bei tą iš ten ištraukti. Tai yra, jei jau pats išsidavėt, kad prieš rūpestingojo dėdės valią lakstėt per lietų ir prietaringai klausėtės rimstančio griaustinio pranašysčių, tai ir pasakokit toliau, kaip ten viskas buvo. Tik nemeluokit, Johanesai, juk žinot, kad bent nuo to laiko, kai pradėjot nešioti kelnes ir kai jums pirmą kartą buvo supinta kaselė, esate mano priežiūroje.

Kreisleris norėjo kažką atsakyti, bet maestro Abrahamas greitai atsigręžė į mažąjį patarėją ir tarė:

— Jūs nepatikėsit, gerbiamasis, kaip Johanesas perdėm atsiduoda piktai melagystės dvasiai, kai tik pradeda pasakoti apie savo ankstyvąją jaunystę, nors pasakoja apie tai jis labai retai. Tokio amžiaus, kai vaikai dar tesako tė-tė, mė-mė ir kiša pirštus prie žvakės, jis tikina jau viską pastebėdavęs ir galėdavęs giliai pažvelgti į žmogaus širdį.

— Jūs mane šmeižiat,— švelniu balsu atsiliepė Kreisleris, romiai šypsodamasis.— Jūs mane piktai šmeižiat, maestro! Kaipgi aš galėčiau nelyginant koks tuščias pagyrų puodas įtikinėti, kad mano protas anksti subrendo? Ir aš klausiu jus, slaptasis patarėjau, ar jūsų atminty niekada nenušvinta momentai iš to laiko, kurį ne vienas labai protingas žmogus vadina tik vegetacija ir temato jame gryną instinktą ir dar ne tokį tobulą, kaip gyvulių? Aš manau, kad čia yra tam tikra prasmė. Pirmasis aiškus sąmonės prabudimas mums visada liks neištiriama paslaptis. Jeigu tas prabudimas įvyktų vienu mirksniu, tai, mano nuomone, žmogus numirtų iš baimės. Kas nėra pajutęs išgąsčio pirmąjį akimirksnį, kai pabunda iš gilaus, alpulingo miego ir blaivėdamas turi grįžti į save? Bet bijau nukrypti per toli, tik noriu pasakyti, kad kiekvienas stiprus įspūdis, patirtas anuo vystymosi laikotarpiu, palieka kažkokią sėklelę, kuri, augant dvasiniam pajėgumui, suklesti, taigi anų rytmečio valandų skausmai ir džiaugsmai gyvena mumyse, ir tie mieli ir graudūs brangių žmonių balsai, kuriuos, atsibusdami iš miego, tarėmės girdėję tik sapne, tikrai dar tebeskamba mumyse. Bet aš žinau, į ką taiko maestro. Ne į ką kitą, tik į istoriją su mirusia teta; jis netiki ta istorija, ir aš, norėdamas jį kaip reikiant paerzinti, tyčia ir tau papasakosiu, slaptasis patarėjau, jei prižadėsi būti atlaidus mano šiek tiek vaikiškam sentimentalumui... Ką aš tau sakiau apie žirnienę ir muzikantą su liutne...

— Oi, liaukis,— nutraukė kapelmeisterį slaptasis patarėjas,— jau matau, kad ketini vedžioti mane už nosies, o tai negražu ir nepadoru.

— Anaiptol,— kalbėjo toliau Kreisleris,— anaiptol, širdele! Bet aš turiu pradėti nuo muzikanto, nes paskui bus galima natūraliai pereiti prie liutnės, kurios dangiški garsai liūliavo vaiką, nešdami jam saldžius sapnus. Jaunesnioji mano motinos sesuo virtuoziškai grojo tuo instrumentu, kuris šiandien išmestas į muzikos šiukšlyną. Rimti vyrai, mokantys ne tik skaityti ir rašyti, bet ir kai ko daugiau, mano akyse liejo ašaras, vien tik prisiminę velionės panelės Sofijos grojimą liutne. Todėl nereikia stebėtis, kad aš, ištroškęs vaikas, nejausdamas savęs, dar neturėdamas sąmonės, gimstančios kartu su žodžiu ir kalba, godžiai gėriau tuos graudžius, nuostabius garsų burtus, kuriuos virtuozė liejo iš savo instrumento. Bet anas muzikantas prie lopšio buvo velionės mokytojas: mažo ūgio, itin kreivomis kojomis, pavarde mesjė Turtelis; jis vilkėjo raudonu apsiaustu ir nešiojo švarų baltą peruką su plačia kasa. Aš tai sakau, norėdamas įrodyti, kaip aiškiai man stovi akyse tie žmonės iš anų laikų, ir nei maestro Abrahamas, nei kas kitas neturi teisės abejoti, kai aš tvirtinu, jog matau save, trečių metų vaiką, sėdintį ant kelių mergaitei, kurios švelnios akys žvelgė man tiesiai į širdį, girdžiu jos saldų balsą, kalbantį su manim ir man dainuojantį, ir dar gerai žinau, kad į šią nuostabią būtybę linko visa mano širdis, jai buvo skirtas visas mano švelnumas. Ji ir buvo teta Sofija, sutrumpintai vadinama keistu Fiuschen[1] vardu. Vieną dieną labai graudenaus, kad nemačiau tetos Fiuschen. Auklė nunešė mane į kambarį, kur lovoje gulėjo teta Fiuschen, bet kažkoks senas prie jos sėdintis žmogus greitai pašoko ir, piktai bardamas auklę, kuri laikė mane ant rankų, išvedė ją pro duris. Paskui mane apvilko, susupo į storas skaras ir išnešė į kitus namus, pas kitus žmones, kurie visi sakėsi esą mano dėdės ir tetos ir tvirtino, kad teta Fiuschen labai serganti ir, jeigu aš būčiau pas ją pasilikęs, tai irgi būčiau susirgęs. Po kelių savaičių mane pargabeno atgal į senuosius namus. Aš verkiau, rė-

[1] Füsschen — kojytė *(vok.)*.

kiau ir veržiausi pas tetą Fiuschen. Atėjęs į aną kambarį, nutapsėjau prie lovos, kur anuomet gulėjo Fiuschen, ir atitraukiau užuolaidas. Lova buvo tuščia, ir moteris, kuri irgi buvo mano teta, apsiliedama ašaromis, tarė: „Tu jos neberasi, Johanesai, ji mirė ir guli po žeme."

Aš žinau, kad tada negalėjau suvokti tų žodžių prasmės, bet ir dabar, prisiminęs aną akimirką, sudrebu nuo neišreiškiamo jausmo, kuris tada buvo mane pagavęs. Pati mirtis sukaustė mane savo lediniais šarvais, jos šaltis įsiskverbė į pačią širdį ir sustingdė manyje visus pirmųjų vaikystės metų džiaugsmus. Aš nebeatsimenu, ką tada dariau, gal ir dabar nežinočiau, bet kiti man daug kartų pasakojo, kad aš pamažu išleidau iš rankų užuolaidas, valandėlę pastovėjau tylus ir ramus, o paskui, lyg giliai susimąstęs ir galvodamas, kas man ką tik buvo pasakyta, atsisėdau ant pirmos pasitaikiusios nendrinės kėdutės. Dar sakydavo, kad šitas tylus, paprastai tokio smarkaus ir linksmo vaiko liūdesys buvęs neapsakomai jaudinantis ir bijota, kad tas nepakenktų mano psichikai, mat toks aš išbuvau kelias savaites: neverkiau, nesijuokiau, nenorėjau žaisti, neatsiliepdavau į meilius žodžius, į nieką aplink nekreipiau dėmesio.

Tuo metu maestro Abrahamas paėmė į rankas keistą skersai ir išilgai iškarpytą popierių, atstatė jį prieš žvakės šviesą, ir ant sienos pasirodė visas choras vienuolių, grojančių keistais instrumentais.

— Oho! — sušuko Kreisleris, pamatęs dailiai sugrupuotą seserų vienuolių būrį.— Oho! Aš žinau, ką jūs man norit priminti, maestro! O aš ir šiandien įžūliai tvirtinu, kad jūs be reikalo mane išbarėt ir išvadinot užsispyrusiu paiku bernioku, kuris disonuojančiu savo kvailystės balsu galįs išmušti iš tono ir takto visą giedantį ir grojantį vienuolyną. Argi anuo metu, kai jūs nuvedėt mane į šv. Klaros vienuolyną už dvidešimt ar trisdešimt mylių nuo mano gimtojo miesto pirmą kartą pasiklausyti tikros katalikų bažnytinės muzikos, argi aš tada, sakau, neturėjau teisės būti grubus ir užsispyręs, juk buvau tada kaip tik pačiam persilaužimo amžiuje? Argi nebuvo gražu, kad, ne-

paisant to, su nauja jėga atbudo manyje seniai užmirštas trejų metų vaiko skausmas ir pagimdė iliuziją, kuri pripildė mano krūtinę žudančios laimės ir širdį draskančio graudulio? Argi aš, kurčias visiems įkalbinėjimams, neturėjau tvirtinti, kad trompette marine grojanti sesuo yra ne kas kitas, tik teta Fiuschen, nors ji ir seniai mirusi? Kodėl jūs man neleidot įsibrauti į chorą, kur aš būčiau atradęs ją, apsivilkusią žalia suknele, su rausvais kaspinais?

Dabar Kreisleris įbedė akis į sieną ir sujaudintu, drebančiu balsu tarė:

— Iš tikrųjų! Teta Fiuschen antai kyšo iš vienuolių būrio! Ji pasistojusi ant kėdutės, kad lengviau būtų valdyti sunkų instrumentą...

Bet slaptasis patarėjas atsistojo priešais jį ir, užstodamas siluetinį vaizdą, paėmė jį už pečių.

— Tikrai, Johanesai, būtum protingesnis, jei nepasiduotum savo keistoms fantazijoms ir nekalbėtum apie instrumentus, kurių nė būti nėra, aš kaip gyvas nesu girdėjęs jokio trompette marine.

— O,— sušuko maestro Abrahamas juokdamasis ir, numetęs popierių ant stalo, greit panaikino visą vienuolyną su chimeriškąja teta Fiuschen ir jos trompette marine.— O garbusis slaptasis patarėjau, ponas kapelmeisteris ir dabar, kaip visada, yra protingas, ramus vyras, joks fantastas ar mulkintojas, nors daugelis jį tokiu laiko. Kodėl artistė, grojanti liutne, negalėjo po savo mirties sėkmingai pereiti prie to nuostabaus instrumento, kurį jūs dar ir šiandien galite rasti ir su nuostaba apžiūrėti viename kitame moterų vienuolyne? Kaipgi taip? Nėra trompette marine? Nagi pažiūrėkite Kocho „Muzikos terminų žodyne", kurį pats turite.

Slaptasis patarėjas paklausė ir garsiai perskaitė:

— „Tas senoviškas, visiškai paprastas styginis instrumentas susideda iš trijų plonų septynių pėdų ilgio lentučių; apačioj, kur instrumentas remiasi į žemę, jos yra šešių septynių colių, o aukštai ne daugiau kaip dviejų colių pločio; lentutės suklijuotos trikampio forma, tad siaurėjantis į viršų korpusas baigiasi nelyginant kakle-

liu. Viena iš tų lentučių turi kelias garso išpjovas ir sudaro viršutinę deką, per kurią ištempta viena vienintelė itin stora žarninė styga. Grojant instrumentas statomas įstrižai priešais save ir viršutine dalim atremiamas į krūtinę. Grojantysis labai švelniai, maždaug kaip grodamas smuiku flautato ar flageoleto, kairės rankos nykščiu liečia stygą ten, kur išgaunami reikalingi tonai, o dešine ranka brauko per ją stryku. Ypatingą šio instrumento garsą, panašų į prislopintą trimito gaudimą, sukelia tam tikras, žemai ant rezonatoriaus pritaisytas lieptelis, per kurį eina styga. Tas lieptelis panašus į nedidelį batuką, priešaky žemas ir plonas, užpakaly aukštesnis ir storesnis. Ant užpakalinės jo dalies guli styga, kuri, paliesta pirštu, pradeda virpėti ir judina į šalis priešakinę lengvesniąją lieptelio dalį ant rezonatoriaus ir sukelia švokščiantį garsą, panašų į prislopintą trimito gaudimą."

— Padirbkit man tokį instrumentą,— sušuko slaptasis patarėjas žibančiomis akimis.— Padirbkit man tokį instrumentą, maestro Abrahamai, ir aš mesiu į kampą savo smuiką, nebeimsiu į rankas eufono ir stebinsiu pasaulį, grodamas nuostabiausias dainas jūsų trompette marine!

— Gerai,— atsakė maestro Abrahamas,— ir linkiu, mielasis patarėjau, kad jus aplankytų tetos Fiuschen dvasia su žalia taftos suknele ir jus įkvėptų.

Slaptasis patarėjas sužavėtas apkabino maestro, bet Kreisleris stojo tarp jų ir kone piktai tarė:

— Na, argi jūs ne didesni mulkintojai, negu aš kada esu buvęs, ir, be to, dar negailestingi tam, ką sakotės mylį! Gana jau ir to, kad nusakydami instrumentą, kurio garsai sukrėtė mane iki širdies gelmių, užpylėt man ledinio vandens ant karštos kaktos! Nekalbėkit apie muzikantę! Ką gi, slaptasis patarėjau, tu norėjai, kad papasakočiau ką apie savo jaunystę, ir jei maestro iškarpė siluetinius vaizdus, atitinkančius kai kuriuos ano laiko įvykius, tai tu galėjai pasigėrėti mano biografinių apybraižų leidiniu, pagražintu dailiomis graviūromis. Bet, tau beskaitant straipsnelį iš Kocho, aš prisiminiau jo kolegą leksikografą Gerberį ir pamačiau save, paguldytą

ant stalo ir paruoštą biografiniam skrodimui. Skrodėjas galėtų pasakyti: „Nėra ko stebėtis, kad tūkstančiais šio žmogaus gyslų ir gyslelių teka vien tik muzikinis kraujas, juk tokie buvo ir daugelis jo giminių, kaip tik todėl jis ir yra jų giminė." Aš noriu pasakyti, kad daugumas mano tetų ir dėdžių, kurių, kaip maestro žino, o ir tu ką tik sužinojai, buvo nemažas būrys, mėgo muziką ir dažniausiai grojo instrumentais, kurie jau anuomet buvo retenybė, o dabar beveik visai išnykę, tad nūnai aš tik sapne begirdžiu tuos nuostabiai skambančius koncertus, kuriuos girdėdavau maždaug ligi dešimtų vienuoliktų savo amžiaus metų. Gal dėl to mano muzikinis talentas jau pačioj užuomazgoj pasuko ta kryptimi, kuri pasireiškia mano instrumentavimo specifikoj ir kuri smerkiama, kaip per daug fantastiška. Jeigu tu, slaptasis patarėjau, gali sulaikyti ašaras, girdėdamas švelniai grojant senu instrumentu, vadinamu viola d'amore, tai dėkok Sutvėrėjui už savo stiprius nervus; aš žliumbiau kaip vaikas, klausydamas riterio Eserio grojimo, o dar labiau ašarojau, kai man tuo instrumentu grojo didelis, stotingas vyras, kuriam nuostabiai tiko dvasininko drabužiai ir kuris vėlgi buvo mano dėdė. Taip pat maloniai ir žaviai grojo kitas mano giminaitis viola da gamba, nors tas dėdė, kur mane auklėjo arba, geriau sakant, neauklėjo ir kuris pats su barbarišku virtuoziškumu grojo spinetu, visai pagrįstai prikišdavo, kad jis nesilaiko ritmo. Vargšelis užsitraukė didelę visos šeimos panieką, kai ši išgirdo, kad jis pagal sarabandos muziką išsijuosęs šoko menuetą a la Pompadour. Aš galėčiau jums daug papasakoti apie muzikines mano šeimos pramogas, kurios dažnai būdavo tikrai nepakartojamos, bet tada susidurtume su viena kita groteskine smulkmena, kuri jums sukeltų juoką, o išstatyti pajuokai savo brangius gimines neleidžia man respectus parentalae[1].

— Johanesai,— pradėjo slaptasis patarėjas,— Johanesai, tu malonus žmogus ir nesupyksi, jei aš užgausiu ta-

[1] Pagarba šeimai *(iškraipyta lotynų kalba).*

vo sieloj stygą, kurios palietimas gali tau būti skaudus. Tu vis kalbi apie dėdes ir tetas ir niekada neužsimeni apie savo tėvą ir motiną!

— O mano drauge,— giliai susijaudinęs, atsakė Kreisleris.— O mano drauge, kaip tik šiandien prisiminiau... bet ne, gana prisiminimų, sapnų, nė žodžio daugiau apie tą valandėlę, kuri pažadino visą iškentėtą, bet nesuprastą mano ankstyvosios vaikystės skausmą; tiesa, paskui į mano sielą atėjo ramybė, panaši į slėpiningą miško tylą po audros. Taip, maestro, jūs teisus, aš stovėjau po obelim ir klausiausi pranašingo tolstančio griaustinio balso! Tu geriausiai suprasi, koks pritrenktas aš gyvenau kelerius metus, netekęs tetos Fiuschen, jei pasakysiu, kad motinos mirtis, ištikusi anuo metu, nepadarė man ypatingo įspūdžio. O kodėl mano tėvas atidavė ar turėjo atiduoti mane mano motinos broliui, to nenoriu aiškintis, nes apie tokius dalykus tu gali pasiskaityti bet kokiam nuvalkiotam šeimos romane ar kokioj Iflando komedijoj apie šeimynines painiavas. Gana bus, jei pasakysiu, kad mano vaikystė ir gera dalis jaunystės metų buvo labai labai pilki, ir tik todėl, kad aš buvau našlaitis. Aš manau, kad prastas tėvas visada geresnis už bet kurį gerą auklėtoją, ir mane krečia šiurpas, matant, kaip beširdžiai ir neišmanėliai tėvai siunčia vaikus iš namų ir atiduoda juos į auklėjimo įstaigas, kur tie vargšeliai apkarpomi ir modeliuojami, nė kiek neatsižvelgiant į jų individualybę, o juk niekas negali jos geriau pažinti, kaip tėvai. Kai dėl auklėjimo, tai nė vienas žmogus pasauly neturi teisės stebėtis, kad aš neišauklėtas, nes dėdė visai manęs neauklėjo, jis atidavė mane mokytojų savivalei; tie mokytojai ateidavo į namus, mat mokyklos aš nelankiau, o bet kokia pažintis su mano amžiaus berniukais buvo uždrausta, kad netrikdyčiau namų ramybės, kuriuose tegyveno mano vienstypis dėdė ir jo senas mieguistas tarnas. Aš prisimenu tik tris atvejus, kada mano ramus, iki atbukimo abejingas dėdė griebėsi trumpos auklėjimo priemonės ir pliaukštelėjo man per ausį, taigi iš tikrųjų vaikystėje esu gavęs tris antausius. Kadangi esu nusiteikęs plepėti,

galėčiau tau, mano slaptasis patarėjau, pateikti romantišką trijų antausių istoriją, bet pažymėsiu tik vidurinį, nes žinau, kad niekas tau daugiau nerūpi, kaip mano muzikinės studijos, todėl tau tikriausiai bus įdomu išgirsti, kaip aš kūriau savo pirmąją kompoziciją. Dėdė turėjo gan didelę biblioteką, kur man buvo leista skaityti ir knistis, kiek tik širdis geidžia; man pateko į rankas Ruso „Išpažintis" vokiečių kalba. Aš tą knygą ryte prarijau, nors ji parašyta ne dvylikos metų berniukui ir galėjo pasėti mano sieloje vieną kitą blogio sėklą. Bet iš visų vietomis itin pavojingų įvykių mano sielą taip užvaldė vienas epizodas, kad tik apie jį aš ir tegalvojau. It elektros smūgis pritrenkė mane pasakojimas apie tai, kaip vaikystėje, iš vidaus veikiamas galingos muzikos dvasios, bet šiaip neturėdamas nė kokio supratimo apie harmoniją, kontrapunktą, apie jokias praktines priemones, Ruso ryžtasi rašyti operą; kaip jis nuleidžia kambary užuolaidas, griūva ant lovos ir laukia, kada vaizduotės galia atneš jam įkvėpimą, ir kaip nelyginant žavus sapnas išryškėja jam jo kūrinys! Dieną naktį persekiojo mane mintis apie šį momentą, kuris, mano manymu, atnešė berniukui Ruso didžiausią laimę. Dažnai man atrodydavo, kad ši laimė ir man skirta, kad reikia tik tvirtai pasiryžti, ir įkopsiu į šį dangų, juk muzikos dvasia ir mane neša savo galingais sparnais. Vienu žodžiu, įsigeidžiau pasekti jo pavyzdžiu. Vieną audringą rudens vakarą, kai dėdė prieš savo įprotį buvo išėjęs iš namų, aš nuleidau užuolaidas, griuvau į dėdės lovą ir, kaip Ruso, laukiau nužengiant operos. Nors visos priemonės buvo puikiai panaudotos, nors aš ir labai stengiausi prisivilioti poezijos dvasią, bet ji kvailai užsispyrė ir nesiartino! Vietoj genialių minčių, kurios turėjo man ateiti, ausyse skambėjo sena, nuvalkiota dainelė, prasidedanti verksmingais žodžiais: „Mylėjau aš Izmeną, Izmena tik mane", ir, kad ir ką dariau, niekaip negalėjau ja atsikratyti. „Dabar suskambės iškilmingas žynių choras „Pakilkit nuo Olimpo aukštybių!" — šaukiau aš sau, bet melodija „Mylėjau aš Izmeną" be perstojo aidėjo man ausyse, kol pa-

galiau kietai užmigau. Mane pažadino garsūs šauksmai, į nosį dūrė nepakenčiama smarvė, aš vos begalėjau kvėpuoti. Kambarys buvo pilnas dūmų, o jų debesy stovėjo dėdė, trypdamas baigiančias degti užuolaidas, kuriomis buvo užleista drabužių spinta, ir rėkė: „Vandens, vandens!" Senasis tarnas prinešė vandens, išliejo jį ant grindų ir užgesino ugnį. Dūmai pamažu ėjo pro langą laukan. „Kur tas nevykėlis?" — paklausė dėdė ir pasišviesdamas ėmė dairytis po kambarį. Aš gerai žinojau, kokio nevykėlio jis ieško, todėl glūdėjau kaip pelytė po šluota lovoj, kol dėdė priėjo artyn ir, piktai surikęs: „Ar nesikelsi tu man?", privertė šokti iš lovos. „Tas nenaudėlis padegs man namus!" — barėsi dėdė. Į tolesnius klausimus aš ramiai atsakiau, kad, kaip nurodyta Ruso „Išpažintyje", aš gulėjau lovoje ir komponavau opera seria ir visiškai nežinau, kaip kilo gaisras. „Ruso? Komponavai? Opera seria? Terlius!" — mikčiojo įniršęs dėdė ir pliaukštelėjo man antausį, iš viso antrąjį; aš, nustėręs iš baimės, nebegalėjau ištarti nė žodžio ir tą akimirką kaip smūgio aidą aiškiai girdėjau: „Mylėjau aš Izmeną" ir t. t. Nuo tos akimirkos pradėjau baisiausiai nekęsti ir tos dainos, ir viso komponavimo entuziazmo.

— Bet kaip kilo gaisras? — paklausė slaptasis patarėjas.

— Po šiai dienai nesuprantu,— atsakė Kreisleris,— kaip užsidegė užuolaida ir liepsnos prarijo gražų dėdės chalatą ir tris ar keturias gražiai sugarbanotas tupėjas, kurias dėdė užsidėdavo kaip atskiras bendros frizūros dalis. O man visada atrodė, kad antausį gavau ne dėl gaisro, kuris kilo visai ne iš mano kaltės, bet dėl to, kad sumaniau kurti operą. Kad ir kaip keista, tačiau vienintelis dalykas, prie kurio mane griežtai spaudė dėdė, buvo muzika, nors mokytojas, apgautas mano laikino bjaurėjimosi muzika, laikė mane visiškai nemuzikaliu. Apskritai dėdei buvo visiškai vis tiek, ko aš norėjau ir ko nenorėjau mokytis. Tiesa, kai kada jis būdavo labai nepatenkintas, kad taip sunku mane priversti mokytis muzikos, ir reikėjo manyti, kad labai džiaugsis, kai po kelių

metų muzikos dvasia taip galingai mane sukrėtė, jog nustelbė visa kita. Bet nieko panašaus nebuvo. Dėdė tik puse lūpų šypsojosi, matydamas, kad aš greit išmokau gan tobulai groti keliais instrumentais, netgi sukomponavau vieną kitą dalykėlį, kuriuos gyrė mokytojai ir žinovai. Taip, tik puse lūpų šypsojosi ir, klausydamasis pagyrų, su gudria mina sakydavo: „Taip, mano mažasis sūnėnas ganėtinai kvaištelėjęs."

— Tada aš nesuprantu,— įsiterpė slaptasis patarėjas,— kodėl tavo dėdė neleido eiti ten, kur tave traukė širdis, bet primetė tau kitą karjerą. Kiek žinau, kapelmeisteris tu ne per seniausias...

— Ir ne per geriausias,— sušuko maestro Abrahamas juokdamasis ir, metęs ant sienos mažo, keistai sudėto žmogaus siluetą, kalbėjo toliau: — Bet dabar aš noriu papasakoti apie šaunųjį dėdę, kurį vienas pasileidėlis sūnėnas vadino dėde O Varge[1], mat jis buvo vardais Otfridas Vencelis, taip, dabar pakalbėsiu apie jį ir paskelbsiu pasauliui, kad, jeigu kapelmeisteriui Johanesui Kreisleriui šovė į galvą mintis pasidaryti pasiuntinybės patarėju ir plūktis su darbais, visiškai svetimais jo prigimčiai, tai mažiausiai dėl to kaltas dėdė O Varge.

— Cit, cit,— tarė Kreisleris,— nepasakokit apie tai, maestro, ir nuimkit dėdę nuo sienos, tegu jis buvo ir juokingas, bet aš nenoriu, ypač šiandien, juoktis iš senuko, kuris jau seniai guli grabe.

— Šiandien jūs itin jautrus tam, kas pritinka ar nepritinka,— atšovė maestro; bet Kreisleris nepaisė jo ir, pasisukęs į mažiuką slaptąjį patarėją, kalbėjo toliau:

— Tu gailėsies, kad privertei mane išsiplepėti, nes tikriausiai laukei ko nors nepaprasto, o aš galiu papasakoti tau tik kasdieninę istoriją, kuri tūkstančius kartų sutinkama gyvenime. Taigi ne auklėtojo prievarta, ne ypatingas likimo užgaidas privertė mane išsukti iš savo tikrojo kelio — visai ne, paprasčiausios dalykų eigos nešamas, aš kažkaip netyčia patekau ten, kur nenorėjau

[1] Vokiškai tariami inicialai *O. V.* reiškia šūksnį *o varge.*

patekti. Ar tu nepastebėjai, kad kiekvienoj šeimoj atsiranda žmogus, kuris per savo genialumą ar laimingai susidėjus aplinkybėms iškyla į tam tikrą aukštumą, jis stovi kaip didvyris rato vidury, brangieji giminaičiai nusižeminę kelia į jį akis, jo įsakmus balsas skelbia lemtingas ištarmes, su kuriomis visi nuolankiai sutinka? Toks buvo jaunesnysis mano dėdės brolis, kuris, paspukęs iš muzikalaus šeimos lizdo, pateko į kunigaikščio rezidenciją, tapo slaptuoju pasiuntinybės patarėju ir vaidino ten itin žymų vaidmenį. Visa šeima stebėjosi ir gėrėjosi, matydama, kaip jis kyla, ir tas jų žavėjimasis nesumažėjo ir paskiau. Slaptojo pasiuntinybės patarėjo vardas buvo minimas su iškilmingu rimtumu, ir, jei kas pasakydavo: „Slaptasis pasiuntinybės patarėjas parašė laišką, slaptasis pasiuntinybės patarėjas pasakė tą ir aną", tai visi klausydavo, nustėrę iš pagarbos. Tokiu būdu nuo pat ankstyviausios vaikystės pripratintas žiūrėti į rezidencijos dėdę kaip į vyrą, įkopusį aukščiausion žmogaus siekių viršūnėn, aš laikiau savaime suprantamu daiktu, kad ir man nieko kito nereikia daryti, tik eiti jo pėdomis. Garbingojo dėdės portretas kabėjo gražiausiam kambary, ir mano didžiausias troškimas buvo vaikščioti taip sušukuotam, taip apsirengusiam, kaip dėdė. Tą mano norą auklėtojas patenkino, ir tikriausiai buvo gražu pažiūrėti į dešimties metų vaikėzą su pernelyg aukšta garbanota tupėja ir mažyte apskritute kasele, žaliu švarkeliu su siaurais sidabriniais išsiuvinėjimais, su šilkinėmis kojinėmis ir mažute špaga. Šis vaikiškas siekimas ilgainiui įleido dar gilesnes šaknis; norint paskatinti mane imtis sausiausių mokslų, ganėdavo pasakyti, jog be tų studijų aš niekada negalėsiu tapti pasiuntinybės patarėju, koks yra dėdė. Kad menas, kuris užpildė mano sielą, galėtų būti mano tikrasis tikslas, vienintelė tikra gyvenimo paskirtis, man nė į galvą neatėjo, nes buvau įpratęs girdėti, kad muzika, tapyba, poezija esą malonūs dalykai, galintys tik palinksminti ir pradžiuginti žmones. Savo žinių ir dėdės pagalbos dėka aš taip greitai, nesutikdamas nė menkiausios kliūties, dariau karjerą, kurią tam tikra prasme pats pasirin-

kau, kad neturėjau laiko apsidairyti ir įsitikinti, jog ne ten pasukau. Tikslas buvo pasiektas, grįžti atgal nebeįmanoma, ir štai vieną gražią dieną menas atkeršijo atskalūnui: mintis apie sužlugdytą gyvenimą pervėrė mane beviltišku skausmu, pasijutau surakintas pančiais, kurie man atrodė nesutraukomi.

— Tebūnie palaiminta katastrofa,— suriko slaptasis patarėjas,— kuri išvadavo tave iš tų pančių!

— Nesakyk,— atsakė Kreisleris,— išvadavimas atėjo per vėlai. Man atsitiko kaip tam kaliniui, kuris, po ilgo laiko paleistas, taip buvo atpratęs nuo pasaulio triukšmo, net nuo dienos šviesos, kad nebegalėjo džiaugtis auksine laisve ir veržėsi atgal į kalėjimą.

— Dar viena absurdiška idėja, kuria jūs kankinate save ir kitus! — tarė maestro Abrahamas.— Liaukitės vieną kartą! Likimas visada buvo jums palankus, bet kad jūs nenorite eiti pramintu taku, kad vis puldinėjate į dešinę ir į kairę, tai niekas kitas nekaltas, tik jūs pats. Teisybė, kai dėl vaikystės, tai jūsų žvaigždė lėmė saviškai, ir...

Antrasis skyrius

JAUNUOLIO GYVENIMO PATIRTIS. IR AŠ BUVAU ARKADIJOJ

(M. p. t.) — Būtų tikrai juokinga ir kartu labai nuostabu,— tarė sau vieną dieną mano šeimininkas,— jei tas pilkūnėlis pakrosny iš teisybės turėtų tas savybes, kurias jam nori primesti profesorius! Hm, manau, kad jis man atneštų daugiau naudos, negu kadaise nematomoji mergelė! Uždaryčiau jį į narvą ir priversčiau rodyti žmonėms savo mokslą, o jie man noriai mokėtų už tai gerus pinigus. Mokslus išėjęs katinas tai jau šis tas daugiau, negu per anksti subrendęs berniokas, kuriam žinios kalte įkaltos į galvą. Be to, nebereiktų samdytis raštininko! Reikės tą dalyką geriau ištirti.

Išgirdęs tuos grėsmingus šeimininko žodžius, aš prisiminiau savo neužmirštamos motinos Minos įspėjimą ir, stengdamasis nieku gyvu neišsiduoti, kad supratau jo kalbą, pasiryžau kuo rūpestingiausiai slėpti savo išsilavinimą. Skaitydavau ir rašydavau tik naktį ir, taip bedirbdamas, supratau, kad turiu būti dėkingas gerajai apvaizdai, suteikusiai mano paniekintai giminei kai kurių privalumų, kurių neturi dvikojai sutvėrimai, nors, dievai žino kodėl, jie vadina save pasaulio valdovais. Mat galiu užtikrinti, kad studijuodamas nesinaudojau nei žvakių liejiko, nei aliejaus fabrikanto paslaugomis, nes mano akių fosforas šviečia ir tamsiausią naktį. Todėl aiškus daiktas, kad mano veikalams niekas negalėtų padaryti to priekaišto, kurio susilaukė kažkuris antikinis rašytojas, esą jo dvasios kūriniai trenkia lempa.

Būdamas tvirtai įsitikinęs, kad gamta mane apdovanojo dideliu tobulumu, vis dėlto turiu pasakyti, kad viskas šioj žemėj turi trūkumų, o šie vėlgi tam tikra prasme priklauso nuo mūsų pačių. Aš nekalbu apie kūniškus dalykus, kuriuos daktarai vadina nenatūraliais, nors man jie atrodo visiškai natūralūs, tik noriu pastebėti, kad mūsų psichiniame organizme irgi aiškiai pasireiškia minėtas priklausomumas. Argi ne amžina teisybė, kad mūsų skrydį dažnai stabdo švininiai svarsčiai, apie kuriuos mes nieko nežinom, nei kas jie tokie, nei iš kur atsiranda, nei kas juos mums prikabino?

Bet turbūt bus geriau ir teisingiau, jei pasakysiu, kad visas blogis kyla iš blogų pavyzdžių, ir kad mūsų prigimtis dėl to ir silpna, kad mes esame priversti sekti blogais pavyzdžiais. Taip pat esu įsitikinęs, kad tikriausia žmonių padermės paskirtis yra duoti blogus pavyzdžius.

Ar tu, brangus jaunasis katine, kurs skaitai šias eilutes, nebuvai savo gyvenime patekęs į tokią būseną, kuri tau pačiam buvo neaiški ir dėl kurios tu susilaukei pikčiausių priekaištų, o gal... netgi skaudžių savo draugų įkandimų? Buvai apsnūdęs, vaidingas, nesivaldantis, ėdrus, niekas tau netiko, buvai visur, kur tau nereikėjo būti, visiems painiojais po kojų, vienu žodžiu, buvai nepakenčiamas! Raminkis, o katine! Tas nelemtas tavo gyvenimo periodas nebuvo kilęs iš tavo tikrosios esmės gelmių, ne, tai mokestis, kurį tu privalėjai sumokėti mus valdančiai jėgai: tu tik sekei blogu pavyzdžiu žmogaus, kuris tą pereinamąją būseną įvedė. Raminkis, o katine, nes ir man buvo ne geriau!

Pačiame naktinių studijų įkaršty mane užpuolė apatija, apatija, panaši į persisotinimą nevirškinamu maistu,— būdavo, susiraitau ir užmiegu ant tos knygos, kurią skaitau, prie to rašinio, kurį rašau. Tas mano nerangumas vis didėjo ir didėjo, kol pagaliau aš taip sutingau, kad nebenorėjau nei rašyti, nei skaityti, nei šokinėti, nei bėgioti, nei kalbėtis su draugais rūsy ar ant stogo. Dabar mane kažkas stumte stūmė daryti tik tai, kas šeimininkui ir draugams buvo nemalonu, kuo aš jiems galėjau

įkyrėti. Šeimininkas ilgą laiką nieko man nedarė, tik nuvydavo šalin, kai aš atsiguldavau kaip tik ten, kur jis manęs negalėdavo pakęsti, bet pagaliau buvo priverstas įkrėsti man į kailį. Aš kur buvęs, kur nebuvęs vis užšokdavau ant šeimininko rašomojo stalo ir vieną kartą tol kraipiau uodegą, kol jos galiuką įkišau į didžiąją rašalinę, o paskui ėmiau piešti ant grindų ir kanapos gražiausius piešinius. Šeimininkas, matyt, nesuprato tos meno šakos, nes pačiupo lazdą. Aš moviau į kiemą, bet nuo vilko užbėgau ant meškos. Didelis, solidžios išvaizdos katinas jau seniai rodė nepasitenkinimą mano elgesiu; o dabar, kai aš, mulkis, pamėginau nučiupti jam iš panosės skanų kąsnelį, kurį jis taikėsi ėsti, jis be niekur nieko taip apskaldė man ausis iš abiejų pusių, kad pasipylė kraujas. Jei neklystu, tas garbusis ponas buvo mano dėdė, nes jo veide spindėjo Minos bruožai, o ūsų panašumas buvo neginčijamas. Vienu žodžiu, prisipažįstu, kad anuo metu nebuvo galo mano nedorybėms, ir šeimininkas tarė: „Aš nebežinau, kas tau pasidarė, Murkly, ar tik nebūsi pasiekęs persilaužimo amžiaus!" Šeimininkas buvo teisus, tai buvo lemtingas persilaužimo metas, kurį aš netikusiu žmogaus pavyzdžiu turėjau nugalėti, nes, kaip sakiau, tą nelemtą būseną įvedė žmonės, sakydami, kad ji kylanti iš jų giliausios prigimties. Tą laikotarpį jie vadina persilaužimo metais, nors kitas per visą amžių iš jų neišauga; mes galime kalbėti tik apie persilaužimo savaites, o aš išsinėriau iš jų vienu šuoliu, tokiu smarkiu, kad lengvai galėjau nusilaužti koją ar netekti kelių šonkaulių. Iš tikrųjų aš per jėgą *šokte iššokau* iš persilaužimo amžiaus.

Papasakosiu, kaip buvo.

Mano šeimininko kieme stovėjo kažkokia mašina, iš vidaus prabangiai išmušta minkštais pagalviais, ant keturių ratų, kaip vėliau sužinojau, angliška puskarietė. Tokiam išdykėliui, kaip man tada, buvo paprasčiausias daiktas užlipti ir įsibraklinti į tą mašiną. Jos viduje esantys pagalviai man pasirodė tokie malonūs, tokie vi-

liojantys, kad paskiau aš daug laiko pramiegodavau ir prasapnuodavau ant tos karietos sėdynių.

Kaip tik tą akimirką, kai prieš mano akis slinko žavūs vaizdai su kiškienos kepsniais ir panašiais dalykais, mane pažadino smarkus truktelėjimas ir po jo prasidėjęs dardėjimas, žvangėjimas, ūžimas ir trenksmas.

Kas aprašys mano staigų išgąstį, kai aš pamačiau, kad visa mašina su kurtinamu bildesiu rieda tolyn, mėtydama mane ant sėdynės į visas puses. Mano vis didėjanti baimė virto neviltim, ir aš surizikavau kas bus, tas bus šokti iš mašinos. Girdėdamas ironišką pragaro demonų žvengimą, girdėdamas užpakaly jų barbariškus balsus: „Kac, kac, kac!", aš lėkiau, iš siaubo netekęs galvos, paskui mane zvimbė akmenys, kol pagaliau įlindau į tamsų skliautą ir be sąmonės kritau ant žemės.

Po kiek laiko man pasigirdo lyg virš mano galvos kažkas šen ir ten vaikšto, ir iš žingsnių garso — tas jau buvo man ne pirmiena — supratau, kad guliu po laiptais. Taip ir buvo.

Bet kai išlindau laukan,— o dangau! — priešais į visas puses tęsėsi ilgiausios gatvės, ir pro šalį vilnijo minios žmonių, kurių aš nė vieno nepažinau. Be to, aplink dardėjo vežimai, garsiai lojo šunys, pagaliau gatvę užtvenkė kažkoks būrys, kurio ginklai žibėjo saulėje; ir staiga kažkas man prie pat ausies taip smarkiai ėmė mušti didžiulį būgną, kad aš nepasijutau, kaip per tris uolektis iššokau aukštyn. Tad nereikia stebėtis, jog krūtinę man suspaudė keista baimė. Gerai mačiau, kad atsidūriau pasaulyje, kurį regėdavau iš tolo, nuo savo namų stogo, dažnai jausdamas ilgesį, smalsumą,— taip, dabar aš, nepatyręs jaunuolis, stovėjau pačiame to pasaulio vidury. Atsargiai, pačiais panamiais aš slinkau gatve tolyn ir sutikau kelis savo giminės jaunuolius. Aš stabtelėjau, mėginau užmegzti su jais kalbą, bet jie tik dvilktelėjo į mane žėrinčiomis akimis ir šoko bėgti tolyn. „Lengvabūdžiai jaunuoliai,— pagalvojau,— nežinote, ką sutikote savo kelyje! Taip eina didžios sielos per pasaulį, nepastebimos, neįvertinamos. Toks mirtingosios išminties likimas!" Ti-

kėjausi, kad žmonės parodys man daugiau dėmesio ir, užšokęs ant prasikišusio rūsio stogelio, keletą kartų linksmai ir, kaip man rodėsi, viliojamai sukniaukiau, bet jie ėjo pro šalį šalti, bejausmiai, nė nepažvelgdami į mano pusę. Pagaliau pastebėjau dailų berniuką su šviesiomis garbanomis, kuris maloniai į mane pažvelgė ir, pliaukšėdamas pirštais, pašaukė: „Kac, kac, kac!" — „Gražioji siela, tu mane supranti",— pagalvojau ir, nušokęs ant žemės, priėjau prie jo, meiliai murkdamas. Jis pradėjo mane glostyti, bet vos tik pamaniau galįs visiškai pasikliauti jo maloniu būdu, jis taip įžnybo man į uodegą, kad aš iš baisaus skausmo garsiai suklikau. Tas, atrodo, labiausiai pradžiugino klastingąjį padaužą, nes jis nusikvatojo ir, stipriai mane suspaudęs, mėgino pakartoti savo pragarišką manevrą. Tada mane pagavo pasiutimas, užsiplieskęs keršto ugnimi, aš giliai suleidau nagus jam į rankas, į veidą, ir jis surikęs mane paleido. Bet tą pačią akimirką išgirdau jį šaukiant: „Tigri, Kartušai, čiupk jį, čiupk!" Ir du šunys, garsiai lodami, puolė mane vytis. Aš lėkiau, kol netekau kvapo, jie lipo man ant kulnų... niekur jokios pagalbos! Apdujęs iš baimės, aš puoliau pro vieną pirmojo aukšto langą, sužvangėjo stiklai, ir keli vazonėliai gėlių su trenksmu nubildėjo nuo palangės ant kambarėlio grindų. Moteris, kuri sėdėjo kažką dirbdama prie stalo, nusigandusi pašoko, paskui suriko: „Tai bjaurybė katinas!" ir, pačiupusi lazdą, puolė prie manęs. Bet mano pykčiu žėrinčios akys, išleisti nagai, sielvartingas kniaukimas ją sulaikė, ir ji — įniršio paveikslas — sustojo „lyg savajam ryžtui abejinga", kaip toj tragedijoj, kur mušti iškelta lazda atrodo užkliuvusi ore. Tą akimirksnį atsidarė durys, ir aš, daug negalvodamas, sprukau įeinančiam vyrui pro kojas ir laimingai atsidūriau gatvėj.

Visai nusikamavęs, visai netekęs jėgų, suradau galų gale vietelę, kur galėjau valandėlę pritūpti. Bet tada pradėjo mane kankinti baisiausias alkis, ir tik dabar su giliu skausmu prisiminiau gerąjį maestro Abrahamą, nuo

kurio mane atskyrė žiaurus likimas. Bet kaip jį surasti? Aš graudžiai dairiausi aplink ir, nematydamas jokios galimybės išsiklausinėti kelio atgal, vos nepravirkau.

Bet man sušvito nauja viltis: ant gatvės kampo pamačiau jauną malonią merginą, sėdinčią prie stalelio, kur buvo išdėliotos viliojančios bandelės ir dešros. Aš pamažu prisiartinau, ji man nusišypsojo, ir, norėdamas iš karto pasirodyti, kad esu gerai išauklėtas, galantiškų manierų jaunuolis, aukščiau ir gražiau išriečiau nugarą, negu bet kada. Jos šypsena virto garsiu juoku. „Pagaliau suradau taurią sielą, užjaučiančią širdį! O dangau, kokia paguoda sužeistai krūtinei!" Taip aš galvojau ir nusitraukiau nuo stalo vieną dešrą, bet tą pačią akimirką mergina garsiai suriko, ir, jei būtų pataikiusi tuo storu pagaliu, kuriuo į mane užsimojo, tai tikrai niekada nebūčiau suėdęs nei tos dešros, kurią paėmiau, pasitikėdamas merginos lojalumu, jos žmogiškomis dorybėmis, nei kurios nors kitos. Įtempęs paskutines jėgas, bėgau nuo tos raganos, kuri mane vijosi. Man pavyko, ir pagaliau aš pasiekiau vietą, kur ramiai galėjau suėsti dešrą.

Po kuklių pietų man pasidarė linksmiau širdyje, be to, šią valandėlę sušvito saulė ir savo spinduliais sušildė man kailį, todėl aš pajutau, kad pasaulis vis dėlto gražus. Bet kai paskui atėjo šalta, drėgna naktis, kai aš neradau minkšto patalo, kaip pas savo gerąjį šeimininką, kai aš, sustiręs nuo šalčio, atsibudau kitą rytą vėl kankinamas alkio, mane apėmė nusiminimas, kone desperacija. „Tai va koks tas pasaulis,— taip aš ėmiau garsiai dejuoti,— į kurį tu veržeisi nuo savo gimtojo stogo! Pasaulis, kur tikėjaisi rasti dorybę ir išmintį ir aukštesnio išsilavinimo moralę! O, tie beširdžiai barbarai! Kurgi jų jėga? Tik mušimas! Kur jų protas? Tik kandžios patyčios! Ir ką jie veikia? Piktai persekioja jautrias sielas, ir daugiau nieko! O, bėgti, bėgti iš to pasaulio, pilno veidmainystės ir apgaulės! Priimk mane į savo gaivų pavėsį, mielas gimtasis rūsy! O pastoge! O krosnie! O vienatve, mano džiaugsme, tavęs skausmingai ilgisi mano širdis!"

Mane prislėgė mintis apie mano vargą, apie mano beviltišką padėtį. Aš primerkiau akis ir graudžiai apsiverkiau.

Pažįstami garsai pasiekė mano ausį.

— Murkly, Murkly! Mielasis drauge, kaip tu čia atsiradai? Kas tau nutiko?

Aš pakėliau akis — prieš mane stovėjo jaunasis Pontas!

Nors Pontas mane ir labai buvo įžeidęs, bet netikėtas jo pasirodymas mane paguodė. Aš užmiršau skriaudą, kurią jis man buvo padaręs, papasakojau jam, kas man nutiko, liedamas ašaras, apsakiau savo liūdną, beviltišką padėtį ir baigiau, dejuodamas, kad mane kamuoja mirtinas alkis.

Užuot, kaip aš laukiau, pareiškęs man savo užuojautą, jaunasis Pontas pasileido garsiai kvatotis.

— Argi tau netrūksta vieno šulo, mielasis Murkly? — tarė jis paskui.— Pirmiausia įlenda vyrukas į puskarietę, kur jam visai ne vieta, užmiega, išsigąsta, pamatęs, kad karieta važiuoja, šoka laukan vidury miesto ir stebisi, kad jo niekas nepažįsta, nors ligi šiol jis niekur toliau nuo savo slenksčio nebuvo nuėjęs, stebisi, kad smerkiami jo kvaili pokštai, ir, be to, yra toks asilas, kad net neranda kelio namo pas savo šeimininką. Žiūrėk, drauguži, tu visada gyreisi savo mokslu, savo išsilavinimu, visada rietei prieš mane nosį, o dabar va sėdi apleistas, nusiminęs, ir visos didžiosios tavo proto savybės neįstengia tavęs pamokyti, kaip numalšinti alkį ir pareiti namo pas savo šeimininką! Ir jei tas, kurį tu laikei daug žemesniu už save, tau nepadės, tai ir numirsi čia niekinga mirtimi ir joks mirtingasis neprisimins tavo žinių, tavo talento, nė vienas poetas, kuriuos tu laikei savo draugais, neparašys „Hic jacet"[1] toj vietoj, kur tu nusibaigei grynai dėl savo trumparegystės! Matai, šiaip ar taip, ir aš ragavau mokslų ir galiu įpinti lotyniškų žodelių! Bet

[1] Čia ilsisi *(lot.)*.

tu išalkęs, vargšas katinėli, ir šį poreikį turim pirmiausia patenkinti, eikš su manim.

Jaunasis Pontas linksmai nuliuoksėjo pirmyn, aš sekiau iš paskos, nusiminęs ir susikrimtęs dėl jo kalbų. Man, tokiam išalkusiam, atrodė, kad jose yra nemaža teisybės. Bet kaip nusigandau, kai...

(Mak l.) ... maloniausias įvykis šių puslapių leidėjui buvo tas, kad visą labai įsidėmėtiną Kreislerio ir mažiuko slaptojo patarėjo pokalbį jis sužinojo, taip sakant, dar šiltą. Per tatai jis galėjo tau, malonusis skaitytojau, parodyti bent kelis vaizdelius iš ankstyvosios jaunystės to reto žmogaus, kurio biografiją jis tam tikra prasme yra priverstas rašyti, ir jis mano, kad piešinio ir kolorito atžvilgiu šie vaizdeliai gali būti laikomi itin charakteringais ir reikšmingais. Sprendžiant bent jau iš to, ką Kreisleris pasakoja apie tetą Fiuschen ir jos liutnę, negalima abejoti, kad muzika su visa savo nuostabia melancholija, su visu dangišku žavesiu tūkstančiais gyslelių įaugo į berniuko širdį, ir nereikia stebėtis, jei ta širdis nuo menkiausio sužeidimo paplūsta karštu krauju. Minėtą leidėją ypatingai domino, kaip sakoma, jam visą laiką knietėjo išaiškinti du momentus iš mylimo kapelmeisterio gyvenimo, būtent: kokiu būdu į jo šeimą pateko maestro Abrahamas, koks buvo jo poveikis mažajam Johanesui ir kokia katastrofa išmetė dorąjį Kreislerį iš rezidencijos ir pavertė kapelmeisteriu, kuo jis ir turėjo būti nuo pat pradžios, juk negalima visko aiškinti, remiantis mintimi, kad amžinoji galia kiekvieną laiku pastato ten, kur yra tikroji jo vieta. Apie tai šis tas yra sužinota, ir tu, skaitytojau, tuojau tą išgirsi.

Visų pirma nėra jokių abejonių, kad Genijonesmiuly, kur gimė ir augo Johanesas Kreisleris, gyveno žmogus, labai keistas ir savotiškas savo būdu ir darbais. Apskritai Genijonesmiulio miestelis jau nuo seno yra keistuolių rojus, ir Kreisleris augo, apsuptas keisčiausių žmonių, kurie darė jam tuo didesnį įspūdį, kad vaikystėje jis visai nebendravo su savo amžiaus vaikais. O anas žmogus buvo bendrapavardis su garsiuoju humoristu, jis vadino-

si Abrahamas Liskovas ir buvo vargonų meistras. Savo amatą jis kartais labai niekindavo, bet kitais kartais keldavo į padanges, todėl niekas gerai nežinojo, ką jis iš tikrųjų galvoja.

Kaip Kreisleris pasakoja, jo šeimoje apie poną Liskovą visada buvo kalbama su didele nuostaba. Visi vadino jį nagingiausiu meistru, koks tik begali būti, tik apgailestavo, kad nežmoniški kaprizai ir keisčiausios išmonės atbaido nuo jo žmones. Jei kas galėdavo pasigirti, kad pas jį tikrai buvo atėjęs ponas Liskovas — jis suremontavo ir naujai suderino fortepijoną,— tas jautėsi tikrai laimingas. Daug buvo pasakojama ir apie negirdėtas Liskovo išdaigas, o mažajam Johanesui tas darė tokį įspūdį, kad jis, dar to žmogaus nepažindamas, susidarė tam tikrą jo vaizdą, jo ilgėjosi ir, kai dėdė sakydavo, kad gal ateisiąs ponas Liskovas ir pataisysiąs išgverusį fortepijoną, jis kas rytą klausinėdavo, gal jau šiandien tikrai ateis ponas Liskovas. O kai jis parapijos bažnyčioj, kur dėdė paprastai nesilankydavo, pirmą kartą išgirdo galingus gražių didelių vargonų garsus ir dėdė jam pasakė, kad tuos vargonus pastatęs tas pats ponas Liskovas, berniuko susidomėjimas nepažįstamu ponu Liskovu išaugo į didžiausią, nuostabos kupiną pagarbą. Tą akimirksnį išnyko pono Liskovo paveikslas, kurį Johanesas buvo susidaręs, ir jo vietoj stojo kitas. Berniuko nuomone, ponas Liskovas turėjo būti aukštas gražus vyras, imponuojančios išvaizdos, turėjo kalbėti skardžiu ir aiškiu balsu, o visų pirma — vilkėti slyvų spalvos švarku su plačiais auksiniais apsiuvais, kaip krikštatėvis komercijos patarėjas, kuris vaikščiojo taip apsirengęs ir kurio prabangiems drabužiams mažasis Johanesas jautė giliausią pagarbą.

Vieną dieną dėdė su Johanesu stovėjo prie atviro lango ir pamatė gatve atbėgant nedidelį sausą žmogelį su šviesiai žalio berkano apsiaustu, kurio plačių rankovių atraitai keistai plaikstėsi vėjyje. Ant baltų pudruotų garbanų jis buvo šauniai užsidėjęs mažą trikampę skrybėliukę, o jam ant nugaros maskatavo pernelyg ilga kasa. Jis

taip smarkiai ėjo, kad nuo jo žingsnių dundėjo grindinys, be to, kas antras žingsnis jis piktai daužė į žemę ispaniška lazda, kurią laikė rankoj. Eidamas pro langą, tas žmogus pervėrė dėdę žėrinčiomis, juodomis kaip anglis akimis, bet į jo pasveikinimą neatsakė. Mažajam Johanesui visas kūnas nuėjo pagaugais, ir kartu jam pasirodė, kad tas žmogus baisiai juokingas, bet juoktis berniukas negalėjo, nes buvo labai sukrėstas.

— Tai buvo ponas Liskovas,— tarė dėdė.

— Aš žinojau,— atsakė Johanesas ir tikriausiai nemelavo. Ponas Liskovas nebuvo nei didelis, imponuojantis vyras, nei vilkėjo slyvų spalvos švarku su auksiniais apsiuvais kaip krikštatėvis komercijos patarėjas, bet, keista, netgi nuostabu,— ponas Liskovas atrodė lygiai taip, kaip vaikas jį buvo įsivaizdavęs tada, kai dar nebuvo girdėjęs vargonų. Nespėjus Johanesui atsikvošėti nuo jausmo, panašaus į staigų išgąstį, ponas Liskovas ūmai sustojo, apsisuko, atkaukšėjo gatve atgal prie lango, žemai nusilenkė dėdei ir, garsiai kvatodamas, nubėgo tolyn.

— Argi taip tinka elgtis rimtam, mokslų ragavusiam žmogui! — tarė dėdė.— Juk jį, kaip privilegijuotą vargonų meistrą, galima laikyti menininku, kuriam šalies įstatymai leidžia nešioti špagą. Ar neatrodo, kad tas žmogus jau nuo pat ankstaus ryto prisilakęs ar pabėgęs iš beprotnamio? Bet dabar žinau, kad jis ateis ir sutaisys fortepijoną.

Dėdė sakė teisybę. Jau kitą dieną ponas Liskovas atėjo pas juos į namus, bet, užuot pradėjęs remontuoti fortepijoną, pareikalavo, kad mažasis Johanesas jam pagrotų. Ant kėdės buvo prikrauta knygų ir ant jų pasodintas vaikas. Ponas Liskovas atsistojo priešais jį ir, pasirėmęs alkūnėmis ant siaurojo fortepijono galo, įbedė akis vaikui į veidą; tas taip varžėsi, kad menuetai ir arijos, kurias jis grojo iš senos gaidų knygos, itin šlubavo. Ponas Liskovas buvo rimtas, bet berniukas staiga čiūžtelėjo ant žemės ir dingo po fortepijonu, o vargonų meistras, vienu mostu ištraukęs jam iš po kojų suolelį, pasileido

baisiausiai kvatotis. Susigėdęs vaikas išlindo iš po instrumento, bet tuo metu ponas Liskovas atsisėdo prie fortepijono, išsitraukė plaktuką ir taip negailestingai ėmė juo daužyti vargšą instrumentą, lyg būtų norėjęs jį sudaužyti į šipulius.

— Pone Liskovai, ar iš galvos išėjot? — sušuko dėdė, bet mažasis Johanesas, baisiai pasipiktinęs, baisiai susijaudinęs dėl tokio meistro elgesio, iš visų jėgų įsirėmė į fortepijono dangtį, ir šis su trenksmu užsidarė; ponas Liskovas vos spėjo atitraukti galvą, kad negautų gumbo. Paskui jis suriko:

— Oi, brangus dėde, čia visai ne tas gabusis menininkas, kur pastatė gražiuosius vargonus, negali būti, kad tai jis, juk šitas kažkoks kvailys ir elgiasi kaip pasileidęs vaikėzas!

Dėdė nustebo dėl tokio vaiko įžūlumo, bet ponas Liskovas pažiūrėjo į jį ir tarė:

— Pamanykit, koks ponaitis!

Taip pasakęs, jis tyliai ir atsargiai atidarė fortepijoną, išsiėmė instrumentus, pradėjo dirbti ir per kelias valandas baigė darbą, nepasakęs nė žodžio.

Nuo tos dienos vargonų meistras pasidarė berniukui labai palankus. Mažne kasdien pradėjo vaikščioti pas jį į namus ir per trumpą laiką sugebėjo įsigyti berniuko meilę, atskleisdamas jam visiškai naują spalvingą pasaulį, kuriame jo gyva dvasia galėjo laisviau ir drąsiau plėtotis. Nelabai girtina buvo tas, kad Liskovas, ypač kai Johanesas paūgėjo, skatino jį krėsti keisčiausias išdaigas, dažniausiai nukreiptas prieš patį dėdę, kuris, beje, buvo gana ribotas žmogus ir turėjo daugybę juokingiausių savybių, todėl šaipytis buvo iš ko. Bet reikia pripažinti, kad, skųsdamasis beviltišku savo vaikystės nykumu, už savo vidinį blaškymąsi, kuris dažnai drumstė jo sielą, kaltindamas anuos laikus, Kreisleris tikriausiai turėjo galvoj santykius su globėju. Jis negalėjo gerbti dėdės, kuris turėjo užvaduoti jam tėvą, jeigu to žmogaus būdas ir visi veiksmai atrodė jam juokingi.

Liskovas norėjo visiškai pavergti Johanesą, ir tas būtų jam pavykę, jei kilnesnė berniuko prigimtis nebūtų pasipriešinusi. Aštrus protas, laki mintis, nepaprastas dvasios jautrumas — tokios buvo neatskiriamos vargonų meistro savybės. Bet, jei humoru laikysime tą retai sutinkamą, įstabią nuotaiką, kurią pagimdo gilesnis gyvenimo ir viso jo priežastingumo supratimas, priešingų pradų kova, tai tokio humoro meistras neturėjo. Jo humoras buvo tik ryžtinga panieka tam, kas nedera, ir mokėjimas išvilkti reiškinius į dienos šviesą; iš to ir kilo visas jo elgesio keistumas. Tai buvo kertinis akmuo visų Liskovo patyčių, kurias jis visur laidė, pagrindas jo pikto džiaugsmo, su kuriuo jis be atodairos, iki slapčiausių kampelių persekiojo visa, kas jam atrodė nepritinkama. Kaip tik šios piktos patyčios užgaudavo švelnią berniuko sielą ir neleido jam visiškai suartėti su tikrai nuoširdžiai ir tėviškai nusiteikusiu vyresniuoju draugu. Bet reikia pripažinti, kad keistuolis vargonų meistras labai gerai mokėjo ugdyti ir puoselėti to gilesnio humoro daigus, kurie slypėjo vaiko sieloje ir kurie paskui tikrai gražiai pakilo ir suklestėjo.

Ponas Liskovas mėgdavo daug pasakoti apie Johaneso tėvą, su kuriuo jaunystės metais artimai draugavo, ir jo pasakojimai vis išeidavo dėdės globėjo nenaudai, šis vis būdavo nustumiamas į šešėlį, o jo brolis spindėdavo skaisčios saulės šviesoje. Taip vieną dieną vargonų meistras liaupsino didį jo tėvo muzikalumą ir šaipėsi iš to, kaip kvailai dėdė mokė berniuką muzikos pagrindų. Johanesas, kurio visą sielą buvo užvaldžiusi mintis apie tą, kuris jam buvo artimiausias ir kurio jis niekada nepažino, norėjo vis daugiau apie jį sužinoti. Tada Liskovas staiga nutilo ir įbedė akis į žemę, kaip žmogus, kurį nusmelkė gyvybiškai svarbi mintis.

— Kas jums yra, maestro,— paklausė Johanesas,— kas jus taip sujaudino?

Liskovas krūptelėjo, it pažadintas iš miego, ir šypsodamas tarė:

— Ar dar atsimeni, Johanesai, kaip aš ištraukiau tau iš po kojų suolelį ir tu nučiuožei po fortepijonu, kai grojai man tas bjaurias savo dėdės pjeses ir menuetus?

— Et, visai nebenoriu galvoti apie tai, kaip aš jus pirmą kartą pamačiau,— atsakė Johanesas.— Jums patiko šaipytis iš vaiko.

— O vaikas už tai parodė dantis,— atšovė Liskovas.— Bet man tada nė į galvą neatėjo, kad jumyse slypi toks puikus muzikantas, todėl, sūneli, padaryk man malonumą ir sugrok savo pozityvu gerą choralą. Aš papūsiu dumples.

Užmiršau pasakyti, kad Liskovas itin mėgo visokius keistus žaislus, kurie labai džiugino Johanesą. Dar kai Johanesas buvo visai vaikas, Liskovas, kada tik ateidamas, vis atnešdavo jam ką nors nepaprasto.

Mažas būdamas, Johanesas gaudavo čia obuolį, kuris lupamas subyrėdavo į šimtus skiltelių, čia kokį nematytos formos pyragaitį, paūgėjusį berniuką maestras pradžiugindavo čia vienu, čia kitu netikėtu natūraliosios magijos pokštu, o sulaukęs jaunuolio metų, berniukas padėdavo jam dirbti optines mašinas, virti simpatetinius rašalus ir t. t. Bet didžiausias iš visų mechanikos stebuklų, kuriuos vargonų meistras sukūrė Johanesui, buvo pozityvas su aštuonių pėdų kartoninėmis dūdomis. Jis buvo panašus į seno vargonų meistro Eugenijaus Kasparinio, gyvenusio septynioliktame šimtmetyje, kūrinį, kurį galima pamatyti imperatoriškajame meno muziejuje Vienoje. Tas nepaprastas Liskovo instrumentas turėjo tokį garsą, kurio jėgai ir žavesiui buvo neįmanoma atsispirti, ir Johanesas tvirtina, kad negalėjo juo groti nesijaudindamas ir kad tuo metu jam gimė ne viena tikrai pamaldi bažnytinė melodija.

Tai šiuo pozityvu Johanesas dabar turėjo pagroti. Sugrojęs Liskovo prašymu keletą choralų, jis perėjo prie himno „Misericordias Domini cantabo“[1], kurį prieš kelias dienas buvo sukomponavęs. Kai Johanesas baigė, Lisko-

[1] Giedosiu apie Viešpaties gailestingumą *(lot.)*.

vas pašoko, smarkiai prispaudė jį prie krūtinės ir, garsiai juokdamasis, sušuko:

— Kam tu vedžioji mane už nosies ta savo verksminga kantilena, nenaudėli! Jei aš nebūčiau per visus laikus pūtęs tau dumplių, nieko doro nebūtum sukūręs! Bet dabar aš bėgu iš čia ir palieku tave likimo valiai, ieškokis pasauly kito pagalbininko, kuris tau būtų toks geras, kaip aš!

Taip kalbant, akyse jam sublizgo ašaros. Jis šoko pro duris ir išbėgęs smarkiai jas užtrenkė. Bet paskui dar kartą įkišo galvą ir labai švelniai tarė:

— Kitaip negali būti. Sudie, Johanesai! Jei dėdė pasiges savo grodeturo liemenės su raudonomis gėlytėmis, tai pasakyk, kad aš ją pavogiau ir žadu pasisiūti iš jos turbaną, mat ketinu prisistatyti didžiajam sultonui. Sudie, Johanesai!

Nė vienas žmogus negalėjo suprasti, kodėl ponas Liskovas taip staiga išvažiavo iš to malonaus Genijonesmiulio miestelio, kodėl niekam nepasisakė, kur ketina vykti.

Dėdė tarė:

— Aš seniai nujaučiau, kad ta nerami dvasia ilgai čia nepabus, nors jis ir stato gražius vargonus, bet nesilaiko posakio: sėdėk tėvynėj ir maitinkis doru darbu! Gerai dar, kad sutaisė mūsų fortepijoną; paties patrakėlio meistro aš per daug nepasigesiu!

Kitaip galvojo Johanesas, kuriam visur trūko Liskovo ir kuriam dabar visas Genijonesmiulis atrodė kaip niūrus negyvas kalėjimas. Todėl jis nutarė paklausyti vargonų meistro patarimo ir pasiieškoti pasauly kito pagalbininko. Kadangi jau baigęs studijas, pareiškė dėdė, tai galįs važiuoti į rezidenciją ir po slaptojo pasiuntinybės patarėjo sparnu visiškai apsiplunksnuoti. Taip jis ir padarė.

Šią valandėlę jūsų biografas labai niršta, nes, priėjęs prie antrojo Kreislerio gyvenimo tarpo, kur žadėjo tau, mielas skaitytojau, atskleisti, būtent, kaip Johanesas Kreisleris neteko sėkmingai gautos pasiuntinybės patarėjo vietos ir, galima sakyti, buvo ištremtas iš reziden-

cijos, jis pamatė, kad visos jo turimos žinios yra skurdžios, varganos, paviršutiniškos ir padrikos.

Galų gale turbūt užteks pasakyti, kad netrukus po to, kai Kreisleris užėmė savo mirusio dėdės vietą ir tapo pasiuntinybės patarėju, galingas vainikuotas kolosas netikėtai aplankė kunigaikštį jo rezidencijoj ir kaip geriausią draugą taip karštai ir širdingai suspaudė savo geležiniame glėbyje, kad per tai kunigaikštis vos galo negavo. Galiūnas savo darbais ir būdu taip mokėjo patraukti žmones, kad visi turėjo pildyti jo norus, nors šie galėjo atnešti skurdą ir suirutę, taip paskui iš tikrųjų ir įvyko. Kai kuriems draugystė su galiūnu atrodė šiek tiek pavojinga, tokie netgi norėjo kelti prieš jį balsą, bet per tai patys susidūrė su pavojinga dilema: ar liaupsinti tą draugystę, ar už tėvynės sienų ieškoti kitų pozicijų, iš kurių galėtų matyti galiūną teisingesnėje šviesoje.

Tarp šių pastarųjų buvo Kreisleris.

Nors Kreisleris dirbo diplomato darbą, bet išsaugojo tam tikrą naivumą, todėl buvo valandų, kada jis nežinojo, kuriuo keliu sukti. Kaip tik vieną tokią valandą jis paklausė vieną dailią, juodžiausiu gedulu apsigaubusią moterį, ką ji apskritai mananti apie pasiuntinybės patarėjus. Ji prisakė daugybę gražių mandagių žodžių, bet iš viso to galų gale išplaukė mintis, kad ji ne kažin kokios nuomonės apie pasiuntinybės patarėją, kuris entuziastingai dirba meno srityje, bet neatsideda tam darbui visiškai.

— Tobuliausioji iš visų našlių,— atsakė jai Kreisleris,— aš bėgu!

Kai, apsiavęs kelionės batais, su skrybėle rankoj, prideramai susigraudinęs bei reikšdamas išsiskyrimo skausmą, jau norėjo atsisveikinti, našlė įkišo jam į kišenę kvietimą užimti kapelmeisterio vietą pas tą didįjį kunigaikštį, kuris buvo prarijęs kunigaikščio Irenėjaus valstybėlę.

Vargu ar bereikia pridurti, kad dama su gedulu buvo ne kas kitas, kaip patarėja Bencon, ką tik netekusi patarėjo, mat jos vyras buvo miręs.

— Keistai susidėjus aplinkybėms, atsitiko, kad Bencon kaip tik tuo metu...

(M. p. t.) ... Pontas pasuko tiesiai prie duoną ir dešras pardavinėjančios merginos, kuri pirma vos neužmušė manęs už tai, kad aš mandagiai pasiėmiau nuo jos stalo dešrą.

— Mano pudeli Pontai, mano pudeli Pontai, ką tu darai, saugokis, saugokis tos beširdės barbarės, tos keršingos dešrų gynėjos! — taip aš šaukiau, bėgdamas paskui Pontą, bet jis, nekreipdamas į mane dėmesio, liuoksėjo tolyn, o aš sekiau iš tolo, kad, patekus jam į bėdą, galėčiau paspukti. Atbėgęs prie stalo, Pontas atsistojo ant užpakalinių kojų ir pradėjo grakščiausiai šokinėti apie merginą, ir jai tas baisiai patiko. Ji pasišaukė šunį, tas priėjo, padėjo jai ant kelių galvą, vėl atsitraukė, smagiai sulojo, vėl ėmė šokinėti apie stalą, kukliai uostydamas orą ir meiliai žvelgdamas merginai į akis.

— Ar nori dešrelės, gerasis pudeli? — paklausė mergina ir, kai Pontas, grakščiai vizgindamas uodegą, iš džiaugsmo garsiai amtelėjo, aš išsižiojau nustebęs: mergina paėmė vieną iš gražiausių ir didžiausių dešrų ir padavė ją Pontui. Tas, lyg norėdamas padėkoti, sušoko dar trumpą baletą, o paskui atbėgo su dešra pas mane ir padavė ją man, maloniai tardamas:

— Ėsk, pasistiprink, mielasis!

Kai aš suėdžiau dešrą, Pontas pavadino mane eiti su juo: jis parvesiąs mane pas maestro Abrahamą.

Mes pamažu ėjom šalia viens kito ir galėjom protingai pasikalbėti.

— Aš matau, — taip aš pradėjau kalbą, — kad tu, brangusis Pontai, daug geriau moki suktis gyvenime, negu aš. Man niekada nebūtų pavykę sugraudinti tos barbarės, o tu visiškai lengvai tą padarei. Bet atleisk! Tavo elgesys su ta dešrininke buvo atstumiantis, prieš jį maištauja visa mano prigimtis. Tai kažkoks nuolankus pataikavimas, stoka savigarbos, orumo — ne, mielasis pudeli, aš negalėčiau dėtis tokiu meiliu, taip nertis iš kailio, taip nužemintai elgetauti, kaip tu. Jei būnu ir la-

biausiai išalkęs arba mane traukia koks ypatingas skanėstas, aš nieko daugiau nedarau, tik užšoku ant kėdės meistrui už nugaros ir pareiškiu savo norus švelniu murkimu. Bet ir tai yra tik priminimas jo prisiimtos pareigos rūpintis mano poreikiais, o ne prašymas malonės.

Kai aš taip pasakiau, Pontas garsiai nusikvatojo ir pradėjo:

— O Murkly, gerasis katine, gal tu ir puikus literatas ir daug suprantantis apie daiktus, kurie man visai nežinomi, bet apie tikrąjį gyvenimą tu nieko neišmanai ir pražūtum jame, nes neturi jokios gyvenimiškos gudrybės. Visų pirma tu, manau, būtum kitaip galvojęs, prieš suėsdamas dešrą, nes alkanas sutvėrimas yra daug mandagesnis ir nuolankesnis, negu sotus, o antra, tu labai klysti, spręsdamas apie mano vadinamąjį nusižeminimą. Tu juk žinai, kad man labai smagu šokinėti ir laigyti, ir aš dažnai tai darau savo malonumui. O jeigu aš rodau savo sugebėjimus žmonėms, iš teisybės tik norėdamas pasimankštinti, tai man baisiai juokinga, kad tie mulkiai tiki, jog aš tai darau iš meilės jiems, norėdamas suteikti jiems džiaugsmo ir smagumo. Taip, jie tuo tiki, nors būna visai aišku, kad mano tikslas ne tas. Tu, mielasis, ką tik matei gyvą pavyzdį. Argi ta mergina nesuprato, kad man rūpi tik dešra, o ji baisiausiai apsidžiaugė, kad aš jai, nepažįstamajai, rodau savo meną kaip žmogui, mokančiam jį įvertinti, ir iš to džiaugsmo ji padarė, ko aš siekiau. Kitas atrodo paslaugus, malonus, kuklus, regis, tik ir žiūri, kaip čia patenkinti tavo norus, o iš teisybės myli tik savo brangųjį „aš", kuriam kiti tarnauja, patys to nežinodami. Taigi tas, ką tu teikiesi pavadinti nuolankiu pataikavimu, yra tik gyvenimiška gudrybė, kurios tikrasis pagrindas yra pažinimas ir kitų kvailystės išnaudojimas.

— O Pontai,— atsakiau aš,— tu moki gyventi, ir aš kartoju, kad gyvenimą tu geriau pažįsti negu aš. O vis dėlto aš negaliu patikėti, kad tavo keisti pokštai tau pačiam malonūs. Bent jau tas siaubingas numeris sukrėtė mane nuo galvos iki kojų, kai tu mano akyse atnešei

savo šeimininkui gabalą kepsnio, gražiai laikydamas jį dantimis, ir nė trupinėlio neatsikandai, kol tavo šeimininkas nedavė leidimo.

— O pasakyk man,— atrėmė Pontas,— pasakyk, gerasis Murkly, kas buvo po to?

— Tavo šeimininkas ir maestro Abrahamas,— atsakiau,— liaupsino tave kaip tik įmanydami ir padavė tau visą lėkštę kepsnio, kurį tu suėdei su stebinančiu apetitu.

— Na,— kalbėjo toliau Pontas,— na, gerasis katine, ar tu manai, kad aš būčiau gavęs tokią didelę porciją ir iš viso ar būčiau gavęs kepsnio, jei nešdamas būčiau bent kąsnelį atsikandęs? Žinok, o nepritytyręs jaunuoli, kad, norint pasiekti didelių dalykų, nereikia bijoti mažų aukų. Aš stebiuos, kad, tiek daug skaitydamas, tu nesužinojai, ką reiškia aukoti dešrą dėl palties lašinių? Prisipažįstu, leteną ant širdies padėjęs, kad, radęs kur nuošaliam kampely visą gardų kepsnį, tikrai jį sudoročiau, nelaukdamas savo pono leidimo, jei tik niekas nematytų. Tokia jau daiktų prigimtis, kad nuošaly elgiamasi kitaip, negu viešoje vietoje. Be to, labai teisingas yra dėsnis, išplaukiantis iš gyvenimo patirties, kad mažuose dalykuose patartina būti sąžiningam.

Aš kurį laiką tylėjau, galvodamas apie Ponto paskelbtus dėsnius: prisiminiau kažkur skaitęs, jog kiekvienas turi taip elgtis, kad jo elgesio norma galėtų tapti visuotiniu principu, tai yra taip, kaip jis norėtų, kad kiti su juo elgtųsi; ir veltui stengiausi šitą principą suderinti su Ponto gyvenimiškąja gudrybe. Man dingtelėjo mintis, kad gal šią valandėlę, rodydamas man draugiškumą, Pontas siekia tik sau naudos, o man spendžia spąstus; taip jam tiesiai ir pasakiau.

— Juokdarys! — nusikvatojo Pontas.— Apie tave čia negali būti kalbos! Tu man negali nei padėti, nei pakenkti. Aš tau nepavydžiu tavo negyvų mokslų, tu vaikščioji savais keliais, o aš savais, o jei tau šautų į galvą kokia priešiška mintis, tai aš esu už tave stipresnis ir

vikresnis. Vienas šuolis, vienas grybštelėjimas aštriais dantimis, ir nieko iš tavęs nebeliktų.

Aš pradėjau bijoti savo draugo, ir ta baimė dar labiau padidėjo, kai draugiškai, šunims įprastu būdu Pontą pasveikino didelis juodas pudelis ir abu, žvilgčiodami į mane žėrinčiomis akimis, ėmė tyliai kalbėtis.

Aš, suglaudęs ausis, pasitraukiau į šalį, bet netrukus Pontas paliko juodį ir, vėl prišokęs prie manęs, sušuko:

— Eime, mano mielas!

— O dangau! — tariau aš pritrenktas.— Kas gi tas rimtuolis, gal irgi toks pat pilnas gyvenimiškos gudrybės, kaip tu?

— Ar tik nebijai mano gerojo dėdės pudelio Skaramučo? — atsakė Pontas.— Esi katinas, bet dar, ko gero, pavirsi kiškiu!

— Bet kodėl tavo dėdė taip varstė mane akimis? — paklausiau aš.— Ir ką jūs ten taip slaptai, įtartinai kuždėjotės?

— Neslėpsiu,— atsakė Pontas,— kad mano senukas dėdė yra truputį niurna ir, kaip daugumas pagyvenusių žmonių, laikosi senų prietarų. Jis nustebo, pamatęs mus drauge, nes, jo nuomone, dėl luomų nelygybės mums nevalia draugauti. Aš užtikrinau, kad tu labai apsišvietęs jaunuolis, malonaus būdo ir kartais mane gražiai palinksmini. Tada jis pareiškė, kad galiu retkarčiais kur nors nuošaliai su tavim pasišnekučiuoti, bet kad nedrįsčiau atsivesti tavęs į pudelių draugiją, nes tu niekada negalėsi ten pritapti jau vien dėl savo mažų ausų, kurios per daug aiškiai išduoda tavo žemą kilmę, ir šaunūs didžiausiai pudeliai laikytų tai nepadorumu. Aš jam prižadėjau.

Jeigu tada būčiau ką žinojęs apie savo didįjį protėvį Batuotą katiną, mylimiausią karaliaus Gotlibo draugą, kuris buvo iškilęs į tokią aukštą vietą ir taip išgarsėjęs, būčiau lengvai įrodęs savo draugui Pontui, kad ta pudelių draugija turėtų didžiuotis, regėdama savo tarpe įžymiausios šeimos atžalą, bet dabar, dar tebevaikščiodamas

tamsybėj, turėjau kentėti, matydamas, kaip abu pudeliai, Skaramučas ir Pontas, laiko save aukštesniais.

Ėjome toliau. Prieš mus žygiavo kažkoks jaunas žmogus; staiga jis iš džiaugsmo garsiai aiktelėjo ir taip ūmai žengė atgal, kad būtų mane sunkiai sužeidęs, jei nebūčiau greitai atšokęs į šalį. Taip pat garsiai suriko ir kitas jaunas žmogus, kurs ėjo gatve jam priešais. Dabar abu puolė vienas kitam į glėbį kaip ilgai nesimatę draugai ir, susikabinę už rankų, ėjo kurį laiką prieš mus, paskui sustojo, taip pat meiliai atsisveikino ir persiskyrė. Tas, kur pirma žygiavo prieš mus, ilgai sekė draugą akimis, paskui greitai įsmuko į vienus namus. Pontas stabtelėjo, aš irgi. Tada antrame aukšte tų namų, kur buvo įėjęs jaunikaitis, atsidarė langas, gražutė mergina pažvelgė į gatvę, užpakaly jos stovėjo tas jaunas vyras, ir abu labai juokėsi, žiūrėdami į draugą, su kuriuo tas jaunuolis ką tik buvo atsisveikinęs. Pontas žvilgtelėjo aukštyn ir sumurmėjo kažką pro dantis, bet aš nesupratau ką.

— Ko tu čia stovi, mielas Pontai, gal eisime toliau? — Taip aš paklausiau, bet Pontas tartum negirdėjo, tik kelis kartus smarkiai papurtė galvą, paskui tylėdamas leidosi eiti toliau.

— Pabūkim čia valandėlę, mielas Murkly,— prabilo jis, kai atėjome į dailią, medžių apsuptą ir statulomis papuoštą aikštę.— Man vis neišeina iš galvos anie du jauni vyrai, kurie taip meiliai glėbesčiavosi gatvėje. Tai draugai, kaip Damonas ir Piladas.

— Damonas ir Pitijas,— pataisiau aš.— Piladas buvo Oresto draugas; jis visada jį sąžiningai paguldydavo su chalatu į lovą ir pagirdydavo ramunėlių arbata, kai furijos ir demonai pernelyg jį prispausdavo. Matau, gerasis Pontai, kad nesi labai stiprus istorijos žinovas.

— Tiek to,— kalbėjo toliau pudelis,— tiek to, bet tų dviejų draugų istoriją aš labai gerai žinau ir papasakosiu tau su visomis smulkmenomis, kaip ją dvidešimt kartų girdėjau iš savo pono. Gal tu šalia Damono ir Pitijo, Oresto ir Pilado pamatysi trečią porą — Valterį ir Formozą. Matai, Formozas — tai tas jaunas žmogus, kuris vos

tavęs nesumindė iš džiaugsmo, kad sutiko savo mylimąjį Valterį. Tenai, anuose gražiuose namuose su šviesiais veidrodiniais langais, gyvena senas, labai turtingas prezidentas, kuriam Formozas taip mokėjo įtikti savo nuostabiu protu, savo apsukrumu ir puikiomis žiniomis, kad senukas į jį žiūrėjo kaip į tikrą sūnų. Bet atsitiko, kad Formozas staiga neteko viso savo linksmumo, liguistai išblyško, ėmė per ketvirtį valandos po dešimt kartų iš gilumos širdies dūsauti, lyg gaudydamas paskutinį kvapą, užsidarė savyje, gyveno tik su savo mintimis, ir atrodė, kad niekas pasauly jo nebedomina. Ilgą laiką senis kamantinėjo vaikiną, ko jis taip sielvartauja; pagaliau paaiškėjo, kad jis mirtinai įsimylėjęs vienturtę prezidento dukrelę. Iš pradžių senis nusigando, nes, matyt, visai neketino leisti dukters už Formozo, neturinčio nei vardo, nei vietos visuomenėje. Bet, matydamas vargšą vaikiną vis labiau džiūstant, jis prisivertė ir paklausė Ulrikę, kaip jai patinkąs Formozas ir ar yra jis ką sakęs jai apie savo meilę. Ulrikė nuleido akis ir prisipažino, kad jaunasis Formozas iš savo didelio santūrumo ir kuklumo nieko jai nėra sakęs, bet ji seniai pastebėjusi, kad jis ją mylįs, nes tokie dalykai visada pastebimi. Šiaipgi jaunasis Formozas jai patinkąs ir, jei kitų kliūčių nesą ir jei brangusis tėtušis nesipriešinąs, tai... Vienu žodžiu, Ulrikė pasakė viską, ką tokiais atvejais sako nebe vakar pražydusi mergina, kurią persekioja mintis: „Kas gi bus tas, kurs mane paims?“ Po to prezidentas tarė Formozui: „Galvą aukštyn, vaikine! Džiaukis ir būk laimingas, tu gausi mano Ulrikę!“, ir Ulrikė tapo Formozo nuotaka. Visi linkėjo dailiam, kukliam jaunikaičiui laimės, tik vienas žmogus įpuolė į neviltį ir susikrimtimą,— tai buvo Valteris, su kuriuo Formozas kartu augo ir kurį mylėjo kaip tikrą brolį. Valteris buvo su Ulrike kelis kartus susitikęs, gal ir kalbėjęsis, ir įsimylėjęs ją gal net labiau, kaip Formozas. Bet aš vis kalbu apie meilę ir įsimylėjimą ir nežinau, ar tu, mano katine, jau buvai kada įsimylėjęs, ar pažįsti tą jausmą?

— Kai dėl manęs,— atsakiau,— kai dėl manęs, brangusis Pontai, tai nemanau, kad aš kada buvau įsimylėjęs ar myliu, nes žinau, kad nebuvau patekęs į tokią būseną, kokią aprašo kai kurie poetai. Poetais ne visiškai galima tikėti, bet, sprendžiant iš to, ką aš dabar žinau ir ką esu skaitęs, tai meilė po teisybei yra tik psichinė liga, kuri žmonių padermėj pasireiškia kaip koks pamišimas, ja sergantis žmogus laiko kokį nors daiktą visai ne tuo, kas jis iš tikrųjų yra, pavyzdžiui, trumpą drūtą merginą, adančią kojines, laiko dievaite. Bet tęsk, mielas Pontai, savo pasakojimą apie tuodu draugus, Formozą ir Valterį.

— Valteris,— taip toliau kalbėjo Pontas,— puolė Formozui ant kaklo ir, liedamas ašaras, tarė: „Tu atimi iš manęs mano gyvenimo laimę, bet mane guodžia mintis, kad tai *tu*, kad *tu* būsi laimingas, lik sveikas, mano brangusis, sudie amžinai!" Tai pasakęs, Valteris nubėgo į mišką, įlindo į pačią tankynę ir norėjo nusišauti. Bet nenusišovė, nes iš to sielvarto pamiršo užtaisyti pistoletą, užtat po to jį kasdien ištikdavo pamišimo priepuoliai. Vieną dieną, kai jis klūpojo ant kelių prieš pastelinį Ulrikės portretą, kabantį po stiklu ant sienos, ir baisiai raudojo, pas jį visiškai nelauktai atėjo Formozas, kurio jis ilgą laiką nebuvo matęs. „Ne! — sušuko Formozas, spausdamas Valterį prie krūtinės.— Negalėjau pakelti tavo skausmo ir nusiminimo, aukoju dėl tavęs savo laimę. Aš atsisakiau Ulrikės, aš įtikinau jos tėvą, kad priimtų tave kaip žentą! Ulrikė tave myli, gal ir pati to nežinodama. Pirškis jai, aš išvažiuoju! Lik sveikas!" Jis norėjo išeiti, Valteris jį sulaikė. Jam atrodė, kad jis sapnuoja, ir netikėjo, kol Formozas ištraukė laiškelį, kur paties prezidento ranka maždaug šitaip buvo parašyta: „Kilnusis jaunuoli! Tu nugalėjai, aš nenorom tave atleidžiu, bet aš gerbiu tavo draugystę, prilygstančią heroizmui, apie kurį skaitome senose knygose. Tegu ponas Valteris, vyras su girtinomis savybėmis ir pelninga vieta, peršasi mano dukrai, jeigu ji sutiks už jo tekėti, aš nesipriešinsiu." Formozas tikrai išvažiavo, Valteris pasipiršo Ulrikei, ir

Ulrikė tikrai ištekėjo už Valterio. Senasis prezidentas dar kartą parašė Formozui, apipylė jį pagyrimais ir paklausė, ar jis sutiktų priimti — ne kaip atlyginimą už nuostolius, nes jis žinąs, kad tokie dalykai neatlyginami, bet kaip menką jo giliausio palankumo ženklą — tris tūkstančius talerių. Formozas atsakė, kad senukas žinąs jo menkus poreikius, kad jo laimė ne pinigai, jį galįs paguosti tik laikas, niekas nesąs kaltas dėl jo nelaimės, tik likimas, ištikimo draugo krūtinėje uždegęs meilę Ulrikei, jis nusilenkęs tik likimui, apie jokį kilnumą čia negali būti kalbos. Pagaliau pinigus jis galįs priimti, bet su sąlyga, kad senukas įteiktų juos ten ir ten gyvenančiai vargšei našlei, kuri turi tauria dukterį ir labai skursta. Našlė buvo surasta ir gavo Formozui skirtus tris tūkstančius talerių. Netrukus po to Valteris parašė Formozui: „Nebegaliu be tavęs gyventi, grįžk į mano glėbį!" Formozas sugrįžo ir išgirdo, kad Valteris atsisakė savo pelningos vietos, kad ją gautų Formozas, kuris seniai tokios vietos troško. Formozas gavo šią vietą ir, jeigu neskaitysime sužlugusių vilčių vesti Ulrikę, susilaukė labai malonaus gyvenimo. Visas miestas, visa šalis stebėjosi abiejų draugų kilnumo lenktynėmis, jų draugystė buvo laikoma seniai praėjusių gražesnių dienų atgarsiu, jų heroizmas statomas pavyzdžiu, kuriuo gali pasekti tik didžios sielos.

— Iš tikrųjų,— pradėjau aš, kai Pontas baigė,— iš tikrųjų, sprendžiant iš to, ką aš esu skaitęs, Valteris ir Formozas yra kilnūs, stiprūs žmonės, kurie ištikimai aukojasi vienas dėl kito ir nieko nežino apie tavo išgirtą gyvenimo išmintį.

— Hm,— ironiškai nusišiepė Pontas.— Nelygu, kaip į tai pažiūrėsim! Dar reikia pridurti keletą smulkmenų, kurių dalį aš sužinojau iš savo pono, o kitas pats nuklausiau. Atrodo, kad pono Formozo meilė turtuolio prezidento dukrai nebuvo tokia karšta, kaip senis manė, nes pačiame tos žudikiškos aistros įkarštyje jaunasis ponaitis, visą dieną džiūvęs iš meilės, vakarais atrasdavo jėgų lankytis pas dailią, lipšnią modistę. Bet kai Ulrikė tapo

jo nuotaka, jis greitai patyrė, kad ta švelni kaip angelas mergelė turi ypatingą talentą, pasitaikius progai, pavirsti maža raganėle. Be to, jį iš tikrų šaltinių pasiekė nemaloni žinia, kad panelė Ulrikė, gyvendama rezidencijoj, labai gerai pažino, kas yra meilė ir meilės džiaugsmai. Tada jį staiga pagavo neapsakomas kilnumas, padėjęs jam turtingą nuotaką perleisti draugui. Keistai apakęs, Valteris tikrai mylėjo Ulrikę, kurią kelis kartus buvo matęs viešose vietose, švytinčią tualetais, o Ulrikei nebuvo didelio skirtumo, katras iš jų taps jos vyru — Formozas ar Valteris. Pastarasis tikrai turėjo gerą, pelningą vietą, bet, joje sėdėdamas, pridirbo tiek visokių suktybių, kad netrukus turėjo būti atleistas. Jis nusprendė, kad geriau bus užleisti savo vietą draugui ir tokiu, iš šalies žiūrint, kilniu žingsniu išgelbėti savo garbę. Trys tūkstančiai talerių buvo vertybiniais popieriais įteikti senai, labai padoriai moteriškei, kuri anos dailios modistės namuose būdavo čia kaip motina, čia kaip tetulė, čia kaip valytoja. Tvarkant šį reikalą, ji suvaidino dvigubą vaidmenį: paimdama pinigus, ji buvo motina, o paskui, juos nunešusi ir už atnešimą gavusi gerą atlyginimą, ji tapo tos merginos valytoja; tu, mielas Murkly, tą merginą jau pažįsti, nes ji ką tik žiūrėjo su ponu Formozu pro langą. Tarp kitko, abu, ir Formozas, ir Valteris, seniai žino, koks buvo tas kilnumas, kuriuo jie stengėsi vienas kitą pralenkti. Kad nereiktų sakyti vienas kitam pagyrimų, jie ilgai vengė susitikti, todėl šiandien, kai atsitiktinumas juos suvedė gatvėj, jų pasisveikinimas buvo toks meilus.

Tuo metu kilo baisiausias triukšmas. Žmonės ėmė lakstyti į visas puses, rėkdami: „Dega, dega!" Gatve prajojo raiteliai, sudardėjo karietos. Netoli mūsų iš vieno namo langų vertėsi dūmai ir liepsnos. Pontas pasileido pirmyn, o aš išsigandęs ėmiau kabarotis aukštomis kopėčiomis, atremtomis į vieno namo sieną, ir bematant atsidūriau ant stogo, kur buvau visiškai saugus. Staiga man pasirodė...

(Mak. l.) ... visai netikėtai užgriuvo man ant galvos,— kalbėjo kunigaikštis Irenėjus,— nesikreipęs į hofmaršalą, neprisistatęs budinčiam kamerheriui, beveik — sakau tai tik jums, maestro Abrahamai, neskelbkit žmonėms,— beveik be pranešimo, prieškambariuose nebuvo nė vieno tarno. Tie asilai vestibiuly lošė kortomis. Kortos yra didelė yda. Laimė, kad tuo metu kaip tik ėjo pro šalį stalo viršininkas, jis pačiupo atvykėlį tarpdury už skverno, paklausė, kas jis toks ir kaip pranešti apie jį kunigaikščiui. Bet jis man patiko, itin mandagus žmogus. Ar jūs man nesakėte, kad jis ne visada buvo paprastas eilinis muzikantas, kad yra kilęs iš geros šeimos?

Maestro Abrahamas užtikrino, kad Kreisleris seniau tikrai gyvenęs kitaip, kad jam net tekę valgyti už kunigaikščio stalo ir kad tik viską siaubianti epochos audra jį iš to gyvenimo išstūmusi. Tarp kitko, jis pageidaująs, kad niekas nejudintų uždangos, kurią jis užmetęs ant savo praeities.

— Tai, vadinasi, bajoras,— tarė kunigaikštis,— gal baronas ar grafas, o gal net... Na, nesileisime per toli į tuščias svajones! Turiu silpnybę tokioms paslaptingoms istorijoms! Gražūs buvo laikai prancūzų revoliucijos, kai markizai gamino antspaudinį laką, o grafai mezgė naktines kepurėles ir norėjo būti tik paprasti mesjė, koks linksmas buvo tas didysis kaukių balius! Taigi dėl pono fon Kreislerio! Bencon apie tokius dalykus nusimano, jinai gyrė man jį ir rekomendavo, ir ji teisi. Iš to, kaip jis laikė po pažastim skrybėlę, aš tuojau pamačiau, kad tai apsišvietęs žmogus, gražus, mandagaus elgesio.

Kunigaikštis keliais žodžiais dar pagyrė Kreislerio išvaizdą, ir maestro Abrahamas buvo įsitikinęs, kad jo planas pavyks. Mat jis ketino savo brangiausią draugą įtaisyti tariamam dvare kapelmeisteriu ir tokiu būdu sulaikyti jį Zighartsveilery. Bet vos tik jis dar kartą apie tai užsiminė, kunigaikštis itin ryžtingai atsakė, kad iš to nieko nebus.

— Pasakyk pats,— kalbėjo jis toliau,— pasakyk pats, maestro Abrahamai, ar bus galima tą malonų žmogų pri-

imti į siauresnį mano šeimos ratelį, jeigu aš jį paskirsiu kapelmeisteriu ir kartu dvaro tarnautoju? Galėčiau jam suteikti kokį laipsnį ir paskirti jį dvaro maître de plaisir arba des spectacles[1], bet jis labai gerai supranta muziką ir, kaip sakot, turi patyrimo teatro reikaluose. Mat aš laikausi savo amžinatilsį tėvelio principo, kuris visada sakydavo, kad minėtasis maître, gink Dieve, neturįs nusimanyti apie tuos daiktus, kurių jis yra maître, nes šiaip jis per daug jais rūpinsis ir per daug domėsis žmonėmis, kurie toj srityj dirba: aktoriais, muzikantais ir t. t. Taigi tegu ponas fon Kreisleris verčiau slepiasi po svetimšalio kapelmeisterio kauke ir su ja teįeina į vidinius kunigaikščio namų kambarius, kaip anas gana įžymus žmogus, kuris prieš kiek laiko savo žaviais pokštais, tiesa, prisidengęs niekinga histriono kauke, linksmino rinktinę draugiją.

— O kadangi jūs,— sušuko kunigaikštis, pamatęs, kad maestro Abrahamas ruošiasi išeiti,— o kadangi jūs esate pono fon Kreislerio lyg ir chargé d' affaires[2], tai aš nuo jūsų neslėpsiu, kad tik du jo bruožai man nelabai patiko, ir tie patys gal ne tiek tikri bruožai, kiek įpročiai. Jūs mane suprantate. Pirma, jis spokso tiesiai man į akis, kai aš su juo kalbu. Juk mano akys nepaprastos, aš moku jomis taip sužaibuoti, kaip velionis Frydrichas Didysis, joks kamerjunkeris, joks pažas nedrįsta pakelti akių, kai aš įbedu į jį savo baisų žvilgsnį ir paklausiu, ar tas mauvais sujet[3] vėl prisidarė skolų, ar surijo marcipanus, o ponas fon Kreisleris neima galvon, ar aš žaibuoju, ar ne, tik šypso sau kažkaip, kad... net aš pats turiu nuleisti akis. Antra, tas žmogus turi kažkokią keistą kalbėjimo manierą, jo atsakymai, jo visa kalba tokie, kad kartais žmogus pradedi galvoti, jog tas, ką pasakei, nelabai protinga, jog tu kažkoks... Prisiekiu šv. Januarijum, maestro,

---

[1] Kamerheris pramogų arba vaidinimų reikalams *(pranc.)*.
[2] Diplomatinis įgaliotinis *(pranc.)*.
[3] Nenaudėlis *(pranc.)*.

tai nepakenčiama, pasistenkit, kad ponas fon Kreisleris mestų tuos įpročius.

Maestro Abrahamas prižadėjo padaryti, ko kunigaikštis Irenėjus iš jo reikalavo, ir vėl buvo beišeinąs, bet kunigaikštis dar užsiminė, su kokia antipatija atsiliepusi apie Kreislerį kunigaikštytė Hedviga, ir pridūrė, kad mergaitę jau kuris laikas vargina keisti sapnai ir fantazijos ir kad dvaro gydytojas rekomenduoja kitą pavasarį pravesti gydymą išrūgomis. Mat Hedviga dabar įsikalusi į galvą, kad Kreisleris yra pabėgęs iš beprotnamio ir galįs pridaryti eibių.

— Pasakykite, maestro,— užklausė kunigaikštis,— pasakykit, ar tas protingas vyras turi bent kokių nervų pakrikimo požymių?

Abrahamas atsakė, kad Kreisleris tiek pat pamišęs, kiek ir jis pats, bet elgiasi jis kartais keistokai ir pasineria į tokią būseną, kurią beveik galima būtų prilyginti princo Hamleto būsenai, bet nuo to jis pasidaro dar įdomesnis.

— Kiek žinau,— tarė kunigaikštis,— jaunasis Hamletas buvo įžymus princas iš senos garbingos valdovų giminės, ir jam tik retkarčiais šaudavo į galvą keista idėja, kad visi dvariškiai turi mokėti pūsti fleitą. Aukštiems asmenims keistenybės pritinka, tas tik dar labiau juos išaukština žmonių akyse. Jei taip darytų paprastas, be padėties ir luomo žmogus, tai sakytume, kad jis kvailas, ir tiek, bet didikui tai tik malonus, didus dvasios užgaidas, keliantis nuostabą ir susižavėjimą. Būtų geriau, jei ponas fon Kreisleris eitų tiesiu keliu, bet jei jis būtinai nori sekti princu Hamletu, tai ką gi — čia tik gražus aukštesnių dalykų siekimas, tikriausiai sukeltas jo didelio palinkimo į muzikos studijas. Jeigu jis kartais keistai elgiasi, reikia jam atleisti.

Atrodė, kad maestro Abrahamas šiandieną nebeišeis iš kunigaikščio kambario, nes vos tik jis atidarė duris, kunigaikštis Irenėjus vėl pasišaukė jį atgal ir norėjo sužinoti, iš kur galėtų būti kilusi ta keista kunigaikštytės Hedvigos antipatija Kreisleriui. Maestro Abrahamas pa-

pasakojo, kaip Kreisleris pirmą kartą sutiko kunigaikštytę ir Juliją Zighartshofo parke, ir pridūrė, kad kapelmeisteris tada buvo susijaudinęs ir ši jo nuotaika turėjusi nemaloniai paveikti švelnių nervų damą.

Kunigaikštis itin karštai išreiškė viltį, kad ponas fon Kreisleris tikrai neatėjo pėsčias į Zighartshofą, tikriausiai karieta buvo sustojusi kur nors plačiajame parko kelyje, nes pėsti keliauja tik paprasti nuotykių ieškotojai.

Maestro Abrahamas pasakė, kad, nors ir visiems yra žinoma, kaip vienas narsus karininkas atbėgo iš Leipcigo į Sirakūzus, nė karto nedavęs pakalti puspadžių, bet kai dėl Kreislerio, tai jis esąs įsitikinęs, kad karieta tikrai stovėjusi parke. Kunigaikštis nurimo.

Kai kunigaikščio kambary vyko šis pokalbis, Johanesas sėdėjo pas patarėją Bencon prie gražiausio fortepijono, padirbto auksarankės Nanetės Štreicher, ir akompanavo Julijai, kuri dainavo didįjį, aistringąjį Klitemnestros rečitatyvą iš Gliuko „Ifigenija Aulidėje".

Jūsų biografas, norėdamas pateikti tikrą portretą, yra, deja, priverstas savo herojų pavaizduoti kaip ekstravagantišką žmogų, kuris ramiam stebėtojui gali pasirodyt kone beprotis, ypač jei kalbama apie žavėjimąsi muzika. Jis jau pakartojo egzaltuotus jo posakius, kad „kai Julija dainavo, visas ilgesio kupinas meilės skausmas, visa saldžių svajonių ekstazė, viltis, troškimas bangavo mišku ir kaip gaivi rasa krito į gėlių taureles, į besiklausančių lakštingalų krūtinę!" Taigi Kreislerio nuomonė apie Julijos dainavimą neatrodo labai dalykiška. Bet minėtas biografas gali maloniajam skaitytojui užtikrinti, kad Julijos dainavimas, kurio jis, piktam likimui lėmus, pats niekada negirdėjo, skambėjo kažkaip paslaptingai, kažkaip labai nuostabiai. Buvo daug itin rimtų žmonių, dar visai neseniai nusikirpusių kaseles, kurie, įveikę kokią nors rimtą teismo bylą, kokią ypatingai piktą ligą ar suvaldę kokį maištingo būdo kilmingą jaunuolį, visiškai ramiai galėdavo klausytis teatre Gliuko, Mocarto, Bethoveno, Spontinio muzikos,— net tokie žmonės dažnai tvirtindavo, kad, dainuojant panelei Julijai Bencon, jie pajus-

davę kažkokią keistą nuotaiką, kurios negalima nusakyti žodžiais. Juos pagaudavęs kažkoks nedrąsumas, kuris betgi teikdavęs neapsakomą malonumą, ir jie norėdavę kvailioti ir elgtis kaip jauni fantastai ir eiliakaliai. Toliau reikia paminėti, kad vieną kartą, Julijai dainuojant dvare, kunigaikštis Irenėjus garsiai sudejavo, o kai dainininkė baigė, jis priėjo tiesiai prie jos, prispaudė prie lūpų jos ranką ir verksmingai pratarė: „Brangioji panele!" Hofmaršalas drįso tvirtinti, kad kunigaikštis Irenėjus tikrai pabučiavęs mažajai Julijai ranką ir iš jo akių nulašėjusios kelios ašarėlės. Bet, vyriausiajai dvaro damai įsakius, šis tvirtinimas buvo užgniaužtas kaip nederamas ir prieštaraujantis dvaro labui.

Julija turėjo skambų, gryną it sidabrinis varpelis balsą ir dainavo su tokiu jausmu, tokiu entuziazmu, kuris plaukia iš sujaudintos sielos gelmių; gal čia ir slypėjo tie nuostabūs, nenugalimi burtai, kuriais ji ir šiandien visus pakerėjo. Visi klausėsi jos dainos, užgniaužę kvapą, kiekvienam spaudė krūtinę saldus, neišreiškiamas graudulys, ir, kai ji baigė, tik po kelių minučių audringai prasiveržė nesibaigiantys aplodismentai. Tik Kreisleris sėdėjo atsilošęs fotelyje, nebylus ir sustingęs. Paskui jis pamažu ir tyliai atsistojo, ir Julija kreipėsi į jį žvilgsniu, kuris aiškiai klausė: „Negi iš tiesų aš taip gerai sudainavau?" Bet, kai Kreisleris pakėlė ranką prie širdies ir drebančiu balsu sukuždėjo: „Julija!", ji paraudusi nuleido akis. Po to jis nuleido galvą ir ne išėjo, bet išslinko iš damų rato.

Patarėja Bencon turėjo vargo, kol įkalbėjo kunigaikštytę Hedvigą pasirodyti vakaro draugijoj, kur ji turėjo sutikti kapelmeisterį. Ji nusileido tik tada, kai patarėja jai labai rimtai išdėstė, kaip vaikiška būtų vengti žmogaus tik todėl, kad jis nėra iš tų, kurie panašūs vieni į kitus kaip vieno liejimo monetos ir retkarčiais parodo keistų savybių. Be to, Kreislerį priėmęs kunigaikštis, ir ji vis tiek negalėsianti laikytis savo nesuprantamo užsispyrimo.

Kunigaikštytė Hedviga taip gudriai mokėjo visą vakarą laviruoti, kad Kreisleriui, kuris kaip geras ir nuolaidus žmogus, tikrai norėjo jos atsiprašyti, nepaisant visų pastangų, nepavyko prie jos prisiartinti. Išradingiausius jo manevrus ji mokėjo atremti gudria taktika. Tuo labiau nustebo Bencon, kai staiga kunigaikštytė išsiveržė iš damų rato ir priėjo tiesiai prie kapelmeisterio. Kreisleris stovėjo taip giliai paskendęs mintyse, kad iš svajonių jį pabudino tik kunigaikštytės klausimas; nejaugi jis vienas nežinąs, kaip išreikšti susižavėjimą, kurį sukėlė Julijos dainavimas?

— Maloningoji panele,— atsakė Kreisleris sujaudintu balsu,— maloningoji panele, tokia yra pripažinta įžymių rašytojų nuomonė, kad palaimintieji vietoj žodžių turi tik mintis ir žvilgsnius. Man atrodo, kad aš buvau danguje!

— Tai mūsų Julija yra šviesos angelas,— atsakė kunigaikštytė šypsodama,— jeigu ji sugebėjo atverti jums dangų. Bet dabar aš prašau jus valandėlę nusileisti iš aukštybių ir išklausyti vargšą šios žemės vaiką, kokia esu aš. Kunigaikštytė nutilo, tartum laukdama, ką pasakys Kreisleris. Bet jis tylėjo, žiūrėdamas į ją spindinčiomis akimis, ir ji, nuleidusi galvą, taip greitai nusigręžė, kad lengvas šalis nuslydo jai nuo pečių. Kreisleris suspėjo jį pagauti. Kunigaikštytė sustojo.

— Pakalbėkim,— prabilo ji netvirtu, svyruojančiu balsu, lyg kovodama pati su savim, lyg jai būtų sunku išreikšti, ką yra nutarusi savo širdy,— pakalbėkime apie poetiškus dalykus prozaiškai. Aš žinau, kad jūs mokote Juliją dainuoti, ir turiu pripažinti, kad nuo to laiko jos balsas ir atlikimas labai pagerėjo. Tai teikia man vilties, kad jūs galėtumėt išugdyti net ir vidutinišką talentą, tokį, kaip mano. Aš noriu pasakyti, kad...

Kunigaikštytė, skaisčiai nuraudusi, užsikirto, patarėja Bencon priėjo prie jų ir ėmė tikinti, kad kunigaikštytė labai save skriaudžia, vadindama savo muzikinį talentą vidutinišku, kad ji puikiai grojanti fortepijonu ir labai išraiškingai dainuojanti. Kreisleris, kuriam kunigaikštytės

sumišimas staiga pasirodė neapsakomai meilus, ėmė berti komplimentus ir galų gale pasakė, kad jam būtų didžiausia laimė, jei, kunigaikštytei leidus, jis galėtų žodžiais ir darbais padėti jai mokantis muzikos.

Kunigaikštytė labai patenkinta klausėsi kapelmeisterio ir, jam baigus kalbėti, patarėjos žvilgsnyje pajutusi priekaištą, kad iš pradžių buvo tokia nepalanki tam maloniam žmogui, protyliai tarė:

— Taip, taip, Bencon, jūsų teisybė, aš turbūt dažnai elgiuosi kaip vaikas!

Tą pačią akimirką ji, nepakeldama akių, siekė šalio, kurį Kreisleris tebelaikė rankose ir dabar jai padavė. Jis pats nežinojo, kaip tai atsitiko, kad duodamas palietė kunigaikštytės ranką. Visus jo nervus sukrėtė stiprus smūgis, ir jam pasirodė, kad jis netenka sąmonės.

Kaip šviesos spindulys, prasiveržęs pro tamsius debesis, Kreislerį pasiekė Julijos balsas:

— Turiu dar padainuoti,— tarė ji,— man vis neduoda ramybės, mielas Kreisleri. Aš norėčiau pabandyti tą gražųjį duetą, kurį jūs man neseniai atnešėt.

— To jūs negalit atsakyti mano dukteriai,— įsikišo ponia Bencon,— sėskit prie fortepijono, brangusis kapelmeisteri!

Kreisleris, negalėdamas ištarti nė žodžio, atsisėdo prie fortepijono ir, lyg apdujęs nuo kažkokio keisto kvaitulio, užgavo pirmuosius dueto akordus. Julija pradėjo: „Ah che mi manca l'anima in si fatal momento"[1]. Reikia pasakyti, kad, kaip ir visuose italų romansuose, čia buvo kalbama apie paprastą mylimųjų išsiskyrimą, kad momento, kaip visada, rimavosi su sento[2] ir tormento[3] ir kad lygiai taip, kaip ir kituose tokiuose duetuose, netrūko abbi pietade, o cielo[4] ir pena di morir[5]. Bet Kreisleris di-

---

[1] O, kodėl tokią nelaimingą minutę man trūksta drąsos *(ital.)*.

[2] Jaučiu *(ital.)*.

[3] Kančia *(ital.)*.

[4] Pasigailėjimo, dangau *(ital.)*.

[5] Mirties bausmė *(ital.)*.

džiausio įkvėpimo valandą su tokiu įkarščiu sukomponavo šiems žodžiams muziką, kad ji neišvengiamai turėjo pakerėti kiekvieną, kuris klausėsi tos dainos ir kuriam dangus buvo davęs bent šiokią tokią klausą. Duetas galėjo lygintis su pačiais aistringiausiais šios rūšies kūriniais, ir kadangi Kreisleris siekė tik tobuliausiai išreikšti jausmą ir nežiūrėjo, kad būtų lengva ir patogu dainuoti, tai intonacija išėjo itin sunki. Dėl tos priežasties Julija pradėjo nedrąsiai, kone svyruojančiu balsu, ne ką geriau įstojo ir pats Kreisleris. Bet greit abu balsai pakilo dainos vilnimis kaip švytinčios gulbės ir, šlamėdamos sparnais, čia veržėsi aukštyn į auksu žėrinčius debesis, čia, rimdamos saldžiame meilės glėbyje, krito į šniokščiančią akordų jūrą, kol gilus atodūsis paskelbė artėjančią mirtį ir klaikiu kančios šauksmu išsiveržė paskutinis addio[1], tartum kraujo fontanas iš perplėštos krūtinės.

Svečių tarpe nebuvo nė vieno, kurio duetas nebūtų giliai sujaudinęs, daugelio akyse blizgėjo ašaros, pati patarėja Bencon prisipažino, kad net teatre kokios nors gerai vaidinamos atsiskyrimo scenos metu ji nieko panašaus nepergyvenusi. Julija ir kapelmeisteris buvo apipilti pagyrimais, visi kalbėjo apie tikrą įkvėpimą, pagavusį abu dainininkus, ir gal net aukščiau kėlė kūrinį, negu jis buvo vertas.

Visi gerai matė, kad, dainuojant duetą, kunigaikštytė Hedviga buvo susijaudinusi, nors ir stengėsi atrodyti rami, netgi abejinga. Šalia jos sėdėjo jaunutė dvaro dama raudonais skruosteliais, greita juoktis ir verkti. Kunigaikštytė kuždėjo jai tai šį, tai tą į ausį, o ta, bijodama nusižengti dvaro etiketui, atsakinėjo jai tik vienu kitu atskiru žodeliu. Taip pat ir patarėjai Bencon, sėdinčiai iš kitos pusės, ji šnibždėjo visokius niekus, tartum visai nesiklausydama dueto. Bet griežtoji patarėja paprašė maloningąją panelę pokalbius atidėti iki to laiko, kai bus baigtas duetas. Užtat dabar kunigaikštytė, visa įrau-

[1] Sudie *(ital.)*.

dusi, žibančiomis akimis, taip garsiai prašneko, kad nustelbė visos draugijos pagyrimus.

— Man turbūt irgi bus leista pasakyti savo nuomonę. Aš sutinku, kad duetas, kaip muzikos kūrinys, turi savo vertę, kad mano Julija puikiai dainavo, bet ar pritinka, ar reikia intymiam rately, kur turi vyrauti malonūs pašnekesiai, kur, visų bendrai palaikomos, turi plaukti kalbos ir dainos nelyginant tarp gėlių švelniai čiurlenantis upelis, ar reikia, kad čia būtų patiekiami tokie ekstravagantiški dalykai, kurie drasko širdį, kurių galingo, pritrenkiančio įspūdžio negalima atsiginti? Aš stengiausi negirdėti, neįsileisti į širdį tos klaikios Orko kančios, kurią Kreisleris užfiksavo garsais su tokiu mūsų jautrias širdis kankinančiu talentu, bet niekas nesiteikė man padėti. Gal jūs pasijuoksit iš mano silpnumo, kapelmeisteri, bet aš prisipažįstu, kad sunkus jūsų dueto įspūdis mane visai pribaigė. Argi nebėra Čimarozos, Paizielo, kurių kompozicija taip tinka draugijai?

— O Dieve! — sušuko Kreisleris, ir jo veide suvirpėjo visi raumenys, kaip visuomet, kai jo sielą užvaldydavo humoras. — O Dieve, maloningoji kunigaikštyte! Aš, vargšas kapelmeisteris, esu tokios pat nuomonės, kaip ir jūsų malonybė! Argi tai nėra nusižengimas bet kokiam padorumui ir tualeto tvarkai atsinešti į draugiją širdį su visu jos grauduliu, su visu skausmu, visa joje slypinčia palaima, neuždangstytą gražiomis manieromis ir etiketo kaklaskare? Ar užtenka gesintuvų, kuriuos mums duoda geras tonas, ar jų užtenka, ar jie įstengia nuslopinti liepsnas, kurios šen ir ten išsiveržia? Kiek bepiltum arbatos, saldaus vandenėlio, nesigailėdamas gražių kalbų, malonaus liurlenimo, vis pavyksta vienam kitam išsigimusiam padegėjui įmesti į vidų raketą, ir liepsnos muša aukštyn, švyti ir net degina, o to niekada nebūna nuo grynos mėnesienos! Taip! Maloningiausioji kunigaikštyte! Taip, aš nelaimingiausias iš visų kapelmeisterių, aš begėdiškai nusikaltau, dainuodamas čia tą baisingą duetą, kuris kaip pragariškas fejerverkas įkrito į mūsų draugiją su visais šviesos ratilais, uodeguotomis raketomis, fontanais ir patrankų

šūviais ir, deja, matau, kad jau visur jis viską padegė! Ei! Gaisras! Gaisras! Gelbėkit! Degam! Šaukit ugniagesius! Vandens! Vandens! Gelbėkit!

Kreisleris puolė prie gaidų dėžės, ištraukė ją iš po fortepijono, atidarė, ėmė joje raustis, ištraukė vieną partitūrą, tai buvo Paizielo „Molinara"[1], atsisėdo prie fortepijono ir pradėjo žinomą gražiosios arijetės „La Rachelina molinarina"[2] riturnelę, kuria prasideda malūnininkės partija.

— Susimildamas, Kreisleri,— prabilo Julija išsigandusi ir sumišusi.

Bet Kreisleris puolė prieš Juliją ant abiejų kelių ir pradėjo maldauti.

— Brangioji, žavioji Julija! Pasigailėkit didžiai gerbiamos draugijos, įpilkit paguodos balzamo į vilties netekusias sielas, padainuokit Rachelinąl Jei nedainuosit, man nieko kito nebeliks, kaip čia pat jūsų akyse pulti į neviltį, ant kurios krašto jau stoviu, ir nieko nepadės, jei jūs laikysit žuvusį maître de la chapelle[3] už skverno ir gražiai jį prašysit: „Pasilikit su mumis, Johanesai!" — jis jau bus nusileidęs prie Acherono ir grakščiausiai strykčios demonų šoky su šaliais! Todėl dainuokit, brangioji!

Julija, nors nenorom, paklausė Kreislerio prašymo.

Vos tik ji baigė šią arijetę, Kreisleris tuojau pradėjo žinomą komiškąjį notaro ir malūnininkės duetą.

Julijos balsui ir dainavimo metodui buvo artimesnė rimta, patetinė muzika, bet ir komiškus dalykus ji atlikdavo su žavia gracija. Kreisleris buvo įsisavinęs keistą, bet labai įspūdinga Italijos bufų dainavimo manierą, šiandien betgi vos neišėjo iš krašto besistengdamas, nes tūkstančiais niuansų kaitaliojo balsą, reikšdamas aukščiausią dramatizmą, ir kartu išdarinėjo tokias grimasas, kad jos būtų prajuokinusios net Katoną.

---

[1] Malūnininkė *(ital.)*.

[2] Malūnininkė Rachelina *(ital.)*.

[3] Kapelmeisterį *(pranc.)*.

Tad nėra ko stebėtis, kad visi garsiai džiūgavo ir kvatojo.

Kreisleris susižavėjęs pabučiavo Julijai ranką, bet ši greitai ir apmaudžiai ją ištraukė.

— Ak,— tarė Julija,— ak, kapelmeisteri, nebegaliu suprasti jūsų keisto, tiesiog stulbinančio nuotaikos kaitaliojimosi. Tas mirties šuolis nuo vieno kraštutinumo prie kito drasko man krūtinę. Susimildamas, brangusis Kreisleri, niekados nebereikalaukit, kad giliai sujaudinta siela, kai manyje dar tebeskamba giliausio graudulio tonai, dainuočiau komiškus dalykus, kad ir kokie jie gražūs ir malonūs. Aš žinau, kad galiu, kad įstengiu, bet tai mane visiškai pribaigia. Nebereikalaukite to iš manęs! Jūs man tą prižadat, tiesa, mielas Kreisleri!

Kapelmeisteris norėjo atsakyti, bet tą akimirksnį kunigaikštytė stipriai apkabino Juliją ir taip išdykėliškai nusijuokė, kad kiekviena dvaro ceremonmeisterė būtų palaikiusi tai neleistinu ir nepritinkamu dalyku.

— Eikš prie mano širdies,— sušuko ji,— tu žaviausia, balsingiausia, išdykiausia iš visų malūnininkių! Tu apmulkintum viso pasaulio baronus, prievaizdus, notarus, o gal ir... — Tas, ką ji dar norėjo pasakyti, dingo naujo audringo kvatojimo priepuoly. Paskui ji greitai atsisuko į kapelmeisterį: — Jūs mane visiškai nuginklavot, mielasis Kreisleri! O, dabar aš suprantu jūsų aikštingą humorą! Jis žavus, tikrai žavus! Tik iš įvairiausių įspūdžių, skirtingiausių jausmų prieštaravimo atsiveria aukštesnis gyvenimas! Ačiū, nuoširdus ačiū! Štai, aš jums leidžiu pabučiuoti man ranką.

Kreisleris paėmė jos ištiestą ranką, ir vėl, nors ir ne taip smarkiai, kaip pirma, jį sukrėtė srovė, todėl jis turėjo valandėlę lukteléti ir tik tada pakėlė prie lūpų gležnus nuogus pirštelius. Jis nusilenkė taip grakščiai, lyg dar tebebūtų pasiuntinybės patarėjas. Jis pats nežinojo kodėl, bet šitas fizinis pojūtis, prisilietus prie kunigaikštytės rankos, jam pasirodė baisiai juokingas. „Matyt,— tarė jis sau, kai kunigaikštytė jį paliko,— matyt,

maloningoji panelė panaši į Leideno stiklinę; tenkindama savo kunigaikštiškus užgaidus, ji krato padorius žmones elektros srove!"

Kunigaikštytė lakstė, šokinėjo po salę, juokėsi, niūniavo „La Rachelina molinarina" ir mylavo, bučiavo čia vieną, čia kitą damą, tvirtino, kad niekada jai gyvenime nebuvo taip linksma ir kad už tai ji turinti būti dėkinga kapelmeisteriui. Rimtajai patarėjai Bencon tas labai nepatiko; nebeiškentusi ji pasivedė Hedvigą į šalį ir sušnibždėjo į ausį:

— Susimildama, Hedviga, kaip jūs elgiatės!

— Aš manau,— atšovė kunigaikštytė, žybčiodama akimis,— aš manau, mieloji Bencon, kad pamokslų šiai dienai pakaks, ir visi eisim gulti! Taip, gulti! Gulti!

Tai pasakiusi, ji liepė paduoti karietą.

Tuo metu, kai kunigaikštytė nestygo vietoje iš perdėto linksmumo, Julija buvo tyli ir apsiblaususi. Pasirėmusi ranka galvą, ji sėdėjo prie fortepijono; išbalęs veidas, apsiniaukusios akys rodė, kad apmaudas kelia jai net fizinį skausmą.

Kreisleriui irgi išblėso žėrinti humoro ugnis. Vengdamas pokalbių, jis patyliukais slinko prie durų. Patarėja Bencon pastojo jam kelią:

— Nežinau,— prabilo ji,— koks keistas kartėlis man šiandien...

(M. p. t.). ... viskas taip pažįstama, taip sava, saldus aromatas pats nežinau kokio gardaus kepsnio melsvais debesėliais bangavo per stogus, ir lyg iš toli toli, vakariui vėjeliui šiurenant, kuždėjo mieli balsai: „Murkly, mylimasis, kur taip ilgai buvai?"

Iš kur skausmų pilnoj širdy
Staiga šis laimės virpulys!
Gal atsivers svajų šalis?
Gal džiaugsmas dieviškas arti?
Pakilk, nuvargusi dvasia,

Didingų žygių imkis drąsiai.
Jau skausmas ir gėla visa
Pradingo, ir viltim tylia
Guodžiuos, kad gardų kąsnį rasiu.

Taip aš dainavau ir, nepaisydamas baisaus gaisro triukšmo, paskendau maloniausiose svajonėse! Bet ir čia, ant stogo, mane vis dar persekiojo tas siaubingas gyvenimas, į kurį buvau patekęs. Mat, nespėjau nė apsidairyti, kaip iš už kamino išlindo viena tų keistų pabaisų, kuriuos žmonės vadina kaminkrėčiais. Vos tik mane pamatęs, juodasis nenaudėlis suriko: „Škic, katine!" ir paleido į mane šluotą. Vengdamas smūgio, aš peršokau ant kito stogo ir įlindau į vandens nutekamąjį vamzdį. Bet kas apsakys mano linksmą nustebimą, net džiaugsmingą išgąstį, kai pamačiau, kad tupiu ant savo gerojo šeimininko namų stogo. Skubiai ėmiau kabarotis nuo vieno stoglangio prie kito, bet visi buvo uždaryti. Aš pakėliau balsą, bet veltui, niekas manęs negirdėjo. O iš degančio namo vertėsi kamuoliai dūmų, šnypštė vandens srovės, sumišai rėkė tūkstančiai balsų, ugnis, matyt, plėtėsi. Tada atsidarė stoglangis ir maestro Abrahamas su savo geltonu chalatu iškišo laukan galvą. Vos tik pamatęs mane, jis nudžiugęs sušuko:

— Murkly, mano gerasis katine Murkly, tai čia tu... eikš į vidų, eikš, pilkeli!

Aš paskubėjau kaip mokėdamas parodyti jam ir *savo* džiaugsmą: tai buvo graži, puiki susitikimo šventė. Kai aš įšokau į pastogę, šeimininkas mane paglostė, ir aš iš pasitenkinimo atsakiau jam tais švelniais, maloniais garsais, kuriuos žmonės su pikta pajuoka vadina „murkimu".

— Cha, cha! — juokėsi šeimininkas,— cha, cha, vaikine, tau smagu, kad grįžai tikriausiai iš tolimos kelionės į tėviškę ir nenutuoki, koks pavojus mums gresia. Aš irgi beveik norėčiau būti toks laimingas, niekuo dėtas katinas, kuriam nė velnio nerūpi nei gaisrai, nei ugniagesiai ir kuriam negali sudegti nė koks judamas turtas,

nes vienintelis daiktas, kurį turi jo nemirtinga siela, yra jis pats.

Tai pasakęs, šeimininkas paėmė mane ant rankų ir nulipo į savo kambarį.

Vos tik mes įžengėm į vidų, paskui mus įsiveržė profesorius Lotarijus ir dar du vyrai.

— Susimildamas, — sušuko profesorius, — susimildamas, maestro, dėl Dievo meilės! Jūs didžiausiam pavojuj, ugnis jau laižo jūsų stogą! Leiskit mums išnešti daiktus.

Maestro labai sausai atsakė, kad esant tokiam pavojui, ūmus draugų uolumas atneša daugiau žalos, negu pats pavojus, mat kas išlieka nuo ugnies, tas vis tiek eina po velnių, nors gal ir gražesniu būdu. Jis pats kartą vienam savo draugui, kuriam grėsė gaisro pavojus, iš nuoširdžiausio entuziazmo išmetęs pro langą gerą krūvą kinietiško porceliano, kad tik jis nesudegtų. Bet jeigu jie ramiai gražiai sudėtų į lagaminą tris naktines kepuraites, vieną kitą pilką švarką ir kitus drabužius, iš kurių ypatingai reikia saugoti vienas šilkines kelnes, dar įdėtų kelias poras baltinių, o į dvi tris pintines sukrautų knygas ir rankraščius, bet nė pirštu nepaliestų jo mašinų, jis būtų jiems labai dėkingas. Kai stogas užsidegsiąs, jis pats išeisiąs su visu savo judamu turtu.

— Bet pirma,— dar pridūrė jis,— pirma leiskite man pavalgydinti ir pagirdyti savo namiškį ir kambario draugą, kuris ką tik nuvargęs, nusikamavęs grįžo iš tolimų kelionių, paskui galėsite šeimininkauti!

Visi labai juokėsi, kai suprato, kad šeimininkas kalba ne apie ką kitą, tik apie mane.

Man buvo nuostabiai skanu, ir gražioji viltis, kurią aš ant stogo išreiškiau žaviais, ilgesingais tonais, visiškai išsipildė.

Kai aš pasistiprinau, šeimininkas patupdė mane į pintinę, o šalia manęs — ten dar buvo vietos — pastatė mažą dubenėlį pieno, paskui rūpestingai užvožė pintinę dangteliu.

— Patupėk čia ramiai,— tarė šeimininkas,— patupėk, katinėli, tamsiame būste, pažiūrėsim, kaip čia mums vis-

kas baigsis; kad nebūtų ilgu, ragauk savo mėgiamą gėrimėlį, nes jeigu šokinėsi ar painiosies kambary, gelbėtojai belakstydami dar sumindys tau uodegą ir kojas. Jeigu reikės bėgti, aš pats tave išnešiu, kad vėl nepaklystum, kaip jau kartą buvo nutikę. Jūs nepatikėsit,— kreipėsi šeimininkas į vyrus,— nepatikėsit, gerbiamieji ponai ir gelbėtojai nelaimėj, koks puikus, galvotas katinas yra tas pilkas žvėrelis pintinėj. Gamtininkai, tokie, kaip Galis, tvirtina, kad šiek tiek prasišvietę katinai, apdovanoti puikiausiais instinktais, kaip antai: kraugeriškumu, vagiliavimu, sukčiavimu,— visiškai negali prisiminti vietos, todėl paklydę niekada neberanda namų; bet mano gerasis Murklys yra šauniausia išimtis. Kelias dienas jo nebuvo namie, ir aš iš širdies gailėjausi jo netekęs, o šiandien prieš valandėlę jis sugrįžo ir, kaip turiu pagrindo manyti, pasirinko malonų kelią per stogus. Gerasis padarėlis įrodė, kad jis yra ne tik gudrus ir protingas, bet ir ištikimai prisirišęs prie savo pono, ir už tai aš jį dar labiau myliu, negu pirma.

Mane kaip sviestu patepė šeimininko pagyrimas, apsalęs iš džiaugsmo, pasijutau pranašesnis už savo giminę, už visą būrį paklydusių katinų, kurie neranda kelio namo, ir stebėjausi, kad aš pats iki šiol reikiamai neįvertinau savo proto didybės. Nors pagalvojau, kad tai Pontas atvedė mane į tikrąjį kelią, o kaminkrėčio šluota užnešė ant tikrojo stogo, bet vis dėlto nė nemaniau abejoti savo sumanumu ir tą pagyrimą, kurį išgirdau iš šeimininko, irgi laikiau teisingu. Žodžiu, aš pajutau savo vidinę jėgą, ir šis jausmas buvo įrodymas, kad visa tai teisybė. Kad nepelnytas pagyrimas daug malonesnis už pelnytą ir daug labiau glosto savimeilę, aš jau buvau kažkur skaitęs ar girdėjęs, bet tai greičiausiai tinka tik žmonėms, protingi katinai nedaro tokių kvailysčių, ir aš nė kiek neabejoju, kad ir be Ponto ir kaminkrėčio būčiau radęs kelią namo ir kad jie tik supainiojo man teisingą minčių eigą. O tuos trupinėlius gyvenimiškos gudrybės, kuria taip gyrėsi Pontas, aš tikriausiai būčiau įgijęs ir kitu keliu. Tiesa, vienas kitas įvykis, kuriuos aš pergyvenau su maloniuo-

ju pudeliu, su tuo aimable roue[1], davė medžiagos draugiškiems laiškams, kurių forma aš parašiau savo kelionės įspūdžius. Tuos laiškus su didžiausiu pasisekimu galėtų spausdinti visi rytiniai ir vakariniai laikraščiai, kaip pvz.: „Laikraštis elegantiškajai visuomenei" ar „Atviras žodis", nes ten su dideliu protu ir sąmoju iškeliami gražiausi mano asmenybės bruožai, o juk tas, be abejo, labiausiai domina kiekvieną skaitytoją. Bet aš žinau, ponai redaktoriai ir leidėjai paklaus: „Kas tas Murklys?", o kai išgirs, kad aš katinas, nors ir šauniausias pasauly, jie su panieka pasakys: „Katinas, ir nori rašyti!" Tegu aš turėčiau Lichtenbergo humorą ir Hamano gilumą — apie juos aš girdėjau daug gero, sako, kad, kaip žmonės, jie rašę neblogai, bet abu jau mirę, o tai itin rizikinga rašytojui ir poetui, kuris trokšta nemirtingumo,— taigi, sakau, nors aš turėčiau Lichtenbergo humorą ir Hamano gilumą, man vis tiek grąžintų rankraštį, vien tik todėl, kad aš, girdi, su savo nagais nieko sąmojingo negalįs parašyti. Kaip skaudu! O prietare, dangaus keršto šaukiantis prietare, kaip tu valdai žmones, ypač tuos, kurie vadinami leidėjais!

Profesorius ir tie, kur su juo atėjo, sukėlė aplink mane baisiausią ermiderį, kurio, mano nuomone, visiškai nereikėjo, bent jau pakuojant naktines kepurėles ir pilkus švarkus.

Staiga lauke kažkoks duslus balsas suriko:

— Namai dega!

— Oho,— tarė maestro Abrahamas,— vadinasi, reikia eiti pasižiūrėti, nesijaudinkit, ponai! Jei gresia pavojus, aš tuojau grįšiu, ir kraustysim daiktus!

Tai pasakęs, jis skubiai išbėgo iš kambario.

Aš savo pintinėj ne juokais išsigandau. Baisus šniokštimas, dūmai, kurie dabar pradėjo veržtis į kambarį,— visa tai didino mano baimę! Į galvą lindo visokios juodos mintys! O jei šeimininkas mane užmirš, jei man reikės gėdingai žūti liepsnose? Turbūt iš neapsakomos baimės pilve pajutau kažkokį bjaurų daigymą. „O! — pagalvojau.—

---

[1] Mielas nenaudėlis *(pranc.)*.

O, jei šeimininkas todėl uždarė mane į tą pintinę, kad sumanė klastą, kad pavydi man mokslo, kad nori manim atsikratyti ir išvengti rūpesčių? O jei ir tas nekaltas gėrimas... O jeigu tai nuodai, kuriuos jis čia gudriai sutaisė, mirties manosios geisdamas? Puikusis Murkly, net mirties baimės pagautas, tu galvoji jambais, neužmiršti, ką perskaitei kadaise Šekspyro — Šlegelio raštuose.

Maestro Abrahamas įkišo dabar galvą pro duris ir tarė:

— Pavojus praslinko, ponai! Sėskit ramiai prie ano stalo ir išgerkit kokį butelį vyno, kurį radot sieninėj spintoj, aš pats dar eisiu valandėlę ant stogo ir gerai apliesiu jį vandeniu. Bet ne, pirma dar pažiūrėsiu, ką beveikia mano katinėlis.

Šeimininkas įėjo į kambarį, nuvožė nuo pintinės dangtelį, maloniai pašnekino mane, paklausė, kaip aš jaučiuosi, ar nenorėčiau dar užkąsti keptos paukštienos; aš jam atsakiau, keliskart meiliai ištardamas „miau" ir patogiai išsitiesdamas; šeimininkas visai pagrįstai suprato tai kaip aiškų ženklą, kad aš sotus ir kad dar noriu pasilikti pintinėj, taigi vėl užvožė dangtelį.

Dabar visiškai įsitikinau, kad maestro Abrahamas nori man tik gero. Būčiau turėjęs gėdintis savo pikto nepasitikėjimo, jei protingam padarui iš viso pritiktų gėdintis. „Pagaliau,— dingtelėjo man mintis,— visa ta siaubinga baimė, visas nepasitikėjimas ir iš jo kylantis blogio nujautimas buvo tik poetinė egzaltacija, būdinga jauniems genialiems entuziastams, kuriems jos dažnai reikia kaip svaiginančio opiumo." Ta mintis mane visiškai nuramino.

Vos tik šeimininkas išėjo iš kambario, profesorius — aš jį mačiau pro pintinės plyšelius — pilnas nepasitikėjimo grįžtelėjo į pintinę ir mirktelėjo kitiems, lyg norėdamas ką svarbaus pasakyti. Paskui ėmė kalbėti taip tyliai, kad aš nebūčiau i:girdęs nė vieno žodelio, jei dangus nebūtų įdėjęs į mano smailias ausis neįtikėtinai aštrios klausos.

— Žinot, ką dabar norėčiau padaryti? Norėčiau prieiti prie tos pintinės, atvožti ją ir tam prakeiktam katinui, kur ten tupi ir gal su išpuikusiu pasitenkinimu iš visų mūsų šaiposi, suvaryti šį smailų peilį į gerklę!

— Kas jums šovė į galvą,— sušuko vienas iš vyrų,— kas jums šovė į galvą, Lotarijau, norite nužudyti tokį gražų katiną, mūsų šauniojo maestro mylimąjį? O kodėl jūs taip tyliai kalbate?

Profesorius tokiu pat prislopintu balsu paaiškino, kad aš viską suprantąs, kad aš mokąs skaityti ir rašyti ir kad maestro Abrahamas nežinia kokiu neišaiškinamu metodu davęs man mokslą, kad aš jau dabar, kaip jam pranešęs jo pudelis Pontas, rašąs prozą ir eiles ir kad sukčius maestro siekiąs tik viena: išjuokti žymiausius mokslininkus ir poetus.

— O,— tarė Lotarijus, vos tramdydamas įniršį,— o, aš jau matau, kas čia bus: maestro Abrahamas, kuris jau ir taip turi visišką didžiojo kunigaikščio pasitikėjimą, su savo nelemtu katinu pasieks viską, ko tik norės. Tas bestija taps magister legens[1], gaus daktaratą, galiausiai bus paskirtas estetikos profesorium ir skaitys paskaitas apie Aischilą, Kornelį, Šekspyrą! Tas varo mane iš proto. Katinas draskys man vidurius, o jo nagai velniški!

Visi baisiausiai nustebo, išgirdę taip kalbant Lotarijų, estetikos profesorių. Vienas sakė, kad katinas jokiu būdu negalįs mokėti skaityti ir rašyti, nes šie visų mokslų pradmenys, be miklumo, įgimto tik žmogui, reikalauja tam tikro išmanymo, taip sakant, proto, kurį ne visuomet turi net žmogus, aukščiausias žemės tvarinys, o ką bekalbėti apie prastus gyvulius!

— Mano mielas,— prabilo kitas, kaip man pintinėj tupint pasirodė, labai rimtas vyras,— mano mielas, ką jūs vadinat prastais gyvuliais? Nėra jokių prastų gyvulių. Dažnai, paskendęs tylioj kontempliacijoj, aš pajuntu giliausią pagarbą asilams ir kitiems naudingiems gyvuliams. Aš nesuprantu, kodėl tokio malonaus naminio žvė-

---

[1] Magistras, turintis teisę skaityti paskaitas *(lot.)*.

relio, apdovanoto įgimtais gabumais, nebūtų galima išmokyti skaityti ir rašyti; dar daugiau, kodėl toks gyvulėlis negalėtų iškilti į mokslininkus ir poetus? Argi nėra tokių pavyzdžių? Aš jau nebekalbu apie „Tūkstantį ir vieną naktį", tą geriausią, kupiną pragmatiško autentiškumo šaltinį, tenoriu priminti jums, mielasis, Batuotąjį Katiną, kilniausios širdies, įžvalgaus proto ir giliai išsimokslinusį katiną.

Nudžiugintas, kad tas žmogus taip išgyrė katiną, kuris, kaip man aiškiai sakė vidinis balsas, buvo mano garbingasis protėvis, aš negalėjau susiturėti ir du tris kartus itin smarkiai nusičiaudėjau. Kalbėtojas nutilo, ir visi išsigandę sužiuro į mano pintinę.

— Contentement, mon cher[1] — sušuko pagaliau rimtasis vyras, tas pats, kuris ką tik kalbėjo. Paskui jis dėstė toliau: — Jei neklystu, jūs, brangusis estetike, pirma minėjote pudelį Pontą, kuris jums išdavęs katino domėjimąsi poezija ir mokslu. Tai man priminė puikųjį Servanteso „Bergancą", apie kurio paskutinius nuotykius pasakojama vienoj naujoj, labai savotiškoj knygoj. Tas šuo irgi yra gyvas pavyzdys, liudijąs apie gyvulių prigimtį ir jų gabumus.

— Bet, brangusis,— prašneko kitas vyras,— brangusis mano drauge, kokius jūs čia duodate pavyzdžius? Juk apie šunį Bergancą kalba Servantesas, kuris, kaip žinome, rašė romanus, o pasakojimas apie Batuotą Katiną yra vaikų pasaka, tiesa, pono Tyko taip gyvai atpasakota, kad beveik galima padaryti kvailystę ir patikėti, jog tai tikra tiesa. Taigi jūs nurodote du poetus, lyg jie būtų rimti gamtininkai ir psichologai, bet poetai nieko bendro su jais neturi, jie tikriausi fantastai, kurie gimdo ir skelbia grynus prasimanymus. Sakykit, kaip jūs, protingas žmogus, galite remtis poetais, norėdamas įrodyti tai, kas prieštarauja sveikam žmogaus protui? Lotarijus yra estetikos profesorius, tad suprantama, kad jis kartais išeina iš krašto, bet jūs...

---

[1] Į sveikatą, brangusis *(pranc.)*.

— Pala, pala, mano mielas! — sušuko rimtasis.— Nesikarščiuokit! Prisiminkit, kad, jei kalbama apie nuostabius ir neįtikėtinus dalykus, tai visiškai galima pasitikėti poetais, nes paprastai istorikai nė velnio apie juos neišmano. Dar daugiau, jei kokius nuostabius dalykus reikia apibrėžti, suformuluoti ir pateikti kaip gryną mokslą, tai kokio nors teiginio įrodymas visada imamas iš garsių poetų, kurių žodžiais galima pasitikėti. Aš jums duosiu pavyzdį, kuris jus, mokytą gydytoją, įtikins,— taip, duosiu pavyzdį garsaus gydytojo, kuris, norėdamas savo moksliniame darbe apie gyvulių magnetizmą neginčijamai įrodyti mūsų ryšį su pasaulio dvasia, mūsų stebėtiną nuojautą, remiasi Šileriu ir jo Valenšteinu, kur pastarasis sako: „Žmogaus gyvenime yra akimirkų" ir: „Tokie balsai yra... nėra ir abejonės" ... ir taip toliau. Kaip toliau, galite patys paskaityti pačioj tragedijoj.

— Oho! — atšovė daktaras.— Jūs nukrypote, jūs peršokot prie magnetizmo ir pagaliau imsit tvirtinti, kad magnetizuotojas, be kitų savo rodomų stebuklų, dar galėtų būti ir gabių katinų mokytojas.

— Taigi,— atsakė rimtasis,— o kas žino, kaip magnetizmas veikia gyvulius? Katinai, turintieji savyje elektros fluidą, kaip jūs tuojau įsitikinsit...

Staiga aš prisiminiau, kaip graudžiai skundėsi Mina tokiais bandymais, kurie buvo su ja daromi, ir, baisiai nusigandęs, garsiai kniauktelėjau!

— Prisiekiu Orku,— sušuko profesorius išsigandęs,— prisiekiu Orku ir visu jo siaubu, tas pragaro katinas mus girdi, supranta... Drąsos, aš jį pats savo rankomis pasmaugsiu.

— Jums galvoj negerai,— tarė rimtasis,— iš tikrųjų galvoj negerai, profesoriau. Aš neleisiu, kad jūs bent pirštu paliestumėt katiną, kurį aš jau dabar labai pamilau, dar neturėdamas laimės jo arčiau pažinti. Pagaliau ar tik jūs nepavydite, kad jis rašo eiles? Juk estetikos profesorium tas pilkasis vyrukas niekada nebus, dėl to galite būti ramus. Argi nėra aiškiai parašyta senuose akademijų statutuose, kad dėl dažno piktnaudžiavimo

asilai negali būti renkami profesoriais, argi šis nuostatas netaikytinas visų rūšių gyvuliams, jų tarpe ir katinams?

— Galbūt,— apmaudžiai atsakė profesorius.— Gal katinas ir nebus nei magister legens, nei estetikos profesorius, bet, kaip rašytojas, jis anksčiau ar vėliau tikrai iškils, dėl savo originalumo ras leidėją ir skaitytoją ir nuneš mums iš panosės gražius honorarus...

— Aš nematau jokios priežasties,— atsakė rimtasis,— kodėl gerajam katinui, žaviam mūsų maestro numylėtiniui, turėtų būti draudžiamas tas kelias, kur knibžda tokia daugybė bejėgių ir bestuburių žmonių? Vienintelė priemonė, kurios reikėtų griebtis, tai priversti jį nusikarpyti aštrius nagus, ir tai galbūt vienintelis dalykas, kurį mes tuojau galėtume padaryti ir tuo būdu apsidrausti, kad, tapęs rašytoju, jis mūsų neapdraskytų.

Visi sustojo. Estetikas pačiupo žirkles. Galite įsivaizduoti mano padėtį, aš pasiryžau kaip liūtas gintis nuo išniekinimo, kurį jie man sugalvojo, ir pirmąjį prisiartinusį visiems laikams paženklinti nagais. Aš pasiruošiau šokti, kai tik jie atvoš pintinę.

Tuo metu sugrįžo maestro Abrahamas, ir tuoj pat dingo mano baimė, kuri jau buvo beišauganti į neviltį. Jis atvožė pintinę, ir aš, dar ne visai atsikvošėjęs, vienu šuoliu iššokau lauk ir, kaip žaibas prašovęs pro šeimininką, palindau po krosnim.

— Kas pasidarė tam katinui? — sušuko maestro, su nepasitikėjimu žvelgdamas į svečius, kurie stovėjo sumišę ir, jausdami savo kaltę, nežinojo, ką sakyti.

Kad ir kokia grėsminga buvo mano padėtis tame kalėjime, aš vis dėlto pajutau didelį pasitenkinimą, išgirdęs, ką profesorius sakė apie mano galimą karjerą, taip pat mane labai džiugino jo pavydas, kuris aiškiai jautėsi jo žodžiuose. Aš jau jutau ant savo galvos daktaro kepurę, jau mačiau save katedroj! Ar mano paskaitos nebus labiausiai lankomos žinių ištroškusio jaunimo? Negi koks švelnių papročių jaunuolis galėtų piktintis, jei profesorius paprašytų nesivesti į paskaitas šunų? Ne visi pudeliai tokie draugiški, kaip mano Pontas, o jau tais viž-

lais su ilgomis nukarusiomis ausimis visiškai negalima pasitikėti, jie visur pradeda kivirčus su pačiais mokyčiausiais mano giminės vyrais ir priverčia juos nemandagiai reikšti pyktį, kaip antai: purkšti, drėksti, kandžiotis ir t. t., ir t. t.

Kaip baisiai būtų nemalonu...

(Mak. l.) ... skiriami tik tai mažutei raudonskruostei dvaro damai, kurią Kreisleris matė pas ponią Bencon.

— Būkite tokia gera, Nanete,— tarė jai kunigaikštytė,— nueikite žemyn ir pasirūpinkite, kad nuneštų gvazdikų vazonus į mano paviljoną, žmonės tokie apsileidę ir patys nieko nepadarys.

Freilina pašoko, ceremoningai nusilenkė ir kaip paukštelis, išleistas iš narvo, skriste išskrido iš kambario.

— Aš visai negaliu dainuoti,— kreipėsi kunigaikštytė į Kreislerį,— jei nesu viena su mokytoju; jis man kaip koks nuodėmklausys, jam nesivaržydama galiu patikėti visas savo nuodėmes. Jus, mielas Kreisleri, turbūt stebina mūsų griežtas etiketas, atrodo įkyru, kad mane visur lydi ir saugo dvaro damos, kaip kokią Ispanijos karalienę. Bent jau čia, gražiajam Zighartshofe, galėtų būti daugiau laisvės. Jei kunigaikštis būtų rūmuose, aš nebūčiau drįsusi išsiųsti Nanetės, kuri mūsų muzikinių studijų metu ir pati nuobodžiauja, ir mane varžo. Pradėkim dar kartą, dabar eis geriau.

Kreisleris, per pamokas tikras kantrybės pavyzdys, iš naujo pradėjo dainą, kurią kunigaikštytė buvo pasiryžusi išmokti, bet, kad ir kaip Hedviga stengėsi, kad ir kaip Kreisleris ją tempė, ji pamesdavo ritmą, išeidavo iš tono, darė vieną klaidą po kitos ir pagaliau, visa užraudusi, pašoko, pribėgo prie lango ir ėmė žiūrėti į parką. Kreisleriui pasirodė, kad ji kūkčioja, ir visa ta scena, jo pirmoji pamoka, pasidarė jam kažkaip nesmagi. Nieko geresnio jam neatėjo į galvą, kaip pabandyti, ar nepavyks pačios muzikos pagalba sutrempti tą priešišką nemuzikalią dvasią, kuri regimai trikdė kunigaikštytę. Todėl jis ėmė groti visokias smagias melodijas, kurti žinomų mėgiamiausių dainų varia-

cijas kontrapunktiškais vingiais ir melizminiais užraitais, pagaliau ir pats nustebo, kad taip gerai moka groti fortepijonu, ir visai užmiršo kunigaikštytę, jos ariją ir jos nesitvardymą.

— Koks puikus Gejeršteinas saulėlydžio šviesoj,— prabilo kunigaikštytė neatsigręždama.

Kreisleris kaip tik buvo įsivaręs į disonansą, taigi būtinai turėjo jį išrišti ir todėl negalėjo kartu su kunigaikštyte gėrėtis Gejeršteinu ir saulėlydžiu.

— Kažin ar yra kur gražesnė vieta už mūsų Zighartshofą? — tarė Hedviga garsiau ir labiau pabrėždama negu pirma. Dabar Kreisleris, sudavęs paskutinį skambų akordą, nori nenori turėjo prieiti prie kunigaikštytės ir mandagiai patenkinti jos kvietimą pasikalbėti.

— Iš tikrųjų,— pradėjo Kreisleris,— iš tikrųjų, maloningoji kunigaikštyte, parkas puikus, ir ypač man malonu, kad visi medžiai su žaliais lapais, nes medžių, krūmų ir žolės žaluma aš labai žaviuosi ir kiekvieną pavasarį sakau ačiū Visagaliui, kad vėl viskas žalia, o ne raudona, nes tokia spalva peizažui netinka, ir raudonų lapų nerasi nė viename geriausių peizažistų paveiksle; nei Klodo Loreno, nei Berghemo, net Hakerto, nors šis ir mėgsta šiek tiek papudruoti savo pievas.

Kreisleris norėjo kalbėti toliau, bet, kai pamatė prie lango kabančiame veidrodėlyje kunigaikštytės mirtinai išblyškusį, persimainiusį veidą, nutilo, lyg jo širdin būtų padvelkęs ledinis šaltis.

Kunigaikštytė pagaliau nutraukė tylą ir, neatsigręždama, vis tebežiūrėdama pro langą, prabilo jaudinančiu, giliausio liūdesio kupinu balsu:

— Toks jau mano likimas, Kreisleri, kad aš jums visur pasirodau, kamuojama keistų savo vaizduotės padarinių, susijaudinusi, galima sakyti, kvaila, ir duodu jums medžiagos išbandyti savo kandų humorą. Atėjo laikas paaiškinti, kodėl, vos tik jus pamačiusi, aš patenku į tokią būklę, kurią galima prilyginti smarkiam, visus nervus sukrečiančiam drugio priepuoliui. Žinokit viską. Atviras išsipasakojimas palengvins man krūtinę ir suteiks

jėgų ramiau pakelti jūsų draugiją. Kai aš pirmą kartą sutikau jus parke, tada jūs, visas jūsų elgesys sukėlė man baisiausią siaubą, ir pati nežinojau kodėl. Bet tai buvo tolimiausios vaikystės prisiminimas, kuris iškilo many su visu baisumu ir tik vėliau įgavo aiškias formas keistame sapne.

Mūsų dvare gyveno dailininkas, pavarde Etlingeris, labai branginamas ir kunigaikščio, ir kunigaikštienės, nes jo talentas buvo nuostabus. Galerijoj jūs rasite puikių jo darbo paveikslų ir visuose pamatysite kunigaikštienę vienu ar kitu pavidalu įjungtą į istorines grupes. Bet pats gražiausias paveikslas, kuris kelia visų žinovų susižavėjimą, kabo kunigaikščio kabinete. Tai kunigaikštienės portretas, kur ji pavaizduota pačiame jaunystės žydėjime ir tokia panaši, kad atrodo vogte išvogta iš veidrodžio, nors nė karto dailininkui nepozavo. Leonhardas,— dvare visi vadino dailininką vardu,— matyt, buvo švelnus, geras žmogus. Visą meilę, kokia tik tilpo mano vaikiškoj širdy,— buvau tada gal trejų metų — atidaviau jam ir troškau, kad jis niekada manęs nepaliktų. O ir jis nenuilsdamas žaisdavo su manim, piešdavo man margus paveikslėlius, karpydavo įvairiausias figūras. Taip praėjo gal visi metai, ir staiga jis dingo. Moteriškė, kuriai buvo pavesta mane auklėti, su ašarom akyse man pasakė, kad ponas Leonhardas miręs. Aš negalėjau nusiraminti, nebenorėjau būti kambary, kur seniau Leonhardas su manim žaisdavo. Kai tik galėdavau, ištrūkdavau iš savo auklės, iš dvaro damų, lakstydavau po rūmus ir garsiai šaukdavau jį vardu: „Leonhardai!" Mat aš vis dar netikėjau, kad jis miręs, manydavau, kad jis pasislėpęs kur nors rūmuose. Taip vieną vakarą atsitiko, kad vos tik auklė valandėlę pasišalino, aš išsprukau iš kambario ir nubėgau ieškoti kunigaikštienės. Ji turėjo man pasakyti, kur dingo ponas Leonhardas, ir jį man grąžinti. Koridoriaus durys buvo atviros, ir aš tikrai pasiekiau centrinius laiptus, užbėgau aukštyn ir įžengiau į pirmą neužrakintą kambarį. Vos tik aš apsidairiau ir jau buvau besibeldžianti į duris, kurios, man rodos, turėjo būti kunigaikštienės

kambarių, tos durys ūmai atsidarė ir pro jas įpuolė kažkoks žmogus sudriskusiais drabužiais ir susivėlusiais plaukais. Tai buvo Leonhardas. Jis įbedė į mane baisų žėrinčių akių žvilgsnį. Jo veidas buvo mirtinai išblyškęs, sukritęs, vos beatpažįstamas. „Ak, pone Leonhardai,— sušukau aš,— kaip tu atrodai, kodėl tu toks išbalęs, kodėl taip žėri tavo akys, kodėl taip į mane žiūri? Aš bijau tavęs! Būk vėl toks geras, kaip seniau, nupiešk man vėl gražių margų paveikslėlių!" Tada Leonhardas, klaikiai žvengdamas, puolė prie manęs — grandinė, kuri, rodos, buvo apvyniota jam apie liemenį, sužvangėjo,— atsitūpė ant žemės ir užkimusiu balsu sušvokštė: „Cha-cha, mažoji kunigaikštyte, margų paveikslėlių? Taip, dabar aš galiu piešti ir piešti — dabar aš tau nupiešiu paveikslą ir tavo gražiąją mamą! Tavo mama graži, tiesa? Bet paprašyk, kad ji manęs nebeatmainytų, aš nebenoriu būti niekingas žmogus Leonhardas Etlingeris — jis jau seniai mirė. Aš esu raudonasis peslys ir galiu piešti, kai prisiryju spalvingų spindulių. Taip, galiu piešti, kai turiu karšto širdies kraujo vietoj lako, ir man reikia tavo širdies kraujo, mažoji kunigaikštyte!" Ir, tai pasakęs, jis mane pagavo, prisispaudė prie savęs, apnuogino mano kaklą, ir man pasirodė, kad jo rankoj blykstelėjo nedidelis peiliukas. Išgirdę mano šiurpulingą riksmą, atbėgo tarnai ir puolė prie bepročio. Bet jis su milžino jėga parbloškė juos žemėn. Tą pačią akimirką ant laiptų pasigirdo dundesys, žvangėjimas ir didelis stiprus vyras įbėgo į kambarį, garsiai šaukdamas: „Jėzau, pabėgo! Jėzau, kokia nelaimė! Ne, palauk, palauk, tu šėtone!" Vos tik beprotis pamatė tą vyrą, jis staiga tartum neteko jėgų ir staugdamas sukniubo ant žemės. Jam uždėjo grandines, kurias tas vyras buvo atsinešęs, ir išvedė lauk, šiurpiai rėkiantį kaip supančiotą laukinį žvėrį.

Galite įsivaizduoti, kaip baisiai sukrėtė ta šiurpi scena ketverių metų vaiką. Visi mane guodė, stengėsi išaiškinti, kas yra beprotybė. Nors ir negalėjau to aiškiai suprasti, bet į mano sielą įaugo baisus siaubas, kuris ir

dabar dar mane pagauna, kai pamatau beprotį, net kai prisimenu tą šiurpulingą jausmą, kurį galima sulyginti tik su ilga nesibaigiančia agonija. Jūs, Kreisleri, taip panašus į tą nelaimingąjį, lyg būtumėt tikras jo brolis. Ypač gyvai jį primena jūsų žvilgsnis, kuris dažnai būna kažkoks keistas; štai kas išmušė mane iš pusiausvyros, kai aš jus pirmą kartą pamačiau, dėl to dar ir dabar, jus išvydus, man būna neramu... baugu!..

Kreisleris stovėjo, giliai sukrėstas, negalėdamas ištarti nė žodžio. Jį nuo seno persekiojo mintis, kad jo tyko beprotybė kaip grobio ištroškęs plėšrus žvėris ir kad vieną kartą ji staiga užpuls jį ir sudraskys. Dabar jis sudrebėjo, pagautas tokio pat siaubo, kuris, jam pasirodžius, ištinka kunigaikštytę, jis grūmėsi su šiurpia mintimi, kad tai jis buvo pamišęs ir norėjo nužudyti kunigaikštytę.

Valandėlę patylėjusi, kunigaikštytė kalbėjo toliau:

— Nelaimingasis Leonhardas slapta mylėjo mano motiną, ir ta meilė, jau irgi pamišimas, pagaliau visai išvedė jį iš proto, ir jis ėmė dūkti ir šėlti.

— Vadinasi, Leonhardo širdyje prabudo ne artisto meilė,— prabilo Kreisleris labai švelniai, kaip visados, kai jo sieloje būdavo praūžusi audra.

— Ką jūs tuo norite pasakyti, Kreisleri? — paklausė kunigaikštytė, greit atsigręždama.

— Kai aš kadaise,— atsakė Kreisleris, švelniai šypsodamasis,— kai aš kadaise vienoje itin linksmoje pjesėje išgirdau vieną juokdarį tarną kreipiantis į aktorius tokiu pagarbiu posakiu: „Mano gerieji žmonės ir prasti muzikantai", aš tučtuojau, kaip pasaulio teisėjas, visus žmones padalinau į dvi grupes, į vieną jų sudėjau gerus žmones, kurie betgi buvo prasti muzikantai arba, teisingiau, visai ne muzikantai, o į kitą tikruosius muzikantus. Tačiau nė vienos grupės nepasmerkiau, visi turėjo būti išganyti, nors ir skirtingu būdu. Gerieji žmonės lengvai įsimyli porą gražių akelių, tiesia abi rankas į tą malonią asmenybę, kurios veide spindi minėtos akelės, ima sukti apie gražuolę ratą; tas ratas vis mažėja ir mažėja, kol pagaliau susitraukia į jungtuvių žiedą, ir tą žiedą jie už-

mauna mylimajai ant piršto kaip pars pro toto[1]. Jūs truputį mokate lotyniškai, maloningoji kunigaikštyte, pars pro toto reiškia vieną narį grandinės, kurią jis uždeda belaisvei, vesdamasis ją į šeimos kalėjimą. Be to, jie dar didžiu balsu šaukia: „O Dieve" arba „O dangau!", o jeigu jie astronomijos mėgėjai, tai: „O žvaigždės", o jeigu linkę į pagonystę: „O dievai, ji mano, gražioji, visos mano ilgesio viltys išsipildė!" Taip šūkaudami, gerieji žmonės mano, kad elgiasi kaip muzikantai, bet, deja, šių pastarųjų meilė visai kitokia. Teisybė, atsitinka, kad minėtiems muzikantams nematomos rankos staiga nutraukia nuo akių šydą, dengiantį jų akis, ir jie pamato žemėj vaikščiojantį angelą, kuris kaip saldi neįspėta paslaptis tyliai glūdėjo jų krūtinėj. Ir dabar skaisčia dangaus ugnim, kuri tik šviečia ir šildo, bet nenaikina pražūtinga liepsna, užsiplieskia susižavėjimas, neapsakoma iš sielos gelmių trykštančio aukštesnio gyvenimo palaima, ir karšto ilgesio pagauta dvasia ištiesia tūkstančius čiuptuvų ir apipina tą, kurią išvydo, ima ją ir jos niekada nepaima, nes ilgesys amžinai lieka nepasotinamas. Tai *ji*, ji pati, puikioji, įkūnytoji nuojauta spinduliuodama liejasi iš artisto sielos kaip daina, paveikslas, poema! Ak, gerbiamoji, tikėkit manim, neabejokit: tikrieji muzikantai, kurie savo kūniškomis rankomis ir prie jų priaugusiais pirštais nieko daugiau neveikia, tik pakenčiamai groja,— vis vien, ar plunksna, ar teptuku, ar dar kuo — tikrai nieko daugiau netiesia į savo išsvajotą mylimąjį, kaip dvasinius čiuptuvus, neturinčius nei rankų, nei pirštų, kuriais su ceremoningu grakštumu galėtų paimti jungtuvių žiedą ir užmauti jį savo dievaitei ant pirštelio. Todėl čia visai nereikia bijoti grubaus mezaljanso ir, atrodo, nelabai svarbu, ar mylimoji, gyvenanti artisto sieloj, yra kunigaikštienė, ar kepėjo duktė, jei tik ši pastaroji ne pelėda. Kai minėtus muzikantus aplanko meilė, jie su dangišku įkvėpimu kuria puikiausius veikalus ir nei miršta, nukankinti džiovos, nei išeina iš proto. Todėl

[1] Dalis vietoj viso *(lot.)*.

man labai nepatinka, kad ponas Leonhardas Etlingeris šiek tiek pamišo, juk jis, kaip ir visi tikri muzikantai, galėjo kiek tinkamas mylėti šviesiausiąją kunigaikštienę be jokio nuostolio sau!

Humoristinis kapelmeisterio tonas praėjo kunigaikštytei pro ausis, jį nustelbė aidėjimas stygos, kurią jis palietė ir kuri moters širdy yra labiau įtempta, stipriau vibruoja, negu visos kitos.

— Artisto meilė,— prabilo ji, susmukusi į fotelį, ir, lyg susimąsčiusi, pasirėmė galvą rankomis,— artisto meilė! Būti taip mylimai! O, tai graži, puiki dangaus svajonė... tik svajonė, tuščia svajonė!..

— Atrodo,— atsakė Kreisleris,— atrodo, kad jūs, maloningoji kunigaikštyte, ne per daug vertinat svajones, o juk tik svajonėse mums tikrai išauga drugelių sparnai ir mes galime pabėgti iš ankštų storų kalėjimo mūrų ir, žėrėdami spalvomis, pakilti į aukštybes. Pagaliau kiekvienas žmogus iš prigimties yra linkęs skraidyti, ir aš pažinojau rimtų garbingų žmonių, kurie vėlai vakare prisipildavo vidurius šampano nelyginant kokių degalų, kad naktį kaip balionas, o kartu ir keleivis, galėtų pakilti aukštyn.

— Žinoti, kad esi taip mylima... — pakartoja kunigaikštytė, dar labiau susijaudinusi.

— O kai dėl artisto meilės,— kalbėjo Kreisleris, kunigaikštytei tylint,— kokią aš ją stengiausi jums pavaizduoti, tai jūs, maloningoji panele, turite prieš akis blogą pono Leonhardo Etlingerio pavyzdį; tas ponas buvo muzikantas, o mylėti norėjo kaip gerieji žmonės ir dėl to, beje, jo šaunus protas šiek tiek sukliužo, bet kaip tik todėl, mano nuomone, ponas Leonhardas nebuvo tikras muzikantas. Šie pastarieji nešioja savo išrinktąją damą širdyje ir nieko daugiau netrokšta, tik jos garbei dainuoti, rašyti eiles, piešti ir savo šaunia kurtuazija prilygsta galantiškiems riteriams, o būdo nekaltumu juos net pranoksta, nes anie, neturėdami po ranka milžinų ar slibinų, kraugeriškai galabijo geriausius žmones, kad tik galėtų pagerbti savo širdies damą!

— Ne,— sušuko kunigaikštytė, tartum atbusdama iš sapno,— ne, negalimas daiktas, kad vyro širdyje suliepsnotų tokia tyra Vestos ugnis. Kas gi yra vyro meilė, jei ne išdavikiškas ginklas, vartojamas siekiant pergalės, kuri pražudo moterį, bet neatneša ir jam laimės!

Kreisleris jau buvo benustembąs dėl tokių nepaprastų septyniolikos aštuoniolikos metų kunigaikštytės pažiūrų, bet atsidarė durys, ir įėjo princas Ignacas.

Kapelmeisteris apsidžiaugė, galėdamas pabaigti pokalbį, labai panašų, jo nuomone, į gerai sukomponuotą duetą, kur kiekvienas balsas turi išlaikyti savitą charakterį. Kada kunigaikštytė, kaip jis sakė, atkakliai laikėsi graudaus adagio ir tik kur ne kur įterpdavo mordentą ar trelę, jis, kaip puikus bufas ir komiškiausias dainininkas, pertraukdavo ją srautu trumpų natų parlando, taigi visą pokalbį jis pavadino kompozicijos šedevru ir jam tik norėjosi sėdėti kokioj nors ložėj ar gerame parterio fotelyje ir klausytis kunigaikštytės ir savęs.

Taigi įėjo šniurksėdamas ir verkdamas princas Ignacas su sudužusiu puodeliu rankoj.

Reikia pasakyti, kad princas, nors jau seniai perkopęs per dvidešimt metų, vis dar nenorėjo skirtis su mėgiamiausiais savo vaikystės žaislais. Ypač jis mėgo gražius puodelius ir valandų valandas galėdavo jais žaisti, rikiuodamas juos ant stalo eilėmis vis kitokia tvarka, čia pastatydamas geltoną puodelį šalia raudono, čia žalią šalia raudono ir t. t. Ir žaisdamas būdavo toks laimingas, taip nuoširdžiai džiaugdavosi, kaip linksmas, patenkintas vaikas.

Nelaimė, dėl kurios jis dabar raudojo, buvo ta, kad mažas mopsiukas, jam nematant, užšoko ant stalo ir sudaužė patį gražiausią puodelį.

Kunigaikštytė prižadėjo padovanoti jam kitą paskutinės mados puodelį, parvežtą iš Paryžiaus. Tada jis nusiramino ir išsišiepė ligi ausų. Tik dabar jis, rodos, pamatė kapelmeisterį ir kreipėsi į jį, klausdamas, ar jis irgi turįs daug gražių puodelių. Kreisleris jau buvo girdėjęs iš maestro Abrahamo ir žinojo, ką atsakyti. Jis užtikrino, kad

anaiptol neturįs tokių gražių puodelių ir negalįs išleisti jiems tiek pinigų, kiek išleidžiąs šiam reikalui maloningasis ponas.

— Na, matote,— atsakė Ignacas, labai nudžiugęs,— na, matote, aš esu princas ir galiu turėti gražių puodelių, kiek tik noriu, o jūs negalit, nes jūs ne princas, o kadangi aš visai tikrai esu princas, tai gražūs puodeliai...

Puodeliai ir princai, princai ir puodeliai skraidė per viens kitą vis painesniam žodžių kratiny, ir Ignacas, nebesitverdamas savam kaily, juokėsi ir šokinėjo, plojo iš džiaugsmo rankomis!

Hedviga paraudo ir nuleido akis, jai buvo gėda savo silpnapročio brolio; ji visai be reikalo bijojo Kreislerio pašaipos: taip nusiteikusiam Kreisleriui iš tikro pamišimo plaukiantis princo kvailiojimas kėlė tik gailestį, o tas nė kiek neguodė, priešingai, tik didino šio momento įtampą. Norėdama nukreipti vargšelio mintis nuo nelemtųjų puodelių, kunigaikštytė paprašė jį sutvarkyti mažą parankinę bibliotekėlę, sustatytą dailioje sieninėje spintoje. Labai patenkintas, smagiai juokdamasis, princas tuojau ėmė kraustyti gražiai įrištas knygas ir rūpestingai rikiuoti jas atgal pagal formatą, auksiniais krašteliais į lauko pusę, tad susidarė blizganti siena, ir jis dėl to be galo, be krašto džiaugėsi.

Į kambarį įpuolė panelė Nanetė ir garsiai sušuko:

— Kunigaikštis, kunigaikštis su princu!

— O Dieve! — pašoko kunigaikštytė,— mano tualetas! Iš tikrųjų, Kreisleri, nepajutom, kaip praplepėjom visą pamoką. Aš viską užmiršau! Save, kunigaikštį ir princą.

Ji dingo su Nanete gretimam kambary. Princas Ignacas nė nemanė nutraukti savo darbo.

Jau artėjo paradinė kunigaikščio karieta. Kai Kreisleris centriniais laiptais nulipo žemyn, iš lineikos iššoko abu bėgikai su paradinėmis livrėjomis. Bet tai reikia smulkiau paaiškinti.

Kunigaikštis Irenėjus laikėsi seno papročio, ir net tais laikais, kada prieš žirgus jau nebebėgdavo it koks medžiojamas žvėris greitakojis juokdarys su margu švarku,

savo gausių tarnų tarpe jis turėjo ir du bėgikus, mandagius, dailius, vidutinio amžiaus žmogėnus, gerai atšertus, kuriuos tik retkarčiais kamuodavo apatinės kūno dalies skausmai, kylantys nuo sėdimo gyvenimo būdo. Mat kunigaikštis buvo per daug žmoniškas ir iš tarno nereikalaudavo retkarčiais pasiversti kurtu ar kokiu kitu smagiu šuneliu, o kad vis dėlto būtų išlaikytas reikiamas etiketas, kunigaikščio paradinių kelionių metu abu bėgikai turėdavo važiuoti priešaky, apsižergę gan dailią lineiką, ir atitinkamose vietose, pavyzdžiui, kur būdavo susirinkę keli žiopliai, šiek tiek pajudinti kojas, kad būtų panašu į tikrą bėgimą. Dėl gražumo.

Taigi bėgikai ką tik buvo išlipę, kamerheriai suėję į vestibiulį, paskui juos žengė kunigaikštis Irenėjus, o šalia jo jaunas, gražios išvaizdos vyras turtinga Neapolio gvardiečių uniforma, su žvaigždėmis ir kryžiais ant krūtinės.

— Je vous salue, monsieur de Krösel[1],— pasveikino kunigaikštis Kreislerį, jį pamatęs. Jis sakydavo vietoj Kreisleris Kreselis, kai šventinėmis, iškilmingomis progomis kalbėdavo prancūziškai ir nebegalėdavo prisiminti vokiškų pavardžių. Svetimšalis princas — tikriausiai tą jauną stotingą vyrą turėjo galvoj Nanetė, kai sušuko, kad atvažiuoja kunigaikštis su princu,— probėgšmais linktelėjo Kreisleriui galvą; tokio sveikinimosi Kreisleris negalėdavo dovanoti net patiems aukščiausiems asmenims, todėl nusilenkė ligi pat žemės taip demonstratyviai, kad storulis hofmaršalas, kuris visada laikė Kreislerį apsigimusiu juokdariu, o visus jo veiksmus ir kalbas pokštais, nesusiturėjo ir prunkštelėjo. Jaunasis princas metė į Kreislerį degantį savo tamsių akių žvilgsnį, iškošė pro dantis: „Komediantas", ir greitai žengė paskui kunigaikštį, kuris su švelniu orumu dairėsi jo.

— Kaip italas gvardietis,— sušuko Kreisleris hofmaršalui, garsiai juokdamasis,— šviesusis ponas neblogai kalba vokiškai, pasakykite jam, brangusis ekscelencija,

---

[1] Sveiki, pone de Kreseli *(pranc.)*.

kad aš mainais galiu su juo pasikalbėti gryniausia Neapolio kalba, neįveldamas nė kokios dailios Šiaurės Italijos tarmybės, o jau nieku gyvu grubių kaip Gocio kaukių Venecijos žodelių, trumpai kalbant, jo neapmausiu. Pasakykit jam, brangusis ekscelencija...

Bet ekscelencija, aukštai pakėlęs pečius lyg kokią užtvarą ir apsaugą ausims, jau lipo laiptais aukštyn.

Kunigaikščio karieta, kuria Kreisleris visada važiuodavo į Zighartshofą, sustojo, senis medžiotojas atidarė dureles ir pakvietė sėstis. Tuo metu pro šalį prabėgo virėjo parankinis, žliumbdamas ir rėkdamas:

— Tai nelaimė, tai bėda!

— Kas pasidarė? — sušuko jam Kreisleris.

— Tai nelaimė! — atsakė berniokas, dar labiau bliaudamas.— Virtuvėj guli ir iš nevilties raunasi plaukus ponas vyriausiasis virėjas ir žada susivaryti į pilvą mėsos pjaustymo peilį, nes maloningasis ponas liepė paduoti vakarienę, o jis neturi austrių itališkoms salotoms. Jis pats nori važiuoti į miestą, bet ponas vyriausiasis arklidžių prižiūrėtojas neleidžia kinkyti, nes neturi maloningojo pono įsakymo.

— Rasim išeitį,— tarė Kreisleris,— ponas vyriausiasis virėjas tegu sėda į šią karietą ir tegu apsirūpina Zighartsveilery gražiausiomis austrėmis, o aš į tą miestą nužygiuosiu pėsčias.

Tai pasakęs, Kreisleris nubėgo į parką.

— Didi siela, kilni širdis, žavus ponas! — rėkė jam iš paskos senis medžiotojas su ašaromis akyse.

Saulėlydžio gaisų nutvieksti, liepsnojo tolimi kalnai, o jų auksinis atspindys žaismingai slinko pievomis, medžiais, krūmais, tarytum nešamas staiga padvelkusio vakario.

Kreisleris sustojo ant tilto, kuris per plačią ežero atšaką vedė į žvejų namelį, ir įsižiūrėjo į vandenį. Jame it pakerėtas mirguliavo parkas, nuostabios medžių grupės, aukštai virš jų iškilęs Gejeršteinas su savo balkšvais griuvėsiais nelyginant keista karūna ant galvos. Prijaukinta gulbė, vardu Blanša, pliuškenosi ežere, karališkai

ištiesusi savo grakštų kaklą, šlamėdama blizgančiais sparnais.

— Blanša, Blanša! — sušuko Kreisleris, ištiesdamas abi rankas.— Giedok savo gražiausią giesmę, netikėk, kad po to turėsi mirti! Tau tereikia giedant priglusti prie mano krūtinės, ir tavo puikiausi garsai taps manaisiais, ir aš sudegsiu ilgesio kančioj, o tu sklandysi, mylinti ir gyva, ant glamonėjančių bangų!

Kreisleris ir pats nežinojo, kas jį staiga taip gailiai sujaudino, jis pasirėmė ant turėklų ir nenorom užsimerkė. Tada jis išgirdo Juliją dainuojant, ir neapsakomai saldus skausmas suvirpino jo sielą.

Plaukė juodi debesys, mesdami plačius šešėlius ant kalnų, ant miško, tarsi tiesdami juodą šydą. Rytuose dusliai sugriaudė perkūnija, smarkiau suošė nakties vėjas, sušniokštė upeliai, pro jų šniokštimą kaip tolimi vargonai gaudė atskiri Eolo arfos tonai, išgąsdinti pakilo nakties paukščiai ir klykaudami šaudė po tankynę.

Kreisleris pabudo iš svajonių ir pamatė vandeny savo tamsų atspindį. Jam pasivaideno, kad iš gelmės į jį žiūri Etlingeris, pamišėlis dailininkas.

— Ei! — suriko jis žemyn.— Ei, ar čia tu, mielasis antrininke, ištikimas drauge? Klausyk, dorasis vaikine, kaip dailininkas, kuris truputį išėjo iš krašto ir, didžiai išpuikęs, užsinorėjo panaudoti kunigaikštytės kraują vietoj lako, kaip toks, tu neblogai atrodai. Aš, ko gero, pamanysiu, gerasis Etlingeri, kad savo beprotybe tu vedžioji už nosies garbingas šeimas! Juo ilgiau aš į tave žiūriu, tuo aiškiau matau tavyje poniškiausias manieras, ir, jei nori, aš įtikinsiu kunigaikštienę Mariją, kad savo luomu ir savo padėtimi vandeny tu esi aukščiausio rango vyras ir kad ji gali tave mylėti be jokių skrupulų. Bet jeigu tu, drauguži, nori, kad kunigaikštienė dar ir dabar būtų panaši į tavo portretą, tai prisieis tau daryti kaip tam diletantui kunigaikščiui, kuris, norėdamas supanašinti savo portretus su originalais, sumaniai patepliodavo pastaruosius. Ką gi! Jeigu jau jie tave nepelnytai pasiuntė į Orką, tai papasakosiu tau naujienų! Žinok, gerbiamas beprotna-

mio pilieti, kad žaizda, kurią tu padarei vargšei mergaitei, gražiajai kunigaikštytei Hedvigai, dar kaip reikiant neužgijo, dėl to ji kartais iš skausmo krečia visokias kvailystes. Ar tu taip žiauriai, taip skaudžiai užgavai jos širdį, kad dar ir dabar jai paplūsta karštas kraujas, kai ji pamato tavo kaukę, kaip kad pradeda kraujuoti lavonas, prisiartinus žudikui? Nekaltink manęs, mielasis, kad ji mane laiko vaiduokliu ir būtent tavo vaiduokliu. O kai pasišoviau ją įtikinti, kad nesu koks nedoras vaiduoklis, bet kapelmeisteris Kreisleris, pasimaišė princas Ignacas, sergąs lyg paranoja, lyg fatuitas ar stoliditas[1], kuri, pasak Kliugės, esanti labai maloni tikro pamišimo atmaina. Nemėgdžiok visų mano gestų, dailininke, kai aš su tavim rimtai kalbu! Ir vėl? Jei nebijočiau susigauti slogą, nušokčiau pas tave ir gerai iškarščiau tau kailį. Eik po velnių, begėdi medžiotojau!

Kreisleris šoko bėgti tolyn.

Visiškai sutemo, pro juodus debesis švysčiojo žaibai, dundėjo griaustinis, pradėjo dideliais lašais lyti. Iš žvejų namelio sklido skaisti akinanti šviesa, ir Kreisleris nuskubėjo tenai.

Netoli durų skaisčioj šviesoj Kreisleris pamatė savo atvaizdą, tikrą save, einantį šalia. Pagautas siaubo, Kreisleris puolė į namelį ir be kvapo, mirtinai išblyškęs krito į fotelį.

Maestro Abrahamas sėdėjo prieš didelį atverstą foliantą prie mažo stalelio, ant kurio krito akinantys astralinės lempos spinduliai, bet, įbėgus Kreisleriui, jis išsigandęs pašoko, pribėgo prie jo ir sušuko:

— Dėl Dievo meilės, kas jums yra, Johanesai, iš kur jūs atsiradot taip vėlai vakare, kas jus išgąsdino?

Kreisleris vargais negalais susitvardė ir dusliai atsakė:

— Tikras dalykas, mudu esame du, noriu pasakyti — aš ir mano antrininkas, kuris iššoko iš ežero ir vijosi mane ligi čia. Pasigailėkit, maestro, paimkit savo durklą ir

[1] Visi žodžiai reiškia kvailystę *(lot.)*.

nudobkit tą niekšą, jis pasiutęs, tikėkit manim, jis gali mus abu pražudyti. Jis iššaukė audrą. Ore skraido dvasios, ir jų choralas drasko žmogui širdį! Maestro, maestro, pašaukit gulbę, tegu ji gieda, mano giesmė sustingo, nes tas antrasis „aš" uždėjo man ant krūtinės savo šaltą numirėlio ranką, tegu ją nuima, kai gulbė giedos, tegu neria atgal į ežerą!

Maestro Abrahamas nebedavė Kreisleriui kalbėti, ėmė jį raminti maloniais žodžiais, privertė išgerti kelis stiklus stipraus itališko vyno, kurio turėjo po ranka, ir pamažu išklausinėjo, kas jam nutiko.

Vos tik Kreisleris baigė pasakoti, maestro Abrahamas garsiai nusikvatojo ir suriko:

— Štai kur išlenda užkietėjęs fantastas, tikriausias dvasių draugas! Tas vargonininkas, kur jums parke grojo šiurpius choralus, tai tik nakties vėjas, nuo jo ošiančių šuorų suskambo Eolo arfos stygos. Taip, taip, Kreisleri, jūs užmiršote Eolo arfą, ištemptą gale parko tarp abiejų paviljonų[1]. O dėl antrininko, kuris mano astralinės lempos šviesoj bėgo šalia jūsų, tai aš jums tuojau įrodysiu, kad, vos tik aš išeisiu pro duris, tuojau atsiras ir mano antrininkas, ir kas tik pas mane ateina, turi pakęsti šalia savęs tokį chevalier d'honneur[2].

Maestro Abrahamas išėjo laukan, ir tuojau nušviestam ruože šalia jo atsirado kitas maestro Abrahamas.

Kreisleris pamatė slapto išgaubto veidrodžio poveikį, ir jį pagavo apmaudas, kaip kiekvieną, kurio tikėjimas stebuklu suniekinamas. Žmogui labiau patinka didžiausias siaubas, negu natūralus išaiškinimas to, kas jam atrodė vaiduokliška, jis niekaip nenori pasitenkinti šiuo pasauliu; jis trokšta matyti daugiau kito pasaulio, tokio, kuris gali apsireikšti ir be kūno.

---

[1] Abatas Getonis Milane buvo ištempęs nuo vieno bokšto ligi kito penkiolika stygų ir jas taip suderinęs, kad jos sudarė diatoninę gamą. Sulig kiekvienu pakitimu atmosferoj tos stygos skambėdavo čia stipriau, čia silpniau, nelygu koks būdavo oras. Ta Eolo arfa buvo vadinama milžinų arba audros arfa. *(Aut. past.)*

[2] Garbės sargybinį *(pranc.)*.

— Niekaip negaliu suprasti jūsų keisto polinkio į tokį žmonių mulkinimą, maestro,— tarė Kreisleris.— Jūs kaip miklus kulinaras taisote stebuklus iš visokių aštrių prieskonių ir manote, kad tokiais pokštais reikia dirginti žmones, kurių fantazija nejautri kaip smagurių skrandis. Nieko nėra koktesnio, kaip pamatyti, kad visi tie prakeikti pokštai, nuo kurių žmogui suspaudžia širdį, yra visiškai natūralūs.

— Natūralūs, natūralūs! — sušuko maestro Abrahamas.— Kaip žmogus su šiokiu tokiu protu jūs turėtumėt suprasti, kad niekas šiame pasauly nepasidaro natūraliai, ničniekas! Negi jūs, brangusis kapelmeisteri, manote, kad, jeigu mes turime priemonių iššaukti tam tikrą poveikį, tai to poveikio priežastis, išplaukianti iš paslaptingo organizmo, mums jau visiškai aiški? Jūs visada su pagarba žiūrėdavot į mano meną, nors geriausio numerio niekada nematėt.

— Jūs turit galvoj nematomąją mergelę,— tarė Kreisleris.

— Aišku, — kalbėjo maestro toliau, — kaip tik šis pokštas — tai galbūt daugiau negu pokštas — būtų jums įrodęs, kad paprasčiausia, lengviausiai apskaičiuojama mechanika dažnai susiliečia su gamtos paslaptimis ir iššaukia poveikius, kurie yra neišaiškinami tikrąja žodžio prasme.

— Hm,— numykė Kreisleris,— jeigu jūs dirbot pagal žinomą garso teoriją, mokėjot sumaniai paslėpti aparatą ir turėjot po ranka gudrų, apsukrų padarą...

— O Kjara! — sušuko maestro Abrahamas, ir jo akyse sublizgėjo ašaros.— O Kjara! Mano mielas, brangus vaike!

Kreisleris niekada nebuvo matęs senuko taip susijaudinusio: jis niekada nepasiduodavo graudingiems jausmams, dažniausiai iš jų šaipydavosi.

— Kas gi ta Kjara? — paklausė kapelmeisteris.

— Gal ir kvaila,— tarė maestro šypsodamas,— gal ir kvaila, kad aš jums šiandien pasirodau kaip senas, verksmingas dūsautojas, bet tokia žvaigždžių valia, tu-

riu papasakoti jums vieną savo gyvenimo epizodą, apie kurį ilgai tylėjau. Eikit šen, Kreisleri, pažvelkit į tą didelę knygą, tai įstabiausia, ką aš turiu,— vieno fokusininko, pavarde Severinas, palikimas. Ir štai sėdžiu, skaitau nuostabiausius daiktus, žiūriu į mažąją Kjarą, kuri čia nupiešta, ir staiga įpuolat jūs, visiškai netekęs galvos, ir niekinat mano magiją tą akimirką, kai aš skęstu prisiminimuose apie jos žaviausią stebuklą, kuriuo aš džiaugiausi gražiausiais savo gyvenimo metais.

— Na, tai pasakokit,— sušuko Kreisleris,— kad ir aš galėčiau čia pat su jumis paraudoti.

— Nėra čia nieko nepaprasto,— pradėjo maestro Abrahamas,— kad aš, nors ir buvau jaunas, stiprus, neblogos išvaizdos vyrukas, iš perdėto uolumo ir garbėtroškos visiškai nusivariau ir apsirgau, bestatydamas Genijonesmiulio parapijos bažnyčioj didžiuosius vargonus. Gydytojas man pasakė: „Keliaukit, brangusis meistre, keliaukit kuo toliausiai į pasaulį!" Aš taip ir padariau, o dėl pramogos visur dėdavausi mechaniku ir rodydavau žmonėms miklius fokusus. Tas man sekėsi ir nešė gražaus pinigo, kol sutikau žmogų, pavarde Severinas. Jis grubiai išjuokė mano fokusus, o išdarinėdamas savuosius, kone privertė mane su visa minia įtikėti, jog yra susirišęs su velniu ar bent su kitomis, padoresnėmis dvasiomis. Didžiausią sensaciją kėlė moteris orakulas, numeris, vėliau pagarsėjęs „nematomosios mergelės" vardu. Vidury kambario, nuleistas nuo lubų, karojo tobuliausio, švariausio stiklo rutulys, ir iš to rutulio it švelnus dvelkimas plaukė atsakymai į klausimus, duodamus nematomai būtybei. Negalėjimas to fenomeno išaiškinti, be to, širdį veriantis, į pačią sielą smingantis vaiduokliškas nematomosios balsas, jos teisingi atsakymai, dar daugiau, tikra pranašystės dovana sutraukdavo pas Severiną minias žmonių. Aš jį kamantinėjau, daug kalbėjau apie savo mechanikos numerius, bet jis niekino visas mano žinias, nors ir kita prasme, negu jūs, Kreisleri, ir reikalavo padirbti jam vandens vargonus, kuriais jis galėtų naudotis namie. Veltui aš jam įrodinėjau, kad toks hidraulinis instrumentas,

kaip sako ir velionis ponas dvaro patarėjas Meisteris iš Getingeno savo traktate „De veterum hydraulo"[1], nieko daugiau nesutaupo, tik kelis svarus oro, kurio kol kas, ačiū Dievui, visur galima gauti dykai. Pagaliau Severinas prisipažino, kad švelnesniais tokio instrumento tonais jis ketinąs padėti nematomajai, ir prižadėjo atskleisti man savo paslaptį, jei aš švenčiausiuoju prisieksiąs nei pats ja nesinaudoti, nei kitiems išduoti, nors jis ir netikįs, kad taip lenvai būtų galima nukopijuoti jo numerį be... Čia jis užsikirto ir nutaisė paslaptingą, saldžią miną, kaip kadaise Kalijostras, kalbėdamas apie savo kerinčią įtaką moterims. Nesitverdamas smalsumu išvysti nematomąją, prižadėjau, jei tik mokėsiu, padirbti jam vandens vargonus, ir tada jis pradėjo manim pasitikėti, netgi pamilo mane už tai, kad aš mielai padėdavau jam dirbti. Vieną dieną, man beeinant pas Severiną, gatvėje kilo sambrūzdis. Iš praeivių išgirdau, kad kažkoks gražiai apsivilkęs vyras apalpęs ir pargriuvęs ant žemės. Aš prasiveržiau pro minią ir pažinau Severiną: žmonės jau buvo jį pakėlę ir nešė į artimiausius namus. Pasitaikęs gatvėj gydytojas ėmė jį gaivinti. Panaudojus visokias priemones, Severinas atsiduso ir atmerkė akis. Žvilgsnis, kurį jis įsmeigė į mane iš po mėšlungiškai sutrauktų antakių, buvo baisus, jame niūria ugnim žėrėjo visas agonijos siaubas. Jo lūpos virpėjo, jis mėgino kalbėti, bet negalėjo. Pagaliau jis keliskart smarkiai sudavė ranka per liemenės kišenę. Aš įkišau ranką ir ištraukiau kelis raktus. „Tai jūsų buto raktai",— tariau aš, ir jis linktelėjo galvą. „Tai raktas nuo kabineto,— pridūriau aš,— į kurį jūs man niekada neleidot įeiti." Jis vėl linktelėjo. Bet, kai aš norėjau kalbėti toliau, jis, lyg klaikios baimės pagautas, pradėjo dejuoti ir stenėti, jo kaktą išpylė šalto prakaito lašai, jis išskėtė rankas, sulenkė jas, tartum norėdamas ką apkabinti, ir parodė į mane. „Jis nori,— tarė gydytojas,— kad jūs pasirūpintumėt jo daiktais ir aparatais, o jeigu jis

[1] Apie senovinius vandens vargonus *(lot.)*.

mirtų, juos pasilaikytumėt sau?" Severinas smarkiau linktelėjo galvą, pagaliau suriko „Corre!"[1] ir vėl apalpęs susmuko. Aš greit nuskubėjau į Severino butą, virpėdamas iš smalsumo ir nekantrumo, atsidariau kabinetą, kur turėjo būti uždaryta paslaptinga nematomoji, ir labai nustebau, radęs jį visiškai tuščią. Vienintelis langas buvo storai uždengtas, šviesa vos vos smelkėsi vidun, o priešais kambario duris ant sienos kabėjo didelis veidrodis. Kai aš netyčia atsistojau prieš tą veidrodį ir dulsvoj prieblandoj pamačiau save, mane nusmelkė keistas jausmas, lyg būčiau atsidūręs ant izoliacinio elektrizavimo mašinos suolelio. Tą pačią akimirką nematomosios mergelės balsas itališkai prašneko: „Pasigailėkit manęs tik šiandien, tėve! Neplakit manęs taip žiauriai, juk jūs jau numirėt!" Aš greitai atidariau duris, kambarį užliejo aiški šviesa, bet niekur nemačiau nė gyvos dvasios. „Gerai, kad jūs atsiuntėt poną Liskovą, tėve,— kalbėjo balsas.— Bet jis neleis jums daugiau manęs mušti, jis sulaužys magnetą, o jūs nebeišeisit iš kapo, kur jisai jus paguldys, kad ir kažin kaip ginatės, juk dabar jūs numiręs ir gyvenimui nebepriklausot." Galit įsivaizduoti, Kreisleri, kad man visas kūnas ėjo pagaugais, juk aš nieko nemačiau, o balsas pleveno man prie pat ausų. „Po velnių,— tariau aš balsiai, save drąsindamas,— jei pamatyčiau bent kokį apskretusį buteliuką, tai suskaldyčiau jį, ir diable boiteux[2], išsprukęs iš kalėjimo, stotų gyvas prieš mane, bet dabar..." Staiga man pasirodė, kad tylūs atodūsiai, plevenantys kabinete, eina iš lentinės užtvaros kampe, kuri man atrodė per maža, kad joje galėtų tilpti žmogus. Bet aš prišoku prie jos, atitraukiu skląstį, o tenai, susirietusi kaip kilimėlis, tūno mergaitė, spokso į mane didelėmis, nuostabiai gražiomis akimis ir, kai aš sušunku: „Lįsk laukan, katyte, lįsk, mano mažute nematomoji", ištiesia man ranką. Aš pačiumpu ranką, ir elektros srovė sukrečia visą mano kūną.

---

[1] Bėk *(ital.)*.
[2] Šlubas velnias *(pranc.)*.

— Palauk,— sušuko Kreisleris,— palauk, maestro Abrahamai, kas gi tai yra? Kai aš pirmą kartą atsitiktinai prisiliečiau prie kunigaikštytės Hedvigos rankos, ir man taip buvo, aš ir dabar, nors ir silpniau, jaučiu tą patį, kai ji labai maloningai ištiesia man ranką.

— Oho! — atsiliepė maestro Abrahamas.— Mūsų kunigaikštukė bus, ko gero, savotiška gymnotus electricus[1] arba raja torpedo[2], arba trichiurus indicus[3], kokia iš dalies buvo mano žavioji Kjara. O gal ji tik guvi naminė pelė, kaip ta, kuri smagiai pliaukštelėjo per ausį šauniajam sinjorui Kotunjui, kai jis, norėdamas pradėti skrodimą, pačiupo ją už nugaros — jūs, aišku, šito neketinot daryti kunigaikštytei. Bet apie kunigaikštytę pasikalbėsim kitą kartą, dabar grįžkim prie mano nematomosios. Kai aš, išsigandęs netikėto mažosios torpedos smūgio, atšokau, mergaitė nuostabiai maloniu balsu tarė vokiškai: „Ak, nepykit, pone Liskovai, bet aš kitaip negaliu, labai skauda!" Nutaręs, kad gana stebėtis, švelniai suėmiau mergytę už pečių, ištraukiau ją iš to bjauraus kalėjimo, ir prieš mane stojo smulki, meili būtybė, pagal ugumą gal dvylikos, bet pagal kūno išsivystymą mažiausiai šešiolikos metų amžiaus. Pažvelkit į aną knygą, atvaizdas panašus, ir turėsit sutikti, kad meilesnio, išraiškingesnio veido negalime įsivaizduoti, tik dar atsiminkit, kad stebuklinga, sielą uždeganti gražių juodų akių ugnis negali būti perduota jokiam paveiksle. Kiekvienas, kas neieško vien tik iš pieno plaukusių linaplaukių, pripažins, kad tas veidelis tobulai gražus, nes, kas teisybė, tai teisybė, mano Kjaros veido spalva buvo truputėlį per tamsi, o jos plaukai net žvilgėjo nuo juodumo. Kjara — dabar jau žinot, kad tuo vardu buvo mažutė nematomoji,— Kjara, skausmo ir skurdumo paveikslas, puolė prieš mane ant kelių, iš jos akių upeliais pasipylė ašaros, ir su neapsako-

[1] Elektrinis ungurys *(lot.)*.
[2] Žuvis torpeda *(lot.)*.
[3] Plaukuodegė Indijos žuvis *(lot.)*.

mu jausmu ji tarė: „Je suis sauvée"[1]. Mane pagavo begalinis gailestis, aš nujaučiau, kad ji baisiai daug iškentėjo!

Tada buvo atneštas Severino kūnas. Man išėjus, antras apopleksijos smūgis jį galutinai pribaigė. Kai Kjara pamatė lavoną, jos ašaros nudžiūvo. Ji rimtu žvilgsniu pasižiūrėjo į mirusį Severiną ir išėjo. Susirinkę žmonės ėmė ją smalsiai apžiūrinėti ir juokdamiesi spėlioti, ar tik nebūsianti čia ta nematomoji mergelė iš kabineto. Man atrodė neįmanoma palikti mergaitę vieną su lavonu, ir gerieji šeimininkai sutiko priimti ją pas save. Bet kai aš, visiems išėjus, įžengiau į kabinetą, Kjara sėdėjo priešais veidrodį ir atrodė kažkokia keista. Įbedusi akis į veidrodį, ji tartum nieko nematė ir buvo panaši į lunatikę. Ji vapėjo kažką nesuprantama, bet jos žodžiai pamažu darėsi vis aiškesni ir aiškesni; pagaliau, maišydama vokiečių, prancūzų, italų, ispanų kalbas, ji ėmė šnekėti apie daiktus, lyg ir susijusius su toli esančiais asmenimis. Labai nustebau pamatęs, kad buvo kaip tik ta valanda, kada Severinas liepdavo kalbėti savo moteriai orakului. Pagaliau Kjara užmerkė akis ir tartum kietai užmigo. Aš paėmiau vargšą vaiką ant rankų ir nunešiau į apačią pas šeimininkus. Kitą rytą radau mergytę linksmą ir ramią, tik dabar ji atrodė visiškai supratusi, kad yra laisva, ir papasakojo viską, ką aš norėjau žinoti. Tikiuosi, nesiraukysit, kapelmeisteri, nors ir vertinat gerą kilmę, kad mano Kjara tebuvo paprastas čigonų vaikas; kartu su visa gauja murzinų, policijos saugomų čigonų ji kepė saulėje kažkokio didelio miesto turgavietėj; tuo metu pro šalį ėjo Severinas. „Baltaveidi broli, gal tau paburti?" — sušuko jam aštuonerių metų mergytė. Severinas ilgai žiūrėjo mažylei į akis, paskui tikrai davė paburti iš delno linijų, ir jo veide pasirodė didelis nustebimas. Jis tikriausiai pastebėjo mergaitėje kažką nepaprasta, nes tuojau pat priėjo prie policijos leitenanto, kuris vedė suimtų čigonų būrį, ir pasiūlė padorią sumą, kad jam būtų leista pasiimti čigoniukę. Policijos leitenantas šiurkščiai

[1] Aš išgelbėta *(pranc.)*.

atsakė, kad čia ne vergų turgus, bet pridūrė, kad tos mažytės negalima laikyti tikru žmogum ir kalėjime ji būsianti tik našta, todėl jis galįs ją atiduoti, jei ponas sumokėsiąs į miesto vargšų kasą dešimt dukatų. Severinas tuojau išsitraukė piniginę ir atskaitė dukatus. Kjara ir jos senelė, girdėjusios visą tą sandėrį, ėmė raudoti ir rėkti ir nenorėjo skirtis. Bet prišokę sargybiniai įmetė senę į šalia stovinčias vežėčias. Policijos leitenantas, matyt, nusprendęs, kad jo kišenė ir yra miesto vargšų kasa, susižėrė blizgančius dukatus, o Severinas nusitempė su savim mažąją Kjarą. Mėgindamas ją paguosti, jis nupirko jai tame pačiame turguje naują dailų sijonėlį ir pavaišino saldumynais.

Nėra abejonės, kad tada Severinas kaip tik sumanė tą savo numerį su nematomąja mergele, ir jam atrodė, kad mažoji čigonaitė turi visus duomenis, reikalingus nematomosios vaidmeniui atlikti. Rūpestingai ją mokydamas, jis stengėsi paveikti jos organizmą, kuris ir taip buvo labai dirglus. Kiekvieną kartą, kai ji turėdavo pranašauti, Severinas dirbtinėmis priemonėmis — atsiminkit Mesmerį ir jo šiurpius eksperimentus — sudirgindavo mergaitę, ir tada joje sužėrėdavo pranašystės dvasia. Nelaimingas atsitiktinumas parodė jam, kad po patirto skausmo mergytė būdavo ypatingai jautri ir kad tada jos sugebėjimas permatyti svetimą „aš" neįtikėtinai išaugdavo, ji atrodydavo tada visiškai sudvasinta. Ir tas pasibaisėtinas žmogus žiauriausiai plakdavo ją rykštėmis prieš kiekvieną seansą, kuris pakeldavo ją į aukštesnio žinojimo būseną. Prie tų kančių prisidėjo dar ir tai, kad vargšelė Kjara, Severinui išėjus iš namų, dažnai ištisą dieną turėdavo lindėti susirietusi gardely, kad kas nors, įsiveržęs į kabinetą, jos nepastebėtų. Tame gardely ji ir keliavo su Severinu. Kjaros likimas buvo sunkesnis, baisesnis už ano nykštuko, kurį vežiojosi su savim žinomas Kempelenas ir kuris, paslėptas turko figūroj, turėdavo žaisti šachmatais.

Severino rašomajam stale radau nemažą sumą pinigų auksu ir banknotais, ir iš tų pinigų Kjara galėjo paskui

gerai gyventi. Orakulo aparatūrą, tai yra akustinius įrenginius kambary ir kabinete, sunaikinau, taip pat ir kai kuriuos kitus nekilnojamus įtaisus, o vieną kitą jo palikimo paslaptį, vykdydamas aiškiai pareikštą Severino valią, pasisavinau. Visa tai atlikęs, graudžiai atsisveikinau su mažąja Kjara, kurią šeimininkai pasiliko pas save kaip tikrą savo vaiką, ir iškeliavau iš to miesto. Praėjo vieneri metai, aš taisiausi grįžti į Genijonesmiulį, kur didžiai gerbiamas magistratas prašė pataisyti vargonus, bet dangus lėmė, kad, rodydamas žmonėms savo pokštus, leidau kažkokiam prakeiktam vagišiui nukniaukti mano piniginę su visu turtu. Tuo būdu buvau priverstas dėl duonos kąsnio vaidinti garsų mechaniką, turintį daugybę pažymėjimų ir koncesijų, ir demonstruoti savo pokštus.

Tas atsitiko viename miestelyje netoli Zighartsveilerio. Vieną vakarą sėdžiu sau ir kalinėju, dailinu vieną burtų dėželę, tik atsidaro durys, įeina kažkokia moteriškė ir sušunka: „Ne, nebegalėjau ilgiau tverti, turėjau jus vytis, pone Liskovai, jei ne, būčiau numirusi iš ilgesio! Jūs — mano ponas, įsakinėkit man!" Puola prie manęs, nori kristi man po kojų, aš pagaunu ją į glėbį, žiūriu — Kjara! Vos bepažinau mergytę, ji buvo per gerą pėdą išaugusi, sustambėjusi, bet tokia pat grakšti. „Brangioji, žavioji Kjara!" — sušukau aš, giliai sujaudintas, ir prisiglaudžiau ją prie krūtinės. „Jūs leisit man pasilikti su jumis, tiesa, pone Liskovai? — sako Kjara.— Jūs neatstumsit vargšės Kjaros, kuriai suteikėt laisvę ir išgelbėjot gyvybę?" Tai pasakiusi, ji greit prišoko prie skrynios, kurią kaip tik vilko į vidų pašto tarnas, įbruko bernui į ranką tiek pinigų, kad tas vienu šuoliu išlėkė pro duris, garsiai šaukdamas: „Šimts pypkių, kokia meili juodukė!", atidarė dėžę, išėmė šitą knygą ir padavė man sakydama: „Prašom, pone Liskovai, imkit geriausią daiktą iš Severino palikimo, kurį jūs užmiršot", ir kai aš atverčiau knygą, ji pradėjo ramiausiai kraustyti iš skrynios savo sukneles ir baltinius. Galite suprasti, Kreisleri, kad mažoji Kjara pastatė mane į gan keblią padėtį, bet... laikas, kad pradėtum vieną kartą mane gerbti, juk už tai,

kad padėdavau tau vaginėti nuo dėdės medžio prinokusias kriaušes ir jų vieton kabinti dailiai nudažytas medines arba pripilti į laistytuvą patręšto vandens, skirto apelsinmedžiams, kuriuo dėdė paskui aplaistė savo baltas kanavines kelnes, ištiestas ant žolės balinimui, ir be jokio vargo išrašė jas gražiausiais marmuriniais raštais,— vienu žodžiu, už tai, kad skatindavau tave krėsti visokius nelabus pokštus, tu, sakau, žiūrėjai į mane kaip į apsigimusį juokdarį, kuris niekada neturėjo širdies arba dangstė ją tokiu storu juokdario švarku, kad nebejuto jos plakimo. Nesigirk savo jautrumu, vaikine, savo ašarom, juk matai, aš ir vėl niekingai šniurksiu, kaip tu pats dažnai darai, bet tegu velniai tokį malonumą, kai žmogus, sulaukęs žilo plauko, atveria jaunam širdį kaip kokį chambre garnie![1]

Maestro Abrahamas priėjo prie lango ir įsižiūrėjo į naktį. Audra praslinko, pro miško ošimą girdėjosi, kaip teška lašai, nukrėsti nuo medžių nakties vėjo. Toli rūmuose aidėjo linksma šokių muzika.

— Matyt, princas Hektoras raito kojas, atidarydamas partie à la chasse[2].

— O Kjara? — paklausė Kreisleris.

— Teisybė,— vėl pradėjo savo pasakojimą maestro Abrahamas ir nuvargęs atsisėdo į fotelį.— Gerai, kad pripriminei Kjarą, sūnau, šią lemtingą naktį turiu išgerti ligi dugno karčiausių prisiminimų taurę. Ak! Tuo metu, kai Kjara, užsiėmusi savo darbu, bėginėjo po kambarį, o iš jos akių tryško tyriausias džiaugsmas, aš aiškiai pajutau, kad nieku gyvu nebegalėsiu nuo jos atsiskirti, kad ji turės būti mano žmona. Vis dėlto tariau: „Bet, Kjara, ką gi aš su tavim darysiu, jeigu tu liksi čia?" Kjara atsistojo prieš mane ir labai rimtai pasakė: „Maestro, toj knygoj, kurią jums atvežiau, rasit tikslų orakulo aprašymą, juk įrengimą jūs ir taip matėt. Aš būsiu jūsų ne-

[1] Mebliuotas kambarys *(pranc.)*.
[2] Medžioklės vakaras *(pranc.)*.

matomoji mergelė!" — „Kjara! — sušukau aš, visiškai apstulbęs.— Kjara, ką tu kalbi? Negi tu laikai mane Severinu?" — „O, nekalbėkit apie Severiną",— atsakė Kjara. Na, ką aš čia jums visas smulkmenas pasakosiu, Kreisleri, jūs gi žinot, kad aš visą pasaulį stebinau savo nematomąja mergele, ir galit patikėti — aš niekada neleidau sau kokiom dirbtinėm priemonėm dirginti savo brangiąją Kjarą ar kaip nors varžyti jos laisvę. Ji pati nurodydavo man dieną ir valandą, kada ji jautėsi galinti ar, geriau sakant, galėsianti vaidinti nematomąją, ir tik tada prabildavo mano orakulas. Antra vertus, tas vaidmuo tapo mano mažytei būtinybe.

Tam tikros aplinkybės, kurias jūs vėliau sužinosit, atvedė mane į Zigharstveilerį. Buvau sumanęs viską daryti labai paslaptingai. Apsigyvenau nuošaliam namely pas kunigaikščio virėjo našlę, per kurią greit paskleidžiau dvare gandus apie savo stebuklingus pokštus. Atsitiko tai, ko aš tikėjausi. Kunigaikštis — turiu galvoj kunigaikščio Irenėjaus tėvą — mane aplankė, ir mano pranašė Kjara buvo ta kerėtoja, kuri, antgamtiškos jėgos įkvėpta, dažnai atskleisdavo jam jo sielos gelmes, ir jis aiškiai pamatė daug dalykų, kurie jam iki tol buvo migloti. Kjara, tapusi mano žmona, gyveno pas vieną patikimą žmogų Zighartshofe ir ateidavo pas mane tik nakties tamsoj, taigi niekas to nežinojo. Matote, Kreisleri, žmonės taip nori stebuklų, kad visą reikalą būtų palaikę kvailu akių dūmimu, jei būtų paaiškėję, kad nematomoji mergelė yra gyvas žmogus iš kūno ir kraujo, nors visas numeris su nematomąja buvo neįmanomas be kokios nors žmogiškos būtybės pagalbos. Taip aname mieste po Severino mirties, kai paaiškėjo, kad kabinete kalbėdavo maža čigoniukė, visi vadino jį apgaviku, o į gudrų akustinį įtaisą, kurio dėka balsas plaukdavo iš stiklinio rutulio, niekas nė dėmesio nekreipė.

Senasis kunigaikštis mirė, man iki gyvo kaulo įgriso vaidinimai, slapukavimas su Kjara, ir aš taisiausi vykti į Genijonesmiulį vėl statyti vargonų. Ir tą naktį, kai Kjara turėjo paskutinį kartą suvaidinti savo vaidmenį, ji

neatėjo. Smalsuolius išleidau nusivylusius. Širdį man slėgė šiurpi nuojauta. Rytą nubėgau į Zighartshofą ir sužinojau, kad Kjara išėjo įprastu laiku. Na, ko žiūri į mane, vaikine? Manau, kad neimsi kvailai klausinėti! Tu juk žinai... Kjara dingo be pėdsako, niekada, niekada jos daugiau nebemačiau!

Maestro Abrahamas greitai pašoko ir atsistojo prie lango. Gilūs atodūsiai rodė, kad jo širdis plūsta krauju. Kreisleris tylėdamas pagerbė senuko skausmą.

— Dabar,— prabilo pagaliau maestro Abrahamas,— dabar jūs nebegalit grįžti į miestą, kapelmeisteri. Jau vidunaktis, juk žinot, lauke siaučia pikti antrininkai, ir visokios kitos pavojingos dvasios gali pakišt jums koją. Pasilikit pas mane! Tai bent būtų...

(M. p. t.)... jeigu tokie negražūs dalykai prasidėtų šventoje vietoje, noriu pasakyti, auditorijoj. Man taip spaudžia, taip slegia širdį, prakilniausios mintys užplūdo mano sielą, nebegaliu toliau rašyti — turiu nutraukti ir truputį prasivėdinti.

Man jau geriau, grįžtu prie rašomojo stalo. Bet ko širdis pilna, tas liejasi iš lūpų, o tikriausiai ir iš poeto plunksnos. Kartą girdėjau maestro Abrahamą pasakojant, kad vienoj senoj knygoj minimas įdomus žmogus, kurio viduriuose siautėjo kažkokia ypatinga materia peccans[1] ir niekaip kitaip negalėjo išeiti, kaip tik pro pirštus. Jis pasidėjo dailų baltą popierių po ranka ir gaudė viską, kas ėjo iš tos piktos nerimstančios materijos, ir tas niekingas išskyras vadino eilėmis, kurias jis neva sukūręs savo viduje. Aš visą tą istoriją laikau pikta satyra, bet teisybės joje yra, kartais mane iki pat letenų persmelkia toks jausmas,— tiesiog, pasakyčiau, dvasinis pilvo raižymas — ir tada turiu rašyti viską, ką galvoju. Kaip tik dabar taip jaučiuosi — tas gali man pakenkti, neišmanėliai katinai iš savo aklumo gali supykti, netgi paleisti į darbą nagus, bet turiu viską išlieti!

Šiandien mano šeimininkas visą rytą skaitė didelę in

[1] Nuodėminga materija *(lot.)*.

quarto knygą kiaulės odos viršeliais. Kai jis pagaliau įprastą valandą pasišalino, knygą paliko atverstą. Aš, kaip visada smalsus, ištroškęs mokslo, skubiai užšokau ant stalo, norėdamas iššniukštinėti, kokią čia knygą maestro taip atsidėjęs studijuoja. Tai buvo gražus, puikus senojo Johaneso Kunispergerio veikalas apie natūralią žvaigždžių, planetų ir dvylikos ženklų įtaką. Taip, turiu pagrindo vadinti tą veikalą gražiu ir puikiu: argi, jį skaitant, neatsivėrė man su visu aiškumu mano būties, mano gyvenimo šioj žemėj stebuklai? O! Rašant šiuos žodžius, virš mano galvos liepsnoja puikioji žvaigždė, kurios šviesa, tokia man gimininga, liejasi į mano sielą ir spinduliuoja iš jos — aš net jaučiu karštą, svilinantį ilgauodegės kometos spindulį ant savo kaktos, dar daugiau, aš pats esu žėrinti uodeguota žvaigždė, dangaus meteoras, kuris, didžiausios šlovės apgaubtas, pranašingai grūmodamas, keliauja erdvėmis. Kaip kometa užtemdo visas žvaigždes, taip išnyksit ir jūs, jei aš nepakišiu savo talentų po sieku, bet uoliai žibinsiu savo žiburį — tas pareina tik nuo manęs — taip, jūs visi išnyksit tamsioj naktу, jūs, katinai, kiti gyvuliai ir žmonės!

Bet, nors iš manęs, uodeguotos šviesos dvasios, ir spinduliuoja dieviškoji prigimtis, argi mano dalia ne tokia, kaip visų mirtingųjų? Mano širdis pernelyg gera, aš esu pernelyg jautrus katinas ir man norisi jaukiai bendrauti su silpnesniais, o dėl to dažnai turiu liūdėti ir kentėti. Argi aš nematau, kad visur esu vienas it plačiausiuose tyruose, kad priklausau ne šiems laikams, bet būsimai, aukštesnės apšvietos epochai, kad nėra nė vienos sielos, kuri sugebėtų kaip reikiant manim žavėtis? O man taip smagu, kai esu karštai garbinamas, net paprastų, nemokytų jaunų katinų liaupsinimai man neapsakomai malonūs. Aš galiu sukelti didžiausią nuostabą, bet kas iš to, prie geriausių norų jie neįstengia pagauti tikrų šlovės trimito tonų, nors ir garsiai rėkia miau, miau! Turiu galvoti apie būsimas kartas, kurios mane įvertins. Jeigu dabar parašysiu filosofinį veikalą, kas įžvelgs mano proto gilumą? Jei nusižeminsiu ir parašysiu dramą, tai kur tie

aktoriai, kurie galėtų ją suvaidinti? Jeigu imsiuos kitų literatūrinų žanrų, pradėsiu, pavyzdžiui, rašyti kritikos straipsnius, o tai būtų kaip tik mano darbas, kadangi stoviu aukščiau už visus tuos, kurie vadinami poetais, rašytojais, artistais, aš galiu visiems nurodyti save kaip pavyzdį, kaip tobulumo idealą, žinoma, nepasiekiamą, taigi aš vienas tegaliu kompetentingai spręsti,— tai kas įstengs pakilti ligi mano požiūrio, kas sutiks su mano nuomone? Argi yra pasauly tokios letenos ar rankos, kurios galėtų uždėti man ant galvos pelnytą laurų vainiką? Bet išeitis yra; aš užsidėsiu jį pats, ir kas bent pirštu išdrįs paliesti tą karūną, paragaus mano nagų. Juk yra tokių pavydžių bestijų, aš dažnai sapnuoju, kad jie mane puola, ir, įsivaizdavęs, kad turiu gintis, atsuku savo aštrųjį ginklą pats į save ir liūdnai susižeidžiu savo šviesųjį veidą. Net garbingas pasitikėjimas savimi gali šiek tiek susvyruoti, kitaip ir būti negali. Juk neseniai aš palaikiau užmaskuotu savo talento ir vertės įžeidimu tokį faktą, kad jaunasis Pontas, kalbėdamas gatvėj su kitais pudeliais apie paskutines naujienas, nepaminėjo manęs, nors aš tupėjau visai netoli, vos per šešis žingsnius nuo jo, prie savo gimtojo rūsio langelio. Tikrai supykau, kai tas geltonsnapis, išklausęs mano priekaištų, mėgino teisintis, kad visiškai manęs nepastebėjęs.

Betgi jau laikas, kad jūs, man giminingos, gražesnės ateities sielos — o, norėčiau, kad mano ainiai gyventų jau dabar, kad jiems kiltų protingos mintys apie Murklio didybę, kad jie garsiais skardžiais balsais jas skelbtų ir kad per tą riksmą nieko kito nebesigirdėtų,— taigi laikas, kad jūs sužinotumėt, ką daugiau jūsų Murklys patyrė savo jaunystės metais. Dėmesio, gerosios sielos, prasideda nuostabus mano gyvenimo etapas.

Išaušo kovo vidurys. Gražūs, malonūs saulės spinduliai krito ant stogo ir švelnia ugnimi užkaitino man krūtinę. Jau kelios dienos mane kankino kažkoks žodžiais nenusakomas nerimas, kažkoks niekad nepatirtas nuostabus ilgesys. Dabar aš kiek aprimau, bet veikiai patekau į tokią būseną, kokios niekada nė sapnuoti nesapnavau.

Iš vieno stoglangio netoli manęs tyliai ir lengvai išlipo būtybė — o, kad galėčiau apsakyti jos grožį! Ji buvo balta suknele, tik mažytė juoda aksomo kepurėlė dengė jos dailią kaktą, grakščias kojytes ji buvo apsiavusi juodomis kojinėlėmis. Iš žaviausių žalsvų akių žybčiojo maloni ugnis, švelnūs gražiai nusmailintų ausyčių judesiai kalbėjo apie jos dorybę ir protą, o banguotas uodegos raitymas rodė nepaprastą grakštumą ir moterišką subtilumą!

Žavioji katytė atrodė manęs nematanti, ji pažvelgė į saulę, sumirkčiojo ir nusičiaudėjo. O, tas garsas nukrėtė mane saldžiais virpuliais, man sutvinkčiojo pulsas, verdantis kraujas ūžtelėjo visomis gyslomis, širdis vos neplyšo — visas neišreiškiamas, skausmingas susižavėjimas, kuris atėmė man jėgas, išsiliejo iš krūtinės pratisu „miau". Mažytė greitai atsuko į mane galvą, žvilgtelėjo — išgąstis, saldi vaikiška baimė švietė jos akyse. Nematomos letenos mane traukte traukė prie jos, negalėjau atsispirti tai jėgai, bet, kai prišokau prie mielosios, norėdamas ją apglėbti, ji greitai kaip mintis dingo už kamino. Įniršęs ir nusiminęs laksčiau po stogą, gailiai kniaukiau, viskas veltui — ji nebegrįžo. O, kokia būsena! Valgis man nebelindo, mokslas pasidarė šlykštus, nebenorėjau nei skaityti, nei rašyti. „Dangau!" — sušukau aš kitą dieną, kai, visur išieškojęs gražuolės — ant stogo, ant aukšto, rūsy, visuose namų koridoriuose,— liūdnas grįžau namo. Mažytė užvaldė visas mano mintis — net kepta žuvis, kurią man padavė šeimininkas, spoksojo į mane iš dubens josios akimis, ir aš, apkvaišęs iš susižavėjimo, garsiai sušukau: „Ar čia tu, išsvajota?" — ir vienu kąsniu ją prarijau. Taip, tada sušukau: „Dangau, o dangau! Argi tai meilė?" Po to nurimau. Kaip išsilavinęs jaunuolis nutariau gerai išsiaiškinti savo būseną ir tuojau pradėjau, nors ir prisiversdamas, studijuoti Ovidijaus „De arte amandi"[1] ir Manso „Meilės meną". Bet nė vienas mylinčiojo požymis, nurodytas šiuose veikaluose, man netiko.

[1] Apie meilės meną *(lot.)*.

Pagaliau man toptelėjo, kad kažkokioj pjesėj[1] skaičiau, jog abejingumas ir užleista barzda esą tikri įsimylėjėlio požymiai. Aš žvilgtelėjau į veidrodį — dangau, mano veidas apžėlęs gaurais! Dangau, aš buvau viskam abejingas!

Dabar, kai sužinojau, jog tikrai esu įsimylėjęs, į mano sielą atėjo paguoda. Aš nutariau atsakančiai pasistiprinti valgiu ir gėrimu, o paskui eiti ieškoti mažytės, kuri pavergė mano širdį. Saldi nuojauta man sakė, kad ji tupi prie namų durų. Nulipau laiptais žemyn ir iš tikrųjų ją ten radau! O, koks susitikimas! Kaip tvinkčiojo mano krūtinėj susižavėjimas, neapsakoma meilės palaima! Mismisė — tuo vardu buvo mažytė, kaip vėliau iš jos pačios sužinojau,— Mismisė tupėjo grakščiai ant užpakalinių kojyčių ir prausėsi, po kelis kartus braukdama letenėlėmis per skruostus ir ausis. Su kokia neapsakoma gracija ji mano akyse darė tai, ko reikalauja švara ir elegancija, jai nereikėjo niekingų tualeto priemonių, norint padidinti žavesį, kurį jai buvo davusi gamta! Kukliau, negu pirmą kartą, priėjau prie jos ir atsitūpiau šalia. Ji nepabėgo, ji tiriamai pažvelgė į mane ir nuleido akis.

— Žavioji,— pradėjau aš tyliai,— būk mano!

— Drąsusis katine,— atsakė ji sumišusi,— drąsusis katine, kas tu? Argi tu mane pažįsti? Jei tu nuoširdus ir teisingas kaip aš, tai sakyk, prisiek, kad tikrai mane myli.

— O,— sušukau aš įsikarščiavęs,— Orko baisybėmis, šventuoju mėnuliu, visomis kitomis žvaigždėmis ir planetomis, kurios švies ateinančią naktį, jei bus giedras dangus, prisiekiu, kad tave myliu!

— Ir aš tave,— sukuždėjo mažytė ir, žaviai susigėdusi, palenkė į mane galvutę.

Jau norėjau ją karštai apkabinti, bet tą pačią akimirką, velniškai urgzdami, prišoko du milžiniški katinai, žiauriai mane sukandžiojo, apdraskė ir įvertė į griovelį, kur aš panirau į bjaurias pamazgas. Vos ištrūkau iš tų

---

[1] Katinas turi galvoj Šekspyro „Kaip jums patinka", trečias veiksmas, antra scena *(aut. past.)*.

kraugerių nagų, kurie neparodė jokios pagarbos mano luomui, ir, iš baimės kniaukdamas, užlėkiau laiptais aukštyn.

Mane pamatęs, šeimininkas, garsiai kvatodamas, sušuko:

— Murkly, Murkly, kaip tu atrodai? Cha, cha, jau matau, kas nutiko, tu mėginai paišdykauti kaip tas „meilės labirinte klaidžiojantis kavalierius", ir tau liūdnai baigėsi!

Ir aš dar labiau pasipiktinau, kai šeimininkas vėl pasileido skambiai kvatotis. Jis pripylė dubenį drungno vandens, nieko nežiūrėdamas, kelis kartus mane panėrė — nuo čiaudėjimo ir prunkštimo aš vos galo negavau,— paskui gerai suvyniojo į flanelę ir paguldė į pintinę. Buvau visai apkvaišęs iš skausmo ir įniršimo, negalėjau pajudinti nė vieno sąnario. Pagaliau nuo šilumos man pasidarė geriau, pajutau, kad mintys skaidrėja. „O,— dejavau aš,— kokia gyvenimo apgaulė! Štai kokia ta meilė, kurią aš taip puikiai apdainavau kaip aukščiausią gėrybę, pripildančią mus neapsakomos palaimos, įkeliančią mus į dangų! O! Mane ji įstūmė į pamazgų duobę! Aš atsižadu to jausmo, iš kurio nieko negavau, tik tapau sukandžiotas, sutryptas ir suvyniotas į niekingą flanelę!"

Bet vos tik aš pasveikau ir atsidūriau laisvėj, Mismisė vėl dieną naktį stovėjo man akyse, ir aš, gerai prisimindamas patirtą gėdą, su siaubu pastebėjau, kad dar tebesu įsimylėjęs. Suėmiau save į nagą ir kaip protingas mokytas katinas vėl perverčiau Ovidijų, mat gerai prisiminiau, kad knygoje „Ars amandi" buvau aptikęs ir prieš meilę receptų.

Perskaičiau šias eilutes:

„Venus otia amat. Qui finem quaeris amoris
Cedit amor rebus, res age, tutus eris!"[1]

---

[1] Venera mėgsta dykinėjimą. Jei nori meilę užbaigti, ji bėga nuo darbo. Dirbk ir būsi sveikas *(lot.)*.

Pagal šį receptą norėjau su nauju uolumu pasinerti į mokslus, bet Mismisė šokinėjo kiekvienam puslapy man prieš akis, aš galvojau, skaičiau, rašiau vis tą patį: „Mismisė!" Tikriausiai poetas turėjo galvoj kitokį darbą, pamaniau, o kadangi iš kitų katinų buvau girdėjęs, jog pelių gaudymas esąs baisiai maloni išblaškanti pramoga, tai, galimas daiktas, kad į „rebus" įeina ir pelių medžioklė. Todėl, kai tik sutemo, nuėjau į rūsį ir perėjau niūrius koridorius, dainuodamas: „Po tankią girią vaikščiojau." Deja! Vietoj medžiojamo žvėries aš visur mačiau jos žavų paveikslą, iš tamsių užkampių jis visur kilo man prieš akis! Ir aštrus meilės skausmas varstė mano pernelyg jautrią širdį! Aš tariau: „Į mane pažvelk akelėm, kaip skaisti skaisti aušra, ir Murklys su Mismisėle bus laimingi visada." Taip kalbėjau aš, smagus katinas, tikėdamasis pergalės vainiko! Vargšas! Ji, baili katė, užsidengusi akis, paspruko ant stogo!

Taip aš, pasigailėjimo vertas padaras, vis labiau klimpau į meilę, kurią pikta žvaigždė, tartum trokšdama mano pražūties, uždegė mano krūtinėj. Įniršęs, maištaudamas prieš savo likimą, aš vėl puoliau prie Ovidijaus ir perskaičiau šias eilutes:

„Exige, quod cantet, si qua est sine voce puella,
Non didicit chordas tangere, posce lyram"[1].

— Pirmyn! — sušukau aš, — paskui ją ant stogo! Aš ją rasiu, tą saldžią kerėtoją, ten, kur ją išvydau pirmą kartą, ir ji man turės padainuoti, taip, padainuoti, ir, jeigu išgirsiu nors vieną klaidingą gaidelę, viskas praeis, aš tuojau pasveiksiu, būsiu išgelbėtas!

Dangus buvo giedras, ir mėnulis, kuriuo aš prisiekiau žaviajai Mismisei meilę, tikrai švietė, kai aš užlipau ant stogo jos tykoti. Ilgai jos nemačiau, ir mano atodūsiai virto garsia meilės aimana.

---

[1] Jei mergina be balso, prašyk, kad padainuotų. Jei nieko neišmano apie stygas, prašyk pagroti lyra *(lot.)*.

Pagaliau aš užtraukiau graudžią dainelę, maždaug šitaip:

Ošiančios bangos, skambūs šaltiniai,
Nuojautos veržlios bangos krūtinėj,
Raudot padėkit,
Man patikėkit,
Kur čia Mismisės takai praminti.
Širdį man drasko naguotos letenos!
Kada galėsiu ją apkabinti?
Guoskit, raminkit!
Iš skausmo gali numirti katinas!
Skaistus mėnuli,
Tylus bičiuli,
Gal tu matei ją, sielos valdovę?
Skausmas žiaurus širdin įsibrovė.
Ir tu, kuriam meilės kančios nesvetimos,
Gelbėk, raminki,
Pančius nuimki,
Gali numirti iš ilgesio katinas!

Žinok, mielas skaitytojau, kad sumaniam poetui nėra reikalo klajoti po ošiančius miškus ar sėdėti prie skambaus šaltinio, jį ir be to užplūsta veržlios nuojautos bangos, ir tose bangose jis mato visa, ką tik nori, ir gali apie tai dainuoti, kaip tik nori. Jei kas imtų per daug stebėtis aukščiau pateiktų eilučių dideliu tobulumu, aš noriu kukliai paaiškinti, jog buvau tada ekstazėj, pagautas meilės įkvėpimo, o juk visi žino, kad kiekvienas, meilės karštligės ištiktas, nors išvis nemoka surimuoti „siela" su „miela" ar „ugnis" su „vilnis", taigi, sakau, kad ir kaip besistengdamas, nemoka surasti pačių paprasčiausių rimų, staiga pasidaro poetu ir jam liete liejasi puikiausios eilės, kaip slogos užpultas žmogus būtinai turi baisiausiai čiaudėti. Tai prozaiškų prigimčių ekstazei mes turim būti dėkingi už daugelį puikių kūrinių, ir gražu, kad ne viena žmogiškoji Mismisė, nepasižyminti ypatingu grožiu, kuriam laikui per tai labai išgarsėja. Jeigu taip atsitinka sausam medžiui, tai ką bekalbėti apie

žalią? Noriu pasakyti, jei jau apkiautę prozaikai iš meilės virsta poetais, tai ką turi daryti tikrieji poetai šiame gyvenimo laikotarpyje? Taigi nesėdėjau nei ošiančiam miške, nei prie skambaus šaltinio, o tupėjau ant aukšto, pliko stogo,— tiek tebuvo ir tos mėnesienos,— bet aš vis dėlto maldavau savo meistriškose eilėse miškus, šaltinius ir bangas, o pagaliau ir savo draugą Ovidijų man padėti, pagelbėti meilės varge. Sunkoka buvo rasti rimą mano giminei, įprastinio „katinas—patinas" net įkvėpimo būsenoj nedrįsau vartoti. Bet tas faktas, kad aš tikrai radau rimus, man dar kartą įrodė mano giminės pranašumą prieš žmones, juk vokiškai „žmogus" (Mensch), kaip žinome, neturi rimo, todėl kažkoks sąmojingas dramaturgas pasakė, kad žmogus esąs nepoetiškas sutvėrimas, o aš turiu rimą, vadinasi esu poetiškas.

Ne veltui liejau skausmingo ilgesio garsus, ne veltui maldavau miškus, šaltinius ir mėnesieną atvesti man mano svajonių karalienę,— iš už kamino lengvu grakščiu žingsniu išėjo mano gražuolė.

— Ar čia tu taip gražiai dainuoji, mielas Murkly? — sušuko man Mismisė.

— Ką? — atsakiau aš, džiugiai nustebęs.— Tu žinai mano vardą, brangioji?

— Ak,— tarė ji,— taip, tu man patikai iš pirmo žvilgsnio, ir man buvo labai skaudu, kad tie mano nedori pusbroliai taip negailestingai įmurkdė tave į...

— Nekalbėkim apie tai,— nutraukiau aš,— nekalbėkim apie pamazgas, meilute! Pasakyk, o pasakyk man, ar tu mane myli?

— Aš pasiteiravau apie tavo padėtį,— kalbėjo toliau Mismisė,— ir sužinojau, kad tavo vardas Murklys ir kad gyveni pas labai gerą žmogų, kur gauni ne tik puikų išlaikymą, bet naudojies visais gyvenimo patogumais ir net galėtum pasidalinti jais su švelnia žmonele! O, aš tave labai myliu, gerasis Murkly!

— Dangau! — sušukau aš, didžiausio džiaugsmo pagautas.— Dangau, ar gali būti? Ar čia sapnas, ar tikrovė? O, laikykis, laikykis mano prote, nesusimaišyk! Ar

aš dar tebesu žemėje? Ar tebetupiu ant stogo? Ar tebesu katinas Murklys? Gal aš jau žmogus ant mėnulio? Eikš prie mano širdies, mylimoji, bet pasakyk man pirma savo vardą, gražiausioji!

— Mano vardas Mismisė,— atsakė mažytė, iš sumišimo žaviai šveplendama, ir jaukiai atsitūpė šalia manęs. Kokia ji buvo graži! Sidabru žvilgėjo mėnesienoj jos baltas kailis, švelnia ilgesinga ugnim žėrėjo žalios akys.

— Tu...

(Mak. l.) ... būtum galėjęs anksčiau apie tai sužinoti, mielas skaitytojau, bet, duok Dieve, kad man nebereiktų tiek šokinėti pirmyn ir atgal, kaip iki šiol. Taigi, kaip sakiau, princo Hektoro tėvui nutiko tas pats, kas ir kunigaikščiui Irenėjui: pats nežinodamas kaip, jis pametė iš kišenės savo valstybėlę. Princas Hektoras labai nemėgo tylaus ramaus gyvenimo ir, netekęs kunigaikščio sosto, vis tiek norėjo būti savarankiškas ir jei ne valdyti, tai bent komanduoti. Taigi stojo tarnauti į prancūzų kariuomenę, parodė neregėtą narsumą, bet vieną dieną, išgirdęs mergaitę su citra išgverusiu balsu traukiant: „Ar tu žinai tą šalį, kur noksta apelsinai?", tuojau išvyko į tą šalį, kur tie apelsinai tikrai noksta, tai yra į Neapolį, ir vietoj prancūzų uniformos užsivilko neapolietišką. Jis taip greit tapo generolu, kaip gali juo tapti tik princas.

Kai mirė princo Hektoro tėvas, kunigaikštis Irenėjus atsivertė didelę knygą, kur jis pats buvo surašęs visas valdančias Europos galvas, ir pažymėjo savo kilmingojo bičiulio ir nelaimės draugo mirtį. Tai padaręs, jis ilgai žiūrėjo į princo Hektoro vardą, paskui garsiai sušuko: „Princas Hektoras!" ir taip smarkiai užtrenkė foliantą, kad išsigandęs hofmaršalas tris žingsnius atšoko atbulas. Dabar kunigaikštis atsistojo, ėmė pamažu vaikščioti po kambarį ir sušniaukštė tiek ispaniško tabako, kiek reikėjo, kad susitvarkytų visa aibė minčių. Hofmaršalas daug kalbėjo apie velionį kunigaikštį, kuris turėjęs ne tik daug turto, bet ir jautrią širdį, apie jaunąjį princą Hektorą, kaip jį dievina Neapoly ir valdovas, ir liaudis, ir t. t. Kunigaikštis Irenėjus to viso lyg ir nesiklausė, bet stai-

ga sustojo visai arti prie hofmaršalo, pažvelgė į jį baisiu Frydricho žvilgsniu, pabrėždamas tarė: „Peut-être"[1] ir dingo gretimam kabinete.

— Viešpatie,— tarė hofmaršalas,— maloningasis kunigaikštis tikrai turi kažkokių svarbių minčių, o gal jau ką ir sumanė.

Taip ir buvo. Kunigaikštis Irenėjus galvojo apie princo turtus, apie jo giminystę su galingais valdovais, prisiminė įsitikinimą, kad princas Hektoras tikrai iškeis špagą į skeptrą, ir jam kilo mintis, kad princo vedybos su kunigaikštyte Hedviga būtų itin naudingos. Kamerheris, kurį kunigaikštis tuojau išsiuntė pas princą pareikšti užuojautos dėl tėvo mirties, turėjo slaptų slapčiausiai įsidėti į kišenę kunigaikštytės Hedvigos miniatiūrinį portretą, kuriame labai tiksliai buvo perteikta netgi odos spalva. Reikia pastebėti, kad kunigaikštytė būtų buvusi tikra gražuolė, jei ne gelsvoka veido spalva. Užtat ji gražiai atrodydavo žvakių šviesoje.

Kamerheris labai sumaniai atliko slaptą kunigaikščio pavedimą — niekam, net kunigaikštienei, nebuvo apie tai nė žodeliu prasitarta. Pamatęs portretą, princas įpuolė beveik į tokią pat ekstazę, kaip jo kilmingasis kolega „Užburtojoj fleitoj". Jis, tiesa, neuždainavo kaip Taminas, bet buvo besušunkąs: „Atvaizdas kerinčiai gražus" ir toliau: „Argi tas jausmas būtų meilė? Taip, tai tik meilė!" Paprastai ne vien tik meilė verčia princus siekti gražuolės rankos, bet princas Hektoras tikrai negalvojo apie kitus reikalus, kai atsisėdo ir parašė kunigaikščiui Irenėjui laišką, prašydamas leidimo pirštis kunigaikštytei Hedvigai.

Kunigaikštis Irenėjus atsakė su džiaugsmu pritariąs šioms jungtuvėms, kurių jis iš visos širdies trokštąs jau vien dėl to, kad velionis kunigaikštis buvęs jo draugas, taigi bet koks tolimesnis piršimasis esąs nebereikalingas. Bet kad būtų išlaikyta forma, tegu princas atsiunčiąs į Zighartsveilerį kokį mandagų, atitinkamo luomo žmogų,

---

[1] Galbūt *(pranc.)*.

kuris vienu žygiu galėtų atsivežti įgaliojimus jungtuvėms ir senu gražiu papročiu šarvuotas ir pentinuotas atsigultų į jaunavedžių lovą. Princas atrašė: „Atvykstu pats, šviesusis kunigaikšti."

Kunigaikščiui tas nebuvo labai paranku, jungtuves per įgaliotinį jis laikė gražesnėmis, prakilnesnėmis, tikrai kunigaikštiškomis, širdyje jau džiaugėsi tomis iškilmėmis ir dabar guodėsi tik, kad prieš vestuvinę naktį bus galima surengti didelę ordino įteikimo ceremoniją. Mat ketino labai iškilmingai užkabinti princui ant kaklo didįjį kunigaikščio namų kryžių, kurį buvo įsteigęs jo tėvas ir kurio nebeturėjo ir nebegalėjo turėti joks riteris.

Taigi princas Hektoras atvyko į Zigharstveilerį vesti kunigaikštytės Hedvigos ir tapti visų užmiršto ordino kavalierium. Jis tartum apsidžiaugė, kad kunigaikštis savo sumanymą išlaikė paslapty ir prašė ir toliau nieko neskelbti, o ypač nieko nesakyti Hedvigai: jis norįs pirma įsitikinti, ar kunigaikštytė jį tikrai myli, ir tik tada jai pasipiršti.

Kunigaikštis nelabai suprato, ką princas norėjo pasakyti. Kiek jis žinąs, kiek atsimenąs, tai šitokia forma — įsitikinti meile prieš vestuvinę naktį — kunigaikščių namuose niekada nebuvo praktikuojama. Bet jeigu princas turįs galvoj tik tam tikros simpatijos pareiškimą, tai tas nebūtina susižadėjimo laikotarpyje; bet kadangi lengvabūdis jaunimas yra linkęs apeiti visus etiketo nuostatus, tai tą simpatiją labai trumpai galima pareikšti prieš pat jungtuves. Būtų, žinoma, puiku ir kilnu, jei kunigaikščių pora tą akimirksnį parodytų vienas kitam šiokį tokį nepalankumą, bet, deja, tos aukščiausio padorumo taisyklės paskutiniais laikais virto tuščia svajone.

Pirmą kartą pamatęs kunigaikštytę, princas Hektoras sušnibždėjo savo adjutantui kitiems nesuprantama Neapolio tarme: „Velniai griebtų! Ji graži, bet gimusi netoli Vezuvijaus, ir jos akyse blyksi ugnikalnio liepsna."

Princas Ignacas jau buvo uoliai išklausinėjęs, ar Neapoly esama gražių puodelių ir kiek jų turįs princas Hektoras, taigi šis, perbėgęs visą pasisveikinimų gamą, vėl

buvo besikreipiąs į Hedvigą, bet atsidarė durys, ir kunigaikštis pakvietė princą į didelį priėmimą iškilmių salėj, kur buvo susirinkę visi asmenys bent šiuo tuo,— drabužiais ar protu — galį pateisinti savo buvimą dvare. Šį kartą kunigaikštis kviesdamas nebuvo toks griežtas, kaip visada, mat priėmimą Zighartshofe buvo galima laikyti išvyka į gamtą. Svečių tarpe buvo ir patarėja Bencon su Julija.

Kunigaikštytė Hedviga buvo tyli, susimąsčiusi, abejinga ir gražiajam pietiečiui tartum skyrė tik tiek dėmesio, kaip ir kiekvienam naujam žmogui dvare, ir kai jos freilina, raudonskruostė Nanetė, vis nesiliovė kuždėjusi jai į ausį, koks dailus esąs svetimšalis princas ir kad gražesnės uniformos ji nėra mačiusi savo gyvenime, Hedviga gana šiurkščiai pasakė, kad jai turbūt galvoj negerai.

Dabar princas Hektoras it pliuškis povas išskleidė prieš kunigaikštytę savo margą galantiškumo uodegą, ir Hedviga, kone įžeista tokio audringo, saldaus susižavėjimo, paklausė apie Italiją, apie Neapolį. Princas nupiešė jai rojų, kuriame ji vaikščiojo kaip deivė valdovė. Jis taip meistriškai mokėjo kalbėti su dama, kad kiekvienas žodelis tuojau virsdavo himnu jos grožiui ir meilumui. Vidury tokio himno kunigaikštytė pastebėjo netoli stovinčią Juliją ir atsikėlusi pribėgo prie jos. Ji prispaudė Juliją prie krūtinės, vadino ją tūkstančiais švelniausių vardų ir, kai princas, truputį sutrikęs dėl jos pabėgimo, priėjo artyn, ji sušuko jam:

— Tai mano brangi sesutė, mano puikioji, mieloji Julija!

Princas įbedė keistą žvilgsnį į Juliją, o ši, visa nuraudusi, nuleido akis ir bailiai atsigręžė į stovinčią už nugaros motiną. Bet kunigaikštytė ją vėl apkabino, sušuko: „Mano brangi, brangi Julija!", ir jos akyse pasirodė ašaros.

— Kunigaikštyte,— prabilo tyliai patarėja Bencon,— kam ta egzaltacija?

Kunigaikštytė, nekreipdama dėmesio į patarėjos žodžius, atsisuko į princą, kuriam dėl tos scenos tikrai išseko žodžių srautas. Jeigu Hedviga pirma buvo tyli, rim-

ta, be ūpo, tai dabar ją pagavo keista karštligiška linksmybė, kuri stačiai liejosi per kraštus. Pagaliau smarkiai įtemptos stygos atsileido, ir iš jos širdies ėmė plaukti švelnesnės, lipšnesnės, mergiškesnės melodijos. Ji buvo meilesnė, negu bet kada, ir princas atrodė visai netekęs galvos. Pagaliau prasidėjo šokiai. Po kelių šokių princas pasišovė visus išmokyti neapolietišką liaudies šokį, ir jam greitai pavyko šokantiesiems parodyti pagrindinį jo pa, tad viskas ėjo gana sklandžiai ir net buvo jaučiamas aistringas, švelnus to šokio pobūdis.

Tačiau niekas taip gerai to pobūdžio nesuprato, kaip Hedviga, kuri šoko su princu. Ji reikalavo pakartoti ir, kai šokis baigėsi antrą kartą, nepaisydama patarėjos Bencon, kuri, pastebėjusi jos skruostuose įtartiną išblyškimą, ją sudraudė, spyrėsi šokti dar, sakydama, kad dabar jau mokėsianti visai gerai. Princas buvo sužavėtas. Jis skraidė su Hedviga, kurios kiekvienas judesys buvo tikra gracija. Per vieną iš daugelio apsikabinimų, kurių reikalavo šokis, princas audringai prispaudė gražuolę prie širdies, bet tą pačią akimirką Hedviga apalpusi susmuko jo rankose.

Kunigaikščio nuomone, dvaro balius negalėjęs būti sudrumstas netinkamesniu būdu, ir vienintelė pateisinanti aplinkybė esanti ta, kad pokylis vyko kaime.

Princas Hektoras pats nunešė apalpusiąją į gretimą kambarį, ir patarėja Bencon ištrynė jai kaktą kažkokiu stipriu skysčiu, kurį rūmų gydytojas turėjo po ranka. Tarp kitko, apalpimą jis pavadino nervų priepuoliu, kuris ištikęs kunigaikštytę nuo perkaitimo šokant, ir sakė, kad viskas greit praeis.

Gydytojas sakė teisybę, po kelių sekundžių Hedviga giliai atsiduso ir atmerkė akis. Princas, išgirdęs, kad kunigaikštytė atsigavo, prasiveržė pro ligonę apspitusių damų ratą, atsiklaupė prie sofos ir ėmė karčiai sau priekaištauti, kad jis vienas esąs kaltas dėl šio įvykio, kuris draskąs jam širdį. Bet, vos tik jį pamačiusi, Hedviga su baisiausiu pasibjaurėjimu riktelėjo: „Šalin, šalin!" ir vėl apalpo.

— Eime,— tarė kunigaikštis, imdamas princą už rankos,— eime, brangusis prince, jūs nežinote, kad kunigaikštytę dažnai kankina keisčiausios fantazijos. Dievai žino, kokiu nematytu pavidalu jūs jai pasirodėte! Įsivaizduokit, brangusis prince, dar maža,— entre nous soit dit[1] — dar maža kunigaikštytė kartą visą dieną laikė mane Didžiuoju Moholu ir reikalavo, kad jočiau pasijodinėti su aksominėmis šlepetėmis, ir aš turėjau jai nusileisti, nors jodinėjau tik sode.

Princas Hektoras nesivaržydamas nusikvatojo kunigaikščiui į akis ir pašaukė karietą.

Susirūpinusiai dėl Hedvigos kunigaikštienei pageidaujant, patarėja Bencon pasiliko su Julija rūmuose. Kunigaikštienė žinojo, kokią įtaką Bencon visada turėjo kunigaikštytės psichikai, žinojo taip pat, kad ji sugebėdavo įveikti ir panašius ligos priepuolius. Taip iš tikrųjų buvo ir šį kartą. Patarėjos Bencon nenuilstamai kalbinama švelniais žodžiais, Hedviga savo kambary greit atsigavo. Kunigaikštytė tvirtino nebūtą daiktą — kad bešokant princas pasivertęs į baisų slibiną ir žėrinčiu smailiu liežuviu pervėręs jai širdį.

— Apsaugok Dieve,— sušuko Bencon,— ko gero, princas Hektoras pasirodys besąs mostro turchino[2] iš Gocio pasakėčios! Kokios fantazijos! Ar tik nebus čia kaip su Kreisleriu, kurį laikėte pavojingu pamišėliu!

— Niekados! — karštai sušuko kunigaikštytė ir juokdamasi pridūrė: — Tikrai nenorėčiau, kad mano gerasis Kreisleris taip greit pavirstų į mostro turchino, kaip princas Hektoras.

Kai anksti rytą, išbudėjusi prie Hedvigos, patarėja Bencon įžengė į Julijos kambarį, ši pasitiko ją išbalusi, nemigusi, nuleidusi galvelę kaip sergantis balandėlis.

— Kas tau, Julija? — išsigando motina, nepripratusi matyti dukterį tokią prislėgtą.

— Ak, mamyte,— visai nusiminusi atsakė Julija,— ak,

[1] Tarp mūsų kalbant *(pranc.)*.
[2] Melsvoji pabaisa *(ital.)*.

mamyte, niekada aš ten daugiau nebeisiu, man dreba širdis, pagalvojus apie praėjusią naktį. Tas princas kažkoks baisus; kai jis į mane pažvelgė, negaliu apsakyti, kas dėjosi mano širdy. Iš tų juodų kraupių akių tvykstelėjo žaibas, kuris pataikęs galėjo mane, vargšelę, pribaigti. Nesijuok iš manęs, mama, tai buvo tikras žudiko žvilgsnis, kuris pasirinko sau auką ir žudo ją, keldamas mirtiną baimę, nereikia jam nė durklo. Aš tau sakau, kažkoks nepatirtas jausmas, kurio nemoku pavadinti, sukaustė mane visą kaip koks spazmas. Sako, yra tokie baziliskai, kurių žvilgsnis kaip užuodyta ugnies strėlė žudo vietoje tą, kas išdrįsta į juos pažvelgti. Princas turbūt panašus į tokią šiurpią pabaisą.

— Na,— sušuko patarėja Bencon, garsiai juokdamasi,— dabar tai jau iš tikrųjų patikėsiu, kad mostro turchino ne prasimanymas, jei jau princas, gražiausias, maloniausias jaunuolis, dviem merginom pasirodė kaip slibinas, kaip baziliskas. Iš kunigaikštytės galima laukti keisčiausių fantazijų, bet kad mano ramioji, švelnioji Julija, mano meilioji mergytė pasiduotų paikam svaičiojimui...

— O Hedviga? — pertraukė motiną Julija.— Nežinau, kokia pikta priešo galia nori atplėšti ją nuo mano širdies, o mane įstumti į baisios ligos grumtynes, kurios siautėja jos viduje! Taip, kunigaikštytės būseną aš laikau liga, kurios ji, vargšelė, negali įveikti. Kai ji vakar staiga nusisuko nuo princo, kai mane apkabino ir glamonėjo, aš pajutau, kad ji visa dega karščiu. O paskui tas šokis, tas siaubingas šokis! Tu žinai, mama, kad aš nekenčiu šokių, kurie leidžia vyrams mus apkabinti. Man tada atrodo, kad mes užmirštame visa, ko reikalauja papročiai ir padorumas, ir duodame vyrams valią, kuri negali jų džiuginti, bent jautresnių. Ir štai Hedviga negalėjo sustoti, vis šoko ir šoko tą pietietišką šokį, kuris kuo toliau, tuo man darėsi koktesnis. Princo akys žybčiojo tikrai velnišku džiaugsmu...

— Kvailute,— tarė ponia Bencon,— kas tau ateina į galvą! Tiesa, negaliu peikti tokios tavo pažiūros, laikykis

jos ir toliau, bet nesmerk Hedvigos, iš viso nieko negalvok apie jos ir princo santykius, išmesk tai iš galvos! Jei nori, aš pasirūpinsiu, kad kurį laiką nematytum nei Hedvigos, nei princo. Ne, tavo ramybės niekas nebedrums, mano brangusis, mano gerasis vaikuti! Eikš prie mano širdies!

Ir ponia Bencon apkabino Juliją su visu motinišku švelnumu.

— Iš baisaus nerimo,— kalbėjo Julija, spausdama degantį veidą prie motinos krūtinės,— turbūt kilo ir tie keisti sapnai, kurie visiškai sumaišė man galvą.

— Ką gi tu sapnavai? — paklausė ponia Bencon.

— Aš tartum vaikščiojau gražiausiam sode,— ėmė pasakoti Julija,— kur po tankiais juodais krūmais žydėjo naktinės žibuoklės bei rožės ir skleidė ore savo saldų kvapą. Sutvisko nuostabi šviesa, lyg sidabrinė mėnesiena, plaukianti dainos garsais, ir vos tik jos auksinis spindulys palietė medžius, gėles, visi jie suvirpėjo iš laimės, krūmai suošė, šaltiniai sučiurleno tyliais ilgesingais atodūsiais. Ir aš pajutau, kad pati esu daina, plaukianti per sodą, bet kaip išblėsta garsų puikumas, taip, rodos, ir man reikės išnykti skausmingam liūdesy! Tada kažkoks švelnus balsas tarė: „Ne! Muzikos garsai yra palaima, o ne pražūtis, aš tvirtai laikau tave stipriomis rankomis, tavo sieloj yra mano daina, o ji amžina kaip ilgesys!“ Tai buvo Kreisleris, jis atsirado prie manęs ir pasakė tuos žodžius. Dangiškas paguodos ir vilties jausmas užliejo mano sielą, ir aš pati nežinau — aš viską tau sakau, mama,— taip, pati nežinau, kaip prigludau prie jo krūtinės. Tada staiga pajutau, kad mane apkabino geležinė ranka ir baisus, patyčių kupinas balsas sušuko: „Ko priešinies, nedorėle! Juk žinai, kad esi nukauta ir dabar priklausai man!“ Tai princas laikė mane apkabinęs. Iš baimės garsiai surikau ir atsibudau, užsimečiau naktinį drabužį ir pribėgusi atidariau langą. Kambary buvo tvanku ir karšta. Tolumoj pamačiau žmogų, su žiūronais besižvalgantį į rūmų langus. Po valandėlės jis nubėgo alėja, kažkaip keistai, tiesiog kvailai strykčiodamas į abi puses, lyg imituo-

damas įvairiausius antraša ir kitas šokių figūras; be to, jis mataravo ore rankomis, ir man net pasigirdo, kad garsiai dainavo. Aš pažinau Kreislerį ir neiškentusi skaniai nusijuokiau, bet jis man pasirodė kaip geroji dvasia, sauganti mane nuo princo. Dar daugiau, tik dabar aš tartum visiškai aiškiai suvokiau, kas iš tikrųjų yra Kreisleris, tik dabar supratau, kad tas tariamai grubus humoras, kurį daug kas laiko užgauliu, kyla iš doros, puikios širdies. Tiesiog norėjau bėgti į parką ir išlieti Kreisleriui visą savo baimę, sukeltą to baisaus sapno.

— Tai kvailas sapnas,— rimtai tarė ponia Bencon,— o epilogas dar kvailesnis. Tau reikia pailsėti, Julija, lengvas pusiaurycio miegas išeis tau į sveikatą, aš irgi ketinu valandą kitą nusnūsti.

Tai pasakiusi, ponia Bencon išėjo iš kambario, o Julija paklausė jos patarimo.

Kai ji atbudo, vidudienio saulė liejosi pro langus, o kambary plaukė naktinių žibuoklių ir rožių kvapas.

— Kas gi čia? — sušuko Julija labai nustebusi.— Mano sapnas!

Bet apsidairiusi pamatė ant sofos, kur ji miegojo, puikią tų gėlių puokštę!

— Kreisleris, mano mielas Kreisleris! — tarė švelniai Julija, paėmė gėles ir pasinėrė svajingose mintyse.

Princas Ignacas atsiuntė tarną paklausti, ar jam nebūtų leista valandėlę pabūti su Julija. Julija greit apsitaisė ir nubėgo į kambarį, kur jos laukė Ignacas su pilnu krepšiu porceliano puodelių ir kiniškų lėlių. Geroji Julija labai gailėjosi kunigaikštuko ir dažnai žaisdavo su juo ištisas valandas. Niekada ji jo neerzindavo, niekada neparodydavo jam nė krislelio paniekos, kurios dažnai jam nešykštėdavo kiti, o ypač Hedviga, todėl princas užvis labiau brangino jos draugystę ir dažnai net vadindavo ją savo mažąja sužadėtine. Jie sustatė puodelius, išrikiavo lėles, ir Julija mažojo arlekino vardu ėmė sakyti kalbą Japonijos imperatoriui (abi lėlės stovėjo viena prieš kitą). Tuo metu į kambarį įėjo ponia Bencon.

Valandėlę pastovėjusi ir pažiūrėjusi, kaip jie žaidžia, ji pabučiavo Juliją į kaktą ir tarė:

— Mano geras, brangus vaikeli!

Atėjo vėlyvos sutemos. Julijai buvo leista nesirodyti prie pietų stalo, ji sėdėjo viena savo kambary ir laukė motinos. Staiga pasigirdo tylūs žingsniai, durys atsidarė ir įėjo kunigaikštytė, mirtinai išblyškusi, pastėrusiomis akimis, balta suknele — tikras vaiduoklis.

— Julija,— tarė ji dusliai ir tyliai,— vadink mane kvaila, išdykusia, beprote, bet nepagailėk man savo širdies, man reikia tavo užuojautos, tavo paguodos! Tai tik nervų pertempimas, nelemtas nuovargis po to bjauraus šokio, jis mane susargdino, bet viskas praėjo, man jau geriau. Princas išvažiavo. Eime pasivaikščioti į parką!

Kai abi merginos, Julija ir kunigaikštytė, priėjo alėjos galą, prieš jų akis tamsioj tankynėj sušvito skaisti šviesa ir jos išgirdo kažką giedant.

— Tai vakarinė litanija Marijos koplyčioj,— sušuko Julija.

— Taip,— atsakė kunigaikštytė,— einam tenai, pasimelskim. Pasimelsk ir už mane, Julija!

— Pasimelskim,— pritarė Julija, nuoširdžiai atjausdama draugės padėtį,— kad piktoji dvasia nieko mums negalėtų padaryti, kad velnio gundymas nesudrumstų švento mūsų širdies tyrumo.

Kai merginos atėjo prie koplyčios, stovinčios pačiam parko gale, kaimiečiai jau buvo pagiedoję litaniją prie gėlėmis ir lemputėmis papuošto Marijos paveikslo ir skirstėsi. Jos suklaupė suole. Tada mažoje choro galerijoje, įtaisytoje prie altoriaus, giesmininkai užtraukė „Ave maris stella"[1], kurią Kreisleris neseniai buvo sukomponavęs. Tyliai prasidėjusi giesmė stipriau, galingiau sugaudė ties žodžiais „Dei mater alma"[2], o ties „felix coeli porta"[3] garsai vėl ėmė tilti ir vakario vėjo sparnais nuplaukė tolyn.

---

[1] „Sveika, marių žvaigžde" *(lot.)*.

[2] „Dievo motina maitintoja" *(lot.)*.

[3] „Laimingi dangaus vartai" *(lot.)*.

Merginos dar tebeklūpojo, paskendusios karštoj maldoj. Kunigas murmėjo poterius, o tolumoj kaip angelų choras iš tamsaus apsiniaukusio dangaus skardėjo himnas „O sanctissima"[1], giedamas einančių namo choristų.

Pagaliau kunigas jas palaimino. Jos atsistojo ir puolė viena kitai į glėbį. Begalinis graudulys, supintas iš laimės ir skausmo, tartum veržte veržėsi iš jų krūtinių, iš akių pasipylė karštos ašaros, nelyginant kraujo lašai iš sužeistos širdies.

— Tai buvo jis,— tyliai sušnibždėjo kunigaikštytė.

— Jis,— atsakė Julija.

Jos suprato viena kitą.

Tylus, slėpiningas miškas laukė, kad patekėtų mėnulis ir išlietų ant jo savo žėrintį auksą. Giesmė, dar vis skambanti nakties tyloj, tartum kilo prie debesų, kurie nusitvieskė žara ir užgulė kalnus, žymėdami skaistaus šviesulio kelią, prieš kurį blėso žvaigždės.

— Ak,— prabilo Julija,— kas gi mus taip jaudina, kodėl šimtai skausmų varsto mums širdį? Tik paklausyk, kokia paguoda skamba tos tolimos giesmės aiduos. Mes pasimeldėm, ir iš auksinių debesų šventosios dvasios kalba mums apie dangišką palaimą.

— Taip, mano Julija,— atsakė kunigaikštytė tvirtai ir rimtai,— taip, virš debesų išganymas ir palaima, ir aš norėčiau, kad koks angelas iš dangaus nuneštų mane pas žvaigždes, kol tamsos galybė manęs neprarijo. Norėčiau mirti, bet žinau, kad tada mane nuneštų į kunigaikščių rūsį ir ten palaidoti protėviai nepatikėtų, kad aš miriau, atsikeltų iš mirties sustingimo vaiduokliškam gyvenimui ir mane išvytų. Tada aš nebeturėčiau vietos nei pas mirusius, nei pas gyvuosius ir niekur neberasčiau pastogės.

— Ką tu kalbi, Hedviga, dėl Dievo meilės, ką tu kalbi? — sušuko išsigandus Julija.

— Kartą aš sapnavau tokį sapną,— kalbėjo toliau kunigaikštytė tuo pačiu tvirtu, kone abejingu balsu.— Bet iš tiesų taip gali būti, kad koks nors piktas protėvis, ta-

---

[1] „O švenčiausioji" *(lot.)*.

pęs vampyru, čiulpia man kraują. Gal todėl aš taip dažnai alpstu.

— Tu sergi,— sušuko Julija,— tu labai sergi, Hedviga, nakties oras tau kenkia, skubėkim iš čia.

Ir ji apkabino kunigaikštytę, kuri be žodžių leidosi vedama namo.

Mėnulis jau buvo iškilęs virš Gejeršteino, jo magiškoj šviesoj skendo krūmai, medžiai ir kuždėjosi, ošė tūkstančiais balsų, myluodamiesi su nakties vėjeliu.

— Kaip gražu žemėje,— prašneko Julija,— oi kaip gražu, argi ne dosni yra gamta — ji apdovanoja mus savo puikiausiais stebuklais kaip motina savo brangius vaikus?

— Tu taip manai? — atsakė kunigaikštytė ir po valandėlės kalbėjo toliau: — Pirma nenorėjau, kad mane visai suprastum, susimildama, laikyk, kad visa tai pasakiau iš blogos nuotaikos. Tu dar nepažįsti gyvenimo, jo naikinančio skausmo. Gamta yra žiauri, ji myli ir lepina tik sveikus vaikus, ligonius ji apleidžia, net nukreipia į juos aštrius ginklus. O! Tu žinai, aš į gamtą visada žiūrėjau tik kaip į paveikslų galeriją, įrengtą tam, kad pagal ją galėčiau lavinti savo dvasios ir rankos jėgą, bet dabar viskas virto kitaip, dabar aš nieko nebejaučiu, nieko nebematau, tik jos baisumą. Jau man geriau vaikščioti apšviestose salėse tarp margų svečių, negu vienai su tavim šioj mėnesienoj.

Julija nejuokais išsigando, ji matė, kad Hedviga vis labiau silpsta, glemba, ir ji, vargšelė, turėjo įtempti visas savo menkas jėgas, kad kunigaikštytė nepargriūtų.

Pagaliau jos pasiekė rūmus. Netoli jų ant akmeninio suolo po šeivamedžio krūmu sėdėjo tamsi, apsigaubusi žmogysta. Vos tik ją pamačiusi, Hedviga džiaugsmingai sušuko:

— Ačiū švenčiausiajai mergelei ir visiems šventiesiems, ji čia! — ir, staiga atgavusi jėgas, ištrūko iš Julijos ir pribėgo prie žmogystos, kuri pakilo ir dusliu balsu prašneko:

— Hedviga, mano vargšas vaikeli!

Julija pamatė, kad tai buvo moteris, nuo galvos iki kojų įsisupusi į rudą apdarą. Tamsūs šešėliai neleido įžiūrėti jos veido. Nukrėsta vidinio šiurpo, Julija sustojo.

Nepažįstamoji ir kunigaikštytė susėdo ant suolo. Moteriškė švelniai nubraukė jai nuo kaktos garbanas, paskui uždėjo ant jos rankas ir pamažu, tyliai ėmė kalbėti kažkokia kalba, kurios Julija, rodos, niekada nebuvo girdėjusi. Praėjus kelioms minutėms, moteriškė sušuko Julijai:

— Bėk, mergele, į rūmus, pašauk kambarines, pasirūpink, kad kunigaikštytę įneštų į vidų. Ji ramiai užmigo ir atsikels sveika ir linksma.

Julija, nė kiek negaišdama, nerodydama savo nustebimo, skubiai padarė, kas jai buvo liepta.

Kai ji grįžo su kambarinėmis, kunigaikštytė iš tikrųjų ramiai miegojo, rūpestingai susupta į šalį, o moteris buvo dingusi.

— Pasakyk man,— tarė Julija kitą rytą, kai kunigaikštytė atsibudo visai sveika ir visiškai nebejautė to vidinio sutrikimo, kurio taip bijojo Julija,— pasakyk man dėl Dievo, kas buvo ta nuostabioji moteris?

— Aš nežinau,— atsakė kunigaikštytė,— aš ją mačiau tik vieną kartą gyvenime. Atsimeni, kai aš dar maža labai sirgau ir daktarai jau nieko gero nebelaukė. Tada ji vieną naktį staiga atsirado prie mano lovos, ėmė liūliuoti mane, kaip ir dabar, aš saldžiai užmigau ir atsibudau visai sveika. Vakar naktį tos moters vaizdas man pirmą kartą vėl iškilo prieš akis, ir aš tartum nujaučiau, kad ji vėl pasirodys ir mane išgelbės,— taip iš tikrųjų ir buvo. Būk gera, niekam nesakyk apie tą atsitikimą, taip pat nei žodžiu, nei ženklu neišsiduok, kad mums nutiko kažkas nepaprasta. Prisimink Hamletą ir būk mano brangusis Horacijus! Ta moteris tikrai yra kažkokia paslaptinga, bet tegul ta paslaptis mums abiem ir lieka paslaptimi. Man atrodo, kad tolimesnis jos tyrinėjimas yra pavojingas. Argi negana, kad aš pasveikau, kad esu linksma, atsikračiusi visomis šmėklomis, kurios mane persekiojo?

Visi stebėjosi tokiu staigiu kunigaikštytės išgijimu. Dvaro gydytojas tvirtino, kad pasivaikščiojimas naktį ligi Marijos koplyčios smarkiai sukrėtė jos nervus, ir tas pakirto ligą, jis tik buvo užmiršęs tokį pasivaikščiojimą įsakmiai prirašyti. Bet ponia Bencon sau viena tarė: „Hm, pas ją buvo senė. Tiek to, šį kartą tegu taip praeina."

Dabar jau laikas atsakyti į tą lemtingą biografo klausimą: „Tu...

(M. p. t.) — ...myli mane, žavioji Mismise? O, pakartok, pakartok man tai tūkstantį kartų, kad aš dar labiau susižavėčiau ir prikalbėčiau tiek nesąmonių, kiek pritinka geriausio romanų rašytojo sukurtam herojui! Bet, mieloji, tu jau pastebėjai, kaip nepaprastai aš mėgstu dainą, o taip pat savo meistriškumą šioj srity, ar nebūtum maloni, brangioji, padainuoti man kokią trumpą dainelę?

— Ak, — atsakė Mismisė, — ak, brangusis Murkly, nors dainavimo menas man ir nesvetimas, bet tu žinai, kaip jaučiasi jauna dainininkė, kai pirmą kartą turi dainuoti, meistrams ir žinovams girdint! Baimė, sumišimas užgniaužia jai gerklę, ir gražiausi tonai, trelės ir mordentai nelaimingai įstringa gerklėj kaip žuvies ašakos. Ariją sudainuoti tada tiesiog neįmanoma, todėl tokiais atvejais visada pradedama duetu. Jei tau nesunku, pabandykim trumpą duetą, brangusis!

Pasiūlymas man patiko, ir mes tuojau užtraukėm švelnų duetą: „Vos tave išvydau, tuoj ir pamilau..." ir t. t. Mismisė pradėjo baikščiai, bet mano stiprus falcetas greit ją padrąsino. Jos balsas buvo žavus, atlikimas išbaigtas, lankstus, švelnus, vienu žodžiu, ji pasirodė puiki dainininkė. Aš buvau sužavėtas, nors ir mačiau, kad mano draugas Ovidijus vėl mane apvylė. Jei Mismisė taip puikiai susidorojo su „cantare", tai su „chordas tangere" nebuvo ko ir pradėti, todėl gitaros aš nebereikalavau.

Paskui Mismisė nuostabiai sklandžiai, nepaprastai išraiškingai ir su didele elegancija padainavo žinomą: „Di tanti palpiti"[1] ir t. t. Iš hercjiško, galingo rečitatyvo ji

[1] „Nuo tiek širdies dūžių" *(ital.)*.

puikiai iškilo į tikrai katinišką andante saldybę. Arija buvo tartum jai parašyta, net man kvapą užėmė, ir iš krūtinės išsiveržė garsūs džiaugsmo šūksniai... O! Šia arija Mismisė galėjo sužavėti visą pulką jausmingos prigimties katinų! Mes dar padainavom duetą iš visai naujos operos, kuris taipogi puikiai pavyko, nes buvo tiesiog mums parašytas. Dangiškosios ruliados liete liejosi iš mūsų gerklių, nes dauguma jų susidėjo iš chromatinių pasažų. Šia proga turiu pasakyti, kad mūsų padermė yra chromatiška, todėl kompozitorius, kuris nori rašyti kūrinius mums, turėtų žiūrėti, kad visos melodijos ir visa kita būtų sudaryta chromatiškai. Deja, užmiršau to puikaus muziko pavardę, kur parašė šį duetą, tai šaunus, mielas žmogus, kompozitorius pagal mano skonį.

Taip mums bedainuojant, ant stogo užlipo kažkoks juodas katinas ir ėmė varstyti mus savo žėrinčiomis akimis.

— Būk malonus nesiartinti, prieteliau,— sušukau jam,— jei ne, išdraskysiu tau akis ir numesiu nuo stogo. Bet jei norėtum su mumis padainuoti, tai mes neprieštaraujam.

Aš žinojau, kad tas jaunas, juodai apsirengęs vyrukas turi gerą bosą, todėl pasiūliau sudainuoti kūrinį, kurį, tiesa, nelabai mėgstu, bet kuris gerai tiko, atsisveikinant su Mismise. Mes užtraukėm „Ar aš tavęs, brangusis, jau nebematysiu". Bet vos tik aš su juočkiu užtikrinau, kad dievai mane globos, pro mus prazvimbė didžiausias plytgalis, ir žvėriškas balsas suriko: „Ar nenutils vieną kartą tos prakeiktos katės!" Mirtinai išsigandę, mes movėm katras sau ir sulindom į pastogę. O, beširdžiai barbarai, jie nieko neišmano apie meną, jų nesujaudins nė griaudžiausios neapsakomo meilės skausmo raudos, visos jų mintys — vien kerštas, mirtis, žudynės!

Taigi kaip sakiau, ta priemonė, kuri turėjo mane išvaduoti iš meilės vargų, dar giliau į juos įmurdė. Mismisė buvo tokia muzikali, kad mes abu puikiausiai galėjom kartu improvizuoti. Pagaliau ji išmoko stebuklingai kartoti mano melodijas, ir aš visai netekau galvos, taip

baisiai mane nukamavo meilė, kad aš visas išbalau, sublogau, sunykau. Galų gale, ilgai taip kentęs, sugalvojau paskutinę, nors ir beviltišką, priemonę išsigydyti nuo meilės — nutariau pasiūlyti Mismisei savo leteną ir širdį. Ji sutiko, ir vos tik mes tapome pora, aš greit pastebėjau, kad mano meilės skausmai ėmė nykti ir netrukus visai išnyko. Pieno sriuba ir kepsnys man vėl pasidarė skanūs, aš atgavau smagią nuotaiką, mano ūsai susitvarkė, mano kailis po senovei gražiai blizgėjo, mat dabar aš labiau rūpinausi savo tualetu negu anksčiau, o Mismisė visai nebenorėjo puoštis. Tačiau aš, kaip ir anksčiau, sukūriau savo mielajai dar kelis eilėraščius, kurie buvo tuo gražesni, tuo labiau išgyventi, kad juose tol tempiau švelnaus susižavėjimo stygą, kol jos virpėjimas man atrodė pasiekęs aukščiausią įtampą. Pagaliau dedikavau savo žmonelei dar vieną storą knygą, taigi ir literatūriniu-estetiniu požiūriu padariau viską, ko tik galima reikalauti iš padoraus, ištikimai įsimylėjusio katino.

O šiaip mudu su Mismise ramiai ir laimingai gyvenom ant šiaudinio demblio prie mano šeimininko durų. Bet ar laimė šioj žemėj būna kada patvari? Aš netrukus pastebėjau, kad, pasilikusi su manim, Mismisė dažnai būna išsiblaškiusi, pakalbinta atsako nei šį, nei tą, dažnai iš širdies gelmių dūsauja, o jei dainuoja, tai tik ilgesingas meilės dainas. Galų gale ji ėmė dėtis visiškai paliegusia. Jei aš paklausdavau, kas jai yra, ji, tiesa, paglostydavo man skruostą ir atsakydavo: „Nieko, nieko man nėra, mano mielas, mano geras tėtuši", bet man visa tai nepatiko. Dažnai aš jos laukdavau ant demblio ir nesulaukdavau, ieškodavau rūsy, ant aukšto, o jei atradęs švelniai prikaišiodavau, ji teisindavosi, sakydama, kad jos sveikata reikalaujanti daug vaikščioti ir kažkoks katinas gydytojas net pataręs jai pasigydyti kurorte. Tas man irgi nepatiko. Matyt, ji pastebėjo mano slaptą nepasitenkinimą, nes stengėsi apipilti mane glamonėmis, bet ir tos glamonės buvo kažkokios keistos, nė pats nežinau kokios, užuot sušildžiusios, jos tik dar labiau mane atšaldydavo, ir tas man vėlgi nepatiko. Nenutuokdamas, kad mano

Mismisė taip elgiasi dėl tam tikrų priežasčių, aš pajutau, kad pamažėle many užgeso ir paskutinė meilės kibirkštėlė tai gražuolei ir kad su ja man būna mirtinai nuobodu. Todėl aš ėmiau vaikščioti savais keliais, o ji savais. Jei kada atsitiktinai susitikdavom ant demblio, ko meiliausiai vienas kitam priekaištaudavom, dėdavomės švelniausiais vyru ir žmona ir apdainuodavom savo tykų ramų šeimyninį gyvenimą.

Atsitiko, kad vieną kartą mano šeimininko kambary mane aplankė anas juodasis bosas. Jis kalbėjo, paslaptingai nukąsdamas žodžius, paskui ėmė karštai klausinėti, kaip mes sugyvenam su Mismise, vienu žodžiu, aš gerai mačiau, kad juočkis nori man kažką pasakyti. Pagaliau jis viską išklojo. Vienas jaunikaitis, tarnavęs ligi šiol kariuomenėj, grįžo namo ir dabar gyvena kaimynystėj iš nedidelės pensijos, kurią jam išmoka smuklininkas žuvies kaulais ir maisto likučiais. Gražus stotas, atletiškas sudėjimas, be to, turtinga svetimšalio uniforma — juoda, pilka ir geltona — ant krūtinės Čirškintų lašinių ordinas, gautas už narsumą,— kartą jis buvo pasišovęs su keliais draugais apvalyti nuo pelių visą klėtį,— tos savybės patraukė visų aplinkinių moterų ir merginų dėmesį. Visoms smarkiau suplakdavo širdis, kai tik jis pasirodydavo, drąsus ir įžūlus, aukštai iškėlęs galvą, svaidydamas aplink ugningus žvilgsnius. Juodaplaukis tvirtino, kad tas kavalieraitis įsimylėjęs mano Mismisę. Ši priėmusi jo meilę, ir nesą jokių abejonių, kad abu kasnakt slapta susitikinėja už kamino arba rūsy.

— Aš tik stebiuos, mielas drauge,— kalbėjo juočkis,— kad jūs, visada toks įžvalgus, taip ilgai nieko nepastebėjot, bet mylintys vyrai būna akli, ir man gaila, kad draugo pareiga privertė mane atverti jums akis, juk aš žinau, kad jūs beprotiškai įsimylėjęs savo šauniąją žmonelę.

— O Mucijau (tuo vardu buvo juodasis), o Mucijau,— sušukau aš,— aš ne tik beprotiškai myliu tą žavią išdavikę! Aš ją dievinu, jai priklausau visa savo siela! Ne, negali būti, kad ta ištikimoji širdis mane apgaudinėtų!

Mucijau, juodasis šmeižike, še, atsiimk atpildą už savo niekšybę! — Ir aš užsimojau letena su aštriais nagais. Bet Mucijus maloniai į mane pažvelgė ir ramiai tarė:

— Nesikarščiuok, brangusis, toks likimas ištinka daugelį puikių žmonių, visur matome niekingą nepastovumą ir, deja, ypač dažnai mūsų giminėj.

Aš nuleidau iškeltą leteną, keliskart lyg iš didžiausios nevilties pašokau aukštyn, paskui įsiutęs surikau:

— Ar gali būti, ar gali būti! O jūs, dangaus kariaunos! Tu, o žeme! Kas dar? Pridėt gal pragarą! Kas mane taip įžeidė? Tas rudmargis katinas? O ji, mieloji žmona, tokia žavi ir ištikima, ji galėjo su pragariška klasta paminti tą, kuris dažnai, padėjęs galvą ant jos krūtinės, skendo saldžiuose meilės sapnuose? O plūskit, ašaros, plūskit dėl neištikimosios! Po perkūnais, to nepakęsiu, tegu velniai griebia tą margą niekšą prie kamino!

— Nurimkit, — tarė Mucijus, — nurimkite, sakau, jūs per daug pasiduodat staigaus skausmo įniršiui. Kaip tikras draugas nebetrukdysiu ilgiau jūsų malonaus nusiminimo. Jei iš sielvarto norėtumėt nusižudyti, galėčiau pasiūlyti gerų žiurknuodžių, bet to nedarysiu, nes jūs malonus, galantiškas katinas, ir man būtų labai gaila, jei žūtumėt tokioj jaunystėj. Nesikrimskit, spjaukit į Mismisę, malonių kačių pasauly tiek ir tiek. Sudie, mielasis!

Ir Mucijus išsprūdo pro atviras duris.

Kai, gulėdamas ramiai po krosnim, toliau svarsčiau katino Mucijaus atneštą naujieną, širdy man sukrutėjo lyg ir slaptas džiaugsmas. Dabar jau žinojau, kas yra mano Mismisei, ir neaiškumo kankynė pasibaigė. Bet jeigu pirma iš padorumo dėjausi nusiminęs, tai dabar tas pats padorumas reikalavo iškaršti kailį rudmargiui katinui.

Nutykojau nakties tamsoje meilužius už kamino ir įnirtingai puoliau savo varžovą, rėkdamas: „Šėtone, žvėrie, išdavike!" Bet jis — deja, per vėlai tą pastebėjau — buvo daug stipresnis už mane: jis mane pačiupo, bjauriai apskaldė man ausis, net išplėšė keliose vietose kailį ir skubiai pabėgo. Mismisė gulėjo nualpusi, bet vos tik aš

prie jos prisiartinau, ji taip pat vikriai pašoko, kaip jos meilužis, ir šmurkštelėjo paskui jį į pastogę.

Šlubas, kruvinom ausim parslinkau namo pas šeimininką, keikdamas savo sumanymą ginti šeimos garbę. Taip pat nebelaikiau jokia gėda visiškai perleisti Mismisę rudmargiui.

„Koks piktas likimas,— galvojau,— dėl dangiškai romantiškos meilės buvau įstumtas į pamazgų griovį, o šeimyninė laimė atnešė vien bjaurius antausius."

Kitą rytą, išėjęs pro duris iš šeimininko kambario, labai nustebau — ant šiaudinio demblio gulėjo Mismisė.

— Gerasis Murkly,— prabilo ji švelniai ir ramiai,— man atrodo, kad aš tavęs taip nebemyliu, kaip pirma, man dėl to labai skaudu.

— O, brangioji Mismise,— atsakiau aš meiliai,— man plyšta širdis, bet prisipažįstu, kad po tam tikrų įvykių aš irgi pasidariau tau abejingas.

— Nepyk,— kalbėjo toliau Mismisė,— nepyk, mielasis drauge, bet man atrodo, kad aš jau seniai nebegaliu į tave žiūrėti.

— Galingasis dangau,— sušukau aš susižavėjęs,— kokia sielų giminystė, ir aš jaučiu tą patį!

Šitaip išsiaiškinę, kad nebegalim vienas kito pakęsti ir turim amžinai skirtis, mes meiliai apsikabinom ir apsiverkėm džiaugsmo ir susižavėjimo ašaromis.

Po to išsiskyrėm, abu įsitikinę vienas kito taurumu ir sielos didybe, ir garsinom tą kiekvienam, kas tik norėjo klausytis.

— Ir aš buvau Arkadijoj,— sušukau ir uoliau negu bet kada įnikau į meno ir mokslo studijas.

(Mak. l.) ... — Taip,— kalbėjo Kreisleris,— sakau jums iš visos širdies, ši ramybė man atrodo grėsmingesnė už baisiausią audrą. Tai tvanki, gūdi tyla prieš audrą, kuri viską nusiaubs. Toj tyloj dabar gyvena dvaras, kunigaikščio Irenėjaus iškeltas į dienos šviesą kaip koks almanachas in duodecimo paauksuotais krašteliais. Nors maloningasis valdovas be paliovos kelia šaunias puotas ir lyg Franklinas žaibolaidžiais stengiasi nukreipti aud-

rą, žaibas vis tiek trenks ir, ko gero, nutvilkins jo paties paradinius drabužius. Teisybė, kunigaikštytė Hedviga visa savo būtybe dabar panaši į aiškią, švariai skambančią melodiją, iš jos sužeistos krūtinės nebesiveržia kraupių, neramių akordų chaosas, bet... Taip, Hedviga vaikšto svajingai išdidi ir meili šalia šauniojo neapoliečio, o Julija šypsosi jam savo žavia šypsena ir klausosi jo galantiškų komplimentų, kuriuos princas, nenuleisdamas akių nuo savo nuotakos, taip sumaniai moka į ją nukreipti rikošetu, kad jie į jauną nepritynusią širdį sminga taikliau, negu grėsmingas, tiesiai nutaikytas šūvis. O juk ponia Bencon pasakojo, kad iš pradžių Hedviga jautėsi smaugiama mostro truchino, o švelniajai, ramiajai Julijai, tam dangaus kūdikiui, gražuolis karvedys atrodė esąs niekšingas baziliskas. O jautriosios sielos, jūsų buvo teisybė. Po velnių, argi aš neskaičiau Baumgarteno „Pasaulio istorijoj", kad žaltys, dėl kurio mes praradom rojų, buvo išsipuošęs auksu žėrinčiais žvynais? Aš visada tai prisimenu, kai pamatau tą auksu apvedžiotą Hektorą. Beje, Hektoru buvo šaukiamas vienas labai orus buldogas, neapsakomai man ištikimas ir atsidavęs. Norėčiau, kad jis būtų čia ir kad galėčiau užsiundyti jį ant jo kilmingojo bendravardžio skvernų, kai šis taip kėtojasi tarp žaviųjų sesučių. Arba pamokykit mane, maestro,— jūs gi žinot visokių pokštų,— kaip man tinkamu metu pasiversti į vapsvą ir taip sukandžioti aukštakilmį šunėką, kad jam priliptų prie gomurio prakeiktas liežuvis!

— Aš leidau jums išsikalbėti,— tarė maestro Abrahamas,— ir dabar noriu paklausti, ar išklausysit ramiai, jei jums šį tą atskleisiu, kas patvirtins jūsų nuojautą?

— Argi nesu rimtas kapelmeisteris? — atšovė Kreisleris.— Nesakau to filosofine prasme, atseit, kad kapelmeisteris tai jau visas „aš", ne, aš tik noriu pasakyti, kad sugebu ramiai sėdėti padorioj draugijoj, kai mane kanda blusa.

— Na, tai žinokit, Kreisleri,— kalbėjo toliau maestro Abrahamas,— kad keistas atsitiktinumas leido man giliai pažvelgti į princo gyvenimą. Jūs teisus, kai lygi-

nat jį su rojaus žalčiu. Po gražiu apvalkalu — to jūs nepaneigsit — slypi ištvirkimo nuodai, teisingiau, piktadarybė. Jis turi piktų kėslų. Daugelis įvykių man parodė, kad jam krito į akį žavioji Julija.

— Oho! — suriko Kreisleris, bėgiodamas po kambarį.— Oho, glotnusis paukšteli, štai kokios tavo giesmelės! Po perkūnais, mūsų princas šaunuolis, jis tiesia abi letenas iš karto į siūlomą ir uždraustą vaisių! Ei, mielasis neapolieti, tu nežinai, kad Juliją globoja ne iš kelmo spirtas kapelmeisteris, ganėtinai muzikalus, tik pamėgink prisiartinti, jis palaikys tave prakeiktu kvartkvintsekstakordu, kurį reikia išrišti. Ir kapelmeisteris padarys tai, ko reikalauja jo amatas, tai yra išriš tave — įsegs tau į smegeninę kulką ar suvarys štai šitą špagą į pilvą!

Tai pasakęs, Kreisleris išsitraukė špagą, atsistojo fechtavimo poza ir paklausė maestro, ar jo išvaizda pakankamai šauni, kad jis galėtų persmeigti kunigaikščių veislės šunį.

— Na, nurimkit, nurimkit, Kreisleri,— atsakė maestro Abrahamas,— ir be tokių žygdarbių bus galima pažaboti princą. Prieš jį yra kitokių ginklų, ir aš juos jums duosiu. Vakar aš buvau žvejų namely; staiga žiūriu — pro šalį eina princas su savo adjutantu. Jie manęs nematė. „Kunigaikštytė graži,— tarė princas,— bet mažoji Bencon dieviška! Man užvirė kraujas, kai ją pamačiau... taip, turiu ją gauti, dar prieš jungtuves su kunigaikštyte. Kaip tu manai, ar ji bus neperkalbama?" „Kokia moteris jums kada atsispyrė, maloningasis pone?" — atsakė adjutantas. „Bet, velniai rautų, ji atrodo šventuolė". „Ir naivi, — nutraukė jį adjutantas juokdamasis, — o šventos ir naivios mergelės, laimėti įpratusio vyro užkluptos, nuolankiai pasiduoda ir viską laiko Dievo valia, o būna ir taip, kad užsiliepsnoja meile nugalėtojui. Ir jums taip gali nutikti, maloningasis pone." „Tai būtų juoko! — sušuko princas. — Bet kur man ją rasti vieną, ką čia padaryti?" „Nieko nėra lengvesnio, — atsakė adjutantas. — Mačiau, kad mažytė dažnai vaikšto viena parke. Jeigu taip..." Čia balsai nutolo, ir aš nieko nebesupratau. Tikriausiai jie dar

šiandien mėgins įvykdyti kokį pragarišką planą, reikia jį sužlugdyti. Galėčiau tai pats padaryti, bet dėl tam tikrų priežasčių kol kas nenoriu princui rodytis, todėl teks jums, Kreisleri, tuojau vykti į Zighartshofą ir pasekti, kada Julija prietemoj eis, kaip visada, prie ežero lesinti prijaukintos gulbės. Tikriausiai tada ir bus ją matęs tas niekšas italas. Bet imkit ginklą, Kreisleri, ir išklausykit būtiniausią instrukciją, kad, kovodamas su pavojingu princu, galėtumėt pasirodyti kaip geras strategas.

Biografas vėl baiminasi, matydamas, kokios menkos jo žinios, iš kokių nuotrupų jis turi lipdyti šią istoriją. Argi čia nereikėtų atskleisti, kokią instrukciją davė maestro Abrahamas kapelmeisteriui? Jei pats ginklas vėliau ir pasirodys, tai tu, mielas skaitytojau, vis tiek negalėsi suprasti, ką jis reiškia. Tačiau nelaimingas biografas šiuo metu ničnieko nežino apie tą instrukciją, iš kurios (bent tas atrodo tikra) Kreisleris sužinojo itin svarbią paslaptį. Bet dar truputėlį pakentėk, malonusis skaitytojau, minėtas biografas duoda kirsti savo nykštį, tokį reikalingą rašančiam žmogui, kad dar prieš knygos pabaigą paaiškės ir ši paslaptis.

Dabar reikia papasakoti apie tai, kaip Julija, saulei leidžiantis, užsikabino ant rankos krepšelį su balta duona, dainuodama perėjo parką ir sustojo ant tilto prie žvejų namelio. O Kreisleris gulėjo pasalose už krūmų ir, prisidėjęs prie akių gerus žiūronus, akylai ją stebėjo pro tankią lapiją. Gulbė, pliuškendama sparnais, atsiyrė prie tilto ir ėmė godžiai lesti duoną, kurią Julija jai trupino. Julija vis dar garsiai dainavo ir todėl neišgirdo, kaip prie jos pribėgo princas Hektoras. Kai jis staiga išdygo šalia, ji krūptelėjo, tartum smarkiai išsigandusi. Princas pačiupo jos ranką, prispaudė prie širdies, prie lūpų, o paskui užsigulė visiškai arti Julijos ant tilto turėklų. Princui kažką karštai kalbant, Julija lesino gulbę, žiūrėdama žemyn į vandenį.

— Neišdarinėk tokių saldžių grimasų, prakeiktas didike! Ar nejauti, kad aš čia pat ant turėklų sėdžiu ir galiu tau atsakančiai apskaldyti ausis? O Dieve, kodėl tavo

skruostai dega vis skaistesniu purpuru, žavusis dangaus kūdiki? Ko taip keistai žiūri dabar į tą šėtoną? Tu šypsais? Taip, tai nuodingas karštis, nuo jo žioravimo atsiveria tavo širdis, kaip nuo svilinančių saulės spindulių gražiausiu žiedu išsiskleidžia pumpuras ir tuoj pat žūsta!

Taip kalbėjo Kreisleris, stebėdamas porą, kurią pro gerus žiūronus matė visai arti.

Dabar ir princas ėmė mėtyti į vandenį trupinius, bet gulbė jų nelesė ir pradėjo garsiai, šaižiai klykauti. Tada princas apkabino Juliją ir ėmė taip mėtyti duoną, kad gulbė manytų, jog tai daro Julija. Savo skruostu jis kone lietė Julijos skruostą.

— Puiku,— kalbėjo Kreisleris,— puiku, maloningasis nenaudėli, čiupk, gerbiamas maitvanagi, laikyk nagais savo grobį, o čia, tankumyne, jau kažkas tavęs tyko, jau taiko ir tuojau sutriuškins tavo žvilgantį sparną, prasti tada bus tavo popieriai, brakonieriau!

Dabar princas pagavo Juliją už parankės, ir abu pasuko į žvejų namelį. Bet prie pat jo durų iš tankumyno išniro Kreisleris ir, priėjęs prie jųdviejų, prabilo, žemai nusilenkdamas princui:

— Puikus vakaras, nepaprastai gražus oras, gaivūs kvapai, jūs čia turbūt jaučiatės kaip gražiajam Neapoly, maloningasis pone.

— Kas jūs toks, pone? — šiurkščiai atšovė jam princas. Bet tą pačią akimirką Julija ištrūko iš princo, maloniai žengė prie Kreislerio, padavė jam ranką ir tarė:

— O, kaip puiku, kad jūs vėl čia, mielas Kreisleri. Ar žinot, kad aš jūsų iš visos širdies ilgėjausi? Tikrai, mama barasi, kad aš elgiuos kaip įkyrus verksnys vaikas, jei bent vieną dieną jūs pas mus neateinat. Tiesiog susirgčiau iš graužaties, jei patikėčiau, kad nei aš, nei mano dainavimas jums nerūpi.

— A,— sušuko princas, svaidydamas nuodingus žvilgsnius čia į Juliją, čia į Kreislerį.— A, jūs mesjė de Krėselis! Kunigaikštis labai palankiai apie jus kalbėjo.

— Tegu dangus jį laimina,— tarė Kreisleris, o jo veide keistai suvirpėjo tūkstančiai raukšlių ir raukšlelių.—

Tegu dangus laimina maloningąjį valdovą už jo gerą žodį, gal dabar man pavyks gauti tai, ko aš noriu prašyti jus, maloningasis prince, būtent jūsų malonios protekcijos. Aš drįstu manyti, kad iš pirmo žvilgsnio nusipelniau jūsų simpatiją, nes, eidamas pro šalį, grynai savo iniciatyva teikėtės pavadinti mane komediantu, o kad komediantai tinka įvairiausiems darbams, tai...

— Jūs juokdarys,— nutraukė jį princas.

— Anaiptol,— kalbėjo Kreisleris toliau,— aš, tiesa, mėgstu juokus, bet tik prastus, o prasti juokai nejuokingi. Šiuo metu aš norėčiau patekti į Neapolį ir prie molo užrašyti vieną kitą gerą žvejų ir banditų dainą ad usum delphini[1]. Jūs, malonusis prince, esate dosnus meno globėjas, gal duotumėt man keletą rekomendacijų...

— Jūs juokdarys,— vėl nutraukė jį princas.— Jūs juokdarys, ir man tas patinka, iš tikrųjų patinka, bet dabar aš nebenoriu trukdyti jūsų pasivaikščiojimo. Sudie!

— Ne, maloningasis pone,— sušuko Kreisleris,— aš negaliu praleisti progos, turiu pasirodyti jums su visu blizgesiu. Jūs norėjote užeiti į žvejų namelį, ten yra nedidelis fortepijonas, panelė Julija tikriausiai sutiks padainuoti su manim duetą.

— Su didžiausiu džiaugsmu,— sušuko Julija ir paėmė Kreislerį už parankės.

Princas sukando dantis ir išdidžiai žengė pirmas. Eidama Julija sušnibždėjo Kreisleriui į ausį:

— Kreisleri! Kodėl jūs taip kreistai nusiteikęs?

— O Dieve,— taip pat tyliai atsakė jai Kreisleris,— o Dieve, tu guli užliūliuota ir sapnuoji svaigius sapnus, kai gyvatė artinasi ir taikosi įkąsti nuodingu geluoniu?

Julija pažvelgė į jį, baisiai nustebusi. Tik vieną kartą, aukščiausio muzikinio susižavėjimo valandėlę, Kreisleris buvo kreipęsis į ją „tu".

Kai duetas buvo sudainuotas, princas, jau ir dainuojant šūkčiojęs „bravo", „bravissimo", neberado žodžių pagyroms. Jis ugningai bučiavo Julijai rankas, prisieki-

---

[1] Besimokančiųjų naudai *(lot.)*.

nėjo, kad jokia daina ligi šiol taip nesukrėtė visos jo esybės, ir prašė leidimo pabučiuoti dangiškąsias lūpas, iš kurių liejosi tas rojaus garsų nektaras.

Julija bailiai atsitraukė atgal, Kreisleris žengė prie jo ir tarė:

— Kadangi jūs, maloningasis, nė vienu žodeliu nesiteikiat manęs pagirti, nors aš, kaip kompozitorius ir neprastas dainininkas, jaučiuosi nusipelnęs pagyrimo kaip ir panelė Julija, tai jau matau, kad mano menki muzikiniai sugebėjimai nedaro įspūdžio. Bet aš mokiausi ir tapybos, ir turėsiu garbės parodyti jums mažą portretėlį, vaizduojantį žmogų, kurio nepaprastas gyvenimas ir keistas galas man taip gerai žinomi, kad aš galiu apie jį papasakoti visiems, kas tik nori klausytis.

— Įkyrus tipas,— sumurmėjo princas.

Kreisleris išsitraukė iš kišenės dėžutę, išsiėmė iš jos mažą paveiksliuką ir atkišo jį princui. Šis pažvelgė, jo veide nebeliko nė lašo kraujo, akys pastėro, lūpos pradėjo drebėti, pro dantis sumurmėjęs: „Maledetto!",[1] jis išbėgo iš namelio.

— Kas čia? — sušuko mirtinai išsigandusi Julija,— dėl Dievo, kas čia yra, Kreisleri, pasakykit man viską!

— Fokusas,— atsakė Kreisleris,— linksmas pokštas, velnio išvarymas! Ar nematot, brangioji panele, kaip gerasis princas lekia per tiltą, kiek tik įkabina jo maloningosios kojos? Dievaži, užmiršo net savo jautrią idilišką prigimtį, nebežiūri nė į ežerą, nebetrokšta lesinti gulbės, varšas gerasis... velnias!

— Kreisleri,— tarė Julija,— nuo jūsų tono man visas kūnas eina pagaugais, aš nujaučiu kažką baisaus. Kas atsitiko tarp jūsų ir princo?

Kapelmeisteris atsitraukė nuo lango, labai susijaudinęs pažvelgė į Juliją, kuri stovėjo prieš jį susidėjusi rankas, lyg melsdama gerąją dvasią išsklaidyti tą baimę, kuri spaudė jai iš akių ašaras.

---

[1] Prakeikimas! *(ital).*

— Ne,— prabilo jis,— tegu joks piktas disonansas nesudrumsčia dangiškos harmonijos, kuri gyvena tavo sieloj, nekaltas vaike! Pragaro dvasios vaikšto pasauly, persirengusios žibančiais apdarais, bet jos neturi tau galios ir nereikia tau pažinti jų tamsių darbų! Nurimkit, Julija, leiskite man tylėti, dabar jau viskas praėjo.

Tuo metu įėjo labai susijaudinusi ponia Bencon.

— Kas atsitiko? — sušuko ji.— Kas atsitiko? Princas pralėkė pro šalį it netekęs galvos, nė nepažvelgė į mane. Prie pat rūmų sutiko savo adjutantą, abu, karštai mostiguodami, pasikalbėjo, paskui princas, man rodos, davė adjutantui kažkokį svarbų uždavinį, nes pats įėjo į rūmus, o adjutantas tekinas pasileido į paviljoną, kuriam gyvena. Sodininkas man pasakė, kad tu su princu stovėjai ant tilto, ir, pati nežinau kodėl, mane pagavo negeras nujautimas, kad įvyko kažkas baisaus, atbėgau čionai... sakykit, kas atsitiko?

Julija viską papasakojo.

— Paslaptys? — aštriai paklausė ponia Bencon, mesdama į Kreislerį veriantį žvilgsnį.

— Malonioji patarėja,— atsakė Kreisleris,— yra tokių akimirkų, momentų, situacijų, kada, taip sakant, žmogus turi laikyti liežuvį už dantų, nes jeigu jį paleistų, tai nieko doro iš to neišeitų, savo vapaliojimu jis tik suerzintų protingus žmones.

Taip viskas ir baigėsi, nors dėl Kreislerio tylėjimo ponia Bencon atrodė įsižeidusi.

Kapelmeisteris palydėjo patarėją ir Juliją iki rūmų ir pasuko atgal keliu į Zighartsveilerį. Vos tik jis dingo parko alėjose, iš paviljono išėjo princo adjutantas ir nuėjo tuo pačiu keliu, kaip ir Kreisleris. Netrukus toli miške driokstelėjo šūvis!

Tą pačią naktį princas išvažiavo iš Zighartsveilerio. Jis raštu atsiprašė kunigaikštį ir prižadėjo greitai grįžti. Kitą rytą sodininkas, krėsdamas su savo žmonėmis parką, rado Kreislerio skrybėlę, aptaškytą krauju. Jis pats dingo be pėdsakų. Buvo manoma...

A N T R A S   T O M A S

Trečiasis skyrius

MOKSLO MĖNESIAI. ATSITIKTINUMO IŠDAIGOS

(M. p. t.) Ilgesys, karštas geismas degina mūsų krūtinę, bet kai galų gale jau turi tai, ko taip siekei, grumdamasis su tūkstančiais vargų ir rūpesčių, geismas tuojau pavirsta šaltu abejingumu, ir iškovotą vertybę meti į šalį kaip nučiurusį žaisliuką. Bet apsisukęs vėl karčiai gailies savo skubotumo, vėl kovoji, ir gyvenimas prabėga, čia geidžiant, čia bodintis. Tokia yra katė. Tie žodžiai teisingai nusako mano giminę, prie kurios priklauso ir išdidusis liūtas, todėl garsusis Hornvila Tyko „Oktavijane" ir vadino jį didele kate. Taip, kartoju, tokia yra katė, o katės širdis itin nepastovi.

Pirmutinė sąžiningo biografo pareiga yra būti nuoširdžiam, ir jam, gink Dieve, nevalia savęs gailėtis. Visiškai nuoširdžiai, padėjęs leteną ant širdies, prisipažįstu: kad ir kaip uoliai studijavau meną ir mokslą, dažnai mane nusmelkdavo mintis apie gražiąją Mismisę ir visiškai sujaukdavo mano studijas.

Galvodavau, kad nereikėjo jos paleisti, kad pamyniau ištikimą mylinčią širdį, kurią tik trumpam buvo apakinusi apgaulinga vaizduotė. Ak! Dažnai, kai norėdavau atsigaivinti didžiuoju Pitagoru (tuo laiku uoliai studijavau matematiką), staiga gležnutė, juoda kojinėle apauta kojytė nubraukdavo į šalį visus katetus ir hipotenuzes ir priešais kaip gyva stodavo žavioji Mismisė su savo mažyte, dailia aksomo kepurėle ant galvos, ir iš jos gražiausių žalsvų akelių žėrėdavo švelniausio priekaišto žvilgsnis. Kokie grakštūs šuoliai, koks žavus uodegos ringavimasi

Norėdavau ją apkabinti su naujai suliepsnojusios meilės karščiu, bet viliojantis miražas dingdavo.

Tad nenuostabu, kad tokios svajonės iš meilės Arkadijos įstūmė mane į tam tikrą melancholiją, kuri galėjo pakenkti mano pasirinktai poeto ir mokslininko karjerai, tuo labiau kad ta melancholija virto apsnūdimu, kuriam neįstengiau atsispirti. Aš norėjau per jėgą išsiveržti iš tos apkartusios būklės, norėjau greitai pasiryžti ir vėl susiieškoti Mismisę. Bet vos tik pastatydavau koją ant pirmojo laiptelio, vedančio į aukštąsias sferas, kur galėjau tikėtis rasiąs gražuolę, mane pagaudavo gėda ir baimė, aš vėl atitraukdavau koją ir liūdnas spūdindavau pakrosnėn.

Nepaisant šių dvasinių nemalonumų, aš buvau nuostabiai sveikas, žymiai išaugau, jei ne mokslo žiniomis, tai bent kūno apimtimi, ir, žiūrėdamas į veidrodį, su malonumu pastebėjau, kad mano apvalainas, jaunyste trykštantis veidas pradeda įgauti orumo.

Net ir šeimininkas pastebėjo mano pasikeitusią nuotaiką. Teisybė, seniau, kai jis man paduodavo skanų kąsnelį, aš murkdavau, linksmai šokinėdavau, voliodavaus jam po kojomis, vartydavausi, net ant kelių užšokdavau, kai jis rytą atsikėlęs sušukdavo man: „Labas rytas, Murkly!" Dabar to viso nebedariau, pasitenkindavau vienu maloniu „miau" ir tuo grakščiu, išdidžiu judesiu, kurį malonusis skaitytojas tikriausiai girdėjo vadinant nugaros rietimu. Net nebenorėjau žaisti savo mėgiamo paukščio. Jauniems mano padermės gimnastams ir sportininkams bus naudinga sužinoti, koks tai žaidimas. Šeimininkas parišа, būdavo, ant ilgo siūlo vieną ar kelias žąsies plunksnas ir greitai kiloja jas aukštyn, žemyn, tiesiog skraidina. Atsitūpęs kampe, aš gerai nužiūriu, kokiu greičiu jos juda, šoku ir tol gaudau plunksnas, kol jas pačiumpu ir sudraskau į skutelius. Per tą žaidimą aš dažnai viską pamiršdavau, plunksnas pradėdavau laikyti tikru paukščiu, įsikarščiuodavau, tad dvasia ir kūnas, lygiomis dalyvaudami žaidime, lavinosi ir stiprėjo. Taip, dabar ir tuo žai-

dimu aš bodėjausi ir ramiai gulėdavau ant savo pagalvio, kad ir kiek šeimininkas skraidindavo savo plunksnas.

— Katine,— tarė vieną dieną šeimininkas, kai plunksna, brūkštelėjusi man per nosį, nukrito ant pagalvio, o aš, vos pramerkęs akis, kyštelėjau prie jos leteną,— katine, tu visai nebe tas, kasdien daraisi vis tingesnis. Man atrodo, kad tu per daug ėdi ir miegi.

Tie šeimininko žodžiai tarsi koks šviesos spindulys nušvietė mano sielą! Buvau įsitikinęs, kad mano tingus liūdesys kyla iš prisiminimų apie Mismisę, apie prarastą meilės rojų, o dabar pamačiau, kad ne kas kitas, o žemiškasis gyvenimas sukiršino mane su mano prakilniomis studijomis ir iškėlė savo reikalavimus. Gamtoje yra daiktų, aiškiai rodančių, kaip supančiota Psichė aukoja savo laisvę tironui, vadinamam kūnu. Prie šių daiktų aš priskiriu visų pirma gardžią, piene virtą košę su sviestu, o taip pat platų, gerai ašutų prikimštą pagalvį. Tą saldžią košę mano šeimininko tarnaitė mokėjo taip skaniai virti, kad aš su didžiausiu apetitu sušveisdavau dvi nemažas lėkštes. Bet po tokių pusryčių mokslai man visai nebelįsdavo, atrodydavo sprangūs, nieko nepadėdavo ir tai, kad, pametęs mokslus, greit puldavau prie poezijos. Nei visų liaupsinami naujausių autorių kūriniai, nei išgarbintos didžiųjų poetų tragedijos nebeveikdavo mano dvasios, mano mintys nuklysdavo į šalį, primanioji mano šeimininko tarnaitė nejučiomis susigrumdavo su autorium, ir man atrodydavo, kad ji daug geriau nusimano, kaip ir kokia proporcija reikia derinti riebumą, saldumą ir stiprumą, negu tas autorius.

Nelemtas, svajingas dvasinio smagumo sukeitimas su kūnišku! Taip, gali jį pavadinti svajingu, nes su svajonėmis ateidavo sapnai ir versdavo mane ieškoti to kito pavojingo daikto — plataus ašutų prikimšto pagalvio — ir ant jo užsnūsti. Tada prieš mane stodavo žaviosios Mismisės paveikslas! Dangau, juk viskas taip ir rišosi: piene virta košė, mokslo niekinimas, melancholija, minkštas pagalvis, nepoetiška prigimtis, meilės prisiminimai! Šeimininkas gerai sakė: aš per daug ėdžiau, per daug mie-

gojau. Su kokiu stoišku rimtumu aš ryždavaus būti saikingesnis, bet katino prigimtis silpna; gražiausi, puikiausi ketinimai sužlugdavo, užkliuvę už saldaus košės kvapo, už viliojamai pūpsančio pagalvio.

Vieną dieną išgirdau, kaip šeimininkas, išėjęs iš kambario, priemenėj kažkam tarė:

— Tiek jau to, eik, gal kompanija jį pralinksmins. Bet jei pradėsit kvailioti, šokinėti ant stalų, apversit rašalinę ir numesit ką, tai išgrūsiu abudu lauk.

Ir, pravėręs duris, šeimininkas kažką įleido į vidų. Tas kažkas pasirodė besąs draugas Mucijus. Aš jį vos bepažinau. Jo plaukai, visada lygūs ir žvilgantys, buvo pasišiaušę ir nutriušę, akys kaktoje įdubusios, ir visas jo elgesys, ir seniau, tiesa, kiek šiurkštokas, bet šiaip jau pakenčiamas, dabar pasidarė kažkoks įžūlus ir grubus.

— Na,— prunkštelėjo jis,— pagaliau jus radau! Ir kur? Tam prakeiktam užkrosny! Bet, jums leidus! — Jis priėjo prie lėkštės ir suėdė keptas žuveles, kurias buvau pasilikęs vakarienei.— Pasakykit,— kalbėjo jis ėsdamas,— kur jūs, po velnių, per dienas lindit, kodėl nebeateinat ant stogo, kodėl niekur nebesirodot, kur galima linksmai praleisti laiką?

Aš paaiškinau, kad, išsiskyręs su žaviąja Mismise, aš visiškai atsidėjau mokslams ir pasivaikščiojimai man dabar ne galvoj. Draugijos aš nė truputėlį nepasiilgstu, nes iš savo šeimininko gaunu visa, ko tik širdis geidžia: košės su pienu, mėsos, žuvų, minkštą patalą ir t. t. Ramus, be rūpesčių gyvenimas — tai brangiausias turtas katinui su tokiais polinkiais ir siekiais, kaip mano, todėl bijau, jog išėjęs galiu viso to netekti, nes, deja, pamačiau, kad mano jausmas mažajai Mismisei dar ne visai išblėsęs ir pasimatymas su ja galėtų pastūmėti mane prie skubotų veiksmų, kurių po to gal turėčiau labai ir labai gailėtis.

— Paskui galėsit man užfundyti dar vieną žuvį! — tarė Mucijus. Sulenkęs leteną, jis kur kliuvo, kur nekliuvo brūkštelėjo sau per burną, ūsus ir ausis ir atsitūpė prie pat manęs ant pagalvio.

Kelias sekundes pamurkęs ir tuo išreiškęs savo pasitenkinimą, Mucijus prabilo švelniu balsu:

— Mano mielas brolau Murkly, laikykit savo laime, kad man atėjo į galvą mintis aplankyti jus šiame vienuolyne ir kad šeimininkas nesipriešindamas mane čionai įleido. Jūs esate didžiausiam pavojuj, į kokį tik gali patekti šaunus jaunas katinas, galvoj turįs košės, o raumenyse jėgos. Tai reiškia, kad jums gresia pavojus pasidaryti nepakenčiamu, bjauriu filisteriu. Jūs sakotės esąs taip pasinėręs į mokslus, kad nebelieka laiko pasidairyti po pasaulį. Atleiskite, brolau, tai netiesa. Toks apvalainas, nusipenėjęs, blizgantis, kokį aš jus matau, jūs visai nepanašus į knygų žiurkę, kur per naktis sėdi prie lempos. Patikėkit, nuo to prakeikto sotaus gyvenimo jūs sutingot ir apkiautot. Jūs visai kitaip pasijustumėt, jei turėtumėt tiek vargti, kiek mes, kol nudžiautumėt vieną kitą žuvies kaulą ar paukštelį...

— Aš maniau,— nutraukiau savo draugą,— kad sveikas gyveni pasiturinčiai, juk, kiek žinau...

— Apie tai kitą kartą,— piktai suriko Mucijus,— bet nevadinkit manęs „sveikas", kad man to nebūtų! Kol neišgėrėm bruderšafto, aš jums „jūs". Jūs — filisteris ir neturit supratimo apie studentišką mandagumo kodeksą.

Pamėginau atsiprašyti supykusį draugą, ir jis jau švelniau tarė:

— Taigi, kaip sakiau, jūsų gyvenimo būdas netikęs, brolau Murkly! Jums reikia visa tai mesti, reikia išeiti į platųjį pasaulį.

— Dangau! — surikau nusigandęs.— Ką jūs sakote, brolau Mucijau, išeiti į pasaulį? Argi užmiršot, ką aš jums prieš kelis mėnesius rūsy pasakojau, kaip aš kartą iš angliškos puskarietės iššokau į pasaulį? Kokie pavojai man iš visų pusių grėsė? Kaip mane pagaliau išgelbėjo gerasis Pontas ir parvedė namo pas šeimininką?

Mucijus pašaipiai nusijuokė.

— Kaipgi,— tarė jis,— kaipgi, gerasis Pontas! Tas dabita, tas išminčius, komediantas, tas pasipūtęs veidmainys! Jis todėl jus globojo, kad tuo metu neturėjo ko nu-

sitverti ir kad jam tai buvo pramoga, o jei aplankytumėt jį svečių ar giminių tarpe, jis nenorėtų jūsų pažinti, netgi parodytų dantis ir išvytų lauk, todėl, kad nesat jam lygus. Gerasis Pontas, kuris, užuot įvedęs jus į tikrą gyvenimą, skiedė jums kvailas žmonių istorijas! Ne, gerasis Murkly, anas įvykis parodė jums visai ne tą pasaulį, kuriam jūs priklausot. Aš jums sakau, visos jūsų vienuoliškos studijos jums nieko neduos, tik pakenks. Jūs vis tiek liksit filisteris, o juk nieko nėra visam plačiajam pasauly nuobodesnio ir bjauresnio, kaip mokytas filisteris!

Aš atvirai prisipažinau savo draugui Mucijui, kad nelabai suprantu, ką reiškia žodis „filisteris" ir ką jis iš tikrųjų nori man pasakyti.

— O brolau! — atsakė Mucijus, meiliai šypsodamas, ir tą akimirką pasidarė labai gražus, visiškai panašus į aną senąjį, dailųjį Mucijų. — O brolau Murkly, tuščias laiko gaišinimas būtų visa tai jums aiškinti, jūs niekada nesuprasit, kas yra filisteris, kol pats toks esate.

Bet jei tuo tarpu pasitenkintumėt keliais svarbiausiais katino filisterio bruožais, tai galiu...

(Mak. l.) ...itin keistas reginys. Vidury kambario stovėjo kunigaikštytė Hedviga; jos veidas buvo mirtinai išbalęs, žvilgsnis pastėręs. Princas Ignacas žaidė su ja kaip su lėle. Pakelia jos ranką — ši taip ir styro, lenkia žemyn — ranka nusvyra. Pastumia ją švelniai į priekį — eina, liepia sustoti — sustoja, pasodina į fotelį — sėdi. Princas taip buvo įsitraukęs į žaidimą, kad nė nepastebėjo įeinančių.

— Ką jūs čia darote, prince! — suriko kunigaikštienė, o jis, linksmai trindamasis rankas ir kikendamas, atsakė, kad jo sesuo Hedviga pasidarė tokia gera ir mandagi, viską daro, ko tik jis nori, neprieštarauja ir net nesibara, kaip visada. Ir jis vėl ėmė ją kariškai komanduoti, liepdamas visaip keisti padėtį, ir kai tik ji lyg užburta sustingdavo pagal jo komandą, jis garsiai kvatodavo ir šokinėdavo iš džiaugsmo ant vienos kojos.

— Negaliu žiūrėti,— tarė kunigaikštienė tyliu, drebančiu balsu, ir jos akyse sužibo ašaros, o dvaro gydytojas priėjo prie princo ir griežtu, įsakmiu balsu sušuko:

— Liaukitės, maloningasis pone!

Paskui jis pakėlė kunigaikštytę ant rankų, švelniai paguldė ją ant sofutės, stovinčios kambary, ir užtraukė užuolaidas.

— Šiuo metu,— kreipėsi jis į kunigaikštienę,— kunigaikštytei labiausiai reikia visiškos ramybės, prašom išsiųsti iš čia princą Ignacą.

Princas Ignacas ėmė spardytis ir kūkčiodamas dejuoti, kad dabar visokie žmonės, ne kunigaikščiai ir net ne bajorai, drįsta jam priešintis. Jis norįs būti pas savo seserį kunigaikštytę, kuri dabar jam mielesnė už gražiausius puodelius, ir tegu ponas dvaro gydytojas jam neįsakinėja.

— Eikit, brangusis prince,— švelniai tarė kunigaikštienė,— eikit į savo kambarį, kunigaikštytei dabar reikia miegoti, o po pietų ateis panelė Julija.

— Panelė Julija! — sušuko princas, juokdamasis ir straksėdamas kaip vaikas.— Panelė Julija! Kaip gerai! Aš jai parodysiu naujas vario graviūras, kur pasakoj apie vandens karalių aš esu atvaizduotas kaip princas Lašiša su didžiuoju ordinu.

Jis ceremoningai pabučiavo motinai ranką, o savąją, išdidžiai žvelgdamas, atkišo pabučiuoti dvaro gydytojui. Bet šis pačiupo princo ranką, nuvedė jį prie durų ir, mandagiai nusilenkęs, jas atidarė. Taip gražiai išprašomas, princas Ignacas nieko nebesakė.

Kunigaikštienė, netekusi jėgų, skausmo pakirsta, susmuko į fotelį, pasirėmė ranka galvą ir su giliausia kančia balse tyliai tarė:

— Už kokią mirtiną nuodėmę dangus mane taip sunkiai baudžia? Tas sūnus pasmerktas amžinai vaikystei, o dabar... Hedviga, mano Hedviga!

Ir kunigaikštienė liūdnai, niūriai susimąstė.

Dvaro gydytojas tuo tarpu šiaip taip įlašino kunigaikštytei į burną kelis lašus kažkokių vaistų ir pašaukė kam-

barines, kurios išnešė kunigaikštytę, vis dar tokią pat sustingusią į jos kambarį. Gydytojas prisakė tuojau pat jį pašaukti, jei kunigaikštytės savijauta kiek pasikeistų.

— Maloningoji ponia,— kreipėsi dvaro gydytojas į kunigaikštienę,— nors kunigaikštytės liga ir labai keista, nors ir kelia didelių rūpesčių, bet aš manau galįs užtikrinti, kad ji greit praeis, nepalikdama nė mažiausių pasekmių. Kunigaikštytė serga ta ypatinga, keista katalepsija, kuri gydymo praktikoj taip retai pasitaiko, kad daugelis garsių daktarų per visą savo gyvenimą neturėjo progos jos matyti. Todėl aš iš tikrųjų galiu laikyti save laimingu... — dvaro gydytojas užsikirto.

— A,— tarė kunigaikštienė su kartėliu,— tuojau pažinsi praktišką gydytoją, kuriam nesvarbu begalinės kančios, jei tik jis gali praturtinti savo žinias.

— Visai neseniai,— kalbėjo toliau gydytojas, nekreipdamas dėmesio į kunigaikštienės priekaištą,— visai neseniai vienoj mokslinėj knygoj radau ligos pavyzdį, visiškai panašų į kunigaikštytės. Viena ponia (taip rašo autorius) atvyko iš Vezulio į Bezansoną, kur teismas turėjo nagrinėti jos bylą. Reikalo svarbumas, mintis, kad pralaimėjimas būtų paskutinis lašas skaudžių nemalonumų sklidinoj gyvenimo taurėj ir įstumtų ją į vargą ir skurdą, kėlė jai tokį nerimą, kad suaudrino visą jos sielą. Ji per naktis nemigo, maža ką tevalgė, žmonės matė ją bažnyčioj kažkaip keistai puolant ant kelių ir meldžiantis, vienu žodžiu, visokiais būdais reiškėsi jos nenormali būsena. Pagaliau tą pačią dieną, kada turėjo būti sprendžiama jos byla, ją ištiko priepuolis, kurį ten esantieji žmonės palaikė apopleksija. Pašaukti gydytojai rado ponią sėdinčią fotely; jos pastėrusios, žibančios akys buvo įsmeigtos į dangų, atmerktos blakstienos nejudėjo, sunertas rankas ji laikė iškėlusi aukštyn. Jos veidas, prieš tai toks liūdnas ir išblyškęs, dabar atrodė pražydęs, linksmesnis, malonesnis, negu visada, kvėpavimas buvo lengvas ir vienodas, pulsas silpnas, lėtas, gana pilnas, beveik kaip ramiai miegančio žmogaus. Jos rankos, kojos buvo lanksčios, lengvos, ji be mažiausio pasipriešinimo davėsi

visaip sukinėjama. Liga tuo ir pasireiškė, kad jos kūnas ir likdavo tokioj padėty, kaip būdavo pasuktas, sveikas žmogus to niekada nebūtų galėjęs padaryti. Jeigu jai nuspausdavo žemyn smakrą, tai burna prasižiodavo ir nebesusičiaupdavo. Jeigu ištiesdavai vieną ranką, paskui kitą, rankos nenusvirdavo, jei atsukdavai rankas už nugaros ir paskui iškeldavai aukštyn, jos vis tiek laikydavosi, nors niekas nebūtų galėjęs ilgai išbūti tokioj padėty. Galėjai lenkti jos kūną žemyn, kiek norėjai, jis visada puikiausiai laikė pusiausvyrą. Ji atrodė visiškai nejautri, ją purtė, žnaibė, kankino, kišo kojas prie degančių žarijų, rėkė į ausį, kad ji laimės bylą, viskas veltui, ji nerodė jokių sąmoningų gyvybės ženklų. Pamažėle ji atsipeikėjo, bet kalbėjo be sąryšio. Pagaliau...

— Pasakokit toliau,— tarė kunigaikštienė, kai gydytojas stabtelėjo,— pasakokit toliau, nieko nuo manęs neslėpkit, net ir didžiausių baisybių! Juk ta ponia išėjo iš proto, ar ne?

— Belieka tik pridurti,— kalbėjo gydytojas toliau,— kad toks sunkus stovis tęsėsi tik keturias dienas, kad, grįžusi į Vezulį, ji visiškai pasitaisė ir nebejuto jokių savo sunkios, nepaprastos ligos pasekmių.

Kunigaikštienė vėl pasinėrė į liūdnas mintis, o gydytojas ėmė plačiai aiškinti, kokiais vaistais ketinąs gydyti kunigaikštytę, ir pagaliau įsivarė į tokius mokslinius išvedžiojimus, lyg būtų kalbėjęs gydytojų pasitarime su mokyčiausiais daktarais.

— Ką padės visi vaistai,— nutraukė pagaliau kunigaikštienė žodingąjį dvaro gydytoją,— kuriuos duoda spekuliatyvinis mokslas, jei pavojus gresia dvasios sveikatai?

Gydytojas akimirką patylėjo, paskui kalbėjo toliau:

— Maloningoji ponia, nuostabus tos ponios iš Bezansono pavyzdys rodo, kad jos ligos priežastis buvo psichinė. Kai ji šiek tiek atsigavo, ją pirmiausia gydė drąsinimais ir tikinimais, kad nelemtoji byla išspręsta jos naudai. Labiausiai prityrę gydytojai taip pat laikosi nuomonės, kad šią ligą dažniausiai iššaukia koks staigus dvasinis sukrėtimas. Kunigaikštytė yra nepaprastai nepapras-

tai jautri, tiesiog pasakyčiau, pati jos nervų sistema išeina iš normos ribų. Visiškai įtikėtina, kad koks nors smarkus dvasinis sukrėtimas įvarė jai šią ligą. Reikia mėginti susekti priežastį, kad galėtume sėkmingai paveikti jos dvasią. Skubotas princo Hektoro išvykimas... Ką gi, maloningoji ponia, motina geriau mato, negu visi gydytojai, ji gali nurodyti geriausius vaistus sėkmingam gydymui.

Kunigaikštienė pakilo ir išdidžiai, šaltai tarė:

— Net paprasta miestietė slepia savo moteriškos širdies paslaptis, o kunigaikščių giminė atveria savo sielą tik bažnyčiai ir jos tarnams, prie kurių nepriklauso gydytojas!

— Kaip? — sujudo dvaro gydytojas.— Kas gali taip griežtai atskirti kūno gerovę nuo dvasios gerovės? Gydytojas yra antrasis nuodėmklausys, jam turi būti leista pažvelgti į psichinės būties gelmes, jei ne, jam kiekvieną akimirką gresia pavojus suklysti. Prisiminkite ano sergančio princo istoriją, maloningoji ponia...

— Gana! — nutraukė gydytoją kunigaikštienė kone su apmaudu.— Niekas manęs neprikalbės elgtis kaip nepridera, o antra, aš visiškai netikiu, kad kokios nors netinkamos mintys ar jausmai galėjo sukelti kunigaikštytės ligą.

Tai pasakiusi, kunigaikštienė išėjo ir paliko gydytoją vieną.

— Keistuolė,— tarė šis pats sau,— tikra keistuolė ta kunigaikštienė! Labai norėtų įtikinti kitus ir netgi save, kad, tveriant kokį kunigaikštį, molis, kuriuo gamta sulipdo sielą su kūnu, yra visai kitoniškas ir nė iš tolo negali būti lyginamas su tuo, kurį jinai naudoja, tverdama mus, vargšus žemės vaikus — paprastus miestiečius. Negalima, atseit, galvoti, kad kunigaikštytė turi širdį,— visai kaip anas mandagusis ispanas, kuris nepriėmė šilkinių kojinių, gerųjų Nyderlandų miestelėnų dovanos jo valdovei, sakydamas, kad negražu esą priminti, jog Ispanijos karalienė irgi turi kojas, kaip ir visi kiti žmonės! O aš kertu lažybų, kad priežasties, kodėl kunigaikštytė susir-

go ta baisiausia iš visų nervų ligų, reikia ieškoti širdyje — visų moteriškų skausmų laboratorijoje.

Gydytojas pagalvojo apie skubotą princo Hektoro išvykimą, apie neišpasakytą, liguistą kunigaikštytės jautrumą, apie tą aistrą, kurią — kaip jam teko girdėti — Hedvigos širdy sukėlęs princas, ir jis beveik neabejojo, kad koks nors ūmus meilės vaidas merginą taip įžeidė, jog įvarė jai staigią ligą. Pamatysim, ar dvaro gydytojo spėliojimai buvo teisingi, ar ne. Kai dėl kunigaikštienės, tai ji, matyt, kažką panašaus nujautė ir todėl bet kokį gydytojo klausinėjimą, bet kokį teiravimąsi laikė nepritinkamu, mat kiekvienas gilesnis jausmas dvare buvo laikomas neleistinu ir žeminančiu dalyku. Iš tikrųjų kunigaikštienė buvo jautri ir geros širdies, bet ta keista, pusiau juokinga, pusiau kokti pabaisa, vadinama etiketu, kaip grėsmingas slogutis laikė sukaustęs jos krūtinę ir neleido išsiveržti iš širdies nei atodūsiui, nei kokiam kitam gyvybės pasireiškimui. Todėl ji įstengė pakelti net tokias scenas, kaip ta, kuri ką tik buvo įvykusi tarp princo ir kunigaikštytės, ir išdidžiai atstumti žmogų, kuris norėjo tik padėti.

Kai tokie dalykai dėjosi rūmuose, parke irgi šis tas įvyko, ir apie tai reikia papasakoti.

Krūmuose, į kairę nuo vartų, stovėjo storasis hofmaršalas.

Išsitraukęs iš kišenės mažą auksinę tabokinę ir šniaukštelėjęs žiupsnį tabako, jis patrynė ją į švarko rankovę ir atkišo kunigaikščio kamerdineriui, šitaip sakydamas:

— Gerbiamasis, aš žinau, kad sveikas mėgsti tokius dailius niekniekius, tai priimk šią tabokinę kaip menką ženklą mano maloningo palankumo, kuriuo visada gali pasikliauti. Bet pasakyk, mielasis, kas ten nutiko per keistą neįprastą pasivaikščiojimą?

— Nuolankiausias ačiū,— atsakė kamerdineris, slėpdamas tabokinę. Paskui atsikrenkštė ir ėmė pasakoti: — Galiu užtikrinti, jūsų ekscelencija, kad mūsų maloningasis valdovas yra labai nervingas nuo tos valandėlės, kai maloningoji kunigaikštytė Hedviga, nežinau kokiu būdu,

neteko nuomonės. Šiandien jis gal pusę valandos stovėjo prie lango išsitempęs visu ūgiu ir maloningais dešinės rankos pirštais taip barbeno į stiklą, kad visas langas tarškėjo ir bildėjo. Bet vien tik gražius maršus, melodingus ir smagius, kaip sakydavo mano amžinatilsį svainis, dvaro trimitininkas. Ekscelencija žinote, mano amžinatilsį svainis, dvaro trimitininkas, buvo talentingas žmogus, frulato išpūsdavo meistriškai, jo bosas ir falcetas skambėjo kaip lakštingalos suokimas, o jau solinės vietos...

— Viską žinau,— nutraukė plepį hofmaršalas,— viską žinau, brangusis! Sveiko amžinatilsį svainis buvo puikus dvaro trimitininkas, bet, ką darė, ką sakė jo šviesybė, kai liovėsi barbenęs maršus?

— Ką darė, ką sakė? — tarė kamerdineris.— Hm, ne kažin ką. Jo šviesybė atsigręžė, įsmeigė į mane ugningą žvilgsnį, baisiu mostu patraukė varpelį ir garsiai sušuko: „Fransua, Fransua!" — „Aš jau čia, jūsų šviesybe",— atsiliepiau aš. Bet maloningasis ponas visai užpyko: „Asile, ko gi iš karto nepasakei!", o paskui: „Mano pasivaikščiojimo drabužius!" Aš padaviau. Jo šviesybė teikėsi apsivilkti žalią šilkinį apsiaustą be žvaigždės ir išėjo į parką. Man uždraudė eiti iš paskos, bet... jūsų ekscelencija, juk reikia žinoti, kur maloningasis ponas eina, jei kokia nelaimė... Na, tai aš sekiau iš tolo ir pamačiau, kad maloningasis ponas nuėjo į žvejų namelį.

— Pas maestro Abrahamą! — sušuko hofmaršalas, labai nustebęs.

— Tikrai taip,— atsakė kamerdineris ir nutaisė labai rimtą, paslaptingą miną.

— Į žvejų namelį,— pakartojo hofmaršalas,— į žvejų namelį, pas maestro Abrahamą! Jo šviesybė niekada nebuvo pas maestro Abrahamą žvejų namely!

Abu suglumę patylėjo, paskui hofmaršalas vėl prabilo:

— O daugiau jo šviesybė nieko nepasakė?

— Ničnieko, — atsakė kamerdineris reikšmingai. — Bet,— pridūrė jis su gudria šypsena,— vienas žvejų namelio langas yra į tankiausius krūmus, ten yra tokia

įgauba, kur girdėti kiekvienas žvejų namely ištartas žodis... būtų galima...

— Brangusis, jeigu sutiktum tai padaryti! — sušuko nudžiugęs hofmaršalas.

— Padarysiu,— atsakė kamerdineris ir patyliukais nusėlino tolyn.

Bet vos tik jis išėjo iš krūmų, priešais išdygo kunigaikštis, grįžtantis į rūmus, ir vos jo neužkliudė. Kamerdineris su bailia pagarba šoko atgal.

— Vous êtes un grand[1] kvailys! — užgriaudė kunigaikštis, šaltai sviedė hofmaršalui „dormez bien!"[2] ir nuėjo į rūmų pusę, lydimas kamerdinerio.

Hofmaršalas stovėjo pritrenktas ir sau vienas murmėjo: „Žvejų namelis... maestro Abrahamas, dormez bien..." Paskui nutarė tuojau važiuoti pas valstybės kanclerį pasitarti dėl to nepaprasto įvykio ir, jei pavyks, nustatyti naują konsteliaciją, kuri galėjo susidaryti dvaro padangėj dėl šio atsitikimo.

Maestro Abrahamas palydėjo kunigaikštį kaip tik ligi tų krūmų, kur stovėjo hofmaršalas ir kamerdineris. Čia, kunigaikščiui paliepus, jis pasuko atgal, mat valdovas nenorėjo, kad kas nors iš rūmų pastebėtų jį kartu su maestro. Malonusis skaitytojas žino, kaip gerai kunigaikščiui pavyko nuslėpti savo apsilankymą žvejų namely pas maestro Abrahamą. Bet be kamerdinerio dar vienas asmuo sekė kunigaikštį, jam to nežinant.

Maestro Abrahamas jau buvo beveik namie, ir staiga iš vakarėjančių alėjų prieš jį išniro patarėja Bencon.

— Aha,— sušuko ponia Bencon, karčiai juokdamasi,— kunigaikštis buvo atėjęs pas jus patarimo, maestro Abrahamai! Ką ir besakyti, jūs tikras kunigaikščio namų ramstis, ir tėvui, ir sūnui nešykštit savo išminties ir patyrimo, o jei padėtis sunki ir išeities nėra...

— Tada,— nutraukė patarėją maestro Abrahamas,— tada juk yra dar viena patarėja, o iš tikrųjų skaisti žvaigž-

[1] Jūs didelis *(pranc.)*.
[2] Saldžių sapnų *(pranc.)*.

dė, kuri visa aplink nušviečia. Tik jos dėka gali gyvuoti ir vargšas senas vargonų meistras, ramiai stumiantis savo kuklias dienas.

— Nejuokaukit taip karčiai, maestro Abrahamai, — tarė ponia Bencon,— ta žvaigždė, kuri skaisčiai švietė, gali greit nublankti ir pagaliau visai išnykti iš mūsų horizonto. Atrodo, keisčiausi įvykiai gresia šiam nuošaliam šeimos rateliui, kurį mažas miesčiukas ir dar keliasdešimt žmonių viršaus įprato vadinti *dvaru*. Skubotas karštai laukto sužadėtinio išvykimas... grėsminga Hedvigos būsena! Iš tikrųjų visa tai turėtų labai prislėgti kunigaikštį, jei jis nebūtų toks bejausmis.

— Ne visada,— nutraukė patarėją maestro Abrahamas,— ne visada jūs buvote tokios nuomonės, ponia patarėja.

— Aš jūsų nesuprantu,— su panieka atšovė ponia Bencon, dėbtelėjo į maestro veriamu žvilgsniu ir tuojau nusigręžė į kitą pusę.

Jausdamas, kad gali pasitikėti maestro Abrahamu, o taip pat vertindamas jo šviesų protą, kunigaikštis Irenėjus metė į šalį visas kunigaikštiškas ceremonijas ir žvejų namely išliejo jam savo širdį, o kai patarėja Bencon kalbėjo apie užgriuvusius pastaruoju laiku įvykius, jis nieko jai neatsakė. Maestro tą žinojo, todėl patarėjos irzlumas jam nebuvo nelauktas, jis tik stebėjosi, kad, būdama tokia šalta ir užsidariusi, ji nemokėjo to irzlumo geriau paslėpti.

Bet patarėja tikrai jautėsi labai įžeista, matydama, kad kunigaikščio globojimo monopolis gali išslysti jai iš rankų ir dar tokią kritišką, lemiamą valandą.

Dėl tam tikrų priežasčių, kurios gal išryškės vėliau, karščiausias patarėjos troškimas buvo išleisti kunigaikštytę Hedvigą už princo Hektoro. Toms jungtuvėms dabar grėsė pavojus iširti, taip ji manė, ir todėl bet koks trečio asmens įsikišimas į šį reikalą atrodė jai pavojingas. Be to, ji pirmą kartą pasijuto apsupta neišaiškinamų paslapčių, pirmą kartą kunigaikštis tylėjo. Ar galėjo ją kas

labiau įskaudinti, ją, įpratusią valdyti tą visą prasimanytą dvarą?

Maestro Abrahamas žinojo, kad geriausias ginklas prieš įsikarščiavusią moterį yra nepajudinama ramybė, todėl, netardamas nė žodžio, tylom žingsniavo šalia ponios Bencon, o ji, paskendusi mintyse, pasuko prie tiltelio, kurį malonusis skaitytojas jau žino. Atsirėmusi į turėklus, patarėja žiūrėjo į tolimą mišką, kurį besileidžianti saulė, lyg atsisveikindama, glostė auksiniais žėrinčiais spinduliais.

— Gražus vakaras,— prabilo patarėja neatsigręždama.

— Tikrai,— atsakė maestro Abrahamas,— tikrai ramus, tylus, giedras kaip tiesi, nekalta širdis.

— Tamsta negali ant manęs pykti, mielasis maestro,— kalbėjo patarėja toliau, intymesnį „jūs", kuriuo visada kreipdavosi į maestro, pakeisdama „tamsta",— jei aš jaučiuosi skaudžiai įžeista, kad kunigaikštis staiga tik *tamstą* pasirenka savo patikėtiniu, tik su *tamsta* tariasi tokiu reikalu, kur, iš teisybės, gyvenimo mačiusi moteris gali geriau patarti, geriau nuspręsti. Bet tas smulkmeniškas užsigavimas, kurio aš nemokėjau paslėpti, jau praėjo, visiškai praėjo. Aš visai nusiraminau, juk pažeista tik forma. Kunigaikštis turėjo visa tai man pats pasakyti, ką aš dabar sužinojau kitu būdu, ir viskam, ką tamsta jam atsakei, mielas maestro, aš iš tikrųjų galiu tik pritarti. Net prisipažinsiu, kad padariau kažką nelabai girtina. Bet ne tiek iš moteriško smalsumo, kiek iš gilaus susirūpinimo visu tuo, kas dedasi šioj kunigaikščių šeimoj, ir todėl, manau, gali tuo mane pateisinti. Žinokit, maestro, kad aš jūsų klausiausi, girdėjau visą pokalbį su kunigaikščiu, supratau kiekvieną žodį...

Išgirdus šiuos patarėjos žodžius, maestro pagavo keistas jausmas,— pašaipi ironija ir kartu nuožmus pyktis. Kaip ir tas kunigaikščio kamerdineris, maestro Abrahamas buvo aptikęs, kad, pasislėpus toje apžėlusioje įgauboje prie žvejų namelio lango, girdėti kiekvienas viduje tariamas žodis. Bet, sumaniai įtaisius tam tikrą akustikos įrenginį, jam pavyko taip padaryti, kad lauke stovintis iš

viso pokalbio girdėdavo tik susiliejusius nesuprantamus garsus, ir tiesiog neįmanoma būdavo aiškiai išgirsti nė vieno skiemens. Todėl maestro pasirodė labai žema, kad patarėja griebėsi melo, norėdama susekti paslaptis, kurias galėjo nujausti, bet kurių kunigaikštis nežinojo, taigi ir negalėjo pasakyti maestro Abrahamui. Mes dar sužinosime, apie ką kunigaikštis tarėsi su maestro žvejų namely.

— O,— sušuko maestro,— o maloningoji, tai buvo tikrai išmintingos, veiklios moters lakus protas, kurs atvedė tamstytę prie žvejų namelio. Kaip aš vargšas, senas, bet neapsitrynęs žmogus galėčiau susigaudyti visuose tuose reikaluose be tamstos pagalbos! Aš jau buvau beketinąs viską plačiai išdėstyti, ką man kunigaikštis patikėjo, bet dabar nebereikia jokių aiškinimų, tamstai jau viskas žinoma. Gal tamsta, maloningoji, suteiktumėt man tą garbę ir apie visus reikalus, kurie iš teisybės gal yra dar prastesni, negu atrodo, tikrai atvira širdim pasakytumėt savo nuomonę.

Maestro Abrahamas taip gerai pagavo nuoširdaus intymumo toną, kad patarėja, nepaisant viso jos įžvalgumo, ne iš karto suprato, ar čia mistifikacija, ar ne, ir iš sumišimo paleido siūlą, iš kurio būtų galėjusi sumegzti pavojingą kilpą maestro. Taigi, niekaip negalėdama surasti žodžių, ji stovėjo it apžavėta ant tilto ir žiūrėjo į ežerą.

Maestro valandėlę mėgavosi jos sumišimu, paskui jo mintys nukrypo į dienos įvykius. Jis žinojo, kad Kreisleris buvo šių įvykių centre, ir jį surėmė gilus skausmas, kad vėl neteko brangiausio draugo. Nejučiomis jam ištrūko šūksnis: „Vargšas Johanesas!"

Ponia Bencon greit atsigręžė į maestro ir ūmai pratrūko:

— Kaip, maestro Abrahamai, negi jūs toks naivus, kad tikite Kreislerio žuvimu? Ką gali įrodyti kruvina skrybėlė? Ir kas galėjo jį taip staiga pastūmėti į savižudybę... o pagaliau jį būtų radę.

Maestro gerokai nustebo, išgirdęs patarėją kalbant apie savižudybę, kai čia, rodos, reikėjo įtarti visai ką kita. Bet, nespėjus jam atsiliepti, patarėja kalbėjo toliau:

— Laimė, tikra laimė, kad jis išvyko, nelaimingasis, nes kur tik jis pasirodo, ten tuojau prasideda visokia painiava. Jo karštas būdas, jo piktumas, kitaip negaliu pavadinti jo išgarbinto humoro, užkrečia jautrias sielas, kurios paskui tampa jo žiauraus žaidimo aukomis. Jei pašaipus konvencionalinių santykių niekinimas, dar daugiau, kova prieš įprastas gyvenimo normas rodo proto šviesumą, tai mes turim lenktis tam kapelmeisteriui, bet tegu jis palieka mus ramybėj ir nemaištauja prieš visa, ką sąlygoja teisingos pažiūros į realų gyvenimą ir kas mus visus patenkina. Todėl ačiū dangui, kad jis išvyko, tikiuosi, niekada nebeteks jo matyti.

— O vis dėlto,— švelniai prabilo maestro,— o vis dėlto anksčiau tamsta, ponia patarėja, buvai mano Johaneso bičiulė ir globojai jį sunkiu, kritišku metu, pati įstatei jį į kelią, iš kurio jį išviliojo kaip tik tie konvencionaliniai santykiai, kuriuos dabar tamsta taip karštai gini. Ką dabar taip staiga prikaišioji mano gerajam Kreisleriui? Kokią piktybę atradot jo sieloje? Ar todėl reikia jo nekęsti, kad, atsitiktinumo atblokštą į naują kraštą, pirmomis dienomis gyvenimas sutiko jį priešiškai, kad jo tykojo nusikaltimas, kad... jį persekiojo banditas italas?

Nuo tų žodžių patarėja krūptelėjo.

— Kokią pragarišką mintį jūs nešiojatės krūtinėj, maestro Abrahamai? — tarė ji drebančiu balsu.— Bet jeigu taip būtų, jei Kreisleris tikrai būtų žuvęs, tai šią valandą būtų atkeršyta už nuotaką, kurią jis pražudė. Vidinis balsas man sako, kad tik Kreisleris kaltas dėl baisios kunigaikštytės ligos. Jis be atodairos tempė jautrias ligonės sielos stygas, kol jos nutrūko.

— Na,— kandžiai atsakė maestro Abrahamas,— na, tai ponas italas buvo greitų sprendimų vyras ir atkeršijo anksčiau, negu įvyko keršto šaukiantis veiksmas. Juk tamsta, maloningoji, girdėjai, ką aš kalbėjau su kunigaikščiu žvejų namely, ir žinai, kad kunigaikštytė sustingo tą patį akimirksnį, kai miške driokstelėjo šūvis.

— Iš tikrųjų,— tarė ponia Bencon,— galima patikėti visais tais chimeriškais svaičiojimais apie telepatinius ry-

šius ir taip toliau! Vis dėlto! Dar kartą sakau: laimė, kad jis išvyko, kunigaikštytės būsena gali pasikeisti ir pasikeis. Likimas išvijo mūsų ramybės drumstėją ir... pasakykit pats, maestro Abrahamai, argi mūsų draugo dvasia nėra taip sutrikusi, kad gyvenimas nebegali atnešti jam ramybės? Taigi, jeigu tikrai...

Patarėja nebaigė, bet maestro Abrahamas pajuto, kaip plykstelėjo vos tramdomas jo pyktis:

— Ko jūs visi norit iš to Johaneso? — suriko jis pakeltu balsu.— Ką jis padarė pikto, kad jam nebėra šioj žemėj vietos, nebėra kur prisiglausti? Gal nežinot? Tai aš jums pasakysiu. Matot, Kreisleris nenešioja jūsų spalvų, nesupranta jūsų šnekų, kėdė, kurią jūs duodat jam atsisėsti savo tarpe, jam per maža, per ankšta. Jūs negalit jo laikyti savu, ir tas jus pykina. Jis nenori pripažinti amžinomis tų sutarčių, kuriomis jūs nustatėte gyvenimo formas, dar daugiau, jis galvojo, kad jūs sukaustyti piktos chimeros, kuri neleidžia jums pamatyti tikrojo gyvenimo, ir jam atrodo juokinga, kaip iškilmingai jūs tariatės valdą sritis, apie kurias nieko neišmanote, ir visa tai jūs vadinate piktumu. Užvis labiau jis mėgsta humorą, kuris kyla iš gilesnio žmogaus esmės pažinimo ir kurį reikia laikyti gražiausia gamtos dovana, semiama iš gryniausio jos gelmių šaltinio. Bet jūs esate orūs, rimti žmonės ir juokauti nemėgstat. Jame gyvena tikrosios meilės dvasia, bet ar ji gali sušildyti tokią širdį, kuri jau negyvai sustingusi, kurioj niekada ir nebuvo kibirkštėlės, iš kurios ta dvasia būtų galėjus įpūsti liepsną? Jūs nemėgstat Kreislerio todėl, kad jums nemalonus jo pranašumas, kurio negalit paneigti, todėl, kad jo bijote, nes jis domisi aukštesniais dalykais, negu tie, kurie prieinami jūsų siauram rateliui.

— Maestro,— prašneko patarėja Bencon dusliu balsu, maestro Abrahamai, taip uoliai gindamas savo draugą, tu per toli eini. Tu norėjai mane įžeisti? Na ką gi, tau pavyko, tu pažadinai mintis, kurios ilgai ilgai many snūduriavo! Tu sakai, kad mano širdis negyvai sustingusi? Kodėl tu manai, kad ji girdėjo kada švelnius meilės žo-

džius? Ar aš neradau ramybės ir paguodos vien tik tuose konvencionaliniuose santykiuose, kuriuos taip niekina fanatikas Kreisleris? Ir iš viso, ar tu, senas žmogau, tikriausiai irgi patyręs nemaža skausmo, ar tu nemanai, kad iškilti virš tų santykių ir, mistifikuojant savo būtį, priartėti prie pasaulio dvasios yra pavojingas žaidimas? Žinau, Kreisleris mane išvadino šalčiausia, sausa gyvenimo proza, ir, vadindamas mane negyvai sustingusia, tu pasakei jo nuomonę. Bet ar jūs įstengėt kada pažvelgti po tuo ledu, kuris jau seniai dengia mano krūtinę kaip apsaugos šarvas? Gal vyrams meilė ir nesukuria gyvenimo, tik iškelia juos į viršūnę, nuo kurios dar galima saugiai nusileisti, m ū s ų skaisčiausios šviesos metas, kuris sukuria ir suformuoja visą mūsų būtį, yra pirmosios meilės valanda. Jei piktas likimas lemia, kad ta valanda nepavyksta, nepavykęs yra visas silpnos moters gyvenimas, ji džiūsta liūdname šešėly, o kita, apdovanota stipresne dvasia, per jėgą pakyla ir kaip tik toje įprastoje aplinkoje išsikovoja sau vietą, kuri atneša taiką ir ramybę. Žinok tad, senas žmogau, čia, nakties tamsoj, kuri leidžia man būti atvirai, tau pasakysiu! Kai mano gyvenime atėjo ta valanda, kai išvydau t ą, kuris uždegė many karščiausios meilės ugnį, kokia tik gali suliepsnoti moters širdy,— aš jau stovėjau prie altoriaus su tuo Benconu, kuris man buvo geras vyras, geresnio sunku ir norėti. Jo absoliuti menkystė davė man visa, ko galėjau trokšti ramiam gyvenime, ir iš mano lūpų niekada neištrūko nei skundas, nei priekaištas. Aš tenkinausi kasdienine aplinka, ir jeigu net toj aplinkoj kažkas įvyko, kas nejučiomis nuvedė mane į šunkelius, jei to, kas gali pasirodyti smerktina, aš kitaip negaliu pateisinti, kaip valandos būtinybe, tai tegu meta į mane akmenį pirmiausia ta moteris, kuri taip sunkiai kovojo, kaip aš, ir turėjo atsižadėti bet kokios aukštesnės laimės, nors ta laimė tebūtų saldi išsvajota iliuzija. Aš susipažinau su kunigaikščiu Irenėjum. Bet aš nekalbėsiu apie tai, kas seniai praėjo, man rūpi dabartis. Aš tau leidau pažvelgti į savo sielą, maestro Abrahamai, dabar tu žinai, kodėl, šitaip susidėjus aplinkybėms dvare,

man pavojingas bet kokios pašalinės egzotiškos jėgos įsikišimas. Mano pačios likimas, ištikęs mane aną lemtingą valandą, vypso klaikia šypsena kaip baisus įspėjantis vaiduoklis. Aš turiu gelbėti tuos, kurie man brangūs, aš turiu savo planus. Maestro Abrahamai, nestokit man skersai kelio, o jei bandysit su manim kovoti, saugokitės, kad aš nesugadinčiau jūsų įmantriausių monų!

— Nelaimingoji moterie! — sušuko maestro Abrahamas.

— Tu vadini mane nelaiminga,— atsakė ponia Bencon,— mane, kuri mokėjo įveikti piktą likimą ir pasiekti ramybę ir pasitenkinimą, kada jau viskas atrodė žuvę?

— Nelaimingoji moterie,— dar kartą sušuko maestro Abrahamas sujaudintu balsu.— Vargše nelaimingoji moterie! Tu manai radusi ramybę ir pasitenkinimą ir neįtari, kad tai buvo tik desperacija, kuri kaip vulkanas išnešė iš tavo sielos visą liepsnojantį karštį, ir dabar tuos negyvus pelenus, iš kurių niekada nebeišdygs jokia gėlė nė žiedas, tu užsispyrusi ir apkvaišusi laikai derlingu gyvenimo lauku ir tikiesi iš jo vaisių. Tu nori pastatyti dirbtinį pastatą ant pamato, kurį suskaldė žaibas, ir nebijai, kad namas sugrius tą pačią akimirką, kai margi kaspinai linksmai suplevėsuos prie vainiko, skelbiančio statybininko pergalę? Julija, Hedviga! Žinau, tai joms tu rezgei tuos planus! Nelaimingoji moterie, saugokis, kad tas nelaimę sėjantis jausmas, kuriuo tu neteisingai kaltini mano Johanesą, tas tikrasis piktumas nesulapotų tavo pačios sieloj ir tavo gudrūs sumanymai nepasirodytų besą tik piktas priešinimasis laimei, kurios pati niekada nepatyrei, o dabar pavydi jos savo mylimiesiems. Aš daugiau žinau apie tavo planus, negu tu manai, daugiau žinau apie tavo išgirtąsias gyvenimo sąlygas, kurios neva turėjo atnešti tau ramybę, o nuvedė... į gėdingą nusikaltimą!

Duslus, neaiškus šūksnis, ištrūkęs iš patarėjos krūtinės, išdavė, kaip giliai ją sukrėtė šie maestro žodžiai. Maestro nutilo, bet, pamatęs, kad ponia Bencon irgi tyli, nejudėdama iš vietos, jis ramiai kalbėjo toliau:

— Neturiu mažiausio noro stoti su tamsta į kovą, ma-

loningoji. Bet dėl mano vadinamųjų monų, tai tamsta, gerbiamoji ponia patarėja, puikiai žinai, kad nuo to laiko, kai mane paliko mano nematomoji mergelė...

Tą akimirką mintis apie prarastąją Kjarą pervėrė maestro su tokia jėga, kokią jis seniai bebuvo jautęs. Tamsioj tolumoj jam tartum pasivaideno jos paveikslas, tartum pasigirdo jos saldus balsas.

— O Kjara! Mano Kjara! — sušuko jis su giliausiu skausmu.

— Kas jums, maestro Abrahamai? — paklausė ponia Bencon, greitai atsigręždama.— Kokį čia ištarėt vardą? Bet dar kartą sakau, neminėkit praeities, neteiskit manęs, laikydamasis tų keistų pažiūrų, kurias skelbiat abu su Kreisleriu, prižadėkit nenaudoti piktam pasitikėjimo, kurį jums parodė kunigaikštis Irenėjus, pažadėkit neiti prieš mano veiksmus ir sumanymus.

Maestro Abrahamas buvo taip paskendęs skaudžiuose prisiminimuose apie savo Kjarą, kad bemaž negirdėjo, ką jam sakė patarėja, ir sumurmėjo tik kažką neaiškaus.

— Neatstumkit manęs, maestro Abrahamai, — prašė patarėja,— atrodo, kad jūs iš tikrųjų daugiau žinote, negu aš spėjau, bet, galimas daiktas, kad ir aš žinau paslapčių, kurios jums labai praverstų, netgi galėčiau padaryti jums tokią paslaugą, apie kurią jūs nė galvoti negalvojat. Valdykim abu šį dvariūkštį, kuriam tikrai reikia auklės. „Kjara" sušukot jūs su skausmu balse...

Didelis triukšmas rūmų pusėj nutraukė ponios Bencon kalbą. Maestro Abrahamas pabudo iš svajonių, triukšmas...

(M. p. t.) ...štai ką pasakyti. Katinas filisteris, kad ir labiausiai ištroškęs, pradeda lakti pieną nuo bliūdelio krašto ir lyžčioja vis aplink, kad nesušlaptų snukio ir ūsų ir išliktų orus, nes ori išvaizda jam svarbiau už troškulį. Jeigu užeini į svečius pas katiną filisterį, jis tau siūlo ką tik beišmanydamas, bet, tau išeinant, jis pažada tik savo draugystę, o pasilikęs vienas, slapčia suryja visus skanumynus, kuriuos tau siūlė. Katinas filisteris, vedamas aiškios, neklystančios uoslės, sugeba ir ant aukšto, ir rūsy,

ir visur kitur atrasti geriausią vietelę, kur galima patogiausiai ir jaukiausiai išsitiesti. Jis daug postringauja apie savo privalumus ir apie tai, kad, ačiū Dievui, likimas tuos privalumus įvertinęs. Jis tau labai vaizdingai išdėsto, kaip jis gavo tą gerą vietą, kurią dabar turi, ir kaip dar ketina kelti savo gerovę. O kai tu pagaliau irgi nori prasižioti ir tarti žodį apie savo ne tokią gražią dalią, katinas filisteris tuojau užsimerkia, suglaudžia ausis, net dedasi užsnūdęs arba pradeda murkti. Katinas filisteris uoliai iki blizgėjimo išsilaižo kailį ir, net medžiodamas peles, jis nepereis per balutę, kiekvienam žingsny nekratydamas kojų, tegu verčiau pasprunka žvėris, kad tik jis visada ir visur išliktų elegantiškas, tvarkingas, gražiai apsirengęs ponas. Katinas filisteris saugosi ir vengia menkiausio pavojaus, o jei tau grės pavojus ir tu paprašysi jį pagalbos, jis tau karštai išreikš savo draugiškiausią užuojautą, bet apgailestaus, kad kaip tik šią akimirką jo padėtis, aplinkybės, į kurias jis turįs atsižvelgti, neleidžia jam tau padėti. Apskritai katino filisterio veiksmai ir elgesys visada priklauso nuo tūkstančio aplinkybių. Pavyzdžiui, net su mažu mopsiuku, skaudžiai įkandusiu jam į uodegą, jis bus mandagus ir malonus, kad nereiktų susipykti su kiemšuniu, kurio globą mokėjo įsigyti pataikavimais, ir tik naktį iš pasalų išdraskys mopsui akis. Kitą dieną jis nuoširdžiausiai gailėsis savo draugo mopsiuko ir piktinsis klastingų priešų nedorybe. Tarp kitko, visos tos aplinkybės labai panašios į lapės urvą, kuris duoda katinui filisteriui progos kaip tik tą akimirką pasprukti, kai jau tariesi jį sučiupęs. Katinas filisteris labiausiai mėgsta savo pakrosnį, kur jis jaučiasi saugus, ant erdvaus stogo jam sukasi galva. Dabar matote, drauge Murkly, kad jūs tuo keliu ir einate. Jeigu aš dabar pasakysiu, kad katinas buršas yra atviras, doras, nesavanaudis, nuoširdus, visada pasiruošęs padėti draugui, kad jis nežino kitų pareigų, kaip tas, kurias jam uždeda garbė ir teisingumas, vienu žodžiu, kad katinas buršas yra visiška katino filisterio priešingybė, tai jūs, nieko nelaukdamas, mesite savo filisteriškumą ir tapsite tikru, šauniu buršu.

Aš aiškiai pajutau, kokie teisingi Mucijaus žodžiai. Pamačiau, kad tik nežinojau paties žodžio „filisteris“, bet jo esmė man buvo žinoma, mat buvau sutikęs nemaža filisterių, tai yra nenaudėlių katinų, kuriuos visa širdim niekinau. Tuo skaudžiau pajutau paklydimą, per kurį vos nepatekau į anų paniekos vertų katinų kategoriją, ir nutariau visada klausyti Mucijaus patarimų, kad galėčiau tapti šauniu katinu buršu. Vienas jaunas žmogus kartą pasakojo mano šeimininkui apie kažkokį neištikimą draugą ir pavadino jį keistu, man nesuprantamu žodžiu. Jis pavadino jį susilaižiusiu. Man atrodė, kad „susilaižęs“ labai tinka pažyminiu prie daiktavardžio filisteris, ir paklausiau Mucijaus nuomonės. Bet vos tik aš ištariau žodį „susilaižęs“, Mucijus, garsiai džiūgaudamas, pašoko ir, smarkiai mane apkabinęs, suriko:

— Broliuk tu mano, dabar matau, kad gerai mane supratai, taip — susilaižęs filisteris! Tai kaip tik ta pasigailėtina menkysta, kuri šiaušiasi prieš kilnią buršų broliją ir kurią mes pjudom iki paskutinio atodūsio visur, kur tik pamatom. Taip, drauguži, tu įrodei savo gilų tikrą jausmą visam, kas kilnu ir didinga, eikš, dar kartą prispausiu tave prie krūtinės, kurioj plaka ištikima vokiečio širdis!

Tai pasakęs, mano draugas Mucijus vėl mane apkabino ir paaiškino, kaip jis sekančią naktį ketinąs įvesti mane į buršų korporaciją, aš tik turįs vidurnaktį ateiti ant stogo, o iš ten jis nuvesiąs mane į pobūvį pas vieną senjorą, katiną Pufą.

Į kambarį įėjo šeimininkas. Aš, kaip visada, šokau jo pasitikti, prisiglaudžiau ir, rodydamas savo džiaugsmą, ėmiau voliotis ant žemės. Mucijus irgi spoksojo į jį susižavėjęs. Šeimininkas trupučiuką pakuteno man galvą ir pakaklę, apsidairė kambary ir, radęs viską tvarkoj, tarė:

— Tai gerai! Jūsų pokalbis buvo tylus ir ramus, kaip ir dera padoriems, gražiai išauklėtiems vyrams. Už tai reikia jums atlyginti.

Šeimininkas pasuko prie virtuvės durų, ir mes su Mucijum, numanydami jo gražų ketinimą, sekėm iš paskos,

linksmai miaukdami. Iš tikrųjų šeimininkas atidarė spintelę ir išėmė kelių viščiukų skeletus ir kaulelius — mėsą buvo vakar suvalgęs. Visi žino, kad vištienos kauliukai mano giminėj laikomi didžiausiu skanėstu, todėl, kai šeimininkas pastatė bliūdelį ant žemės, Mucijaus akys sublizgėjo karšta ugnimi, jis ėmė grakščiausiai rangyti uodegą ir garsiai murkti. Atsiminęs susilaižiusį filisterį, aš stūmiau savo draugui Mucijui geriausius kąsnelius — kaklus, nugaras, uodegėles, o pats tenkinausi prastesniais sparnų ir kojų kaulais. Kai sušveitėm viščiukus, norėjau paklausti Mucijų, ar pageidautų jis lėkštelės saldaus pieno. Bet man dar tebestovėjo prieš akis susilaižęs filisteris, todėl, nieko neklausdamas, tiesiog ištraukiau lėkštelę, kuri, kaip žinojau, buvo po spinta, ir maloniai pakviečiau Mucijų pasivaišinti, pats jį užgerdamas. Mucijus švariai išlakė pieną, paskui paspaudė man leteną ir su ašaromis akyse tarė:

— Drauge Murkly, jūs gyvenat kaip Lukulas, bet jūs parodėt man savo ištikimą, dorą ir kilnią širdį, matau, kad jūsų nesuvilios tušti gyvenimo smagumai ir jūs nepasidarysit niekingas filisteris. Ačiū, iš visos širdies ačiū!

Atsisveikinom gražiu vokišku letenos paspaudimu, kaip sveikindavosi mūsų proseneliai. Mucijus, tikriausiai norėdamas paslėpti susijaudinimą, išspaudusį jam ašaras, nutrūktgalviškai iššoko pro atvirą langą tiesiai ant gretimo stogo. Net mane, gamtos apdovanotą nuostabiu šankumu, pritrenkė šis drąsus šuolis, ir aš dar kartą radau progą pašlovinti savo giminę, kur visi iš prigimties yra geri gimnastai ir jiems nereikia nė kokių karčių — nei šokinėjimui, nei sliuogimui.

Be to, mano draugas Mucijus man įrodė, kad dažnai po šiurkščia, atstumiančia išore slypi švelni, jautri siela.

Aš sugrįžau atgal į kambarį pas savo šeimininką ir atsiguliau po krosnim. Čia vienumoj apsvarstęs savo ligšiolinę buitį, savo pastarąją nuotaiką, visą savo gyvenimo būdą, nusigandau minties, kad buvau atsidūręs ant bedugnės krašto, ir draugas Mucijus, nepaisant jo susivėlusių gaurų, pasirodė man gražus kaip angelas gelbėtojas.

Aš turėjau įžengti į naują pasaulį, užpildyti savo sieloje tuštumą, tapti kitu katinu. Iš neramaus džiaugsmingo lūkesčio man smarkiai plakė širdis.

Dar gerokai prieš vidurnaktį savo įprastu „miau" paprašiau šeimininką išleisti mane laukan.

— Su mielu noru,— atsakė jis, atidarydamas duris,— su mielu noru, Murkly. Amžinas gulėjimas pakrosny ir miegas nieko gero neduos. Eik, eik, vėl apsidairyk pasauly, padraugauk su kitais katinais. Gal rasi jaunų katinų tarpe giminingų sielų, su kuriomis bus malonu ir pasilinksminti, ir pasvarstyti rimtus klausimus.

Ak, šeimininkas, matyt, nujautė, kad man prasideda naujas gyvenimas! Pagaliau sulaukiau vidurnakčio, atėjo draugas Mucijus ir ėmė vesti mane per visokius stogus, kol atsidūrėm ant beveik plokščio itališko stogo, kur dešimt stotingų, tik taip pat, kaip Mucijus, nerūpestingai ir keistai apsirengusių jaunų katinų sutiko mus garsiais džiaugsmingais šūksniais. Mucijus pristatė mane savo draugams, išgyrė mano savybes, mano ištikimą dorą būdą, ypač pabrėždamas, kaip aš jį pavaišinau kepta žuvim, vištienos kaulais ir saldžiu pienu, ir galų gale pasakė, kad aš noriu įstoti į šauniųjų katinų buršų korporaciją.

Po to prasidėjo tam tikros ceremonijos, kurias aš nutylėsiu, kad malonieji mano giminės skaitytojai nepagalvotų, jog aš įstojau į kokį uždraustą ordiną, ir po tiek laiko nepareikalautų pasiaiškinti. Bet aš su gryna sąžine užtikrinu, kad nebuvo jokios kalbos apie ordiną ir kokias nors jo sąlygas, kaip statutas, slapti ženklai ir pan. Draugija rėmėsi tik vienodais įsitikinimais. Mat greit paaiškėjo, kad kiekvienas iš mūsų mieliau geria saldų pieną, o ne vandenį, labiau mėgsta kepsnį negu duoną.

Kai pasibaigė ceremonijos, kiekvienas mane broliškai pabučiavo, paspaudė man leteną ir ėmė sakyti man „tu". Paskui susėdom prie kuklių, bet linksmų vaišių, o po jų prasidėjo šaunios išgertuvės. Mucijus sutaisė puikų kačių punšą. Jei koks smalyžius katinas norėtų sužinoti šio nuostabaus gėrimo receptą, tai, deja, negalėčiau suteikti jam

jokių žinių. Viena žinau, kad nepaprastai malonų skonį ir stiprumą teikė jam gera dozė aštraus silkių rasalo.

Dabar senjoras Pufas griausmingu, per visus stogus aidinčiu balsu užtraukė gražiąją dainą „Gaudeamus igitur"[1]. Su džiaugsmu pasijutau siela ir kūnu esąs šaunus juvenis[2] ir nė iš tolo negalvojau apie „tumulus"[3], kurį rūstus likimas retai kada suteikia mano giminei tylioj, ramioj žemelėj. Paskui buvo dainuojamos dar visokios gražios dainos, kaip pvz., „Tegu politikai sau šneka", ir t. t., kol senjoras Pufas galinga letena trenkė į stalą ir paskelbė, kad dabar turime sudainuoti tikrąją įšventinimo dainą „Ecce quam bonum"[4] ir pradėjo choro partiją: „Ecce..." ir t. t.

Niekados dar nebuvau tos dainos girdėjęs. Jos kompozicija buvo giliai pergalvota, teisinga harmonijos ir melodijos požiūriu ir kartu žavi bei paslaptinga. Kiek žinau, jos autorius nenustatytas, daug kas priskiria ją didžiajam Hendeliui, bet kiti tvirtina, kad ji buvo žinoma jau daug daug metų prieš Hendelį, nes pagal Vitenbergo kroniką ją dainavo jau tada, kai princas Hamletas dar buvo fuksas. Bet nesvarbu, kas ją parašė, tai didelis, nemirtingas kūrinys ir ypač vertingas tuo, kad į chorą įpinamos solo partijos duoda laisvę dainininkams kurti grakščiausias improvizacijas. Vieną kitą iš tą naktį girdėtų improvizacijų aš gerai išlaikiau atminty.

Kai tik choras baigė, vienas juodmargis jaunuolis užtraukė:

Vampsi pudelis piktai,
Špicas šiepia snukį.
Tupi per dienas tiktai,
Uodegas pabrukę.

C h o r a s. Ecce quam ir t. t.

---

[1] „Taigi džiaukimės" *(lot.)*.
[2] Jaunuolis *(lot.)*.
[3] Kapas *(lot.)*.
[4] Štai kaip gerai *(lot.)*.

Paskui pilkas:

Kelia skrybėlę grakščiai,
Lankstosi miesčionis,
Šypsos į akis stačiai,—
Koks drąsus šis ponas!

C h o r a s. Ecce quam ir t. t.

Paskui rudas:

Žuviai brangūs vandenai,
Paukštį traukia dausos.
Auga plunksnos ir žvynai —
Niekur jų negausit.

C h o r a s. Ecce quam ir t. t.

Paskui baltas:

Kniaukt ir murkt, pūruot gali.
Tik nedrėksk, nepyki,
Tūpkis tyliai nuošaly,
Griebk slapta laimikį.

C h o r a s. Ecce quam ir t. t.

Paskui draugas Mucijus:

Gal praryt norėtų mus —
Puskvailės beždžionės?
Lai į nosį mums papūs —
Kinkos jų per plonos!

C h o r a s. Ecce quam ir t. t.

Aš sėdėjau šalia Mucijaus, taigi dabar buvo mano eilė dainuoti solo. Visi ką tik nuskambėję solo posmai taip labai skyrėsi nuo tų eilių, kurias aš rašydavau, kad mane pagavo baimė, ar pataikysiu į visumos toną. Todėl taip pasidarė, kad choras baigė, o aš vis dar tylėjau. Jau pa-

kilo keli stiklai su šūksniais: „Pro poena"[1], bet aš sukaupiau visas jėgas ir tučtuojau uždainavau:

Buršai, katinai mieli,
Stokime kartu mes,
Te filisteriai kvaili
Sprogsta iš piktumo!

Choras. Ecce quam ir t. t.

Mano improvizacija buvo sutikta audringomis, negirdėtomis ovacijomis. Nuoširdūs vaikinai džiūgaudami puolė prie manęs, glėbesčiavo, spaudė mane prie plakančios krūtinės. Taigi ir čia buvo pastebėtas mano sieloj slypintis genijus. Tai buvo viena gražiausių akimirkų mano gyvenime. Paskui dar sušukom griausmingą „valio" kai kuriems įžymiems, garsiems katinams, ypač tokiems, kurie, nors ir įgiję šlovės ir garso, netapo filisteriais ir įrodė tą žodžiais bei darbais, ir tada išsiskirstėm.

Vis dėlto punšas man šiek tiek mušė į galvą, atrodė, kad stogai siūbuoja, aš vos beįstengiau, balansuodamas uodega, laikytis ant kojų. Draugas Mucijus, pastebėjęs mano būklę, ėmėsi mane globoti ir laimingai parlydėjo pro stoglangį namo.

Svaigstančia galva, kaip dar niekada nebuvau jautęsis, aš ilgai negalėjau...

(Mak. l.) ...taip pat gerai žinojau, kaip ir įžvalgioji ponia Bencon, bet kad aš kaip tik šiandien, kaip tik dabar gausiu iš tavęs, ištikimasis drauge, žinią, to mano širdis nenujautė.

Tai pasakęs, maestro Abrahamas įdėjo į rašomojo stalo stalčių ką tik gautą, dar neatplėštą laišką, iš kurio adreso su nuostaba ir džiaugsmu pažino Kreislerio rašyseną, ir išėjo į parką.

Maestro Abrahamas jau daug metų turėjo įprotį gavęs laišką kelias valandas, o dažnai ir visą dieną laikyti

---

[1] Už bausmę *(lot.)*.

jį neatplėštą. „Jei turinys man neįdomus,— sakydavo jis,— tai atidėjęs nieko neprarasi; jei laiške yra bloga žinia, tai laimėsiu dar kelias smagias ar bent ramias valandas; o jeigu ten linksma naujiena, tai juk rimtas žmogus gali palaukti, kol džiaugsmas užgrius jį netikėtai." Šito maestro įpročio negalima pagirti, nes, viena, toks žmogus, kur nesiskubina skaityti laiškų, visiškai negali būti nei pirklys, nei žurnalistas, rašantis politinius ar literatūrinius straipsnius,— o antra, nesunku suprasti, kad ir kiti žmonės, ne tik pirkliai ar žurnalistai, gali susilaukti per tai bėdų. Jeigu kalbėsime apie šios biografijos autorių, tai jis nė trupučio netiki Abrahamo stoišku abejingumu, priešingai, šį įprotį laiko tam tikra baime, kuri neleidžia jam atskleisti užklijuoto laiško paslapties. Gauti laiškus yra savotiškas malonumas, todėl mums ypač mieli tie žmonės, kurie tą malonumą suteikia, tai yra laiškanešiai, kaip jau yra pastebėjęs vienas sąmojingas rašytojas. Tai galima pavadinti smagiu savęs apgaudinėjimu. Biografas prisimena, kaip jis kadaise universitete, skausmingai ilgėdamasis, laukė laiško iš mylimo asmens ir su ašaromis maldavo laiškanešį greitai greitai atnešti jam laišką iš gimtinės ir žadėjo už tai gerus arbatpinigius. Gudrus vyrukas prižadėjo patenkinti jo prašymą ir po kelių dienų iš tikrųjų triumfuodamas atnešė atėjusį laišką, lyg tai būtų buvęs jo nuopelnas, ir susižėrė pažadėtus arbatpinigius. Bet biografas, matyt, pernelyg linkęs save apgaudinėti, nežino, ar tu, brangusis skaitytojau, taip pat, kaip ir jis, be malonumo, jauti dar ir keistą baimę, kuri, atplėšiant gautą laišką, sukelia net ir tada širdies plakimą, kai vargu ar galima laukti, kad tame laiške yra kas nors tau svarbaus. Galimas daiktas, kad ir čia pabunda tas pats širdį spaudžiantis jausmas, su kuriuo mes žvelgiame į ateities naktį, ir kaip tik todėl ta bauginanti akimirka būna tokia įtempta, kad užtenka tik menko piršto spustelėjimo, ir paslaptis atsiskleidžia. Deja! Kiek daug gražių vilčių sudužo kartu su lemtinguoju antspaudu, ir saldžios svajonės, gimstančios mūsų sieloj tarytum įsikūnijęs karščiausias ilgesys, išsisklaidė kaip dūmas, ir mažas

laiškelis buvo tik užkeikimas, stagarais pavertęs gėlyną, kuriame mes tarėmės vaikščioją, ir gyvenimas atsivėrė prieš mus kaip skurdi, beviltiška dykynė. Šiaip ar taip, ne pro šalį sukaupti jėgas prieš tą menką piršto spustelėjimą, kuris atskleidžia paslaptį, todėl galima pateisinti ir tą šiaip smerktiną maestro Abrahamo įprotį, kuris, beje, nesvetimas ir jūsų biografui nuo anų nelemtų dienų, kada kone kiekvienas jo gautas laiškas buvo panašus į Pandoros skrynią, kurią atidarius išsprunka į pasaulį tūkstančiai nelaimių ir bėdų.

Bet nors maestro Abrahamas užrakino kapelmeisterio laišką savo pulte ar rašomojo stalo stalčiuj ir išėjo pasivaikščioti į parką, malonusis skaitytojas tuojau sužinos jo turinį žodis žodin. Johanesas Kreisleris rašė:

Mano brangusis maestro,

„La fin couronne les oeuvres!"[1] — būčiau galėjęs sušukti kaip lordas Klifordas Šekspyro „Henrike VI", kai kilnusis Jorko hercogas kirto jam mirtiną smūgį. Mat, dievaži, mano skrybėlė, sunkiai sužeista, nuriedėjo į krūmus, o aš aukštielninkas išsitiesiau paskui ją — kaip kareivis, apie kurį mūšyje sakoma: „Jis krinta, arba jis krito." Tik tokie žmonės retai beatsikelia, o jūsų Johanesas, brangusis maestro, atsikėlė, ir netgi labai greitai. Visiškai nebegalėjau rūpintis savo sunkiai sužeistu draugu, kuris krito ne prie mano šalies, bet ant arba nuo mano galvos, nes nebuvo kada gaišti: reikėjo šokti į šalį nuo pistoleto vamzdžio, kurį kažkas už trijų žingsnių laikė atstatęs į mane. Bet aš padariau dar daugiau, iš gynimosi aš staiga perėjau į puolimą, šokau prie užpuoliko ir, nieko nelaukdamas, suvariau jam į pilvą špagą. Jūs visada mane bardavot, maestro, kad nemoku ir nesugebu rašyti glaustu stiliumi ir nieko negaliu papasakoti be tuščių frazių ir nukrypimų. Ką pasakysite apie šį lakonišką aprašymą nuotykio su italu Zighartshofo parke, kurį kilniaširdis kuni-

---

[1] Viskas gerai, kas gerai baigiasi *(pranc.)*.

gaikštis taip švelniai valdo, kad dėl įvairumo pakenčia net banditus?

Priimkit, brangusis maestro, tai, ką iki šiol pasakiau, kaip laikiną glaustą istorinio skyriaus santrauką, patį skyrių ketinu jums parašyti vietoj laiško, jei tik man užteks kantrybės ir leis prioras. Nedaug beliko pridurti apie patį nuotykį miške. Kai tik driokstelėjo šūvis, aš tuoj sumečiau, kad turėsiu iš to naudos, nes griūdamas pajutau deginantį skausmą kairėj pusėje galvos, kurią konrektorius Genijonesmiuly pagrįstai vadindavo *atkaklia.* Mat tvirta makaulė atkakliai pasipriešino niekingam švinui, ir žaizda tebuvo menkas įdrėskimas. Bet pasakykit, maestro, tuojau pat arba šiandien vakare, ar bent rytoj iš pat ryto, į kieno pilvą įsmigo mano špaga? Man būtų labai malonu išgirsti, kad praliejau ne paprasto žmogaus kraują, bet šiek tiek kunigaikštiško ichoro[1]; man rodos, kad taip ir buvo. Maestro! Jei taip, tai, vadinasi, atsitiktinumas pastūmėjo mane atlikti veiksmą, kurį rūsti dvasia pranašavo man pas jus žvejų namely! Gal ta mažytė špaga tą akimirką, kai aš ja gyniausi nuo žudikų, buvo baisus Nemezidės kardas, keršijantis už kruviną nusikaltimą? Aprašykit man viską, maestro, o visų pirma, ką reiškia tas ginklas, kurį jūs man davėt, tas mažas portretėlis? Bet ne, geriau man apie jį nesakykit. Tegu tas Medūzos paveikslas, kurį pamatęs sustingsta didžiausias nusikaltėlis, lieka man pačiam neišaiškinama paslaptis. Man rodos, kad talismanas nustotų savo galios, jei tik aš sužinočiau, kokia konsteliacija pavertė jį užburtu ginklu! Ar patikėsit, maestro, kad ligi šiol aš to portretėlio kaip reikiant neapžiūrėjau? Kai bus laikas, jūs man viską pasakysit, ką man reikia apie jį žinoti, ir tada aš grąžinsiu talismaną į jūsų rankas. Taigi kol kas apie tai nė žodžio! O dabar tęsiu toliau savo istorinį skyrių.

Kai aš minėtam kažkam, minėtam užpuolikui, suvariau į pilvą špagą, ir jis, nė neaiktelėjęs, griuvo ant žemės, aš šokau bėgti kaip greitakojis Ajaksas, nes parke

---

[1] Dievų kraujas *(graik.)*.

pasigirdo balsai ir aš maniau, kad man tebegresia pavojus. Ketinau bėgti į Zighartsveilerį, bet nakties tamsoj paklydau. Bėgau kiek tik kojos neša, vis dar tikėdamasis atrasti kelią. Bridau per griovius, kopiau į stačias kalvas ir pagaliau nusivaręs griuvau į krūmus. Prieš akis man lyg sužaibavo, galvoj pajutau geliantį skausmą ir pabudau iš kieto mirtino miego. Žaizda buvo labai nukraujavusi, tad iš nosinio pasidariau tvarstį, kuriuo būtų galėjęs didžiuotis mikliausias kuopos chirurgas mūšio lauke, ir atkutęs linksmai apsidairiau aplink. Netoli nuo manęs dunksojo milžiniškos pilies griuvėsiai. Jūs jau atspėjot, maestro,— aš pats labai nustebau, pamatęs, kad esu ant Gejeršteino.

Žaizdos nebeskaudėjo, jaučiausi žvalus ir lengvas. Išlindau iš krūmų, kur praleidau naktį kaip savo miegamajam. Saulė kilo ir barstė skaisčios šviesos puokštes ant miškų ir lankų, rodos, linksmai tardama jiems labas rytas. Krūmuose pabudo paukšteliai, čirškėdami maudėsi vėsioj rytmečio rasoj ir kilo į orą. Žemai po mano kojomis dūlavo Zighartshofas, dar nenusigobęs nakties ūkų, bet jų skraistės greit nukrito, ir auksu suliepsnojo medžiai ir krūmai. Parko ežeras spindėjo kaip akinantis veidrodis: aš įžiūrėjau žvejų namelį — mažytį baltą taškelį, net ir tiltą, rodos, aiškiai mačiau. Vakarykštė diena stojo man prieš akis, bet ji atrodė seniai praėjusi ir iš jos nieko nebeliko, tik graudus atsiminimas to, kas amžinai prarasta, atsiminimas, kuris drasko krūtinę ir kartu pripildo ją saldžios palaimos. „Keistuoli, ką gi tu nori pasakyti? Ką tu ten amžinai praradai toj seniai praėjusioj vakarykštėj dienoj?" Taip jūs man šaukiat, maestro, aš girdžiu. Ak, maestro, aš dar kartą grįžtu ant tos smailos Gejeršteino viršūnės, dar kartą išskečiu rankas kaip erelis sparnus ir trokštu pakilti ten, kur viešpatavo saldūs kerai, kur man atsiskleidė meilė, neribojama laiko ir erdvės, amžina kaip pasaulio dvasia, atsiskleidė dangiškais, nuojautos kupinais tonais, kurie yra pats ilgesys ir bekraštis geismas! Aš žinau, man prieš pat nosį atsidrebia velnių priėdęs badmirys oponentas, kuris oponuoja dėl žemiškos miežinės

duonos kąsnio, ir pašaipiai klausia, ar galimas daiktas, kad tonas turėtų tamsiai mėlynas akis? Aš neginčijamai įrodau, kad tonas yra ir žvilgsnis, pro debesų properšą spinduliuojantis iš šviesos karalystės; bet oponentas eina toliau ir klausinėja apie kaktą, plaukus, burną ir lūpas, apie rankas ir kojas ir su pikta šypsena abejoja, ar plikas grynas tonas gali visa tai turėti. O Viešpatie, aš žinau, ką tas nenaudėlis turi galvoj, būtent: kol aš, kaip ir jis, kaip ir kiti, esu glebae adscriptus[1], kol mes visi maitinamės ne tik saulės spinduliais, o retkarčiais turim pasėdėti ir ant kitos kėdės, ne visada tik ant profesoriškos, tai kalbos apie amžiną ilgesį, kuris nieko netrokšta, tik pats savęs, apie kurį kiekvienas kvailys moka postringauti... Maestro! Aš nenoriu, kad jūs stotumėt to badmirio oponento pusėn — man būtų nemalonu. Nagi pasakykit — ar yra bent viena protinga priežastis, kuri verstų jus taip daryti? Ar aš kada rodžiau palinkimą į sentimentalų gimnazisto kvailiojimą? Ar subrendęs nemokėjau elgtis blaiviai, ar troškau kada būti pirštine, kad tik galėčiau pabučiuoti Julijos skruostą, kaip bičiulis Romeo? Patikėkit, maestro, tegu žmonės sako ką nori, mano galvoj tėra natos, o širdy ir sieloj jų garsai, nes kaip, po velnių, aš būčiau galėjęs sukomponuoti tokius gražiai pasisekusius bažnytinius kūrinius, kaip šitie va mišparai, kur guli pabaigti prieš mane ant pulto. Bet... istorijos vėl nebeliko,— pasakoju toliau.

Tolumoj pasigirdo stipraus vyriško balso traukiama giesmė; ji skambėjo vis arčiau ir arčiau. Netrukus pamačiau benediktiną vienuolį, besileidžiantį taku žemyn ir giedantį lotynišką himną. Netoli manęs jis sustojo, liovėsi giedojęs, nusiėmė nuo galvos plačią kelionės skrybėlę ir, šluostydamasis nuo kaktos prakaitą, apsidairė aplink. Paskui nėrė į krūmus. Man užėjo noras prisidėti prie jo, žmogelis buvo kūningas, saulė kepino vis smarkiau, todėl spėjau, kad jis nuėjo į pavėsį ieškoti ramios vietelės poilsiui. Aš neklydau, nes, įžengęs į krūmus, pamačiau

[1] Prirašytas prie žemės; baudžiauninkas *(lot.)*.

dvasiškąjį tėvelį besėdintį ant samanoto akmens. Aukštėlesnė uolos nuolauža šalimais buvo jam stalas: užtiesęs ją balta skepeta, jis jau išsitraukė iš kelionmaišio duoną ir paukštieną ir su dideliu apetitu ėmė juos doroti. „Sed praepter omnia bibendum est!"[1] — sušuko jis pats sau ir, išsitraukęs iš kišenės mažą sidabrinę taurelę, o iš kelionmaišio apipintą butelį, prisipylė vyno. Kai jis jau buvo begeriąs, aš žengiau prie jo, tardamas: „Garbė Jėzui Kristui!" Laikydamas taurelę prie lūpų, jis pakėlė akis, ir aš tuojau pažinau savo seną mielą draugą iš Kancheimo benediktinų vienuolyno, dorąjį choro prefektą tėvą Hilarijų. „Per amžių amžius!" — sumurmėjo tėvas Hilarijus, išvertęs į mane akis. Aš prisiminiau savo galvos apdangalą, kuris, matyt, buvo labai mane pakeitęs, ir tariau: „O mano brangusis, gerbiamas drauge Hilarijau, nelaikykit manęs nei paklydusiu valkataujančiu indu, nei galvą susitrenkusiu tautiečiu, aš esu tik jūsų patikimas draugas kapelmeisteris Johanesas Kreisleris ir nieku kitu būti nenoriu!"

— Šventas Benediktai! — sušuko nudžiugęs tėvas Hilarijus.— Aš jus tuojau pažinau, puikusis kompozitoriau ir malonusis drauge, bet, per diem[2], pasakykit, iš kur čia atsiradot, kas pasidarė, juk aš maniau, kad jūs gyvenate in floribus[3] didžiojo kunigaikščio dvare?

Aš atvirai apsakiau vienuoliui, kas man buvo nutikę, kaip aš buvau priverstas suvaryti į pilvą špagą tam, kas savo šaudymo pratyboms teikėsi pasirinkti mane taikiniu, ir kad tas šaulys greičiausiai buvo italas princas, vardu Hektoras, kaip dažnai vadinami taurūs medžiokliniai šunys. „Ką dabar man daryti, ar grįžti atgal į Zighartsveilerį, ar... patarkit, tėve Hilarijau!"

Šiais žodžiais baigiau savo pasakojimą. Tėvas Hilarijus, kuris klausėsi įterpdamas „hm", „šitaip", „na-na",

---

[1] Bet visų pirma reikia išgerti *(lot.)*.
[2] Turėtų būti per Deum — dėl Dievo *(lot.)*.
[3] Klestite *(lot.)*.

„šventas Benediktai", dabar nuleido akis, sumurmėjo „bibamus"[1] ir vienu mauku išlenkė sidabrinę taurelę.

Paskui jis juokdamasis sušuko: „Iš teisybės, kapelmeisteri, geriausias patarimas, kurį jums kol kas galiu duoti, yra šitoks: sėskitės gražiai šalia manęs ir pavalgykit pusryčius. Galiu jums pasiūlyti šias kurapkėles, kurias tik vakar nušovė garbusis brolis Makarijus; kaip žinote, jis į viską pataiko, nepataiko tik giedodamas responsorijų. O jeigu pajusite žolių actą, kuriame jos mirkytos, tai čia brolio Euzebijaus nuopelnas. Kai dėl vyno, tai jis vertas suvilgyti pabėgėlio kapelmeisterio liežuvį. Tikras boksboitelis, carissime[2] Johanesai, tikras boksboitelis iš šv. Jono ligoninės Viurcburge, kurį mes, neverti Viešpaties tarnai, gauname aukščiausios rūšies. Ergo bibamus!"[3]

Taip sakydamas, jis pripylė pilną taurę ir padavė man. Aš nesiprašydinau, valgiau ir gėriau kaip žmogus, kuriam reikia pasistiprinti.

Savo pusryčiams tėvas Hilarijus buvo išsirinkęs žaviausią vietelę. Tankūs, jauni berželiai pavėsiu gaubė gėlėmis marguojančią pievą, krištolinis miško upelis, čiurlendamas per kyšančias uolas, dvelkė gaivia vėsa. Nuošalios vietelės jaukumas užliejo mane palaiminga ramybe ir, tėvui Hilarijui pasakojant, kas per tą laiką įvyko vienuolyne,— jo pasakojimas buvo išmargintas įprastiniais anekdotais ir smagia virtuvine lotynų kalba — aš klausiausi miško ir vandens balsų, dainuojančių man guodžiančias melodijas.

Tėvas Hilarijus, matyt, pagalvojo, kad aš tyliu iš susikrimtimo dėl savo nuotykio.

— Nenusiminkit,— pradėjo jis, paduodamas man vėl pilną taurelę.— Nenusiminkit, kapelmeisteri! Praliejot kraują, tas teisybė, o kraują pralieti nuodėmė, bet distingendum est inter et inter[4]. Kiekvienam brangiausia yra

---

[1] Išgerkim *(lot.)*.
[2] Brangusis *(lot.)*.
[3] Taigi išgerkim! *(lot.)*.
[4] Bet yra skirtumas *(lot.)*.

gyvybė, juk tą vieną teturim. Jūs gynėt savąją, o to bažnyčia anaiptol nedraudžia, įrodymų tam per akis, ir nei mūsų didžiai gerbiamas viršininkas, nei kitas Viešpaties tarnas neatsisakys jums duoti išrišimą, nors per neapsižiūrėjimą ir prakiurdėt kunigaikštišką pilvą. Ergo bibamus! Vir sapiens non te abhorebit, Domine![1] Bet, brangusis Kreisleri, jei grįšit atgal į Zighartsveilerį, tai pradės jus įkyriai kamantinėti cur, quomodo, quando, ubi[2], o jei apkaltinsit princą pasikėsinus į jūsų gyvybę, tai ar jumis patikės? Ibi jacet lepus in pipere[3]! Bet žiūrėkit, kapelmeisteri, kaip... na, bibendun quid[4].— Jis išlenkė pilną taurelę ir postringavo toliau: — Taigi, matot, kapelmeisteri, geros mintys ateina su vynu. Žinokit, kad aš dabar buvau bepluošiąs į Visų šventųjų vienuolyną parsigabenti artimiausioms šventėms muzikos iš tenykščio choro prefekto. Namie aš keliskart išverčiau visus stalčius, ką radau, viskas sena ir nuvalkiota, o ta muzika, kur jūs sudėjote, būdamas anąkart vienuolyne, tiesa, graži ir nauja, bet, nesupykit, kapelmeisteri, kažkaip keistai parašyta, negalima nė akimirkos atitraukti akių nuo partitūros. Vos tik dirsteli pro grotus į vieną kitą dailią mergiūkštę žemai navoje, tuoj praleidi kokią fermatą ar dar ką, sumaišai taktus, ir viskas griūva... plumpt, ir baigta, ir kle-kle-kle kleketuoja brolis Jokūbas vargonų klavišais! Ad patibulum cum illis![5] Taigi aš... bet bibamus!

Kai abu išgėrėme, kalbos srovė plaukė toliau: „Desunt[6], kurių nėra, o ko nėra, to negalima klausinėti, taigi manau, kad jums dabar geriausia būtų tuojau pat grįžti su manim į vienuolyną, į kurį, jei eisim tiesiai, nebus nė dviejų valandų kelio. Vienuolyne jūs būsit saugus nuo bet kokių persekiojimų, contra hostium insidias[7], aš nu-

---

[1] Protingas vyras nuo tavęs nenusigręš, Viešpatie *(lot.)*.
[2] Kodėl, kaip, kada, kur *(lot.)*.
[3] Čia: štai kur šuo pakastas *(lot.)*.
[4] Nugerkim kiek *(lot.)*.
[5] Ant kartuvių juos! *(lot.)*.
[6] Nėra *(lot.)*.
[7] Nuo priešų pinklių *(lot.)*.

gabensiu jus kaip gyvą muziką, ir galėsit būti tenai, kol tik patiks arba kol bus jums naudinga. Garbingasis tėvas viršininkas duos jums visa, ko reikės. Apsivilksit ploniausius baltinius, o ant jų benediktino abitą, kuris jums labai pritiks. Bet kad keliaudamas neatrodytumėt kaip sužeistasis iš paveikslo „Gailestingasis samarietis", užsidėkit mano kelionės skrybėlę, aš užsismauksiu ant plikės kapišoną. Bibendum quid, brangusis!"

Tai pasakęs, jis dar kartą ištuštino taurelę, išskalavo ją čia pat upely, greit viską sugrūdo į kelionmaišį, užmaukšlino man ant kaktos savo skrybėlę ir linksmai sušuko: „Galim eiti visai pamažėle ir patogiai statyti koją už kojos,— vis tiek pareisim, kai skambins ad conventum, coventuales, tai yra, kai garbingasis viršininkas sės prie stalo."

Jūs turbūt numanot, mielas maestro, kad aš nieko neturėjau prieš linksmojo tėvo Hilarijaus pasiūlymą, atvirkščiai, aš džiaugiausi suradęs tokią vietą, kuri daugeliu atžvilgių galėjo man tapti palaiminga prieglobstim.

Neskubėdami, apie šį bei tą šnekučiuodamiesi, žengėme pirmyn ir, kaip tėvas Hilarijus norėjo, atėjom į vienuolyną per pačius pietus.

Užbėgdamas už akių visiems klausinėjimams, tėvas Hilarijus pasakė viršininkui atsitiktinai sužinojęs mane esant Zighartsveilery ir nutaręs verčiau parsigabenti kompozitorių, negu muziką iš Visų šventų vienuolyno, juk kompozitorius esąs visas neišsemiamas muzikos šulinys.

Vienuolyno viršininkas tėvas Krizostomas (man rodos, kad esu jums daug apie jį pasakojęs) sutiko mane su nuoširdžiu džiaugsmu, būdingu tikrai geriems žmonėms, ir pagyrė tėvo Hilarijaus sumanymą.

Dabar įsivaizduokit, maestro Abrahamai, kaip aš, pavirtęs į nebjaurų benediktiną vienuolį, sėdžiu erdviame centrinio vienuolyno pastato kambaryje ir uoliai kuriu mišparus ir himnus, o retkarčiais net užsirašinėju mintis iškilmingoms mišioms, kaip renkasi choro berniukai, broliai choristai ir broliai muzikantai, kaip uoliai aš repetuoju, kaip diriguoju už choro grotų! Iš tikrųjų jaučiuosi

taip palaidotas šioj vienumoj, kad lyginu save su Tartiniu, kuris, bijodamas kardinolo Kornaro keršto, pabėgo į Asyžiaus minoritų vienuolyną. Ten jį po daugelio metų atrado vienas paduvietis, jo draugas, kai, jam esant bažnyčioj, vėjas atskleidė kelioms akimirkoms orkestro užuolaidą. Kad kiek, ir jums, maestro, būtų buvę kaip tam paduviečiui, bet aš turėjau jums pasakyti, kur dingau. Jei ne, jūs kažin ką būtumėt apie mane pagalvojęs. Gal kas atrado mano skrybėlę ir stebėjosi, kur ji pametė galvą?

Maestro! Į mano sielą atėjo palaiminga ramybė; gal aš atplaukiau į savo uostą? Neseniai vaikščiojau palei ežeriuką, esantį didelio vienuolyno sodo vidury, ir pamačiau vandeny šalia savęs žingsniuojantį savo atvaizdą. Aš tariau: „Tas žmogus, kur ten apačioj žingsniuoja, yra ramus, blaiviai galvojantis žmogus, jis nebeskraido it patrakęs bekraštėse beribėse erdvėse, laikosi surasto kelio, ir kokia laimė, kad tas žmogus esu aš pats." Iš kito ežero į mane kadaise žvelgė pragaištingas antrininkas. Bet ša! Apie tai nė žodžio. Maestro, nesakykit man jokių vardų, nepasakokit nieko, net ir to, ką aš ten persmeigiau... Bet rašykit daug apie save. Broliai ateina į repeticiją, baigiu savo istorinį skyrių ir kartu savo laišką. Likite sveikas, gerasis maestro, ir neužmirškit manęs ir t. t., ir t. t., ir t. t.

Vaikščiodamas vienas nuošaliais apžėlusiais parko takais, maestro Abrahamas galvojo apie mylimo draugo likimą ir apie tai, kad tą draugą atgavęs, tuoj vėl jį prarado. Jis matė Johanesą, mažą berniuką, matė save patį Genijonesmiuly prie senojo dėdės fortepijono; vaikas pasididžiuodamas kone vyriška ranka trankė sunkiausias Sebastiano Bacho sonatas, o jis už tai slapta įkišo jam į kišenę maišelį saldainių. Jam atrodė, kad tai buvo vos prieš kelias dienas, ir jis negalėjo patikėti, kad tas berniukas — tai Kreisleris, dabar įsipainiojęs į keistą, įnoringą paslaptingų aplinkybių žaismą. Bet kartu su mintimi

apie anuos praėjusius laikus, apie lemtingą dabartį prieš akis iškilo ir jo paties gyvenimas.

Jo tėvas, griežtas, užsispyręs žmogus, kone prievarta mokė jį vargonų statybos meno, į kurį pats žiūrėjo kaip į paprastą grubų amatą. Jis niekam neleisdavo pridėti rankos prie vargonų montavimo, viską darė pats, ir jo mokiniai tik tada prieidavo prie vidinės mechanikos, kai jau būdavo tapę prityrusiais staliais, liejikais ir t. t. Instrumento tikslumas, stiprumas, patogumas juo groti seniui buvo viskas, apie sielą, toną jis neturėjo supratimo, ir tas gana keistai atsiliepdavo jo pastatytiems vargonams: jiems pagrįstai buvo prikišamas kietas, aštrus skambėjimas. Be to, senis visiškai buvo atsidavęs anų laikų vaikiškoms išmonėms. Taip prie vienų vargonų jis pritaisė karalius Dovydą ir Saliamoną, kurie grojant lyg iš nustebimo kraipydavo galvas. Nė vienas jo instrumentas neapsiėjo be būgnijančių, trimituojančių, diriguojančių angelų, plasnojančių sparnais, giedančių gaidžių ir t. t. Pradžiuginti tėvą ir išsisukti nuo pelnytos ar nepelnytos pylos Abrahamas galėjo, tik išrasdamas kokią naujovę, pavyzdžiui, skardesnį kakariekū kitam vargonų gaidžiui. Su baimingu lūkesčiu Abrahamas svajojo apie tą laiką, kada jis amatininkų papročiu išeis į keliones. Pagaliau tas laikas atėjo, Abrahamas paliko tėvų namus ir niekada į juos nebegrįžo.

Keliaudamas kartu su kitais pameistriais, daugiausia grubiais, pasileidusiais bernais, jis užsuko kartą į šv. Blažiejaus vienuolyną Švarcvalde ir išgirdo tenai garsiuosius vargonus, statytus senojo Johano Andrejo Zilbermano. Sodrūs, puikūs šio instrumento tonai pirmą kartą atvėrė jam melodijos burtus, jis pasijuto kitame pasauly ir nuo tos valandos visa širdimi pamilo darbą, kurį ligi šiol dirbo atžagariomis. Bet dabar ir jo paties gyvenimas toje aplinkoje, kur jis ligi šiol gyveno, pasirodė jam toks žemas, kad jis įtempė visas jėgas, norėdamas išsikapanoti iš to purvo, į kurį tarėsi įklimpęs. Jo įgimtas protas, jo imlumas padėjo jam milžiniškais žingsniais žengti pirmyn mokslo keliu, bet jis vis tiek juto sunkią grandinę, kurią

jam uždėjo ankstyvasis auklėjimas ir gyvenimas prastoj aplinkoj. Kjara, santuoka su šia keista, paslaptinga būtybe buvo antra švieselė jo gyvenime, ir tokiu būdu abi, melodijos prabudimas ir Kjaros meilė, sudarė jo poetinės būties dualizmą, kuris gėrybingai veikė jo šiurkščią, bet stiprią prigimtį. Vos ištrūkusį iš užeigų, iš smuklių, kur tirštuose tabako dūmuose aidėjo nešvankios dainos, atsitiktinumas, o gal greičiau mokėjimas dirbti mechaniškus niekniekius, kuriuos jis sugebėjo apgaubti paslaptingumu (kaip jau malonusis skaitytojas girdėjo), perkėlė jaunąjį Abrahamą į aplinką, kuri turėjo jam būti naujas pasaulis, kur jis amžinai liko svetimas ir išsilaikė tik dėka atkaklumo, plaukiančio iš jo vidinės prigimties. Laikui bėgant, tas atkaklumas vis augo, ir kadangi tai anaiptol nebuvo paprasto storžievio atkaklumas, bet rėmėsi aiškiu, sveiku žmogaus protu, teisinga pažiūra į pasaulį ir iš jos kylančia taiklia ironija, tai kitaip ir negalėjo būti, kad ten, kur jaunas Abrahamas tik išsilaikė, buvo tik toleruojamas, ten vyras susilaukė didelės pagarbos, nes tai jau buvo jėga, kurios reikia bijoti. Nieko nėra lengvesnio, kaip imponuoti kilmingiems žmonėms, kurie visada stovi daug žemiau, negu paprastai manoma. Apie tai galvojo maestro Abrahamas kaip tik tuo metu, kai grįžo po pasivaikščiojimo į žvejų namelį, todėl skambiai, nuoširdžiai nusijuokė, duodamas atsikvėpti suspaustai krūtinei.

Šią maestro Abrahamui visai nebūdingą melancholiją sukėlė gyvas prisiminimas dingusios Kjaros ir ano momento šv. Blažiejaus vienuolyno bažnyčioj. „Kodėl,— tarė jis sau,— kodėl dabar taip dažnai kraujuoja žaizda, kurią maniau seniai užsitraukus, kodėl laikausi įsikibęs į tuščias svajones, kada, man rodos, turiu pataisyti tą mechanizmą, kurį kažkokia pikta dvasia tartum suka ne taip, kaip reikia!" Maestro slėgė mintis, kad kažkas — jis ir pats nežinojo kas — kėsinasi sugriauti jo slapčiausius darbus ir veiksmus, ir tik, kaip sakėme, minčių eigoj užkliuvęs už kilmingųjų, jis nusijuokė ir tučtuojau pajuto žymų palengvėjimą.

Jis įėjo į žvejų namelį, ketindamas perskaityti Kreislerio laišką.

Tuo tarpu kunigaikščių rūmuose įvyko nuostabus dalykas. Dvaro gydytojas sakė: „Stebuklas! Tai pranoksta bet kokią praktiką, bet kokį patyrimą!" Kunigaikštienė: „Taip turėjo būti, ir kunigaikštytė nesusikompromitavo." Kunigaikštis: „Ar aš nebuvau griežtai uždraudęs, bet ta crapule[1], tie patarnaujantieji asilai, avižom klauso... Na, tegu vyriausiasis miškų urėdas pasirūpina, kad princas niekada nebegautų į rankas parako!" Patarėja Bencon: „Ačiū Dievui, ji išgelbėta!"

O kunigaikštytė Hedviga tuo tarpu žiūrėjo pro savo miegamojo langą, protarpiais užgaudama gitarą, kurią Kreisleris su apmaudu buvo numetęs ir pašventintą, kaip jis sakė, vėl atgavęs iš Julijos rankų. Ant sofos sėdėjo princas Ignacas, verkė ir rypavo: „Skauda, skauda", o priešais jį, pasiėmusi mažą sidabrinį dubenėlį, Julija uoliai gremžė žalias bulves.

Visa tai buvo susiję su vienu įvykiu, kurį dvaro gydytojas visiškai pagrįstai pavadino stebuklu, pranokstančiu bet kokią praktiką. Kaip malonusis skaitytojas jau daug kartų girdėjo, princas Ignacas buvo išlaikęs nekaltą, žaismingą šešerių metų vaiko būdą, todėl laimingas ir nesivaržydamas žaisdavo kaip tokio amžiaus vaikas. Be kitų žaislų, jis turėjo mažą, iš metalo nulietą patrankėlę, naudojamą jo mėgiamiausiam žaidime, kuriuo tačiau retai kada tegalėdavo džiaugtis, mat tam buvo reikalingi kai kurie dalykėliai, kurie ne visada būdavo po ranka, būtent: keli grūdeliai parako, stambus šratas ir mažas paukščiukas. Tą viską turėdamas, jis išrikiuodavo savo kariuomenę, surengdavo karo lauko teismą paukščiukui, kuris ruošė maištą jo tėtės kunigaikščio prarastoje valstybėlėje, užtaisydavo patranką ir sušaudydavo maištininką, prieš tai išpiešęs jam ant krūtinės juodą širdį ir pririšęs prie žvakidės. O jei kartais nepataikydavo,

---

[1] Gauja *(pranc.)*.

tai pribaigdavo jį peiliuku, taip įvykdydamas teisingą bausmę valstybės išdavikui.

Sodininko sūnus, dešimtmetis Fricas, atnešė princui gražų margą čivyliuką ir, kaip visada, gavo už tai kroną. Princas tuojau įsėlino į šaulių kambarį, kai šaulių jame nebuvo, atrado maišelį su šratais ir parako ragą ir apsirūpino reikiama amunicija. Jau buvo bepradedąs egzekuciją — reikėjo skubėti, nes margaplunksnis čirškiantis maištininkas kaip įmanydamas taikėsi paspukti,— bet staiga jam dingtelėjo, kad negalima atimti malonumo kunigaikštytei Hedvigai, kuri dabar tokia gera, reikia parodyti jai, kaip bus įvykdyta bausmė valstybės išdavikui. Taigi pasikišo dėžę su savo armija po viena pažastim, patranką po kita, paukščiuką paėmė į saują ir patyliukais — kunigaikštis jam buvo uždraudęs vaikščioti pas kunigaikštytę — nusėlino į Hedvigos miegamąjį, kur rado ją toje pačioje kataleptinėje būsenoj, apsirengusią gulint ant šezlongo. Nelaimė, o kaip pamatysime, kartu ir laimė,— kambarinė tuo metu buvo kažkur išėjusi.

Nieko nelaukdamas, princas pririšo paukščiuką prie žvakidės, išrikiavo kariuomenę ir, užtaisęs patranką, pakėlė kunigaikštytę nuo šezlongo, privedė prie stalo ir paaiškino, kad ji dabar kariuomenės vadas, o jis, po senovei valdantysis kunigaikštis, atidengsiąs artilerijos ugnį ir sušaudysiąs maištininką. Šaudmenų perteklius apsuko princui galvą, ir jis ne tik padaugino, užtaisydamas pabūklą, bet dar pribarstė parako ant stalo. Kai jis iššovė iš patrankėlės, pasigirdo baisus trenksmas, o kartu sprogo ir ant stalo išbarstytas parakas, skaudžiai nudegindamas jam ranką. Jis garsiai suriko ir nė nepamatė, kad sprogimo metu kunigaikštytė brinktelėjo ant žemės. Šūvis nuaidėjo koridoriais. Nujausdami nelaimę, visi sulėkė į miegamąjį, net kunigaikštis su kunigaikštiene, iš staigaus išgąsčio užmiršę etiketą, grūdosi kartu su tarnais pro duris. Kambarinės pakėlė kunigaikštytę nuo žemės ir paguldė ant šezlongo, o tarnai buvo pasiųsti ieškoti dvaro gydytojo ir chirurgo. Apžvelgęs stalą, kunigaikštis tuojau pa-

matė, kas atsitiko, ir, iš pykčio žaibuodamas akimis, tarė baisiai rėkiančiam ir raudančiam princui:

— Ei, Ignacai! Tai vis per tavo kvailus vaikiškus pokštus! Eik, paprašyk, kad žaizdą pateptų tepalu nuo nudegimo ir nebliauk kaip gatvės vaikėzas! Beržine rykšte... reikėtų... per sėd...

Drebančios lūpos neleido jam aiškiai ištarti žodžių, kunigaikščio kalba pasidarė nebesuprantama, ir jis oriai išėjo iš kambario.

Didelis išgąstis sukaustė tarnus, nes tik trečią kartą kunigaikštis pavadino princą „Ignacu" ir „tu", ir kiekvieną kartą tai reiškė smarkų, sunkiai numaldomą pyktį.

Kai dvaro gydytojas pareiškė, kad prasidėjo krizė ir kad jis tikisi, jog grėsmingas stovis greit praeisiąs ir kunigaikštytė visiškai pasveiksianti, kunigaikštienė parodė mažiau dėmesio, negu galima buvo laukti, tardama:

— Dieu soit loué[1], lauksiu tolesnių žinių.

O verkiantį princą ji švelniai apkabino, paguodė meiliais žodžiais ir tik tada išėjo paskui kunigaikštį.

Tuo tarpu į rūmus atvyko ponia Bencon su Julija, norėdamos aplankyti nelaimingąją Hedvigą. Vos tik išgirdusi, kas atsitiko, patarėja skriste nuskrido į kunigaikštytės kambarį, pripuolė prie šezlongo, atsiklaupė, sučiupo kunigaikštytės ranką ir įbedė pastėrusį žvilgsnį jai į akis. O Julija liejo graudžias ašaras, manydama, kad jos širdies draugė tuojau užmigs mirties miegu. Tada Hedviga giliai atsikvėpė ir dusliu, vos girdimu balsu tarė:

— Ar jis nebegyvas?

Princas Ignacas tuojau liovėsi verkti ir, užmiršęs skausmą, kikendamas ir juokdamasis, džiaugdamasis pavykusia egzekucija, atsakė:

— Taip, taip, sesuo kunigaikštyte, nebegyvas, pašautas į pat širdį.

— Taip,— kalbėjo toliau kunigaikštytė, vėl nuleisdama akis,— taip, žinau. Aš mačiau iš jo širdies išsisunkusį

---

[1] Garbė Dievui *(pranc.)*.

lašelį kraujo, bet jis įkrito į mano krūtinę, ir aš pavirtau į kristalą, tik tas lašelis kraujo gyvena mano lavone!

— Hedviga,— švelniai ir tyliai prabilo ponia Bencon,— Hedviga, atbuskite iš to pikto, nelemto sapno! Hedviga, ar pažįstate mane?

Kunigaikštytė švelniai mostelėjo ranka, lyg norėdama likti viena.

— Hedviga,— kalbėjo toliau ponia Bencon,— čia yra Julija.

Šypsena šmėstelėjo Hedvigos veide, Julija pasilenkė prie jos ir atsargiai pabučiavo draugę į nubalusias lūpas. Tada Hedviga vos girdimai sušnibždėjo:

— Dabar jau viskas praėjo, jaučiu, kad po kelių minučių visai atgausiu jėgas.

Niekas iki šiol neatkreipė dėmesio į mažąjį valstybės išdaviką, kuris gulėjo ant stalo su peršauta krūtine. Jį pamatė Julija ir tik dabar susigaudė, kad princas Ignacas vėl žaidė tą bjaurų žaidimą.

— Prince,— tarė ji, užsiplieksdama raudoniu,— prince, ką jums padarė tas vargšas paukštelis, kad taip negailestingai nušovėte jį šiame kambaryje? Tai tikrai kvailas, žiaurus žaidimas. Jūs gi man seniai žadėjot taip nebežaisti ir vis tiek neišlaikėt žodžio. Bet žiūrėkit! Jei dar kartą taip padarysit, aš niekada neberikiuosiu jūsų puodelių, nebemokysiu jūsų lėlių kalbėti ir niekada nebeseksiu pasakos apie vandens karalių!

— Nepykit,— verkšleno princas,— nepykit, panele Julija! Juk tas margaplunksnis buvo didžiausias nenaudėlis. Jis paslapčia nupjaustė visiems kareiviams skvernus ir dar rezgė sąmokslą. Bet kaip skauda, kaip skauda!

Ponia Bencon su keista šypsena pažvelgė į princą, paskui į Juliją ir sušuko:

— Tiek dejonių dėl kelių nudegusių pirštelių! Bet tikrai, chirurgas turbūt niekada nebesutaisys to savo tepalo nuo nudegimo. Na, paprasti naminiai vaistai tikriausiai padės ir nepaprastiems žmonėms. Tegu atneša žalių bulvių!

Ji žengė prie durų, bet staiga, lyg kokios minties nu-

smelkta, sustojo, grįžo atgal, apkabino Juliją, pabučiavo į kaktą ir tarė:

— Tu mano geras, brangus vaikelis, tu visada būsi tokia, kokia turi būti! Tik saugokis egzaltuotų, pakvaišusių keistuolių ir uždaryk savo širdį jų viliojančių kalbų kerams!

Tai pasakiusi, ji dar kartą metė tiriamą žvilgsnį į kunigaikštytę, kuri atrodė ramiai, saldžiai mieganti, ir išėjo iš kambario.

Atėjo chirurgas su milžinišku pleistru rankoj, šaukdamas visus šventuosius liudininkais, kad jis jau gerą valandą laukęs maloningojo princo kambariuose, kad negalėjęs žinoti, jog jo šviesybė esąs pas maloningąją kunigaikštytę. Jis jau buvo bedrožiąs su savo pleistru prie princo, bet kambarinė, nešina sidabriniu dubeniu su keliomis stambiomis bulvėmis, pastojo jam kelią ir pareiškė, kad geriausias vaistas nuo nudegimo — tarkuotos bulvės.

— Aš pati,— pertarė kambarinę Julija, imdama iš jos sidabrinį dubenį,— aš pati sutaisysiu jums, mano prince, dailų pleistrą.

— Maloningasis pone,— išsigandęs sušuko chirurgas,— tik pagalvokite! Naminiai vaistai nuo nudegimo prakilniems kunigaikščio pirštams! Mokslas, tik mokslas turi čia padėti!

Jis vėl buvo beeinąs prie princo, bet šis atšoko, rėkdamas:

— Šalin, šalin! Panelė Julija sutaisys man pleistrą, mokslas tegu nešdinasi lauk!

Mokslas nusilenkė ir, nuodingais žvilgsniais varstydamas kambarinę, išėjo su visu savo moksliškuoju pleistru.

Julija girdėjo vis stiprėjantį kunigaikštytės alsavimą, bet kaip ji nustebo...

(M. p. t.) ...užmigti. Varčiausi savo guoly nuo vieno šono ant kito, išmėginau visokias padėtis. Čia išsitempdavau kiek ilgas, čia susiriesdavau į kamuoliuką, padėdavau galvą ant minkštų letenų ir dailiai apriesdavau aplink save uodegą, net akis po ja paslėpdamas, čia pavirsdavau

ant šono ir atkišdavau letenas kaip pagalius, abejingai nukardamas nuo gulto uodegą. Viskas, viskas veltui! Vaizdai, mintys vis labiau pynėsi, kol galų gale patekau į kažkokį transą, kurio nepavadinsi miegu, tik kova tarp miego ir budėjimo, kaip teisingai sako Moricas, Davidsonas, Nudovas, Tidemanas, Vinholtas, Reilas, Šubertas, Klugė ir kiti fiziologai, kurie rašė apie miegą ir sapnus ir kurių aš nesu skaitęs.

Skaisti saulutė švietė į mano šeimininko kambarį, kai pabudau iš to transo, iš tos kovos tarp miego ir budėjimo, kai atgavau tikrą, aiškią sąmonę. Bet kokia tai buvo sąmonė, koks atbudimas! O jaunuoli katine, kuris skaitysi šias eilutes, pastatyk ausis ir skaityk atidžiai, kad nepraleistum moralo! Dėkis į širdį, ką aš pasakysiu apie būseną, kurios neapsakomą beviltiškumą aš galiu nupiešti tik blankiomis spalvomis. Dėkis, sakau, šią būseną į širdį ir pats kaip begalėdamas saugokis, kai pirmą kartą katinų buršų draugijoj gersi kačių punšą. Siurbčiok po lašiuką, ir jei tas kam nepatiks, remkis manim ir mano patirtimi, sakyk, kad katinas Murklys yra tau autoritetas, o jį, tikiuosi, kiekvienas įvertins ir pripažins.

Na, tai klausyk! Pirmiausia apie fizinę savijautą: aš jaučiuosi ne tik nusilpęs ir suvargęs, bet didžiausias kančias man kėlė kažkoks įkyrus nenormalus skrandžio reikalavimas, kurio kaip tik dėl jo nenormalumo negalima buvo patenkinti, jis tik kėlė viduriuose nelemtą bruzdėjimą, apimdamas net sudirgintų nervų mazgus, kurie liguistai drebėjo ir virpėjo, be perstojo draskomi fizinio noro ir negalėjimo. Tai buvo siaubinga būsena!

Bet gal dar sunkesnis buvo dvasinis sudirgimas. Kartu su graudžia atgaila ir susikrimtimu dėl vakarykščios dienos, kuri, po teisybei, nebuvo tokia jau smerktina, mano sielą apėmė beviltiškas abejingumas visoms žemiškoms gėrybėms. Aš niekinau visus žemiškus turtus, visas gamtos dovanas, išmintį, protą, sąmojį ir t. t. Didžiausi filosofai, genialiausi rašytojai man atrodė tik skudurinės lėlės, pajacai, taip sakant, o baisiausia, kad ta panieka apėmė ir mane patį, ir man atrodė, kad aš tesu paprastas,

nusmurgęs pelių gaudytojas. Kas begali labiau prislėgti! Mintis, kad mane ištiko didžiausia neganda, kad visas žemiškasis pasaulis apskritai yra ašarų pakalnė, slėgė mane ir kėlė neapsakomą skausmą. Aš primerkiau akis ir graudžiai graudžiai apsiverkiau!

— Lėbavai, Murkly, ir dabar šuniškai jauties? Taip, taip, būna! Išsimiegok, vyruti, po to bus geriau.

Taip man sušuko šeimininkas, kai aš nusigręžiau nuo pusryčių ir keletą kartų skausmingai sudejavau. O Dieve! Šeimininkas nežinojo, nesuprato mano kančių. Jis nenujautė, kaip buršų papročiai ir kačių punšas veikia jautrią sielą!

Galėjo būti pietų laikas, aš dar nebuvau pasikėlęs iš patalo, ir staiga,— dievai žino, kaip jis prisitaikė įsmukti,— prieš mane atsirado brolis Mucijus. Pasiskundžiau jam savo nelemta savijauta, bet, užuot manęs pasigailėjęs, mane paguodęs, kaip tikėjausi, jis visa gerkle nusikvatojo ir suriko:

— Ai, ai, brolau Murkly, tai tik krizė, perėjimas iš žemos filisteriškos vaikystės į aukštą buršo stadiją, tik dėl to tau atrodo, kad tu sergi ir kenti. Tu dar nepripratęs prie garbingų studentiškų puotų. Bet būk malonus ir laikyk liežuvį už dantų, nesugalvok skųstis savo liga šeimininkui. Jau ir taip mūsų giminė apšaukta dėl tos tariamos ligos[1], ir šmeižikai žmonės vadina ją su mumis susijusiu vardu, nenoriu jo net kartoti. Bet kelkis, paimk save į rankas, eikš su manim, grynam ore atsigausi, o be to, tau visų pirma reikia pataisyti sveikatą. Eikš, tuojau praktiškai pamatysi, ką tai reiškia.

Nuo to laiko, kai išplėšė mane iš filisteriško gyvenimo, Mucijus įgavo man neribotą valdžią; aš turėjau daryti, ką jis sakė. Taigi šiaip ne taip išsiritau iš guolio, pasirąžiau, kiek leido bejėgiai sąnariai, ir nusekiau paskui ištikimąjį brolį ant stogo. Perėjom kelis kartus stogu, ir man tikrai šiek tiek palengvėjo, atsigavo širdis. Paskui brolis

---

[1] Turima galvoj pagirios — vokiškai Katzenjammer („Kačių sielvartas").

Mucijus nuvedė mane už kamino, ir čia, nors ir gyniausi, turėjau išmesti du tris stikliukus silkių rasalo. Tai ir buvo tas sveikatos taisymas, apie kurį kalbėjo Mucijus. O, staigus šio vaisto poveikis buvo stebuklingesnis už stebuklą! Kaip tai išreikšti? Nenormalus skrandžio reikalavimas išnyko, sudirginta nervų sistema nurimo, gyvenimas vėl buvo gražus, vėl vertinau žemiškas gėrybes, mokslą, išmintį, protą, sąmojį ir t. t., tiesiog atgimiau, aš vėl buvau puikusis, įžymusis katinas Murklys!

O gamta, gamta! Kodėl keli lašai, kuriuos išgėrė lengvabūdis katinas, pagautas nesuvaldomo išdykumo, sukelia maištą prieš tave, gėrybingąjį principą, kurį tu su motiniška meile įdiegei jo širdyje? Juk jis turi žinoti, kad pasaulis su savo džiaugsmais, su kepta žuvim, vištienos kaulais, piene virta koše ir t. t. yra geriausias, o jis — pats geriausias pasaulio kūrinys, nes pasaulio džiaugsmai yra sukurti tik jam, tik dėl jo. Bet — katinas filosofas tai žino, tame slypi gili išmintis,— tos baisios, beviltiškos pagirių kančios yra tik atasvara, kuri iššaukia reakciją, reikalingą sudaryti tolesnės būties sąlygoms, todėl jos (tos kančios) yra pagrįstos amžinosios visatos idėjoj! — Taisykit sveikatą, katinai jaunuoliai, ir po to pasiguoskit šiuo filosofiniu jūsų mokyto, įžvalgaus viengenčio patyrimu!

Gana bus pasakyti, kad aš kurį laiką gyvenau linksmą, nerūpestingą buršo gyvenimą ant aplinkinių stogų, Mucijaus ir kitų šaunių, garbingų ir smagių — baltų, gelsvų ir margų — vyrukų kompanijoj. Dabar pereinu prie reikšmingo savo gyvenimo įvykio, kuris neliko be pasekmių.

Vieną kartą, jau sutemus, kai mes su broliu Mucijum skaisčioj mėnesienoj traukėme į korporacijos išgertuves, sutikom tą geltonmargį išdaviką, kuris pagrobė mano Mismisę. Galimas daiktas, kad, pamatęs tą nekenčiamą konkurentą, prieš kurį dar gėdingai pralaimėjau kovą, aš šiek tiek suglumau. O jis praėjo pro pat šalį nesisveikindamas, ir man pasirodė, kad, jausdamas savo pranašumą, ironiškai nusišypsojo. Aš prisiminiau prarastąją Mismisę, gautą pylą, ir man užvirė gyslose kraujas! Mucijus pa-

stebėjo mano susijaudinimą, o kai aš jam pasakiau, ką tariausi pastebėjęs, jis tarė:

— Tikrai, brolau Murkly, tas tipas nusišiepė ir elgėsi įžūliai, ar tik jis nenorėjo tavęs įžeisti? Na, tuojau pamatysim. Jei neklystu, tas margakailis filisteris užmezgė čia kažkur netoli naują romaną, nes vakarais vis slankioja ant šito stogo. Luktelėkim valandėlę, gal mesjė netrukus grįš atgal, tada viskas greit paaiškės.

Iš tikrųjų netrukus atkaklusis margis vėl pasirodė, jau iš tolo varstydamas mane paniekos kupinu žvilgsniu. Aš drąsiai ir įžūliai žengiau jam priešais ir mes taip arti praėjom pro vienas kitą, kad mūsų uodegos atsitrenkė viena į kitą. Aš tučtuojau sustojau, atsigręžiau ir tvirtu balsu tariau: „Miau!" Jis irgi sustojo, atsigręžė ir atkakliai metė: „Miau." Paskui abu nuėjom katras sau.

— Tai buvo įžeidimas,— piktai suriko Mucijus.— Rytoj aš pareikalausiu iš to margo užsispyrėlio ataskaitos.

Kitą rytą Mucijus nuėjo pas jį ir mano vardu paklausė, ar jis užkliudė mano uodegą. Jis liepė man atsakyti, kad užkliudė. Aš: jeigu jis užkliudė mano uodegą, aš turiu laikyti tai įžeidimu. Jis: aš galįs manyti, kaip tik man patinka. Aš: aš laikąs įžeidimu. Jis: aš nesugebąs spręsti, kas yra įžeidimas. Aš: aš tą gerai suprantąs, geriau už jį. Jis: aš nesąs vertas, kad jis mane įžeistų. Aš dar kartą: bet aš tai laikąs įžeidimu. Jis: aš esąs kvailas vaikėzas. Aš, nenorėdamas nusileisti: jei aš kvailas vaikėzas, tai jis nenaudėlis špicas! Po to sekė iššaukimas.

(*Leidėjo pastaba paraštėj.* O Murkly, mano katine! Arba garbės reikalai nuo Šekspyro laikų nepasikeitė, arba aš pagavau tave kaip rašytoją meluojant. Tu griebeisi melo, norėdamas savo aprašomam įvykiui suteikti daugiau blizgesio ir ugnies! Argi tai, kaip tu susikirtai su marguoju pensininku, nėra gryna Probšteino parodija iš „Kaip jums patinka", kur jo melas septynis kartus paneigiamas? Argi aš tavo tariamoj dvikovos byloj nematau ištisos gamos nuo mandagaus paaiškinimo, subtilaus bakstelėjimo, šiurkštaus atsakymo, pikto atkirtimo iki atkaklaus prieštaravimo? Ar gali tave bent kiek išgelbėti

tas, kad vietoj tikro, atviro melo tu baigi kolionėmis? Murkly, mano katine! Recenzentai tave puls, bet tu bent įrodei, kad skaitei Šekspyrą su protu ir nauda sau, o tas daug ką pateisina.)

Atvirai kalbant, man truputį pakirto kojas, kai gavau iššaukimą į dvikovą nagais. Prisiminiau, kaip sudirbo mane tas margas išdavikas, kai aš, pavydo ir keršto varomas, jį anuomet užkabinau. Norėjau bent išlaikyti pirmenybės teisę, kurią Mucijaus pagalba buvau iškovojęs. Mucijus, matyt, pastebėjo, kad, skaitydamas kraujo reikalaujantį laiškelį, aš išbalau, ir iš viso pastebėjo mano savijautą.

— Brolau Murkly,— prabilo jis,— man regis, kad pirmoji tavęs laukianti dvikova šiek tiek pakirto tau kojas?

Aš, nieko neslėpdamas, atvėriau savo draugui visą širdį ir pasakiau, kas man kelia baimę.

— O brolau,— atsakė Mucijus,— mano brangusis brolau Murkly! Tu užmiršti, kad anuomet, kai tas išpuikęs piktadarys taip niekšiškai tave sudirbo, tu dar tebebuvai viščiukas, o ne narsus, šaunus buršas, koks esi dabar. Ir tavo kova su marguoju nebuvo tikra dvikova pagal visas taisykles, jos negalima pavadinti net susidūrimu, tai buvo tik šiaip sau filisteriškos peštynės, nepritinkančios katinui buršui. Įsidėmėk, brolau Murkly, kad žmonės, pavydėdami katėms retų gabumų, priekaištauja mums dėl polinkio į negarbingas žemas peštynes, ir jeigu jų giminėj tokie dalykai pasitaiko, jie vadina tai užgauliu, pajuokiančiu žodžiu „kačių pjautynės". Jau vien dėl to padorus katinas, branginąs savo garbę ir gerus papročius, turi vengti tokių žeminančių susidūrimų. Reikia sugėdinti žmogų, kuris tam tikromis aplinkybėmis labai linkęs peštis ir gauti į kailį. Taigi, brangusis brolau, vyk šalin baimę ir nusiminimą, išlaikyk širdy narsą ir būk tikras, kad tikroje dvikovoje tu su kaupu atkeršysi už visas patirtas skriaudas ir taip sudorosi tą margą dabitą, kad kurį laiką teks jam atsisakyti savo kvailų flirtų ir asiliško mandravimo. Bet palauk! Dabar ką tik man dingtelėjo,

kad po to, kas tarp jūsų įvyko, dvikova nagais neduos pakankamų rezultatų, jums reikia kovoti ryžtingiau, būtent dantimis. Žiūrėsim, ką pasakys buršai.

Mucijus buršų sueigoj pasakė labai gražią kalbą ir išdėstė visa, kas įvyko tarp manęs ir margojo. Visi pritarė kalbėtojui, ir aš per Mucijų pranešiau margajam, kad iššūkį, tiesa, priimu, bet dėl patirto įžeidimo sunkumo galiu kautis tik dantimis. Margasis bandė išsisukinėti, teisintis, kad jo dantys atšipę ir panašiai, bet Mucijus su visu jam būdingu rimtumu ir tvirtumu pareiškė, kad šiuo atveju gali būti kalbama tik apie lemiamą dvikovą dantimis; ir jeigu jis to nenori suprasti, tai turės prisiimti „nenaudėlio špico" pravardę. Jis sutiko kautis dantimis.

Atėjo dvikovos naktis. Sutartą valandą aš su Mucijum atėjau ant kraštinių mūsų apylinkės namų stogo. Greit pasirodė ir mano priešininkas su šauniu katinu, kurio kailis buvo kone dar margesnis, o veido bruožai dar atkaklesni ir įžūlesni, negu paties margojo. Galėjome numanyti, kad tai buvo jo sekundantas; jie kartu dalyvavo įvairiuose žygiuose, abu šturmavo tą klėtį, už kurios paėmimą margasis gavo čirškintų lašinių ordiną. Be to, kaip vėliau sužinojau, apdairaus ir atsargaus Mucijaus rūpesčiu atėjo dar šviesiai pilka katė, puikiai nusimananti apie chirurgiją ir mokanti per trumpą laiką sėkmingai išgydyti pikčiausias, pavojingiausias žaizdas. Dar buvo sutarta, kad dvikova įvyks trimis šuoliais, ir jei trečiasis šuolis nieko nenulems, tada reikės pasitarti, ar leisti naujus šuolius, ar dvikovą laikyti baigta. Sekundantai žingsniais atmatavo nuotolį, ir mes sustojome vienas prieš kitą. Pagal paprotį sekundantai baisiai užkniaukė, ir mes puolėme prie viens kito.

Aš šokau ant priešininko, bet šis tuo metu griebė mane už dešinės ausies ir taip sukando, kad aš nenorom garsiai spygtelėjau.

— Išsiskirti! — sušuko Mucijus. Margasis paleido mano ausį, mes grįžom į savo pozicijas.

Vėl sekundantų riksmas, antras šuolis. Dabar tikėjausi mikliau sučiupti savo priešą, bet tas išdavikas pa-

silenkė ir taip įkando man į kairę koją, kad iš jos pasipylė kraujas.

— Išsiskirti! — antrą kartą suriko Mucijus.

— Tiesą sakant,— kreipėsi į mane mano priešininko sekundantas,— dvikovą galima laikyti baigta, juk jūs, gerbiamasis, dėl didelės žaizdos letenoj esate hors de combat[1].

Bet pyktis, baisus įniršis nustelbė mano skausmą, ir aš pareiškiau, kad trečias šuolis parodys, ar aš turiu jėgų, ar ne ir ar dvikovą galima laikyti baigta.

— Na,— tarė sekundantas, ironiškai juokdamasis,— jei jūs būtinai norite žūti nuo pranašesnio priešo letenos, jūsų valia!

Bet Mucijus patapšnojo man per petį ir sušuko:

— Puiku, puiku, brolau Murkly, tikras buršas nekreipia dėmesio į tokį įdrėskimą. Laikykis narsiai!

Trečią kartą sukniaukė sekundantai, trečias šuolis!

Nors buvau ir labai įniršęs, bet įsidėmėjau savo priešininko gudrybę — jis atšokdavo į šalį, ir aš dėl to vis nepataikydavau, o jis kiekvieną kartą mane sučiupdavo. Šį kartą aš buvau atsargus, šokau irgi į šalį, ir kai jis tikėjosi mane pagausiąs, aš jam taip įkandau į kaklą, kad jis nebegalėjo net surikti, tik kažkaip sušvokštė.

— Išsiskirti! — suriko dabar mano priešininko sekundantas.

Aš tuojau šokau atgal, bet margasis griuvo apalpęs ant žemės, o kraujas čiurkšle bėgo jam iš gilios žaizdos.

Šviespilkė katė skubiai pribėgo prie jo ir, norėdama prieš aprišdama šiek tiek sustabdyti kraują, panaudojo naminius vaistus, kuriuos, kaip Mucijus tvirtino, ji visada su savim nešiojosi. Taigi ji tuojau užpylė ant žaizdos kažkokio skysčio ir apšlakstė juo visą nualpusįjį; sprendžiant iš aštraus, nosį veriančio kvapo, vaistai turėjo būti stiprūs ir radikalūs. Tai nebuvo nei Tedeno vanduo, nei odekolonas.

---

[1] Nebepajėgus kautis *(pranc.)*.

Mucijus ugningai prispaudė mane prie krūtinės ir tarė:

— Brolau Murkly, savo garbę tu taip apgynei, kaip katinas, kurio krūtinėj plaka narsi širdis. Murkly, tu iškilsi į korporacijos aukštybes, tu nepakęsi jokios dėmės, tu visada stosi į kovą, jei reikės ginti buršų garbę!

Mano priešininko sekundantas, iki šiol asistavęs pilkajai chirurgei, dabar įžūliai žengė prie mūsų ir pareiškė, kad trečiajame šuoly aš kovojęs ne pagal taisykles. Bet tada brolis Mucijus karingai išsitempė ir, žaibuodamas akimis, išleidęs nagus, atšovė, kad, kas taip sako, tas turės susikibti su juo ir kad šį klausimą reikia tučtuojau išspręsti. Sekundantas nutarė, kad geriau apie tai nebekalbėti, tylėdamas užsivertė ant pečių savo sužeistą, jau mažumą atsigavusį draugą ir nužygiavo su juo pro stoglangį namo.

Pilkoji chirurgė paklausė, ar nereikia ir mano žaizdų aptvarstyti tais jos naminiais vaistais. Aš atsisakiau, nors ausį ir leteną labai perštėjo, ir, apsvaigęs nuo iškovotos pergalės, nuo pasotinto keršto už Mismisės pagrobimą ir už gautą pylą, patraukiau namo.

Tau, o katine jaunuoli, aš tyčia taip smulkiai aprašiau savo pirmąją dvikovą. Ši įsidėmėtina istorija ne tik puikiai pamokys, kas yra garbė, bet iš jos tu galėsi pasisemti ir šiaip ne vieną gyvenime labai reikalingą ir naudingą pamokymą, pavyzdžiui: drąsa ir narsumas nieko negali prieš klastą, ir reikia gerai išstudijuoti suktybes, kad tavęs nesutryptų, kad galėtum tvirtai laikytis. „Chi no se apita, se nega"[1],— sako Brigela Gocio „Laimingajame elgetoj", ir tas vyrukas teisus, šimtą kartų teisus. Įsidėmėk tai, katine jaunuoli, ir neniekink suktybių, nes jose kaip turtingoj kasykloj slypi tikroji gyvenimo išmintis.

Nulipęs žemyn, šeimininko duris radau uždarytas ir vietoj pagalvio turėjau pasitenkinti šiaudiniu dembliu prie durų. Dėl žaizdų buvau netekęs daug kraujo, todėl

---

[1] Kas sau nepadeda, tas sau kenkia *(ital.)*.

iš tikrųjų trumpam netekau sąmonės. Pasijutau kažkieno švelniai nešamas. Tai buvo mano šeimininkas, kuris (aš, matyt, pats nesijausdamas, šiek tiek dejavau) išgirdo mane prie durų, atidarė ir pamatė mano žaizdas.

— Vargše Murkliuk,— sušuko jis,— ką jie tau padarė? Tokie gilūs įkandimai... na, tikiuos, tu savo priešams nelikai skolingas!

„Šeimininke,— pagalvojau aš,— kad tu žinotum!" ir, prisiminęs savo visišką pergalę, savo pasiektą garbę, aš vėl pajutau didį dvasios pakilimą. Gerasis šeimininkas paguldė mane ant pagalvio, paėmė iš spintos dėžutę su tepalu, sutaisė du tvarsčius ir uždėjo man ant ausies ir letenos. Aš viską iškenčiau ramiai ir kantriai, ir kai nuo pirmojo tvarsčio man šiek tiek suskaudo, aš tik tyliai, trumpai sumurkiau: „mrrr".

— Tu protingas katinas, Murkly,— tarė šeimininkas,— nesidraskai, kaip kiti pasileidėliai iš tavo giminės, tu supranti, kad tavo ponas nori tau gero. Gulėk tik ramiai, o kai ateis laikas išsilaižyti žaizdą, tu pats nusiimsi tvarstį. O dėl ausies, čia tu jau nieko negali padėti, broliuk, teks kęsti tvarstį.

Aš tą prižadėjau šeimininkui ir, reikšdamas savo pasitenkinimą bei padėką už pagalbą, ištiesiau jam sveikąją leteną, kurią jis, kaip paprastai, paėmė ir atsargiai pakratė, nė kiek nesuspausdamas. Šeimininkas mokėjo elgtis su inteligentiškais katinais.

Netrukus pajutau gydantį tvarsčio poveikį ir džiaugiausi, kad nepriėmiau pilkosios chirurgės bjaurių naminių vaistų. Užėjęs manęs aplankyti, Mucijus rado mane linksmą ir stiprų. Veikiai galėjau su juo nueiti į buršų išgertuves. Galite įsivaizduoti, su kokiu neaprašomu džiūgavimu buvau ten sutiktas. Visi mane dar labiau pamilo.

Nuo to laiko gyvenau nuostabų buršo gyvenimą ir nesigailėjau, kad per tai praradau geriausius savo kailio plaukus. Bet ar yra šioj žemėj pastovi laimė? Ar už kiekvieno džiaugsmo, kurį patiriame, netyko...

(Mak l.)... stovėjo ant aukštos, stačios kalvos, kuri lygesniam krašte būtų laikoma tikru kalnu. Platus, pato-

gus, kvepiančiais krūmais apsodintas takas vedė aukštyn. Abipus tako kas keli žingsniai stovintys akmeniniai suolai ir lapinės rodė vaišingą rūpestį keliaujančiais maldininkais. Tik pasiekęs viršūnę, galėjai pamatyti visą pastato grožį ir didumą, iš tolo jis atrodė tik kaip vieniša bažnyčia. Herbas — mitra, lenkta lazda ir kryžius, akmeny iškalti viršum vartų,— rodė, kad seniau čia būta vyskupo rezidencijos, o užrašas „Benedictus, qui venit in nomine Domini"[1] kvietė pamaldžius svečius į vidų. Bet kas tik įeidavo, nejučiomis sustodavo, nustebęs, sužavėtas bažnyčios grožio; bažnyčia su savo puikiu, Paladijaus stiliaus fasadu, su dviem aukštais lengvučiais bokštais stovėjo kaip centrinis pastatas, o iš abiejų jos pusių buvo prisiglaudę šoniniai fligeliai. Centriniame pastate buvo dar viršininko kambariai, o fligeliuose vienuolių būstai, refektoriumas, kitos susirinkimų salės ir taip pat kambariai atvykstantiems svečiams. Netoli vienuolyno stovėjo ūkiniai pastatai, nuomininko sodyba, prievaizdo namas; žemai slėny kalvą su vienuolynu juosė dailus Kancheimo sodžius, nelyginant margas vešlus vainikas.

Šis slėnys tęsėsi ligi tolimo kalnyno papėdės. Gausios bandos ganėsi sidabrinių upokšnių išraižytose pievose, per derlingus javų laukus linksmai traukė kaimiečiai iš aplink išsibarsčiusių sodžių, džiaugsminga paukštelių giesmė skardėjo tankiuose krūmuose, ilgesingas rago balsas gaudė iš tolimų tamsių miškų, sunkiai prikrautos baltaburės valtys it sparnais skrido plačia, per slėnį tekančia upe, girdėjosi linksmi upeivių balsai. Visur vešli gausybė, dosniai teikiama gamtos palaima, visur judrus, niekada nesibaigiantis gyvenimas. Vaizdas į linksmus laukus nuo kalvos iš vienuolyno langų kėlė dvasią aukštyn ir kartu teikė jai tikrą pasitenkinimą.

Jeigu bažnyčios architektūra buvo kilni, didinga, tai jos vidaus įrengimui dėl daugybės margų paauksuotų raižinių ir nevykusių paveikslų teisėtai galėjai prikišti perkrovimą ir vienuolišką neskoningumą. Užtat tuo labiau

---

[1] Palaimintas, kuris ateina Viešpaties vardu *(lot.)*.

krito į akis stilingas viršininko kambarių įrengimas. Iš bažnyčios choro galėjai tiesiai patekti į erdvią salę, skirtą dvasininkų susirinkimams, kur taip pat buvo laikomi muzikos instrumentai ir gaidos. Iš tos salės ilgas jonėninių kolonų takas vedė į vienuolyno viršininko apartamentus. Šilkiniai sienų apmušalai, rinktiniai įvairių mokyklų geriausių meistrų paveikslai, biustai, įžymių bažnyčios vyrų statulos, kilimai, daili grindų mozaika, brangūs baldai, viskas čia rodė, kad vienuolynas gausiai šelpiamas ir turtingas. Bet tas matomas turtas nebuvo žėrinti prabanga, kuri akina, bet nedžiugina, stebina, bet neteikia akiai malonumo. Viskas buvo savo vietoje, nė vienas daiktas pagyrūniškai nereikalavo viso dėmesio sau, tuo nustelbdamas kitus, todėl čia negalvojai apie to ar kito papuošalo brangumą, bet jauteisi maloniai veikiamas visumos. Tą malonų įspūdį darė tikras apstatymo saikingumas, o teisingas saiko jausmas turbūt ir yra tas, ką paprastai vadiname geru skoniu. Viršininko apartamentų patogumas ir jaukumas dvelkė prabanga, bet tikros prabangos juose nebuvo, todėl niekas negalėjo piktintis, kad visa tai sugabeno ir sustatė dvasininkas.

Viršininkas Krizostomas, prieš kelerius metus atvykęs į Kancheimą, pats įrengė šį būstą, koks jis dabar buvo, ir visas šio žmogaus charakteris, visas gyvenimo būdas, dar jo paties nemačius ir nieko apie jį nežinant, gyvai atsispindėjo šiame apstatyme ir bylojo apie jo aukštą dvasinį išsilavinimą.

Dar neturįs penkiasdešimt metų, aukštas, dailaus stoto, dvasinga vyriškai gražaus veido išraiška, visu savo elgesiu simpatingas ir taurus, viršininkas kiekvienam, kas prie jo prisiartindavo, kėlė priderančią jo luomui pagarbą. Uolus bažnyčios karys, nenuilstantis kovotojas už savo ordino, savo vienuolyno teises, jis vis dėlto atrodė nuolaidus ir pakantus. Bet kaip tik šis tariamas nuolaidumas buvo ginklas, kuriuo jis gerai mokėjo naudotis ir kuriuo įveikdavo kiekvieną, net aukščiausios valdžios pasipriešinimą. Nors ir galėjai nujausti, kad už paprastų saldžių žodžių, kurie tartum plaukė iš tyros širdies, slypi

vienuolio gudrybė, bet iš paviršiaus matėsi tik įžymaus proto lankstumas ir nusimanymas apie slaptesnius bažnyčios reikalus. Viršininkas buvo Romos tikėjimo propagandos auklėtinis. Pats visiškai nelinkęs atsisakyti gyvenimo poreikių, kiek jie derinosi su dvasininko papročiais ir tvarka, jis ir savo gausiems pavaldiniams davė visišką laisvę, kokios tik jie pagal savo luomą galėjo reikalauti. Todėl vieni, pasirinkę tą ar kitą mokslo šaką, studijavo, užsidarę celėse, o kiti tuo tarpu linksmai vaikštinėjo po vienuolyno parką ir leido laiką, smagiai šnekučiuodamiesi; vieni, linkę į pamaldžias meditacijas, pasninkavo ir gyveno paskendę nuolatinėse maldose, kiti smaguriavo prie gausiai apkrauto stalo ir atlikdavo tik tokią religinę praktiką, kokios reikalavo ordino regula; vieni nenorėjo niekur kelti kojos iš vienuolyno, kiti vykdavo į tolimas keliones ir, atėjus laikui, net pakeisdavo ilgą abitą trumpu šaulio švarkeliu ir švaistydavosi po apylinkę kaip šaunūs medžiokliai. Kad ir kokie skirtingi buvo brolių polinkiai, kuriuos kiekvienas galėjo vystyti kaip širdis geidžia, visus juos jungė entuziastiška meilė muzikai. Bemaž kiekvienas buvo išsilavinęs muzikantas, ir jų tarpe buvo virtuozų, kurie būtų galėję groti geriausioj rūmų kapeloj. Turtingas gaidų rinkinys, puikiausi instrumentai leido kiekvienam groti kuo tik nori, o dažni rinktinių kūrinių koncertai iš kiekvieno reikalavo nuolatinių pratybų.

Kreislerio atvykimas šiam muzikiniam gyvenimui suteikė naujos ugnies. Mokslininkai užvertė savo knygas, pamaldieji sutrumpino maldas, visi susispietė apie Kreislerį, kurį visi mylėjo ir jo kūrinius vertino labiau, negu kieno kito. Pats viršininkas buvo nuoširdžiai prie jo prisirišęs; ir jis, ir visi kiti stengėsi kaip mokėdami rodyti Kreisleriui savo pagarbą ir meilę.

Jeigu apylinkę, kurioje buvo vienuolynas, galėjai pavadinti rojumi, jei gyvenimas vienuolyne teikė puikiausių patogumų, prie kurių, be abejo, reikia priskirti gardų valgį ir kilnius vynus, pilstomus tėvo Hilarijaus, jei broliai visada buvo smagūs ir linksmi kaip ir pats viršinin-

kas, ir jei Kreisleris galėjo visiškai atsidėti menui, į kurį be paliovos krypo visos jo mintys, tai nenuostabu, kad čia jo audringa dvasia po ilgo laiko pirmą kartą nurimo. Prigeso net jo piktas humoras, jis pasidarė švelnus ir romus kaip vaikas. Dar daugiau, jis pradėjo tikėti savim, dingo tas vaiduokliškas antrininkas, išaugęs iš sužeistos širdies kraujo.

Kažkur apie kapelmeisterį Johanesą Kreislerį sakoma, kad draugai negalėdavę priversti jo užrašyti savo kūrinių, o jei jis katrą ir užrašydavo, tai tučtuojau po to sudegindavo, nors ir kažin kaip būtų džiaugęsis pavykusia kompozicija. Taip galėjo būti anuo lemtingu metu, kada vargšui Johanesui grėsė neišvengiama pražūtis, bet apie tą laikotarpį jūsų biografas kol kas nieko tikro nežino. Bet dabar, Kancheimo vienuolyne, Johanesas nemėgino deginti savo kūrinių, kurie liejosi jam tiesiog iš širdies ir dvelkė saldžiu, maloniu graudulių, išreikšdami visai kitą nuotaiką, negu seniau, kai jis pernelyg dažnai galingais burtais iš harmonijos gelmių iššaukdavo kraupias dvasias, keliančias žmonių širdyse baimę, siaubą, visas beviltiško ilgesio kančias.

Vieną vakarą bažnyčios chore paskutinį kartą buvo surepetuotos mišios, kurias Kreisleris ką tik buvo baigęs ir kurios kitą rytą turėjo būti atliktos. Broliai buvo jau išsiskirstę po savo celes, Kreisleris vienas stovėjo kolonų take ir žvelgė į apylinkę, nutviekstą paskutinių gęstančios saulės spindulių. Ir jam pasirodė, kad toli toli dar kartą suskambėjo jo kūrinys, ką tik gyvai atliktas brolių choro. Bet kai prisiartino „Agnus Dei"[1], jį vėl ir dar stipriau užliejo neišsakomas tos valandos džiaugsmas, kada jam apsireiškė šio „Agnus Dei" garsai. „Ne,— sušuko jis su karštomis ašaromis akyse,— tai ne aš, tai tu, tu viena! Tu mano vienintelė svajonė, mano vienintelis ilgesys!"

Tikrai buvo nuostabu, kaip Kreisleris sukūrė šią mišių dalį, kurioje ir viršininkas, ir broliai jautė karščiausio

---

[1] Dievo avinėlis *(lot.)*.

pamaldumo, pačios dangiškosios meilės išraišką. Visiškai pasinėręs į jau pradėtas, bet toli gražu nebaigtas mišias, jis vieną naktį susapnavo, tartum to šventojo diena, kuriai buvo skiriamos mišios, jau atėjus, jis stovi prie pulto, pasidėjęs užbaigtą partitūrą, viršininkas prie altoriaus užgieda ir prasideda jo „Kyrie"[1].

Viena dalis sekė po kitos, išbaigtas atlikimas stebina jį patį, nešte neša ligi „Agnus Dei". Tada jis išsigandęs pamato, kad toliau partitūros lapai balti, neužrašyta nė viena nata, broliai stebisi, kodėl jis staiga nuleido lazdelę, ir laukia, kada jis pagaliau pradės, kada pagaliau baigsis tyla. Bet baimė ir sumišimas užgula jį kaip kalnas, ir jis, nors ir turėdamas širdy visiškai užbaigtą „Agnus", niekaip negali perkelti jo į partitūrą. Tada staiga pasirodo žavus angelas, žengia prie pulto ir dangiškais tonais užgieda „Agnus", ir tas angelas — Julija! Aukščiausios laimės ir įkvėpimo pagautas, Kreisleris atbudo ir užrašė tokį „Agnus", koks jam apsireiškė sapne. Šitą sapną Kreisleris dabar sapnavo antrą kartą, jis girdėjo Julijos balsą, vis aukščiau ir aukščiau kilo garsų bangos, ir kai choras pradėjo „Dona nobis pacem"[2], jis pasijuto užlietas tūkstančio džiaugsmų, skęstantis laimės jūroj.

Lengvas smūgis per petį pažadino Kreislerį iš jį apėmusios ekstazės. Priešais stovėjo viršininkas, su pasitenkinimu jį stebėdamas.

— Ar ne tiesa, mano sūnau Johanesai,— prabilo jis,— kad tas, ką tu širdies gilumoj pajutai, kas tau puikiai ir stipriai pavyko išreikšti, dabar džiugina visą tavo sielą? Man rodos, tu galvojai apie savo mišias, kurias aš laikau bene geriausiu iš visų tavo kūrinių.

Kreisleris tylomis spoksojo į viršininką, vis dar negalėdamas ištarti žodžio.

— Na, na,— šypsodamas kalbėjo viršininkas,— nusileisk iš aukštybių, kur esi iškilęs! Ar tik nekomponuoji mintyse ir netęsi darbo, kuris tau gal ir malonus, bet pa-

---

[1] Viešpatie, pasigailėk *(lot.)*.
[2] Suteik mums ramybę *(lot.)*.

vojingas, nes visiškai iščiulps jėgas. Užmiršk dabar visas kūrybines mintis, pavaikščiokim šiame vėsiame take ir laisvai pasišnekėkim.

Ir viršininkas pradėjo kalbą apie vienuolyno tvarką, apie vienuolių gyvenimo būdą, gyrė tikrai linksmą jų širdžių pamaldumą ir pagaliau paklausė kapelmeisterį, ar jis (viršininkas) neklystąs, tardamas ir pastebėjęs, kad per tuos vienuolyne praleistus mėnesius Kreisleris aprimo, išsivadavo iš kažkokių varžtų, labiau pamėgo kurti didįjį meną, kuris išaukština tarnavimą bažnyčiai.

Kreisleris turėjo su tuo sutikti ir dar pridūrė, kad vienuolynas jam tapo prieglobsčiu, atvėrusiu vartus pabėgėliui, ir kad čia jis jaučiasi taip, lyg būtų tikras ordino brolis ir niekada nebeketintų palikti šių sienų.

— Neatimkit iš manęs, garbusis tėve, tos apgaulės, kurią teikia man šis drabužis,— užbaigė Kreisleris.— Leiskite man tikėti, kad atlyžusio likimo malonė leido man, grėsmingos audros blaškomam, sudužti prie salos, kuri mane priglaudė, kur niekada nebus sunaikinta graži svajonė — paties meno nešamas įkvėpimas.

— Iš teisybės,— atsakė viršininkas nepaprastai meiliu, nušvitusiu veidu,— iš teisybės, mano sūnau Johanesai, drabužis, kurį tu nešioji, kad nesiskirtum nuo mūsų brolių, tau pritinka, ir norėčiau, kad jo nebenusivilktum. Tu pats garbiausias benediktinas, kokį tik esu matęs.

— Tačiau,— vėl pradėjo jis po trumpos tylos, imdamas Johanesą už rankos,— juokauti čia negalima. Jūs žinote, Johanesai, kaip aš jus pamilau nuo to laiko, kai susipažinom, kaip mano nuoširdus prisirišimas augo kartu su didele pagarba jūsų puikiam talentui. Ką myli, tuo ir rūpiniesi, ir kaip tik tas rūpestis vertė mane kone baimingai stebėti jus nuo to laiko, kai apsigyvenot vienuolyne. Tas stebėjimas privedė mane prie įsitikinimo, kurio negaliu slėpti. Jau seniai norėjau jums šiuo reikalu atverti savo širdį, tik laukiau patogios progos, ir štai ji atėjo! Kreisleri! Atsižadėkite pasaulio, stokite į mūsų ordiną!

Kad ir kaip gera buvo Kreisleriui vienuolyne, kad ir

kaip jis džiaugėsi, galėdamas pratęsti tą gyvenimą, kuris jam atnešė taiką ir ramybę, išjudino jo kaip menininko veiklą, tačiau viršininko pasiūlymas jį bemaž nemaloniai nustebino, jis niekada nė iš tolo rimtai negalvojo atsižadėti laisvės ir užsidaryti vienuolyne, nors keletą kartų ir buvo kilęs toks užgaidas, kuris, matyt, nepraėjo viršininko nepastebėtas. Labai nustebęs, jis pažvelgė į viršininką, bet tas neleido jam prasižioti ir kalbėjo toliau:

— Pirma ramiai išklausykit mane, Kreisleri, paskui atsakysit. Man, žinoma, rūpi laimėti bažnyčiai puikų tarną, tačiau bažnyčia smerkia bet kokį įkalbinėjimą ir tik nori sužadinti vidinę tikrojo pažinimo kibirkštį, kad ji suliepsnotų skaisčia tikėjimo liepsna ir sunaikintų bet kokį apkvaišimą. Todėl aš tik noriu atskleisti tai, kas galbūt neaiškiai, miglotai slypi jūsų krūtinėj, kad jūs pats tą aiškiai pažintumėt. Argi reikia jums, mano Johanesai, kalbėti apie kvailus prietarus, kurie skleidžiami pasauly apie vienuolyno gyvenimą? Girdi, į vienuolyną žmogų visada atvaro koks nors baisus likimas, ir čia, atsižadėjęs visų pasaulio džiaugsmų, jis nugyvena savo amžių nuolatinėse kančiose ir liūdesy. Vienuolynas tada būtų niūrus kalėjimas, kur uždarytas beviltiškas liūdesys dėl amžinai prarasto gėrio, nusiminimas, išradinga savęs kankinimo beprotybė, kur nusibaigę, viena koja grabe stovintys šešėliai išblyškę tempia savo varganą gyvenimo naštą, dusliai šnabždėdami maldas ir taip išliedami širdį draskančią baimę!

Kreisleris neiškentęs nusišypsojo, nes, viršininkui kalbant apie nusibaigusius, išblyškusius šešėlius, jis prisiminė ne vieną atsipenėjusį benediktiną ir ypač šaunųjį raudonskruostį Hilarijų, kuris nežinojo didesnės kančios, kaip gerti prastą vyną, ir kitos baimės, kaip tą, kurią jam sukeldavo nauja, ne iš karto suprantama partitūra.

— Jūs šypsotės iš kontrasto,— kalbėjo toliau viršininkas,— tarp mano nupiešto vaizdo ir gyvenimo, kurį čia matote, ir, aišku, yra ko šypsotis. Pasitaiko ir taip, kad vienas kitas, žemiško skausmo draskomas, amžinai atsižada visos laimės, visų pasaulio gėrybių ir bėga į vienuoly-

ną; toks gali džiaugtis, kad bažnyčia jį priima ir kad jos prieglobsty jis suranda ramybę, kuri viena paguodžia jį dėl iškentėtų vargų ir gali iškelti virš pragaištingo likimo, valdančio pasaulietišką gyvenimą. Bet kiek daug yra tokių, kuriuos į vienuolyną atveda tikras pamėgimas maldingo, kontempliatyvinio gyvenimo, kurie neranda sau vietos pasauly, kuriuos trikdo smulkūs, įkyrūs kasdieniniai reikalai ir tik pasirinktoj vienatvėj jie jaučiasi patenkinti. Bet yra ir tokių, kurie neturi aiškaus patraukimo vienuolio gyvenimui, bet kurių vieta yra tik vienuolyne. Aš kalbu apie tuos, kurie yra ir lieka pasauly svetimi, nes priklauso aukštesnei būčiai ir tos aukštesnės būties reikalavimus laiko gyvenimo sąlyga, todėl nepaliaujamai ieško to, ko žemėj rasti negalima, amžinai jaučia nepasotinamą ilgesį, blaškosi, veltui ieško taikos ir ramybės, į jų atvirą širdį sminga kiekviena paleista strėlė, jų žaizdoms nėra kito balzamo, kaip tik piktas šaipymasis iš priešo, kurio visi ginklai visada nukreipti prieš juos. Tik vienuma, monotoniškas, jokių priešų nedrumsčiamas gyvenimas ir visų pirma laisvas, nuolat į šviesos pasaulį, kuriam jie priklauso, pakeltas žvilgsnis gali atstatyti pusiausvyrą ir suteikti jų sielai nežemišką pasitenkinimą, nepasiekiamą pasaulio klystkeliuos. Ir jūs, jūs, mano Johanesai, esate vienas iš tų žmonių, kuriuos aukščiausiasis per žemiškus vargus pakelia aukštyn į dangų. Gyvas aukštesnės būties pajutimas, kuris amžinai stums ir turi stumti jus į konfliktus su lėkštu žemiškuoju gyvenimu, galingai spinduliuoja mene, o tas menas priklauso kitam pasauliui ir kaip šventa dangiškosios meilės paslaptis gyvena jūsų ilgesio pilnoje krūtinėje. Tas menas yra pati karščiausia malda, ir, jam visiškai atsidavęs, jūs nieko bendra nebeturite su pasaulio blizgučiais, kuriuos jūs su panieka numesit į šalį, kaip išaugęs iš vaiko metų jaunuolis numeta senus vaikiškus žaislus. Bėkite visam laikui nuo tų kvailai besišaipančių mulkių pajuokos, kurie jus, mano Johanesai, ne kartą kruvinai sužeidė. Draugas išskečia rankas jums sutikti, įvesti jus į saugų uostą, kur nepavojingos jokios audros!

— Jaučiu jūsų žodžiuose gilią tiesą, garbusis drauge,— rimtai ir rūsčiai prabilo Johanesas, kai viršininkas nutilo.— Tikra teisybė, kad aš netinku pasauliui, kuris man atrodo kaip amžinas, mįslingas nesusipratimas. O vis dėlto — prisipažinsiu atvirai,— mintis užsivilkti tą drabužį, aukojant įsitikinimus, gautus su motinos pienu, kelia man šiurpą kaip kalėjimas, iš kurio nebėra išėjimo. Man atrodo, kad tas pasaulis, kur kapelmeisteris Johanesas, šiaip ar taip, rasdavo vieną kitą gražų darželį, pilną kvepiančių gėlių, vienuoliui Johanesui staiga pavirstų nykia smėlio dykuma, kad, kartą įsitraukus į gyvenimo sūkurį, atsižadėjimas...

— Atsižadėjimas? — pertraukė kapelmeisterį viršininkas, pakeldamas balsą.— Atsižadėjimas? Argi tu, Johanesai, gali kalbėti apie atsižadėjimą, kai meno dvasia tavyje darosi vis galingesnė, kai tu stipriais sparnais kyli į žėrinčius debesis? Koks pasaulio malonumas galėtų tau dar susukti galvą? Teisybė,— kalbėjo viršininkas švelnesniu balsu,— teisybė, Amžinasis įdėjo į mūsų krūtinę jausmą, kuris su nenugalima jėga virpina visą mūsų esybę. Tai paslaptingas ryšys, siejantis sielą su kūnu: siela mano siekianti aukščiausio chimerinės laimės idealo, o iš tikrųjų nori tik to, ko būtinai reikalauja kūnas, ir taip susidaro sąveika, kuri sąlygoja žmonių giminės pratęsimą. Nėra reikalo sakyti, kad aš čia kalbu apie vyro ir moters meilę ir, žinoma, nemanau, kad lengva jos visiškai atsižadėti. Bet, Johanesai, jeigu jos atsižadėsi, išsigelbėsi nuo pražūties. Niekada, niekada tu nepatirsi įsivaizduotos laimės, kurią teikia žemiškoji meilė.

Pastaruosius žodžius viršininkas ištarė taip iškilmingai, su tokiu pakilimu, lyg prieš jį gulėtų atvira likimo knyga ir iš jos jis vargšui Kreisleriui pranašautų visas gresiančias kančias, nuo kurių jį gali išgelbėti tik vienuolyno sienos.

Bet dabar Kreislerio veide vėl savotiškai suvirpėjo raumenys, o tai visada reikšdavo sukilusią ironijos dvasią.

— Ai, ai! — prabilo jis.— Jūsų prakilnybė neteisus, visai neteisus! Jūsų prakilnybė prastai mane pažįsta, klaidina draubužis, kurį aš apsivilkau, norėdamas en masque[1] pamulkinti žmones ir, pats nepažįstamas, drožti kitiems teisybę į akis, kad žinotų, kas jie tokie! Argi aš nesu simpatingas vyras, pačiame stiprume, pusėtinai dailios išvaizdos, apsišvietęs ir mandagus? Argi aš negaliu išsidulkinti gražiausio juodo frako, juo apsivilkti, apsitempti nuo galvos iki kojų šilkiniais baltiniais ir drąsiai žengti prie bet kurios raudonskruostės, mėlynakės arba rudakės profesoriaus ar dvaro patarėjo dukrelės ir — maniera, veidu ir balsu grakščiausias amoroso[2] — tiesiai paklausti: „Gražiausioji, ar atiduosite man savo ranką ir visą savo brangųjį asmenį?" Ir profesoriaus dukrelė nuleistų akis ir tyliai sulementų: „Pakalbėkite su tėčiu!", o dvaro patarėjo dukrelė gal net mestų man svajingą žvilgsnį ir užtikrintų jau seniai pastebėjusi mano tylią meilę, kurią aš tik dabar išreiškęs žodžiais, ir, tarp kitko, užsimintų apie vestuvinės suknelės papuošalus. Ir, o Viešpatie, su kokiu džiaugsmu gerbiamieji tėveliai atiduotų dukreles, pasipiršus tokiam garbingam žmogui, kaip didžiojo kunigaikščio ekskapelmeisteris. Bet aš galėčiau pakilti ir į aukštesnio romantizmo sferas, galėčiau mestis į idilę ir pasiūlyti savo širdį ir ranką sveikata trykštančiai nuomininko dukrai tuo metu, kai ji slegia ožkos sūrį, arba kaip notaras Pistofolas bėgti į malūną ir išsirinkti sau dievaitę dangiškuose miltų debesyse! Kas atstumtų ištikimą, dorą širdį, kuri nieko kito netrokšta, tik vestuvių, vestuvių, vestuvių! Man nesiseks meilėj? Jūsų prakilnybė nepagalvojo, kad aš pats tas, kuriam gali pasiutusiai sektis tokioj meilėj, kurios paprasčiausia tema yra: jeigu myli tu mane, tai paimsiu aš tave, o tolimesnės jos variacijos po vestuvinio allegro brillante grojamos šeimyniniame gyvenime. Jūsų prakilnybė nežino, kad aš jau daug anksčiau labai rimtai galvojau vesti. Tada

---

[1] Persirengęs, su kauke *(pranc.)*.
[2] Meilužis *(ital.)*.

dar, teisybė, buvau jaunas, nepritvręs ir neapsišvietęs žmogus, mat buvau septynerių metų amžiaus, bet trisdešimt trejų metų panelė, kurią buvau išsirinkęs už nuotaką, šventai prižadėjo man už kito netekėti, ir aš nežinau, kodėl paskui viskas iširo. Dabar jūsų šventenybė matote, kad pasisekimas meilėj man šypsosi nuo pat vaikystės, o dabar tik duokit šilkines kojines, šilkines kojines ir batus, ir apsiavęs aš lekiu be dvasios pirštis tai, kuri jau laiko ištiesusi grakščiausią pasauly pirštelį ir laukia užmaunant žiedo. Jeigu rimtam benediktinui pritiktų išlieti džiaugsmą straksėjimu, aš tučtuojau jūsų prakilnybės akyse pašokčiau matelotą, gavotą ar valsą-galopą iš didžios laimės, kur mane užlieja, prisiminus nuotaką ir vestuves. Oho, manęs nepaimsit, kai kalbama apie meilę ir vedybas! Norėčiau, kad jūsų prakilnybė teiktųsi tai suprasti.

— Nenorėjau pertraukti jūsų keistų juokų, kapelmeisteri,— atsakė viršininkas, kai Kresleris pagaliau nutilo,— jie tik patvirtina mano žodžius. Aš jaučiu tą adatą, kuri turėjo man įdurti, bet neįdūrė. Mano laimė, kad aš niekada netikėjau ta chimeriška meile, kuri be kūno plevena ore ir nieko neturi bendro su žmogaus prigimtim. Kaip gali būti, kad jūs su tokia liguista dvasios įtampa... Bet gana apie tai! Laikas iš arčiau patyrinėti tą grėsmingą priešą, kuris jus persekioja. Ar, būdamas Zighartshofe, jūs nieko negirdėjot apie to nelaimingojo dailininko Leonhardo Etlingerio likimą?

Kai viršininkas ištarė šį vardą, Kreislerį iš baimės nukrėtė šiurpas. Jo veide nebeliko nė krislelio tos kandžios ironijos, kuri buvo jį pagavusi, ir jis dusliu balsu paklausė:

— Etlingeris? Etlingeris? Kas jis man? Ką aš turiu su juo bendro? Aš niekada jo nepažinau, tik vieną kartą mano įkaitusiai vaizduotei pasirodė, kad jis kalba su manim iš vandens.

— Nurimk,— švelniai ir lipšniai tarė viršininkas, imdamas Kreislerį už rankos,— nurimk, mano sūnau Joha-

nesai. Tu nieko neturi bendro su tuo nelaiminguoju, kurį per daug smarkiai įsiliepsnojusi aistra įstūmė į giliausią pražūtį. Bet jo baisi dalia tebūnie tau įspėjimas. Mano sūnau Johanesai! Tu eini dar slidesniu keliu, negu jis, todėl bėk, bėk! Hedviga! Johanesai, piktas sapnas laiko kunigaikštytę stipriuose pančiuose, kurie atrodo nesutraukomi, jei neatsiras kokia laisva dvasia, kuri juos perkirstų! O tu?

Šimtai minčių užplūdo Kreislerį, išgirdus šiuos viršininko žodžius. Jis pamatė, kad viršininkas žino ne tik visus kunigaikščio šeimos įvykius Zighartshofe, bet ir tai, kas ten dėjosi jam nesant. Jam paaiškėjo, kad liguistai jautriai kunigaikštytei suartėjimas su juo galėjo būti pavojingas, o kam tas daugiausia kėlė baimės, kas kitas galėjo labiau trokšti, kad jis pasitrauktų iš kelio, jei ne patarėja Bencon? Tikriausiai ji palaikė ryšius su viršininku ir sužinojo apie jo (Kreislerio) buvimą vienuolyne, ji ir buvo visų šio garbaus vienuolio sumanymų įkvėpėja. Jis aiškiai prisiminė visas situacijas, kada kunigaikštytė tiktai atrodė pagauta gimstančios aistros, bet mintis, kad jis pats galėjo būti tos aistros objektas, kažkodėl kėlė jam vaiduokliška baimę. Jam atrodė, tartum kokia svetima dvasia per jėgą braunasi į jo sielą ir nori išplėšti jam minties laisvę. Prieš akis jam stojo kunigaikštytė Hedviga, įbedė į jį savo keistą žvilgsnį, ir tą pačią akimirką elektros smūgis sukrėtė visus jo nervus, kaip tada, kai jis pirmą kartą palietė kunigaikštytės ranką. Bet dabar sukrėtimas nebesukėlė tos šiurpios baimės, jis pajuto, kad maloni šiluma užliejo jo sielą, ir jis tyliai lyg pro miegus tarė:

— Mažoji išdykėle raja torpedo, tu vėl mane vilioji, nors žinai, kad negali manęs sužeisti nenubausta, juk aš tik iš meilės tau įstojau į vienuolyną?

Viršininkas stebėjo kapelmeisterį veriančiu žvilgsniu, lyg norėdamas įsiskverbti į pačią širdį, paskui rimtai ir iškilmingai prabilo:

— Su kuo tu kalbi, sūnau Johanesai?

Kreisleris pakirdo iš savo sapno; jam dingtelėjo, kad

jeigu viršininkas viską žino, kas įvyko Zighartshofe, tai tikriausiai žino ir kas atsitiko po tos katastrofos, kuri privertė jį bėgti, ir jam parūpo daugiau apie tai sužinoti.

— Kalbėjau,— atsakė jis viršininkui, keistai šypsodamasis,— kaip jūsų prakilnybė girdėjote, tik su išdykėle raja torpedo, kuri neprašyta įsikišo į mūsų protingą kalbą ir norėjo mane dar labiau sugluminti. Bet su didžia širdgėla turiu pastebėti, kad kai kurie žmonės laiko mane dideliu mulkiu ir lygina su amžinatilsį dvaro dailininku Leonhardu Etlingeriu, užsigeidusiu prakilnią asmenybę, kuri, aišku, negalėjo kreipti į jį nė mažiausio dėmesio, ne tik piešti, bet ir mylėti, ir dar taip vulgariai, kaip Hansas savo Grėtę. O Viešpatie! Argi aš, gražiausiais akordais akompanuodamas nevykusiam cypavimui, buvau kada nepagarbus? Argi aš išdrįsau kada paliesti nederamas ar niekingas temas apie susižavėjimą ir skausmą, apie meilę ir neapykantą, kai mažoji kunigaikštiško kraujo užsispyrėlė teikdavosi savo keistu elgesiu krėsti visokias nematytas išdaigas ir erzinti garbingus žmones magnetiniais reiškiniais? Argi aš kada taip dariau? Pasakykit...

— Bet, mano Johanesai,— nutraukė jį viršininkas,— tu vieną kartą kalbėjai apie artisto meilę...

Kreisleris įbedė akis į viršininką, paskui, susiėmęs rankas ir pakėlęs aukštyn akis, sušuko:

— Dangau! Tai šit kas! Gerieji žmonės,— kalbėjo jis toliau, ir ana keista šypsena vėl pasirodė jo veide, nors vidinis skausmas gniaužė jam gerklę,— gerieji žmonės, ar jūs niekada, kad ir prasčiausioj daržinėj, negirdėjote princo Hamleto sakant dorajam Giuldensternui: maigykit mane kaip norit, bet groti manimi jūs vis vien negalėsit? Po velnių! Lygiai taip buvo man. Kodėl jūs šnipinėjate atviraširdį Kreislerį, jeigu meilės melodijos, slypinčios jo širdyje, rėžia jums ausį? O Julija!

Viršininkas sužiuro, lyg išgirdęs ką netikėta ir tartum nebežinodamas, ką sakyti, o Kreisleris stovėjo prieš jį ir, pagautas ekstazės, žvelgė į ugnies jūrą vakaruose.

Staiga vienuolyno bokštuose sugaudė varpai, ir stebuklingi dangaus aidai ėmė plaukti auksu žėrinčiais debesimis.

— Su jumis,— sušuko Kreisleris, plačiai išskėsdamas rankas,— su jumis noriu skristi, akordai! Jūsų nešamas tepakyla prie manęs beviltiškiausias skausmas, mano krūtinėje tesunaikina pats save, jūsų balsai, tie dangiškos ramybės pasiuntiniai, tegu skelbia, kad skausmas ištirpo viltyje, amžinosios meilės ilgesy.

— Skambina vakarinėms pamaldoms,— tarė viršininkas,— girdžiu ateinant brolius. Rytoj, brangusis drauge, gal dar pasikalbėsim apie kai kuriuos įvykius Zighartshofe.

— O! — sušuko Kreisleris, tik dabar vėl prisiminęs, ką jis norėjo sužinoti iš viršininko.— O, jūsų prakilnybe, noriu išgirsti apie linksmas vestuves ir visa kita. Princas Hektoras juk negaišdamas griebs ranką, kurios jau siekė iš tolumos? Juk žaviajam sužadėtiniui nieko blogo nenutiko?

Dabar iš viršininko veido dingo visas iškilmingumas, ir jis tarė su būdingu jam švelniu humoru:

— Žaviajam sužadėtiniui nieko blogo nenutiko, mano dorasis Johanesai, bet sako, kad jo adjutantą įgėlė miške vapsva.

— Cha, cha! — nusijuokė Kreisleris, — cha, cha! Vapsva, kurią jis norėjo išrūkyti ugnimi ir dūmais!

Kolonų take pasirodė broliai ir...

(M. p. t.). ... piktas priešas, pasinešęs doram romiam katinui ištraukti skanų kąsnelį tiesiog iš panosės? Netrukus mūsų jaukią draugiją ant stogo ištiko toks smūgis, nuo kurio ji nebegalėjo atsigauti. Tas nedoras, visus kačių džiaugsmus drumsčiantis priešas pasirodė stipraus, įtūžusio filisterio pavidalu ir vadinosi Achilas. Į savo homeriškąjį bendravardį jis nedaug kuo tebuvo panašus, nebent sakytume, kad pastarojo didvyriškumas irgi labiausiai pasireiškė tam tikru bejėgišku nerangumu ir grubiomis tuščiaviduremis frazėmis. Achilas iš tikrųjų buvo paprasčiausias mėsininko šuo, bet ėjo kiemšunio pareigas,

o ponas, pas kurį jis tarnavo, norėdamas pripratinti prie namų, laikė jį pririštą, taigi laisvai lakstyti jis galėdavo tik naktį. Nepaisant jo bjauraus būdo, kai kas iš mūsų jo labai gailėjosi, bet jis buvo toks kvailas, kad savo nelaisvės visai neėmė į galvą, manydamas, jog sunki grandinė puošia jį ir teikia jam orumo. Achilas buvo labai nepatenkintas mūsų naktinėmis puotomis, girdi, mes trukdą jam miegoti, o juk jam reikėjo lakstyti ir saugoti namus nuo visokių pavojų, ir jis įsiutęs grūmojo nušluosiąs triukšmadarius nuo žemės paviršiaus. Bet kad dėl savo nerangumo jis negalėjo užlipti nė ant aukšto, o ką jau bekalbėti apie stogą, tai į jo grasinimus mes nekreipėm nė menkiausio dėmesio ir ūžėm sau toliau. Achilas griebėsi kitų priemonių. Jis pradėjo puolimą kaip tikras generolas mūšį — pirma klastingais užkabinėjimais, o paskui atvira ugnim.

Kai tik mes pradėdavom dainuoti, visokie špicai, su kuriais Achilas retkarčiais teikdavosi pažaisti, lamdydamas juos savo negrabiomis letenomis, jam paliepus, taip pragariškai užskalydavo, kad mes nebegirdėdavom nė vienos savo gaidelės. Dar daugiau! Tie filisterio pakalikai įsiverždavo į pat palėpę ir, jei mes parodydavom nagus, nesileisdavo su mumis į atvirą dorą kovą, bet savo staugimu ir skalijimu sukeldavo tokį baisų alasą, kad, jeigu pirma negalėdavo miegoti tik kiemo šuo, tai dabar nebesumerkdavo akių pats namų šeimininkas. Nebesulaukdamas to pragariško spektaklio pabaigos, jis vieną kartą čiupo bizūną ir puolė vaikytis naktibaldų, siautėjančių virš jo galvos.

O katine, kurs skaitysi šias eilutes, jei tavo krūtinėj plaka tikrai vyriška širdis, jei galvoj šviečia protas, o tavo ausys neišlepintos, ar tu girdėjai ką bjauresnio, koktesnio, nekenčiamesnio ir, be to, niekingesnio už tą spiegiantį, rėžiantį, visais tonais disonuojantį įsiutusių špicų lojimą? O, tie maži, vizginantys uodegą, čepsintys, iš pažiūros tokie geručiai padarai, saugokis jų, katine! Netikėk jais! Tikėk manim, špico meilumas pavojingesnis už išleistus tigro nagus! Nebekalbėkim apie skaudžius,

deja, taip dažnai patirtus pergyvenimus, ir grįškime prie tolesnės mūsų istorijos eigos.

Taigi, kaip sakiau, šeimininkas čiupo bizūną ir puolė vaikyti naktibaldų iš palėpės. Bet kas iš to išėjo! Špicai, vizgindami uodegomis, apspito šeimininką, ėmė laižyti jam kojas ir suvaidino, kad visas tas pragariškas triukšmas sukeltas tik dėl jo ramybės, nors per tai jis kaip tik ir buvo netekęs ramybės. Jie, girdi, loję, tik norėdami išvaikyti mus, keliančius orgijas ir per daug aukštais tonais traukiančius dainas ant stogo. Deja, špicų iškalbingumas įtikino šeimininką, tuo labiau kad kiemsargis šuo, jo paklaustas, patvirtino tai su velniška neapykanta mums. Dabar prasidėjo mūsų persekiojimas! Iš visur mus vaikė sargai su šluotkočiais, su plytgaliais, be to, visur pristatė kilpų ir spąstų lapėms gaudyti, į kuriuos mes turėjom įkliūti ir, deja, įkliūdavom. Nelaimė ištiko ir mano mieląjį draugą Mucijų. Jis įkliuvo į lapės spąstus, kurie jam žiauriai sutraiškė dešinę užpakalinę koją.

Taip atėjo galas mūsų linksmam gyvenimui, ir aš sugrįžau į pakrosnį pas savo šeimininką, liūdnoj vienatvėj apverkdamas savo nelaimingų draugų likimą.

Vieną dieną į mano pono kambarį įžengė ponas Lotarijus, estetikos profesorius, o paskui jį įšoko Pontas.

Negaliu apsakyti, kokį nemalonų, kraupų jausmą sukėlė man Ponto pasirodymas. Nors jis nebuvo nei kiemsargis šuo, nei špicas, bet vis tiek buvo iš tos giminės, kurios priešiškumas sugriovė mano gyvenimą linksmoje katinų buršų draugijoje, ir jau vien dėl to ir jis pats, ir jo draugystė kėlė man nepasitikėjimą. Be to, Ponto žvilgsny ir visoje jo laikysenoje aš įžiūrėjau kažkokį pasipūtimą, kažkokią ironiją ir todėl nutariau verčiau visai su juo nešnekėti. Tyliai tyliai nuslinkau nuo savo pagalvio ir, vienu šuoliu įšokęs į krosnį, privėriau dureles, kurios kaip tik buvo atidarytos.

Ponas Lotarijus šnekėjosi apie šį bei tą su maestro, bet aš jų kalbos nesiklausiau, visas mano dėmesys buvo nukreiptas į Pontą, kuris, mandrai niūniuodamas kažkokią dainelę, pastraksėjo po kambarį, paskui užšoko ant

palangės ir ėmė žiūrėti į gatvę. Kas minutę jis kaip koks fanfaronas linkčiojo einantiems pro šalį pažįstamiems, kartkartėmis net viauksėjo, matyt, norėdamas atkreipti praeinančių savo giminės gražuolių dėmesį. Apie mane tas strakalas, rodos, nė galvoti negalvojo, ir nors aš, kaip sakiau, visai nenorėjau su juo šnekėti, bet mane erzino, kad jis nepasiteiravo apie mane ir visai manim nesidomėjo.

Visai kitaip ir, man rodos, daug mandagiau elgėsi estetikos profesorius ponas Lotarijus. Apsidairęs kambary, jis kreipėsi į maestrą:

— O kurgi jūsų šaunusis mesjė Murklys?

Nėra nieko užgaulesnio, kaip dorą katiną buršą pavadinti nelemtu žodžiu mesjė, bet per tuos estetikus šioj žemėj daug ko tenka iškęsti, todėl aš atleidau profesoriui šį įžeidimą.

Maestro Abrahamas užtikrino, kad aš jau kuris laikas vaikštau savais keliais ir ypač naktį retai būnu namie, todėl visada atrodau nuvargęs ir apsiblausęs. Ką tik aš gulėjęs ant pagalvio, ir jis iš tikrųjų nežinąs, kur aš taip greit dingęs.

— Aš spėju,— kalbėjo profesorius toliau,— aš spėju, maestro Abrahamai, kad jūsų Murklys... Bet gal jis čia kur pasislėpęs klausosi? Apsidairykim truputėlį.

Aš patyliukais nulindau gilyn į krosnį, bet lengva suprasti, kaip pastačiau ausis, išgirdęs, kad kalbama apie mane.

Profesorius išieškojo visas kerteles, bet nieko nerado; maestro labai stebėjosi tokiu jo rūpestingumu ir juokdamasis sušuko:

— Iš tikrųjų, profesoriau, čia jau per daug garbės mano Murkliui!

— Aha,— atsakė profesorius,— įtarimas, kad jūs, maestro, darydamas pedagoginius eksperimentus, katiną pavertėt poetu ir rašytoju, man neišeina iš galvos. Atsimenat tą sonetą — glosą, kurią mano Pontas tiesiog ištraukė jūsų Murkliui iš letenų? Bet bala nematė to soneto, naudodamasis Murklio nebuvimu, aš noriu jums pasakyti sa-

vo nemalonius spėliojimus ir perspėti jus, kad jūs rimtai pasektumėt savo katino elgesį. Nors man katės ir nerūpi, bet pastebėjau, kad kai kurie iki šiol visada meilūs ir mandagūs katinai dabar staiga įgavo tokias manieras, kurios grubiai pažeidžia visus papročius ir tvarką. Jie nebestato, kaip visada, nužemintai kupros, nebesiglausto apie kojas, bet išdidžiai riečia nosį ir nesigėdina žaižaruojančiomis akimis ir piktu urzgimu išduoti savo pirmykštę laukinę prigimtį, o kartais net ir nagus parodo. Jie nebevertina kuklaus tylaus elgesio, nebesirūpina ir savo išvaizda, nebesistengia atrodyti kaip padorūs piliečiai. O ką jau bekalbėti apie prausimąsi, kailio išsilaižymą, per ilgų nagų kramtymą! Jie laksto susivėlę, pasišiaušę, sustirusiom uodegom, keldami baimę ir pasibjaurėjimą visiems išauklėtiems katinams. Bet labiausiai smerktinos ir visiškai nepakenčiamos yra jų slaptos naktinės sueigos, kur jie kelia orgijas, vadinamas dainavimu, nors nieko ten daugiau nesigirdi, kaip beprasmiškas spygavimas be jokio deramo ritmo, be jokios nuoseklios melodijos ir harmonijos. Aš bijau, aš bijau, maestro Abrahamai, kad jūsų Murklys pasuko šunkeliais ir dalyvauja tose nepadoriose pramogose, kur jis nieko daugiau nesusilauks, kaip tik gero botago. Man būtų gaila, kad visos pastangos, kurias jūs padėjote, mokydamas mažąjį pilkį, nueitų niekais ir kad jis, toks mokytas, imtų trankytis su prastais pasileidusiais katinais.

Išgirdęs, kaip begėdiškai šmeižiamas aš pats, mano gerasis Mucijus, mano kilniaširdžiai broliai, aš nejučiomis skausmingai kniauktelėjau.

— Kas čia? — suriko profesorius.— Atrodo, kad Murklys tikrai tupi pasislėpęs kambary! Pontai! Allons[1]! Ieškok, ieškok!

Pontas vienu šuoliu liuoktelėjo nuo lango ir ėmė šniukštinėti aplink. Prie krosnies durelių jis sustojo, suurzgė, sulojo, pašoko aukštyn.

— Jis tupi krosnyje, tikras dalykas! — tarė maestro

[1] Eikš *(pranc.)*.

ir atidarė dureles. Aš nepajudėjau iš vietos ir žiūrėjau į šeimininką skaidriomis, žibančiomis akimis.— Taip ir yra,— suriko maestro,— taip ir yra, tupi pačiam krosnies gale. Na! Gal teiksitės išlįsti? Lįsk lauk, sakau!

Kad ir kaip nenorėjau palikti savo slėptuvės, bet reikėjo klausyti šeimininko įsakymo: jeigu jis būtų panaudojęs jėgą, man būtų liūdnai baigęsi. Todėl pamažėle išslinkau iš krosnies. Bet vos tik aš pasirodžiau dienos šviesoj, profesorius ir šeimininkas vienu balsu sušuko:

— Murkly! Murkly! Kaip tu atrodai! Kokie čia pokštai?

Teisybė, aš visas buvau pelenuotas, dar prisidėjo ir tas, kad pastaruoju metu mano išvaizda buvo gerokai nukentėjusi, taigi norom nenorom pamačiau save tokį, kokį buvo nupiešęs profesorius, kalbėdamas apie atskalūnus katinus, ir gerai įsivaizdavau, koks pasigailėtinas dabar atrodžiau. O kai sulyginau savo apgailėtiną išvaizdą su šauniu, blizgančiu, gražiai garbanotu savo draugo Ponto kailiu, tai visiškai susigėdau ir nusiminęs tyliai įlindau į kamputį.

— Argi čia tas pats protingas, išauklėtas katinas Murklys? — sušuko profesorius.— Elegantiškasis rašytojas, sąmojingasis poetas, kuris rašo sonetus ir glosas? Ne, čia paprasčiausias katinas, kur težino trintis virtuvėj apie puodus ir nieko daugiau nemoka, kaip rūsy ir palėpėj gaudyti peles! Ai, ai! Pasakyk gi man, dailusis žvėreli, ar greit ginsi daktaro disertaciją, o gal jau ruošiesi tapti estetikos katedros profesorium? Tikrai, gražią daktaro mantiją apsivilkai, nėra ko sakyti!

Taip jie ilgai šaipėsi iš manęs, ir aš nieko negalėjau padaryti, tik suskliaučiau ausis ir kentėjau — taip aš visada darau, kai esu plūstamas.

Pagaliau abu, ir profesorius, ir maestro, pagavo garsiai kvatotis, ir tas juokas kiaurai pervėrė man širdį. Bet kone dar labiau mane įžeidė Ponto elgesys. Jis ne tik pritarė savo pono patyčioms, keisčiausiai vizgėdamas ir išdarinėdamas grimasas, bet ir aiškiai rodė, kad vengia prie manęs prisiliesti, nes vis strykčiojo į šalį, lyg bijo-

damas susitepti savo dailų, švarų kailį. Ne taip lengva katinui, žinančiam savo vertę, pakęsti tokią dabitos pudelio panieką.

Dabar profesorius su maestro įsileido į ilgą kalbą, kuri, rodos, nelietė manęs ir mano giminės ir kurios aš, teisybę sakant, nelabai ir supratau. Tik nugirdau, kad buvo kalbama apie tai, kas geriau: ar nežabotoms, siautulingoms egzaltuoto jaunimo išdaigoms atvira jėga užkirsti kelią, ar jas tik apriboti ir sumaniai, nepastebimai sudaryti tokias sąlygas, kad jaunimas galėtų įsigyti gyvenimo patirties, kurios dėka tos išdaigos greitai pačios išnyks. Profesorius buvo už atvirą jėgą, nes, siekiant visuomeninės gerovės, reikią kiekvieną žmogų, nepaisant jo priešinimosi, kuo anksčiausiai įsprausti į tokią formą, kurią diktuoja santykis tarp atskirų dalių ir visumos, jei ne, tuojau atsirasiąs pragaištingas išsigimimas, galįs sukelti visokių negerovių. Čia profesorius užsiminė apie kažkokius šūkavimus „pereat"[1] ir langų daužymą, bet aš visiškai nesupratau, ką jis norėjo pasakyti. O maestro sakė, kad jauni, egzaltuoti žmonės panašūs į lengvos formos pamišėlius, kuriems atviras pasipriešinimas sukeliąs dar didesnį pamišimą, o savo jėgomis pasiektas klaidų pažinimas gydąs radikaliai ir apsaugąs nuo recidyvų.

— Ką gi,— sušuko pagaliau profesorius, atsistodamas ir siekdamas lazdos ir skrybėlės,— ką gi, maestro, kai dėl atviros jėgos panaudojimo prieš egzaltuotą išdykavimą, tai jūs bent čia turite su manim sutikti, kad be pasigailėjimo reikia jos griebtis ten, kur tos išdaigos įgauna destruktyvinį pobūdį, taigi, grįžtant prie jūsų katino Murklio, labai gerai, kad, kaip girdėjau, šaunūs špicai išvaikė prakeiktus katinus, kurie taip pragariškai staugė ir dar laikė save didžiausiais virtuozais!

— Kaip į tai žiūrėsim,— atsakė maestro,— jei būtume leidę jiems staugti, gal jie tikrai būtų tapę tuo, kuo jie neteisingai save laikė, tai yra tikrai gerais virtuozais, o dabar gal jie iš viso suabejos tikruoju virtuoziškumu.

---

[1] Teprasmenga *(lot.)*.

Profesorius išėjo, Pontas šoko paskui jį, nesiteikęs man nė linktelėti, nors anksčiau visada labai maloniai su manim atsisveikindavo.

— Aš ir pats ligi šiol buvau nepatenkintas tavo elgesiu, Murkly,— kreipėsi dabar į mane šeimininkas,— ir jau laikas tau susitvarkyti, grįžti į protą ir atgauti gerą vardą, kurio, atrodo, esi netekęs. Jeigu tu galėtum mane gerai suprasti, patarčiau tau elgtis tyliai, maloniai ir visa, ką darai, daryti be jokio triukšmo, nes tokiu būdu geriausiai galima įsigyti gerą vardą. Kaip pavyzdį galėčiau tau nurodyti du žmones, kurių vienas kasdien sėdi sau ramiai kamputy ir siurbia vyną butelį po butelio, kol visiškai nusigeria, bet ilgos praktikos dėka taip moka tai slėpti, kad niekas jo neįtaria girtuokliaujant. O kitas išgeria retkarčiais stiklą linksmų gerų draugų kompanijoj, vynas atpalaiduoja jam liežuvį, užkaitina širdį, jam pakyla ūpas, jis daug ir karštai kalba, bet elgiasi gražiai, niekur nepažeidžia padorumo. Ir kaip tik jį visi laiko girtuokliu, o anas slaptas alkoholikas vadinamas tyliu, saikingu žmogumi. Ak, mano gerasis katine Murkly! Jeigu tu pažintum pasaulį, tai suprastum, kad geriausia gyventi filisteriui, kuris visada slepia savo čiuptuvus. Bet argi tu gali žinoti, kas tai yra filisteris, nors jų netrūksta ir tavo giminėj!

Išgirdęs šiuos šeimininko žodžius, aš negalėjau susiturėti ir garsiai linksmai prunkštelėjau: juk šauniojo Mucijaus pamokymai ir mano paties patirtis man puikiai buvo atskleidę kačių prigimtį!

— Ei, Murkly, mano katine,— garsiai juokdamasis, sušuko šeimininkas,— tu, atrodo, tikrai mane supranti, ir profesorius neklysta, įtardamas tave turint ypatingą protą, o gal ir bijodamas tavęs, kaip varžovo, estetikos moksluose?

Patvirtindamas, kad tikrai taip yra, aš labai aiškiai, melodingai sukniaukiau ir be niekur nieko užšokau šeimininkui ant kelių. Bet nepagalvojau, kad šeimininkas buvo apsivilkęs savo šventiniu geltonu šilkiniu chalatu su didelėmis gėlėmis ir kad aš tikrai galėjau jį supur-

vinti. Piktai surikęs: „Škic, bjaurybe!", jis taip drėbė mane nuo kelių, kad aš persiverčiau per galvą ir, nusigandęs, suglaudęs ausis ir užmerkęs akis, susigūžiau ant grindų. Bet teesie pašlovintas mano šeimininko gerumas!

— Na,— tarė jis maloniai,— na, na, Murkly, mano katine! Nenorėjau tavęs užgauti! Žinau, tavo norai buvo geri, tu norėjai parodyti man savo prisirišimą, bet parodei negrabiai, o kai taip atsitinka, niekam ne galvoj geri norai! Na, eikš čia, peleniuk, reikia tave apkuopti, kad vėl pasidarytum padorus katinas.

Tai pasakęs, šeimininkas nusivilko chalatą, paėmė mane ant rankų ir nesibodėdamas minkštu šepečiu švariai išdulkino man kailį, o paskui mažomis šukelėmis taip iššukavo plaukus, kad tie net blizgėjo.

Kai tualetas buvo baigtas ir aš atsistojau prieš veidrodį, tai ir pats nustebau, kad taip staiga pavirtau visai kitu katinu. Tiesiog negalėjau susivaldyti ir pats sau smagiai sumurkiau — toks aš pasirodžiau sau gražus. Ir negaliu nutylėti, šią akimirką labai suabejojau buršų klubo padorumu ir nauda. Kad buvau įlindęs į krosnį, man dabar atrodė tikras barbariškumas, kurį galėjau paaiškinti tik tam tikru sulaukėjimu, ir šeimininko įspėjimas: „Žiūrėk, kad man daugiau į krosnį nelįstum!" buvo visiškai nebereikalingas.

Kitą naktį man pasigirdo, kad prie durų kažkas tyliai sukrebždėjo ir bailiai kniauktelėjo. Tas „miau" pasirodė man gerai pažįstamas. Aš prislinkau prie durų ir paklausiau, kas ten. Man atsakė (tuojau pažinau jį iš balso) šaunusis senjoras Pufas:

— Tai aš, mielas brolau Murkly, atnešu tau labai liūdną žinią.

— O dangau, ką...

(Mak. l.) ... tau labai neteisinga, mano brangioji, geroji drauge. Ne, tu man daugiau, negu draugė, tu mano ištikimoji sesuo! Aš tave per mažai mylėjau, per mažai tavim pasitikėjau. Tik dabar atsiveria tau visa mano širdis, tik dabar, kai žinau...

Kunigaikštytė užsikirto, ašaros upeliais pasipylė jai iš akių, ji vėl meiliai priglaudė Juliją prie krūtinės.

— Hedviga,— švelniai tarė Julija,— argi tu ir taip nemylėjai manęs visa širdim, argi turėjai kada paslapčių, kurių nenorėjai man patikėti? Ką gi tu žinai, ko iki šiol nežinojai? Bet ne, ne! Nebesakyk nė žodžio, kol tavo pulsas vėl nurims, kol tavo akyse išblės ta niūri ugnis.

— Aš nežinau,— staiga užsiplieskė kunigaikštytė,— aš nežinau, ko jūs visi norit! Jums atrodo, kad aš sergu, o aš niekada nesijaučiau stipresnė ir sveikesnė. Keistas priepuolis, ištikęs mane, jus išgąsdino, o gal tokie elektros smūgiai, kurie sustabdo visą gyvybę organizme, man kaip tik reikalingi ir naudingesni už visus tuos vaistus, kuriuos siūlo kvailas, skurdus, nelemtai save apgaudinėjantis mokslas. Negaliu pakęsti to dvaro gydytojo, kuris į žmogaus prigimtį žiūri kaip į laikrodį, kurį reikia išvalyti ir užsukti! Jis man kelia pasibjaurėjimą su savo lašais ir esencijomis! Negi nuo jų gali priklausyti mano sveikata? Tada visas gyvenimas šioj žemėj būtų tik baisus pasaulio dvasios pasityčiojimas!

— Kaip tik šis karščiavimasis rodo,— nutraukė kunigaikštytę Julija,— kad tu dar tebesergi, Hedviga, ir kad tau reikia dar labiau saugotis, negu tu manai.

— Ir tu mane skaudini! — Taip sušukusi, kunigaikštytė pašoko, pribėgo prie lango, atidarė jį ir ėmė žiūrėti į parką. Julija priėjo prie jos, apkabino ir su švelniu liūdesiu paprašė bent saugotis žvarbaus rudens vėjo ir nesijaudinti, juk gydytojas sakęs, kad jai labiausiai reikalinga ramybė. O kunigaikštytė atšovė, kad šalto oro srovė, plūstanti pro langą, ją kaip tik gaivina ir stiprina.

Iš tikros širdies Julija pradėjo kalbėti apie pastarąsias dienas, kada jas buvo užvaldžiusi niūri pragaištinga dvasia, kada reikėjo įtempti visas sielos jėgas, kad jų nepalaužtų reiškiniai, sukėlę jausmą, kurio ji negalinti kitaip pavadinti, kaip tikra žudikiška vaiduoklių baime. Prie jų ji pirmiausia priskirianti paslaptingą princo Hektoro ir Kreislerio susikirtimą, galėjusį turėti baisiausių pasekmių, nes per daug aišku, kad vargšas Johanesas turėjęs žūti

nuo kerštingojo italo rankos ir, kaip maestro Abrahamas tikina, išsigelbėjęs tik per stebuklą.

— Ir tas baisus žmogus,— kalbėjo Julija,— turėjo tapti tavo vyru! Ne, niekados! Ačiū aukščiausiajam, tu išgelbėta! Jis niekados nebegrįš. Teisybė, Hedviga? Niekados!

— Niekados! — atsakė kunigaikštytė dusliu, vos girdimu balsu. Paskui ji atsiduso iš gilumos širdies ir tyliai, kaip per sapną kalbėjo toliau: — Taip, ši skaisti dangaus ugnis turi tik šviesti ir šildyti, bet nenaikinti pražūtinga liepsna, ir iš artisto sielos švyti įkūnyta nuojauta: ji pati — jo meilė! Taip tu man kalbėjai šioje vietoje...

— Kas taip kalbėjo? — sušuko Julija apstulbusi.— Apie ką tu galvoji, Hedviga?

Kunigaikštytė perbraukė ranka sau kaktą, lyg norėdama grįžti į dabartį, nuo kurios buvo nutolusi. Paskui, Julijos palaikoma, nusvirduliavo prie sofos ir, visiškai nusilpusi, susmuko ant jos. Susirūpinusi Julija norėjo pašaukti kambarines, bet Hedviga švelniai pasisodino ją šalia savęs ant sofos ir tyliai sukuždėjo:

— Ne, mergaite! *Tu, tu* viena būk su manim, nemanyk, kad vėl prasideda ligos priepuolis. Ne, tai buvo tik aukščiausios laimės prisiminimas, toks galingas, kad vos neplyšo man širdis, ir dangiška palaima virto kone žudančiu skausmu. Būk su manim, mergaite, tu pati nežinai, kokiais stebuklingais burtais tu gali mane paveikti. Leisk man pažvelgti į savo sielą kaip į skaidrų tyrą veidrodį, kad vėl galėčiau pažinti save! Julija! Man dažnai atrodo, kad tave pagauna dangiškas įkvėpimas, ir žodžiai, kurie kaip meilės dvelkimas liejasi iš tavo saldžių lūpų, yra raminanti pranašystė. Julija! Mergaite, būk su manimi, nepalik manęs niekada, niekada!

Tai pasakiusi, kunigaikštytė užmerkė akis ir, nepaleisdama Julijos rankų, atsilošė sofoje.

Nors Julija buvo pripratusi prie liguistos Hedvigos egzaltacijos, bet toks paroksizmas, kaip šis, jai buvo naujas, visiškai naujas ir nesuprantamas. Dažniausiai tai būdavo aistringas kartėlis, sukeltas prieštaravimo tarp vi-

dinio jausmo ir tikrovės, beveik neapykanta, kuri užgaudavo vaikišką Julijos širdį. Dabar, kaip niekada anksčiau, Hedviga atrodė paskendusi kančioj ir neapsakomoj melancholijoj, ir ši beviltiška būsena ne tik jaudino Juliją, bet ir kėlė jai baimę dėl mylimos draugės.

— Hedviga,— sušuko ji,— mano Hedviga, aš tavęs nepaliksiu, niekas tavęs nemyli ištikimiau už mane, bet kalbėk, kalbėk, pasakyk man, kokia kančia drasko tau krūtinę? Aš su tavim verksiu, su tavim dejuosiu!

Tada Hedvigos veide išsiskleidė keista šypsena, skruostai švelniai paraudo ir, neatmerkdama akių, ji tyliai sukuždėjo:

— Juk teisybė, Julija, tu neįsimylėjusi?

Šis kunigaikštytės klausimas Juliją keistai sukrėtė, ji suvirpėjo, lyg staiga išgąsdinta.

Kuri mergina savo širdyje nenujaučia aistros, tos galbūt svarbiausios savo egzistencijos sąlygos, kadangi tik mylinti moteris yra tikra moteris. Bet skaisti, vaikiška, pamaldi siela nesigilina į tą nuojautą, ji nenagrinėja jos, nesistengia su geidulingu smalsumu atskleisti tą saldžią paslaptį, kuri atsiveria tik tą akimirką, kurią žadėjo neaiškus ilgesys. Taip buvo Julijai, kuri staiga išgirdo garsiai ištartą tai, apie ką ji nedrįso galvoti, ir nusigandus, lyg apkaltinta nuodėme, kurios pati gerai nesuvokė, stengėsi gerai ištirti savo sielą.

— Julija,— pakartojo kunigaikštytė,— tu nemyli? Pasakyk man, būk atvira.

— Kaip keistai tu klausi,— atsakė Julija,— ką aš galiu, ką turiu tau atsakyti?

— Kalbėk, o kalbėk,— maldavo kunigaikštytė.

Tada Julijos sieloje viskas nušvito, ir ji atrado žodžius išreikšti tam, ką aiškiai pamatė savyje.

— Kas dedasi tavo širdy, Hedviga, kad klausi mane tokį dalyką? — labai rimtai ir santūriai pradėjo Julija.— Kokia ta meilė, apie kurią tu kalbi? Juk teisybė, tu nori pasakyti, kad prie mylimojo turi traukti tokia nenugalima jėga, jog kvėpuotum ir gyventum tik viena mintimi apie jį, dėl jo atsižadėtum savęs, galvotum, kad visas

tavo ilgesys, visa viltis, visi troškimai, visas pasaulis — tai jis? Ir tokia aistra turi suteikti aukščiausią palaimą? Man sukasi galva nuo tokio aukščio, nes po kojomis tyko bedugnė pragarmė su visais neišvengiamos pražūties siaubais. Ne, Hedviga, ta meilė, tokia baisi ir nuodėminga, mano širdies nepalietė, ir aš tvirtai noriu tikėti, kad ji amžinai bus tyra, amžinai laisva nuo tokios meilės. Bet gali atsitikti, kad kokiam nors vyrui mes pajuntam aukščiausią pagarbą, vyriška, iš kitų išsiskirianti dvasios jėga sukelia mums tikrą susižavėjimą. Dar daugiau, pamačius jį, mus tartum paslaptingai užplūsta kažkoks malonus jausmas, mes jaučiamės iškilusios aukščiau savęs, rodos, tik dabar tikrai atbunda mūsų dvasia, tik dabar sušvinta prieš mus gyvenimas, ir mums linksma, kai jis ateina, liūdna, kai išeina. Ar tu tai vadini meile? Na, tai kodėl turėčiau slėpti, kad mūsų dingęs Kreisleris sužadino man tokį jausmą ir kad man skaudu, jo netekus?

— Julija,— sušuko kunigaikštytė, staiga pašokdama ir degančiu žvilgsniu perverdama Juliją,— Julija, ar tu gali jį įsivaizduoti kitos glėbyje ir nejausti neapsakomos kančios?

Visa nuraudusi ir tokiu tonu, kuris rodė, kaip labai ji įžeista, Julija atsakė:

— Aš niekados jo neįsivaizdavau s a v o glėbyje!

— O! Tu jo nemyli, tu jo nemyli! — suspigo kunigaikštytė ir vėl sukniubo sofoje.

— O, kad jis sugrįžtų! — tarė Julija.— Tyras ir nekaltas yra jausmas, kurį aš jaučiu tam žmogui savo širdyje, ir jei aš jo niekados nebematysiu, tai mintis apie jį, neužmirštamąjį, visada švies mano gyvenime kaip skaisti žvaigždė. Bet jis tikrai sugrįš! Juk kaip gali...

— Niekados! — nutraukė Juliją kunigaikštytė šiurkščiu, aštriu tonu.— Jis niekados nebegalės, nebedrįs grįžti, nes, kaip girdėjau, gyvena Kancheimo vienuolyne ir ketina, atsižadėjęs pasaulio, stoti į šventojo Benedikto ordiną.

Julijos akys prisipildė ašarų, ji tylėdama atsistojo ir nuėjo prie lango.

— Tavo motina teisi, visiškai teisi,— kalbėjo kunigaikštytė toliau.— Mums reikia džiaugtis, kad jis pasišalino, tas beprotis, kuris kaip pikta dvasia įsibrovė į mūsų širdis ir suaudrino mūsų jausmus. O muzika buvo tie burtai, kuriais jis mus apraizgė. Niekada nebenoriu jo matyti.

Šie žodžiai kaip peiliai varstė Julijai širdį, ji pasiėmė skrybėlę ir šalį.

— Tu nori mane palikti, brangioji drauge? — sušuko kunigaikštytė.— Pabūk dar, pabūk, paguosk mane, jei gali! Šiurpi baimė dvelkia šiose salėse, šiame parke! Žinok... — Sulig šiais žodžiais Hedviga nuvedė Juliją prie lango, parodė į paviljoną, kuriame gyveno princo Hektoro adjutantas, ir dusliu balsu pradėjo:

— Žiūrėk tenai, Julija, tos sienos slepia baisią paslaptį; kaštelionas ir sodininkai tvirtina, kad, princui išvažiavus, niekas ten negyvena, kad durys užrakintos, bet... Žiūrėk, žiūrėk! Ar nematai tenai, prie lango?

Iš tikrųjų paviljono bokštelyje Julija pastebėjo prie lango stovinčią tamsią figūrą, kuri tą pačią akimirką dingo.

Julija, pajutusi, kaip mėšlungiškai virpa jos rankoje kunigaikštytės ranka, atsakė, kad čia negali būti ir kalbos apie kokią baisią paslaptį ar vaiduoklius, greičiausiai kas nors iš tarnų be leidimo apsigyveno paviljone. Juk paviljoną galima tučtuojau apžiūrėti ir bematant išaiškinti, koks ten žmogus šmėžuoja lange. Bet kunigaikštytė tvirtino, kad senasis dorasis kaštelionas, jos prašomas, jau seniai tą padaręs ir užtikrinęs, kad visame paviljone neradęs nė gyvos dvasios.

— Paklausyk,— kalbėjo kunigaikštytė,— kas atsitiko prieš tris naktis. Tu žinai, kad mane dažnai kamuoja nemiga, tada atsikeliu ir vaikštau po kambarius, kol pajuntu nuovargį, paskui, jo įveikta, tikrai užmiegu. Taip prieš tris naktis nemiga mane atvarė į šį kambarį. Staiga siena perbėgo šviesos atšvaitas, aš žvilgtelėjau pro langą ir pamačiau keturis vyrus, kurių vienas nešė užtamsintą žibintą. Jie dingo paviljono pusėj, tik aš nepamačiau, ar

jie tikrai suėjo į paviljoną, ar ne. Bet netrukus kaip tik aname lange pasirodė šviesa ir sušmėžavo šešėliai. Paskui langas vėl užtemo, bet krūmuose sumirgėjo akinantis šviesos spindulys, matyt, sklindantis pro atviras paviljono duris. Šviesa vis artėjo, ir pagaliau iš krūmų pasirodė vienuolis benediktinas, kairėj rankoj nešantis deglą, dešinėj kryžių. Paskui jį ėjo keturi vyrai su neštuvais ant pečių, neštuvai buvo apdengti juoda gelumbe. Vos tik jie žengė kelis žingsnius į rūmų pusę, priešais juos išniro plačiu apsiaustu apsisiautęs žmogus. Jie sustojo, pastatė neštuvus ant žemės, žmogus nutraukė uždangalą, ir pasirodė lavonas! Aš vos neapalpau, tik tiek pamačiau, kad vyrai vėl užsikėlė neštuvus ant pečių ir skubiai nusivijo vienuolį plačiu šoniniu taku, kuris iš parko suka į vieškelį, einantį į Kancheimo vienuolyną. Nuo to laiko aname lange šmėkščioja ta žmogysta, o gal tai nužudytojo dvasia mane gąsdina.

Julija buvo linkusi visą tą įvykį, kurį jai pasakojo Hedviga, laikyti sapnu, o jeigu ši tikrai nemiegodama stovėjo prie lango, tai sudirgintos vaizduotės apgaule. Kas gi galėjo būti tas numirėlis, taip paslaptingai išneštas iš paviljono, juk niekas nieko nepasigedo, ir kas galėjo patikėti, kad tas nežinomas numirėlis dar tebesivaidena namuose, iš kurių buvo išneštas? Visa tai Julija pasakė kunigaikštytei ir dar pridūrė, kad tas žmogus lange gali būti ir optinė iliuzija, pokštas senojo magiko, maestro Abrahamo, kuris mėgsta tokius juokus ir galėjo tuščiame paviljone įkurdinti kokį vaiduoklį.

— Kaip greit mes mokam viską išaiškinti, kai atsitinka koks stebuklingas antgamtiškas daiktas! — tarė kunigaikštytė, vėl visiškai susitvardžiusi, švelniai šypsodama.— Kai dėl numirėlio, tai tu užmiršai, kas nutiko parke prieš Kreislerio išvykimą?

— Dėl Dievo,— sušuko Julija,— argi iš tikrųjų buvo padarytas baisus nusikaltimas? Kas tai padarė? Kieno ranka?

— Juk tu žinai,— kalbėjo toliau Hedviga,— kad Kreisleris gyvas. Bet gyvas ir tas, kas tave įsimylėjęs. Nežiū-

rėk į mane su tokiu išgąsčiu! Argi tu seniai nenujauti to, ką aš turiu tau pasakyti, kad viską sužinotum, nes tolesnis nežinojimas galėtų tave pražudyti. Princas Hektoras myli *tave, tave*, Julija, myli su visa jo tautai būdinga aistra. Aš buvau, aš esu jo nuotaka, o tu, Julija, esi jo mylimoji.

Paskutinius žodžius kunigaikštytė ištarė kažkokiu aštriu tonu, nors jame ir nesigirdėjo tos ypatingos gaidos, reiškiančios vidinį kartėlį.

— O dangaus Dieve! — sušuko pritrenkta Julija, ir iš jos akių pasipylė ašaros.— Hedviga, ar tu nori kruvinai sužeisti man širdį? Kokia žiauri dvasia kalba tavo lūpomis? Ne, ne, aš nieko nesakau, kad tu, savo baisių sapnų kamuojama, man, vargšei, keršiji, bet aš niekada nepatikėsiu tuo grėsmingu fantomu! Hedviga! Pagalvok, juk tu nebesi nuotaka to siaubingo žmogaus, kuris mums pasirodė kaip pati pražūtis! Jis niekada nebegrįš, tu niekada nebūsi jo!

— Grįš,— atsakė kunigaikštytė,— grįš. Nurimk, mergaite! Gal tik tada, kai bažnyčia suriš mane su princu, išsispręs baisus gyvenimo nesusipratimas, kuris mane žudo. Tave išgelbės stebuklinga dangaus lemtis. Mes išsiskirsim, aš išvyksiu su savo vyru, tu pasiliksi.

Kunigaikštytė susijaudinusi nutilo, Julija irgi negalėjo ištarti nė žodžio, abi tylėdamos, apsipylusios ašaromis, puolė viena kitai į glėbį.

Joms pranešė, kad paduota arbata. Julija buvo labiau sutrikusi, negu galima buvo laukti, žinant jos ramų, blaivų būdą. Ji negalėjo pasilikti draugijoje, ir motina mielai išleido ją namo, nes kunigaikštytė taip pat norėjo pailsėti.

Kunigaikštienės klausinėjama, panelė Nanetė atsakė, kad visą popietę ir vakarą kunigaikštytė jautėsi puikiai ir būtinai norėjo būti viena su Julija. Kiek ji iš gretimo kambario pastebėjusi, kunigaikštytė ir Julija pasakojosi viena kitai visokiausias istorijas, vaidino komediją, čia juokėsi, čia verkė.

— Mielos mergaitės,— tyliai tarė hofmaršalas.

— Žavioji kunigaikštytė ir mieloji mergaitė,— pataisė kunigaikštis, žybtelėjęs į hofmaršalo pusę išverstom

akim. Šis, pritrenktas savo baisios klaidos, norėjo iš karto nuryti didoką kąsnį džiūvėsio, kurį buvo gerai išmirkęs arbatoj, bet kąsnis įstrigo gerklėj, hofmaršalas klaikiai užsikosėjo ir turėjo kuo greičiausiai bėgti iš salės. Nuo niekingos mirties jį išgelbėjo tik dvaro intendantas, mikliu kumščiu sugrojęs ant jo nugaros gražiai sukomponuotą litaurų solo.

Padaręs du netaktus, hofmaršalas bijojo padaryti trečią ir nebedrįso grįžti į salę, todėl per tarną atsiprašė kunigaikštį, kad dėl staiga jį ištikusios ligos nebegalįs pasilikti.

Hofmaršalui išvykus, suiro visto partija, kurią kunigaikštis paprastai lošdavo.

Todėl, sustačius stalus, visi įtemptai laukė, ką šiuo kritišku atveju darys kunigaikštis. O jis, davęs ženklą kitiems sėstis prie kortų, paėmė už rankos patarėją Bencon, nuvedė ją prie kanapos ir, paprašęs sėstis, pats atsisėdo šalia.

— Man vis dėlto būtų buvę nesmagu,— tarė jis švelniai ir tyliai, kaip visada kalbėdavo su ponia Bencon,— jei hofmaršalas būtų mirtinai užspringęs džiūvėsiu. Bet pastebėjau, kad tarpais jis kažkoks išsiblaškęs, šiandien kunigaikštytę Hedvigą pavadino mergaite ir tikriausiai būtų buvęs menkas partneris, lošiant vistą. Apskritai, mieloji ponia Bencon, šiandien man būtų gera ir labai malonu, užuot lošus vistą, intymiai pasikeisti keliais žodžiais su jumis viena, kaip būdavo seniau. Ak, kaip būdavo seniau! Ką gi, jūs žinote, kaip aš prie jūsų prisirišęs, brangioji ponia! Tas jausmas niekada neišblės, kunigaikščio širdis visada ištikima, nebent neišvengiamos aplinkybės pareikalauja ko kito.

Tai pasakęs, kunigaikštis pabučiavo poniai Bencon ranką, rodos, daug švelniau, negu leido jo luomas, amžius ir aplinka. Ponia Bencon iš džiaugsmo žibančiomis akimis užtikrino seniai troškusi tos valandos, kada galės intymiai pasikalbėti su kunigaikščiu, nes turinti jam pasakyti kai ką malonaus.

— Noriu jus pradžiuginti, maloningasis pone,— tarė Bencon,— kad slaptasis pasiuntinybės patarėjas vėl parašė, jog mūsų reikalas staiga pakrypo į gerą pusę ir...

— Cit, brangioji ponia, nė žodžio apie valdžios reikalus. Net ir kunigaikštis užsivelka chalatą ir užsideda naktinę kepuraitę, kai, mažne palūžęs nuo valdymo naštos, eina ilsėtis. Tiesa, išimtis buvo Frydrichas Didysis, Prūsų karalius, jūs, kaip apsiskaičiusi dama, tą žinote: jis net gulti eidavo su veltine skrybėle. Ką gi, aš manau, kad ir kunigaikštis per daug turi savy to, kas... taigi, kas, kaip žmonės sako, sudaro miesčioniškų santykių pagrindą, na, vedybos, tėvo džiaugsmai ir t. t., ir tų jausmų negali visiškai išsižadėti, todėl bent jau turėtų būti atleistina, kad jis duoda jiems valią tokiomis akimirkomis, kada valstybė, rūpestis išlaikyti reikiamą toną dvare ir šaly leidžia jam kiek atsikvėpti. Mieloji ponia Bencon! Tokia akimirka yra dabar. Mano kabinete guli pasirašyti septyni nutarimai, dabar leiskite man visai užmiršti kunigaikštį, leiskite man čia prie arbatos būti šeimos tėvu, „vokiečių šeimos tėvu", kokį vaizduoja baronas fon Gemingenas. Leiskite man pakalbėti apie savo, taip, apie savo vaikus, kurie man kelia tokį rūpestį, kad aš dažnai kaip koks prasčiokas nebežinau kur dėtis.

— Jūs norite kalbėti apie savo vaikus, maloningasis pone? — dygiai paklausė ponia Bencon.— Vadinasi, apie princą Ignacą ir kunigaikštytę Hedvigą! Kalbėkite, pone, kalbėkite, gal aš galėsiu jus paguosti ir patarti kaip maestro Abrahamas.

— Taip,— kalbėjo toliau kunigaikštis,— taip, kartais man tikrai reikia paguodos ir patarimo. Matote, mieloji ponia Bencon, pirmiausia dėl princo; jam, tiesa, nereikia ypatingų gabumų, gamtos paprastai teikiamų tiems, kurie be jų dėl savo žemos kilmės taip ir liktų tamsuoliai ir apkiautėliai, bet šiek tiek daugiau esprit[1] būtų jam ne pro šalį, jis yra ir liks simple[2]. Tik pažiūrėkit, sėdi, taba-

[1] Proto *(pranc.)*.
[2] Kvailiukas *(pranc.)*.

luoja kojomis, leidžia ne tas kortas, kikena ir juokiasi kaip septynerių metų vaikas! Ponia, entre nous soit dit[1], net rašymo meno, kiek jis jam reikalingas, negalima jo išmokyti, jo kunigaikštiškas parašas atrodo kaip vištos koja pakeverzotas. Dieve gailestingas, kas iš to bus? Neseniai man sutrukdė darbą po langais pasigirdęs bjaurus lojimas, aš žvilgtelėjau laukan, norėdamas duoti įsakymą nuvyti šalin tą įkyrų špicą, bet ką aš pamačiau! Nepatikėsite, mieloji ponia! Princas, garsiai lodamas, šokinėjo kaip pamišęs apie sodininko vaikį! Jie žaidė šunį ir kiškį! Kurgi čia bent krislelis proto, argi tai kunigaikščio pramogos? Ar princas įgaus kada bent šiokio tokio savarankiškumo?

— Todėl reikia princą kuo greičiausiai apvesdinti,— atsakė ponia Bencon,— ir duoti jam žmoną, kurios meilumas, žavumas, aiškus protas pažadintų jo miegančias pajautas, kuri iš savo gerumo visai iki jo nusileistų, o paskui pamažu pakeltų jį aukštyn. Tos savybės būtinos moteriai, kuri taps princo žmona, nes tik tokia galės jį išgelbėti iš tos dvasinės būsenos, kuri, sakau tai su skausmu, maloningasis pone, gali baigtis tikra beprotybe. Todėl nulemti turi vien tos retos savybės, o į kilmę nereikia per daug griežtai žiūrėti.

— Niekados,— atsakė kunigaikštis, suraukdamas kaktą,— niekados mūsų šeimoj nebuvo mezaljanso, išmeskit iš galvos šią mintį, kuriai aš negaliu pritarti. Kitus jūsų norus visada buvau ir esu pasiruošęs išpildyti.

— Tai man naujiena, maloningasis pone,— kandžiai atkirto ponia Bencon.— Kiek kartų mano teisėti norai turėjo tylėti dėl chimeriškų priežasčių. Bet yra reikalavimų, kurie nepaiso jokių aplinkybių.

— Laissons cela[2],— nutraukė ponią Bencon kunigaikštis, atsikrenkštęs ir šniaukštelėjęs tabako. Po valandėlės tylos jis tęsė toliau: — Dar daugiau rūpesčių, negu princas, kelia man kunigaikštytė. Pasakykit, ponia Bencon,

---

[1] Tarp mūsų kalbant *(pranc.)*.
[2] Nebekalbėkim apie tai *(pranc.)*.

kaip mums galėjo gimti tokio keisto būdo duktė ir dar su tokia nepaprasta liga, kuri stulbina patį dvaro gydytoją? Ar kunigaikštienė per visus laikus nežydėjo sveikata, ar turėjo kada kokių mistinių nervinių priepuolių? O aš pats ar nebuvau siela ir kūnu sveikas kunigaikštis? Kaip mums galėjo atsirasti toks vaikas, kuris — su giliu skausmu turiu prisipažinti — dažnai atrodo man... ne viso proto, be jokio kunigaikštiško orumo?

— Ir aš nesuprantu kunigaikštytės,— atsakė ponia Bencon.— Motina visada buvo blaivi, supratinga, be jokių smarkių pragaištingų aistrų.— Pastaruosius žodžius ponia Bencon ištarė dusliai ir tyliai, nuleidusi akis, lyg pati sau.

— Jūs turit galvoj kunigaikštienę? — paklausė kunigaikštis pabrėždamas, mat jam atrodė nepadoru, kad prie „motinos" ji nepridėjo „kunigaikštienė".

— Ką gi daugiau? — atsakė patarėja, įtempdama dėmesį.

— Ar pastarasis nelemtas kunigaikštytės priepuolis nesužlugdė mano pastangų, neatėmė džiaugsmo išleisti ją greit už vyro, kuris atitinka mano norus? Mieloji ponia Bencon, entre nous soit dit, niekas kitas, tik staigi kunigaikštytės katalepsija, kurios priežastim aš laikau smarkų persišaldymą, staiga privertė išvažiuoti princą Hektorą. Jis nori nutraukti santykius, ir — juste ciel![1] — turiu prisipažinti, negaliu už tai ant jo pykti, tad, jei padorumas ir nedraustų siekti tolesnio suartėjimo, jau vien dėl to aš, kaip kunigaikštis, negalėčiau daryti jokių žygių, siekdamas įgyvendinti savo troškimą, kurio atsisakau labai nenorom, stačiai priverstas. Juk sutiksit su manim, brangioji ponia, kad žmona, kurią ištinka tokie keisti priepuoliai, šiek tiek baugina. Juk tokia katalepsija serganti kunigaikštienė gali pavirsti automatu per patį šauniausią rautą ir priversti net oriausius svečius daryti taip, kaip ji, ir nejudėti. Teisybė, toks visuotinos katalepsijos ištiktas dvaras būtų pats iškilmingiausias ir prakilniausias, koks tik gali būti pasaulyje, nes čia pats didžiausias

[1] Teisingasis dangau! *(pranc.)*.

lengvabūdis nė menkiausiu mostu negalėtų pažeisti reikiamo orumo. Bet jausmas, kuris pagauna mane tokiomis šeimyniškomis akimirkomis, kaip dabar prie kortų, leidžia man pastebėti, kad tokia nuotakos būsena kunigaikščių kilmės sužadėtiniui gali sukelti šiurpą. Todėl, ponia Bencon, jūs, pati maloniausia, pati supratingiausia moteris, ar nerastumėt kokios galimybės pataisyti reikalą su princu, kokio nors būdo?..

— To visai nereikia, maloningasis pone! — gyvai nutraukė kunigaikštį ponia Bencon.— Ne kunigaikštytės liga privertė taip greit išvykti princą Hektorą, čia yra kita paslaptis, ir į tą paslaptį įpainiotas kapelmeisteris Kreisleris.

— Ką? — sušuko kunigaikštis, labai nustebęs.— Ką jūs sakote, ponia? Kapelmeisteris Kreisleris? Tai, vadinasi, teisybė, kad...

— Taip,— kalbėjo toliau patarėja,— taip, maloningasis pone, konfliktas tarp jo ir princo Hektoro, kuris, matyt, turėjo būti išspręstas per daug herojišku būdu, privertė princą pasišalinti...

— Konfliktas,— nutraukė kunigaikštis patarėją,— konfliktas... išspręstas herojišku būdu! Šūvis parke... kruvina skrybėlė! Ponia Bencon! Juk tai negalimas daiktas... princas... kapelmeisteris... dvikova, susidūrimas — nei vienas, nei kitas neįmanoma!

— Viena yra tikra, maloningasis pone,— kalbėjo patarėja Bencon toliau,— kad Kreisleris per stipriai veikė kunigaikštytės vaizduotę, ir ta keista baimė, netgi siaubas, kuriuos ji iš pradžių juto Kreislerio akivaizdoj, galėjo virsti pragaištinga aistra. Galimas daiktas, kad princas buvo pakankamai akylas ir tai pastebėjo, todėl į Kreislerį, kuris nuo pat pradžios nukreipė į jį savo priešišką, kandžią ironiją, žiūrėjo kaip į konkurentą ir, matyt, nutarė juo atsikratyti. Tas ir pastūmėjo jį į veiksmą, kurį gali pateisinti tik pavydas, kruvina neapykanta dėl įžeistos garbės ir kuris, ačiū Visagaliui, nepavyko. Aš sutinku, kad tas dar nepaaiškina staigaus princo išvykimo ir kad čia, kaip sakiau, yra tamsi paslaptis. Kaip man pasakojo Ju-

lija, princas pabėgo, išsigandęs portreto, kurį Kreisleris turėjo su savim ir jam parodė. Kaip ten buvo, taip, bet Kreislerio nebėra, ir kunigaikštytei krizė praėjo. Tikėkit manim, maloningasis pone, jei Kreisleris būtų pasilikęs, tai kunigaikštytės širdy būtų užsiliepsnojusi karščiausia aistra jam, ir ji būtų greičiau mirusi, negu atidavusi savo ranką princui. Dabar viskas susiklostė kitaip, netrukus grįš princas Hektoras, ir su kunigaikštytės vestuvėmis baigsis visi rūpesčiai.

— Ar matot, Bencon,— piktai sušuko kunigaikštis,— ar jūs matot, koks to niekingo muzikanto įžūlumas! Jį kunigaikštytė nori įsimylėti, dėl jo atmesti simpatingiausio princo ranką! Ah le coquin![1] Dabar tik aš jus visai suprantu, maestro Abrahamai! Jums teks pasirūpinti, kad aš atsikratyčiau tuo nelemtu tipu, kad jis čia niekada nebegrįžtų.

— Priemonės, kurias galėtų pasiūlyti išmintingasis maestro Abrahamas, nebereikalingos, viskas jau padaryta,— atsakė patarėja.— Kreisleris yra Kancheimo vienuolyne ir, kaip man rašo viršininkas Krizostomas, greičiausiai pasiryš atsižadėti pasaulio ir įstos į ordiną. Nutaikiusi progą, aš apie tai pasakiau kunigaikštytei ir nepastebėjau joje nė kokio ypatingo susijaudinimo, todėl galiu tvirtinti, kad grėsminga krizė, kaip sakiau, praėjo.

— Žavioji,— prabilo kunigaikštis,— žavioji, malonioji ponia! Kokį atsidavimą jūs parodėte man ir mano vaikams! Kaip jūs rūpinatės mano namų gerove ir laime!

— Iš tikrųjų! — karčiai tarė ponia Bencon.— Rūpinuosi? Ar aš *galėjau*, ar man *buvo leista* visada rūpintis jūsų vaikų gerove?

Paskutinius žodžius ponia Bencon ištarė ypatingai pabrėždama. Kunigaikštis tylėdamas nuleido akis ir, sunėręs rankas, ėmė sukti nykščius. Pagaliau jis tyliai sumurmėjo:

— Andžela! Vis dar jokių pėdsakų? Visiškai dingo?

---

[1] Nenaudėlis *(pranc.)*.

— Jokių,— atsakė ponia Bencon,— ir bijau, kad nelaimingas vaikas nebūtų tapęs kokios niekšybės auka. Sako, kažkas matęs ją Venecijoj, bet tai tikriausiai klaida. Sutikite, maloningasis pone, tai buvo žiauru — atplėšti vaiką nuo motinos krūtinės ir pasmerkti jį beviltiškam ištrėmimui. Žaizda, kurią padarė man jūsų griežtumas, niekados neužgis!

— Ponia Bencon,— tarė kunigaikštis,— ar aš nepaskyriau jums ir vaikui geros metinės pensijos? Ką aš galėjau daugiau padaryti? Jei Andžela būtų likusi pas mus, ar nereikėtų man kasdien bijoti, kad mūsų faiblesses[1] iškils aikštėn ir labai nemaloniai sugriaus padorią mūsų dvaro ramybę? Jūs pažįstate kunigaikštienę, geroji ponia Bencon! Jūs žinote, kad ji turi kartais ypatingų užmačių.

— Vadinasi,— atsakė patarėja,— pinigai, metinė pensija turi atlyginti motinai už jos skausmą, už visą gėlą, visas karčias aimanas dėl prarasto vaiko? Iš tikrųjų, maloningasis pone, yra dar kitas būdas pasirūpinti vaiku, būdas, kuris labiau patenkintų motiną negu visas auksas! Šiuos žodžius ponia Bencon ištarė su tokiu žvilgsniu, tokiu tonu, kad kunigaikštis sumišo.

— Gerbiamoji,— prabilo jis nedrąsiai,— kam tokios keistos mintys! Ar jūs netikite, kad mūsų brangiosios Andželos dingimas ir man labai nemalonus, labai skaudus? Gimusi iš dailių, žavių tėvų, ji tikriausiai užaugo maloni, graži mergelė.

Kunigaikštis vėl labai švelniai pabučiavo poniai Bencon ranką, bet ši greit ją ištraukė ir, pervėrusi kunigaikštį žaibuojančiomis akimis, sukuždėjo jam į ausį:

— Prisipažinkit, maloningasis pone, jūs buvote neteisus, žiaurus, reikalaudamas išvežti vaiką. Argi dabar nėra jūsų pareiga nusilenkti mano norui, kurio išpildymą aš iš savo gerumo laikysiu šiokiu tokiu atpildu už savo skausmą?

— Ponia Bencon,— atsakė kunigaikštis dar nedrąsiau negu pirma,— mieloji, puikioji ponia Bencon, juk mūsų

---

[1] Silpnybės *(pranc.)*.

Andžela dar gali atsirasti! Aš dėsiu visas pastangas, kad patenkinčiau jūsų norus, brangioji ponia! Aš atversiu širdį maestro Abrahamui, pasitarsiu su juo. Jis protingas, prityręs žmogus, gal jis galės padėti.

— O, protingasis maestro Abrahamas! — pertarė kunigaikštį ponia Bencon.— Argi jūs, maloningasis pone, tikite, kad maestro Abrahamas tikrai panorės dėl jūsų stengtis, kad jis ištikimai atsidavęs jums ir jūsų namams? Ir kaip jis galėtų sužinoti ką nors apie Andželos likimą, jei visi ieškojimai Venecijoj ir Florencijoj nieko nedavė, ir, visų blogiausia, buvo pagrobta ta paslaptinga priemonė, kuria jis naudodavosi, norėdamas sužinoti nežinomus daiktus!

— Jūs turite galvoj jo žmoną, tą piktą burtininkę Kjarą? — paklausė kunigaikštis.

— Tai dar klausimas,— atsakė patarėja,— ar ji nusipelnė to vardo, greičiausiai tai buvo tik aukštesne, nuostabia jėga apdovanota, sugestijai jautri moteris. Šiaip ar taip, buvo neteisinga, nežmoniška išplėšti iš maestro tą mylimą būtybę, prie kurios jis visa siela buvo prisirišęs, kuri buvo tiesiog jo paties dalis.

— Ponia Bencon,— išsigandęs sušuko kunigaikštis,— aš jūsų šiandien nebesuprantu! Man sukasi galva! Argi ne jūs pati norėjote, kad būtų pašalinta ta grėsminga moteris, kurios pagalba maestro bematant galėjo sužinoti apie mūsų santykius? Ar jūs nepritarėt mano raštui didžiajam kunigaikščiui, kuriame aš išdėsčiau, jog, seniai uždraudus šalyje raganavimą, negalima toleruoti asmenų, kurie turi tokių savybių ir jomis naudojasi, ir kad saugumo sumetimais juos reikėtų kuriam laikui uždaryti? Juk vien tik atsižvelgiant į maestro Abrahamo jausmus, ta paslaptinga Kjara nebuvo viešai teisiama, ji be jokio triukšmo buvo sučiupta ir išvežta, aš net nežinau kur, nes tuo daugiau nesidomėjau! Ką galima man prikišti?

— Atleiskit,— atsakė ponia Bencon. — Atleiskit, maloningasis pone, bet iš tikrųjų prikišti jums galima kad ir per didelį skubotumą. Deja! Turiu jums pasakyti, pone, kad maestro Abrahamas žino, jog Kjara buvo paša-

linta, jums įsakius. Jis tylus, jis malonus, bet ar jūs nemanote, maloningasis pone, kad širdy jis slepia kerštą ir neapykantą tam, kas pagrobė jo didžiausią brangenybę? Ir tuo žmogum jūs norite pasitikėti, jam atverti širdį?

— Ponia Bencon,— tarė kunigaikštis, šluostydamasis nuo kaktos prakaitą,— ponia Bencon, jūs mane labai erzinat, galima sakyti, visiškai vedat iš kantrybės! Dangau! Ar gali kunigaikštis taip netekti savitvardos! Ar, po velnių... Viešpatie, aš, rodos, keikiuosi prie arbatos kaip dragūnas! Bencon! Ko jūs nesakėt anksčiau? Jis jau viską žino! Žvejų namely, susijaudinęs dėl kunigaikštytės ligos, aš išliejau jam širdį... Aš pasakiau apie Andželą, atskleidžiau jam... Bencon! Tai baisu! J' etois un[1] asilas! Voila tout![2]

— O ką jis atsakė? — su nerimu paklausė ponia Bencon.

— Man rodos,— kalbėjo kunigaikštis toliau,— man rodos, kad maestro Abrahamas buvo pradėjęs kalbėti apie mūsų ankstyvesnį jausmą, kad aš galėjęs būti laimingas tėvas, ne toks pasigailėjimo vertas, kaip dabar. Viena yra tikra: baigus man savo išpažintį, jis šypsodamasis pareiškė seniai viską žinąs ir turįs vilties greitai išaiškinti, kur dingo Andžela. Tada būsianti atidengta ne viena apgaulė, išsisklaidys ne vienas vylius.

— Šitaip pasakė maestro? — tarė ponia Bencon drebančiomis lūpomis.

— Sur mon honneur[3],— atsakė kunigaikštis,— taip pasakė. Šimts velnių... atleiskit, Bencon, bet aš piktas... o jei senis sugalvos man keršyti? Bencon, que faire?[4]

Abudu, ir kunigaikštis, ir ponia Bencon, be žado spoksojo vienas į kitą.

— Jūsų šviesybe,— tyliai sušnibždėjo liokajus, paduodamas kunigaikščiui arbatą.

---

[1] Aš buvau *(pranc.)*.
[2] Štai kas! *(pranc.)*.
[3] Garbės žodis *(pranc.)*.
[4] Ką daryti? *(pranc.)*.

— Bête![1] — suriko kunigaikštis, staiga pakildamas ir išmušdamas tarnui iš rankų padėklą su visa arbata. Visi išsigandę pašoko nuo kortų, lošimas baigėsi, kunigaikštis per jėgą susivaldė, su šypsena tarė išsigandusiems svečiams: „Adieu"[2] ir pasitraukė su kunigaikštiene į vidinius kambarius. Bet visų veiduose buvo galima išskaityti: „Dieve, kas tai, ką tai reiškia? Kunigaikštis nelošė kortomis, taip ilgai, taip karštai kalbėjosi su patarėja ir po to taip baisiai įširdo!"

Ponia Bencon nė iš tolo nenujautė, kokia scena jos laukia namie šalutiniame pastate per kelis žingsnius nuo rūmų. Vos tik ji įžengė pro duris, prie jos pripuolė baisiai susijaudinusi Julija ir...

Bet jūsų biografas yra labai patenkintas, kad tai, kas atsitiko Julijai kunigaikščio arbatėlės metu, jis gali daug geriau ir aiškiau papasakoti, negu kitus šios kol kas bent kiek padrikos istorijos faktus.

Taigi mes žinome, kad Julijai buvo leista anksčiau grįžti namo. Leibjėgeris švietė jai deglu kelią. Bet vos tik jie per kelis žingsnius atsitolino nuo rūmų, jėgeris staiga sustojo ir iškėlė deglą.

— Kas yra? — paklausė Julija.

— Nagi,— atsakė jėgeris,— nagi, panele Julija, ar nematėte žmogaus, kuris ką tik šmėstelėjo prieš mus? Nebežinau, ką ir galvoti, jau kelintas vakaras čia slankioja kažkoks tipas ir taip nuo visų slapstosi, kad tikriausiai yra sumanęs ką pikta. Mes jau visokiais būdais mėginom jį pagauti, bet jis išslysta mums iš rankų, stačiai ištirpsta akyse kaip vaiduoklis ar pats nelabasis.

Julijai dingtelėjo figūra, matyta paviljono bokšto lange, ir ją nukrėtė šiurpas.

— Eikim iš čia, ak, greičiau eikim iš čia,— sušuko Julija jėgeriui, bet šis nusijuokė ir atsakė, kad mielajai panelei nesą ko bijoti, nes anksčiau, negu jai kas atsitiks, vaiduoklis turės susikibti su juo. Be to, tas nepažįstama-

---

[1] Galvijas *(pranc.)*.
[2] Sudie *(pranc.)*.

sis, kur šmirinėja aplink rūmus, esąs visiškai toks pat, kaip ir visi dori žmonės, tik bailus ir bijo šviesos kaip kiškis.

Julija išsiuntė gulti tarnaitę, kuri skundėsi galvos skausmais ir drebuliu, ir be jos pagalbos apsivilko naktinius drabužius.

Dabar, kada ji liko viena savo kambary, prieš jos akis vėl iškilo visa tai, ką Hedviga jai kalbėjo tokioj būsenoj, kurią ji laikė liguista egzaltacija. Ir ji nė kiek neabejojo, kad tos liguistos egzaltacijos priežastis buvo psichinė. Nekaltos, tyros sielos mergaitės retai kada atspėja teisybę tokiais painiais atvejais. Taip ir Julija, dar kartą viską pergalvojusi, nutarė, kad Hedvigą užvaldė ta pasibaisėtina aistra, kurią ji pati savo draugei taip šiurpiai nupiešė, kaip nujautė savo širdy, ir kad tas vyras, kuriam ji visą save paaukojo, yra princas Hektoras. O dabar, galvojo ji toliau, vienas dangus težino, iš kur Hedvigai užėjo tas blūdas, kad princas įsimylėjęs kitą; ta mintis, matyt, persekiojo jos draugę kaip baisus, neatstojantis vaiduoklis, kol pagaliau visiškai sumaišė jai galvą. „Ak,— kalbėjo Julija pati sau,— ak, geroji, mieloji Hedviga, jei princas Hektoras sugrįžtų, tu greit įsitikintum, kad tau visiškai nereikia bijoti savo Julijos!" Bet tą pačią akimirką, kai ištarė šiuos žodžius, Juliją kiaurai persmelkė aiški ir galinga mintis, kad princas ją myli. Ji pajuto neapsakomą baimę, kad kunigaikštytė galėjo sakyti teisybę ir kad jos laukia pražūtis. Ji vėl prisiminė tą keistą, baugų įspūdį, kurį jai padarė princo žvilgsnis, jo laikysena, ir visą jos kūną vėl sukaustė siaubas. Jos sąmonėj iškilo tas momentas ant tilto, kada princas, ją apkabinęs, lesino gulbę, visi tie dviprasmiški žodžiai, kuriuos jis tada kalbėjo ir kurie jai tada atrodė nekalti, o dabar įgavo gilesnę prasmę. Bet ji prisiminė ir tą lemtingą sapną, kada tartum buvo atsidūrusi geležiniame glėbyje — tai princas laikė ją apkabinęs,— ir kaip, atsibudusi ir parke pamačiusi kapelmeisterį, aiškiau suprato jo būdą ir įtikėjo, kad jis apsaugos ją nuo princo.

— Ne,— sušuko Julija,— ne, taip nėra, taip negali būti, tai neįmanoma! Pati piktoji pragaro dvasia šnibžda man, vargšei, tas nuodėmingas abejones! Ne, ji manęs neįveiks!

Mintys apie princą, apie tas pavojingas akimirkas sukėlė Julijos širdyje jausmą, kurio pragaištingumas matėsi jos veide: iš gėdos kraujas mušė jai į skruostus, karštos ašaros užplūdo akis. Laimė, kad žaviajai, pamaldžiajai Julijai užteko jėgų sutramdyti piktąją dvasią, neduoti jai vietos, kur ji galėtų įleisti šaknis. Čia dar kartą priminsime, kad princas Hektoras buvo gražiausias, simpatingiausias vyras, kokį tik galima įsivaizduoti, ir kad jo mokėjimas patikti buvo pagrįstas moterų pažinimu, kurį jis buvo sukaupęs per savo laimingų nuotykių kupiną gyvenimą, ir kad jauna nekalta mergaitė tikrai galėjo išsigąsti jo pergalingo žvilgsnio jėgos, visos jo povyzos.

— O Johanesai,— švelniai tarė ji,— gerasis, puikusis žmogau, ar aš negaliu pas tave ieškoti apsaugos, kurią man žadėjai? Ar tu pats negali manęs paguosti, prabildamas dangiškais tonais, kurie gražiu aidu atsiliepia mano krūtinėj?

Sulig šiais žodžiais Julija atvožė fortepijoną ir pradėjo groti ir dainuoti mėgstamiausius Kreislerio kūrinius. Ir ji iš tikrųjų greit nurimo, pralinksmėjo, daina nunešė ją į kitą pasaulį, nebeliko nei princo, net ir Hedvigos, kurios liguistos fantazijos galėtų ją trikdyti.

— Dabar dar savo mylimiausią kanconetę,— tarė Julija ir pradėjo šią daugelio muzikų komponuotą dainelę „Mi lagnero tacendo". Ši daina Kreisleriui iš tikrųjų buvo geriau nusisekusi už kitas. Saldus karščiausios meilės ilgesio skausmas čia buvo išreikštas paprasta melodija, bet taip nuoširdžiai, taip stipriai, kad jaudino kiekvieną jautrią sielą.

Julija baigė. Visiškai paskendusi prisiminimuose apie Kreislerį, ji dar užgavo kelis akordus, kurie nuskambėjo tartum jos giliausių jausmų aidas. Tada atsidarė durys, ji grįžtelėjo, ir, nespėjus jai pakilti nuo kėdės, princas Hektoras puolė jai po kojų ir stipriai suėmė už abiejų rankų.

Iš staigaus išgąsčio ji garsiai sušuko, bet princas švenčiausios mergelės ir visų šventųjų vardu ėmė ją maldauti nešaukti ir suteikti jam dangišką laimę tik dvi minutes į ją pasižiūrėti, išgirsti jos balsą. Žodžiais, kokius gali įkvėpti tik beprotiška aistra, jis pareiškė, kad jis tik ją, tik ją dievinąs, kad mintis vesti Hedvigą jam baisi, žudanti jį. Kad jis dėl to norėjęs bėgti, bet veikiai sugrįžęs, vedamas galingos aistros, kuri užges su jo mirtimi, sugrįžęs, kad tik galėtų pamatyti Juliją, su ja pasikalbėti, jai pasakyti, kad ji viena jo gyvenimas, jo viskas!

— Išeikit! — suriko Julija beviltiškai išsigandusi.— Išeikit!.. Jūs mane žudote, prince.

— Niekados! — sušuko princas, iš įnirtingos meilės spausdamas Julijos rankas prie lūpų.— Niekados, atėjo valanda, kuri atneš man gyvenimą ar mirtį! Julija! Dangaus kūdiki! Ar tu gali, ar gali atstumti mane, kuriam tu esi visas gyvenimas, visa laimė? Ne, tu mane myli, Julija, aš žinau, o pasakyk man, kad mane myli, ir man atsivers neapsakomos laimės dangus!

Sulig šiais žodžiais princas apkabino iš baimės ir siaubo kone alpstančią Juliją ir karštai prispaudė ją prie krūtinės.

— Vargas man,— sušuko ji dusdama,— vargas man, argi niekas manęs nepasigailės?

Tada langus nutvieskė deglų šviesa, ir už durų pasigirdo žmonių balsai. Julijos lūpas nudegino karštas pabučiavimas, ir princas skubiai pabėgo.

Taigi visa susijaudinusi, kaip sakėm, Julija puolė prie įeinančios motinos, ir ši, siaubo apimta, išgirdo, kas čia darėsi. Ji kaip įmanydama guodė vargšę Juliją, tikino, kad ištrauks princą iš to užkaborio, kur jis, matyt, slapstosi, ir padarys jam gėdą.

— O,— sušuko Julija,— nedaryk to, mama, aš numirsiu, jei kunigaikštis, jei Hedviga sužinos... — Verkdama ji puolė prie motinos ir įsikniaubė jai į krūtinę.

— Tavo teisybė,— atsakė patarėja,— gerai sakai, mano brangusis, gerasis vaikeli, kol kas niekas neturi žinoti, nė nujausti, kad princas yra čia, kad tave sekioja, tu

mieloji, drovioji Julija! Jo sėbrai turės tylėti, nes nėra nė kokios abejonės, kad jis turi pagalbininkų, kitaip jis nebūtų galėjęs nei slapstytis Zighartshofe, nei įsibrauti į mūsų namus. Tik aš nesuprantu, kaip jis ištrūko iš namų, nesutikęs manęs su Frydrichu, kuris švietė man kelią. Senąjį Georgą mes radom miegantį kietu, nenatūraliu miegu, bet kur Nanė?

— Mano nelaimė,— sušnibždėjo Julija,— mano nelaimė, kad ji susirgo ir aš ją išsiunčiau.

— Gal aš galėsiu ją pagydyti,— tarė ponia Bencon ir ūmai atidarė duris į gretimą kambarį. Prieš ją stovėjo ligonė Nanė, visiškai apsirengusi. Ji klausėsi prie durų ir dabar iš baimės ir išgąsčio puolė patarėjai po kojų.

Užteko kelių klausimų, ir ponia Bencon sužinojo, kad princas, padedant senam kaštelionui, kuriuo visi taip pasitikėjo...

(M. p. t.) ... aš išgirdau! Mucijus, mano ištikimasis draugas, mano širdies brolis, pasimirė nuo piktos žaizdos užpakalinėje letenoje. Ta liūdna žinia buvo man labai skaudi, tik dabar pajutau, kas man buvo Mucijus! Ateinančią naktį, kaip man pranešė Pufas, turėjo įvykti iškilmingos laidotuvės to namo rūsyje, kur gyveno maestro ir kur velionis buvo pašarvotas. Aš prižadėjau ne tik laiku atvykti, bet taip pat pasirūpinti maistu ir gėrimu, kad senu garbingu papročiu kartu galėtume iškelti ir gedulingus pietus. Ir aš tikrai tuo pasirūpinau, visą dieną nešiodamas žemyn savo gausias žuvies, vištienos kaulų ir daržovių atsargas.

Skaitytojams, kurie mėgsta, kad viskas būtų smulkiai išaiškinta, ir todėl norėtų sužinoti, kaip aš nugabenau žemyn gėrimus, pasakysiu, kad tai padariau be didelio vargo, padedant vienai maloniai šių namų tarnaitei. Tą tarnaitę aš dažnai sutikdavau rūsy, o kartais aplankydavau ir virtuvėj ir mačiau, kad ji labai palanki mano giminei ir ypač man, todėl susitikę mudu visados gražiai pažaisdavom. Ji man dažnai pakišdavo kokį kąsnelį, tiesa, ne tokį skanų, kokius gaudavau pas savo šeimininką, bet aš vis tiek suėsdavau ir dėdavausi, kad man nepaprastai

skanu,— iš gryno mandagumo, žinoma. Tokie dalykai visada jaudina tarnaičių širdis, ir aš savo tikslą pasiekdavau: užšokdavau jai ant kelių, ir ji taip maloniai kutendavo man galvą ir paausį, kad aš paskęsdavau laimėj ir labai pripratau prie tos rankos; tikra teisybė, kad ta, kuri „šeštadienį grindis tau šlavė, tave sekmadienį puikiausiai glamonės". Į šią malonią merginą aš ir kreipiausi, kai ji, man esant rūsy, buvo beišeinanti su didele puodyne saldaus pieno. Aš suprantamu jai būdu pareiškiau savo karštą norą gauti šį pieną.

— Murkly,— atsakė mergina, kuri, kaip ir visi kiti šių namų gyventojai, kaip ir visa apylinkė, žinojo mano vardą,— kvailiuk, matyt, ne vien sau nori šio pieno, tikriausiai ketini ką pavaišinti! Na, žinokis, paliksiu jį tau, Rainiuk, aš viršuj gausiu kitą! — Taip pasakiusi, ji pastatė puodynę ant žemės, paglostė man nugarą,— aš, dailiausiai versdamasis per galvą, išreiškiau jai savo džiaugsmą ir dėkingumą — ir laiptais išlipo iš rūsio.

Įsidėk į galvą, o katine jaunuoli, kad pažintys, netgi tam tikri sentimentalūs jaukūs santykiai su lipšniom virėjom mūsų luomo ir giminės jaunuoliams yra ne tik malonūs, bet ir naudingi.

Vidurnaktį aš nusileidau į rūsį. Liūdnas, širdį draskantis vaizdas! Rūsio vidury ant katafalko, kuris, tiesa, pagal visada kuklų velionio būdą, buvo tik glėbelis šiaudų, gulėjo mūsų brangaus, mylimo draugo kūnas! Visi katinai jau buvo susirinkę. Negalėdami ištarti žodžio, mes paspaudėm vieni kitiems letenas, su karštomis ašaromis akyse susėdom ratu apie katafalką ir užtraukėm raudą, kurios širdį veriantys tonai šiurpiu aidu atsimušė į rūsio skliautus. Tai buvo beviltiškiausia, baisiausia aimana, kokią tik galima išgirsti, jokio žmogaus gerklė neįstengia tokios išringuoti.

Pabaigus raudą, iš rato žengė dailus, kaip pridera, juodai ir baltai apsitaisęs jaunuolis, atsistojo numirėlio galvūgaly ir pasakė kalbą, kurią man įteikė parašytą, nors tada kalbėjo ekspromtu.

Gedulo kalba

prie kapo per anksti užgesusio katino Mucijaus,
istor. ir filolog. stud.,
pasakyta jo ištikimo draugo ir brolio
katino Hincmano
poet. ir retor. stud.
Brangūs, liūdesy paskendę broliai!
Narsieji, didžiadvasiai buršai!

Kas yra katinas? Silpnas, trumpaamžis padaras, kaip ir visa, kas gyvena žemėje! Jei teisybė, ką tvirtina garsiausi gydytojai ir fiziologai, kad mirtis, kuriai pavaldūs visi tvariniai, iš esmės yra visiškas nustojimas kvėpuoti, tada mūsų dorasis bičiulis, mūsų narsusis brolis, tas ištikimas, šaunus draugas laimėj ir nelaimėj, o, tada mūsų kilnusis Mucijus tikrai yra miręs! Žiūrėkit, štai guli tas kilnusis vyras, patiesęs kojas, ant šaltų šiaudų! Nė menkiausias atodūsis nebeišsiveržia iš jo amžinai sučiauptų lūpų! Įdubusios akys, kur seniau spindėjo čia švelnia meilės ugnimi, čia žalsvu grėsmingo pykčio auksu! Jo veidas mirtinai išbalęs, jo ausys nulėpusios, nukarusi jo uodega! O brolau Mucijau! Kur tavo smagieji šuoliai, kur tavo linksmybė, tavo geras ūpas, tavo švarus, linksmas „miau", kurs džiugino visų širdis, kur tavo drąsa, tavo atkaklumas, tavo gudrumas, tavo sąmojis! Visa, visa tau išplėšė žiauri mirtis, ir dabar tu gal ir žinoti nebežinai, ar iš viso kada gyvenai! O juk neseniai tryškai sveikata ir jėga, nežinojai jokio fizinio skausmo, ir tau atrodė, kad gyvensi amžinai! Ir iš tikrųjų nė vienas tavo vidinio mechanizmo ratelis nebuvo sugedęs, ir mirties angelas užsimojo kardu ant tavo galvos ne todėl, kad išėjo spyruoklė ir nebegalėjo būti užsukta. Ne! Priešiškas pradas per jėgą įsibrovė į tavo organizmą ir kaip žudikas sunaikino tai, kas ilgai galėjo gyvuoti. Taip! Dar daug kartų būtų maloniai spindėjusios šios akys, dar daug kartų iš šios sustingusios krūtinės būtų skambėję smagūs pokštai, linksmos dainos, dar daug kartų būtų gražiai vilnijusi ši uo-

dega, vidinę džiaugsmo jėgą skelbdama, dar daug kartų galingais, rizikingais šuoliais šios letenos būtų įrodžiusios savo jėgą ir vikrumą. Ir štai... O, kodėl gamta leidžia prieš laiką sunaikinti tai, ką ji pati su dideliu vargu sukūrė ilgam gyvenimui? O gal tikrai yra tokia tamsi dvasia, vadinama atsitiktinumu, kuriai leidžiama su despotiška piktadario savivale įsikišti į svyravimus, regis, valdančius visą būtį pagal amžinąjį gamtos dėsnį? O velioni, kad tu galėtum tai pasakyti savo liūdintiems, bet gyviems draugams! Tačiau, brangūs čia susirinkę narsieji broliai, nesileiskime į tokius rimtus svarstymus, bet visai atsidėkime apraudojimui draugo Mucijaus, kurio taip anksti netekome.

Yra paprotys, kad kalbėtojas prie kapo papasakoja susirinkusiems visą velionio biografiją su pagyrimų ir pastabų priedais. Tai labai geras paprotys, nes tokia kalba ir labiausiai liūdinčiam klausytojui sukelia bjaurų nuobodulį, o nuobodulys, remiantis įžymių psichologų patirtimi ir nuomone, geriausiai gydo bet kokį sielvartą, tuo būdu kalbėtojas vienu metu atlieka abi pareigas: atiduoda reikiamą pagarbą velioniui ir paguodžia gyvuosius. Yra pavyzdžių, ir jie visai suprantami, kad didžiausio skausmo palaužtas klausytojas po tokios kalbos eina namo patenkintas ir žvalus: iš džiaugsmo, kad baigėsi klausymo kančia, jam mažiau besopa širdį dėl artimo žmogaus netekimo.

Brangūs čia susirinkusieji broliai! Aš irgi labai mielai laikyčiausi šio pagirtino, išbandyto papročio, mielai išdėstyčiau jums smulkią velionio draugo ir brolio biografiją ir jūsų liūdesį mielai paversčiau džiaugsmu, bet tai neįmanoma, tikrai neįmanoma. Jūs tai suprasite, mylimi broliai, kai pasakysiu, kad apie visą velionio gyvenimą, jo gimimą, mokslą, tolesnę karjerą, galima sakyti, ničnieko nežinau, taigi turėčiau jums sekti grynas pasakėles, o tam ši vieta prie velionio kūno yra per daug rimta, mūsų nuotaika pernelyg iškilminga. Tad nelaikykit už pikta, buršai, kad vietoj ilgo nuobodaus pamokslo aš keliais žodžiais nusakysiu, kaip niekingai turėjo baigti savo

dienas tas vargšas sutvėrimas, kuris guli čia prieš mus sustingęs ir negyvas, ir koks narsus, šaunus vyrukas jis buvo gyvenime! Bet, o dangau! Aš iškrypau iš retorikos tono, nors ją studijuoju ir, jei likimas lems, tikiuosi tapti profesorium poeseos et eloquentiae[1].

(Hincmanas nutilo, dešiniąja letena pasitrynė ausis, kaktą, nosį ir ūsus, ilgai spoksojo į numirėlį, atsikrenkštė, dar kartą letena brūkštelėjo per veidą, tada pakeltu balsu kalbėjo toliau.)

O karti dalia! O žiauri mirtie! Kam taip negailestingai pakirtai šį amžinu miegu užmigusį jaunuolį pačiame žydėjime? Broliai! Kalbėtojas turi teisę dar kartą priminti klausytojams, ką jie jau šimtą kartų yra girdėję, todėl aš pakartosiu, ką jūs visi jau žinote: velionis brolis yra baisios filisterių špicų neapykantos auka. Tenai, ant to stogo, kur mes seniau taikiai ir smagiai linksmindavomės, kur skambėdavo gražios dainos, kur mes letena į leteną, petys į petį buvom viena širdis ir viena siela, tenai jis norėjo užkopti ir tylioj vienatvėj su senjoru Pufu paminėti anas gražias dienas, tas tikras Aranchueco dienas, kurios praėjo. O filisteriai špicai, trokšdami bet kuriuo būdu užkirsti kelią mūsų linksmosios katinų sąjungos atgimimui, tamsiuose palėpės kampuose pristatė spąstų lapėms gaudyti. Į vieną jų įkliuvo nelaimingasis Mucijus, neteko kojos ir... turėjo mirti!

Skaudžios ir pavojingos yra žaizdos nuo filisterių rankos, nes jie visuomet naudoja bukus, dantytus ginklus. Tačiau stiprus ir sveikas iš prigimties velionis būtų išgijęs net ir nuo tokios pavojingos žaizdos, bet sielvartas, gilus sielvartas, kad niekingas špicas jį įveikė, sugadino jo gražią, puikią karjerą, nuolatinė mintis apie visus mus ištikusį pažeminimą, štai kas pakirto jo gyvybę! Jis nebesidavė kaip reikiant tvarstomas, nebegėrė vaistų, sako, kad jis mirti norėjęs!

(Aš ir visi mes, klausydami šių žodžių, pajutom tokį geliantį skausmą, kad nebegalėjom ištverti ir pratrūkom

---

[1] Poezijos ir retorikos *(iškraipyta lot. k.)*.

taip striūbauti, taip raudoti, kad ir uolą galėjom suminkštinti. Kai mes šiek tiek aptilom ir vėl galėjom klausytis, Hincmanas su patosu traukė toliau.)

O Mucijau, pažvelk žemyn, pažvelk į ašaras, kurias liejam dėl tavęs, išgirsk beviltišką raudą, kuri skamba dėl tavęs, amžinu miegu užmigęs broli! Taip, pažvelk žemyn arba aukštyn, kaip tau geriau, būk dvasia su mumis, jei iš viso turi kokią dvasią ir jei ta, kuri tavy gyveno, nėra kitam kam sunaudota. Broliai! Kaip sakiau, aš nelaidysiu liežuvio ir nepasakosiu velionio biografijos, nes nieko apie ją nežinau, užtat tuo gyviau man stovi atminty jo nuostabios savybės, ir jas, mano brangiausi, myliminiausi broliai, noriu jums pakišti panosėn, kad aiškiai pajustumėt, kokį baisų nuostolį mums atnešė to puikiojo katino mirtis. Klausykit, jaunuoliai, kurie trokštate visada eiti dorybės keliu, klausykit! Mucijus, kaip nedaugelis gyvenime, buvo garbingas kačių visuomenės narys, geras, ištikimas vyras, puikus mylintis tėvas, uolus kovotojas už teisę ir teisybę, nenuilstantis geradarys, vargšų rėmėjas, ištikimas draugas nelaimėj! Garbingas kačių visuomenės narys? Taip! Juk visada skelbė gražiausias idėjas ir buvo netgi pasiruošęs dėl jų aukotis, jei viskas ėjo pagal jo norą, o priešas jis buvo tik tiems, kurie jam prieštaravo ar nesilenkė jo valiai. Geras, ištikimas vyras? Taip! Juk paskui kitas katytes lakstė tik tada, jeigu jos būdavo jaunesnės ir gražesnės už jo žmoną ir jeigu jį traukdavo nenugalimas geismas! Puikus, mylintis tėvas? Taip! Juk niekada negirdėjom, kad jis, kaip kiti grubūs, bejausmiai mūsų giminės tėvai, užėjus apetitui, būtų suėdęs kokį savo mažylį; priešingai, jis būdavo patenkintas, jei motina juos kur nors išnešdavo ir jis nieko negirdėdavo apie jų naują buveinę. Uolus teisybės ir teisės gynėjas? Taip! Juk už tai jis būtų atidavęs gyvybę, o kad gyvename tik vieną kartą, tai negalima ant jo pykti, jog nei į vieną, nei į kitą jis nekreipė per daug dėmesio. Nenuilstantis geradarys, vargšų rėmėjas? Taip! Juk kasmet per Naujus metus nunešdavo į kiemą liesą silkės uodegėlę ar kelis trapius kaulelius vargšams alks-

tantiems broliams ir, šitaip atlikęs garbingo kačių draugo pareigą, turėjo teisę piktai urgzti, jei kiti skurdžiai katinai dar ko nors iš jo reikalaudavo. Ištikimas draugas nelaimėje? Taip! Juk, patekęs į nelaimę, atsimindavo net tuos draugus, kuriuos anksčiau buvo visai apleidęs ir užmiršęs.

Amžinai užmigęs broli! Ką man dar pasakyti apie tavo didvyrišką drąsą, apie tavo didelį, šviesų supratimą viso, kas kilnu ir gražu, apie tavo mokytumą, tavo meninį išprusimą, apie tūkstančius tavy susiliejusių dorybių? Aš klausiu, ką man dar apie tai pasakyti, kas daug kartų nepadidintų mūsų pagrįsto skausmo dėl tavo liūdno atsiskyrimo? Draugai, susigraudinę broliai — iš vieno kito nedviprasmiško mosto aš su pasitenkinimu matau, kad man tikrai pavyko jus sugraudinti — taigi, susigraudinę broliai! Imkime pavyzdį iš velionio, dėkime visas pastangas eiti jo garbingomis pėdomis, būkime visa širdim tokie, koks buvo jis, ir numirę pelnysim ramybę, kurios vertas tikrai išmintingas, visokiausiomis dorybėmis spinduliuojantis katinas, kaip šis velionis!

Pažvelkite patys, kaip jis tyliai guli, nepajudina net letenos, kaip visas jo išaukštinimas nesužadino jame nė menkiausios pasitenkinimo šypsenos! Ar patikėsite, nuliūdę klausytojai, kad pikčiausi priekaištai, grubiausi šmeižtai ir užgauliojimai irgi nebūtų padarę nė kokio įspūdžio velioniui? Ar patikėsite, kad, jeigu mūsų būry pasirodytų pats demoniškiausias filisteris špicas, kuriam jis anksčiau be kalbų būtų išdraskęs akis, dabar jis nesukeltų jam pykčio ir nesutrikdytų jo švelnios, saldžios ramybės?

Ar peiksi jį, ar ginsi, ar pulsi, ar mulkinsi, ar piktai tyčiosies ir šaipysies — viršum visų gyvenimo tuštybių yra dabar iškilęs mūsų puikusis Mucijus! Draugai nebesulauks jo meilios šypsenos, karšto apkabinimo, tvirto letenos paspaudimo, o priešai nebepatirs jo nagų nė dantų! Savo dorybių dėka jis pasiekė tą ramybę, kurios veltui ieškojo gyvenime! Man, teisybė, atrodo, kad mes visi, kurie čia sėdim ir apraudam savo draugą, pasiek-

sim *tą* ramybę ir nebūdami toks visų dorybių pavyzdys, koks buvo jis, ir kad tikriausiai yra dar kita priežastis, dėl kurios reikia būti doram, ne vien tos ramybės troškimas, bet tai tik šiaip sau tokia mintis, kurią palieku jums patiems vystyti toliau.

Buvau benorįs jus paraginti visą savo gyvenimą taip gyventi, kad galėtumėt mirti tokia gražia mirtim, kaip draugas Mucijus, bet verčiau to nedarysiu, nes jūs čia galėtumėt pareikšti kai kurių abejonių. Noriu pasakyti, kad, ko gero, man prikištumėt, jog velionis galėjo būti atsargesnis ir nelįsti į spąstus, tada jam nebūtų reikėję mirti prieš laiką. Be to, prisiminiau, kaip vienas labai jaunas katinukas, panašiai mokytojo raginamas visą gyvenimą panaudoti tam, kad išmoktų numirti, leptelėjo, kad tai, matyt, visai nesunkus daiktas, nes kiekvienam pavyksta iš pirmo karto! O dabar, nuliūdę jaunuoliai, pašvęskime kelias minutes tyliam apmąstymui!

(Hincmanas nutilo ir vėl persibraukė dešine letena per ausis ir veidą, paskui užsimerkė ir tartum pasinėrė giliam susimąstyme. Pagaliau, nebesulaukdamas tos tylos galo, senjoras Pufas kumštelėjo jį ir tyliai tarė: „Hincmanai, ar tik neužsnūdai? Baik vieną kartą tą savo pamokslą, iš alkio mums žarnos susisuko." Hincmanas krūptelėjo, vėl atsistojo dailia oratoriaus poza ir kalbėjo toliau.)

Brangiausi broliai! Aš tikėjausi surasti dar kelias prakilnias mintis ir puikiai užbaigti šią gedulingą kalbą, bet nieko nesugalvojau, matyt, didis skausmas, kurį stengiausi savy sužadinti, šiek tiek aptemdė man protą. Taigi šią kalbą, kuriai jūs, be abejo, visa širdim pritarsite, leiskite laikyti baigta, ir užtraukime dabar tradicinį „De ar ex profundis!"[1]

Taip tas gražių manierų jaunuolis baigė savo gedulingą pamokslą, kuris retorikos atžvilgiu buvo, rodos, gerai sukomponuotas ir veiksmingas, bet vienas kitas dalykas man jame nepatiko. Man susidarė įspūdis, kad

---

[1] Iš gilumos *(lot.)*.

Hincmanas kalbėjo labiau norėdamas pasipuikauti savo nuostabia iškalba, negu pagerbti vargšą Mucijų po jo liūdnos mirties. Visa, ką jis sakė, visiškai netiko draugui Mucijui, kuris buvo paprastas, kuklus, tiesus katinas ir, kaip aš pats buvau patyręs, geros, ištikimos širdies vyras. O ir tie pagyrimai, kuriuos išskaičiavo Hincmanas, buvo dviprasmiški, tad paskui man ta kalba, atvirai kalbant, nebepatiko, nors, jos klausant, mane papirko kalbėtojo žavumas ir jo tikrai raiški deklamacija. Senjoras Pufas irgi, rodos, man pritarė: mes pasikeitėm žvilgsniais, kurie liudijo, kad dėl Hincmano kalbos mūsų nuomonės sutampa.

Kaip reikalavo paskutiniai kalbos žodžiai, mes užtraukėm „De profundis", ir ši psalmė skambėjo dar graudžiau, dar labiau draskė širdį, negu baisioji laidotuvių giesmė prieš kalbą. Visi žino, kad mūsų giminės dainininkai puikiai sugeba išreikšti giliausią skausmą, beviltiškiausią sielvartą, vis tiek, ar raudoti juos verčia per didelis ilgesys, ar paniekinta meilė, ar brangaus asmens mirtis. Tokios giesmės sukrečia net žmogų, tą šaltą bejausmį padarą, ir tada jis savo susijaudinimą išlieja savotiškais keiksmais. Pabaigę „De profundis", mes pakėlėme amžinai užmigusį brolį ir nuleidome jį į gilią duobę, iškastą rūsio kampe.

Tą akimirką atsitiko kažkas netikėta. Tai buvo žavus, labiausiai jaudinantis momentas iš visų laidotuvių: trys katytės, gražios kaip aušra, prišoko prie duobės ir į atvirą kapą ėmė berti bulvių daigus ir petražoles, kurių buvo priskynusios rūsy, o viena vyresnė užtraukė paprastą, širdžiai malonią dainelę. Melodija man buvo pažįstama, jei neklystu, dainelė, iš kurios buvo paimtas motyvas, prasideda žodžiais: „O eglute, o eglute!" ir t. t. Senjoras Pufas pašnibždėjo man į ausį, kad tai velionio Mucijaus dukterys, tuo būdu prisidėjusios prie tėvo laidotuvių.

Aš negalėjau atitraukti akių nuo dainininkės: ji buvo žavi, jos malonaus balso tembras, jaudinanti, giliai išgyventa gedulingos giesmės melodija mane visai pakerėjo, aš nebegalėjau sulaikyti ašarų. Bet jas išspaudęs

skausmas buvo labai savotiškas, keistas, nes teikė man didžiausią malonumą.

Tiesiog pasakysiu, kad visa mano širdis linko prie dainininkės. Man atrodė, kad tokios žavios katytės, tokio kilnaus stoto ir žvilgsnio, tokio pergalingo grožio dar niekada nebuvau matęs.

Keturi augaloti katinai prikasė kiek galėdami daugiau žemių ir smėlio ir vargais negalais užpylė duobę. Laidotuvės pasibaigė, mes sėdom prie stalo. Meilios ir gražios Mucijaus dukterys norėjo pasišalinti, bet mes jų neišleidom, jos turėjo dalyvauti gedulinguose pietuose, ir aš taip vikriai apsisukau, kad nuvedžiau prie stalo gražiausiąją ir šalia jos atsisėdau. Jeigu pirma ji man švietė savo grožiu, pakerėjo savo saldžiu balsu, tai dabar į devintą dangų mane nukėlė jos šviesus, blaivus protas, jos nuoširdumas, jausmo švelnumas, jos grynai moteriškas, iš vidaus spinduliuojantis kuklumas. Viskas, ką ji sakė, kiekvienas jos saldus žodis įgaudavo savotišką žavesį, pokalbis su ja buvo meiliausia, švelniausia idilė. Taip, pavyzdžiui, ji labai šiltai kalbėjo apie piene virtą košę, kurią ji su apetitu valgė kelios dienos prieš tėvo mirtį, o kai aš pasakiau, kad pas mano šeimininką tokia košė būna labai gardi ir kad į ją dedama atsakančiai sviesto, ji pažvelgė į mane savo nekaltomis, žalsvai spinduliuojančiomis balandėlės akimis ir paklausė tokiu tonu, kad man suvirpėjo širdis.

— O pone, tikrai? Jūs irgi mėgstat piene virtą košę? Su sviestu! — dar pridūrė ji, tartum paskendusi svajonėse.

Kas nežino, kad dailių, žydinčių merginų nuo šešių iki aštuonių mėnesių amžiaus (tokia atrodė mano gražuolė) niekas taip nepuošia, kaip lengvas svajingumas, tada joms tiesiog negalima atsispirti. Todėl atsitiko, kad aš, visas užsiliepsnojęs meilės ugnimi, stipriai suspaudžiau gražuolės leteną ir garsiai sušukau:

— Angeliškas kūdiki! Papusryčiauk su manim piene virta koše, ir aš savo laimės nemainysiu į jokius žemės turtus!

Ji tartum sumišo, paraudusi nuleido akis, tačiau letenos neištraukė ir tuo sužadino man gražiausias viltis. Mat aš kartą girdėjau, kaip vienas senas ponas, jei neklystu, advokatas, sakė mano šeimininkui, kad jaunai merginai labai pavojinga leisti vyrui ilgai laikyti savo ranką, nes šis pagrįstai gali į tai pažiūrėti kaip į jos viso asmens traditio brevi manu[1] ir iškelti reikalavimų, kuriuos jai būtų sunku atmesti. O aš kaip tik labai troškau iškelti tokius reikalavimus ir jau buvau juos bedėstąs, bet mūsų pokalbį nutraukė tostas velionio garbei.

Trys jaunesniosios velionio Mucijaus dukrelės tuo metu taip įsilinksmino, parodė tokį žaismingą naivumą, kad sužavėjo visus katinus. Jau vien valgis ir gėrimas žymiai sumažino mūsų skausmą ir sielvartą, o dabar draugijos nuotaika darėsi vis linksmesnė ir gyvesnė. Skambėjo juokai, pokštai, o kai pakilome nuo stalo, pats rimtasis senjoras Pufas pasiūlė sušokti vieną kitą šokį. Greitai padarėme vietos, trys katinai suderino gerkles, ir netrukus guviosios Mucijaus dukros jau smagiai šoko ir sukosi su vaikinais.

Aš nesitraukiau nuo savo gražuolės, pakviečiau ją šokti, ji padavė man leteną, ir mes įsiliejom į šokio sūkurį. O, kaip glostė jos kvapas man skruostą! Kaip virpėjo mano širdis prie jos širdies! Kaip tvirtai laikiau apkabinęs letenomis jos mielą liemenį! O laimės, dangiškos laimės akimirka!

Kai apsukome du tris ratus, aš nuvedžiau gražuolę į rūsio kertę ir kaip galantiškas kavalierius atnešiau jai šio to atsigaivinti, ne kažin ką, žinoma, nes nebuvo numatyta, kad šventė virs puota. Dabar aš daviau valią jausmams. Šimtą kartų spaudžiau jos leteną prie lūpų ir tikinau, kad būčiau laimingiausias iš visų mirtingųjų, jeigu ji bent trupučiuką mane pamiltų.

— Nelaimingasis,— staiga pasigirdo balsas man už nugaros,— nelaimingasis, ką darai? Tai tavo duktė Mina!

---

[1] Perdavimą be ceremonijų *(lot.)*.

Aš sudrebėjau, nes gerai pažinau tą balsą. Tai buvo Mismisė! Atsitiktinumas įnoringai pažaidė manim: tą akimirką, kai tariausi visai užmiršęs Mismisę, turėjau išgirsti tai, ko nė jausti nenujaučiau — aš įsimylėjęs savo dukrą! Mismisė buvo su gedulo drabužiais, ir nežinojau, nė ką apie tai manyti.

— Mismise,— švelniai tariau,— kaip jūs čia patekote, kodėl jūs su gedulu, ir — o Dieve! — tos merginos — Minos seserys?

Išgirdau keistą naujieną! Mano nekenčiamas varžovas, tas geltonmargis, tuojau po anos kruvinos dvikovos, kur jis buvo įveiktas mano riteriško narsumo, išsiskyrė su Mismise ir, kai tik susigydė žaizdas, nežinia kur išvyko. Tada Mucijus paprašė jos letenos, ji mielai jam ją atidavė, o kad jis man visiškai nutylėjo šiuos ryšius, tas daro jam garbę ir rodo jo delikatumą. Iš to paaiškėjo, kad tos žvalios katytės tebuvo tik mano Minos pusseserės!

— O Murkly,— meiliai tarė Mismisė, papasakojusi viską, kaip buvo,— o Murkly! Jūsų graži siela suklydo tik dėl užplūdusio jus jausmo! Tai buvo tik švelnaus tėvo meilė, o ne meilužio geismas, kuris pabudo jūsų krūtinėje, pamačius mūsų Miną! M ū s ų Mina! Koks saldus žodis! Murkly! Argi jūs būtumėt toks nejautrus, ar meilė jūsų širdy visai išblėso tai, kuri jus taip karštai mylėjo,— o dangau! — ir dar dabar karštai tebemyli, kuri būtų likus jums ištikima iki mirties, jei nebūtų pasipainiojęs kitas ir suviliojęs savo nedora suvedžiotojo gudrybe? O menkybe, tu vadiniesi katė! Jūs taip galvojate, aš žinau, bet ar nėra katino dorybė atleisti silpnai katei? Murkly! Jūs matote mane palaužtą, nuliūdusią, netekusią trečio švelnaus vyro, bet šiame liūdesy vėl suliepsnojo meilė, kuri seniau buvo visa mano laimė, mano pasididžiavimas, mano gyvenimas! Murkly, išklausykit mano prisipažinimą: aš dar jus tebemyliu ir manau, kad mes galėtume susi... — Ašaros užgniaužė jai gerklę.

Šios scenos metu aš jaučiausi labai nesmagiai. Mina sėdėjo čia pat, išbalusi ir graži, kaip pirmasis sniegas, ku-

ris rudenį dažnai bučiuoja paskutines gėles ir tuojau pavirsta karčiu vandeniu!

(Leidėjo pastaba: Murkly, Murkly! Ir vėl plagijatas! „Nuostabioj Peterio Šlemilio istorijoj" knygos herojus lygiai tais pačiais žodžiais aprašinėja savo mylimąją, irgi vardu Mina.)

Tylėdamas aš stebėjau abi, motiną ir dukterį. Pastaroji man kur kas labiau patiko, o kad mūsų padermėj artimiausi giminystės ryšiai nėra kanoniška kliūtis tuoktis... Turbūt mano žvilgsnis mane išdavė, nes Mismisė, rodos, pamatė mano slapčiausias mintis.

— Barbare! — sušuko ji, ūmai prišokdama prie Minos ir karštai spausdama ją prie krūtinės.— Barbare, ką tu ketini daryti! Kaip tu gali atstumti šią tave mylinčią širdį ir iš vieno nusikaltimo bristi į kitą?

Nors aš ir neįsivaizdavau, kokias pretenzijas gali man reikšti Mismisė ir kokius nusikaltimus ji man prikaišioja, bet, nenorėdamas drumsti linksmybės, kuria baigėsi šermenys, nutariau, kad geriau bus nerodyti savo jausmų. Todėl ėmiau tikinti įširdusią Mismisę, kad tik neapsakomas Minos panašumas į ją mane suklaidinęs ir aš pamanęs, kad vėl mano širdy užsiliepsnojo tas jausmas, kuris dar tebėra gyvas jai, vis dar gražiai Mismisei. Mismisė veikiai nusišluostė ašaras, atsisėdo man prie šalies ir pradėjo intymų pokalbį, lyg nieko pikto tarp mūsų nebūtų įvykę. O kai jaunasis Hincmanas išvedė gražiąją Miną šokti, galite įsivaizduoti, kokia itin nepatogi pasidarė mano padėtis.

Laimė, senjoras Pufas pakvietė Mismisę baigtuvių šokio, jei ne, aš būčiau išgirdęs dar ne vieną keistą pasiūlymą. Aš patyliukais išslinkau iš rūsio ir pagalvojau: „Pagyvensim — pamatysim".

Šias laidotuves aš laikau posūkiu, kada baigėsi mano mokslo mėnesiai ir aš įžengiau į tikrąjį gyvenimo ratą.

(Mak. l.) ... privertė Kreislerį anksti rytą ateiti į viršininko apartamentus. Jis rado jo prakilnybę su kirviu ir kaltu rankoj atkalinėjantį didelę dėžę, kurioj, sprendžiant iš formos, buvo įpakuotas paveikslas.

— A, gerai, kad atėjote, kapelmeisteri! — sušuko viršininkas.— Padėsite man atlikti tą sunkų, vargingą darbą. Dėžė užkalinėta šimtais vinių, lyg turėtų tokia likti per amžius. Ji atkeliavo tiesiai iš Neapolio, o joje yra paveikslas, kurį aš noriu pasikabinti savo kabinete ir kol kas nerodyti broliams. Todėl nieko nepasikviečiau į talką, bet dabar jūs turėsit man padėti, kapelmeisteri.

Kreisleris ėmėsi darbo, ir netrukus iš dėžės buvo išimtas didelis puikus paveikslas su brangiais paauksuotais rėmais. Kreisleris nustebo pamatęs, kad kabinete, viršum altorėlio, kur seniau kabėjo žavus Leonardo da Vinči paveikslas „Šventoji šeima", dabar siena buvo tuščia. Šį paveikslą viršininkas laikė vienu geriausių iš visos turtingos kolekcijos, kur buvo nemaža senųjų originalų, ir vis dėlto šis šedevras turėjo užleisti vietą paveikslui, kurio nepaprastą grožį ir ryškų naujumą Kreisleris pažino iš pirmo žvilgsnio.

Su dideliu vargu viršininkas ir Kreisleris pritvirtino paveikslą prie sienos ilgais sraigtais, paskui viršininkas atsistojo taip, kad paveikslas būtų gerai matyti ir ėmė žiūrėti į jį su tokiu pasitenkinimu, su tokiu aiškiu džiaugsmu, tartum iš tikrųjų jį žavėjo ne vien nuostabi tapyba, bet dar ir kažkas kita.

Paveikslo tema buvo stebuklas. Dangiško švytėjimo apsupta, stovėjo pasirodžiusi Švenčiausioji Mergelė: kairėj rankoj ji laikė leliją, o dviem dešinės rankos pirštais lietė nuogą jaunuolio krūtinę. Buvo matyti, kaip pro jos pirštus iš atviros žaizdos teka stambūs kraujo lašai. Jaunuolis mėgino keltis iš patalo, kur buvo išsitiesęs. Jis tartum budo iš mirties miego, akių dar nebuvo atmerkęs, bet giedri šypsena, pražydusi jo gražiame veide, rodė, kad sapno dausose jis mato Dievo Motiną, kad žaizdos skausmas praėjo, kad mirtis nebeturi jam galios.

Kiekvieną žinovą turėjo stebinti piešinio tobulumas, sumani grupės kompozicija, teisingas šviesos ir šešėlių paskirstymas, didingos drabužių klostės, nepaprastas Marijos figūros grakštumas ir ypač gyvos spalvos, kurių modernieji dailininkai dažniausiai nebesugeba išgauti. Bet

labiausiai ir, suprantama, ryškiausiai apie dailininko genijų bylojo neaprašomos veidų išraiškos. Marija buvo gražiausia, meiliausia moteris, kokia tik gali būti,' ir vis dėlto šią aukštą kaktą supo valdinga dangaus didybė, šios tamsios akys spinduliavo švelniu nežemiškos palaimos žvilgsniu. Taip pat su reta kūrybinės dvasios jėga buvo suvokta ir pavaizduota iš mirties bundančio jaunuolio dangiška ekstazė. Kreisleris iš tikrųjų nežinojo nė vieno naujesnių laikų paveikslo, kurį būtų galėjęs palyginti su šiuo puikiu kūriniu. Ėmęs kalbėti apie atskiras paveikslo grožybes, jis taip ir pasakė viršininkui, pridurdamas, kad pastaruoju metu vargu ar buvo sukurta kas geresnio.

— Yra tam priežasčių, kurias jūs tuojau sužinosite, kapelmeisteri,— šypsodamas tarė viršininkas.— Keistas daiktas tie mūsų jaunieji dailininkai: jie mokosi ir mokosi, išradinėja, piešia, daro milžiniškus kartonus, bet visi jų darbai išeina galų gale kažkokie negyvi, sustingę ir negali įeiti į gyvenimą, nes patys yra negyvenimiški. Užuot rūpestingai kopijavę senąjį didįjį meistrą, kurį jie pasirenka pavyzdžiu ir stengiasi perprasti jo dvasios savitumą, jie nori tuojau patys tapti meistrais ir tapyti similia[1], bet pasidaro tik sekėjai, pradeda mėgdžioti smulkmenas ir atrodo vaikiški bei juokingi, kaip tas, kuris, norėdamas prilygti dideliam žmogui, stengiasi kaip jis kosčioti, kaip jis grebluoti, vaikščioti kaip jis palinkęs. Mūsų jauniesiems dailininkams trūksta tikrojo įkvėpimo, kuris jų sieloj iššauktų paveikslą, švytintį klestinčia gyvybe, ir pastatytų jiems prieš akis. Matome, kaip vienas kitas veltui kankinasi, kol patenka pagaliau į tą pakilią dvasios būseną, be kurios nesukuriamas nė vienas meno kūrinys. Bet tas, ką tie vargšeliai laiko tikru įkvėpimu, kuris pakeldavo giedrą, ramią senojo meistro sielą, yra tik keistas jausmų mišinys iš pasipūtusio žavėjimosi savo paties užmanymu ir baimingo, kankinančio rūpesčio, kad, perkeldamas savo mintį į drobę, nė kiek nenukryptų nuo

[1] Panašiai *(lot.)*.

senųjų pavyzdžių. Todėl dažnai atsitinka, kad figūra, kuri turėtų suspindėti visu gyvenimo grožiu, virsta bjauria kauke. Mūsų jaunieji dailininkai nesugeba aiškiai išreikšti sieloj suvokto paveikslo ir gal kaip tik todėl nepataiko spalvos, nors kitkas jiems ir neblogai išeina. Vienu žodžiu, geriausiu atveju jie moka piešti, bet visai nemoka tapyti. Neteisybė, kad jie nebemoka elgtis su dažais, nebepažįsta jų, kad mūsų dailininkams trūksta darbštumo. Kai dėl pirmojo, tai tas neįmanoma, nes nuo krikščionybės laikų, kada tapyba tik ir išaugo į tikrąjį meną, ji nebuvo sustojusi, meistrai ir mokiniai sudarė nenutrūkstamą gyvą eilę, ir pakitimai, kurie, tiesa, privertė nukrypti nuo tiesos, negalėjo turėti įtakos mechaninių priemonių perdavimui. O dėl darbštumo, tai jau greičiau galima prikišti ne jo trūkumą, o perteklių. Aš pažįstu vieną jauną dailininką, kuris ir visai neblogai pradėtą paveikslą tiek kartų perdirbinėja, perteplioja, kol pagaliau viskas susilieja į neaiškų, švininį toną, ir tuo gal prilygsta vidiniam užmanymui, kurio figūros negali pilnai atgyti. Žiūrėkite, kapelmeisteri, štai paveikslas, iš kurio dvelkia puiki, romi gyvybė, ir tik todėl, kad jį sukūrė tikras, pamaldus įkvėpimas! Stebuklas jums aiškus. Besikeliąs iš patalo jaunuolis buvo visiškai beginklis užpultas žudikų ir mirtinai sužeistas. Seniau bedievis, piktžodžiautojas, dėl savo pragariško apakimo niekinęs bažnyčios įsakymus, dabar jis ima garsiai šauktis Švenčiausiosios Mergelės pagalbos, ir dangaus Dievo Motinai patiko prikelti jį iš mirties miego, grąžinti jam gyvybę, kad, pažinęs savo klaidas, jis nuolankiai pasišvęstų bažnyčiai ir jos tarnybai. Tas jaunuolis, kuriam dangaus pasiuntiniai parodė tiek malonės, yra ir paveikslo kūrėjas.

Kreisleris labai stebėjosi tuo, ką jam pasakė viršininkas, ir pridūrė, kad stebuklas, matyt, įvykęs ne šiais laikais.

— Ir jūs,— prabilo viršininkas švelniu, maloniu balsu,— ir jūs, mano mielas Johanesai, esate tos neprotingos nuomonės, kad dabar dangaus malonės vartai jau uždaryti, kad šventasis, kurio užuojautos ir gailestingumo karš-

tai šaukiasi mirtinos baimės draskomas žmogus, nebegali ateiti, nebegali pasirodyti vargšui ir nešti jam paguodos ir ramybės. Tikėkit manim, Johanesai, stebuklai niekada nebuvo nutrūkę, tik nuodėmėse skęstančio žmogaus akys apspango, jos nebegali pakelti nežemiško dangaus spindėjimo, nebepažįsta Amžinojo malonės, kai ji apsireiškia regimu pavidalu. Bet, mano mielas Johanesai, gražiausi Dievo stebuklai dedasi pačioje žmogaus sieloje, ir tuos stebuklus jis turi skelbti kaip išmanydamas: žodžiais, garsais ar spalvomis. Taip vienuolis, kuris nupiešė tą paveikslą, puikiai apskelbė savo atsivertimo stebuklą ir taip — turiu kalbėti apie jus, Johanesai, man tas liejasi iš širdies — taip ir jūs iš savo sielos gelmių galingais tonais skelbiat nuostabų amžinos, tyros šviesos pažinimo stebuklą. Ir kad jūs galite tai daryti, ar tai nėra maloningas stebuklas, kurį padarė Amžinasis jūsų išganymui?

Kreisleris pasijuto šių viršininko žodžių keistai sujaudintas. Jis visiškai įtikėjo, kaip retai kada, savo kūrybine galia ir suvirpėjo iš laimės.

Per tą laiką Kreisleris nebuvo atitraukęs akių nuo paveikslo, bet dažnai pasitaiko, kad paveiksle, ypač tokiame kaip šis, kur stiprūs šviesos efektai sukoncentruoti priešakiniame ir viduriniame plane, tamsioje gilumoje esančias figūras įžiūrime tik vėliau, taip ir Kreisleris tik dabar pastebėjo figūrą, susisupusią plačiu apsiaustu ir su durklu rankoj bėgančią pro duris; ant durklo tartum krito spindulys nuo švytinčios Dangaus karalienės, ir jis tik vos vos blikčiojo. Tai tikriausiai buvo žudikas. Bėgdamas jis grįžtelėjo atgal, ir jo veide matėsi neapsakoma baimė ir siaubas.

Bet kai žudiko veide atpažino princo Hektoro bruožus, Kreisleris pasijuto it žaibo trenktas. Dabar jam irgi dingtelėjo, kad kažkur, nors ir labai probėgšmais, yra matęs ir tą iš mirties bundantį jaunuolį. Kažkokia jam pačiam nesuprantama baimė neleido pasisakyti, ką jis pastebėjo, jis tik paklausė viršininką, ar jo neerzina ir nepiktina, kad pačiame prieky, nors ir šešėly, dailininkas nupiešė kai kuriuos šiuolaikinės aprangos daiktus ir net,

kaip jis tik dabar pastebėjęs, atbundantį jaunuolį, taigi save patį, aprengė naujamadiškai.

Iš tikrųjų pirmame plane, nors ir nuošaliau, buvo nupieštas mažas stalelis ir čia pat kėdė, ant kėdės atkaltės buvo užmestas turkiškas šalis, o ant staliuko gulėjo kardas ir karininko skrybėlė su plunksnų kuodu. Jaunuolis vilkėjo marškiniais su madinga apykakle, atsegiota liemene ir tamsiu, taip pat atlapotu surdutu; surdutas, tiesa, buvo taip sukirptas, kad krito gražiomis klostėmis. Dangaus karalienės drabužiai buvo tokie, su kokiais ją matome geriausių senųjų meistrų paveiksluose.

— Manęs nė kiek nepiktina,— atsakė viršininkas į Kreislerio klausimą,— nei pirmojo plano stafažas, nei jaunuolio surdutas, priešingai, jei dailininkas būtų bent menkiausioj detalėj nukrypęs nuo tiesos, tai, mano nuomone, jis būtų veikęs ne dangaus malonės įkvėptas, bet pasaulio tuštybės ir kvailystės vedamas. Vietą, aplinką, drabužius, asmenis ir visa kita jis turėjo taip pavaizduoti, kaip iš tikrųjų buvo, tik taip kiekvienas iš pirmo žvilgsnio mato, kad stebuklas įvyko mūsų dienomis. Taip šiais netikėjimo ir sugedimo laikais dievobaimingo vienuolio kūrinys tampa gražiausiu pergalingos bažnyčios trofėjum.

— O mane,— tarė Kreisleris,— ta skrybėlė, tas kardas, tas šalis, tas stalas, ta kėdė, mane tas viskas, sakau, erzina, jau verčiau dailininkas būtų išleidęs tą priešakinio plano stafažą ir pats vietoj surduto užsimetęs kokią skraistę. Pasakykite patys, jūsų prakilnybe, ar galit įsivaizduoti šventąją istoriją su šiuolaikiniais drabužiais: šventąjį Juozapą su plaušuotu surdutu, Išganytoją su fraku, Mergelę su išeigine suknia ir turkišku šaliu ant pečių? Ar jums tas neatrodytų nevykusi, net kokti prakilnių dalykų profanacija? O juk senieji, ypač vokiečių, dailininkai visas biblines ir šventąsias istorijas piešė savo epochos drabužiais, ir būtų klaidinga tvirtinti, kad anie drabužiai labiau tiko meniniam pavaizdavimui, negu dabartiniai, kurie, tiesa, itin kvaili ir negražūs, išimtį sudaro tik vienas kitas moterų apdaras. Bet ypač perdėtos, galima sakyti, bjaurios buvo kai kurios praeities mados:

tik prisiminkime per uolektį aukštyn užriestas kurpes, pūstas, rauktas kelnes, prakirptas liemenes, rankoves ir t. t. O jau visiškai nepakenčiami buvo kai kurie veidą ir figūrą darkantys moterų drabužiai, kuriuos matome senuose paveiksluose: jauna, žydinti, graži kaip gėlė mergina vien dėl drabužių atrodo kaip sena surūgusi matrona. O vis dėlto anie paveikslai nieko nepiktino.

— Ką gi,— atsakė viršininkas,— keliais žodžiais galiu jums, mielas Johanesai, nusakyti skirtumą tarp senųjų, dievobaimingų ir dabartinių, sugedusių laikų. Matote, anuomet šventosios istorijos buvo augte įaugusios į žmonių gyvenimą, net, pasakyčiau, tapusios jo sąlyga. Kiekvienas tikėjo, kad stebuklai dedasi jo akyse, ir kad Amžinasis gali juos daryti bet kada. Todėl dievobaimingam dailininkui šventoji istorija, į kurią buvo nukreiptos jo mintys, atsiskleisdavo dabarty. Malonės apraiškas jis matė žmonėse, kurie jį supo gyvenime, ir juos, tokius gyvus, kokius matė, jis perkeldavo į drobę. Šiandien tos istorijos yra kažkokios tolimos, atsietos nuo dabarties ir gyvuoja tik kaip blausus prisiminimas. Ir veltui dailininkas stengiasi išvysti gyvą viziją, jo dvasia — nors jis nė sau nenori to prisipažinti — yra atbukusi nuo pasaulio triukšmo. Banalu ir juokinga prikaišioti seniesiems meistrams, kad jie nenusimanė apie drabužius ir todėl paveiksluose piešė tik savo epochos apdarą, bet taip pat banalios ir juokingos mūsų dailininkų pastangos į šventųjų istorijų paveikslus įvesti keisčiausius, be jokio skonio viduramžių kostiumus, tas tik parodo, kad gyvenime jie nematė tų įvykių, kuriuos ėmėsi vaizduoti, bet pasitenkino jų atspindžiu senojo meistro kūriny. Kaip tik todėl, mano brangusis Johanesai, kad dabartis yra tokia niekinga, toks bjaurus anų šventų legendų kontrastas, kad niekas nebegali įsivaizduoti stebuklų, vykstančių mūsų tarpe, kaip tik todėl jų pavaizdavimas mūsų laikų drabužiais atrodytų koktus, karikatūriškas, net šventvagiškas. Bet jeigu Visagalis leistų tikrai įvykti stebuklui mūsų akyse, tai būtų visiškai neleistina pakeisti šiuolaikinį apdarą. Taip ir jaunieji dailininkai, norėdami rasti atramą, turi

žiūrėti, kad senieji įvykiai būtų kuo teisingiau pavaizduoti atitinkamos epochos drabužiais. Teisingai, kartoju, teisingai pasielgė šio paveikslo kūrėjas, pažymėdamas dabartį, nes kaip tik matant tą stafažą, kurį jūs, mielasis Johanesai, smerkiate, mane nukrečia šventas pamaldus šiurpas, man atrodo, kad aš pats žengiu į tą ankštą kambarėlį Neapoly, kur vos prieš kelerius metus įvyko jaunuolio prisikėlimo stebuklas.

Šie viršininko žodžiai sukėlė Kreisleriui įvairiausių minčių. Daug kur kapelmeisteris turėjo su juo sutikti, vis dėlto pagalvojo, kad, iškeldamas senųjų laikų pamaldumą ir dabartinių sugedimą, viršininkas kalbėjo perdėm kaip vienuolis, ištroškęs ženklų, stebuklų ir vizijų, o juk pamaldžiai, vaikiškai sielai, nepažįstančiai konvulsyvios svaiginančio kulto ekstazės, jų visai nereikia, ji ir be to gali pasiekti tikrąją krikščionišką dorybę. Jis galvojo, kad dorybė anaiptol nėra išnykusi žemėj, nes jei taip būtų, tai mus apleidusi ir niūriai demonų savivalei atidavusi Amžinoji galia nebenorėtų stebuklais grąžinti mūsų į tiesos kelią.

Tačiau šių minčių Kreisleris nepasakė viršininkui ir tylėdamas žiūrėjo į paveikslą. Bet juo atidžiau jis žiūrėjo, tuo labiau jam ryškėjo gilumoj nutapyto žudiko bruožai, ir Kreisleris įsitikino, kad gyvas šios figūros originalas yra ne kas kitas, tik princas Hektoras.

— Man rodos,— prabilo Kreisleris,— man rodos, jūsų prakilnybe, kad paveikslo gilumoj aš matau narsųjį šaulį su užburta kulka, kuris nusižiūrėjo kilniausią žvėrį, būtent žmogų, ir medžioja jį visokiais būdais. Kaip matau, šį kartą jis griebėsi puikaus, gerai išgaląsto peilio ir pataikė kaip reikiant, su šautuvu jam ne taip sekasi: ne per seniausiai, tykodamas guvų elnią, jis bjauriai prašovė pro šalį. Iš tikrųjų labai norėčiau išgirsti šio ryžtingojo medžioklio curriculum vitae[1] ar bent kokią trumpą jo biografijos ištraukėlę, kuri man parodytų, koks vaidmuo

[1] Gyvenimo aprašymas *(lot.)*.

ten man paskirtas, ar nereikia man tuojau pat kreiptis į Švenčiausiąją Mergelę ir prašyti jos apsaugos rašto!

— Neskubėkit, kapelmeisteri,— tarė viršininkas.— Stebėčiausi, jei greitu laiku jums nepaaiškėtų, kas dabar dar skęsta tamsoj. Dar daug kas gali laimingai susikloti pagal jūsų norus, apie kuriuos aš ką tik sužinojau. Keista — tiek galiu jums pasakyti,— keista, kad Zighartshofe apie jus visiškai klaidingai galvojama. Gal tik vienas maestro Abrahamas permatė jūsų širdį.

— Maestro Abrahamas? — sušuko Kreisleris. — Jūs pažįstate senį, garbusis tėve?

— Jūs užmirštate,— atsakė viršininkas šypsodamas,— kad naujoji efektinga mūsų gražiųjų vargonų konstrukcija yra maestro Abrahamo rankų darbas! Bet kitą kartą daugiau apie tai! Kantriai laukite įvykių, kurie netruks ateiti.

Kreisleris atsisveikino su viršininku. Jis buvo beeinąs į parką, ketindamas pabūti vienas su mintimis, kurios nedavė jam ramybės, bet, nulipęs laiptais, išgirdo šaukiant:

— Domine, domine capelmeistere! Paucis te volo![1]

Jį šaukė tėvas Hilarijus, nekantriai laukęs, kaip jis sakė, kada baigsis ilgas pasitarimas su viršininku. Jis ką tik atlikęs savo, kaip rūsininko, pareigas ir įleidęs puikiausio frankų vyno, jau daug metų stovinčio rūsy. Per pusryčius Kreisleris būtinai turįs išgerti taurę šio vyno ir įsitikinti, kad tas taurus, ugningas, dvasią ir širdį stiprinantis gėrimas kaip tik ir sukurtas tokiam šauniam kompozitoriui ir tikram muzikui.

Kreisleris gerai žinojo, kad pasprukti nuo entuziasto tėvo Hilarijaus neįmanoma, be to, pagalvojo, kad tokioj būsenoj, kaip dabar, stiklas gero vyno jam bus ne pro šalį. Taigi, linksmojo rūsininko vedamas, kapelmeisteris nuėjo į jo celę, kur ant mažo, švaria staltiese uždengto stalelio jau stovėjo butelis tauriojo gėrimo, kepalėlis šviežio pyrago, kmynai ir druska.

---

[1] Pone, pone kapelmeisteri! Noriu pasakyti kelis žodžius! *(lot.)*.

— Ergo bibamus! — sušuko tėvas Hilarijus, pripylė grakščius žalsvus stiklus ir smagiai susidaužė su Kreisleriu.— Juk teisybė, kapelmeisteri,— pradėjo jis, kai abu išlenkė taures,— kad jo prakilnybė nori jus įkišti į vienuolio suknelę? Nepasiduokite, Kreisleri! Man gera su abitu, už jokius pinigus jo nenusivilkčiau, bet distingendum est inter et inter! Man stiklas gero vyno ir skambi bažnytinė giesmė — visas pasaulis, bet jūs, jūs! Ne, jūs skirtas visai kitiems dalykams, jums gyvenimas šypsosi visai kitaip, be žvakių ant altoriaus, jums dar šviečia kiti žiburiai. Na, trumpai tariant, Kreisleri, susidaužkim! Vivat jūsų mergužėlė, ir kai kelsit vestuves, tai jo prakilnybė, kad ir susiraukęs, turės nusiųsti per mane geriausio vyno, koks tik bus mūsų turtingam rūsy!

Hilarijaus žodžiai nemaloniai paveikė Kreislerį — taip žmogui būna skaudu, kai negrabios šiurkščios rankos paliečia ką švelnaus ir tyro.

— Jūs čia viską žinote, viską girdite tarp savo keturių sienų,— tarė jis, atitraukdamas savo stiklą.

— Domine,— suriko tėvas Hilarijus,— domine Kreisleri, tik nepykit, video mysterium[1], bet laikysiu liežuvį už dantų! Jei nenorite išgerti už savo... tai valgykim in camera et faciemus bonum cherubim[2] ir bibamus, kad Viešpats ir toliau išlaikytų mūsų vienuolyne taiką ir jaukumą, kaip ligi šiol.

— Argi tam gresia pavojus? — susidomėjo Kreisleris.

— Domine,— tyliai pradėjo tėvas Hilarijus, arčiau pasislinkdamas prie Kreislerio,— domine dilectissime! Jūs jau seniai esate pas mus ir žinote, kokioj santaikoj mes gyvenam, kaip įvairiausius brolių polinkius jungia bendras linksmumas, kuriam klestėti leidžia mūsų aplinka, švelni vienuolyno drausmė, visas mūsų gyvenimo būdas. Gal jau nebeilgai taip bus. Tai klausykite, Kreisleri! Ką tik atvyko seniai laukiamas tėvas Kiprijanas, kurį Roma primygtinai rekomendavo mūsų viršininkui. Jis dar jau-

[1] Matau paslaptį *(lot.)*.
[2] Celėje ir įsigykim cherubino palankumą *(lot.)*.

nas vyras, bet jo išdžiūvusiam, sustingusiam veide nesimato nė krislelio linksmumo, priešingai, jo niūrūs, apmirę bruožai dvelkia aklu griežtumu, visai kaip žiauriausiai save kankinančio asketo. Be to, visa jo laikysena byloja apie kažkokią priešišką neapykantą visam, kas jį supa, neapykantą, kuri tikriausiai kyla iš įsitikinimo savo dvasiniu pranašumu prieš mus visus. Vienu kitu žodžiu jis jau teiravosi apie vienuolyno drausmę ir parodė didelį nepasitenkinimą mūsų gyvenimo būdu. Pamatysit, Kreisleri, tas atvykėlis apvers aukštyn kojom visą tvarką, kuri mums buvo tokia maloni! Pamatysit, nunc probo![1] Kurie griežtesni, tie lengvai prie jo prisidės, ir bematant prieš mūsų viršininką susidarys partija, kuri tikriausiai nugalės, nes man rodos, kad tėvas Kiprijanas yra jo šventenybės emisaras, ir viršininkas turės nusilenkti jo valiai, Kreisleri! Kas laukia mūsų muzikos, jūsų malonaus gyvenimo pas mus? Aš pasakiau jam, kad turime gerą chorą, kad visai padoriai galime atlikti didžiųjų meistrų kūrinius, o tas paniurėlis asketas tik bjauriausiai susiraukė ir atšovė, kad tokia muzika gera tamsiems pasauliečiams, bet ne bažnyčiai, iš kurios popiežius Marcelijus II visai teisingai norėjo ją pašalinti. Per diem, jei nė choro nebebus, o gal dar man ir rūsį uždarys, tada... bet kol kas bibamus! Nereikia prieš laiką graužtis, ergo — kliuku-kliuku!

Kreisleris išreiškė nuomonę, kad gal tas atvykėlis atrodo griežtesnis, negu iš tikrųjų yra, ir kad viskas dar gali laimingai baigtis, jis nenorįs tikėti, kad tokio tvirto būdo žmogus, koks visada buvo viršininkas, taip lengvai pasiduotų svetimam vienuoliui, juoba kad ir jis pats turi stiprių, įtakingų pažinčių Romoje.

Tuo metu sugaudė varpai, ženklas, kad prasideda iškilmingas brolio Kiprijano priėmimas į šventojo Benedikto ordiną.

Kreisleris išėjo į bažnyčią kartu su tėvu Hilarijum, kuris išsigandęs dar ištarė „bidendum quid" ir greitomis

---

[1] Dabar įrodysiu *(lot.)*.

baigė gerti savo vyną. Iš tako, kur jie ėjo, galima buvo pro langus pažvelgti į viršininko kambarius.

— Žiūrėkit, žiūrėkit,— sušuko tėvas Hilarijus, tempdamas Kreislerį prie vieno lango kertės. Kreisleris žvilgtelėjo vidun ir viršininko kambary pamatė kažkokį vienuolį, su kuriuo viršininkas kažką karštai kalbėjo. Viršininko veidas buvo tamsiai raudonas, pagaliau jis atsiklaupė, ir vienuolis jį palaimino.

— Ar aš nesakiau? — tyliai tarė Hilarijus.— Ar aš nesakiau, kad tas atvykėlis vienuolis, užgriuvęs mums ant galvos, yra kažkoks ypatingas, ne toks, kaip visi?

— Tikrai,— sutiko Kreisleris,— su tuo Kiprijanu kažkas ne taip, ir aš dedu galvą, kad labai greit paaiškės kai kurie įvykiai.

Tėvas Hilarijus prisidėjo prie kitų vienuolių, kurie iškilminga procesija, su kryžium priešaky, iš abiejų pusių lydimi broliukų pasauliečių su degančiomis žvakėmis ir vėliavomis, traukė į bažnyčią.

Kai netrukus viršininkas su atvykėliu vienuoliu praėjo pro pat Kreislerį, šis iš pirmo žvilgsnio pažino, kad tėvas Kiprijanas yra tas pats jaunuolis, kurį Šventoji Mergelė prikėlė iš numirusių. Bet Kreisleriui staiga dingtelėjo dar viena nuojauta. Jis nubėgo į savo kambarį ir išsitraukė mažąjį portretėlį, kurį jam buvo davęs tėvas Abrahamas,— jokios abejonės! Jis pažino tą patį jaunuolį, tik jaunesnį, gyvesnį ir su karininko uniforma. O kai...

Ketvirtasis skyrius

DŽIUGŪS AUKŠTOSIOS KULTŪROS VAISIAI. SUBRENDUSIO VYRO MĖNESIAI

(M. p. t.) Jaudinantis Hincmano pamokslas, šermenų pietūs, gražioji Mina, Mismisės atsiradimas, šokiai — visa tai sukėlė mano krūtinėje prieštaringiausius jausmus, ir aš, kaip paprastai sakoma kasdieniniame gyvenime, nebežinojau kur dėtis. Beviltiško nerimo kamuojamas, tiesiog troškau gulėti rūsy šalia draugo Mucijaus. Tai buvo iš tikrųjų bjauri padėtis, ir aš nežinau, kas būtų buvę, jei ne many gyvenanti kilni tikro poeto siela, kuri man beregint padėjo sukurti daugybę eilių, o aš negaišdamas jas užrašiau. Poezijos dieviškumas ypač pasireiškia tuo, kad eilių rašymas (nors, rimų beieškant, ir tenka paprakaituoti) sukelia nuostabų vidinį pasitenkinimą, kuris įveikia visas žemiškas bėdas, juk esam girdėję, kad jis ne kartą yra įveikęs alkį ir dantų skausmą. Žmogus, netekęs tėvo, motinos, žmonos, žodžiu, visada, susidūręs su mirtimi, kaip ir dera, neberanda sau vietos, bet mintis apie puikią giesmę-raudą, gimstančią jo sieloj, neleidžia jam grimzti į neviltį, ir jis veda antrą kartą, kad tik galėtų tikėtis dar kada nors pergyventi tokį pat tragišką įkvėpimą.

Štai tos eilės, kur su poetine jėga ir tiesa pavaizduota mano padėtis ir perėjimas iš skausmo į džiaugsmą.

Kas klaidžioja tamsioj palėpėj,
Glūdumoje tuščių rūsių?
Kas man nedelst, skubėti liepia
Ir skundžiasi gailiu balsu?
Ten ilsis ištikimas draugas,

Dvasia jo blaškos nerami.
Mana širdis jo vardą saugos
Ir grumsis dar su mirtimi.

Bet ne, tai ne dvasia benamė
Ten skleidžia tuos gūdžius garsus,
Tai rauda tie, kuriuos jis žemėj
Mylėjo, saugojo visus.
Vėl meilės grandines senąsias
Rinaldas grįžęs užsidės,
Nors gal žiaurių varžovų rasis,
Kurie man laimės pavydės.

Žmona! Kur sprukt? Ji tuoj ateis čia!
Ak! Vėl tapau aistrų vergu!
Jaunystę vėl, kaip sniegas skaisčią,
Daug džiaugsmo žadančią regiu.
Ji tartum saulė ten suspindo.—
Kokia palaima, kiek žiedų!
Rūsy gaivus dvelkimas sklinda;
Širdy taip lengva ir skaudu!

Nors žuvo draugas, aš radau jas,—
Palaima! Širdgėla! Džiaugsmai!
Žmona! Duktė! Vėl žaizdos naujos!
Širdy nebetelpa jausmai.
Bet gal tos laidotuvės, šokiai
Aptemdė protą man staiga?
Verčiau nuo pinklių šių atokiai
Laikytis. Tai nauja liga.

Šalin, tuštybės apgaulingos,—
Lai kilnesni tikslai laimės!
Nebūsiu su tavim laimingas,
Katė klastingos padermės,
Mismise, Mina, jūs veidmainės,
Gana nuodų tų mirtinų!
Aš jus užmiršt turiu nūnai, nes
Už draugą keršyti einu.

Ar kepsnį valgyčiau, ar žuvį,
Aš Mucijaus neužmirštu.
Koks protas! Koks herojus žuvo!
Aš būsiu katinas, kaip tu.
Dėl niekšiškų šunų žabangų
Žuvai, kilnus brolau, tada.
Atkeršysim už draugą brangų,—
Arti lemtinga valanda!

Bejėgė daužėsi, spurdėjo
Širdis krūtinėj, bet nūnai
Man mūzos gerosios padėjo,
Tvirti fantazijos sparnai.
Vėl džiaugsmą pradedu patirti,
Kertu vėl su apetitu,
Kaip Mucijus kadaise kirto,
Tapau ugningu poetu.

Vien mūza, menas, įkvėpimas —
Padangių mėlynų vaikai
Ramina skausmą, gimdo rimą,
Ir plunksnos jau nesulaikai.
Ir ploja damos sužavėtos,
Ir šaukia: „Bravo, Murkly, tu
Murki kaip didelis poetas".—
Kaip gera būti poetu!

Eilių rašymas mane taip paguodė, kad negalėjau pasitenkinti šiuo vienu kūrinėliu. Taip pat lengvai, taip pat sėkmingai parašau jų kelis iš eilės. Labiausiai nusisekusius galėčiau tuojau pateikti maloniajam skaitytojui, bet tuos eilėraščius, o taip pat daugelį sąmojų ir impromptų, parašytų poilsio valandomis, kuriuos skaitydamas aš pats leipstu juokais, ketinu išleisti bendru pavadinimu „Ką aš sukūriau įkvėpimo valandomis". Savo nemažai garbei turiu pasakyti, kad net jaunuolio mėnesiais, kada aistrų audros dar nebuvo praūžusios, mano aiškus protas, subtilus takto jausmas visada nugalėdavo smarkiausią jusli-

nį svaigulį. Taip man pavyko nuslopinti ir ūmai suliepsnojusią meilę gražiajai Minai. Viena, ramiai viską apsvarstęs pamačiau, kad mano padėty ši aistra atrodo šiek tiek kvailoka; be to, dar sužinojau, kad Mina, nepaisant savo vaikiškai nuolankios išvaizdos, yra įžūli užsispyrėlė ir tam tikrais atvejais drasko akis kukliausiems jaunuoliams. Norėdamas užkirsti kelią bet kokiam atkryčiui, aš rūpestingai vengiau susitikimų su Mina, o kad tariamų Mismisės pretenzijų ir jos keisto isteriško būdo dar labiau bijojau, tai nebekėliau kojos iš kambario, nebesilankiau nei rūsy, nei palėpėj, nei ant stogo, kad tik nebereiktų matyti nei vienos, nei kitos. Šeimininkui tas, matyt, patiko. Studijuodamas prie rašomojo stalo, jis man leisdavo tupėti fotely už savo nugaros, ir, iškišęs galvą jam pro pažastį, aš galėdavau žiūrėti į jo skaitomą knygą. Tai buvo tikrai gražios knygos, kurias mes su maestro šitaip kartu išstudijavom, pavyzdžiui, Arpės „De prodigiosis naturae et artis operibus Talismanes et Amuleta dictis[1]", Bekerio „Užburtas pasaulis", Petrarkos „Prisiminimų knyga" ir kt. Ši lektūra mane nepaprastai išblaškė ir suteikė mano sielai naujų polėkių.

Šeimininkas buvo išėjęs, saulė švietė taip meiliai, pavasario kvapai taip viliojamai dvelkė pro langą, kad aš užmiršau savo nusistatymą ir išėjau pasivaikščioti ant stogo. Vos tik užlipęs, tuoj pamačiau Mucijaus našlę išlendant iš už kamino. Iš baimės sustojau kaip druskos stulpas, laukdamas, kad ant mano galvos tuojau pasipils kruša priekaištų ir įtikinėjimų. Labai apsirikau. Įkandin jos pasirodė jaunasis Hincmanas ir ėmė šaukti gražiąją našlę meiliausiais vardais. Ji stabtelėjo, sutiko jį maloniais žodžiais, abu nepaprastai meiliai pasisveikino, paskui greit praėjo pro šalį, nekreipdami į mane nė mažiausio dėmesio, nė nelinktelėję. Jaunasis Hincmanas tikriausiai gėdinosi, nes ėjo nunėręs galvą ir nuleidęs akis, bet lengvabūdė koketė našlė metė man pašaipų žvilgsnį.

---

[1] Apie stebuklingus gamtos ir meno darbus, vadinamus talismanais ir amuletais (lot.).

Vis dėlto savo psichine prigimtimi katinas yra keistas tvarinys. Argi man nereikėjo džiaugtis, kad Mucijaus našlė susirado sau kitą garbintoją? O aš negalėjau atsiginti kažkokio vidinio susierzinimo, kuris buvo labai panašus į pavyduliavimą. Aš prisiekiau niekada nebeiti ant stogo, kur, kaip man atrodė, buvau labai pažemintas. Vietoj to dabar uoliai šokdavau ant palangės, kaitindavausi saulutėj, iš nuobodumo žiūrėdavau pro langą, pasinerdavau į gilius apmąstymus, taip surišdamas malonumus su nauda.

Tarp kitko, šių apmąstymų metu sprendžiau klausimą, kodėl man niekad neatėjo į galvą pačiam savo noru patupėti prie namų durų ar pasivaikščioti gatvėj, kaip mačiau be jokios baimės darant daugelį iš mano giminės. Šie dalykai man atrodė itin malonūs, ir aš buvau įsitikinęs, kad dabar, sulaukus brandesnio amžiaus ir ganėtinai sukaupus gyvenimo patirties, nebegali būti kalbos apie tuos pavojus, kurie manęs tykojo, kai likimas buvo nubloškęs į pasaulį mane, dar nepilnametį jaunuolį. Todėl ramiai nusileidau laiptais ir iš pradžių atsitūpiau ant slenksčio, kur krito skaisčiausi saulutės spinduliai. Savaime aišku, kad kiekvienas, užmetęs akį į mano pozą, iš pirmo žvilgsnio galėjo pažinti mokytą, išsilavinusį katiną. Man neapsakomai patiko tupėti tarpdury. Kol karšta saulutė maloniai šildė man kailį, aš, grakščiai sulenkęs leteną, nusiprausiau snukutį ir ūsus, o tai pamačiusios kelios jaunos mergaitės, sprendžiant iš didelių portfelių su užraktais, grįžtančios iš mokyklos, ne tik išreiškė didžiausią susižavėjimą, bet ir apdovanojo mane gabalėliu pyrago, kurį aš iš savo įprasto galantiškumo dėkingai priėmiau.

Aš tik žaidžiau įtiekta dovana, iš tikrųjų visai neketindamas jos ėsti, bet koks didelis buvo mano išgąstis, kai garsus urzgimas prie pat ausies nutraukė mano žaidimą ir priešais išdygo milžiniškas senis, Ponto dėdė pudelis Skaramučas. Jau buvau vienu šuoliu bešaunąs tolyn nuo slenksčio, bet Skaramučas suriko:

— Nebūk bailys ir tupėk vietoj! Gal manai, kad aš tave suėsiu?

Su nuolankiausiu mandagumu paklausiau, kuo galėčiau savo menkomis jėgomis patarnauti ponui Skaramučui, bet jis grubiai atšovė:

— Nieku, visiškai nieku, mesjė Murkly, nes kaipgi tai būtų galima? Bet norėjau paklausti, gal kartais žinai, kur dingo tas mano pasileidėlis brolėnas, jaunasis Pontas. Juk pats su juo kadaise trankeisi, ir, tegu jus velniai, buvote, rodos, labai susibroliavę... Tai ką? Jei žinai, tai pasakyk, kur tas berniokas daužosi? Jau kelios dienos nemačiau jo akyse.

Sumišęs dėl išdidaus, paniekinančio niurnos senio elgesio, aš šaltai atsakiau, kad apie artimą mano ir jaunojo Ponto draugystę nėra ir niekada nebuvo jokios kalbos. Be to, pastaruoju metu Pontas visiškai pas mane nebesilanko, o aš pats niekada nesu pas jį buvęs.

— Na,— suniurnėjo senis,— džiaugiuosi, tai girdėdamas, tas rodo, kad berniokas dar neprarado garbės jausmo ir neprasideda su visokiais pašlemėkais.

To jau nebegalėjau pakęsti, užsiplieskiau pykčiu, many sujudo buršas; užmiršęs visą baimę, prunkštelėjau storžieviui Skaramučui į akis: „Senas juodnugaris!" ir jau pakėliau dešinę leteną su išskėstais nagais tiesiai prie kairiosios pudelio akies. Senis pasitraukė du žingsnius atgal ir jau nebe taip šiurkščiai, kaip pirma, tarė:

— Na, na, Murkly, neįsižeisk, jūs apskritai neblogas katinas, todėl noriu jums patarti: saugokitės to padaužos Ponto! Galite manim tikėti, jis geros širdies, bet jau tikras vėjo botagas, galvoj jam vienos išdaigos, nežino jokios gyvenimo rimties, jokių elgesio normų. Saugokitės jo, sakau, nes nepamatysit, kaip jis įtrauks jus į tokią kompaniją, kur jums visai ne vieta, kur jūs su didžiausiu vargu turėsit taikytis prie bendravimo formų, visiškai priešingų jūsų giliausiai prigimčiai, ir kur žus jūsų individualybė, jūsų paprasti, neveidmainingi papročiai, kuriuos jūs ką tik man įrodėte. Matote, gerasis Murkly, kaip sakiau, jūs — pagarbos vertas katinas ir noriai klausotės gerų patarimų. Matote, jeigu koks jaunuolis nuolat krečia pasiučiausius, nemaloniausius, netgi dviprasmiškus

pokštus, bet vieną kitą kartą parodo ištižusį, o dažnai ir saldų geraširdiškumą, kaip dažnai pasitaiko sangviniško temperamento asmenims, tuojau visi, įterpdami prancūzišką žodelį, sako: „Au fond[1] jis geras vaikinas" ir tuo pateisina visus jo darbelius, pažeidžiančius tvarką ir padorumą. Bet tas „fond", kuriame slypi gerumo grūdas, yra taip giliai, o ant jo tiek priversta visokių palaido gyvenimo šiukšlių, kad jis žūsta neišdygęs. Vietoj tikrojo gerumo mums dažnai brukamas tas kvailas geraširdiškumas, kuris nė velnio nevertas, jei nesugeba po tviskančia kauke pažinti piktybės dvasios. Patikėkit, o katine, seno, vėtyto ir mėtyto pudelio patirtim ir nesiduokit mulkinamas tuo prakeiktu „au fond jis geras vaikinas". Jei pamatysit tą mano nedorėlį brolėną, tai galit pasakyti jam viską į akis, ką aš čia su jumis kalbėjau, ir nutraukit su juo bet kokią tolesnę draugystę. Na, likite sveiki! Juk jūs to pyrago neėdate, gerasis Murkly?

Tai pasakęs, senis pudelis Skaramučas pačiupo dantimis kąsnelį pyrago, kur prieš mane gulėjo, ir, neskubėdamas, nuleidęs galvą, vos nešluodamas žemės savo gauruotomis ausimis ir tik trupučiuką krutindamas uodegą, nuėjo savo keliu.

Aš susimąstęs žvelgiau įkandin senio, kurio gyvenimo išmintis atrodė man visiškai priimtina.

— Ar jau nuėjo, ar jau nuėjo? — sušnibždėjo kažkas man už nugaros. Aš nemažai nustebau, pamatęs jaunąjį Pontą, kuris, užlindęs už durų, laukė, kol dėdė nuo manęs nueis. Staigus Ponto pasirodymas pastatė mane į keblią padėtį, nes, klausydamas senio dėdės prisakymo, dabar turėjau viską pasakyti Pontui, o tas man atrodė gan rizikinga. Prisiminiau tuos baisingus žodžius, kuriuos Pontas man kadaise sušuko: „Jei tau šautų į galvą kokia priešiška mintis, tai aš už tave stipresnis ir vikresnis. Vienas šuolis, vienas grybštelėjimas aštriais dantimis, ir nieko iš tavęs nebeliktų." Nutariau verčiau tylėti.

---

[1] Širdies gilumoj *(pranc.)*.

Dėl šių vidinių svyravimų aš, matyt, iš veido pasirodžiau šaltas ir nenatūralus. Pontas pervėrė mane aštriu žvilgsniu, paskui garsiai nusikvatojo ir sušuko:

— Jau matau, drauguži, kad mano senis prišnekėjo tau visokių baisybių apie mano gyvenimą, nupiešė mane kaip pasileidėlį, skęstantį ištvirkime ir nedorybėse. Nebūk kvailas, netikėk nė vienu jo žodžiu. Visų pirma pasižiūrėk į mane atidžiai ir pasakyk, ką manai apie mano išvaizdą?

Apžiūrėjęs jaunąjį Pontą, įsitikinau, kad jis niekados nebuvo toks atšertas, toks blizgantis, niekada jo apranga nebuvo tokia daili, tokia elegantiška, niekada jis visas nedvelkė tokia malonia harmonija. Taip jam tiesiai ir pasakiau.

— Na, matai,— tarė Pontas,— na, matai, gerasis Murkly, argi tu manai, kad pudelis, kuris trankosi blogoj draugijoj, ištvirkauja, kuris vien iš nuobodumo, ne todėl, kad jam tas patiktų, palaidai gyveno, o taip daro daugelis pudelių,— ar tu manai, kad toks pudelis gali taip atrodyti kaip aš? Tu ypač giri visos mano išvaizdos harmoniją. Jau vien tas rodo, kaip labai klysta mano bambeklis dėdė. Kaip katinui literatui primenu tau aną išminčių, kuris, girdėdamas, jog pasileidėliui labiausiai prikaišiojamas viso jo asmens neharmoniškumas, paklausė: „Ar galimas daiktas, kad pasileidimas būtų harmoniškas?" Nė vieną akies mirksnį netikėk, drauguži Murkly, tais bjauriais mano senio šmeižtais. Šykštus ir surūgęs, kaip visi dėdės, jis išliejo ant manęs tulžį už tai, kad par honneur[1] turėjo sumokėti už mane kelias menkas kortų skoleles dešrininkui, kuris leidžia pas save žaisti draudžiamus žaidimus ir žaidėjams duoda nemažas paskolas servelatų, kruopų ir kepenų (žinoma, perdirbtų į dešras) pavidalu. Be to, senis dar prisimena vieną laikotarpį, kada mano gyvenimo būdas tikrai nebuvo girtinas, bet tas jau seniai praėjo, ir dabar aš gyvenu kuo padoriausiai.

Tuo metu gatve atsliūkino kažkoks įžūlus pinčeris,

---

[1] Dėl garbės *(pranc.)*.

išvertė į mane akis lyg į nematytą dyvą, suriko kelis pikčiausius įžeidimus į ausį ir griebė man už uodegos, kurią aš visu ilgiu buvau ištiesęs ir kuri jam, matyt, nepatiko. Bet vos tik aš pašokau gintis, Pontas puolė ant to storžievio peštuko, parvertė jį ant žemės ir taip aplamdė, kad tas, gailiai kaukdamas, paspraudęs uodegą, šovė tolyn kaip iš lanko paleista vilyčia.

Taip įrodęs man savo palankumą, savo aktyvią draugystę, Pontas mane nepaprastai sujaudino, ir aš pagalvojau, kad čia tas posakis „au fond jis geras vaikinas", kurį dėdė Skaramučas norėjo suniekinti, Pontui vis dėlto taikytinas geresne prasme ir jį labiau gali pateisinti negu kurį kitą. Išvis man dabar atrodė, kad senis tikrai per daug juodai į viską žiūrėjo ir kad Pontas galėjo leistis į lengvabūdiškas, bet tik jau ne į piktas išdaigas. Aš taip ir pasakiau savo draugui ir mandagiausiais žodžiais padėkojau jam už tai, kad jis stojo manęs ginti.

— Džiaugiuosi,— atsakė Pontas, kaip paprastai, dairydamasis aplink savo guviomis išdykėlio akimis,— džiaugiuosi, gerasis Murkly, kad mano pedantas dėdė tavęs nesuklaidino ir kad tu matai mano gerą širdį. Juk gerai aplamdžiau tą išsišokėlį vaikėzą, ar ne? Paminės jis mane! Teisybę sakant, aš jau nuo pat ryto jo tykau, tas padauža nukniaukė man vakar dešrą ir turėjo už tai gauti į kailį. Kad vienu kartu atkeršijau ir už tuos įžeidimus, kuriuos tu iš jo patyrei, ir kad tuo būdu galėjau tau įrodyti savo draugystę, tai man labai malonu — kaip sako patarlė, du zuikiai vienu šūviu. Bet grįžkim prie to, ką pirma kalbėjom. Dar kartą mane apžiūrėk, gerasis katine, ir pasakyk, ar nematai mano išorėj dar kokio ypatingo pakitimo?

Aš atidžiai nužvelgiau savo jaunąjį draugą ir — šimts pypkių! Tik dabar man krito į akis sidabrinis, dailaus darbo antkaklis, kur buvo išgraviruoti žodžiai: „Baronas Alkibijadas fon Vipas, Maršalo gatvė, Nr. 46."

— Ką? — sušukau aš nustebęs.— Pontai, tu pametei savo poną, estetikos profesorių, ir persikėlei pas kažkokį baroną?

— Teisybę sakant,— atrėmė Pontas,— aš profesoriaus nepamečiau, jis pats mane išvijo, spardydamas kojomis ir mušdamas lazda.

— Kaipgi taip pasidarė? — paklausiau aš.— Juk tavo ponas visada tave taip mylėjo ir buvo tau toks geras, koks tik begali būti!

— Ak,— atsakė Pontas,— tai kvaila, bjauri istorija, kuri tik per keistą atsitiktinumo išdaigą man laimingai baigėsi. Visa kuo kaltas mano kvailas geraširdiškumas, kuriame yra, tiesa, truputėlis tuštybės. Aš troškau kas minutę įtikti savo ponui ir rodyti jam savo miklumą ir mokslą. Todėl turėjau įprotį kiekvieną rastą ant grindų mažmožį be jokio raginimo atnešti savo ponui. Tai va! Tu turbūt žinai, kad profesorius Lotarijus turi jaunučiukę ir, be to, labai gražią žmoną, kuri myli jį švelniausia meile, tuo jis negali abejoti, nes ji kartoja tą nuo ryto ligi vakaro ir kaip tik tada apipila jį glamonėmis, kai jis sėdi įsiknisęs į knygas ir ruošiasi paskaitai. Ji neapsakomai myli namus, nes rytais niekada neišeina iš namų prieš dvyliktą, nors keliasi pusė vienuoliktos; ji mėgsta paprastą gyvenimą ir visus namų reikalus nesididžiuodama smulkiausiai aptaria su virėja ir kambarine, o kai dėl tam tikrų, biudžete nenumatytų išlaidų per anksti išsibaigia savaitpinigiai ir profesoriaus daugiau prašyti negalima, ji pasinaudoja tarnaičių kasa. Procentus už tą paskolą ji moka mažai tenešiotomis suknelėmis, tos suknelės ir plunksnuotos skrybėlės, kuriomis išsišveitusi kambarinė sekmadieniais stebina visą tarnaičių pasaulį, greičiausiai yra ir atlyginimas už visokias slaptas misijas ir kitas paslaugas. Vargu ar galima smerkti malonią, tiek tobulybių turinčią moterį už tą vieną kvailystę (jei tai iš viso kvailystė), kad jos karščiausias troškimas, didžiausia svajonė yra rengtis pagal paskutinę madą, kad elegantiškiausi, brangiausi daiktai jai vis dar negana elegantiški ir brangūs, kad tris kartus panešiojusi suknelę, keturiskart skrybėlę, o mėnesį turkišką šalį ji pajunta tiems daiktams baisiausią idiosinkraziją ir brangiausius drabužius parduoda už pačius niekus arba leidžia jais puoštis

tarnaitėms. Nieko nuostabaus, kad estetikos profesoriaus žmona mėgsta gražią išorę, vyras turi tik džiaugtis, kad jo žmona su aiškiu pasigėrėjimu kreipia savo ugningų akių žvilgsnį į gražius jaunikaičius ar kartais truputėlį juos pasivaiko. Retkarčiais matydavau, kad vienas kitas mandagus jaunikaitis, lankantis profesoriaus paskaitas, apsirikdavo ir, užuot ėjęs į auditoriją, tyliai praverdavo duris į profesorienės kambarį ir taip pat tyliai įsmukdavo vidun. Man beveik atrodė, kad tas apsirikimas nebūdavo visai atsitiktinis, mat nė vienas neskubėdavo savo klaidos atitaisyti, ir kas įeidavo, tas tik po geros valandos išeidavo, ir dar toks patenkintas ir nušvitęs, lyg apsilankymas pas profesorienę jam būtų toks pat malonus ir naudingas, kaip jos vyro estetikos paskaita. Gražioji Leticija (tuo vardu buvo profesorienė) nebuvo man ypatingai palanki. Ji neįsileisdavo manęs į savo buduarą ir turbūt gerai darė, nes ir kultūringiausiam pudeliui ne vieta tokiam kambary, kur jis kiekvienam žingsny gali suplėšyti voratinklinius mezginius ar sutepti ant visų kėdžių išmėtytas sukneles. Bet piktasis profesorienės genijus lėmė, kad aš vieną kartą įsiveržiau į jos buduarą. Ponas profesorius per vienus pietus išgėrė daugiau vyno, negu reikėjo, ir nuo to jam nepaprastai pakilo nuotaika. Parėjęs namo, jis visiškai prieš savo paprotį nudrožė tiesiai į žmonos kabinetą, o aš — pats nežinau, kaip man užėjo toks noras,— irgi įsmukau pro duris. Profesorienė buvo su peniuaru, kurio baltumas priminė ką tik iškritusį sniegą, o visas apdaras rodė ir tam tikrą nerūpestingumą, ir giliausią tualeto meną, kuris slypi po paprastumu ir kaip pasislėpęs priešas tuo lengviau nugali. Profesorienė buvo iš tikrųjų žavi, ir įkaušęs profesorius pajuto tai stipriau negu visada. Tirpdamas iš meilės ir susižavėjimo, jis vadino savo meiliąją žmonelę gražiausiais vardais, mylavo ją švelniausiomis glamonėmis ir per visa tai nepastebėjo tam tikro išsiblaškymo, tam tikro nerimo ir vangumo, kurį aiškiai rodė visa profesorienės laikysena. Man tas augantis estetiko švelnumas buvo nemalonus ir įkyrus. Aš prisiminiau savo seną pramogą ir ėmiau šniukštinėti po

grindis. Kaip tik tuo metu, kai profesorius didžiausioj ekstazėj garsiai sušuko: „Dieviškoji, prakilnioji, dangiškoji moterie, eikš...", aš prišokau prie jo ant užpakalinių kojų ir, kaip paprastai tokiais atvejais, grakščiai vizgindamas trumpą uodegėlę, įteikiau jam elegantišką, apelsinų spalvos vyrišką pirštinę, kurią radau po ponios profesorienės sofa. Profesorius įbedė akis į pirštinę ir, tartum staiga pažadintas iš saldaus sapno, sušuko: „Kas čia? Kieno ta pirštinė? Kaip ji pateko į šitą kambarį?" Sulig šiais žodžiais jis paėmė man iš dantų pirštinę, apžiūrėjo ją, pauostė ir vėl suriko: „Kaip čia pateko ta pirštinė? Leticija, sakyk, kas pas tave buvo?" — „Koks tu keistas, mielasis Lotarai,— nedrąsiai atsakė žavioji, ištikimoji Leticija, stengdamasi paslėpti savo sumišimą,— kieno gi ji bus, ta pirštinė? Majorienė buvo užėjusi ir išeidama negalėjo rasti pirštinės, manė, kad bus pametusi ant laiptų." „Majorienė! — suriko profesorius įniršęs.— Majorienė, maža smulkutė moterėlė, kurios visa ranka sutilptų į tą vieną nykštį. Šimts velnių, koks puošeiva buvo čia atėjęs? Juk tas prakeiktas skarmalas kvepia parfumuotu muilu! Nelaimingoji, kas čia buvo, kokia piktadariška pragaro apgaulė sugriovė mano laimę, mano ramybę? Begėde, nedora moterie!"

Profesorienė jau taisėsi alpti, bet įėjo kambarinė, ir aš, nudžiugęs, kad nebereikės žiūrėti į tą nelemtą šeimos sceną, kurią pats sukėliau, greitai sprukau pro duris

Kitą dieną profesorius buvo tylus ir užsidaręs savy; atrodė, kad jam rūpi tik viena vienintelė mintis, persekioja vienas vienintelis klausimas: ar gali būti? Tie žodžiai retkarčiais nejučiomis išsprūsdavo iš jo nebylių lūpų. Vakarop jis pasiėmė skrybėlę ir lazdą, aš pašokau ir linksmai sulojau. Jis pažvelgė į mane ilgu žvilgsniu, jo akys prisipildė ašarų, su giliausiu, nuoširdžiausiu graudulių balse jis tarė: „Mano gerasis Pontas! Ištikimoji, doroji siela!" Paskui jis greitai išbėgo už miesto, o aš nė per žingsnį neatsilikau, tvirtai pasiryžęs pralinksminti vargšelį visais pokštais, kokius tik mokėjau. Tuojau už miesto vartų sutikom baroną Alkibijadą fon Vipą, vieną iš puoš-

niausių mūsų miesto ponų, raitą ant gražaus angliško žirgo. Pamatęs profesorių, baronas grakščiai prijojo artyn ir pasiteiravo apie profesoriaus, o po to apie ponios profesorienės sveikatą. Mano ponas sumišęs pramiksėjo kelis nesuprantamus žodžius. „Iš tikrųjų labai karšta",— tarė baronas ir išsitraukė iš švarko kišenės šilkinę nosinę, bet tuo pačiu mostu išmetė pirštinę, kurią aš savo įpratimu įteikiau profesoriui. Jis skubiai ištraukė man iš dantų pirštinę ir sušuko: „Tai jūsų pirštinė, pone barone?" — „Žinoma,— atsakė šis, nustebintas profesoriaus smarkumo,— žinoma, man rodos, aš ją ką tik išmečiau iš kišenės, ir jūsų paslaugusis pudelis ją pakėlė." — „Tai aš džiaugiuos,— aštriu tonu sušuko profesorius, paduodamas jam pirštinę, kurią aš buvau radęs po sofa ponios profesorienės kambary,— džiaugiuos, galėdamas jums įteikti tos pirštinės dvynę seserį, kurią jūs vakar pametėt!"

Nelaukdamas suglumusio barono atsakymo, profesorius nubėgo įniršęs tolyn.

Aš, suprantama, nesekiau paskui profesorių į jo ištikimosios žmonos kambarį, nes nujaučiau audrą, kuri po valandėlės prapliupo ir kurios dundesys girdėjosi net prieangy. Bet tupėdamas kamputy aš klausiausi ir pamačiau, kaip profesorius iš įniršio liepsnojančiu veidu išstūmė iš kambario tarnaitę, o kai ši išdrįso pasakyti jam kelis įžūlius žodžius, visai išgrūdo ją iš namų. Pagaliau vėlai vakare profesorius, visai nusikamavęs, atėjo į savo kambarį. Aš tyliu inkštimu pareiškiau užuojautą dėl ištikusios jį nelaimės. Tada jis mane apkabino, prispaudė prie krūtinės kaip geriausią, nuoširdžiausią draugą. „Gerasis, dorasis Pontai! — kalbėjo jis griaudžiausiu balsu.— Ištikimoji siela, tu, tu vienas pažadinai mane iš svaigaus sapno, kuris neleido man pamatyti savo gėdos, tu padarei, kad aš galėsiu nusimesti klastingos moters uždėtą jungą ir vėl tapsiu laisvu, nevaržomu žmogum. Pontai, kaip aš tau atsidėkosiu! Niekada, niekada mes nesiskirsim, aš tave žiūrėsiu ir mylėsiu kaip savo geriausią, ištikimiausią draugą, tu vienas mane paguosi, kai mane prispaus sielvartas, prisiminus savo sunkią nedalią."

Tuos jaudinančius kilnios, dėkingos sielos žodžius nutraukė virėja, kuri atlėkė išbalusi, persimainiusiu veidu ir atnešė profesoriui šiurpią žinią, kad ponia profesorienė guli, tampoma baisiausių konvulsijų, ir tuoj tuoj išleis paskutinį atodūsį. Profesorius skriste nuskrido žemyn.

Kelias dienas po to profesoriaus beveik visai nemačiau. Mano maitinimu ligi šiol meilingai rūpinosi pats ponas, dabar tas buvo pavesta virėjai, bet ši bjauri surūgėlė šėrė mane atžagaria ranka ir vietoj įprastų gerų patiekalų numesdavo pačius prasčiausius kąsnelius, kurių ir ėsti nebuvo galima. Kartais ji mane visiškai užmiršdavo, ir aš būdavau priverstas išnaudoti gerus pažįstamus arba net ieškotis grobio, kad tik kaip nors numalšinčiau alkį.

Pagaliau, kai aš, perkaręs ir nusilpęs, nulėpusiom ausim slankiojau po namus, profesorius atkreipė į mane šiokį tokį dėmesį. „Pontai" — sušuko jis šypsodamas, o ir visas jo veidas švietė kaip saulė,— Pontai, mano senas, doras šuneli, kur tu buvai? Aš taip seniai tave bemačiau! Man net atrodo, kad visai prieš mano valią tu buvai apleistas ir prastai šeriamas? Na, eikš, eikš, šiandien aš vėl pats tave pamaitinsiu."

Aš nusekiau paskui gerąjį poną į valgomąjį. Ponia profesorienė, žydinti kaip rožė, švytinčiu it saulė veidu, žengė jam priešais. Abudu buvo tokie meilūs vienas kitam, tokie švelnūs, jinai vadino jį „mano angele", jis ją „mano katyte", ir mylavosi, bučiavosi abu kaip pora balandėlių. Vienas džiaugsmas buvo į juos žiūrėti. Su manim žavioji ponia profesorienė irgi buvo meili, kaip niekada anksčiau, ir gali suprasti, gerasis Murkly, kad, būdamas iš prigimties galantiškas, aš mokėjau elgtis mandagiai ir grakščiai. Kas galėjo nujausti, koks likimas manęs laukia?

Man pačiam būtų sunku smulkiai tau apsakyti visas mano priešų klastas — tas tave nuvargintų; jie stengėsi mane pražudyti ir net daugiau, negu pražudyti. Apsiribosiu vienu kitu įvykiu, kurie padės tau susidaryti teisingą mano nelaimės vaizdą. Mano ponas buvo įpratęs, pats

valgydamas, atiduoti ir man įprastas sriubos, daržovių ir mėsos porcijas čia pat, valgomojo kamputy prie krosnies. Aš valgydavau taip gražiai ir švariai, kad ant parketo nelikdavo nė mažiausios riebalų dėmelės. Bet koks buvo mano išgąstis, kai per vienus pietus, vos tik man prisilietus, indelis subyrėjo į šimtą šukių ir riebi sriuba pasiliejo ant blizgančių grindų. Profesorius piktai aprėkė mane negražiais žodžiais, o profesorienė lyg ir mėgino mane užstoti, bet jos išbalusiam veide aiškiai matėsi kartus apmaudas. Ji tarė, kad jei ta bjauri dėmė ir nesiduos išvaloma, tai juk galima tą vietą nuobliuoti arba įstatyti naują lentutę. Profesorius negalėjo pakęsti jokio remonto, jam ausyse jau trinksėjo staliaus mokinių plaktukai ir obliai, ir meilus profesorienės užtarimas tik dar ryškiau parodė jam mano negrabumą, tad prie minėto plūdimo jis man dar pridėjo kelis stambius antausius. Jausdamasis visai nekaltas, aš stovėjau apstulbęs ir nežinojau, nei ką galvoti, nei ką sakyti. Tik kai tas pasikartojo dar ir dar kartą, tik tada pastebėjau klastą! Man pakišdavo suskilusius indelius, kurie nuo menkiausio prisilietimo subyrėdavo į šimtą šukių. Manęs nebeleido į kambarį, maistą gaudavau iš virėjos, bet tokį menką, kad, alkio kamuojamas, mėgindavau nutverti kokį kaulą ar duonos riekę. Dėl to kas kartą kildavo didžiausias triukšmas, ir man prikaišiodavo savanaudišką vagystę, kai iš tikrųjų galima buvo kalbėti tik apie būtiniausių kūno poreikių tenkinimą.

Bet toliau buvo dar gražiau. Virėja pakėlė riksmą, kad iš virtuvės jai pražuvusi graži avienos kulšis ir kad tikriausiai aš ją pavogęs. Kaip didesnės svarbos namų reikalas, byla atsidūrė pas profesorių. Jis pareiškė niekada nepastebėjęs many polinkio į vagystę ir kad mano vagiliavimo gyslelė esanti visiškai neišsivysčiusi. Be to, negalimas daiktas, sakė jis, kad aš taip būčiau suėdęs avies kulšį, kad nė kaulelio nebūtų likę. Jos pradėjo ieškoti ir... mano guoly atrado kulšies likučius! Murkly! Žiūrėk, su letena ant širdies prisiekiu tau, kad aš buvau visai nekaltas, kad man nė į galvą neatėjo vogti tą kepsnį. Bet

ką padės įtikinėjimai, kad aš nekaltas, jei įrodymai buvo prieš mane! Tuo labiau užpyko profesorius, kuris stojo manęs ginti, o aš jį taip apvyliau. Gerai gavau pylos.

Profesorius ir paskui leisdavo man pajusti savo nemalonę, bet tuo meilesnė buvo ponia profesorienė, ji glostydavo man nugarą — to ji niekada anksčiau nedarydavo — ir net pakišdavo retkarčiais geresnį kąsnelį. Ar galėjau nujausti, kad tai buvo veidmainiška klasta? O vis dėlto netrukus tuo įsitikinau.

Valgomojo kambario durys buvo atlapos. Su tuščiu pilvu aš ilgesingai žvelgiau vidun ir graudžiai minėjau anuos gerus laikus, kada, pasklidus kepsnio kvapui, ne veltui žiūrėdavau prašomai į profesorių, truputėlį, kaip sakoma, uosdamas orą. Tada profesorienė pašaukė: „Pontai, Pontai!" ir, grakščiai suėmusi švelniu nykšteliu ir dailiu bevardžiu gražų kąsnelį kepsnio, atkišo jį man. Galimas daiktas, kad, pagautas entuziazmo ir sukilusio apetito, aš kiek smarkiau, negu reikėjo, griebiau mėsą, bet gležnos lelijinės rankelės tikrai neįkandau, gali manim patikėti, gerasis Murkly. O profesorienė tik suriko: „Bjaurybė šuo!" ir griuvo, lyg alpdama, į krėslą. Aš su siaubu tikrai pamačiau ant jos nykščio kelis lašelius kraujo. Profesorius įsiuto: mušė mane, spardė kojomis, daužė taip negailestingai, kad aš tikrai nebetupėčiau dabar čia su tavim, gerasis katine, prie durų skaisčioj saulutėj, jei nebūčiau kuo greičiausiai sprukęs pro duris ir taip išsigelbėjęs.

Apie grįžimą nebuvo ko ir galvoti. Aš supratau, kad prieš tas pragariškas pinkles, kurias rezgė man profesorienė iš gryno keršto už tą barono pirštinę, nėra apsigynimo, ir nutariau pasiieškoti kito šeimininko. Turint galvoj visas tas gražias dovanas, suteiktas man gerosios motinos gamtos, seniau tai būtų buvę vieni niekai, bet dabar iš alkio ir sielvarto buvau visai nupiepęs ir bijojau, kad su tokia pasigailėtina išvaizda tikrai visur būsiu atstumtas. Liūdnas, slegiamas rūpesčių dėl duonos kąsnio, išslinkau už miesto. Čia išvydau einantį priešais poną baroną Alkibijadą fon Vipą ir, pats nežinau, kaip man ding-

telėjo mintis pasiūlyti jam savo paslaugas. Gal neaiškiai nujaučiau, kad čia sulauksiu progos atsikeršyti nedėkingam profesoriui, kaip vėliau iš tikrųjų ir buvo.

Šokio žingsneliais prisiartinau prie barono, atsitūpiau prieš jį ant užpakalinių kojų ir, matydamas šiokį tokį jo palankumą, nusekiau paskui jį į namus. „Žiūrėkit,— tarė jis kažkokiam vaikinui, kurį vadino kamerdineriu, nors daugiau tarnų ir neturėjo,— žiūrėkit, Frydrichai, koks čia pudelis prie manęs prisiplakė. Kad būtų nors kiek gražesnis!" Bet Frydrichas pagyrė mano veido išraišką ir dailų augumą ir pasakė, kad mano šeimininkas, matyt, prastai mane žiūrėjo ir gal todėl aš nuo jo pabėgau. O kai jis dar pridūrė, kad savo noru prisiplakęs pudelis dažniausiai būna ištikimas, doras šuo, baronas nieko nebesakė ir leido man pasilikti. Nors Frydricho rūpesčio dėka aš greit ėmiau blizgėti, baronas, matyt, ne per daug mane mėgo ir tik iš bėdos leisdavo lydėti jį per pasivaikščiojimus. Bet greit viskas virto kitaip. Kartą vaikščiodami mes sutikom ponią profesorienę. Matai, gerasis Murkly, kokio meilaus būdo yra dori pudeliai — taip, tą ir noriu pasakyti,— nes sakau tau, nors ta moteris ir labai mane nuskriaudė, bet, ją pamatęs, aš pajutau nuoširdų džiaugsmą. Aš šokinėjau aplink ją, linksmai amsėdamas, ir visokiais būdais rodžiau savo pasitenkinimą. „Žiūrėk, Pontas!" — sušuko ji ir, paglosčiusi mane, reikšmingai žvilgtelėjo į sustojusį baroną fon Vipą. Aš šokau atgal prie savo pono, ir jis mane paglamonėjo. Jam, matyt, dingtelėjo kažkokia ypatinga mintis, nes kelis kartus sumurmėjo sau panosėj: „Pontas! Pontas! O, jeigu tai būtų galima!"

Mes atėjom į netoli miesto esančią pasilinksminimų vietovę. Profesorienė susėdo su savo kompanija, kurioje tačiau nebuvo mielojo geraširdžio pono profesoriaus. Baronas fon Vipas išsirinko tokią vietą netoli jų, kad, kitų ne per daug matomas, galėtų visą laiką stebėti profesorienę. Aš atsistojau priešais savo poną ir spoksojau į jį, tyliai vizgindamas uodegėlę, lyg laukdamas įsakymų. „Pontai,— pakartojo jis,— jeigu tai būtų galima! Ką gi,—

pridūrė jis po trumpos tylos,— ką gi, pabandysim!" Tai pasakęs, jis išsitraukė iš piniginės popieriaus skiautelę, parašė pieštuku kelis žodžius, suvyniojo, užkišo man už antkaklio ir, rodydamas į profesorienę, tyliai tarė: „Pontai, allons!" Nebūčiau toks gudrus, juodo ir balto matęs pudelis, koks iš tikrųjų esu, jei tą patį akimirksnį nebūčiau visko atspėjęs. Todėl tuojau prisigretinau prie staliuko, kur sėdėjo profesorienė, ir dėjausi labai trokštąs saldaus pyrago, stovinčio ant jos stalo. Profesorienė buvo nepaprastai meili, viena ranka ji padavė man pyrago, o kita glostė kaklą. Jutau, kaip ji ištraukė raštelį. Po kiek laiko ji pakilo nuo staliuko ir nuėjo į vieną šoninį taką. Aš nusekiau jai iš paskos. Mačiau, kaip ji godžiai skaitė barono laiškutį, paskui išsiėmė iš savo megzto krepšelio pieštuką, parašė ant to paties raštelio kelis žodžius ir vėl jį susuko. „Pontai,— tarė ji, žiūrėdama į mane išdykėlės akimis,— Pontai, tu esi labai gudrus ir protingas pudelis, kai atneši daiktus tinkamu laiku!" Taip sakydama, ji užkišo popieriuką man už antkaklio, ir aš negaišdamas nuliuoksėjau pas savo poną. Tas iš karto atspėjo, kad aš atnešiau atsakymą, ir skubiai ištraukė raštelį iš už antkaklio. Profesorienės žodžiai, matyt, buvo labai guodžiantys ir meilūs, nes barono akys sublizgėjo iš džiaugsmo, ir jis sužavėtas riktelėjo: „Pontai, Pontai, tu puikus pudelis, mano geroji žvaigždė tave man atsiuntė!" Gali suprasti, gerasis Murkly, kad ir aš ne mažiau džiaugiaus, nes jau mačiau, kad po viso, kas įvyko, įsigysiu didžiausią savo pono malonę.

Iš to džiaugsmo aš ir neraginamas ėmiau rodyti visus savo pokštus. Aš kalbėjau šunų kalba, numirdavau, vėl atsigaudavau, neėmiau pyrago iš žydo, o iš krikščionio rankų ėdžiau mielai ir t. t. „Nepaprastai gudrus šuo!" — suriko viena sena dama, sėdinti šalia profesorienės. „Nepaprastai gudrus!" — atsakė baronas. „Nepaprastai gudrus!" — kaip aidas atskriejo profesorienės balsas.

Trumpai tariant, gerasis Murkly, minėtu būdu aš be perstojo nešiojau laiškus, tebenešioju juos ir dabar, kartais nubėgu su laiškeliu net į profesoriaus namus, kai jo

nėra namie. O kai ponas baronas Alkibijadas fon Vipas atslenka kada prietemoj pas žaviąją Leticiją, aš pasilieku prie namų durų ir, vos tik tolumoj pasirodo ponas profesorius, savo lojimu sukeliu tokį pragarišką triukšmą, kad mano ponas irgi pajunta priešą ir gali laiku pasprukti.

Man atrodė, kad negaliu visiškai pritarti Ponto elgesiui, prisiminiau velionio Mucijaus ir savo paties bjaurėjimąsi bet kokiais antkakliais, ir jau tas vienas faktas man parodė, kad dora tiesaus katino siela nesileistų į tokį sąvadavimą. Šią savo nuomonę visai atvirai pasakiau jaunajam Pontui. O jis tik nusikvatojo man į akis ir paklausė, ar kačių moralė jau tokia griežta, ar aš pats nesu vieną kitą kartą išklydęs iš doros kelio, tai yra ko padaręs, kas netelpa į siaurus moralės rėmus? Aš prisiminiau Miną ir nutilau.

— Visų pirma,— kalbėjo Pontas toliau,— visų pirma, mano gerasis Murkly, bendras patyrimo dėsnis sako, jog niekas, kad ir kaip besistengtų, negali pabėgti nuo savo likimo. Kaip mokytas katinas tu gali daugiau apie tai paskaityti vienoj labai pamokančioj ir maloniu stiliumi parašytoje knygoje, antrašte „Jacque le fataliste"[1]. Jei amžinojo likimo buvo lemta, kad estetikos profesorius ponas Lotarijus taptų... na, tu mane supranti, gerasis katine. Be to, savo elgesiu šioj įsidėmėtinoj istorijoj su pirštine — ją reikėtų labiau išgarsinti, parašyk ką nors apie ją, Murkly,— profesorius labai aiškiai įrodė pačios gamtos jam įkvėptą pašaukimą stoti į tą didįjį ordiną, kurio ženklus, patys to nežinodami, labai iškilmingai, su tokiu valdingu orumu nešioja daug daug vyrų. Su šiuo pašaukimu ponas Lotarijus vis tiek nebūtų apsilenkęs, jei ir nebūtų įsikišęs baronas Alkibijadas fon Vipas, nebūtų įsikišęs Pontas. O ar ponas Lotarijus pats nenusipelnė, kad aš pulčiau tiesiai į jo priešo glėbį? Antra vertus, baronas tikriausiai būtų suradęs ir kitų priemonių susižinoti su profesoriene, ir profesorių būtų ištikusi ta pati bėda, tik aš nebūčiau iš to turėjęs tokios naudos, kokią tikrai turiu dabar iš ma-

---

[1] „Žakas fatalistas" *(pranc.)*.

lonių barono ir žaviosios Leticijos santykių. Mes, pudeliai, nesame tokie griežti moralistai, kad mėsinėtume patys save ir niekintume gerus kąsnelius, kuriuos gyvenimas ir taip labai smarkiai apkarpo.

Aš paklausiau jaunąjį Pontą, argi ta nauda, kurią jam duoda tarnyba pas baroną Alkibijadą fon Vipą, tokia jau didelė ir svarbi, kad atsveria visus su ta slegiančia vergija susijusius nemalonumus. Tuo aš jam gan aiškiai daviau suprasti, kad katinas, kurio krūtinėje liepsnoja negęstanti laisvės meilė, tokios vergijos niekada negalėtų pakęsti.

— Tu kalbi,— atsakė Pontas su išdidžia šypsena,— tu kalbi, gerasis Murkly, kaip išmanai, arba, geriau sakant, kaip tau atrodo dėl visiško tavo neapsityrimo aukštesniuose gyvenimo sluoksniuose. Tu nežinai, ką reiškia būti numylėtiniu tokio galantiško, išauklėto žmogaus, koks iš tikrųjų yra baronas Alkibijadas fon Vipas. Manau, nebereikia tau, laisvę mylintis mano katine, sakyti, jog nuo to laiko, kai pasirodžiau jam toks gudrus ir paslaugus, tapau jo didžiausiu favoritu.

Keliais žodžiais nupiešiu tau mūsų gyvenimo būdą ir tu gyvai pajusi, kokia maloni, kokia nuostabi dabar mano padėtis.

Rytą mes (aš ir mano ponas) keliamės ne per anksčiausiai, bet ir ne vėlai — lygiai vienuoliktą. Čia turiu pasakyti, kad mano platus, minkštas guolis yra netoli barono lovos ir kad mudu taip darniai knarkiam, jog, staiga atsibudę, negalim pasakyti, *katras* knarkė. Baronas patraukia varpelio juostą, tuojau pasirodo kamerdineris ir atneša šeimininkui puodelį garuojančio šokolado, o man porceliano dubenėlį puikiausios kvepiančios kavos su grietinėle, kurią aš ištuštinu su tokiu pat apetitu, kaip baronas savo šokoladą. Po pusryčių mudu valandėlę žaidžiam, ta mankšta ne tik naudinga mūsų sveikatai, bet pralinksmina ir sielą. Jei oras gražus, baronas mėgsta pasidairyti su lornetu pro langą ir pasekti praeivius. Jei praeivių nedaug, yra dar kitas žaidimas, kurį baronas gali žaisti visą valandą nepavargdamas. Po mūsų langu grindiny yra akmuo, išsiskiriantis iš kitų savo rusva spalva

ir tuo, kad jo vidury yra ištrupėjusi duobutė. Na tai mes turime taip mikliai nuspjauti žemyn, kad pataikytume tiesiai į tą duobutę. Per ilgas pratybas baronas taip išsimiklino, kad pataiko iš trečio karto ir jau yra laimėjęs ne vienas lažybas. Po šios pramogos seka labai svarbus rengimosi momentas. Išmaniai susišukuoti ir susigarbanoti plaukus, o ypač meniškai susirišti kaklaraištį baronas moka pats ir apsieina be kamerdinerio pagalbos. Kadangi abi šios sunkios operacijos gan ilgai trunka, tat Frydrichas tuo laiku rengia mane. Tai yra pamirkyta drungname vandeny kempine išplauna man kailį, paskui tankiomis šukomis iššukuoja ilgus plaukus, kuriuos kirpėjas dėl gražumo atitinkamose vietose yra palikęs, ir uždeda gražųjį sidabrinį antkaklį, kurį man baronas padovanojo tuojau po to, kai pamatė mano dorybes. Sekančios valandėlės skiriamos literatūrai ir menui, tai yra mes einam į restoraną ar kavinę, suvalgome bifšteksą ar karbonadą, išgeriam stiklelį maderos ir permetam akimis naujausius žurnalus, naujausius laikraščius. Paskui prasideda dieniniai vizitai. Mes aplankome vieną ar kitą didelę aktorę, dainininkę arba baleriną ir nunešam joms dienos naujienas, svarbiausia, papasakojam, kaip praėjo koks nors vakarykštis debiutas. Tiesiog nuostabu, kaip sumaniai baronas Alkibijadas fon Vipas moka patiekti savo naujienas, kad damos visada būtų gerai nusiteikusios. Jokia priešininkė ar bent konkurentė niekada nesusilaukia nė dalelės tokios šlovės, kaip ta garbinamoji, kurios buduare jis sėdi. Pasak jo, ta vargšelė buvo nušvilpta, išjuokta! O jei pasisekimas buvo toks didelis ir puikus, kad jo nebegalima nutylėti, tai baronas visada žino apie tą damą kokią skandalingą istorijėlę, kuri godžiai išklausoma ir labai uoliai skleidžiama toliau, kad tik atsakanti nuodų dozė prieš laiką pakąstų šlovės vainiko žiedus. Garbingesni vizitai pas grafienę A., baronienę B., pasiuntinio žmoną C. ir t. t. užpildo laiką iki keturių; taip baigiasi tikrieji barono darbai, ir jis ramiai gali sėstis prie stalo. Tai vėl dažniausiai būna restorane. Po pietų einam gerti kavos, sužaidžiam partiją biliardo ir, jei oras gra-

žus, truputį pasivaikščiojame — aš paprastai pėsčias, baronas kartais raitas.

Taip ateina teatro valanda, kurios baronas niekada neužmiršta. Atrodo, kad teatre jis vaidina labai svarbų vaidmenį, nes jo pareiga ne tik supažindinti publiką su visu užkulisio gyvenimu ir visais aktoriais, bet ir nurodyti, ką girti ir ką peikti, apskritai žiūrėti, kad skonis neiškryptų iš reikiamų vėžių. Tam jis turi įgimtą pašaukimą. Kadangi ir gražiausiai išauklėtiems mano giminės asmenims neteisingai draudžiama lankytis teatre, tai vaidinimo valandos yra vienintelės, kada aš galiu išsiskirti su savo mieluoju baronu ir pasilinksminti savarankiškai. Kaip aš tą darau, kaip naudojuos pažintimis su itališkais kurtais, angliškais vižlais, mopsais ir kitais kilmingais draugais, apie tai papasakosiu kitą kartą, gerasis Murkly!

Po teatro mes vėl vakarieniaujam restorane, ir linksmoj draugijoj baronas visiškai įsismagina. Tai reiškia, kad visi kalba, visi juokiasi, visiems viskas atrodo „garbės žodis, dieviška", ir niekas nežino nei ko juokiasi, nei ką kalba, nei kas „garbės žodis, dieviška". Bet kaip tik tuo ir pasireiškia pokalbio subtilumas ir visas draugijinis gyvenimas tų žmonių, kurie, kaip mano ponas, yra elegancijos mokslo pasekėjai. Kartais dar vėlai naktį baronas važiuoja kur nors į svečius ir tenai, sako, blizgėte blizga. Apie tai aš irgi nieko nežinau, nes baronas nė karto manęs nebuvo pasiėmęs, tikriausiai dėl rimtų priežasčių.

Kaip puikiai aš miegu savo minkštam patale netoli barono, tu jau žinai. O dabar pasakyk pats, gerasis katine, kaip tokį gyvenimą, kurį aš tau nupiešiau, mano senas surūgėlis dėdė gali vadinti palaidu, kaip jis gali sakyti, kad aš laidokauju? Teisybė, prisipažįstu, prieš kiek laiko aš daviau pagrindo tokiems priekaištams. Aš trankiausi blogoj draugijoj, man buvo vienas malonumas neprašytam įsibrauti į puotas, ypač į vestuves, ir sukelti nereikalingą triukšmą. Bet visa tai dariau ne iš palinkimo į grubias peštynes, tik kad neturėjau aukštesnės kultūros, kurios negalėjau gauti tokiose sąlygose, kokios buvo profesoriaus namuose. Dabar viskas yra kitaip. Bet

ką aš matau? Ateina baronas Alkibijadas fon Vipas! Jis dairosi manęs, švilpia! Au revoir[1], mielasis!

Pontas kaip žaibas šovė prie savo pono. Iš išvaizdos baronas atrodė visiškai toks, kokį aš jį įsivaizdavau iš Ponto pasakojimo. Jis buvo labai aukštas ir ne laibas, bet tiesiog išdžiūvęs kaip šakalys. Jo drabužiai, laikysena, eigastis, judesiai, viskas buvo kaip madų žurnale, bet taip nežmoniškai perdėta, kad visa jo figūra darė kažkokį keistą, fantastišką įspūdį. Jis laikė rankoj trumpą, plonytę nendrelę su metaline rankena ir liepė Pontui per ją keliskart peršokti. Nors aš tai laikiau dideliu pažeminimu, bet turiu pripažinti, kad nuostabus Ponto vikrumas ir jėga dabar jungėsi su elegancija, kurios anksčiau nebuvau jame pastebėjęs. Apskritai, kai baronas žingsniavo sau toliau kaip gaidys išpūtęs krūtinę, įtraukęs pilvą, o Pontas dailiais žingsneliais šokinėjo čia pirm jo, čia šalia jo ir tik trumpai, išdidžiai tesiteikė sveikintis su praeinančiais draugais, tai, iš šalies žiūrint, visas tas jo elgesys man atrodė labai neaiškus, bet vis dėlto imponavo. Nujaučiau, ką mano draugas Pontas turėjo galvoj, kalbėdamas apie aukštesnę kultūrą, ir kaip galėdamas stengiausi tą sąvoką perprasti. Bet tas man labai sunkiai sekėsi, geriau sakant, mano pastangos ėjo niekais.

Vėliau supratau, kad visos teorijos, visos problemos, kurias sukuria mūsų protas, prieš tam tikrus reiškinius yra bejėgės ir kad pažinti juos galima tik per gyvą praktiką. Ta aukštesnė kultūra, kurią pasiekė baronas Alkibijadas fon Vipas ir pudelis Pontas, kaip tik ir priklauso prie tokių reiškinių.

Baronas Alkibijadas fon Vipas, eidamas pro šalį, labai aštriai nužvelgė mane pro lornetą. Man pasirodė, kad jo žvilgsny matėsi smalsumas ir pyktis. Gal jis kartais pastebėjo Pontą su manim kalbant, ir tas jam nepatiko? Man pasidarė truputį nejauku, ir aš skubiai užlėkiau laiptais aukštyn.

---

[1] Sudie *(pranc.)*.

Norėdamas atlikti visas uolaus autobiografo pareigas, dabar turėčiau vėl aprašyti savo sielos būseną ir geriausiai galėčiau tą padaryti keliais subtiliais eilėraščiais, kurie man pastaruoju metu, taip sakant, tiesiog byra iš kailinių rankovės. Bet...

(Mak. l.) ... su šiais paikais niekingais žaisliukais pragaišinai geriausius savo metus. O dabar dejuoji, senas kvaily, ir kaltini likimą, prieš kurį įžūliai statei ragus! Kas tau darbo tie ponai, tas visas pasaulis, iš kurio šaipeisi, laikydamas visus kvailiais, o kvailiausias pasirodei pats! Amato, amato reikėjo žiūrėti, vargonus statyti, o ne vaidinti raganių, aiškiaregį. Tada nebūtų man jos pagrobę, mano žmona būtų su manim, sėdėčiau sau dirbtuvėj kaip nagingas meistras, o pameistriai kaukšėtų, trinksėtų aplink, statytume sau vargonus, kurių verta būtų pasižiūrėti ir paklausyti labiau negu kitų. O Kjara! Gal žvitrūs berniūkščiai kabintųsi man apie kaklą, gal meilią dukrytę sūpuočiau ant kelių. Šimts velnių, kas gi man neleidžia kad ir šią akimirką bėgti ir ieškoti visame pasauly savo dingusios žmonos!

Su šiais žodžiais maestro Abrahamas nutraukė savo monologą, numetė pradėtą dirbti mažą automatėlį ir visus įrankius po stalu, pašoko ir ėmė smarkiai vaikščioti po kambarį. Mintis apie Kjarą — apie ją jis dabar bemaž visada galvodavo — sukėlė jo širdy skausmingą graudulį, ir kaip anuomet su Kjara prasidėjo jo tobulesnis gyvenimas, taip dabar išnyko jam tas atkaklus, iš žemesnės prigimties kilęs apmaudas, kam jis nusigręžė nuo savo amato ir išdrįso imtis tikrojo meno. Jis atsivertė Severino knygą ir ilgai žiūrėjo į mieląją Kjarą. Nesąmoningai, kaip lunatikas, kuris veikia, stumiamas vidinės minties, maestro Abrahamas automatiškai priėjo prie vienos dėžės kambario kertėj, nukraustė nuo jos knygas ir kitus daiktus, atidarė, išėmė stiklinį rutulį ir visą paslaptingojo eksperimento su nematomąja mergele aparatą, pririšo rutulį prie plonos šilkinės virvutės, karančios nuo lubų, ir sustatė kambary viską taip, kaip reikėjo, dirbant su paslėp-

tu orakulu. Kai viskas buvo baigta, jis pabudo iš mieguisto svaigulio ir labai nustebo pamatęs, ką padarė.

— Ak,— sudejavo jis balsu ir, visai nusilpęs, nusiminęs, susmuko krėsle.— Ak, Kjara, vargše dingusi Kjara, niekada aš nebegirdėsiu tavo saldaus balso, skelbiant tai, kas slypi giliai žmogaus krūtinėj. Nebėra man paguodos žemėj, nebėra kitos vilties, kaip kapas!

Tada rutulys susiūbavo ir pasigirdo melodingas garsas, tartum vėjelis būtų padvelkęs į arfos stygas. Bet veikiai garsas virto žodžiais:

Grįžta džiaugsmas, ir viltis
Vėl krūtinėj suplasnojo;
Tau padėčiau, bet lemtis
Pančioja rankas ir kojas.
Tvirtas būk! Tau laimė moja.
Niūrų skausmą išsklaidys
Daug kentėjus mylimoji.
Džiaugsmą žada ateitis.

— O gailestingasis dangau,— sukuždėjo senis drebančiomis lūpomis,— tai ji, ji pati kalba man iš aukšto dangaus; jos nebėra gyvųjų tarpe!

Tada tas pats melodingas tonas dar kartą suskambėjo, ir dar tyliau, dar toliau suaidėjo žodžiai:

Neįveiks blyški mirtis
Meile degančios krūtinės;
Vakaro žaras matys
Tas, kas rytą taip kankinos.
Greit nukris skausmų grandinės,
Valanda laukta arti.
Te drąsa tave gaivina,
Te negąsdina lemtis.

Čia stiprėdami, čia vėl nykdami tolumoj, šie švelnūs tonai užliūliavo senuką, ir miegas jį apglėbė savo juodais sparnais. Bet toje tamsoje kaip spindinti, skaisti žvaigždė

iškilo praėjusios laimės sapnas, ir maestro vėl glaudė Kjarą prie savo krūtinės, vėl jie buvo jauni ir laimingi, ir jokia niūri dvasia negalėjo sudrumsti jų meilės rojaus.

(Leidėjas turi priminti maloniajam skaitytojui, kad čia katinas vėl išplėšė kelis makulatūros lapus, ir šioje istorijoje šalia daugybės kitų atsirado dar viena spraga. Bet pagal puslapių skaičių trūksta tik aštuonių skilčių, kur, atrodo, nieko labai svarbaus nebuvo, nes tęsinys šiaip taip siejasi su tuo, kas pasakyta anksčiau. Taigi toliau seka:)

...nebuvo ko laukti. Kunigaikštis Irenėjus apskritai buvo užkietėjęs visokių nepaprastų įvykių priešas, ypač jeigu jam pačiam reikėdavo juos tirti. Todėl, kaip visada kritiškais atvejais, jis šniaukštelėjo dvigubą dozę tabako, įbedė į leibjėgerį garsųjį, triuškinantį Frydricho žvilgsnį ir tarė:

— Lebrechtai, man rodos, kad pats esi lunatikas, matai dvasias ir keli nereikalingą paniką?

— Šviesiausiasis valdove,— labai ramiai atsakė leibjėgeris,— išvykite mane kaip paskutinį niekšą, jei viskas nebuvo lygiai taip, kaip aš sakiau. Aš tiesiai ir drąsiai kartoju: Rupertas yra bjaurus sukčius.

— Ką? — suriko kunigaikštis, užsiplieskęs pykčiu.— Rupertas, mano senas, ištikimas kaštelionas, kuris penkiasdešimt metų tarnauja kunigaikščių namuose, kurio priežiūroj niekada nerūdijo nė vienas užraktas ir visos durys visada buvo laiku užrakinamos ir atrakinamos, tas žmogus sukčius? Lebrechtai! Velnias tave apsėdo! Tau ne visi namie! Šimts per...

Kunigaikštis užsikirto, kaip visada, sugavęs save keikiantis ir prisiminęs, kad tai nesiderina su kunigaikščio orumu. Leibjėgeris pasinaudojo ta akimirka ir greit įterpė:

— Šviesiausiasis valdovas tuojau karščiuojasi ir taip bjauriai keikia, o juk tokių dalykų negalima nutylėti, negalima sakyti nieko kito, kaip tik gryniausią teisybę.

— Kas karščiuojasi? — atsakė kunigaikštis jau ramiau.— Kas keikia? Asilai keikia! Prašau man visą tą is-

toriją kuo trumpiausiai pakartoti, kad aš galėčiau slaptame posėdy pranešti apie tai savo patarėjams, smulkiai apsvarstyti ir nutarti, kokių griebtis priemonių. Jei Rupertas tikrai sukčius, tada... Na, tada matysim, ką daryti.

— Kaip sakiau,— pradėjo leibjėgeris,— vakar man su deglu lydint namo panelę Juliją, pro mus šmėkštelėjo tas pats žmogus, kuris jau seniai čia slankioja. „Palauk,— tariau sau,— vieną kartą aš tą nenaudėlį pagausiu." Nulydėjęs maloniąją panelę laiptais ligi durų, užgesinau deglą ir atsistojau patamsy. Netrukus tas pats žmogus išlindo iš krūmų ir tyliai pasibeldė į duris. Aš atsargiai prislinkau artyn. Durys atsidarė, išėjo mergina, ir su ja nepažįstamasis įsmuko vidun. Tai buvo Nanė, juk šviesiausiasis valdovas pažįstate gražiąją ponios patarėjos Nanę?

— Coquin[1],— suriko kunigaikštis,— su aukštais, karūnuotais asmenimis nekalbama apie jokias gražiąsias Nanes! Bet pasakok toliau, mon fils[2].

— Taigi,— kalbėjo leibjėgeris,— taigi, gražioji Nanė, niekada nemaniau, kad ji galėtų išdarinėti tokias kvailystes. Vadinasi, tai tik kvaila meilės istorija, pamaniau, bet niekaip man netilpo galvoj, kad čia jau ir viskas, kad jokios paslapties čia nėra. Aš nesitraukiau nuo namų. Po geros valandos pareina namo ponia patarėja, ir vos tik įžengia pro duris, viršuj atsidaro langas ir neįtikėtinai vikriai iššoka tas svetimas vyrukas tiesiai ant gražiausių gvazdikų ir leukonijų puodų, kurie ten aptverti stovi ir kuriuos panelė Julija pati rūpestingiausiai prižiūri. Sodininkas rėkia visu balsu, jis stovi už durų su šukėmis ir nori skųstis pačiam šviesiausiajam valdovui. Bet aš jo neleidau, nes tas galgonas nuo pat ryto girtas.

— Lebrechtai,— pertraukė kunigaikštis leibjėgerį,— Leibrechtai, tai labai panašu į plagijatą, visa tai dedasi pono Mocarto operoj „Figaro vedybos", kurią aš mačiau Prahoje. Laikykis teisybės, jėgeri!

---

[1] Niekše *(pranc.)*.
[2] Mano sūnau *(pranc.)*.

— Gryna teisybė,— dievagojosi jėgeris,— galiu savo krauju patvirtinti. Bernas nukrito, ir aš jau buvau jį bečiumpąs, bet jis kaip žaibas pašoko ir nudūmė tiesiai... kur? Kaip galvojat, jūsų šviesybe, kur jis nuskuto?

— Aš nieko negalvoju,— iškilmingai atsakė kunigaikštis,— netrikdyk manęs nereikalingais klausimais, jėgeri, pasakok ramiai visą istoriją iki galo! Tada aš galvosiu.

— Tas nepažįstamasis,— pasakojo toliau jėgeris,— nuskuodė tiesiai į negyvenamą paviljoną. Taigi negyvenamą! Vos tik jis pasibeldė, viduj sužibo šviesa, ir pro duris išėjo ne kas kitas, tik gerasis, teisingasis ponas Rupertas, jis įleido nepažįstamąjį į vidų ir vėl užrakino duris. Dabar matote, jūsų šviesybe, kad Rupertas palaiko ryšius su pavojingais svetimšaliais, kurie tikrai turi piktų kėslų, šiaip neslankiotų patamsiais. Kas žino, ko jie siekia, juk gali būti, kad net tyliame, ramiame Zighartshofe pikti žmonės kėsinasi į mano šviesiausiąjį valdovą.

Kunigaikštis Irenėjus laikė save labai įžymia asmenybe, taigi nenuostabu, kad retkarčiais jam prisisapnuodavo visokios dvaro intrigos ir pikti sąmokslai. Pastarieji leibjėgerio žodžiai sunkiai užgulė jam širdį, ir jis kelias akimirkas giliai mąstė.

— Jėgeri,— tarė jis pagaliau išplėtęs akis,— jėgeri, tu teisus. Ta istorija su nežinomuoju, kuris čia slankioja, su šviesa, naktimis pasirodančia paviljone, yra rimtesnė, negu iš pirmo žvilgsnio atrodo. Mano gyvybė Dievo rankoj! Bet mane supa ištikimi tarnai, ir jei katras iš jų už mane pasiaukotų, to šeimą aš gausiai aprūpinčiau! Paskleisk tą žinią, gerasis Lebrechtai! Tu žinai, kad valdovo širdis nežino nei kokio nerimo, nei žmogiškosios mirties baimės, bet jis turi pareigų savo šaliai, dėl jos jis turi saugotis, tuo labiau kad sosto įpėdinis dar nepilnametis. Todėl aš nekelsiu kojos iš rūmų, kol paviljono intriga nebus likviduota. Pasakyk, kad atvyktų urėdas su visais medžiokliais ir kitais miško tarnautojais, tegu visi mano žmonės apsiginkluoja. Paviljoną reikia tuojau apsupti, o rūmus gerai užrakinti. Pasirūpink tuo, gerasis Lebrechtai. Aš pats prisisegiau savo medžioklinį peilį, užtaisyk mano

dvivamzdžius pistoletus, tik neužmiršk saugiklio, kad neįvyktų kokia nelaimė. Ir jeigu sąmokslininkai kitaip nepasiduotų ir reikėtų šturmuoti paviljoną, tai praneškite man, kad galėčiau pasitraukti į vidinius apartamentus. Tik gerai apieškokit belaisvius, prieš vesdami prie sosto, kad iš nevilties kuris... bet ko stovi, ko spoksai į mane ir šypsais, ką tai reiškia, Lebrechtai?

— Tai,— atsakė leibjėgeris su gudria mina,— tai, kad aš manau, nereikia šaukti urėdo su jo žmonėmis.

— Kodėl,— supyko kunigaikštis.— Kodėl nereikia? Tu, rodos, drįsti man prieštarauti? O pavojus kas sekundę auga. Šimts per... Lebrechtai, šok ant žirgo... urėdą... jo žmones... su užtaisytais šautuvais... tučtuojau kad būtų čia!

— Jie gi jau čia, jūsų šviesybe,— atsakė leibjėgeris.

— Ką? Kaip? — sušuko kunigaikštis ir išsižiojo iš nustebimo.

— Aš dar su tamsa buvau pas urėdą,— tęsė leibjėgeris.— Paviljonas jau taip apsuptas, kad nė katė nepaspruks, o jau žmogus tuo labiau.

— Tu puikus jėgeris, Lebrechtai, ir ištikimas kunigaikščio namų tarnas,— tarė sujaudintas kunigaikštis.— šoklį, tą niekšą, kur neprašytas įsikraustė į paviljoną, aš dalio, kurį aš pats liepsiu sugalvoti ir nukalti iš sidabro ar aukso, nelygu kiek žmonių žus šturmuojant paviljoną.

— Jei leisite, jūsų šviesybe,— atsakė jėgeris,— tai mes tuojau imsimės darbo. Tai yra išlaušim paviljono duris, suimsim valkatas, kurie ten slapstosi, ir po visam. Taip, taip, tą berną, kur tiek kartų man paspruko, tą prakeiktą šoklį, t ąniekšą, kur neprašytas įsikraustė į paviljoną, aš jį pačiupsiu, tą sukčių, kur išgąsdino panelę Juliją!

— Koks niekšas išgąsdino Juliją? — paklausė patarėja Bencon, įeidama į kambarį.— Apie ką jūs, gerasis Lebrechtai?

Iškilmingai pasitempęs, kaip žmogus, kurį ištiko didelė, baisi bėda ir kuris visom jėgom stengiasi jai atsispirti,

kunigaikštis žengė prie patarėjos. Jis paėmė jos ranką, švelniai paspaudė ir labai maloniu balsu tarė:

— Bencon! Net ir toliausiam, nuošaliausiam kampely kunigaikščio galvai gresia pavojus. Tokia jau kunigaikščio dalia, kad geriausia, atlaidžiausia širdis neapsaugo jo nuo pikto demono, kuris parsidavėlių vasalų krūtinėje sukursto pavydą ir valdžios troškimą! Bencon, juodžiausia išdavystė pakėlė prieš mane savo gyvatišką medūzos galvą! Jūs matote mane didžiausiam pavojuj. Katastrofos valanda artėja, galbūt šiam ištikimajam turėsiu dėkoti už savo gyvybę ir sostą! O jei kitaip bus lemta... tai nusilenksiu likimo valiai. Aš žinau, jūs tebesaugote savo jausmus man, ir aš, kaip tas karalius vokiečių rašytojo tragedijoj, kurią pasigavusi kunigaikštytė Hedviga neseniai mane supykino per arbatą, galiu kilniaširdiškai sušukti: „Niekas nežuvo, nes jūs tebesat mana!" Pabučiuokit mane, geroji Bencon! Brangioji Malchen, mes esam ir būsim, kokie buvom! Dieve šventas, iš baimės aš, rodos, niekus paistau! Būkime narsūs, brangioji, kai išdavikai bus suimti, aš juos sunaikinsiu vienu žvilgsniu. Leibjėgeri, pradėkite paviljono puolimą.

Leibjėgeris buvo beišeinąs.

— Palauk,— suriko patarėja Bencon,— kokį puolimą? Kokio paviljono?

Kunigaikščio įsakymu leibjėgeris turėjo dar kartą tiksliai atraportuoti visą įvykį.

Leibjėgerio pasakojimo patarėja klausėsi su vis didėjančiu susidomėjimu. Kai jis baigė, ji juokdamasi sušuko:

— Oi, tai komiškiausias nesusipratimas, koks tik begali būti! Prašom tuojau paleisti namo urėdą su žmonėmis, maloningasis pone. Nėra jokio sąmokslo, jums negresia nė mažiausias pavojus, maloningasis pone. Nežinomasis paviljono gyventojas jau yra jūsų belaisvis.

— Kas, koks nelaimingasis gyvena paviljone be mano leidimo? — paklausė labai nustebęs kunigaikštis.

— Tai princas Hektoras slepiasi paviljone,— sušnibždėjo patarėja kunigaikščiui į ausį.

Kunigaikštis atšoko kelis žingsnius atgal, lyg kokia nematoma ranka būtų jam staiga trenkusi per galvą. Paskui suriko:

— Kas? Kaip? Est-il possible?[1] Bencon, ar aš sapnuoju? Princas Hektoras?

Kunigaikštis metė žvilgsnį į leibjėgerį, kuris apstulbęs maigė rankose skrybėlę.

— Jėgeri! — užsipuolė jį kunigaikštis.— Jėgeri! Nešdinkis į apačią, tegu urėdas ir jo žmonės tuojau eina namo! Kad aš nė vieno nematyčiau! Bencon,— kreipėsi jis po to į patarėją,— geroji Bencon, įsivaizduokit, Lebrechtas princą Hektorą pavadino bernu, sukčium! Nelaimingasis! Bet telieka tai tarp mūsų, tai valstybinė paslaptis. Kalbėkit, paaiškinkit, kaip galėjo atsitikti, kad princas dėjosi išvažiuojąs ir slapstėsi čia, tartum ieškodamas nuotykių?

Leibjėgerio budrumas išgelbėjo ponią Bencon iš didelio keblumo. Būdama visiškai įsitikinusi, kad jai nenaudinga atskleisti kunigaikščiui princo slapstymąsi Zighartshofe, o dar labiau jo pasikėsinimą į Juliją, ji vis dėlto matė, kad ir tylėti negalima, nes kas minutę augo pavojus ir Julijai, ir visam planui, kurį jinai, Bencon, su tokiu vargu stengėsi įgyvendinti. Dabar, kada leibjėgeris susekė princo slėptuvę ir jam grėsė pavojus nelabai garbingai būti sučiuptam, dabar ji galėjo princą išduoti, nepakenkdama Julijai. Taigi ji išaiškino kunigaikščiui, jog, matyt, meilės vaidas su kunigaikštyte Hedviga privertė princą apsiskelbti staiga išvykstančiu ir su ištikimu kamerdineriu slapstytis netoli mylimosios. Teisybė, šis sumanymas turįs kažką romantiško, nepaprasto, bet kuris įsimylėjėlis nėra į tai linkęs? Tarp kitko, princo kamerdineris yra karštas jos Nanės garbintojas, ir ši išdavusi jai visą tą paslaptį.

— O,— sušuko kunigaikštis,— ačiū Dievui, tai kamerdineris, o ne pats princas buvo įsigavęs į jūsų namus ir iššoko pro langą tiesiai ant gėlių vazonų kaip pažas

[1] Ar gali būti? *(pranc.).*

Cherubinas. Man jau buvo bekylančios visokios nemalonios mintys. Princas, ir šokinėja pro langą — kurgi tai girdėta!

— O! — atsakė ponia Bencon, šelmiškai šypsodama.— O aš pažįstu vieną kunigaikštį, kuris neniekino kelio pro langą, kai...

— Jūs mane erzinat,— nutraukė ją kunigaikštis,— nepaprastai erzinat, Bencon! Nekalbėkim apie tai, kas praėjo, verčiau pagalvokim, ką dabar daryti su princu! Susidarė tokia bjauri padėtis, kad visa diplomatija, visa valstybinė teisė, visas dvaro kodeksas eina velniop! Ar man jį ignoruoti? Ar atsitiktinai aptikti? Ar... ar? Viskas sukasi galvoj kaip verpetas. Štai kas išeina, kai kunigaikščių galvos užmiršta orumą ir leidžiasi į keistus romantiškus nuotykius!

Ponia Bencon iš tikrųjų nežinojo, kaip toliau elgtis su princu. Bet ir šis sunkumas išsisprendė laimingai. Mat, nespėjus patarėjai atsakyti, įėjo senis kaštelionas Rupertas, įteikė kunigaikščiui mažą sulankstytą laiškelį ir, šelmiškai šypsodamas, pareiškė, jog tai iš aukšto asmens, kurį jis turįs garbės netoli nuo čia saugoti kaip belaisvį.

— Tai tu žinojai, Rupertai,— labai maloningai tarė jam kunigaikštis,— žinojai, kad...? Na, aš visados laikiau tave teisingu, ištikimu savo namų tarnu, tu ir dabar tą įrodei, nes, klausydamas mano kilniojo žento įsakymo, atlikai savo pareigą. Aš pagalvosiu, kuo tave apdovanoti.

Rupertas padėkojo labai nužemintais žodžiais ir išėjo iš kambario.

Dažnai pasitaiko gyvenime, kad žmogus kaip tik tada laikomas itin doru ir sąžiningu, kai yra iškrėtęs kokią šunybę. Tokia mintis dingtelėjo poniai Bencon, kuri geriau numanė piktus princo kėslus ir buvo įsitikinus, kad veidmainiui seniui Rupertui žinoma ta niekšinga paslaptis.

Kunigaikštis atplėšė laiškelį ir perskaitė:

Che dolce più, che più giocondo stato
Saria, di quel d'un amoroso core?
Che viver più felice e più beato,

Che ritrovarsi in servitù d'Amore?
Se non fosse l'huom sempre stimulato
Da quel sospetto rio, da quel timore,
Da quel martir, da quella frenesia,
Da quella rabbia, detta gelosia.

Šiame didžiojo poeto eilėrašty Jūs, šviesusis kunigaikšti, rasite mano paslaptingo elgesio priežastį. Aš maniau, kad manęs nemyli ta, kurią aš dievinu, kuri yra mano gyvybė, visa mano viltis ir ilgesys, kuriai liepsnoja karščiausia ugnis mano degančioj krūtinėje. Kokia laimė! Aš patyriau ką kita, prieš kelias valandas sužinojau, kad esu mylimas, ir palieku savo slėptuvę. Meilė ir laimė, tai šūkis, kuriuo pranešu apie save. Netrukus pasveikinsiu Jus, mano kunigaikšti, ir pareikšiu sūnaus pagarbą.

Hektoras

Gal malonusis skaitytojas nepyks, jei biografas kelias sekundes nutrauks savo pasakojimą ir pamėgins išversti tą itališką eilėraštį. Jis maždaug šitaip skamba:

Ar būna nuostabesnis laimės rytas,
Nei tas, kai meilė skaisčiai suliepsnoja,
Ar dar yra didesnis džiaugsmas kitas
Už tą, kur meilė sielai dovanoja?
Jeigu sapnai jos klaikūs neblaškytų,
Įtaringumo šmėkla neramioji,
Kančia ir baimė, pyktis, beprotybė,
Baisus pavydas, ilgesys beribis.

Kunigaikštis du tris kartus labai atidžiai perskaitė eilėraštį, ir juo ilgiau skaitė, tuo rūsčiau raukė kaktą.

— Bencon,— tarė jis pagaliau,— kas yra princui? Eilėraštis, itališkas, eilėraštis karūnuotai galvai, aukštakilmiui uošviui, vietoj aiškaus, protingo pasiaiškinimo? Ką tai reiškia? Kažkokia nesąmonė. Princas atrodo visiškai

nepritinkamai netekęs galvos. Kiek suprantu, eilėrašty kalbama apie meilės džiaugsmus ir pavydo kančias. Ką jis nori pasakyti, kam, dėl Dievo meilės, jis čia gali pavydėti? Pasakykit, geroji Bencon, ar jūs tame princo laiškely įžiūrit bent kibirkštėlę sveiko proto?

Ponia Bencon nutirpo, pajutusi tą gilesnę princo žodžių prasmę, kurią jai nesunku buvo atspėti po vakarykščio įvykio jos namuose. Kartu ji negalėjo nesistebėti tuo gudriu posūkiu, kurį sugalvojo princas, norėdamas švarus išeiti iš savo slėptuvės. Bet, nė iš tolo neužsimindama apie tai kunigaikščiui, ji stengėsi iš šios situacijos išpešti ko daugiau naudos sau, Kreisleris ir Abrahamas — štai asmenys, kurių ji bijojo, kurie galėjo sužlugdyti jos slaptus planus, ir prieš juos ji manė turinti griebtis kiekvieno ginklo, koks tik pasitaikys po ranka.

Ji priminė kunigaikščiui, ką andai buvo sakiusi apie aistrą, suliepsnojusią kunigaikštytės krūtinėj. Akylas princas, dėstė ji toliau, pastebėjęs ir kunigaikštytės nuotaiką, ir keistą, egzaltuotą Kreislerio elgesį, ir jis pradėjęs įtarinėti tarp jų kažkokius beprotiškus santykius. Tuo galima paaiškinti, kodėl princas kėsinosi į Kreislerio gyvybę, kodėl jis, manydamas nužudęs Kreislerį, pasišalino, nenorėdamas matyti kunigaikštytės skausmo ir nusiminimo, bet paskui, išgirdęs, kad Kreisleris gyvas, meilės ir ilgesio stumiamas, grįžo atgal ir slapta ją stebėjo. Taigi, pavydą, apie kurį kalbama eilėrašty, galėjęs sukelti tik Kreisleris, todėl esą reikalinga ir patartina ateity nebeleisti Kreisleriui apsigyventi Zighartshofe, nes atrodo, kad jis kartu su maestro Abrahamu rengė sąmokslą prieš visą kunigaikščio dvarą.

— Bencon,— rimtai tarė kunigaikštis,— Bencon, aš prisiminiau, ką jūs man sakėte apie žeminantį kunigaikštytės jausmą, ir dabar nė už skatiką netikiu jūsų žodžiais. Mano dukters gyslose teka kunigaikščių kraujas...

— Ar jūs, maloningasis pone,— smarkiai sušuko ponia Bencon, paraudusi iki pat ausų,— manote, kad kunigaikščių kraujo moteris gali įsakinėti savo širdžiai, savo gyvybės pulsavimui, kaip jokia kita?

— Jūs šiandien labai keistai nusiteikusi, patarėja! — su apmaudu atšovė jai kunigaikštis.— Aš kartoju, jei kunigaikštytės širdyje ir buvo kilusi kokia žema aistra, tai čia buvo tik ligos priepuolis, mėšlungis, taip sakant,— juk ją vargina spazmai,— ir tas priepuolis greit būtų praėjęs. O dėl Kreislerio, tai jis labai įdomus žmogus, tik jam trūksta kultūros. Netikiu, kad jis būtų toks įžūlus ir išdrįstų pakelti akis į kunigaikštytę. Jis įžūlus, bet visai kitoniškai. Argi jūs manot, kad kunigaikštytė rastų atgarsį to keistuolio širdyje, jeigu tokia aukštakilmė asmenybė išvis galėtų taip nusižeminti ir jį pamilti? Juk, Bencon,— entre nous soit dit,— jis ne kažin kokios nuomonės apie mus, karūnuotas galvas, ir kaip tik ta juokinga, banali kvailystė ir neleidžia jam gyventi dvare. Taigi, lai gyvena kitur. Bet jeigu jis sugrįš, aš jį mielai priimsiu. Mat, kaip man sakė maestro Abrahamas,— beje, maestro Abrahamą palikit ramybėj, Bencon, jo rengiami sąmokslai visada nešė vien tik naudą kunigaikščių namams. Ką aš čia norėjau pasakyti? A! Kaip man sakė maestro Abrahamas, kapelmeisteris ne tik buvo nederamai priverstas bėgti iš mūsų, nors aš pats jį buvau maloniai priėmęs dvare, bet ir šiaip jis yra ir liks protingas žmogus, kuris, nepaisant savo keisto būdo, mane linksmina, et cela suffit![1]

Taip šaltai sutramdyta, patarėja apstulbo iš pykčio. Manydama, kad smagiai plaukia pasroviui, ji netikėtai atsitrenkė į povandeninę uolą.

Rūmų kieme pasigirdo didelis triukšmas. Atidundėjo ilga eilė karietų, lydimų stipraus būrio didžiojo kunigaikščio husarų. Iš karietų išlipo oberhofmaršalas, prezidentas, kunigaikščio patarėjai ir daugelis Zighartsveilerio įžymiųjų žmonių. Miestelį buvo apskriejusi žinia, kad Zighartshofe prieš kunigaikštį kilo revoliucija, ir štai ištikimieji pavaldiniai ir kiti dvaro gerbėjai atskubėjo ginti kunigaikščio ir atsivežė tėvynės gynėjus, kuriuos su dideliu vargu buvo išprašę iš gubernatoriaus.

---

[1] Ir to pakanka! *(pranc.)*.

Susirinkusieji taip garsiai skelbė savo pasiryžimą atiduoti gyvastį už maloningąjį valdovą, kad per tą riksmą jis negalėjo nė žodžio ištarti. Pagaliau, kai kunigaikštis jau buvo bepradedąs kalbą, įėjo vadovaujantis karininkas ir paklausė, koks bus operacijos planas.

Tokia jau žmogaus prigimtis, kad visada, kai didelis, baimės įvaręs pavojus staiga pasirodo besąs tik skudurinė kaliausė, mes pajuntame apmaudą. Džiaugsmą jaučiam tada, kai laimingai išvengiam pavojaus, bet ne tada, kai pamatom, kad jo nė būti nebuvo.

Taip įvyko ir dabar. Kunigaikštis vos begalėjo nuslėpti savo apmaudą ir nepasitenkinimą bereikalingai sukeltu sąmyšiu.

Argi jis galėjo pasakyti, kad visas triukšmas kilo dėl kamerdinerio pasimatymo su kambarine, dėl romantiškai įsimylėjusio princo pavydo? Kunigaikštis laužė galvą. Įtempta tyla salėje, drumsčiama tik šaunaus, pergalingo žirgų žvengimo kieme, užgulė jo mintis it sunkus akmuo.

Pagaliau jis atsikrenkštė ir su patosu pradėjo:

— Mano ponai! Stebuklingu dangaus surėdymu... Ko norit, mon ami[1]?

Šiuo klausimu kreipdamasis į hofmaršalą, kunigaikštis nutraukė savo kalbą. Hofmaršalas iš tikrųjų linkčiojo ir žvilgsniais rodė, kad turi pasakyti kažką svarbaus. Paaiškėjo, kad ką tik atvyko princas Hektoras.

Kunigaikščio veidas nušvito, jis pamatė, kad keliais žodžiais galės peršokti pavojų, kuris neva grėsė jo sostui, ir visą garbingą susirinkimą burtininko mostu paversti priėmimu princo atvykimo proga. Jis taip ir padarė!

Po valandėlės įėjo princas Hektoras su blizgančia paradine uniforma, gražus, stiprus, išdidus, kaip jaunas, vilyčias laidantis dievaitis. Kunigaikštis žengė kelis žingsnius jo sutikti, bet tuojau, it žaibo trenktas, atšoko atgal. Paskui princą Hektorą į salę įlėkė princas Ignacas. Deja, kunigaikštukas kasdien darėsi vis kvailesnis ir koktesnis.

---

[1] Mano drauge *(pranc.)*.

Matyt, rūmų kieme stovintys husarai jam nepaprastai patiko, nes iš vieno jis buvo išprašęs kardą, krepšį ir kiverį ir, išsidabinęs tomis grožybėmis, dabar pasišokinėdamas, it raitas šuoliavo po salę su nuogu kardu rankoj, geležiniu dėklu uoliai tarškindamas į grindis, ir juokėsi, kikeno, net malonu buvo žiūrėti.

— Partez... décampez! Allez-vous-en tout de suite,[1]— griausmingu balsu sušuko kunigaikštis, degančiomis akimis varstydamas išsigandusį Ignacą, ir šis kuo greičiausiai spruko lauk.

Susirinkusieji turėjo tiek takto, kad nepastebėjo nei princo Ignaco, nei visos tos scenos.

Kunigaikštis, vėl kaip saulė šviesdamas savo gerumo ir malonės spinduliais, pasikeitė su princu keliais žodžiais, paskui abu, kunigaikštis ir princas, apėjo ratu susirinkusius, vieną kitą trumpai pašnekindami, ir priėmimas buvo baigtas, tai yra protingi, svarūs, paprastai tokiais atvejais vartojami žodžiai buvo atitinkamai išsakyti, ir kunigaikštis su princu nuėjo į kunigaikštienės apartamentus, o paskui, princui reikalaujant, pas kunigaikštytę — nustebinti mylimos sužadėtinės. Pas ją jie rado Juliją.

Skubėdamas kaip karščiausias įsimylėjėlis, princas pribėgo prie kunigaikštytės, šimtą kartų švelniai spaudė jos ranką prie lūpų, prisiekinėdamas, kad gyvenęs viena tik mintimi apie ją, kad nelemtas nesusipratimas atnešęs jam pragaro kančių, kad nebegalėjęs ilgiau iškęsti atsiskyrimo su ta, kurią dievina, ir kad dabar jam atsivėrę dangiškos laimės vartai.

Hedviga sutiko princą su žaismingu laisvumu, kuris jai iki šiol nebuvo būdingas. Princo meilinimąsi ji priėmė kaip santūri nuotaka. Ji net nepraleido progos truputį paerzinti princą dėl jo slapstymosi ir įtikinėjo, kad neįsivaizduojanti gražesnės ir žavesnės metamorfozės, kaip ta, kada kaladė kykams dirbti staiga pavirsta princo galva, nes tą galvą, kuri pasirodydavo paviljono bokštelio lange, ji

---

[1] Išeikit, išnykit! Nešdinkitės tučtuojau *(pranc.)*.

laikiusi kalade kykams dirbti. Tai davė progos gražiai pajuokauti iš laimingosios poros, ir tas, atrodo, net kunigaikščiui patiko. Dabar jis galutinai įsitikino, kad patarėjos spėliojimai dėl Kreislerio buvo visai neteisingi, nes, jo nuomone, aiškiai buvo matyti, kad Hedviga myli šį gražiausią pasaulyje vyrą. Kūnu ir dvasia kunigaikštytė atrodė nuostabiai pražydusi, o tas ypač būdinga laimingoms nuotakoms. Visai kitaip atrodė Julija. Vos tik pamačiusi princą, ji sudrebėjo, lyg vidinio šiurpo nukrėsta. Ji stovėjo išbalusi kaip mirtis, nuleidusi į žemę akis, negalėdama nė pakrutėti, vos besilaikydama ant kojų.

Po geros valandėlės princas kreipėsi į Juliją šiais žodžiais:

— Panelė Bencon, jei neklystu?

— Kunigaikštytės draugė nuo pat vaikystės, kone tikra sesuo!

Kunigaikščiui tariant šiuos žodžius, princas pagavo Julijos ranką ir tyliai tyliai sukuždėjo:

— Tau, tik tau skirti mano žodžiai!

Julija susverdėjo, ir neapsakoma baimė išspaudė jai iš akių ašaras, ji būtų pargriuvusi, jei kunigaikštytė nebūtų jai greitai pakišusi krėslo.

— Julija,— tyliai tarė kunigaikštytė, pasilenkusi prie vargšės mergaitės,— Julija, laikykis! Argi tu nejauti, kaip sunkiai aš kovoju?

Kunigaikštis atidarė duris ir pareikalavo Eau de Luce[1].

— Tokio daikto neturiu,— tarė įeidamas maestro Abrahamas,— turiu tik gero eterio. Ar kas apalpo? Eteris irgi padės.

— Tai eikit greit čionai, maestro Abrahamai,— atsakė kunigaikštis,— ir padėkit panelei Julijai.

Bet vos tik maestro Abrahamas įėjo į salę, įvyko kažkas netikėta.

Princas Hektoras, išblyškęs kaip vaiduoklis, įbedė akis į maestro, atrodė, kad iš baimės jam atsistojo plaukai, šal-

[1] Čia: uostomieji vaistai *(pranc.)*.

tas prakaitas išpylė kaktą. Viena koja bežengiąs į priekį, visu kūnu atsilošęs atgal, ištiesęs rankas į Abrahamą, jis buvo panašus į Makbetą, kai tuščioj vietoj už stalo staiga pasirodo kruvina Banko šmėkla. Maestro ramiai išsitraukė buteliuką ir buvo beeinąs prie Julijos.

Tada princas tartum atsipeikėjo.

— Severinai, ar čia jūs? — sušuko princas dusliu iš neapsakomo išgąsčio balsu.

— Aš,— atsakė maestro Abrahamas, vis toks pat ramus, nė kiek nepasikeitusiu veidu.— Malonu, kad jūs mane prisimenat, maloningasis pone; prieš kelerius metus Neapoly turėjau garbės jums šiek tiek pasitarnauti.

Maestro žengė dar vieną žingsnį pirmyn, tada princas pačiupo jį už rankos, jėga pasivedėjo į šalį, ir tarp jų įvyko trumpas pokalbis, kurio niekas iš esančių salėj nesuprato, nes buvo kalbama labai greit ir Neapolio tarme.

— Severinai! Kaip tas žmogus gavo portretą?

— Aš jam daviau apsiginti nuo jūsų.

— Ar jis žino?

— Ne!

— Ar jūs tylėsit?

— Kol kas.

— Severinai! Visi velniai mane persekioja! Ką reiškia kol kas?

— Kol būsit mandagus ir paliksit ramybėj Kreislerį ir ją!

Tada princas paleido maestro ir pasitraukė prie lango. Julija tuo tarpu atsigavo. Su neapsakomu, širdį veriančiu skausmu žiūrėdama į maestro, ji vos girdimai sušnibždėjo:

— O mano gerasis, brangusis maestro! Juk jūs mane išgelbėsit, tiesa? Jūs turit tokią galią! Jūsų mokslas gali dar viską pakreipti į gera.

Julijos žodžiuose maestro pajuto stebuklingą ryšį su ką tik įvykusiu pokalbiu, lyg aukštesnio pažinimo sapne ji būtų viską supratusi ir dabar žinotų visą paslaptį!

— Tu esi romus angelas,— tyliai tarė maestro Julijai į ausį,— todėl tamsi pragaro nuodėmės dvasia neturi tau

galios. Visiškai pasitikėk manim; nieko nebijok ir laikykis visomis dvasios jėgomis. Prisimink ir mūsų Johanesą.

— Ak,— skausmingai sušuko Julija,— ak, Johanesas! Jis grįš, juk taip, maestro? Aš jį vėl pamatysiu!

— Aišku,— atsakė maestro, ir prisispaudė pirštą prie lūpų. Julija jį suprato.

Princas stengėsi atrodyti ramus ir nerūpestingas; jis papasakojo, kad tas žmogus, kurį jis čia girdi vadinant maestro Abrahamu, prieš keletą metų Neapoly buvęs vieno labai tragiško įvykio liudininkas, turįs prisipažinti, kad ir jis pats, princas Hektoras, buvęs ten įveltas. Dabar ne laikas pasakoti apie tą įvykį, bet ateity jis viską atskleisiąs.

Bet audra jo sieloj buvo tokia smarki, kad jis negalėjo jos nuslėpti, ir sutrikęs, be kraujo lašo princo veidas visai nesiderino su abejingais žodžiais, kuriuos jis kalbėjo prisivertęs, norėdamas išeiti iš kritiškos padėties. Kunigaikštytei pavyko geriau, negu jam, įveikti nemalonią akimirką. Su ironija, kuri net įtarimą ir apmaudą paverčia švelnia pašaipa, ji sekiojo princą jo paties minčių labirinte. Princas, apsukriausias salonų liūtas, dar daugiau, apsiginklavęs visais niekšybės ginklais, kurie sunaikino visa, kas tikra ir gyva, negalėjo atsilaikyti prieš tą keistą būtybę. Juo gyviau Hedviga kalbėjo, juo karštesne ugnim žybčiojo jos sąmojingos pašaipos žaibai, tuo didesnį nerimą ir sumišimą jautė princas, ir pagaliau, nebegalėdamas to jausmo pakelti, jis skubiai pasišalino.

Kunigaikščiui nutiko tai, kas jam visada nutikdavo tokiais atvejais: jis nežinojo, ką apie visa tai manyti. Jis pasakė princui tik kelis prancūziškus žodžius, šiaip sau, be jokios ypatingos reikšmės, ir šis jam taip pat atsakė.

Kai princas išėjo, Hedviga staiga visa persimainė, įsmeigė akis į grindis ir keistu, širdį veriančiu balsu sušuko:

— Aš matau kruvinas žudiko pėdas!

Po to ji tartum atbudo iš sapno, karštai prispaudė Juliją prie krūtinės ir jai sukuždėjo:

— Vaike, mano vargšas vaike, nepasiduok vyliui!

— Paslaptys! — tarė kunigaikštis su apmaudu.— Paslaptys, įsivaizdavimai, kvailystės, romanų išdaigos! Ma foi[1], nebepažįstu savo dvaro! Maestro Abrahamai, kai mano laikrodžiai blogai eina, jūs juos sutaisot, norėčiau, kad ir čia pasižiūrėtumėt, kas sugedo mechanizme, kuris niekada nesutrikdavo. Bet kokia ten istorija su Severinu?

— Taip pasivadinęs, aš rodžiau Neapoly savo optinius ir mechaninius fokusus,— atsakė maestro.

— Taip, taip,— nutęsė kunigaikštis, įbedęs akis į maestro, lyg norėdamas ko klausti, bet staiga nusisuko ir tylėdamas išėjo iš kambario.

Visi manė, kad patarėja Bencon yra pas kunigaikštienę, bet ji buvo išėjusi namo.

Julija troško pabūti grynam ore. Maestro išsivedė ją į parką ir, vaikščiodami jau kone belapėmis alėjomis, jiedu kalbėjo apie Kreislerį ir jo gyvenimą vienuolyne. Jie pasiekė žvejų namelį, ir Julija užėjo vidun pailsėti. Ant stalo gulėjo Kreislerio laiškas. Maestro nutarė, kad jame nieko nėra, kas būtų nemalonu Julijai.

Skaitant laišką, Julijos skruostai skaisčiai nuraudo, švelni ugnis, pragiedrėjimo atšvaitas, suspindo jos akyse.

— Matai, mano brangus vaike,— maloniai tarė maestro,— mano Johaneso dvasia net iš tolo tave guodžia. Ko tau bijoti grėsmingų užpuolimų, jei pastovumas, meilė ir drąsa gina tave nuo pikto persekiotojo?

— Gailestingasis dangau,— sušuko Julija, pakeldama akis aukštyn,— saugok mane nuo manęs pačios! — Ji sudrebėjo, lyg staiga išsigandusi tų žodžių, kurie jai nejučiomis išsprūdo. Vos nealpdama, ji krito į krėslą ir abiem rankom užsidengė degantį veidą.

— Aš tavęs nesuprantu, mergaite,— tarė maestro,— gal tu ir pati savęs nesupranti, tad ištirk gerai savo širdį iki pat gelmių ir nieko nuo savęs neslėpk, nepasiduok silpnam gailesčiui.

Julija paskendo mintyse, o maestro, susinėręs rankas ant krūtinės, nukreipė akis aukštyn į paslaptingąjį stiklo

---

[1] Dievaži *(pranc.)*.

rutulį. Jo krūtinė pritvinko ilgesio ir stebuklingos nuojautos.

— Tavęs,— tarė jis,— tavęs turiu klausti, su tavimi tartis, tu gražioji, puikioji mano gyvenimo paslaptie! Netylėk, leisk išgirsti tavo balsą! Tu žinai, aš niekada nebuvau žemas žmogus, nors kai kas mane tokiu laikė. Juk manyje degė meilė, o ji yra amžinoji pasaulio dvasia, ir mano krūtinėj ruseno kibirkštis, iš kurios tavo esybės dvelkimas įpūtė skaisčią, smagią liepsną! Nemanyk, Kjara, kad senatvėj ta širdis apledėjo ir nebeplaka taip greit, kaip anuomet, kai išplėšiau tave iš to žvėries Severino; nemanyk, kad dabar aš mažiau vertas tavęs, kaip tada, kai tu pati pas mane atėjai. Taip! Tik leisk man išgirsti tavo balsą, ir greitas kaip jaunuolis aš vaikysiuos tą balsą tol, kol rasiu tave, ir tada vėl gyvensime kartu ir bendrais burtais rodysim aukštesnę magiją, kurią pripažįsta visi, net ir prasčiausi žmonės, nors ja ir netiki. O jei tavęs nebėra šioj žemėj, jei tavo balsas pasieks mane iš dvasių pasaulio, tai aš ir tuo džiaugsiuos ir pasidarysiu net geresnis, negu esu. Bet ne, ne! Kokiais žodžiais tu tada mane guodei?

Neįveiks blyški mirtis
Meile degančios krūtinės;
Vakaro žaras matys
Tas, kurs rytą taip kankinos.

— Maestro,— sušuko Julija, pakilusi iš krėslo ir su nuostaba klausydama senio kalbų,— maestro, su kuo jūs kalbat? Ką norite daryti? Jūs paminėjot Severino vardą! Šventas Dieve, ar princas, atitokęs nuo savo išgąsčio, nepavadino jūsų tuo vardu? Kokia baisi paslaptis čia slypi?

Šie Julijos žodžiai vienu mirksniu grąžino senį iš jo svajingos būsenos į tikrovę. Jo veide pirmą kartą po ilgo laiko pasirodė tas savotiškas, bemaž pašaipus meilumas, kuris keistai nesiderino su jo nuoširdžiu būdu ir darė jį panašų į kažkokią baugią karikatūrą.

— Mano gražioji panele,— pradėjo jis šaižiu tonu, kokiu paprastai pagyrūnai turgaus fokusininkai reklamuoja savo stebuklus,— mano gražioji panele, tik truputėlį kantrybės, tuojau turėsiu garbės parodyti jums čia, žvejų namely, nuostabiausius daiktus. Štai šokantys žmogeliai, štai mažasis turkas, kuris žino, kiek kam metų, štai automatai, palingenezės, deformuoti paveikslai, optiniai veidrodžiai — visa tai gražūs magiški žaisliukai, bet geriausio dar neturiu. Atvyko mano nematomoji mergelė! Atkreipkite dėmesį, ji jau sėdi stiklo rutuly, bet dar nekalba, labai pavargo per ilgą kelionę, mat atvyko tiesiai iš tolimosios Indijos. Po dienos kitos, mano gražioji panele, prabils mano nematomoji, tada mes ją paklausim apie princą Hektorą, apie Severiną ir kitus praeities ir ateities įvykius! O kol kas tik šiaip truputį pasilinksminsim.

Tai pasakęs, maestro, greitas ir vikrus kaip jaunuolis, ėmė šokinėti po kambarį, užsuko mašinas, sustatė magiškus veidrodžius, ir visi kampai atgijo, automatai ėmė žingsniuoti ir sukinti galvas, dirbtinis gaidys plasnojo sparnais ir giedojo, papūgos šaižiai spygavo, o Julija su maestro stovėjo, rodos, lauke, bet kartu ir viduj. Nors Julija tokių pokštų jau buvo prisižiūrėjusi, bet keista maestro nuotaika ją baugino.

— Maestro,— tarė ji išsigandusi,— maestro, kas jums pasidarė?

— Vaike,— atsakė jai maestro, vėl surimtėjęs,— aš sužinojau kažką gražaus ir stebuklingo, tik tau nelabai galima apie tai sakyti. Bet kol tie negyvi daiktai krečia savo pokštus, aš tiek pasakysiu, kiek tau reikia ir naudinga žinoti. Mano brangi Julija, tavo tikra motina uždarė tau savo motinišką širdį, aš tau ją praversiu, kad pamatytum pavojų, kuris tau gresia, ir kad galėtum nuo jo apsisaugoti. Taigi pirmiausia be didelių užuolankų tau pasakysiu, kad tavo motina tvirtai nutarė tave...

(M. p. t.) ...verčiau to nedarysiu. Katine jaunuoli, būk kuklus kaip aš, ir nesišvaistyk tuojau eilėmis, kai tavo mintims išmurkti visiškai pakanka kuklios, doros prozos. Proza parašytoj knygoj eilės yra nelyginant lašiniai deš-

roj: kur ne kur pabarstyti mažais spirgeliais jie suteikia visam įdarui daugiau riebaus blizgesio, ir nuo to pagerėja jo skonis. Aš nebijau, kad kolegos poetai šį palyginimą palaikys vulgariu ir žemu, juk jis paimtas iš mūsų mėgiamiausio valgio, ir tikrai, kartais geras eilėraštis būna taip pat naudingas vidutiniškam romanui, kaip riebūs lašiniai liesai dešrai. Taip sakau aš, estetiniu požiūriu išprusęs ir patyręs katinas.

Nors savo filosofinių ir moralinių principų šviesoj Ponto elgesį, jo gyvenimą ir tai, kokiu būdu jis pelnė savo pono malonę, laikiau negarbingu, netgi šiek tiek niekinau, vis dėlto jo grakštus laisvumas, jo elegancija, jo mokėjimas maloniai bendrauti su kitais man labai užimponavo. Iš visų jėgų stengiausi įsikalbėti, kad aš, toks mokytas, toks rimtas visuose darbuose ir žygiuose, stoviu daug aukščiau už neišmanėlį Pontą, kurio visas mokslas — tik iš visur sugraibstyti trupiniai. Bet kažkoks nenuslopinamas jausmas man aiškiai sakė, kad Pontas visur mane nustelbtų. Nenorom turėjau pripažinti aukštesnį luomą, prie kurio teko priskirti ir pudelį Pontą.

Tokioj genialioj galvoj, kaip mano, kiekviena proga, su kiekvienu nauju gyvenimo patyrimu kyla ypatingos, savitos mintys. Taip ir dabar, svarstydamas savo dvasios būseną, visus savo santykius su Pontu, aš įsileidau į visokius gražius samprotavimus, kuriuos verta čia išdėstyti.

„Kuo galima paaiškinti,— tariau aš sau, mąsliai prisidėjęs leteną prie kaktos,— kad dideli poetai, dideli filosofai, šiaip jau sąmojingi, pilni gyvenimo išminties, bendraudami su vadinamąja aukštuomene, pasirodo tokie bejėgiai? Jie karkso kaip tik ten, kur jiems tą akimirką ne vieta, kalba, kada reikia tylėti, ir, atvirkščiai — tyli, kur reikia žodžių; savo priešingais siekiais jie visada užkliūva už esamų visuomenės formų, užsigauna patys ir užgauna kitus, vienu žodžiu, elgiasi kaip žmogus, kuris, visai virtinei guvių poilsiautojų vieningai einant į laukus, vienui vienas veržiasi pro vartus į miestą ir, smarkiai skindamasis kelią, suardo visą tvarką. Žinau, tai aiškinama stoka visuomeninės kultūros, kurios neįgysi, sėdėdamas

prie rašomojo stalo. O aš manau, kad šią kultūrą visai nesunku įsigyti ir kad tas nenugalimas bejėgiškumas tikriausiai atsiranda dėl kitos priežasties.

Didelis poetas ar filosofas turi jausti savo dvasinį pranašumą, kitaip jis nebus didelis. Bet jis neturėtų gilaus jausmo, įgimto sąmojingam žmogui, jei nesuprastų, kad tas pranašumas todėl nepripažįstamas, kad jis griauna pusiausvyrą, kurią išlaikyti yra svarbiausias vadinamosios aukštuomenės tikslas. Kiekvienas balsas turi įsijungti į tobulą visumos akordą, o poeto tonas visada disonuoja. Kitose apylinkėse tas tonas gali būti ir labai geras, bet šį akimirksnį jis yra blogas, nes nesiderina prie visumos. O geras tonas, kaip ir geras skonis, pasireiškia tuo, kad nedarai nieko nederamo. Toliau aš galvoju, kad apmaudas, kilęs dėl prieštaravimo tarp jaučiamo pranašumo ir netinkamų manierų, kliudo šioje visuomenėje neapsipratusiam poetui ar filosofui pažinti visumą ir iškilti viršum jos. Reikia, kad šią akimirką jis nepervertintų savo dvasinio pranašumo, o jei to išvengs, tai nepervertins ir tos vadinamosios aukštesnės visuomeninės kultūros, kuri yra ne kas kitas, tik pastangos nulyginti visus kampus ir aštrumus, suvienodinti visus veidus, o dėl to žmonės ir palieka be jokio veido. Nebejausdamas minėto apmaudo, jis lengvai pažins vidinę tos kultūros esmę ir niekingas premisas, kuriom ji remiasi, ir jau vien šis pažinimas padės jam įsitvirtinti tame keistame pasauly, kuris tokios kultūros būtinai reikalauja. Įdomus reikalas yra su artistais, kuriuos, kaip ir poetus, rašytojus, didikas retkarčiais pasikviečia į savo tarpą, kad pagal gražų paprotį galėtų pagarsėti kaip savotiškas mecenatas. Deja, nuo tų artistų paprastai trenkia kažkokiu amatininkiškumu, todėl jie būna arba nusižeminę iki padų laižymo, arba neišauklėti iki chamizmo.

(*Leidėjo pastaba:* —Murkly, man gaila, kad tu taip dažnai puošies svetimomis plunksnomis. Aš turiu pagrindo bijoti, kad per tai tu daug nustosi malonaus skaitytojo akyse. Argi šie samprotavimai nėra paimti tiesiog iš kapelmeisterio Johaneso Kreislerio lūpų? Ir išvis, ar ga-

limas daiktas, kad tu pats būtum sukaupęs tiek gyvenimo išminties ir taip giliai pažvelgęs į rašytojo sielą, tą nuostabiausią daiktą pasauly?)

„Kodėl,— mąsčiau toliau,— sąmojingas katinas, tegu jis ir poetas, rašytojas, artistas, negalėtų pasiekti tos aukštesnės kultūros viršūnių ir pats jose sublizgėti su visu išoriniu grožiu ir grakštumu? Ar gamta tik šunų giminei suteikė talentą įsisavinti šią kultūrą? Nors mes, katinai, savo apdaru, gyvenimu, savybėmis ir įpročiais ir skiriamės nuo tos išpuikusios giminės, bet juk ir mes esame iš kaulų ir mėsos, iš kūno ir sielos, o pagaliau savo gyvybę šunys irgi ne kitaip palaiko, kaip mes. Ir šunys turi ėsti, gerti, miegoti ir t. t.; kai juos muša, jiems taip pat skauda."

Ką čia kalbėti! Aš nutariau mokytis iš savo jaunojo elegantiškojo draugo pudelio Ponto ir, visiškai apsisprendęs, sugrįžau į savo šeimininko kambarį. Žvilgsnis į veidrodį mane įtikino, kad jau vien rimtas pasiryžimas siekti aukštesnės kultūros teigiamai paveikė mano išvaizdą. Aš žiūrėjau į save didžiai patenkintai. Ar yra kas malonesnio, kaip visiškas pasitenkinimas savimi? Aš ėmiau murkti!

Kitą dieną aš nebesitenkinau tupėjimu prie durų, bet ėmiau vaikštinėti gatve ir iš tolo pamačiau poną baroną Alkibijadą fon Vipą, o paskui jį straksėjo mano žvalusis draugas Pontas. Tokios progos aš ir telaukiau. Stengdamasis atrodyti kuo mandagesnis ir oresnis, aš prisiartinau prie savo draugo su ta neprilygstama gracija, kuri yra neįkainojama gerosios gamtos dovana ir kurios joks mokytojas negali išmokyti. Bet, o siaube! Kas pasidarė! Vos tik mane pamatęs, baronas stabtelėjo, atidžiai pasižiūrėjo pro lornetą ir sušuko: „Allons, Pontai! Užia, užia, katė, katė!" Ir Pontas, veidmainys draugas, puolė kaip žvėris ant manęs! Išsigandęs, netekęs galvos dėl tokios begėdiškos išdavystės, aš neįstengiau gintis, tik susigūžiau kiek galėdamas, kad išvengčiau aštrių Ponto dantų, kuriuos jis man urgzdamas rodė. Bet Pontas peršoko kelis kartus per mane negriebdamas ir sušnibždėjo man

į ausį: „Murkly, nebūk asilas ir nebijok! Juk matai, kad aš ne iš tikrųjų, bet kad įtikčiau savo ponui!" Paskui jis dar kelis kartus peršoko per mane ir net dėjosi griebiąs už ausų, bet nė kiek neužgavo. „Dabar mauk į aną rūsį, drauguži",— sukuždėjo man pagaliau Pontas. Ir aš, nieko nelaukdamas, kaip žaibas šoviau tolyn. Nors Pontas ir tvirtino nieko nedarysiąs, man vis tiek buvo baugu, nes tokiais kritiškais atvejais niekada negali žinoti, ar užteks draugystei jėgos nugalėti įgimtam polinkiui.

Kai aš smurkštelėjau į rūsį, Pontas toliau vaidino komediją, kurią pradėjo savo pono garbei. Jis urzgė ir lojo prie rūsio langelio, įkišo pro pinučius snukį į vidų ir dėjosi baisiai įniršęs, kad aš pasprukau ir jis nebegali manęs persekioti. Bet iš tikrųjų jis man pasakė:

— Dabar matai, kokie naudingi aukštesnės kultūros vaisiai! Šią valandėlę aš pasirodžiau paklusnus ir geras savo ponui, bet neužsitraukiau ir tavo neapykantos, gerasis Murkly. Taip daro tikras aukštuomenės narys, kuriam likimo lemta būti įrankiu galingesnio rankoj. Pjudomas jis turi pulti, bet kanda tik tada, kai tas naudinga jam pačiam, čia ir pasirodo visas jo apsukrumas.

Aš skubiai pranešiau savo jaunajam draugui Pontui, kad esu nutaręs siekti tos jo aukštesnės kultūros ir paklausiau, ar jis sutiktų kokiu nors būdu mane mokyti. Pontas minutę pagalvojo, paskui pareiškė, kad geriausia bus iš pat pradžių parodyti man aiškų, gyvą tos aukštesnės visuomenės vaizdą, kurioj jis dabar turi malonumą gyventi, taigi šį vakarą aš turįs palydėti jį pas dailiąją Badiną, kuri kaip tik vaidinimo metu priimanti svečius. O Badina buvo levretė ir tarnavo vyriausiajai kunigaikščio dvaro damai.

Aš išsišveičiau kaip bemokėjau, užmečiau akį į Knigę, perbėgau kelias naujutėles Pikaro komedijas, kad, reikalui esant, galėčiau pasirodyti mokąs ir prancūziškai, ir nulipau laiptais į gatvę. Ponto ilgai laukti nereikėjo. Mes draugiškai leidomės į kelionę ir netrukus atsiradome skaisčiai apšviestame Badinos buduare, kur buvo susirinkusi marga pudelių, špicų, mopsų, bolonięčių, levrečių

draugija. Vieni sėdėjo ratu, kiti buvo išsiskirstę grupelėmis po kampus.

Šioj svetimoj man priešiškų padarų draugijoj pajutau smarkesnį širdies plakimą. Kai kurie pudeliai žvilgčiojo į mane su kažkokia niekinančia nuostaba, lyg sakydami: „Ko čia reikia prastuoliui katinui mūsų prakilnioj draugijoj?" Vienas kitas elegantiškas špicas rodė man dantis, ir aš aiškiai mačiau, su kokiu malonumu jis būtų griebęs man už gerklės, jei mandagumas, orumas ir padorus svečių išsiauklėjimas nebūtų draudęs pjautynių kaip prieštaraujančių etiketui. Pontas padėjo man nugalėti sumišimą, pristatydamas mane gražiajai šeimininkei, kuri su grakščiu atlaidumu užtikrino, kad jai labai malonu matyti savo namuose tokį garsų katiną.

Tik po tų kelių Badinos žodžių vienas kitas parodė man tikrai šunišką nuoširdumą, labiau manim susidomėjo, pakalbino, užsiminė apie mane kaip rašytoją, apie mano kūrinius, kurie jiems suteikę vieną kitą itin malonią valandą. Tas pakuteno mano savimeilę, ir aš nekreipiau dėmesio į tai, kad jie klausinėja, nelaukdami mano atsakymų, giria mano talentą, jo nežinodami, garbina mano kūrinius, jų nesuprasdami. Įgimto instinkto vedamas, aš atsakinėjau taip, kaip buvau klausiamas: nekreipiau dėmesio į klausimus, kalbėjau trumpomis bendromis frazėmis, kurias galėjai suprasti kaip nori, kurios nereiškė jokios nuomonės ir negalėjo lygiu paviršium slystančio pokalbio įtraukti į gelmes. Pontas, praeidamas pro šalį, užtikrino, kad vienas senas špicas jam pasakęs, jog kaip katinas aš ganėtinai įdomus ir sugebąs dalyvauti saloniniuose pokalbiuose. Nuo tokių komplimentų prašvinta ir susiraukėlio akys!

Žanas Žakas Ruso, pasakodamas savo „Išpažintyje" atsitikimą su kaspinu, kurį jis buvo pavogęs ir nepasisakė, nors matė, kad už jo vagystę baudžiama niekuo nekalta mergaitė, prisipažįsta, kiek jis krimtosi dėl šios savo sielos bedugnės. Šiandien ir mano padėtis tokia, kaip ano gerbiamojo autobiografo. Nors nesu padaręs nusikaltimo, bet, norėdamas likti ištikimas tiesai, negaliu nutylėti vie-

nos didelės kvailystės, kurią padariau aną vakarą ir kuri ilgai po to mane kankino ir vos neišvarė iš proto. Bet juk lygiai taip pat sunku, o dažnai dar sunkiau prisipažinti padarius kvailystę negu nusikaltimą!

Greit mane apėmė toks maudulys, toks nepasitenkinimas, kad troškau būti kuo toliausiai nuo čia, savo šeimininko pakrosny. Mane tiesiog prie žemės slėgė bjauriausias nuobodulys, kuris pagaliau privertė užmiršti visokį mandagumą. Patyliukais nusigavau į tolimiausią kertę ir, liūliuojamas aplink dūzgiančių kalbų, ėmiau snausti. Tos pačios kalbos, kurias aš iš pradžių apmaudaudamas gal ir neteisingai laikiau beprasmiškiausiais, lėkščiausiais plepalais, dabar man pasirodė kaip monotoniškas malūno ūžesys, kurio klausantis taip lengva pasinerti į malonų bemintį susimąstymą, o paskui sveikai kietai užmigti. Kaip tik tokio beminčio susimąstymo, švelnaus užsimiršimo būsenoj prieš mano užmerktas akis tartum žybtelėjo skaisti šviesa. Aš atsimerkiau ir priešais išvydau grakščią baltutėlę levretę, mažųjų kurtų veislės panelę, kaip vėliau sužinojau, gražiąją Badinos seserėčią, vardu Minona.

— Mano pone,— prabilo Minona tuo saldžiu kuždesiu, kuris sukelia net per stiprų atbalsį liepsningoj, jautrioj jaunuolio krūtinėj,— mano pone, jūs čia sėdite toks vienišas, jūs, atrodo, nuobodžiaujate? Man labai nesmagu! Bet iš teisybės tokiam dideliam giliam poetui, kaip jūs, mano pone, kuris skrajoja aukštesnėse sferose, paprasto saloninio gyvenimo triukšmas turi atrodyti banalus ir paviršutiniškas.

Aš atsistojau truputį suglumęs ir labai apgailestavau, kad mano prigimtis, stipresnė už visas išmokto mandagumo teorijas, privertė mane netyčia aukštai išriesti kuprą, kaip daro visos katės, ir Minona, rodos, šyptelėjo.

Tuojau grįždamas prie dailesnių manierų, aš paėmiau Minonos leteną, prispaudžiau ją prie lūpų ir ėmiau kalbėti apie įkvėpimo valandėles, kurios dažnai aplanko poetus. Minona klausėsi manęs su tokiu nuoširdžiu susidomėjimu, taip susikaupusi, kad aš kilau poezijos laiptais vis aukštyn, kol pagaliau pats nebesupratau, ką kalbu. At-

rodė, kad Minona irgi manęs nesuprato, bet reiškė neapsakomą susižavėjimą ir tikino jau seniai karščiausiai troškusi susipažinti su genialiuoju Murkliu ir kad ši valanda esanti viena iš laimingiausių, puikiausių jos gyvenime. Ką bepridėti! Veikiai pasirodė, kad Minona skaitė mano kūrinius, mano prakilniausias eiles. Ne, ne tik skaitė, bet ir suprato jų giliausią reikšmę! Daugelį mano eilių ji mokėjo atmintinai ir deklamavo jas su tokiu įkvėpimu, taip žaviai, kad įkėlė mane į poezijos dangų,— labiausiai todėl, kad tos eilės, kurias deklamavo žaviausioji kurtų giminės atstovė, buvo *mano*.

— Maloniausioji, žaviausioji panele,— sušukau aš, netekęs galvos,— jūs supratote šią sielą! Jūs išmokote atmintinai mano eiles! O dangau! Ar yra didesnė laimė į aukštumas besiveržiančiam poetui?

— Murkly,— kuždėjo Minona,— genialusis katine, argi jūs manote, kad jautri širdis, poetiška siela gali jums likti svetima? — Po šių žodžių Minona atsiduso iš širdies gilumos, ir tas atsidusimas galutinai mane pribaigė. Ar galėjo būti kitaip? Aš taip įsimylėjau gražiąją levretę, kad apkvaišęs ir apakęs nepastebėjau, kaip ji staiga nutraukė savo žavėjimąsi ir įsileido į banaliausius plepalus su kažkokiu mažu susilaižėliu mopsu apie tai, kaip ji manęs visą vakarą vengusi, kaip visiškai aiškiai davusi man suprasti, jog savo pagyras ir susižavėjimą ji taikiusi tik sau pačiai. Vienu žodžiu, aš buvau ir likau aklas kvailys ir laksčiau paskui gražiąją Minoną kaip ir kur tik galėjau, šlovinau ją gražiausiomis eilėmis, padariau kelių beprotiškų, bet grakščių apysakų heroje, broviausi į salonus, kur man buvo ne vieta, ir ne kartą mokėjau už tai karčiu apmaudu, kenčiau patyčias ir skaudžius užgauliojimus.

Dažnai blaivesnėmis valandomis ir pats matydavau, koks kvailas mano elgesys. Bet tada lyg tyčia prisimindavau Tasą ir kitus, naujesnius riteriškos sielos poetus, kuriems reikėjo aukštakilmės damos, kad galėtų jai skirti savo dainas ir iš tolo ją garbinti, kaip riteris iš La Mančos savo Dulsinėją, ir aš vėl nenorėdavau būti prastesnis,

prozaiškesnis už juos ir prisiekinėdavau savo meilės sapnų miražui, grakščiajai baltutei levretei amžiną ištikimybę ir riterio tarnybą iki pat mirties. Apimtas tos keistos beprotybės, aš bridau iš vienos kvailystės į kitą, net mano draugas Pontas, rimtai perspėjęs mane dėl tų nelemtų mistifikacijų, kurios man iš visų pusių grėsė, apdairiai nutarė nuo manęs atsimesti. Kas žino, kaip visa tai būtų baigęsi, jei mano geroji žvaigždė nebūtų manęs globojusi! Tai ji, mano geroji žvaigždė, taip lėmė, kad vieną vėlų vakarą aš nuslinkau pas Badiną, trokšdamas nors pamatyti savo mylimąją Minoną. Bet nuėjęs visas duris radau užrakintas, ir visas laukimas, visos viltys kokia nors proga įsmukti vidun buvo veltui. Meilės ir ilgesio kupina širdim norėjau nors apskelbti savo dievaitei, kad esu netoli, ir užtraukiau po langu vieną švelniausių ispaniškų dainelių, kokios tik buvo kada išgyventos ir sukomponuotos. Manau, kad labai graudu buvo jos klausytis!

Išgirdau lojant Badiną, o pro jos kiauksėjimą — ir švelnų Minonos urzgimą. Bet nespėjus man nė aiktelėti, ūmai atsidarė langas, ir kažkas išliejo man ant galvos visą kibirą šalto kaip ledas vandens. Galite įsivaizduoti, kokiu greičiu aš parkūriau namo. Bet liepsningas karštis viduje ir ledinis vanduo iš viršaus taip nesiderina, kad nieko gero iš to negalima laukti, nebent ligos. Taip buvo ir man. Parėjus į šeimininko namus, mane ėmė krėsti šaltis. Iš blyškaus veido, užgesusių akių, karščiu degančios kaktos ir nelygaus pulso šeimininkas, matyt, nujautė, kad aš sergu. Jis man davė šilto pieno, ir aš jį godžiai išlakiau, nes iš troškulio man lipo prie gomurio liežuvis. Paskui susivyniojau į savo antklodę ir visiškai pasidaviau apėmusiai mane ligai. Iš pradžių mane kamavo kliedesys apie aristokratų kultūrą, levretes ir t. t., paskui miegas pasidarė ramesnis, ir galop taip įmigau, kad be perdėjimo galiu tvirtinti, jog išmiegojau tris dienas ir tris naktis.

Kai pagaliau atsibudau, jaučiausi laisvas ir lengvas, buvau išgijęs nuo karštligės ir — kokia laimė! — taip pat ir nuo savo kvailos meilės! Aiškiai pamačiau kvailystę,

į kurią mane buvo įtraukęs pudelis Pontas, supratau, kaip kvaila buvo man, gimusiam katinu, maišytis tarp šunų, kurie iš manęs šaipėsi, nes neįstengė pažinti mano dvasios ir dėl savo visiškos menkystės turėjo laikytis formų, taigi nieko man daugiau negalėjo duoti, kaip tik kevalą be branduolio.

Meno ir mokslo meilė prabudo manyje su nauja jėga, ir jaukūs mano šeimininko namai traukė mane stipriau negu bet kada. Atėjo brandesnis vyro amžius ir aš, nebebūdamas nei buršas, nei manieringas elegantas, gyvai pajutau, kad, norint auklėtis pagal rimtesnius ir aukštesnius gyvenimo reikalavimus, negalima būti nei vienu, nei kitu.

Mano šeimininkas turėjo išvažiuoti ir nutarė, kad geriausia bus laikinai palikti mane pas kapelmeisterį Johanesą Kreislerį. Kadangi su šiuo buto pakeitimu prasideda naujas mano gyvenimo etapas, tai ir baigiu dabartinį skyrių, iš kurio tu, katine jaunuoli, tikriausiai pasisėmei gerų pamokymų savo ateičiai.

(Mak. l.) ...jo ausį tartum pasiekė tolimi duslūs tonai ir koridoriuj aidintys vienuolių žingsniai. Visiškai išsiblaivęs, Kreisleris pamatė pro langą, kad bažnyčioj šviesu, ir išgirdo neaiškų choro giedojimą. Vidurnakčio hora buvo jau praėjusi, taigi, matyt, atsitiko kas nepaprasta, ir Kreisleris pagrįstai spėjo, kad staigi mirtis bus pakirtusi kurį iš senųjų vienuolių ir dabar pagal vienuolyno paprotį jis perneštas į bažnyčią. Kapelmeisteris skubiai apsirengė ir išėjo į bažnyčią. Koridoriuj jis sutiko tėvą Hilarijų, kuris svirduliavo linkstančiais keliais ir garsiai žiovavo, negalėdamas atbusti. Degančią žvakę jis laikė ne stačią, o nuleistą žemyn, todėl vaškas spragėdamas lašėjo ant žemės ir grasino kas valandėlę užgesinti žvakę.

— Jūsų prakilnybe,— sulemeno Hilarijus, kai Kreisleris jį pašaukė,— jūsų prakilnybe ponas viršininke, tai prieš visą ligšiolinę tvarką. Egzekvijos naktį! Tokią va-

landą! Tik todėl, kad taip nori brolis Kiprijanas! Domine, libera nos de hoc monacho![1]

Pagaliau kapelmeisteriui pavyko įtikinti tebesapnuojantį Hilarijų, kad jis ne viršininkas, o Kreisleris, ir, šiaip taip jį išklausinėjęs, sužinojo, kad naktį nežinia iš kur į vienuolyną atvežtas kažkokio žmogaus kūnas, kurį pažįstąs, rodos, tik vienas brolis Kiprijanas. Matyt, tai buvęs ne šiaip koks prasčiokas, nes, Kiprijanui primygtinai reikalaujant, viršininkas sutikęs tuojau atgiedoti egzekvijas, kad rytoj rytą, po pirmosios horos, galėtų įvykti laidotuvės.

Kreisleris nuėjo su tėvu Hilarijum į bažnyčią, kuri, menkai apšviesta, darė šiurpų įspūdį.

Uždegtas buvo tik didysis metalinis sietynas, nuo aukštų lubų kabantis prieš didįjį altorių, ir mirgančių žvakių šviesos vos pakako apšviesti centrinei bažnyčios navai, į šonines krito tik paslaptingi šviesos pluoštai, ir šventųjų statulos tartum atgijusios, rodos, judėjo ir vaikščiojo nelyginant šmėklos. Po sietynu, ryškiausioj šviesoj, stovėjo atviras karstas su numirėliu, o jį supantys vienuoliai, išblyškę ir sustingę, patys buvo panašūs į numirėlius, vidurnaktį prisikėlusius iš grabų. Dusliais užkimusiais balsais jie giedojo monotoniškas requiem strofas, o kai tarpais stodavo tyla, iš lauko atskriedavo slaptingas nakties vėjo gaudimas, ir aukšti bažnyčios langai keistai subraškėdavo, rodos, numirėlių dvasios, išgirdusios dievobaimingą raudą, beldėsi ir prašėsi vidun. Kreisleris prisiartino prie vienuolių rato ir pamatė numirėlį — tai buvo princo Hektoro adjutantas.

Tada sujudo tamsos dvasios, kurios taip dažnai jį užvaldydavo, ir be pasigailėjimo suleido nagus į jo sužeistą krūtinę.

— Vylingoji šmėkla,— tarė jis sau,— ar tam mane čia atvedei, kad tas sustingęs jaunuolis paplūstų krauju, juk sakoma, kad prisiartinus žudikui, lavonas kraujuoja? O!

---

[1] Viešpatie, gelbėk mus nuo to vienuolio! *(lot.)*.

Argi aš nežinau, kad visas jo kraujas turėjo išbėgti tomis sunkiomis dienomis, kada jis, gulėdamas ligos patale, atgailavo už savo nuodėmes? Jis nebeturi nė lašelio pikto kraujo, kuriuo galėtų užnuodyti savo žudiką, jei šis prie jo prisiartintų, o Johanesas Kreisleris čia niekuo dėtas, nes kas jam darbo gyvatė, kurią sutrypė, kai ši jau buvo iškišusi savo smailą liežuvį mirtinam kirčiui? Atmerk akis, numirėli, kad galėčiau tvirtai pažvelgti tau į akis, ir tu pamatysi, jog nuodėmės manyje nėra! Bet tu negali! Kas tau liepė statyti gyvybę prieš gyvybę? Kodėl tu klastingai žaidei mirtimi ir nebuvai pasiruošęs žūti pats? Bet tavo bruožai švelnūs ir ramūs, tu tylus, išblyškęs jaunuoli, mirties kančia nušlavė nuo tavo gražaus veido visus piktos nuodėmės pėdsakus ir, jeigu tas dabar pritiktų, pasakyčiau, kad dangus atvėrė tau savo malonės vartus, nes tavo krūtinėj ruseno meilė. O... o jeigu aš klystu? O jei ne tu, ne piktas demonas, bet mano geroji žvaigždė pakėlė prieš mane tavo ranką, norėdama išplėšti mane iš baisios lemties, kuri tyko manęs juodam užnugary? Tai atmerk dabar akis, išblyškęs jaunuoli, vienu taikiu žvilgsniu atskleisk man viską viską, nors ir kažin kaip skaudžiai turėčiau gailėtis tavęs ar kęsti siaubingą, klaikią baimę, kad juodasis šešėlis, slenkantis iš paskos, tuojau mane pagriebs! Taip! Pažvelk į mane! Bet ne, ne, bijau, kad tu pažvelgsi į mane kaip Leonhardas Etlingeris, ir aš pamanysiu, kad tai jis pats, ir tada tu nugrimztum kartu su manim į pragarmę, kur aš dažnai girdžiu jo gūdų šmėklos balsą! Bet kas tai, tu šypsaisi? Tavo skruostai, lūpos rausta? Ar mirties ginklas tavęs nepervėrė? Ne, daugiau nebenoriu su tavim rungtis, bet...

Kreisleris, kuris šio monologo metu nejučia buvo priklaupęs ant vieno kelio, o ant kito parimęs alkūnėmis, dabar staiga pašoko ir tikriausiai būtų padaręs ką keisto, klaikaus. Bet tą patį akimirksnį vienuoliai nutilo, o berniukų choras, švelniai pritariant vargonams, užtraukė „Salve regina".[1] Uždarę karstą, vienuoliai iškilmingai pa-

---

[1] Būk pasveikinta, karaliene *(lot.)*.

suko prie durų. Tada tamsiosios dvasios atsitraukė nuo vargšo Johaneso, ir be galo susigraudinęs, iškankintas, nuleidęs galvą, jis sekė paskui vienuolius. Jau buvo bežengiąs pro duris laukan, bet iš tamsios kertės pakilo juoda žmogysta ir greitai žengė prie jo.

Vienuoliai sustojo, ir aiški jų žvakių šviesa krito ant didelio, petingo, kokių aštuoniolikos-dvidešimties metų jaunuolio. Jo veidas, visai nebjaurus, rodė baisų užsispyrimą. Juodi susivėlę gaurai krito jam ant akių ir kaklo, sudriskę dryžuotos drobės marškiniai vos dengė nuogumą, tokios pat jūreiviškos kelnės tesiekė ligi pusės blauzdų ir negalėjo paslėpti jo atletiško sudėjimo.

— Prakeiktasis, kas tau liepė žudyti mano brolį? — suriko bernas klaikiu balsu, net bažnyčia suaidėjo, ir, kaip tigras prišokęs prie Kreislerio, žudiko mostu sugriebė jį už gerklės.

Išgąsdintas tokio netikėto užpuolimo, Kreisleris nespėjo nė pagalvoti apie gynimąsi, bet šalia išdygo tėvas Kiprijanas ir smarkiai, įsakmiai sušuko:

— Džuzepe, nedoras, nuodėmingas žmogau! Ką darai? Kur palikai senelę? Tuojau drožk iš čia! Jūsų prakilnybe ponas viršininke, liepkite pašaukti vienuolyno tarnus, tegu išmeta tą mušeiką iš vienuolyno!

Vos tik pamatęs Kiprijaną, bernas paleido Kreislerį.

— Na, na,— suurzgė jis,— nekelkit tuojau tokio triukšmo, kai žmogus nori pasinaudoti savo teisėmis, pone šventasai! Aš ir pats išeisiu, nėra ko čia pjudyti vienuolyno tarnų.

Tai pasakęs, bernas skubiai šoko pro vartelius, kurie per neapsižiūrėjimą buvo palikti neužrakinti ir pro kuriuos jis, matyt, buvo įsibrovęs į bažnyčią. Vienuolyno tarnai atėjo, bet nutarė nesivaikyti vidurnaktį akiplėšą po laukus.

Tokia buvo Kreislerio prigimtis, kad po įveiktos akimirksnio audros, kuri grėsė jam pražūtim, nepaprastų, paslaptingų dalykų iššaukta įtampa atnešdavo jo sielai palengvėjimą.

Todėl viršininkui pasirodė nuostabu ir nesuprantama, kad kitą dieną Kreisleris atėjo pas jį visiškai ramus ir papasakojo apie sukrečiantį įspūdį, patirtą tokioj savotiškoj aplinkoj, išvydus kūną žmogaus, kuris kėsinosi į jo gyvybę ir kurį jis, teisėtai gindamasis, nužudė.

— Nei bažnyčia,— prabilo viršininkas,— nei pasaulio įstatymai negali jūsų, mielas Johanesai, kaltinti nė bausti už to nuodėmingo žmogaus mirtį. O vis dėlto jūs ilgai negalėsite įveikti vidinio priekaišto, kuris jums sakys, kad geriau būtumėt pats žuvęs, negu nužudęs priešininką, o tas įrodo, kad Aukščiausiajam meilesnė gyvybės auka, negu jos išlaikymas ūmaus, kruvino veiksmo kaina. Bet tuo tarpu užteks apie tai, turiu pasikalbėti su jumis apie kitus, artimesnius reikalus.

Kuris mirtingas žmogus gali numatyti, kaip kitą akimirksnį pasikeis aplinkybės. Dar taip neseniai buvau tvirtai įsitikinęs, kad nieko nėra naudingesnio jūsų sielos išganymui, kaip atsižadėti pasaulio ir stoti į mūsų ordiną. Dabar esu kitos nuomonės. Nors labai jus myliu ir branginu, bet norėčiau patarti kuo greičiausiai išvykti iš vienuolyno. Nesupraskit manęs klaidingai, brangusis Johanesai! Neklausinėkite, kodėl aš prieš savo įsitikinimus nusilenkiu valiai kito, kuris kėsinasi sugriauti visa, ką aš su tokiu vargu sukūriau. Jeigu ir norėčiau su jumis svarstyti savo elgesio motyvus, jūs vis tiek manęs nesuprastumėt, nes tam reikia giliau pažinti bažnyčios paslaptis. Vis dėlto su jumis galiu atviriau pasikalbėti, negu su kuo kitu. Taigi žinokit, kad netrukus gyvenimas vienuolyne nebeteiks jums palaimingos ramybės kaip iki šiol, dar daugiau, jūsų karščiausiems siekimams bus suduotas mirtinas smūgis, ir vienuolynas jums pasirodys kaip tuščias, beviltiškas kalėjimas. Visa vienuolyno tvarka keičiasi, su maldingais papročiais suderinama laisvė baigiasi, ir veikiai tarp šių sienų visu griežtumu įsiviešpataus rūsti, negailestinga vienuoliško fanatizmo dvasia. O mano Johanesai, jūsų puikios giesmės nebekels mūsų dvasioj aukščiausio maldingumo, choras bus panaikintas, ir veikiai begirdėsime tik monotoniškus responsorijus, ku-

riuos užkimusiais, dusliais balsais murmės seniausi broliai.

— Ir visa tai įvyks, reikalaujant tam atvykėliui vienuoliui Kiprijanui? — paklausė Kreisleris.

— Taip,— atsakė viršininkas, kone susigraudinęs, ir nuleido akis,— taip yra, gerasis Johanesai, ir ne mano kaltė, kad kitaip būti negali. Bet,— pakeltu, iškilmingu balsu pridūrė viršininkas po trumpos tylos,— visa, kas stiprina bažnyčią, kas prisideda prie jos išaukštinimo, turi įvykti, ir jokios aukos nėra per didelės!

— O kas tas didis, galingas šventasis,— apsiniaukęs paklausė Kreisleris,— kuris jums įsakinėja, kuris vienu žodžiu sugebėjo atitraukti nuo manęs tą galvažudį?

— Jūs, mielas Johanesai,— atsakė viršininkas,— esate įpainiotas į paslaptį, kurios kol kas nežinote. Bet veikiai sužinosite daugiau, gal net daugiau už mane patį, ir sužinosite iš maestro Abrahamo. Kiprijanas, kurį mes dabar vadiname savo broliu, yra vienas išrinktųjų. Jam buvo suteikta malonė betarpiškai susidurti su amžinomis dangaus galybėmis, ir mes jau dabar turime jį gerbti kaip šventąjį. O tas įžūlus bernas, įsmukęs per egzekvijas į bažnyčią ir griebęs jus už gerklės, tai pusiau pamišęs, valkataujantis čigonas, kurį mūsų prievaizdas jau kelis kartus liepė skaudžiai nuplakti už riebių vištų vaginėjimą iš kaimo vištidžių. Jam išvyti nereikėjo ypatingo stebuklo.

Su šiais žodžiais viršininko lūpų kampučiuose švystelėjo ironiška šypsena ir tuojau pat dingo.

Kreislerį pagavo gilus, kartus apmaudas. Jis pamatė, kad viršininkas, tas plačios dvasios ir šviesaus proto žmogus, pučia jam į akis miglą. Juk ir tie argumentai, kuriais remdamasis jis anuomet prikalbinėjo jį stoti į vienuolyną, ir tie, kuriuos naudoja dabar, patardamas daryti priešingai, yra tik priedanga kažkokiam slaptam tikslui. Kreisleris nutarė išvykti iš vienuolyno ir ryžtingai išsiveržti iš visų grėsmingų paslapčių, kad, ilgiau pasilikęs, neįsipainiotų į tokį tinklą, iš kurio nebebūtų išėjimo. O pagalvojęs, kad tuojau galės grįžti į Zighartshofą pas ma-

estro Abrahamą, kad vėl pamatys, išgirs *ją*, savo vienintelę svajonę, širdyje pajuto tą saldų nerimą, kuriuo pasireiškia karščiausias meilės ilgesys.

Kai Kreisleris, paskendęs mintyse, žingsniavo centriniu parko taku, jį pasivijo tėvas Hilarijus ir tuojau pratrūko:

— Jūs buvote pas viršininką, Kreisleri, ir viską iš jo sužinojote! Na, ar aš nesakiau? Mes visi žuvę! Tas dvasiškas komediantas,— oi, išsprūdo žodelis, bet mes savi žmonės! Kai jis,— jūs žinote, apie ką aš kalbu,— apsivilkęs abitu, atkeliavo į Romą, jo šventenybė popiežius tuojau suteikė jam audienciją. Jis puolė ant kelių ir pabučiavo jo kurpę. Bet jo šventenybė nedavė ženklo keltis ir išlaikė jį visą valandą ant žemės. „Tai bus tavo pirmoji bažnytinė bausmė",— užriko jo šventenybė, pagaliau leidęs jam atsistoti, ir pasakė ilgą pamokslą apie nuodėmingus paklydimus, į kuriuos buvo įklimpęs Kiprijanas. Paskui jis ilgą laiką buvo instruktuojamas slaptuose kambariuose ir tada iškeliavo į pasaulį! Jau seniai beturėjom šventąjį! Stebuklas,— jūs gi matėte paveikslą, Kreisleri,— aš jums sakau, tas stebuklas tik Romoj įgavo savo tikrąjį pavidalą. Aš tesu doras vienuolis benediktinas, uolus choro prefektas, tikiuosi, to jūs nepaneigsit, ir mėgstu išganingosios bažnyčios garbei išmesti stiklelį nyrenšteino ar boksboitelio, bet... Visa mano paguoda, kad jis čia ilgai nepabus. Jis turi keliauti. Monachus in claustro non valet ova duo: sed quando est extra, bene valet triginta.[1] Jis tikriausiai darys ir stebuklus. Žiūrėkit, Kreisleri, aure, jis ateina taku! Jis mus pastebėjo ir žino, kaip jam laikytis.

Kreisleris pamatė vienuolį Kiprijaną, kuris pamažu, iškilmingai, pastirusį žvilgsnį nukreipęs į dangų, susidėjęs rankas, tartum pasinėręs maldingoj ekstazėj, alėja žingsniavo artyn.

---

[1] Vienuolis vienuolyne nevertas nė dviejų kiaušinių, bet už jo sienų vertas ir trisdešimt *(lot.)*.

Hilarijus skubiai pasišalino, o Kreisleris pasiliko ir susimąstęs stebėjo vienuolį, kurio veide ir visoje pavyzoj buvo kažkas keisto, nematyto, kas jį skyrė nuo visų kitų žmonių. Didis nepaprastas likimas palieka matomus pėdsakus, todėl galimas daiktas, kad nuostabus vienuolio pergyvenimas suteikė jam dabartinę išorę.

Paskendęs savo ekstazėje, vienuolis norėjo praeiti pro Kreislerį, jo nepastebėjęs, bet šis panūdo pastoti kelią griežtam bažnyčios vado pasiuntiniui, aršiam gražiausio meno persekiotojui.

Ir jis tarė jam:

— Leiskite, garbusis pone, išreikšti jums padėką. Savo stipriu žodžiu jūs pačiu laiku išvadavote mane iš to netašyto stuobrio čigono, kuris būtų nusukęs man sprandą kaip vogtai vištai!

Vienuolis, tartum pabudęs iš sapno, persibraukė ranka per kaktą ir ilgai negyvu žvilgsniu spoksojo į Kreislerį, lyg norėdamas jį prisiminti. Bet paskui jo veidą perkreipė baisi veriančios rimties grimasa, ir pykčiu degančiomis akimis jis didžiu balsu suriko:

— Įžūlus nusidėjėli, už savo darbus buvai vertas žūti nuodėmėse! Argi ne tu profanuoji šventąjį bažnyčios kultą, kilniausią religijos ramstį, pasaulietiškais barškalais? Argi ne tu savo tuščiomis išmonėmis apkvaišinai pamaldžiausias sielas ir privertei jas nusigręžti nuo šventumo ir juslingomis giesmėmis tarnauti pasaulio dvasiai?

Šie beprotiški priekaištai įžeidė Kreislerį, bet kvailas fanatiško vienuolio išpuikimas, kurį galima buvo sumušti tokiu pigiu ginklu, sustiprino jo dvasią.

— Jeigu nuodėmė,— ramiai pradėjo Kreisleris, tvirtai žiūrėdamas vienuoliui į akis,— garbinti Amžinąjį ta kalba, kurią jis pats mums davė, kad ta dangaus dovana sužadintų mūsų krūtinėje karštos maldos įkvėpimą, net pasakyčiau, kito pasaulio pažinimą, jeigu nuodėmė serafinų giesmės sparnais iškilti viršum viso, kas žemiška, ir šventam ilgesy ir meilėj siekti Aukščiausiojo, tai jūs teisus, garbusis pone, tada aš sunkiai nusidėjau. Bet, jums

leidus, aš esu priešingos nuomonės ir tvirtai tikiu, kad, nutilus giesmei, bažnyčios kultas netektų tikros šventojo įkvėpimo didybės.

— Tai melskite Švenčiausiąją Mergelę,— griežtai ir šaltai atsakė vienuolis,— kad ji nutrauktų nuo jūsų akių valktį ir kad pažintumėt savo smerktiną paklydimą.

— Kartą,— švelniai šypsodamas, tarė Kreisleris,— kažkas paklausė vieną kompozitorių, kaip jis padaro, kad jo bažnytiniai kūriniai alsuoja tokiu pamaldžiu įkvėpimu. „Jei kūrinys man nelabai vyksta,— atsakė pamaldus, kūdikiškos širdies maestro,— tai, vaikščiodamas po kambarį, aš sukalbu kelias „Sveika Marija", ir įkvėpimas vėl sugrįžta." Tas pats maestro pasakė apie kitą didį bažnytinį kūrinį: „Tik įpusėjęs savo veikalą, pastebėjau, kad jis nusisekęs, bet aš niekada nebuvau toks dievobaimingas, kaip anuo metu, kai jį rašiau; kasdien puldavau ant kelių ir prašydavau Dievą, kad jis suteiktų man jėgos laimingai užbaigti šį kūrinį." Man atrodo, garbusis pone, kad nei šis maestro, nei senasis Palestrina nuodėmingų tikslų neturėjo ir kad tik akloj askezėj užšalusi širdis negali suliepsnoti nuo didžio giesmės šventumo.

— Žmogeli,— piktai suriko vienuolis,— kas gi tu esi, kad aš su tavim ginčyčiaus, tu, kurio vieta dulkėse? Lauk iš vienuolyno, kad nebegriautum jo šventumo!

Didžiai pasipiktinęs valdingu vienuolio tonu, Kreisleris smarkiai atrėžė:

— O kas esi *tu*, beproti vienuoli, kad nori pasikelti viršum viso, kas žmogiška? Argi tu gimei be nuodėmės? Ar niekada nepuoselėjai pragariškų minčių? Ar niekada nesuklupai slidžiame kely, kuriuo vaikščiojai? Ir, jei teisybė, kad Švenčiausioji Mergelė tave maloningai išplėšė iš mirties nagų, kurią tu gal buvai užsitraukęs kokia šiurpia piktadarybe, tai taip įvyko, kad tu nusižeminęs pažintum savo nuodėmę ir atgailautum, bet ne tam, kad begėdiškai girtumeis dangaus malone, netgi šventojo vainiku, kurio tu niekada negausi!

Vienuolis varstė Kreislerį mirtį ir prakeiksmus svaidančiais žvilgsniais ir murmėjo kažkokius nesuprantamus žodžius.

— Be to,— tęsė Kreisleris su vis didėjančiu įniršiu,— išdidusis vienuoli, kai dar nešiojai šį drabužį...

Su šiais žodžiais Kreisleris pakišo vienuoliui portretą, kurį buvo gavęs iš maestro Abrahamo. Bet, vos tik jį pamatęs, Kiprijanas, it klaikios desperacijos pagautas, trenkė sau kumščiais į kaktą ir sušuko kažkokiu skausmingu širdį veriančiu balsu, tartum gavęs mirtiną smūgį.

— *Tu* nešdinkis iš vienuolyno, piktadari vienuoli! — dar sušuko Kreisleris.— O jei sutiksi savo bendrą vištvagį, tai pasakyk jam, šventuoli, kad kitą kartą tu manęs nebenorėsi ir nebegalėsi ginti, bet tegu jis saugosi ir nesitaiko griebti man už gerklės, nes aš persmeigsiu jį kaip žvirblį arba kaip jo brolį, o smeigti...

Šį akimirksnį Kreisleris nusigando pats savęs: vienuolis stovėjo prieš jį sustingęs, nejudrus, vis dar tebespausdamas kumščius prie kaktos, negalėdamas apversti liežuvio nei ištarti garso. Kreisleriui pasivaideno, kad artimuose krūmuose kažkas sukrebždėjo, kad tuojau iššoks ir užpuls jį paklaikęs Džiuzepė. Jis pasileido bėgti. Vienuoliai kaip tik giedojo vakarinę horą, ir Kreisleris pasuko į bažnyčią, tikėdamas, kad tenai nurims jo suaudrinta, giliai įskaudinta siela.

Pabaigę horą, vienuoliai išėjo iš choro, žvakės užgeso. Kreislerio mintys nuklydo prie senųjų dievotų maestro, kuriuos jis minėjo savo ginče su vienuoliu Kiprijanu. Jam apsireiškė muzika, melodinga muzika, jis girdėjo Juliją dainuojant, jo sieloje nebesiautė audra. Jis norėjo išeiti per šoninę koplyčią, iš kurios buvo durys į ilgą koridorių, vedantį prie laiptų į jo kambarį.

Kreisleriui įžengus į koplyčią, kažkoks vienuolis sunkiai pakilo nuo žemės, kur gulėjo paslikas prieš stebuklingąjį Marijos paveikslą. Amžinosios lemputės šviesoje Kreisleris pažino vienuolį Kiprijaną, bet tokį suvargusį ir silpną, lyg ką tik atitokusį po apalpimo. Kreisleris

padėjo jam atsistoti. Tada vienuolis tyliu verksmingu balsu prašneko:

— Aš jus pažįstu, jūs Kreisleris! Susimilkit, nepalikit manęs, padėkit prieiti prie tų laiptelių, ten aš pasilsėsiu, bet jūs sėskitės šalia manęs, arčiau, tik Švenčiausioji tesiklauso mūsų kalbos. Susimylėkit,— tęsė vienuolis, kai abu susėdo ant altoriaus laiptelio,— padarykit malonę ir pasakykit, ar tą nelemtą portretą gavote iš senio Severino? Ar viską žinote, visą tą siaubingą paslaptį?

Kreisleris tiesiai ir atvirai pareiškė portretą gavęs iš maestro Abrahamo Liskovo ir, nieko neslėpdamas, papasakojo visa, kas įvyko Zighartshofe, ir, kad tik sugretinęs kai kuriuos faktus, jis įtariąs kažkokią piktadarybę, kurią, matyt, primenąs paveikslas, kartu sėdamas baimę, kad viskas gali iškilti aikštėn. Vienuolis, matyt, pernelyg sukrėstas kai kurių pasakojimo momentų, valandėlę tylėjo. Paskui, sukaupęs jėgas, stipresniu balsu prabilo:

— Jūs jau tiek daug žinote, Kreisleri, kad turiu jums atskleisti viską. Tad klausykite, tas princas Hektoras, kuris kėsinosi į jūsų gyvybę, yra mano jaunesnysis brolis. Mes esame kunigaikščio sūnūs, ir aš būčiau paveldėjęs sostą, jei laiko audra nebūtų jo nugriovusi. Prasidėjo karas, mes abu stojom į karo tarnybą, ir ta tarnyba atvedė pirma mane, o paskui ir mano brolį į Neapolį. Aš tada buvau atsidavęs visiems nuodėmingiems gyvenimo smagumams, o ypač mane buvo užvaldžiusi nežabota aistra moterims. Viena šokėja, tiek pat graži, kiek ir ištvirkusi, buvo mano meilužė, o ir šiaip aš, kur tik galėjau, vaikiausi pasileidusias mergšes.

Taip atsitiko, kad vieną dieną ant molo, jau pritemus, aš sekiau paskui dvi tokias mergeles. Jau buvau jas bepavejąs, bet staiga prie pat ausies kažkas spiegiamu balsu suriko: — „Tai bent žavus plevėsa tas princelis! Vaikosi gatvės mergšes, o galėtų miegoti gražiausios kunigaikštytės glėby!" Mano žvilgsnis krito ant senos nuskurusios čigonės, kurią prieš kelias dienas buvau matęs Toledo gatvėj, suimtą kareivių už tai, kad susivaidijus ji

lazda partrenkė ant žemės vandens pardavėją, iš pažiūros stiprų vyrą. „Ko tau iš manęs reikia, ragana?",— sušukau aš senei, bet tą pačią akimirką ji apipylė mane bjauriausiais, vulgariausiais keiksmais, ir mus apstojo minia žioplių, kurie plyšo juokais iš mano sumišimo. Aš norėjau pabėgti, bet senė sulaikė mane už skverno, staiga liovėsi plūdusis ir, nesikeldama nuo žemės, pašaipiai vypsodama savo bjauriu veidu, tyliai tarė: „Ei, malonusis princeli, argi nenori likti su manim? Nenori išgirsti apie gražiausią angelėlį, kuris dėl tavęs eina iš proto?" Su šiais žodžiais senė įsikibo man į rankas ir sunkiai atsistojo, šnibždėdama į ausį apie jauną mergaitę, dailią ir gražią kaip aušra ir dar nekaltą. Aš palaikiau tą senę paprasta sąvadautoja ir, kadangi tuo metu nebuvau nusiteikęs leistis į naują nuotykį, pamėginau atsikratyti ja, duodamas kelis dukatus. Bet ji pinigų neėmė, ir, man nueinant, garsiai juokdamasi, sušuko: „Eik, eik, puikusis pone, greit ateisi pas mane su didele bėda ir skausmu širdyje!" Praėjo kiek laiko, aš nebegalvojau apie čigonę, bet vieną dieną promenadoj, vadinamoj Vila reale[1], pamačiau priešaky einančią damą, kuri man pasirodė tokia nuostabiai grakšti, kokios dar niekada nebuvau matęs. Aš užbėgau jai už akių ir, kai pamačiau jos veidą, man tartum atsivėrė spinduliuojanti dangaus grožybė. Taip aš, nupuolęs žmogus, tada galvojau ir, kad dabar kartoju šią nuodėmingą mintį, tai priimkit ją kaip nusakymą žaviosios Andželos grožio, kuriuo Amžinasis ją apdovanojo, nes man dabar ir netinka, ir gal jau nebemokėčiau postringauti apie žemiškąjį grožį. Šalia damos ėjo ar, teisingiau, lazda pasiramstydama šlubčiojo labai sena, padoriai apsirengusi moteriškė, krintanti į akis tik dėl savo nepaprastai aukšto ūgio ir keisto bejėgiškumo. Nepaisant visiškai kitos aprangos, nepaisant plataus gobtuvo, dengiančio pusę jos veido, aš tučtuojau pažinau, kad tai ta pati čigonė nuo molo. Senės šypsnio grimasa, nežymus galvos link-

[1] Karališkoji vila, pilis *(ital.)*.

telėjimas patvirtino, kad aš neklydau. Aš negalėjau atitraukti akių nuo žaviojo stebuklo: gražuolė nuleido akis ir išmetė iš rankos vėduoklę. Aš skubiai ją pakėliau ir paduodamas paliečiau jos pirštus: jie virpėjo. Tada suliepsnojo mano prakeiktos aistros ugnis, aš nenujaučiau, kad atėjo pirmoji minutė baisaus bandymo, kurį dangus man buvo skyręs. Apkvaitęs, netekęs galvos, stovėjau kaip stulpas ir vos pastebėjau, kad dama su savo palydove įlipo į karietą, stovinčią alėjos gale. Tik karietai nuriedėjus, atitokau ir kaip beprotis puoliau vytis. Aš dar suspėjau pamatyti, kad karieta sustojo prie vieno namo siauroje trumpoje gatvelėje, einančioje į didelę Largo delle piano aikštę. Abi, dama ir jos palydovė, išlipo, ir iš to, kad karieta tuojau nuvažiavo, kai tik jos suėjo į vidų, galėjau pagrįstai spręsti, kad čia jų namai.

Largo delle piano aikštėje gyveno mano bankininkas sinjoras Aleksandras Spercis, ir pats nežinau, kaip man šovė į galvą dabar jį aplankyti. Jis pagalvojo, kad aš atėjau dėl pinigų, ir ėmė plačiai aiškinti mano reikalus. Bet visos mano mintys sukosi apie damą, aš nieko daugiau negalvojau, nieko nemačiau, ir taip išėjo, kad, užuot atsakęs į sinjoro Spercio kalbas, aš jam papasakojau ką tik patirtą žavųjį nuotykį. Sinjoras Spercis žinojo daugiau apie mano gražuolę, negu aš nujaučiau. Kas pusmetį vieni Augsburgo prekybos namai į jo banką pervesdavo tai damai nemažą sumą pinigų. Ji buvo vardu pavarde Andžela Benconi, o senė buvo vadinama ponia Magdala Sigrun. Už tai sinjoras Spercis turėjo smulkiai informuoti Augsburgo prekybos namus apie mergaitės gyvenimą, o kadangi anksčiau jam buvo pavesta rūpintis jos auklėjimu, kaip dabar turtu, tai jį buvo galima laikyti lyg ir jos globėju. Bankininkas spėjo, kad mergina buvo asmenų, kilusių iš pačių aukščiausių sluoksnių, slaptos meilės vaisius.

Aš pareiškiau sinjorui Sperciui negalįs suprasti, kodėl šis perlas patikėtas tokiai įtartinai senei, kuri valkiojasi gatvėmis apsikarsčiusi suskretusiais čigonės skarmalais ir

kažin ar tik neužsiima sąvadavimu. Bet bankininkas tvirtino, kad ištikimesnės ir rūpestingesnės auklės, kaip ši senė, negali būti, ji atvykusi čia su mergaite, kai ši buvusi dvejų metukų, kad senė kartais persitaiso čigone, toks esantis jos keistas užgaidas, kurį čia, kaukes mėgstančioj šalyje, lengva pateisinti.

Turiu, privalau kalbėti trumpai! Netrukus senė atėjo pas mane savo čigonės apdaru ir pati nuvedė pas Andželą, kuri nukaitusi su žaviu mergišku drovumu prisipažino mane mylinti. Aš, paklydėlis, vis dar galvojau, kad senė yra ištvirkusi nuodėmės maitintoja, bet greitai pamačiau ką kita. Andžela buvo skaisti ir tyra kaip sniegas, ir čia, kur ketinau pasimėgauti nuodėme, gavau įtikėti dorybe, kurią dabar, tiesa, turiu laikyti pragariška velnio apgaule.

Juo karščiau liepsnojo mano aistra, tuo labiau linkau paklausyti senės, kuri be perstojo šnibždėjo man į ausį, jog aš turįs vesti Andželą. Tegu kol kas mūsų santuoka būna slapta, sakė ji, bet ateisianti diena, kada aš savo žmonai atvirai uždėsiąs ant galvos kunigaikštienės diademą. Savo kilme Andžela esanti man lygi.

Mes susituokėm San Filipo bažnyčios koplyčioje. Aš tariausi suradęs dangų. Nutraukiau visus ryšius, mečiau tarnybą, niekas manęs nebematė tose kompanijose, kur seniau leidau laiką, mėgaudamasis paleistuvingomis linksmybėmis. Tas naujas mano gyvenimo būdas mane ir išdavė. Minėta šokėja, mano pamesta, sušnipinėjo, kur aš kas vakarą einu, ir mano meilės paslaptį išdavė Hektorui, taip tikėdamasi pasėti ir išugdyti savo keršto sėklą. Mano brolis pasekė mane ir užklupo Andželos glėby! Jis juokaudamas atsiprašė už savo įkyrumą ir ėmė man išmėtinėti, kodėl aš toks savanaudis ir neparodęs jam nė tiek pasitikėjimo, kiek geram draugui. Bet aš per daug aiškiai mačiau, kaip jį pritrenkė Andželos grožis. Kibirkštis įkrito, jo krūtinėj plykstelėjo šėlstančios aistros liepsna. Jis ėmė dažnai lankytis, nors ateidavo tik tomis valandomis, kai žinojo rasiąs mane. Man ėmė vaidentis, kad beprotiška Hektoro meilė randa atgarsio, ir mano krūtinę dras-

kė visos pavydo furijos. Tai buvo pragariško siaubo dienos!

Kartą, įėjęs į Andželos kambarį, už sienos lyg ir išgirdau Hektoro balsą. Apmirusia širdim sustojau, it nudiegtas. Staiga iš gretimo kambario išlėkė raudonas kaip ugnis Hektoras, klaikiai it beprotis vartydamas akis. „Prakeiktasis, daugiau tu man nebestovėsi skersai kelio!" Taip jis sušuko, putodamas iš įniršio, ir, greit išsitraukęs durklą, suvarė man jį iki pat rankenos į krūtinę. Pašauktas chirurgas nustatė, kad durklas perėjo per širdį. Švenčiausioji Mergelė teikėsi stebuklu grąžinti man gyvybę.

Paskutinius žodžius vienuolis ištarė tyliu, drebančiu balsu ir tartum pasinėrė liūdnose mintyse.

— O kas atsitiko Andželai? — paklausė Kreisleris.

— Kai žudikas norėjo pasimėgauti savo piktadarybės vaisiais,— atsakė vienuolis dusliu it šmėklos balsu,— mano brangiąją ištiko mirties konvulsijos, ir ji mirė jo rankose. Nuodai...

Sulig tuo žodžiu vienuolis krito kniūpsčias ir ėmė gargti it priešmirtinėj agonijoj. Kreisleris patraukė varpelį, ir sukėlė ant kojų visą vienuolyną. Atbėgo broliai ir nugabeno sąmonės netekusį Kiprijaną į ligonių salę.

Kitą rytą Kreisleris rado viršininką itin smagiai nusiteikusį.

— Cha, cha, mano Johanesai,— pasitiko jis kapelmeisterį,— cha, cha, jūs nenorit tikėti, kad naujaisiais laikais būna stebuklų, o vakar bažnyčioj pats padarėte nuostabiausią stebuklą, koks tik begali būti. Sakykit, kas ten atsitiko mūsų išdidžiam šventajam, kuris guli dabar ir kremtasi kaip atgailaujantis nusidėjėlis ir, mirtinos baimės apimtas, nuolankiai it mažas vaikas atsiprašinėja už tai, kad norėjęs būti už mus visus didesnis! Gal jis, pirma reikalavęs iš jūsų išpažinties, pats išpažino jums savo nuodėmes?

Kreisleris nematė reikalo slėpti, kas jam nutilo su vienuoliu Kiprijanu. Todėl viską smulkiai apsakė, pradėdamas nuo atviro pamokslo, kurį jis išdrožęs išpuikusiam vienuoliui, kai šis pažeminęs šventąjį muzikos meną, ir

baigdamas grėsminga būsena, į kurią pateko Kiprijanas, ištaręs žodį „nuodai". Paskui Kreisleris pareiškė vis tiek nesuprantąs, kodėl tas portretas, taip išgąsdinęs princą Hektorą, lygiai taip pat gąsdina ir vienuolį Kiprijaną. Taipogi jam tebėra neaišku, kaip į tą šiurpų įvykį galėjo būti įpainiotas maestro Abrahamas.

— Iš tikrųjų,— gražiai šypsodamas tarė viršininkas,— iš tikrųjų, mano mielas sūnau Johanesai, dabar mudviejų santykis visai kitoks, negu prieš kelias valandas. Stipri dvasia, tvirtas įsitikinimas, bet ypač gilus, teisingas jausmas, kuris slypi mūsų krūtinėje kaip nuostabus pranašingas pažinimas, kartu sudėti gali daugiau nuveikti, negu aštriausias protas, labiausiai išlavintas, skvarbiausias žvilgsnis. Tu, mano Johanesai, tą įrodei. Tu taip sumaniai ir laiku panaudojai gautą ginklą, nors ir nežinodamas jo galios, kad vietoj paguldei priešą, kurio kitas, turėdamas ir gerai apgalvotą planą, tikrai nebūtų taip lengvai sumušęs. Pats to nežinodamas, tu padarei paslaugą man, vienuolynui, gal ir visai bažnyčiai, tokią paslaugą, kurios džiuginančių pasėkmių negalima apžvelgti. Dabar galiu ir noriu būti su tavim visiškai atviras, aš nusigręžiu nuo tų, kurie pūtė miglą tavo nenaudai, gali manim pasikliauti, Johanesai! Aš pasirūpinsiu, kad gražiausias tavo širdies troškimas išsipildytų. Tavo Cecilija,— tu žinai, kokią žavią būtybę aš turiu galvoj,— bet dabar apie tai nė žodžio!

Ką tu dar norėjai sužinoti apie tą baisų įvykį Neapoly, galima papasakoti keliais žodžiais. Visų pirma mūsų garbiajam broliui Kiprijanui patiko savo pasakojime išleisti vieną menką faktelį: Andžela mirė nuo nuodų, kuriuos jis, beprotiško pavydo kamuojamas, jai buvo davęs. Maestro Abrahamas tada gyveno Neapoly, pasivadinęs Severino vardu. Jis tikėjosi rasti savo dingusios Kjaros pėdsakus ir tikrai juos aptiko, susidūręs su ta sena čigone Magdala Sigrun, apie kurią tu jau girdėjai. Kai įvyko ta baisybė, senė kreipėsi į maestro ir, prieš išvažiuodama iš Neapolio, patikėjo jam portretą, kurio paslapties tu dar nežinai. Paspausk iš krašto plieninį rutuliuką, tada An-

tonijo portretas atšoks — jis yra tik kapsulės viršelis,— ir tu pamatysi ne tik Andželos portretą, bet rasi ir kelis lapelius popieriaus, kurie yra nepaprastai svarbūs, nes duoda dvigubos žmogžudystės įrodymą. Dabar tu matai, kodėl tavo talismanas taip stipriai veikia. Girdėjau, kad maestro Abrahamas dar ir kitur buvo susidūręs su abiem broliais, bet apie tai jis pats tau geriau papasakos. Pasiteiraukime dabar, Johanesai, kaip jaučiasi ligonis brolis Kiprijanas!

— O stebuklas? — paklausė Kreisleris, mesdamas žvilgsnį į tą vietą sienoje viršum mažojo altorėlio, kur jis pats su viršininku pakabino paveikslą, kurį malonusis skaitytojas tikriausiai dar prisimena. Bet jis gerokai nustebo, pamatęs, kad ano paveikslo nebėra ir Leonardo da Vinči „Šventoji šeima" vėl kabo savo senojoj vietoj.

— O stebuklas? — dar kartą paklausė Kreisleris.

— Jūs turite galvoj tą gražųjį paveikslą, kuris čia kabėjo? — atsakė viršininkas, keistai žvilgtelėjęs į Kreislerį.— Aš jį liepiau pakabinti ligonių salėj. Gal jis sustiprins brolį Kiprijaną, gal Švenčiausioji Mergelė padės jam dar kartą.

Savo kambary Kreisleris rado tokį maestro Abrahamo laišką:

Mano Johanesai!

Greičiau! Greičiau! Palikit vienuolyną, skubėkit kiek tik galit! Velnias savo pramogai užtaisė čia dar neregėtą medžioklę su skalikais! Žodžiu, papasakosiu daugiau, rašyti nėra jėgų, viskas man jau lenda pro gerklę ir bijau, kad neuždusčiau. Apie save, apie man patekėjusią vilties žvaigždę, tyliu! Paskubomis tik tiek noriu pranešti. Patarėjos Bencon neberasit, ji dabar reicho grafienė Ešenau. Iš Vienos gautas diplomas, ir būsimos Julijos vestuvės su garbiuoju princu Ignacu kaip ir paskelbtos. Kunigaikštis Irenėjus svajoja apie naują sostą, kur jis sėdėsiąs kaip valdovas. Tą jam prižadėjo ponia Bencon, tai yra grafienė Ešenau. Princas Hektoras kurį laiką žaidė slėpynes, o paskui tikrai turėjo išvažiuoti į armiją. Netrukus jis grįš, ir tada bus dvejos vestuvės. Bus links-

ma. Trimitininkai jau skalauja gerkles, smuikininkai tepa strykus, Zighartsveilerio žvakių liejikai daro deglus. Bet... Artinasi kunigaikštienės vardadienis, aš ruošiu nuostabų dalyką, bet jūs turit būti čia. Geriau keliaukit tuojau, kai tik perskaitysit šį laišką. Bėkit, kiek kojos neša! Aš jus greit pamatysiu. A propos[1]! Saugokitės juodaskvernių, bet viršininką aš labai myliu! Adieu!"

Senojo maestro laiškelis buvo toks trumpas ir turiningas, kad...

---

[1] Beje *(pranc.)*.

Leidėjo prierašas[1]

Antrojo tomo gale leidėjas yra priverstas pranešti maloniajam skaitytojui labai liūdną žinią. Žiauri mirtis išplėšė iš gyvųjų tarpo mokytą filosofą ir poetą gudrųjį katiną Murklį pačioje jo karjeros viršūnėje. Jis mirė naktį iš dvidešimt devintos į trisdešimtą lapkričio po trumpos, bet sunkios ligos ramiai ir stoiškai kaip tikras išminčius. Tai dar vienas įrodymas, kad anksti subrendę genijai nepatvarūs; arba jie pasuka į priešingą pusę, netenka valios ir, pasidavę šaltam abejingumui, susilieja su minia, arba nesulaukia senatvės. Vargšas Murkly! Tavo draugo Mucijaus mirtis kartu buvo ir tavosios pranašas. Jei man reikėtų prie tavo kapo pasakyti kalbą, tai aš pakalbėčiau daug širdingiau, negu tada abejingasis Hincmanas, nes aš tave mylėjau, mylėjau labiau už bet kurį kitą... Taigi ilsėkis, katinėli! Ramybė tavo pelenams!

Negerai, kad velionis nebaigė savo pažiūrų į gyvenimą, jos taip ir liko fragmentas. Užtat kituose mirusiojo katino rankraščiuose rasta nemaža minčių ir pastabų, užrašytų, matyt, tuo metu, kada jis gyveno pas kapelmeisterį Kreislerį. Be to, dar atsirado geras pluoštas katino sudraskytos knygos puslapių, kur pasakojama apie Kreislerio gyvenimą.

---

[1] E. T. A. Hofmano.

Todėl leidėjas mano, kad nebus nieko blogo, jei jis trečiajame tome, kuris turi pasirodyti Velykų mugės metu, papasakos maloniajam skaitytojui, kas dar rasta iš Kreislerio biografijos, ir tinkamose vietose įterps ką ne ką iš tų katino minčių ir pastabų, kurios pasirodys vertos dėmesio.

PAAIŠKINIMAI

11 psl. *...sušunka tragedijoj Nyderlandų herojus.*— Turima galvoje Egmonto žodžiai Gėtės tragedijoj „Egmontas".

15 psl. *„Kaip aš myliu tave, o gimtoji šalie!"* — Citata iš F. Goterio (1746—1797) komiškos operos „Dvasių sala".

15 psl. *...argi neatsimenate, jūsų šviesybe, tos didelės audros.*— Laisvas atpasakojimas fragmento iš anglų rašytojo Lorenso Sterno (1713—1768) knygos „Sentimentali kelionė".

17 psl. *Atalanta* — graikų mitų herojė, garsėjusi greitumu ir grožiu.

20 psl. *...visa stoiškų scevolų kohorta.*— Legendarinis Romos didvyris Gajus Mucijus, patekęs į nelaisvę ir norėdamas įrodyti savo panieką kančioms ir mirčiai, sudegino aukuro ugnyje dešinę savo ranką ir buvo pramintas Scevola, t. y. kairiarankiu. Tas vardas tapo kantrumo simboliu.

21 psl. *Velniūkštis Pakas* — Šekspyro komedijos „Vasarvidžio nakties sapnas" personažas. Hofmanas turi galvoj sceną iš trečio komedijos veiksmo, kur Pakas pridaro daug linksmos painiavos.

22 psl. *Galėjau pagirti savo Arijelį, kaip Šekspyro Prosperas savąjį.*— Užuomina į Šekspyro „Audrą".

25 psl. *O jautrusis Justai... sakyk, kur tavo Telheimas?* — Justas — ištikimas majoro Telheimo tarnas Lesingo dramoje „Mina fon Barnhelm". Pirmajame veiksme Justas pasakoja, kaip jis išgelbėjo nuo mirties pudelį.

27 psl. *Pulčinela* — italų liaudies komedijos juokdarys.

28 psl. *Plutarchas* (46—120) — senovės graikų rašytojas ir istorikas, pagarsėjęs daugelio žymiųjų žmonių gyvenimo aprašymais.

28 psl. *Nepotas,* Kornelijus — senovės Romos istorikas (apie 100—27 m. pr. m. e.), daugelio žymių senovės žmonių biografijų autorius.

29 psl. *Bazedovas,* Johanas Bernhardas (1723—1790) — vokiečių pedagogas, auklėjimo sistemos XVIII a. Vokietijoje reformatorius.

29 psl. *Pestalocis,* Johanas Heinrichas (1746—1827) — žymus šveicarų pedagogas.

31 psl. *Knigė,* Adolfas (1752—1796) — vokiečių rašytojas, XVIII a. populiarios pamokomos knygos „Apie elgesį" autorius.

32 psl. *Hilmaras Kurasas* — Berlyno gimnazijos pedagogas, vadovėlio apie dailyraštį „Calligraphia Regia" (1714) autorius.

33 psl. *Tasas,* Torkvatas (1544—1595) — italų poetas, epinės poemos „Jeruzalės išlaisvinimas" autorius; *Ariostas,* Lodovikas (1474—1533) — italų poetas, herojinio epo „Pašėlęs Rolandas" autorius.

35 psl. *...kaip Atėnų piliečiai Šekspyro „Vasarvidžio nakties sapne".* — Šekspyro komedijoje „Vasarvidžio nakties sapnas" šeši amatininkai linksmina Atėnų hercogo dvarą, rodydami vaidinimą.

42 psl. *Kultūringiausia žemės tauta buvo priskyrusi dievams keistą norą ėsti savo vaikus.* — Pagal senovės graikų mitą dievas Kronas, bijodamas, kad vaikai neatimtų iš jo valdžios, įsakęs savo žmonai Rėjai nešti jam gimusius vaikus ir prarydavęs juos. Rėja išgelbėjusi tik Dzeusą, kuris užaugęs sukilo prieš tėvą.

44 psl. *O, apetite, tu vadiniesi katinas!* — Užuomina į Hamleto žodžius: „Menkybe, tu vadiniesi moteris!.."

48 psl. *Emelina* — XIX a. populiarios vokiečių kompozitoriaus Jozefo Veiglio (1766—1846) operos „Šveicarų šeimyna" pagrindinė herojė.

48 psl. *...kurie „kaip krosnis pūkščia raudomis į mylimosios veidą"...* — citata iš Šekspyro komedijos „Kaip jums patinka".

48 psl. *Hipelis,* Teodoras Gotlibas fon (1741—1796) — vokiečių rašytojas humoristas. Kreisleris turi galvoje jo knygą „Apie vedybas".

49 psl. *Selija ir Rozalinda* — Šekspyro komedijos „Kaip jums patinka" herojės.

50 psl. *Mesjė Žakas* — išmintingas ir pašaipus melancholikas iš Šekspyro komedijos „Kaip jums patinka"; *Probšteinas* (Bandukas) — juokdarys iš tos pačios komedijos. Pagrindinės tos pjesės scenos vyksta gamtoje, Ardenų miške.

58 psl. *...tas garsusis žmonių rašytojas...* — Turimas galvoj žymus vokiečių mokslininkas ir rašytojas Lichtenbergas, Georgas Kristofas (1742—1799). Savo „Pastabose apie kalbą" jis yra pasakęs: „Norint visai gerai išmokti kalbėti svetima kalba ir iš tikrųjų kalbėti visuomenėje su tikrai liaudišku akcentu, reikia turėti ne tik atmintį ir klausą, bet ir tam tikru mastu būti dabita."

59 psl. *„Akanto lapai"* — ironiška užuomina į 1817 m. Bamberge išėjusią vokiečių poeto romantiko Orientaliso, Izidoriaus (tikroji pavardė Lebenas, Otas Heinrichas; 1785—1825) knygą „Lotoso lapai".

60 psl. *...ministras pirmininkas Hincas fon Hincenfeldas, vadinamas Batuoto Katino vardu...* — Hofmanas turi galvoj vokiečių romantiko Liudviko Tyko (1773—1853) komedijos „Batuotas katinas" herojų.

63 psl. *Skaramučas* — tipiškas italų komedijos personažas: melagis, pagyrūnas.

65 psl. *Lenotras,* Andre (1613—1700) — įžymus prancūzų sodininkas dekoratorius.

66 psl. *...anas jautrus poetas.*— Turimas galvoje Liudvikas Tykas.

67 psl. *...kad Rosinis, Pučita ir visokie kitokie pigmėjai yra pasiekę operinės muzikos aukštybes.* O taip pat (69 psl.) *...Rosinis ir Pučita, Pavezis ir Fioravantis ir dievažin dar kokie kiti „iniai" ir „iai".* — Hofmanas, kaip ir daugelis žymiųjų vokiečių kompozitorių (Bethovenas, Veberis, Šubertas), kritiškai žiūrėjo į XVIII a. pabaigos ir XIX a. pradžios italų operinės muzikos kūrėjus (Pavezis, Stefanas 1779—1850; Pučita, Vinčencas 1778—1861; Fioravantis, Valentinas 1764—1837). Į vieną gretą su šiandien jau užmirštais kompozitoriais epigonais Hofmanas neteisingai stato ir vieną iš žymiausių to meto Italijos kompozitorių Rosinį.

81 psl. *...Jono Auksaburnio dieną, tai yra dvidešimt ketvirtą sausio... gimė vaikas...* — Jono Auksaburnio diena pagal bažnytinį kalendorių būna sausio 27 dieną, kaip tik tą dieną yra gimęs Hofmano mėgstamiausias kompozitorius Mocartas. Čia Hofmanas tyčia sutapatina Mocarto gimimo dieną su savo gimimo diena — sausio 24-ąja.

86 psl. *Kochas,* Heinrichas Kristofas — vokiečių muzikologas, 1802 m. pasirodžiusio „Muzikos terminų žodyno" autorius.

88 psl. *Eseris,* Karlas Michaelis (1736—1795) — žymus vokiečių smuikininkas virtuozas. Grojo taip pat ir senoviniais strykiniais instrumentais.

99 psl. *...kaip toj tragedijoj, kur mušti iškelta lazda atrodo užkliuvusi ore.*— Murklys turi galvoje Šekspyro tragediją „Hamletas" (antras veiksmas, antra scena).

102 psl. *...buvo bendrapavardis su garsiuoju humoristu...*— Hofmanas turi galvoj vokiečių satyriką Liskovą, Christianą Liudvigą (1701—1760).

107 psl. *Pozityvas* — maži kambariniai vargonai.

109 psl. *Galingas vainikuotas kolosas* — Prancūzijos imperatorius Napoleonas I.

113 psl. *Karalius Kotlibas* — personažas iš Liudviko Tyko „Batuoto katino".

114 psl. *Damonas ir Pitijas* (Fintijas) — legendarinė draugų pora Sirakūzuose. Jų istorija buvo panaudota siužetu daugeliui poetinių kūrinių, tame tarpe ir Šilerio baladei „Įkaitas".

114 psl. *Orestas ir Piladas* — du neperskiriami draugai graikų mitologijoj; jų vardai yra neperskiriamos draugystės simbolis.

120 psl. *...anas gana įžymus žmogus... kuris linksmino rinktinę draugiją.*— Turimas galvoj garsus avantiūristas ir šarlatanas grafas Kalijostras (tikroji pavardė Balzamas, Džuzepė (1743—1795), kuris kaip alchemikas, spiritistas ir masonas buvo visada laukiamas svečias aukštojoje visuomenėje, kol pagaliau pateko į Bastiliją.

122 psl. *...kaip vienas narsus karininkas atbėgo iš Leipcigo į Sirakūzus.*— Turimas galvoj progresyvus vokiečių rašytojas Zoimė, Joha-

nas Gotfridas (1763—1010); 90-aisiais XVIII a. metais Zoimė tarnavo rusų kariuomenės karininku. 1802 m. jis pėsčias suvaikščiojo iš Leipcigo į Siciliją ir atgal; tą savo kelionę aprašė knygoje „Pasivaikščiojimas į Sirakūzus".

127 psl. *Čimaroza,* Domenikas (1749—1801) ir *Palzielas,* Džovanis (1740—1816) — įžymūs italų komiškos operos kūrėjai.

128 psl. *Katonas,* Markas Porcijus (234—149 m. pr. m. e.) — Romos konsulas ir griežtas cenzorius.

133 psl. *Galis,* Francas Jozefas (1758—1828) — vokiečių anatomas ir fiziologas, pradininkas franologijos — mokymo apie tai, kad iš žmogaus kaukolės, galvos kiaušo galima pažinti žmogaus dvasinius sugebėjimus.

134 psl. *Hamanas,* Johanas Georgas (1730—1788) — vokiečių rašytojas ir filosofas, rašęs sunkiai suprantamu stilium.

135 psl. *...ką perskaitei kadaise Šekspyro — Šlegelio raštuose.*— Murklys laisvai cituoja eilutes iš Šekspyro tragedijos „Romeo ir Džuljeta" (IV veiksmas, III scena), išverstos į vokiečių kalbą A. V. Šlegelio.

137 psl. *...tai man priminė puikųjį Servanteso „Bergancą", apie kurio paskutinius nuotykius pasakojama vienoj naujoj, savotiškoj knygoj.*— Ta „nauja, savotiška knyga" yra E. T. A. Hofmano „Žinios apie naujus šuns Berganco nuotykius", parašyta Servanteso „Novelės apie šunų pokalbį" įtakoje.

138 psl. *...duosiu pavyzdį garsaus gydytojo...*— Hofmanas turi galvoj vokiečių gydytoją ir rašytoją Klugę, Karlą Aleksandrą (1782—1844), kuris savo darbe „Bandymas pavaizduoti gyvulių magnetizmą kaip gydymo priemonę" remiasi Šilerio poema „Valenšteinas".

141 psl. *Lorenas,* Klodas (1600—1682)— žymus prancūzų peizažistas; *Berghemas,* Klasas (1620—1683) — olandų peizažistas; *Hakertas,* Filipas (1736—1807) — vokiečių peizažistas. Hofmanas čia išvardina įvairių tautybių dailininkus peizažistus, klasikinio peizažo meistrus.

144 psl. *„Mano gerieji žmonės ir prasti muzikantai"* — Žodžiai iš Klemenso Brentano (1778—1842) komedijos „Ponce de Leon".

150 psl. *...grubių kaip Gocio kaukių Venecijos žodelių.*— Gocis, Karlas (1720—1806) — žymus italų dramaturgas, vienas iš mėgstamiausių Hofmano rašytojų. Jo komedijų kaukės kalba Venecijos dialektu.

157 psl. *...suskaldyčiau jį, ir diable boiteux, ištsprukęs iš kalėjimo, stotų gyvas prieš mane.*— Užuomina į A. Lesažo (1668—1747) romano „Šlubas velnias" pirmąjį skyrių, kur pasakojama, kaip studentas išlaisvina velnią.

158 psl. *Kotunjus,* Domenikas (1754—1822) — italų gydytojas.

160 psl. *Mesmeris,* Francas Antonas (1734—1815) — austrų gydytojas, mistinės teorijos apie gydomąją „gyvulių magnetizmo" įtaką skelbėjas.

160 psl. *Kempelenas,* Volfgangas (1734—1804) — austrų mechanikas, įvairių automatinių figūrų išradėjas. Ypač garsus buvo jo šachmatais žaidžiantis turkas, kuriame neva buvęs paslėptas nykštukas.

165 psl. *Kunispergeris*, Johanesas (1436—1476) — įžymus viduramžių matematikas ir astronomas.

167 psl. *Mansas*, Johanas Frydrichas (1760—1826) — knygos „Meilės menas" autorius.

169 psl. *„Meilės labirinte klaidžiojantis kavalierius"* — vokiečių rašytojo Šnabelio, Johano Gotfrido (1692—1750), romanas.

170 psl. *„Po tankią girią vaikščiojau..."* — Laisvas perfrazavimas Gėtės eilėraščio „Vakarinė medžiotojo daina".

173 psl. *„Ar tu žinai tą šalį, kur noksta apelsinai?"* — Laisvas perfrazavimas Gėtės eilėraščio „Minjona".

174 psl. *...kaip jo kilmingasis kolega „Užburtojoj fleitoj".*— Mocarto operoj „Užburtoji fleita" princas Taminas, pamatęs gražuolės portretą, arija išreiškia savo susižavėjimą ir meilę.

186 psl. *„Di tanti palpiti"* — arija iš Rosinio operos „Tankredas".

187 psl. *„Ar aš tavęs, brangusis, jau nebematysiu!"* — tercetas iš Mocarto operos „Užburtoji fleita".

192 psl. *O jūs, dangaus kariaunos!* — Murklys cituoja Hamleto žodžius (pirmas veiksmas, penkta scena).

191 psl. *Ir aš buvau Arkadijoj!* — pirmoji Šilerio eilėraščio „Rezignacija" eilutė. Arkadija — idilinėje poezijoje laimingų piemenų šalis.

192 psl. *Baumgartenas*, Zigmundas Jakobas (1706—1757) — teologijos profesorius Kalėje, išvertęs iš anglų kalbos „Pasaulio istoriją".

224 psl. *„Tegu politikai sau šneka"* ...— Giunterio, Leopoldo Frydricho (1748—1828), daina, pirmą kartą buvo išspausdinta 1783 m. pavadinimu „Užstalės daina".

224 psl. *„Ecce quam bonum"* — sena studentų daina, kurioje improvizuoti soliniai kupletai kaitaliojasi su pastoviu choriniu refrenu:

Ecce quam bonum,
Bonum et jucundum,
Habitare fratres
Fratres in unum.

(Štai kaip gera ir miela, kai broliai gyvena santaikoj). Pagal tuos žodžius Hofmanas 1819 m. parašė „Katinų buršų dainą" penkių balsų vyrų chorui.

237 psl. *Zilbermanas*, Johanas Andrejus (1712—1783) — įžymus vargonų meistras.

253 psl. *Paladijus*, Andrea (1508—1580) — įžymus Renesanso laikų italų architektas.

262 psl. *Notaras Pistofolas* — pagrindinis Paizielo operos „Malūnininkė" herojus.

283 psl. *„Vokiečių šeimos tėvas"* — sentimentali vokiečių dramaturgo Gemingeno, Oto Heinricho (1755—1836), pjesė, parašyta mėgdžiojant Didro „Šeimos tėvą".

296 psl. *...kuri šeštadienį grindis tau šlavė...*— Žodžiai iš Gėtės „Fausto".

297 psl. *Kur tavo smagieji šuoliai...* — Čia Hofmanas parodijuoja Hamleto monologą kapinėse (V veiksmas).

299 psl. *...tas tikras Aranchueco dienas, kurios praėjo.*— Užuomina į Šilerio dramatinės poemos „Don Karlas" pradžią.

299 psl. *...sako, kad jis mirt norėjęs.*— Citata iš Šilerio poemos „Valenšteino mirtis".

307 psl. *„Nuostabi Peterio Šlemilio istorija"* — žymaus vokiečių romantiko Šamiso, Adelberto fon (1781—1838), novelė.

322 psl. *Arpė,* Peteris Fridrichas (1682—1748) — filologas ir teisininkas.

322 psl. *Bekeris,* Baltazaras (1634—1688) — olandų pamokslininkas.

337 psl. *„Žakas fatalistas"* — prancūzų rašytojo D. Didro (1713—1784) romanas.

348 psl. *„Niekas nežuvo, nes jūs tebesat mana!"* — Tokiais žodžiais F. Šilerio tragedijoj „Orleano mergelė" karalius Karlas VII, sužinojęs apie kraštą ištikusias nelaimes, kreipiasi į savo mylimąją.

350 psl. *Pažas Cherubinas* — personažas iš Mocarto operos „Figaro vedybos".

350 psl. *„Che dolce più...* — Ariosto poemos „Pašėlęs Rolandas" 31-osios giesmės pradžia.

365 psl. *Pikaras,* Lui Benua (1769—1828) — prancūzų dramaturgas, daugelio eiliuotų buitinių komedijų autorius.

378 psl. *...kažkas paklausė vieną kompozitorių...*— Turimas galvoj žymus austrų kompozitorius Jozefas Haidnas (1732—1809).

378. psl. *Tas pats maestro pasakė apie kitą didį bažnytinį kūrinį.*— Turima galvoj Haidno oratorija „Pasaulio sukūrimas".

378 psl. *Palestrina,* Džovanis (1526—1594) — italų kompozitorius, daugelio bažnytinių kūrinių autorius.

Žymusis vokiečių romantikas Ernstas Teodoras Amadėjus Hofmanas gimė 1776 m. Karaliaučiuje, advokato šeimoje. 1793 m. baigęs teisės mokslus, pradeda savarankišką gyvenimo kelią, dirba kaip teismo valdininkas įvairiose vietose, tačiau tas darbas jam greitai tampa našta. Jis skundžiasi savo draugams, kad „archyvų dulkės užstoja visus vaizdus į ateitį", savo tarnybą lygina su Prometėjaus uola ir visą laiką svajoja apie tikrąjį savo pašaukimą — apie meną. 1806 m. Varšuvą, kur jis dirbo, užėmė Napoleono kariuomenė. Prūsijos įstaigos buvo paleistos, ir Hofmanas liko be darbo, be lėšų, bet su viltimi pagaliau galėsiąs atsidėti pamėgtajam menui. Jis išvažiuoja į Berlyną. Tačiau Napoleono sutriuškintoj Prūsijoj niekas nesidomi jo, nei kaip kompozitoriaus, ne kaip dailininko, talentu. Jis bėgioja pas leidėjus, siūlo savo piešinius ir muzikos kūrinius, kurį laiką eina Bambergo teatro kapelmeisterio pareigas, verčiasi muzikos pamokomis, vargsta ir badauja. „Pardaviau seną surdutą, kad galėčiau pavalgyti",— rašo jis savo dienoraštyje. 1814 m. grįžta į Berlyną ir vėl pradeda dirbti teisininko darbą. Čia susidraugauja su rašytojais Šamiso, Brentanu, Fuke. 1916 m. pagal Fuke libretą parašo operą „Undinė", kuri su pasisekimu buvo statoma Berlyno teatre. 1819 m. sunkiai suserga ir važinėja gydydamasis po Sileziją, lankosi Prahoje. Tais pačiais metais paskiriamas Komisijos politiniams nusikaltimams tirti nariu. Tačiau tas vyriausybės pasitikėjimas ir paaukštinimas tarnyboje ne tik nenudžiugino Hofmano, bet, atvirkščiai,— prislėgė jį, nes jis pats nepritarė tos komisijos veiklai ir vėliau išjuokė ją savo pasakoje „Blusų valdovas". Už tai Hofmanui buvo iškelta byla, tačiau atsinaujinusi sunki liga paguldė jį į patalą. Mirė jis 1822 m.

Literatūrinis Hofmano palikimas gana įvairus ir prieštaringas kaip ir jo gyvenimas. Šalia meistriškų pasakų („Auksinis puodas" 1814; „Princesė Brambila" 1821 ir kt.) jis yra parašęs puikių novelių („Panelė Skuderi" 1819; „Kampinis langas" 1822) ir aštrių satyrinių kūrinių (novelė „Mažylis Caches" 1819; romanas „Katino Murklio pažiūros į gyvenimą" 1820/22 ir kt.). Jo kūriniuose dažnai sunku užčiuopti ribą tarp sapnų ir realybės, tarp fantazijos ir objektyvios tikrovės. Pagrin-

dinė tema, į kurią nukreipta visa Hofmano kūryba, yra meno ir gyvenimo tarpusavio santykis, pagrindiniai veikėjai — menininkas ir filisteris. Šiai temai yra paskirtas ir jo nebaigtas romanas „Katino Murklio pažiūros į gyvenimą". Čia autorius priešpastato ribotą išpuikėlį filisterį Murklį ieškančiam neramiam menininkui Kreisleriui, turinčiam paties Hofmano autobiografinių bruožų. Subtili ironija, su kuria rašytojas vaizduoja išpuikėlio Murklio pretenzijas į genialumą ar beviltiškas butaforinio dvaro pastangas išlaikyti autoritetą, sukelia skaitytojo šypseną, verčia susimąstyti, o pilnas intrigų ir paslapčių siužetas pagauna jo dėmesį. Tai vienas gražiausių vokiečių literatūros kūrinių, nepraradęs savo vertės ir aktualumo ir šiandien.

TURINYS

Pirmas tomas

Antras tomas

Hofmanas E. T. A.

Ho-77 Katino Murklio pažiūros į gyvenimą: Romanas / Iš vok. k. vertė E. Vengrienė. 2-asis leid.— V.: Lietuvos rašytojų s-gos l-kla, 1995.— 399 p.

ISBN 9986-413-55-9

„Katino Murklio pažiūros į gyvenimą" — žavus, šmaikščiu stiliumi parašytas vokiečių literatūros šedevras, kuriame romantiška herojų meilės istorija pinasi su išpuikėlio katino gyvenimo aprašymu.

UDK 830-3

E. T. A. HOFMANAS
Katino Murklio pažiūros į gyvenimą
Romanas

Dailininkas *G. Šlektavičius*
Techninė redaktorė *D. Tunkevičienė*
Korektorė *R. Guzelytė*

SL 426. 1995 04 07. 21 leidyb. apsk. l. Tir. 2000 egz. 95-oji leidyklos knyga. Užsakymas 566. Išleido Lietuvos rašytojų s-gos leidykla, Sirvydo 6, 2600 Vilnius. Spausdino „Spindulio" spaustuvė, Gedimino 10, 3000 Kaunas.
Kaina sutartinė

Klaidų atitaisymas

39 p. 5-a
eilutė nuo apačios:
yra:
maestro Abrahamu atliekąs kažkokias magiškas opera-
turi būti:
maestro Abrahamas atlikdavo juos taip prasmingai ir
347 p. 7-a
eilutė nuo apačios:
yra:
t ąniekšą
turi būti:
tą niekšą

Argi vaikščioti dviem kojom yra jau toks didelis dalykas, kad padermė, vadinanti save žmogum, turi teisę primesti savo valdžią mums visiems, kurie vaikščiojam keturiomis, taigi tvirčiau už juos? Bet aš žinau, jie labai didžiuojasi tuo daiktu, kuris esąs jų galvoj ir kurį jie vadina protu. Man nelabai aišku, kas tai galėtų būti, tik viena žinau: jeigu, kaip aš supratau iš kai kurių savo šeimininko ir globėjo kalbų, protas yra tik mokėjimas sąmoningai elgtis ir nekrėsti kvailysčių, tai aš nesimainau su jokiu žmogum.

Katinas Murklys

ISBN - 9986-413-55-9

